

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

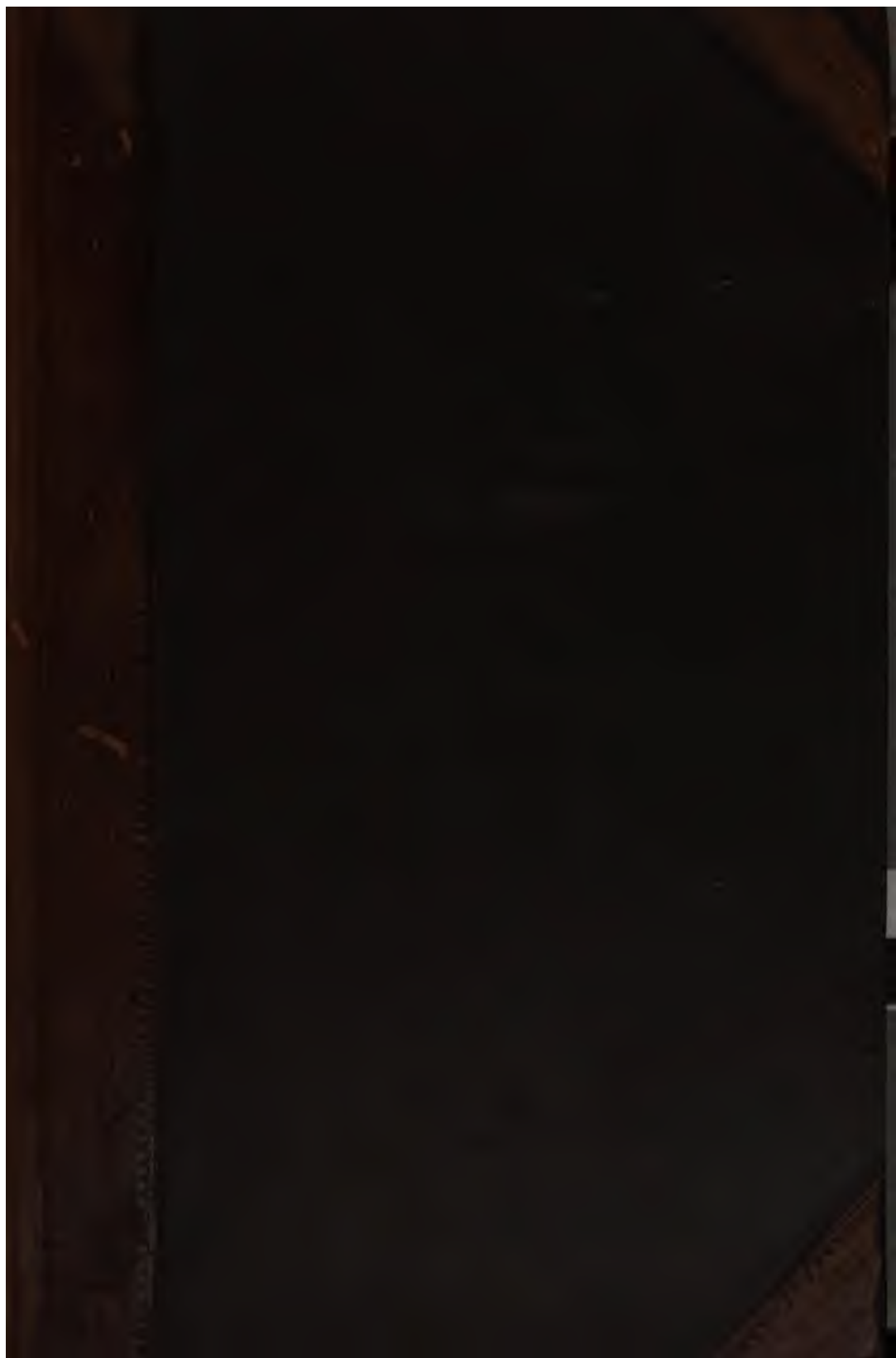
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

E 133

✓ TAYLOR INSTITUTION.

—
BEQUEATHED

TO THE UNIVERSITY

BY

ROBERT FINCH, M.A.

OF BALLIOL COLLEGE

CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.

EDITIO EMENDATIOR ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE
BORUSSICAE

CONTINUATA.

Z O S I M U S.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MCCCCXXXVII.

Z O S I M U S.

EX RECOGNITIONE

IMMANUELIS BEKKERI.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXVII.

IMMANUELIS BEKKERI

PRAEFATIO.

Eunapii reliquias primo huius operis volumine compositas jam pro suo iure excipit, qui Eunapium exscripsisse traditur, **Zosimus**: hunc enim rerum a Constantino Iuliano Theodosio gestarum scriptorem in primis luculentum cur a corpore historiae Byzantinae excluserint Labbeus et Labbeo obnoxii Veneti satis intelligimus, nos cur excludamus nihil habemus causae. absterrebat quidem librorum manuscriptorum deformitas pravitasque, Parisiensium certe, quorum specimen habemus ab amicissimo Hasio, Coislignani 150, Regiorum 1725 et 1817. sed desperato tali auxilio ut tamen aliquid effecisse videamur factum est incredibili Reitemeieri inconstantia, qui ut res a Zosimo traditas docte et accurate illustravit, ita verba eius multis locis temere nec monito lectore corrupit *). itaque eiusmodi

---

*) Fidem facient exempla. itaque p. 9 v. 11 Sylburgiana habet *Ἀθηναῖοι*, Reitemeieranā *οἱ Ἀθηναῖοι*. 13 1 S *Χαιρέων*, R *Χαιρέα*. 14 4 S *τε*, R *δὲ*. 14 16 S *ἀνεδείκνυτο*, R *ἐδείκνυτο*. 16 15 S *ἐκσειδίστως*, R *ἀνειδίστως*. 18 22 S *δὲ καὶ*, R *δὲ*. 19 4 S *τὸν ὁμώνυμον*, R *ὁμώνυμον*. 19 14 S *ἀπαγγελθέντων*, R *ἐπαγγελθέντων*. 21 1 S *ἤδη δὲ*, R *ἤδη*. 21 8 S *Παρθναίοις*, R *τοῖς Παρθναίοις*. 21 14 S *ὑπάρχον*, R *τοῦ ὑπάρχον*. 28 12 S *ὑπερ*, R *περὶ*. 32 4 S *λοιπὸν ἀνιόντας*, R *ἀνιόντας*. 33 12 S *πολλῶ*, R *πολλῶ τε*. 34 1 S *δὲ*, R *τε*. 35 21 S *ἀπὸ*, R *ὑπὸ*. 36 11 S *ἀποστήσεσθαι*, R *ἀποστήσασθαι*.

decessoris mei errores comparata editione Sylburgiana correxi, notas criticas quas non probarem sustuli, commentarium historicum insertis Heynii annotationibus usui accommodavi.

Scrib. Berolini idibus April. a. 1836.

36 19 S πράγμασιν ούσιν, R ούσιν. 37 6 S δὲ, R καὶ. 41 1 S Αἰγύπτιοι, R Αἰγύπτιοι τε. 42 16 S κἀκείθεν ἤλαυνεν, R κἀκείθεν, 43 3 S δὲ, R καὶ. 43 6 S καταλιπὼν, R ἐπιλιπὼν. 43 14 S ἔννοιαν, R εὐνοιαν. 43 19 S ἐθειήσαντας, R ἐθειήσαντες. 44 10 S ἐς, R εἰς. 45 19 S συνασπισμένοις, R συνασπισμένοι. 51 16 S τῆς θεοῦ, R θεοῦ. 54 9 S τολμηροτάτους, R τοὺς τολμηροτάτους. 55 19 S τε, R δὲ. 56 14 S τῆς βασιλείας, R βασιλείας. 59 7 S μετὰ, R κατὰ. 59 13 S στρατιωτῶν, R τῶν στρατιωτῶν. 61 22 S τῶ, R τῶν. 65 10 S δὲ ὁ, R ὁ. 66 19 S ἀνευεώσατο, R ἀνεώσατο. 67 2 S Ἀσπλου, R Ἀσπλου. 67 4 S τὰ Σιβύλλης, R τῆς Σιβύλλης. 76 4 S βουλενομένο, R βουλομένο. 77 1 S ἐνθουσαμένων, R ἐνθουσαμένων. 77 19 S τῶν στρατιωτῶν, R στρατιωτῶν. 80 1 S συναντᾶν πῶς ἀλλήλοις περόναις σιδηραῖς ἀνασπασμέναις, R συναντᾶν σιδηραῖς ἀνασπασμέναις πῶς ἀλλήλοις περόναις. 80 18 S ὁ Κωνσταντίνος, R Κωνσταντίνος. 81 1 S ἐκ τῆς, R ἐξ. 81 21 S Κωνσταντίνος, R ὁ Κωνσταντίνος. 83 3 S δὴ, R δὲ. 84 19 S δὲ καὶ, R καὶ. 90 13 S τὸν Ἐλαιούντα, R τὴν Ἐλαιούντα. 90 18 S ἄλλας μηχανὰς, R μηχανὰς. 99 16 S τε, R δὲ. 101 5 S δέδωκε, R διέδωκε. 103 14 S ταχέως ἐπιβήσεται, R ταχέως. 105 14 S μὲν ὁ, R ὁ. 106 15 S οὐκ ἂν, R οὐκ. 106 20 S τὰδελφῶ, R ἀδελφῶ. 110 19 S ἔχων ἔτι, R ἔχων. 126 20 S τε, R δὲ. 127 21 S ἀπογράφεσθαι, R ὑπογράφεσθαι. 128 22 S τε, R δὲ. 135 4 S δὲ καὶ, R καὶ. 146 22 S ἐνταῦθα, R ἐνταῦθα δὲ. 149 19 S ἀπεργασάμενος, R ἐπεργασάμενος. 154 17 S δὲ, R τε. 156 13 S ἣν δὲ, R ἣν γὰρ. 163 9 S πολλοῖς, R πολλοὺς μὲν. 173 17 S ἐκ μὲν, R μὲν ἐκ. 173 18 S πόλις δὲ, R πόλις τε. 176 13 S τοῦ τοιοῦδε, R τοιοῦδε. 185 22 S δὲ, R τε. 190 11 S τε, R δὲ. 190 16 S ἀπαγγελθὲν, R ἐπαγγελθὲν. 192 20 S τε, R δὲ. 194 16 S ἐπὶ, R εἰς. 195 2 ἐκστάνας, R ἐκστάντες. 199 16 S ἐκ περιδρομῆς, R ἐκ ἐπιδρομῆς. 215 18 S μὲν ἀπὸ, R ἀπὸ. 226 16 S διαζήσεται, R διαζήσεται. 231 4 S περιπεσείται, R ἐπιπεσείται. 236 17 S τοῖς τοσούτοις, R τοσούτοις. 237 7 S τε, R δὲ. 241 15 S τοῦ πότου, R πότου. 243 1 S τε, R δὲ. 245 18 S τοῦ θρηπολικοῦ, R θρηπολικοῦ. 256 2 S τε, R δὲ. 259 20 S τῇ Θράκη, R Θράκη. 272 9 S τε, R δὲ. 284 16 S Ὀλυμπιόδωρος, R ὁ Ὀλυμπιόδωρος. 287 10 S τοῦ Ῥωμαίων, R τῶν Ῥωμαίων. 290 17 S τῆς τοῦ, R τοῦ. 295 3 S ἀπεσκόπει, R ἀνεσκόπει. 296 6 S τρεῖς δὲ, R τρεῖς. 301 18 S πᾶσιν, R πᾶσαν. 308 9 S τε ὡς, R ὡς. 310 14 S καταλαβών, R λαβών. 319 5 S τοῦ λειπομένου, R λειπομένου. 325 19 S διαμαρτόντων, R διαμαρτανόντων. 326 16 S ταῖς Αἰμίλλαις, R ταῖς Αἰμίλλαις.

IO. FRID. REITEMEIERI

P R A E F A T I O.

In virtutibus et laudibus scriptorum qui rerum gestarum memo- p. III
riam literis consignant, cum princeps et prae ceteris maxime ne-
cessaria sit fides atque ab omni et studio et odio alienatus ani-
mus, sine quo rerum quas scripserint vix nobis ullus esse potest
usus, etiam iis qui in vetustis scriptoribus expoliendis et ad stu-
diorum nostrorum commodum adornandis insudant curae esse
debebat quam maxime ut auctorum, quos opera sua ad publicam
utilitatem paratos et instructos velint, severo iudicio facto fidem
curate explorarent, et quae ab iis tradita sive vera sive falsa sint,
iudicio facto discernent, aut si res minus ferret et in neutram
partem liquido pronuntiari posset, quantum quaeque res propior
vero vel falso sit, examinarent et diiudicarent. inprimis vero si
quis eiusmodi auctori addiderit suam operam qui fidei laboret
fama et existimatione, nisi suspicione ab eo remota aut ad mo-
dum iustum revocata fidei eius atque auctoritati honos suus vin-
dicatus fuerit, cum scriptori laudis tum editori suorum in eum
meritorum quantumcunque fama periclitandum erit. id inpri-
mis in Zosimo esse periculi, in cuius nova editione paranda no-
stra opera versatur, neminem fugere potest, cum tralaticium sit
quantopere eius a primis inde temporibus ad nostram memoriam
existimatio laboraverit, adeo ut calumniatoris Christianorum po-
tius quam historici fide digni et idonei nomine venire soleat.
habet ille tamen virtutes atque utilitates, pro aetatis qua vixit p. IV
ratione et literis, haud vulgares. nam res exponit labantis im-
perii Romani, quod non minus calamitatibus et excidio quam
magnitudine et incrementis suis clarum est ac memorabile; com-

memorat imprimis diligenter ea quae a Constantino novata et instituta sunt, rem militarem, magistratuum descriptionem, sacrorum ritus, tanquam primordia rerum inolinatarum; et mutata a Theodosio cum alia, tum regni inter filios partitionem factam, ut proximam ruentis rei publicae causam, ante oculos ponit. quarum rerum etsi neque unus neque satis disertus sit Zosimus auctor, multae tamen ad historiam saeculi quarti et quinti ineuntis pertinentes eaeque maximi momenti res in eo continentur, quae aut diversa et discrepante ratione a aliis expositae sunt, aut ab aliis omissae adeoque uni auctori Zosimo debitae. commendatur praeterea ipsius historia non modo rerum traditarum ubertate et utilitate, verum etiam ab auctoris consilio causas rei publicae eversae aperiendi; nec spernenda orationis concinnitas, cuius laudem abesse a virtutibus scriptorum aequalium Zosimi deprehendimus. quibus ornamentis cum historia Zosimi se commendat, laudem suam haud servavit integram et illibatam, quoniam incidit in aetatem religionum studiis odiisque agitatum. iudices enim eius et veteres et recentiores cum plerumque in eum ut aversatum sacra Christianorum infensis essent animis, factum inde est ut apud eos hominis sicut religioni ipsorum, ita veritati infesti et inimici iudicium notamque subiret. quam quidem sententiam a ratione non minus quam ab aequitate abhorrentem ut condonamus iis aetatibus, in quibus religionum studia et odia in res literasque ab iis alienissimas inferebant homines, ita dedecori fore arbitramur nostris seculis, quae ad rerum naturas et argu-

p. v
 menta, non ad hominum professiones et opiniones respicere iuvent. reddetur igitur Zosimo laus sua et auctoritas, dummodo accedant ad eius historiam lectores qui odii in eum et praeiudicatae opinionis expertes, habita rerum, non religionis ratione, de virtutibus ac fide eius iustum et aequum ferre iudicium velint. fuere iam ante me qui cognita historiae Zosimeae praestantia ab iniuriis auctorem vindicare et calumniae maculam ab ea abstergere conarentur, mitiusque et clementius de eius fide iudicium in medium proferrent; verum opera eorum nec satis inter omnes vulgata fuisse nec auctoritatis satis ad hominum animos habuisse videtur, ut adeo, si ab opprobriis indignis eum satis quidam putent defensum et vindicatum, alii obstinatis aversisque animis in pristina opinione persistent et de eius fide secus sentire pergant.

existimationi igitur huius scriptoris si quis consultum et in nova historiae eius editione paranda operam suam utiliter navatam velit, non officio suo satisfacisse videri debet, dummodo verborum et sententiarum aut emendatione, si ubi labes eis illata sit, aut interpretatione, si quid eis insideat obscuritatis et difficultatis, scriptori subvenerit: sed ad fidem explorandam stabiliendamque cura potissimum versa esse debet, ut, quid tandem ei sit auctoritatis, tum universe tum singulis in partibus et locis inquiritur. hoc consilio hacque lege interpretis et critici et historici animo meo obversante, adiutus simul cohortatione et consilio *Heynii*, praeceptoris et fautoris nomine summa mihi semper pietate colendi, ad *Zosimi* historiam in melius redigendam ac poliendam me adiunxi, spe facta susceptam a me esse rem cum utilem tum specimini studii literarum humaniorum edendo satis aptam. priusquam vero instituti mei rationem ac consilium uberius explicare instituum, quantum superiorum interpretum studio ad usum fidemque *Zosimi* redundaverit utilitatis, ut exponam, non modo necessitas, ut, quid nobis post eorum curam sit relictum, intelligatur, sed etiam, ne quid laudibus eorum silentio nostro detractum videatur, ipsa postulat modestia. *)

Postquam historia *Zosimi* satis diu tenebris condita latuerat, saltem paucorum tantum manibus trita erat, sub exitum saeculi decimi sexti opera *Leuclavii* primum in lucem protracta et publici iuris facta est, **) et quidem in linguam Latinam versa, per quam temporibus illis literarum Graecarum opes cum nostris hominibus primum communicatas constat. non plane inauditum *Zosimi* et nomen et historiam in Italia antea fuisse, indicio erunt loca quaedam exinde deprompta et per *Politianum* ***) *Panvinium* et *Petrum Gyllium* versa. ****) integram tamen eius scriptoris versionem nec quisquam ante *Leuclavium* prelo sub-

*) Conf. *Fabricius* *Bibl. Gr.* t. 3 p. 605.

**) Edita versio est *Basileae* sine anno (1576) fol. cum *Procopio*, *Agathia*, *Iornande* et *Leonardo Aretino*, ex officina *Petri Pernae*. auctor bibliothecae *Ios. Renati Cardinalis* p. 536, deceptus fortasse anno 1537, quem epistolae *Beati Rhenani* subscriptum vidit in editione *Procopii*, *Agathiae*, *Leonardi Aretini*, *Iornandis* et aliorum *Basileae* ex officina *I. Hervagii* emissa, *Zosimi* versionem Latinam anni facit 1531, quanquam *Zosimi* in ea collectione scriptorum nec ullum exstat vestigium.

***) *Vid. Comm. Hist.* 2 4.

****) 2 37. *Vid. Banduri Antiqq. Cpol. lib. 4 p. 323.*

misit. editioni Latinae illi, praeter notas sententiarum summam continentes et emendationes, utrasque ad oram libri appositas, nulla accesserunt ornamenta. in fronte posita est editoris pro Zosimo apologia, ut scutum praetentum adversus Nicephori et Evagrii fuit quidem, graves tamen illa aetate et Zosimi fidei infestas orinationes. alia, quamvis non totius historiae, versio, passim discrepans, exstat in Historia Augusta, quae circa annum 1600 lucem vidit.

p. VII Quae Latine studio Leunclavii prodierat historia, ea interpositis quinque annis (1581, et 1611 repetita) opera HStephani cum Herodiano Graece exiit, versione Leunclaviana et nonnullis, quamvis perpaucis, castigationibus et notulis instructa. utraque editio, dispar forma et ordine, in reliquis sibi similis, Lugduni lucem vidit: continet autem libros modo duos priores, id quod mirum videri debet, si verum est quod vulgatum est, a Leunclavio Stephanum oodicem Graecum acceptum habuisse, quamvis praeter versionem Latinam nihil eius nomini ac humanitati tribuerit. ut iis qui nos legunt iudicii copia fiat, epistolam Leunclavii, quam in accusationis fidem exhibent, ex Goldasti Epistolis Philologicis (ep. 72 p. 305) huc transferre placet.

Io. Leunclavius HStephano S. (Genevam)

— — — *hunc (Zosimum) ego tibi manu mea descriptum diligenterque collatum et emendatum mitto, ut historiam Romanam annorum 1200 ab urbis origine ad excidium usque continuatam habere possimus, suppeditaturus etiam conversionem bonam et luculentam, quae dudum parata apud me est. rarum hoc crede mihi opus est, quod aliunde non facile consequare. deest parum in fine primi libri, parum in principio secundi, parum in medio quinti, parum denique in fine sexti, quae omnia exspecto ex Italia, cuiusdam amici opera, qui admodum secreto custodiri quoddam istic exemplar mihi nuntiavit, cuius ipse copiam sit habiturus. audio te Photii bibliothecam habere, de qua vellem exscriptum de Zosimo titulum mitteres. nam mea, quae in fronte posita vides, alicubi corrupta sunt.*

His literis si fides habenda sit, illiberalis sane et parum honesti animi reus erit Stephanus, quod celavit cui debebat oodicem Graecum: tamen haec invidia variis poterit rationibus ab eo amoveri. discrepant lectionibus Stephani editio et codex Leun-

clavianus, quem novo postea studio Sylburgius contulit; quod p. viii quomodo fieri potuisset, si profectus ex eodem fonte liber uterque erat? cur Stephanus, de lectionibus, quas indigere emendatione existimaret, ad marginem annotandis sollicitus, idem adeo temere in contextu constituendo versatus est, ut ne monito quidem lectore loca, in quibus nunc codicis discrepantia notata est, sollicitaret et verba nova iis inferret? cur tandem Leunclavius aut Sylburgius, querelae opportunitate in secunda versionis editione data, de Stephani aut mala fide aut illiberalitate ne verbum quidem dixere, neque rem, quam aegre ferre debebant, saltem obscure significarunt? his argumentis etsi neque opinioni vulgatae firmamentum omne detractum neque Stephanum a criminatione omnino liberatum intelligamus, aliquam tamen ea videntur habere vim ad iudicium nostrum inhibendum.

Novem annis posteaquam Stephanus de Zosimo Graece vulgando bene meruerat, nova eius integri et absoluti ex duobus codicibus Leunclaviano et Palatino parata est a Sylburgio editio (in tom. 3 Corporis Scriptorum Historiae Romanae 1690), quae praeterquam quod libros posteriores primum exhibet et Leunclavii tum apologiam tum versionem emendatorem repetit, his etiam prae superioribus editionibus eminebat ornamentis, quod contextum habebat subsidiis duorum codicum et ingenio critici hominis constitutum, et notas critici plurimum generis partim ad calcem positas partim per indices dispersas. in his notis variae lectiones diligenter e codicibus enotatae, et Leunclavii ac Stephani animadversiones Sylburgii notis auctae reperiuntur.

Exceperunt Sylburgianam editionem, quae et prima et una adhuc est ad rationes criticas comparata, duae aliae, Cellariana scilicet et Oxoniensis, quae, cum editoribus nullum fuerit a codicibus auxilium, vestigia Sylburgiana premunt et a re critica p. ix minus quam ab usu commodiore, quem legentibus forma libri minor et aptior affert, commendationem habent. *Christophori Cellarii* bis vulgata editio (Cizae 1679 et 1713, 8) non modo capitum et paragraphorum distinctione et indiculis historico ac graecitatis Zosimeae ad usum potior est, sed praestat etiam notis editoris et variorum, ad historiam maxime illustrandam compositis. ceterum plurima e Sylburgiano penu sumpta, in libris quidem duobus prioribus breviter exscripta, in reliquis integra

dedit, et quasdam e Sylburgianis coniecturis, vulgata lectione depulsa, in contextum, etiam tacite passim, recepit.

Commodorum istorum in Cellariana opera insignium maxime expers est editio Oxoniensis (cura *Th. Smithii*). operis per partes distributio et paragraphorum ac capitum notatio, quamvis facilis negotii res, ab eo tamen omisa est, et notae Stephanianae ac Sylburgianae, quas repetiit, oscitanter et male sunt excerptae. ubi vero de suo quicquam dedit, ad fidem Zosimi stabiliendam avertendamque ab eo suspicionem malam, id quod sibi editionem parandi fuisse propositum dicit, suam operam et institutum parum studiose adhibuit. de verbis contextus nihil mutatum, in notis tamen quaedam loca sollicitantur. in libris duobus prioribus non Sylburgianum, sed, quod usu et comparatione facta deprehendimus, Stephanianum textum repetiit.

Perlustrata eorum quibus in Zosimo perpoliando et illustrando studium aliquod positum fuit, Leunclavii Stephani Sylburgii Cellarii et Smithii opera, singulis quidem esse sua qualiacunque merita in historicum nostrum intelligitur, verum abesse ab iis cum alia tum potissimum rerum, quae a Zosimo exponuntur, subtilem ac diligentem explorationem et illustrationem; quam nec ab Franco-gallico eius interprete *L. Cousin* (qui solus Zosimum recentiori idiomate interpretatus est, cum Xiphilino et Zonara, Parisiis 1678, 4, et Ainstelodami 12, obscuris tamen locis, ut usu deprehendi, non versis) institutam esse animadvertimus. ad crisin in Zosimo exercendam, etsi obscuritate et difficultate aut raro laboret aut saltem criticam medicinam raro desideret, opus esse codicum subsidio videtur, quod ex Italiae membranis, credo, si quando eorum usus factus erit, haud sane inutile arcessi poterit. nam quicquid adhuc ad Zosimum e codicibus pervenit auxilii, illud ad Leunclavianum et Palatinum redit, quorum ille apud Fr. Pithoeum asservatus, ab Aemerio Thuano exscriptus et ab Io. Opsopoeo cum archetypo collatus fuit in gratiam Sylburgii. quodsi fides stat cum epistola Goldasti, quam supra dedimus, ex Italia iste codex in manus Leunclavii venit: ceterum in margine emendationes seu, quod similis veri videtur, variantes lectiones habuit, quia marginalis lectio non ubique melior est, sed saepe vitiosa et deterior. alte-

rum codicem, Palatinum, quem e Baptistae Egnatii bibliotheca profectum bibliotheca Heidelbergensis, antequam Romam deportata fuit, servabat, Sylburgius contulit: videtur ille laxioris curae et diligentiae librarium habuisse. uterque tamen, item codex bibliothecae Coislinianae, cum in eis sint eadem lacunae, ex uno eodemque codice profecti putandi sunt. ceterorum vero codicum, quorum aliqua in vulgus constat notitia, indicem ex Montefalconio et aliis libris confectum hic subiicere non pigebit, ut et quantam succurrendi Zosimo critica ope spem alere liceat, et quibus in locis auxilium quaerendum sit, constet.

In Italia reperiuntur

1. *Codex bibliothecae Vaticanae.* vid. Montfaucon *Bibl. Manuscr.* t. 2 p. 8 C.
2. *Codex bibl. Laurentianae Mediceae.* Pluteus 70, codex 22, p. xi membran. libri 5 cum *scholiis* quibusdam ad marginem, (quae scholia fortasse eadem cum marginalibus lectionibus Leunclaviani codicis sunt, et si res ita sit, unde Leunclavius codicem suum, qui ex Italia erat, acceptum habuerit, indicio nobis esse poterunt). Montfaucon l. c. p. 378 D.
3. *Codex bibl. Venetae S. Marci 13 γ.* Herodianus et Bosmius (Zosimus) in pergameno. Montfaucon l. c. p. 472 A. Laurentius Theopolus (in *bibl. S. Marci* 1740 fol. p. 193) designat codicem 390 in 4, membranaceum, foliorum 158, saeculi circiter 15.

in Gallia

4. *Codex bibl. Coislinianae.* P. 1 p. 214. cod. 150, olim 368, bombycinus, 15 saeculi, habet folia 651: Dionysii Halicarnassei Roman. Antiq. libri 11 et Zosimi historia fol. 523. cum hic codex ex eodem exscriptus sit codice ex quo editiones, quemadmodum ex similitudine hiatus colligi potest, emanarunt omnes, paucas modo, ut suspicari par est, exhibet lectionum varietates. conf. Montfaucon t. 1 p. 1057.
5. *Codex alter eiusdem bibliothecae.* Montfaucon t. 1 p. 1042 D.
6. *Codex bibliothecae Regiae Parisiensis* 2078: Nicephori Gregorae historiae Rom. pars prima; Zosimi histor. libri 5. Montfaucon t. 1 p. 728 C.
7. *Codex 525 bibliothecae Monasterii S. Remigii Remensis;* bombycinus, 16 saeculi, libri 5. Montfaucon t. 1 p. 1289 E.

8. *Codex* 526 eiusdem bibl. bombycinus, saeculi 16, libri 6. Montfaucon l. c.

p. xii in *Hispania*

9. *Zosimi Historiae novae libri 6* cum Eunapii de Vitis Sophistarum. vid. Iriarte Catalog. mscr. Graec. bibl. Matritensis, 1769, fol. p. 277.

hi sunt codices qui, quod sciam, criticorum manibus nondum versati auxilii futuri spem incertam praebent. in *Mosquensi bibliotheca S. Synodi*, ubi compertum habebam conservari *Zosimi capita*, ut commodis editionis novae augendis haud deessem, *Stritterum*, clarissimum virum ac de Byzantinorum historia meritissimum, literis appellavi, ut doceret num quid inde utilitatis meo operi arcessi possit: verum humanissimis viri doctissimi literis intellexi esse illud opus, id quod vel nomen prae se ferre videbatur, non historici nostri, sed τὰ κεφάλαια cuiusdam ascetae. itaque ad contextum *Zosimi* constituendum, et quae ei insideant menda tollenda, quanquam destitutum me subsidiis membranarum cernebam, aliunde tamen animadverti posse aliquid afferri ad eam rem auxilii: formam enim orationis *Zosimae* studio exploratam et cognitam, linguae ipsius analogiam ac leges et rerum ipsarum naturam vicariam quandam codicum praebere opem; inprimis vero lectione scriptorum a quibus *Zosimus* sua deprompsit, *Dexippi Eunapii* et *Olympiodori* aliorumque, qui vel ex eodem quo *Zosimus* fonte hauserunt, aut qui *Zosimi* ipsius auctoritatem secuti sunt eumque exscripserunt, veluti *Sozomeni* et *Suidae*, comparatione multa posse restitui. atque ab his adiumentis instructus, adiutusque virorum doctorum emendationibus et coniecturis passim obviis, ubi temeritatis abesset metus, in vitiosis locis emendationes, quas probatissimas intellexissem, sive essent alienae sive de nostris sumptae, admittere et contextui inferre, etsi bene memor cuius audaciae notam apud non-

p. xiii nullos subiturus essem, tamen decrevi. quando vero minus blandirentur coniecturae, quae libidini potius animi, quae temere grassatur in verba, quam rationis ac necessitatis imperio deberi viderentur, abstinendum ab iis ratus, lectores de iis quae uni alterive viro docto melius scribi visa sunt in notis brevissime monui et iudicii de iis ferendi copiam feci. ac ratio nostra emendandi versionem Latinam, quae *Leunclavii* secunda est, fere

eadem fuit, ita ut Latina, ubi in Graecis quicquam mutatum esset, ad eundem sensum corrigerentur.

Quam in notis criticis ordinandis secutus sum legem, ut ab evagationibus ad res aut alienas aut parum necessarias operam meam continerem, adstringeremque eam solummodo ad ea quae Zosimi sunt, eandem in iis quae de ipsius fide et rerum ab eo traditarum veritate disceptanda erant praescriptam mihi esse volui. historici autem argumenti animadversiones a criticis seorsim positae sunt, ne cumulanda notarum mole et onerando iis contextu taedium et difficultas pareretur lectoribus. versantur eae vel in argumenti summa vel in singulis historiae partibus; quarum notarum illud genus quod ad fidem maxime Zosimi spectat, in Disquisitione libro praemissa comprehensum, alterum in quo de singulis locis quaeritur, in Commentario historico propositum est. in utroque id imprimis operam dedimus, ut non modo dilucet quanta Zosimi sit ad fidem rerum ab eo scriptarum auctoritas, sed etiam quos et quales secutus sit auctores, quae propria ei sint, quae cum aliis communia, et quae ab eo omissa aut perperam tradita; cuius rei si quid a superioribus iam editoribus occupatum cerneremus, illud adsciscere et ad nostrum accommodare consilium non magis dubitavimus quam in admit-tendis animadversionibus *Io. Dan. Ritteri*, ad exempli quo usus erat oram adscriptis, et humanitate domini eius libri, *Io. Aug. Wagneri*, quem schola Merseburgensis correctorem habet, me- p. xiv cum communicatis. in critica quidem re istae animadversiones haud versantur, possunt tamen ad historiam illustrandam, praesertim in iis locis quae e Theodosiano codice lucem accipiunt, afferre utilitatem.

Et haec quidem studio meo editioni huic adiungere allaboravi, quibus si quid ad fidem Zosimi pernoscendam accuratius atque ad intelligentiam lucemque historiae maiorem redundaverit commodi, assecutum me esse putabo id quod in votis fuit, nec rem inutilem me peregissem arbitrabor.

Gottingae die 4 Septembris 1783.

C. G. HEYNI
IN NOVAM ZOSIMI EDITIONEM
ANNOTATIONUM PRAEFATIO.

---

p. 622 **C**um redimendi operis huius conditio imposita esset a librario haec, ut ei tanquam corollarium aliquod operae meae accederet, standum mihi nunc promissis esse video; utque hoc cum fructu aliquo ad eos qui Zosimum lecturi sunt fieret, nihil accommodatius visum est quam ut animadversiones nonnullas in Zosimum subiicerem, quae inter legendum, missis ad me plagulis e prelo recentibus, subnatae sunt.

Zosimi edendi consilium nemo, puto, damnabit, qui inde a 70 annis nullam eius editionem factam meminerit; itaque exemplaria desiderari passim a viris doctis, et posse eorum esse usum aliquem etiam in scholis ad lectionis Graecae elementa. oratio enim est plana, simplex, nuda, raro exquisitiore aliqua elegantia sermonis condita; argumentum vero eiusmodi ut neque lectio nec interpretatio multas literas desideret, et vero partim superiorum temporum recensu strictim facto, partim rerum inde a Gordianis gestarum expositione iuveniles animos facile teneat. monebit forte aliquis paulo severior non bene ad seriores scriptores detrudi iuvenum ingenia: cui et ipse assentior, atque ita statuo ut ad classicos potius scriptores veteres ea retrahenda esse censeam, quia optimis quibusque exemplaribus fingenda et, cum bonarum rerum copiis, etiam elegantiae nitoris venustatis sensu imbuenda, ad iudicii autem subtilitatem ac veritatem acuenda sunt. videor tamen mihi haud raro observasse, cum alia ingenia in ipsis literarum elementis a difficilioribus suae operae initium facere mallent, alia desiderare facillima quaeque, in quibus noviciarum virium periculum elementarium facerent, ut nec in ar-

gumento nec in oratione esset quod ut assequi aut plane perspicere possent, alias aliunde paratas doctrinae copias requireret. ad hos igitur seu socordiores animos seu morosiores, qui ab ipso inde limine statim aperta omnia et perspecta habere volunt, nec quod alia ingenia, fungosa interdum et tumida, faciunt, leviter omnia pervolare, quae nec intelligunt; ad hos, inquam, animos usum aliquem habere potest scriptor nulla rerum nec verborum obscuritate notabilis, qui fiduciam aliquam virium iis faciat, cum p. 623 despondeant ad ea in quibus nihil expeditum sibi esse vident, nullum locum in quo vestigium tuto ponant.

Enimvero sunt alii quoque lectores, quibus nova Zosimi editione consultum esse voluit cl. editor. ut enim omnino cum ad iudicium animi acuendum tum ad locupletis doctrinae varietatem comparandam, qua non bene carere potest ingenium rerum actui idoneum, inprimis utile est non in uno scriptorum, etiam praestantissimorum, genere haerere, sed diversorum argumentorum aetatum generum genium et morem perspexisse factaque comparatione discrepantiam observasse, ita cum in ceteris disciplinis magnam utilitatem habet diversa ab iis quae edoctus sis sentientium placita tenere, tum vero in historiarum studio nemo satis feliciter versari potest qui aut vetera aut recentiora sola animo ac memoria complexus sit. circumscripta itaque et in angustum limitem contracta videas plerumque iudicia hominum utriusque generis. inprimis tamen salubre studium est eorum temporum et imperiorum, quae partim prava summae potestatis muniumque descriptione, partim morum disciplina luxurie primo corrupta mox perditam, ad interitum properarunt, si forte aliquid inde, quod ad nostra tempora utile sit, transferri possit, ut intelligatur cum religionibus et sacris purioribus, cum literis et doctrinis exquisitissimis, cum artibus commerciis navigationibus requiri tamen aliquid ad regnorum dignitatem et felicitatem in tempus diuturnam stabiliendam, disciplinam scilicet cum publicam tum privatam, qua corpora et animi indurentur, a luxurie autem ad frugalitatem et continentiam revocentur; nec imperium sustineri posse ullum nec libertatem civium retineri, non magis ac privati hominis familiam, ubi in tabulas expensi plus infertur quam in tabulas accepti: ubicunque enim rei publicae necessitates vectigalia et reditus superant, multo magis si ex insanis in

res inutiles et perniciosas sumptibus, nonnisi cum multitudinis iniuriis corrogari pecuniae possunt. ut exercitus ali, ut aulae fastus et luxus gliscere, ut populus aut optimates corrumpi possint, nova vectigalium genera, novi rapinarum tituli sunt excogitandi. interea ex publica calamitate crescunt passim multi et ditantur, iique dominationis fautores et instrumenta; mox exhaustis per omne vexationum genus pauperum scriiniis exactio-nes grassantur per ceteros ordines, expilantur divitum quoque arcae; saevitur per delatores exactores satellites, tandem per tortores et carnifices. ita ex his regnorum opibus, quas alias

p. 624 nunc miramur, alias concussas et labefactas videmus, dominationum per Europam incrementa et ex his regnorum decremента, mox excidia necessario aliquo rerum ordine apta et nexa sunt. adeo a parva et exigua causa, quod publice privatimque plus expenditur quam redigitur, omnis haec vitae calamitas rerumque clades proficiscitur. quod vero multo gravius et intolerabilius est, videntes meliora intelligentesque ea tamen rerum necessitate publice privatimque undique obsepti tenemur, ut nihil ex iis quae ad interitum rapiunt aut sisti aut remitti possit. *evae! pes-
sum ibimus!* ut apud Satyrarum scriptorem habetur. adeo vana res est hominum sapientia, quod errorum quidem fontes et causas ea aperit, remedia quoque morborum monstrat, nec tamen potest efficere ut remedia recte adhiberi eaque quae illorum vires infringunt removeri possint. ad argutandum et declamatorie agendum affatim materiae est, ad emendandas et in meliorem locum collocandas res parum aut nihil. omnium harum fortunae vicissitudinum salutare propositum est exemplum in imperatorum Romanorum rebus, per ea maxime tempora quibus sacra Christiana publice recepta fuere; quorum si ad privatorum hominum animos emendandos et in rebus adversis erigendos et firmandos credere licet vim fuisse longe maximam, publice tamen fatendum est ea ad rem publicam melius constituendam parum aut nihil profuisse, contra alia mala intulisse nec minora ac leviora: adeo moribus continetur unice salus rei publicae et incolumitas.

Inter haec tamen sunt nonnulla quae in Zosimo displicere possunt. occurrunt enim passim aliqua a bonorum scriptorum usu aliena: sunt tamen illa pauca, eaque facile ab eo cuius interest observanda, ei autem qui in elementaria sermonis Graeci

doctrinā versatur haud multum molestiae creatura. *) alterum est, quod superstitionibus suis, inprimis vaticiniorum et prodigiorum, exponendis taedium facit. si tamen hoc in Livio Xenophonte Suetonio et in scriptoribus ceteris ex melioribus aetatibus ferendum esse censemus, quidni condonandum hoc esse putabimus scriptori qui ea aetate vixit qua, quicquid erat hominum, in ceteris discors, consentiebat in uno hoc, ut ad rerum ordinem hunc sapientissime et pulcherrime constitutum caecutiens nihil magnum et memorabile haberet nisi quod praeter naturam factum putaret; ut in miraculis omnes defixi haerent, et rerum in praesens agendarum ad socordiam et stultitiam usque incuriosi de rerum futurarum praedictione unice laborarent et in nugosis praestigiis acquiescerent. **) quem tandem ex illa aetate scriptorem laudare possumus ab illa peste intactum? quid vero, si nostro tempore, in tanta cum sacrae tum profanae doctrinae luce, in hac physicarum chemicarum philosophicarum disciplinarum expolitione, passim viros videmus res supra naturalem rerum ordinem positas sectari et ad occultas naturae vires, ad arcanam aliquam sapientiam, ad geniorum et daemonum ludibria, aut praesensiones rerum futurarum omni causa idonea destitutas sua studia referre? Zosimum tandem lectorum, inprimis

*) Desideret forte aliquis horum vocabulorum indiculum factum: monitum tamen est de iis passim in notis a cl. editore. ita in verbis compositis praeposita *πρός* solemne nostro est ut simplicia praeferat, nec tamen in omnibus verum tantum in *προσθέσθαι* et *προσποιέσθαι*. ita ipsi *θέσθαι* est assentiri, pactione convenire: 1 20, 2 10, 4 35, 4 42, 4 55, 5 27, 6 7, 6 12. *ποιέσθαι* simulare, praes se ferre, 4 42, 5 47. notabilia sunt *διαφθείρειν τοὺς ὄρους τῆς βασιλείας* pro *συγγεῖν*, *ὑπερβαίνειν* 1 5, *ἐνδύσασθαι* de sacris extispicum 2 12, *πληροῦν τὸ πρόσσάγμα* facere 3 9, quod tamen exemplo non caret, *τὸ σῆνος* de corpore humano 4 21, *ἐν τούτῳ μὲν ἐν διεγένητο* pro *διήγῃ* 4 45, *θείσις τοῦ ζῴου* pro *ιδέα*, species, habitus, 5 16.

**) Licet interdum studia diversarum partium agnoscere, certantum inter se, ne alterutris miraculi genus esset cuius ipsi simile haberent nullum. conspecti fuerant in proëlliis aut in urbium oppugnationibus ab una parte dii, ab altera apostoli martyres et sancti. frigido commento urbem Athenarum a Gothorum impetu defendunt Minerva et Achilles 5 6. gentiles laudabant pro se oracula: ecce Christiani proferebant alia militancia pro se. servata fuerant passim statuae et simulacra sanctorum virorum in medio incendio, servati libri sacri, puniti tyranni sacrilegi et al. eodem exemplo servata videntur lib. 5 24 signa Iovis et Minervae incensa curia Cpolitana, et punitum sacrilegium Stelichonis et Serenae 5 33. hominum istorum eam contentionem mutuo fuisse equidem nullus miror: sed melioribus saeculis virorum doctorum animos ad haec obstupescere et haerere potuisse miror.

p. 626 adolescentum, manibus excutient nonnulli, qui de Zosimo nihil nisi quod sacris Christianis infestus fuerit inaudierant. verum hoc ei factum opprobrium bene diluit cl. editor. nec alienum erit omnino illius aetatis mores perditos cognoscere; et tenere, imperatorum aulicorum monachorum vitam nihil fere habuisse quod Christianos a gentilibus discerneret, praeter odia diversarum partium diversa. nec vero, nisi corruptissimis hominum ingeniis moribusque, tantae rei publicae corruptelae, tam alienae a communi utilitate voluntates, tam superstitiosae de rebus divinis humanisque persuasiones obtinere potuissent.

Nihil itaque, nisi quod aut utile sit aut in utilitatem verti possit, habet nova Zosimi editio; cuius descriptionem cl. editor recte ita instituit, ut non intra verborum critice operam suam contineret, sed rebus narratis quoque illustrandis aliquam studii partem addiceret. qua in re ipsi hoc videndum erat, ne, inprimis in priore operis parte, qua antiquiora strictim percurruntur, nimis disertus esse vellet. in extrema sane parte desiderabam interdum diligentiore rerum illustrationem: facile tamen intellexi in multis esse Zosimum auctorem unicum, in aliis praecipuum; quae autem ab aliis memorantur, non esse locupletiora aut luculentiora; iis vero qui disputata super his historiis cognoscere volent propositos esse Tillemontii et nuper Gibboni libros; de barbaris pleraque esse diligenter tradita a Mascovio, breviores autem notitias exstare in opere Guthriano (inprimis t. 4 5 p. 1 et 4, t. 15 p. 1). ceterum de consiliis suis cl. editor ipse lectorem satis diligenter edocuit, neque eius opera et doctrina nostra commendatione indiget: specimina eruditionis suae ille, ab eo inde tempore quo seminarii philologici sodalitis adscriptus erat, proposuit cum alia, tum reportatam bis in societate antiquaria Casselana palmam, alteram qua ad victorem proximo loco accessit, *de luxu Atheniensium*, alteram victricem, *de conditione servorum inter Graecos eiusque vicissitudinibus*; quarum neutram a societate prelo excusam esse impatienter ferimus; tandem tertiam palmam principe loco super quaestione a societate Regia Gottingensi proposita *de re metallica veterum*. nuper quoque *de origine et ratione quaestionis inter Graecos et Romanos* commentatus est, cum summos in iure honores consequeretur.

FRID. SYLBURGII

PRAEFATIO.

Zosineae historiae nihil hucusque typis publicatum fuit praeter duos libros priores, quos H. Stephanus cum Herodiano novem abhinc annis in lucem edidit. in ceteris libris usi sumus duobus exemplaribus calamo exaratis, quorum unum Aemerius Thuanus pro singulari erga rem literariam studio e Leonclavii apud Fr. Pithoeum codice suis sumptibus exscriptum nobis communicavit et Ioannes Opsopoeus cum archetypo contulit, alterum amplissima Palatinorum Electorum bibliotheca suppeditavit e Baptistae Egnatii bibliotheca profectum; cum quibus etiam primi duo libri a nobis collati et aliquam multis in locis partim suppleti sunt partim emendati. quod eo nomine hic praemoneo ut doctis constet quae quibus in huius scriptoris editione debeatur gratia. in annotationibus etiam hisce suum cuique tribuetur, Stephano Leonclavio et ceteris, a quibus aliquid ante nos ad huius auctoris expolitionem est collatum.

IO. FRID. REITEMEIERI
DISQUISITIO IN ZOSIMUM
EIVSQUE FIDEM.

Quae de
Zosimo
constant.

Etsi Zosimus non tam adversam ac quidam alii vetustatis scriptores expertus est fortunam, quorum praeter nomen ac scripta nihil aliud ad aetatis nostrae memoriam pervenit, haud meliori tamen ad vitam eius pernoscendam versamur loco quam si nomen eius prorsus olim ignoratum aut a nullo veterum commemoratum fuisset. qui enim antiquorum de Zosimo eiusque libris historicis disserunt, Euagrius Photius et Nicephorus, nomini ipsius omnes infesti exagitantesque eum ut addictum superstitiosis sacris hominem, nec quicquam afferunt quod ad vitam Zosimi illustrandam ac scripta eius rectius diiudicanda inservire possit. in tanta eorum cupiditate traducendi et exagitandi Zosimum si quid iis innotuisset quo potuissent famam nomenque eius adspargere apud posteros ac fidem elevare, non omissum id ab inimicis eius fuisset. manifestum itaque est monumentorum inopia haud plura de eo tradendi copiam fuisse quam quae ex ipsius scriptis colligere et conquirere liceret. quare cum ea nobis sit in vitam eius inquirentibus condicio, ut alieni subsidii spe abscissa acquiescendum sit in iis modo rebus quae studio ac lectione assidua ex eius historia possint erui, eo impensior in iis eliciendis cura nostra esse debet, quanto maior huius cognitionis usus esse potest cum ad scriptoris consilium sollerter examinandum, tum potissimum ad fidem eius accuratius explorandam ac diiudicandam. *)

---

*) De Zosimo vid. *Fabricii* Bibl. Gr. t. 3 p. 605. *Hankii* Script. Rom. p. 1 p. 180 et p. 2 p. 316.

De aetate Zosimi, de qua ut principe quaestione priore loco *Actas Zosimi* disceptare placet, sententiis, ut in re incerta ac dubia, variatum a viris doctis est, dum alii eam ad Honorij, alii ad Anastasii p. XVI tempora referendam censuerent, adeo ut eorum qui maxime inter se opinionibus discrepant tantus sit dissensus, ut per saeculi spatium aetatem nostri auctoris incertam ferri et fluctuare videamus. Lambecio *) quidem historicum nostrum Olympiodore antiquiorem facienti collocantque intra annos 410 et 425, quippe terminos utriusque scriptoris historiarum, iccirco non adstipulamur, quod Olympiodorus, cuius nomen diserte commemoratum a Zosimo non sine vi et contextus iniuria loco moveri ac pro glossemate eiici potest, certissime Zosimo aetate superior fuit. iam Saxius **) ad aliquanto seriora descendens tempora, indicio carminis Syriani a Zosimo laudati, intra annum 431, circa quem Syrianus floruit, et 433 aetatem illius includit. ad multo sane inferiora reieicitur Zosimus tempora ab Henrico Valesio, qui duobus subnixus argumentis Anastasii imperatoris eum aequalem fuisse credit, primum quod Syriano, cuius apud Zosimum mentio, Proclus Diadochus, Anastasii aequalis, praeceptore usus sit, deinde quod Zosimum sophistam Anastasii regno florentem Suidas commemoret. quis vero sit quin intelligat argumenta adeo imbecilla fidem facere nullam ei sententiae posse? nam quod Procli Diadochi praeceptorem Zosimus laudat, non iccirco fit quod discipuli illius sit aequalis aetate habendus, quandoquidem Syriani mentio ab omnibus iis fieri potest qui post eum vixere. porro non magis certum est Zosimum sophistam, quem Suidas laudat, cum historico nostro pro eodem esse habendum: ex contrario a Suida historiographum, nisi ignoratum, saltem cum alio eiusdem nominis confusum fuisse vel inde demonstrare possumus, quod, quamvis ex Zosimi historia ad litteram quaedam loca descripta suo operi inseruerit, ***) nusquam tamen mentionem p. XVII eius fecit certam et luculentam. ex argumentis igitur, quibus dubiam aetatem Zosimi stabilire et ad certum tempus adstringere

*) Biblioth. t. 6 p. 183.

**) in Onomast. t. 1 p. 493.

***) ne existimemus Eunapii, quem Suidas excerptit et Zosimus breviter viavit, loca esse ea quae in utriusque operibus similia deprehendimus, cum alia tum maxime cap. 7 libri 1 Zosimi prohibet, quod eorum temporum continet res quae ab Eunapio non attingebantur.

allaboratum a viris doctis, unum tantummodo est satis validum, quod ex Syriani facta commemoratione patet Zosimum ante eius aetatem non vixisse. ceterum pro certo ponere licet vixisse ac scripsisse Zosimum medio inter annos 431 et 591 tempore, quippe quod primo anno floruit Syrianus, qui ultimus laudatorum a Zosimo scriptorum est, et scripsit postremo Euagrius, qui primus eius, quod scimus, mentionem fecit. fluctuat sic aetas historici nostri intra centum et sexaginta annorum spatium: veruntamen duo argumenta ex ipsius historia elici possunt, quibus eam ultro citroque artioribus limitibus ita includere speramus, ut sub exitum saeculi quinti collocandam esse probabile fiat, postquam res Romana in provinciis iam corruerat.

Primum Zosimus, ubi sui ipsius aevi calamitates deplorat, eam esse imperii fortunam ait ut Romanis vix quicquam pristinae supersit magnitudinis, dum provinciarum aliae barbarorum potestatis factae, aliae ad eam solitudinem redactae sint ut ne urbium quidem situs cognitus sit. *) ea esse scriptoris qui non infractam ac debilitatam imperii vim cerneret, sed iam ipsam ruinam in oculis haberet, quis est qui non perspiciat? profecto non Honorio, quo regnante vis illa Romanis adeo fatalis etiam ex Zosimi sententia primum ingruere coepit, aequalem putabimus eum qui urbium vastitiae delectarum vestigia iam nulla superesse aetate sua profitetur: verum ut is longo satis intervallo vixerit post Honorii aetatem, necesse est. ne quis vero exinde, quod *plurimam tantum provinciarum partem* scribat a Romanis amissam, adeoque stetit adhuc, rebus nondum prorsus extinctis, aliquam imperii speciem, colligat inferatque in Italia servatas fuisse imperii occidentalis quasi reliquias, alius locus prohibet, in quo *prorsus interiisse* ait imperium. **) alterum argumentum, quod Zosimi potest aetatem definire, hoc est: Zosimus professus, ut Polybius rerum Romanarum incrementa narraverit, ita se earundem ruinam exponere, utriusque fere fortunae ita exaequat tempus ut ruinam similiter ac incrementa imperii haud longo temporis spatio inclusam fuisse scribat. ***) Polybio autem annos quibus creverint imperii res numerante quinquaginta fere et tres, Zosimum rebus imperii occidentibus eundem fere

*) 3 32, 4 59.

**) 4 21.

***) 1 1 et 57.

attribuisse annorum numerum necesse est. quo posito, Zosimum ab eo tempore quo ruere res Romanae et collabi coeperunt, adeoque inde ab anno divulsi per Theodosium et inter filios Arcadium et Honorium divisi a. 395 imperii, saeculi fere dimidia parte, adeoque circa occidentalis regni excidium, vixisse credemus. quare nec mirabimur Euagrium, ad centum annos ex computo nostro a Zosimi aetate remotum, cum oblitterata iam ipsius inter homines memoria historia eius solum exstaret, num vixerit Arcadii et Honorii regno ambigere.

Quae de reliquis ad vitam Zosimi pertinentibus rebus ex ipsius scriptis eruere licet, ea non magis copiose aut citra omnem dubitationem tradi possunt quam quae de aetate eius inde sumpta docuimus. si fides habenda inscriptioni quam historia Zosimi habet (et genuinam esse, confirmare Photii eam repetentis testimonium videtur), *comitis et exadvocati fisci* dignitatem obtinuit, cui satis ingens decus ac locum illustrem adiunctum scimus. sexaginta enim viri illi quorum in numero Zosimus erat, ex advocatis centum et quinquaginta in foro praefecti praetorio, ut curam fisci haberent, aut singulis annis aut biennio quoque electi, satis magnis utebantur privilegiis, et praeterlapso quo fisco ut patroni praeerant tempore non modo dignitatem ac privilegia pristina retinebant, sed titulis insuper virorum spectabilium condecorati inter comites consistorianos referebantur. inde si inferimus Zosimum iuris rerumque fiscalium fuisse peritum, et Cypolim, nisi patriam, saltem sedem ei fuisse, a probabilitate id non abhorret. id tamen mirum videbitur, quod Zosimus, qui gentilis superstitionis cultorem se in suo opere profitetur, eo tempore quo patrii ritus ac caerimoniae iamdudum imperatorum edictis proffigatae abrogataeque essent, et dignitatem illam nactus et pietatem Christianorum imperatorum exagitare ausus est, nisi credamus eum occultasse ea quae in Christianam religionem scripserit, nec nisi post eius mortem ea in vulgus prolata fuisse.

Quae de Zosimi aetate dignitate ac munere, doctrina vita et religione protulimus, ea quamvis neque multa neque satis certa sint, possunt tamen demonstrare historico nostro non modo vera percunctandi, videndique multa quae traderet, in oculis ipsius posita, facultatem fuisse, sed animum etiam eius, religionis diversitate occupatum, abhorruisse a studio palpandi imperatoris,

quod Christianorum hominum ea tempestate infecerat animos, ut falsissima quaeque traderent, alia vera occultarent. enimvero altera ex parte suspicari licet ad nimiam gentilium laudationem eum proclivem et in exponendis Christianorum rebus iniquiorem fuisse, animo quoque tum ipsa religione contactum, tum rerum in quibus exponendis versabatur atrocitate aliquam acerbiteriam fuisse iniectam, ita ut reprehensionum, quibus calamitatis publicae auctores, Christianae religionis cultores, sectaretur, acrimonia in iniquitatis suspicionem incideret, et sugillatoris potius quam historici candidi munus gessisse videretur.

Consilium
auctoris.

Scribendi interitum rei Romanae aperiendique calamitatum causas consilium ex Polybii, qui eandem florentem et rerum incrementis auctam explicaverat, *) imitatione imitam, ac pro cultu literarum aetatis Zosimeae, quae longe iam desciverat a vera et ingenua ratione historias scribendi, satis laudabile et Polybio dignum videtur. in argumento tamen suo pertractando Zosimus non ita versatus est, ut eius ad cuius imitationem consilium et studium direxerat virtutes, sagacitatem et sollertiam inveniendi rerum causas quidque exinde sequatur videndi, et orationis ubertatem aequaret aut proxime accederet. ordine tamen rerum enarrandarum satis apto ad suum consilium usus est. antequam enim ea attingat tempora quibus res Romana in peius vergere ac labare coepit, et quae scribendo persequi ipsi maxime propositum erat, altius repetita calamitatum origine ad Augusti regnum redit, et quid rebus Romanis mutata ab eo imperii forma in vectum sit incommodi, aperire et illustrare studet. cum autem orbis Romani antiquam faciem ac condicionem legentibus cognitam et perspectam esse vellet, ita commode moderatus est institutum suum, ut quo magis ad postrema tempora progrediretur, eo copiosius res exponeret. quare brevissime explicata est annorum fere trecentorum historia, libro primo comprehensa, copiosius aliquantum posteriores res, quae secundo tertio et quarto libro continentur et vix saeculi spatium complent, res Constantini et deinceps ad Theodosium usque imperatorum. quibus quasi praefaminis loco praemissis omnem accessum sibi ad argumentum summum praestruxisset, oratione iam latissime fusa et impensiori

*) 1 59. cf. 3 32, 4 59.

aliquo studio, quae Arcadio et Honorio imperantibus urgere Romanos eorumque rem publicam evertere coeperunt mala, enarrare pergit. ea etsi satis praeclare et cum laude peracta sunt, id tamen reprehensione haud caret, quod Zosimus ultra imperatoris primum rei publicae impositi tempora retro exspatiatus ea quoque attingit quae gentis adeo Romanae origines anteverterunt, quodque exponit quae apud Persas Graecos et Macedones principatus vicissitudines fuerint. qua in re, etsi ad imitationem Polybii ea a Zosimo adumbrata sunt, iudicium tamen hominis desideres: nam aliena erant ab instituto, quod ad casum et excidium imperii Romani spectabat. quod autem magis ad rem faciebat, ut quemadmodum Polybius incrementorum, ita ipse occasus rerum comparationem institueret, id, quamvis monere p. xxx eum argumenti ratio potuisset, non animadvertisse videtur.

Aliam, et eam quidem omissionis, culpam sustineret Zosimus, si, ut vulgo putatur, historiae suae eo quo nunc eam terminatam videmus anno finem imposuisset, et quae praecipue ab eo erant pertractandae posteriorum temporum res, non adverso aliquo fato ab opere instituto depulsus, sed consulto et sua sponte omisisset. verum ut in aliam abeamus sententiam et statuamus aut Zosimum seu morte seu alia qua sinistra fortuna impeditum fuisse quo minus historiam ultra annum 410 continuando excidium imperii eiusque causas explicaret, aut partem operis ab auctore ad finem perducti temporis iniuria intercidisse, id pluribus certissimisque rationibus monemur. aperte profitetur Zosimus suum consilium perducendi historiam ad suam aetatem, *) quae ab anno in quo historia eius nunc subsistit plus ferme quam sexaginta annorum spatio distat. porro desiderantur causae calamitatum quibus urgebantur Romani, et oracula quibus occasus imperii praedictus, quanquam in fine historiae utramque rem se afferre et docere velle pollicitus est. **) satis rationum est ad intelligendum iacturam Zosimum in postremis libris fecisse, cuius prius rei vestigia adhuc in mutila periodo ultima exstant. quamobrem etsi manifestum sit Euagrium et Photium non plenioram Zosimi historiam quam nos habuisse, non illud in aliam sententiam adducere nos potest: illud modo inde intelligitur, istam

*) 4 59.

**) 1 58, 4 28.

na repeten- Summa
vasto, tot causarum
unius ho- quibus im-
administrationis peri exci-
dium ad-
endis par esse. scripsit.

provinciis tanto
impetive succur-
pro magistratibus p. xxiii
ina mente in innu-
m autem plerique im-
n cura ad libidines et
ea mala succedere ne-
afflixisse notius est quam

existit Constantinus, qui
num rei publicae intulit vul-
ncto, ut recentiorum nonnullis
te aut reprehensione addita eam
) verum eo Constantinus gravis-
peccavit et iudicante Zosimo cala-

om rueret; ad contemptum sacrorum spe-
generis, quibus hac de re monebantur ho-
ectae. qua quidem in re etsi nihil esse potest
res, quarum eventus nullo modo evitare potest:
eficium intelligat eius qui aut futura, si mutari
ifestet, aut si futura aperit, quomodo tristia et
uper doceat? sed in hoc non magis homines sibi
s, quae ad gravissimos vitae humanae casus spe-
cessitatis notionem habet parum constitutam: *ad*
scu ad sidereorum motuum revolutiones, seu nu-
ntem iis quae pro virium nostrarum modulo et se-
m suscipiuntur; †) inde constare sublicit, divina
nas administrari; ††) quod quidem ad tertiam modo
numinis voluntatem, referri posse videtur. HERN.

imus verba obscura et partim corrupta, 1 1: ἡ θεοῦ.
ἐφ' ἡμῖν μετὰ τοῦ δικαίου ἀκόλουθον οὐσαν.
o et hic oratio: δόξαν — τοῦ θεοῦ ἐν τῶν
ἐπιγεγραπθῆαι διαίτησιν. quod esset: *attributam esse,*
se, *divinae providentiae;* quo sensu alias esset *ἐπιτετα-*
suspicor fuisse scriptum *ὑπογεγραπθῆαι, delineatam, in-*
stitutam esse rerum humanarum administrationem per
aliquam providentiam.

iniquam sortem historiae Zosimeae iam ante Euagrii aetatem contigisse: nam si absolutam eam suis numeris habuisset, plura ex eo in rem suam allaturus fuisset.

Amissa autem parte quae praecipua erat operis, in qua rebus exponendis cum copia et ornatu ingenium auctoris et ars nobilitari poterat, in libris qui supersunt, quattuor prioribus, virtutes eius exigendae sunt ad epitomatoris potius quam ad historici, quem vocant, pragmatici leges, nec ultra quicquam in iis requirendum quam quae in brevioriis spectantur, rerum vera et accurata expositio et perspicua ac conciinna oratio; quae quidem virtutes non modo eum non deficiunt, sed aliis insuper ornamentis, rerum delectu bono et iudicio idoneo sunt auctae. neque tamen omnino vitiorum illud genus vitavit quod breviantium esse solet. sunt enim nonnulla male ommissa, alia perturbate ac confuse dicta, passim aliena intermixta, id quod in iis maxime locis accidit ubi in religionis suae superstitiones incideret; *) temporum autem ratio rarissime notata est, interdum confusa. attamen vitia illa neque tanta sunt neque tam multa, praecipue in postremis libris, in quibus et orationis copiam maiorem et diligentiam curamque impensorem deprehendere licet, ut iis virtutes eius obruantur; sed maior eius erit virtutum laus quam vitiorum reprehensio.

Cum in postremis libris, qui periire, locum, qui esse debuit historiae illustrissimus, de calamitatum et ruinae imperii Romani causis pertractaverit, non incommodum videtur istas causas ad excidium regni adeo efficaces, quantum licet, ex reliquis libris, ubi eas obiter attigit, eruere et hic subiicere, cum res sit et per se satis gravis et ad recentiorum hominum, qui iisdem causis investigandis vacarunt, iudicia comparanda utilis. **)

*) c. g. 4 6 et 18, 5 41.

**) Recte monuit v. cl. totam fere eam historiae partem, e qua maxime censenda erat Zosimi fides et auctoritas, sub finem libri interiisse. tradiderat in ea cum modum rationemque tum causas excidii imperii Romani, idque ita persecutus erat ut ad Polybii exemplum se componeret; quod quidem ipse Zosimus testatur lib. 1 c. 1. cf. 1 57. iis tamen locis quae adhuc exstant, quoties causas excidii commemorat, non satis sibi constare videtur: nam illo loco id maxime sibi propositum habere videri vult, ut declaret fato omnes rerum humanarum inversiones fieri, fato quoque rem publicam Romanam ad exitum properasse; aliis locis (inpr. 2 7, 4 59, 5 38, 5 41) a contemptu sacrorum patriorum causas exitii repetit. nisi forte rem ita ex eius sensu expediendam putabimus, fatale rei publicae Romanae fuisse ut

Originem malorum a mutata civitatis liberae forma repetendam esse primo loco censet. *) commisso imperio vasto, tot tantisque provincias populos maria terras complexo, unius hominis arbitrio, non potuit ille amplius, etiamsi administrationis habere curam vellet quam maxime, rebus rite gerendis par esse. quanta enim opus erat vigilantia et alacritate, ut provinciis tanto intervallo ac longinquitate dissitis ac remotis tempestive succurreret, quanta sagacitate in exquirendis iis quos pro magistratibus mitteret, quanta prudentia, iudicii vi, divina mente in innumeris rerum ac negotiorum generibus! cum autem plerique imperatores ab hac rerum administrandarum cura ad libidines et voluptates versis essent animis, omnia ea mala succedere necesse erat, quae imperium Romanum afflixisse notius est quam ut nunc declaratione nostra opus sit.

Summa
causarum
quibus imperii
excidium
adscript.

p. XXIII

Novus gravium malorum auctor exstitit Constantinus, qui institutis novis ac perniciosis maximum rei publicae intulit vulnus, non quidem praetorio extincto, ut recentiorum nonnullis visum, itaque nec ulla aut laude aut reprehensione addita eam rem commemoravit Zosimus: **) verum eo Constantinus gravissime in rei publicae salutem peccavit et iudicante Zosimo cala-

sacris patriis desertis ad interitum rueret; ad contemptum sacrorum spectare, quod praedictiones varii generis, quibus hac de re monebantur homines, fuere spretae ac neglectae. qua quidem in re etsi nihil esse potest minus optabile quam praedici res, quarum eventus nullo modo evitare potest: quis enim non maius fore beneficium intelligat eius qui aut futura, si mutari nequeunt, omnino non manifestet, aut si futura aperit, quomodo tristitia et acerba avertenda sint, insuper doceat? sed in hoc non magis homines sibi constant quam in tot aliis, quae ad gravissimos vitae humanae casus spectant. fatalis quoque necessitatis notionem habet parum constitutam: ad *Parcas* enim eam refert, seu ad *sidereorum motuum revolutiones*, seu *numinis voluntatem faventem iis quae pro virium nostrarum modulo et secundum ius et aequum suscipiuntur*; †) inde constare subicit, *divina providentia res humanas administrari*; ††) quod quidem ad tertiam modo causam memoratam, *numinis voluntatem*, referri posse videtur. HENR.

†) Ita fere accipimus verba obscura et partim corrupta, 1 1: ἡ θεοῦ βούλησιν τοῖς ἐφ' ἡμῶν μετὰ τοῦ δικαίου ἀκούουθον οὐδαμ.

††) Obscura vero et hic oratio: δόξαν — τοῦ θεοῦ ἐν τῇ προνοίᾳ τῆν τῶν ἀνθρώπων ἐπιτελεσθῆναι διοίκησιν. quod esset: *attributam esse, creditam esse, divinae providentiae*; quo sensu alias esset *ἐπιτελεσθῆναι*. sed suspicor fuisse scriptum *ὑπογεγραμθῆναι, delineatam, informatam, constitutam esse rerum humanarum administrationem per divinam aliquam providentiam.*

*) 1 5.

**) 2 17.

mitatum deinceps omnium semina iecit, quod parum de imperii securitate sollicitus milites, quibus commissa finium cura erat, avocatos per mediterraneorum provinciarum urbes dissipaverat. ¹⁾ nam ista imperatoris imprudentia non modo barbaris liberiores per limites praesidio nudos excursionses erant, sed milites etiam urbium, quas custodia nulla egentes insidebant, deliciis et luxuriis fracti a disciplinae severitate desciscebant. militum corruptelis et licentiae Constantinus alio etiam instituto accessionem attulit, cum numero praefectorum praetorii aucto et potestate rerum et civilium et militarium, quae antea copulata in unius magistratus manu fuerat, inter plures divisa et immixta, insuper praefectis praetorio in milites ius ac potestatem ademit. nam eo factum est ut milites reformidantes antea praefectos, quod hi stipendio non dato punire eos ac coercere poterant, posito metu solute et licenter agerent. ²⁾ sicuti autem Constantinus afflictata re militari in summum rem publicam adduxerat periculum, ita tributis gravibus et ad omnium ordinum omnisque sexus molestiam inventis vexare provincias coepit, quae fisci licentia, exactionum acerbitate, magistratuum avaritia opibus p. xiv exinanitae ad extremam inopiam reductae sunt. ³⁾ addit his Zosimus tandem hoc quoque, quod imperator deserendo sacra maiorum, per quae, ut Zosimus ex paganorum superstitione sentit, salus et fortuna imperii per tot saecula steterat, ⁴⁾ adoptandoque Christianorum religionem, *ἄλογον συγκατάθεσιν*, ⁵⁾ deorum tutelam a Romanis abalienavit. ⁶⁾ omissa nunc aut impugnatione aut excusatione huius opinionis, id tantum monere liceat, Zosimum, etsi non omnino, quae ex religionis novae, qualis tum erat, adscitae pravis institutis ad Romanos redundasse mala recentiorum nonnullis videntur, animadversa habuerit, instituta tamen monachorum, ut rei publicae exitiosa et neque ad militiam neque ad aliam rem utilia, ad homines vero opibus pietatis specie spoliandos egregie inventa improbare et reprehendere. ⁷⁾ quod vero vulgo credunt, religionis Christianae praecepta valuisse ad debilitandos militum animos virtutemque

1) 2 34.   2) 2 33.   3) 2 38.   4) 2 7 et 29.
 5) 4 59.   6) cf. 4 33 et 37.   7) 5 23, ubi praecclare ait
Zosimus monachos sub praetextu, quasi cum pauperibus sua omnia communicarent, omnes ad paupertatem et inopiam redigere.

bellicam frangendam, id Zosimus diserte quidem et sati dilucide nusquam dixit, tamen obscure illud quibusdam in locis significatum ire videtur: ¹⁾ quam vero exitiosum rei militari interdictum illud fuerit quo exclusi sacrorum cultores patriorum a militia erant, ²⁾ verbis ab eo minus ambiguis declaratur.

Disseminatis ita per Constantinum malorum causis, postquam bellica virtus et rei militaris cura, quae in Iuliano et Valentiniano erat, ³⁾ vulnus inflictum imperio aliquantum lenierant averterantque ad tempus mali clam serpentis vim et exitum, Theodosius, Romanorum primum virtute sua sospitator, pravis perniciosisque deinde in re militari institutis, luxuriosa vita et, quemadmodum Zosimus opinatur, religionis maiorum odio et Christianae studio, ⁴⁾ eversor imperii factus est. peccatum in militia, quod magistros militum creavit quinos, et ceteros qui copiis praeesent, praefectos alarum, duces turmarum et tribunos numero plus quam duplo auxit, quo factum est ut eorum avaritia magnopere vexarentur milites, fraude subtractis iis quae ex fisco praebantur. ⁵⁾ res autem maxime rei militari exitiosa fuit barbarorum ingens multitudo, quam Theodosius longe numerosissimam alere atque legionum adscribere numeris instituit. tanta fuit eorum multitudo ut Romanis numero paucioribus iniicere metum et rei publicae tranquillitatem turbare facile possent. ⁶⁾ militantes apud Romanos barbari, aut ex captivis aut ex hostibus adsciti, corrupti insuper annona ac muneribus, quibus donabantur supra milites reliquos, solutiores insolentioresque erant; ⁷⁾ praeterea habiti sunt adeo negligenter ut, militum descriptione nulla facta, iis redeundi ad suos et, si ipsis militiam facere displiceret, alios suo loco mittendi copia fieret. ⁸⁾ barbari isti nulli disciplinae assueti, insolentissimi, seditiosi ⁹⁾ ac dissidentes a Romanis, ¹⁰⁾ non verebantur cum popularibus agros colentibus Romanos conspirare, ¹¹⁾ et ubi nacti in regia summos honores essent, Romanis, quibus se praestare virtute cernebant, despectis tumultus ac turbas ciere. ¹²⁾ itaque huiusmodi hominibus, qui Romanis non praesidio sed detrimento erant

---

1) 3 3 ibi not.   2) 5 46.   3) 3 3, 6 3, 4 3.
 4) 4 59.   5) 4 27.   6) 4 30.   7) 4 39 34
 40 33.   8) 4 31.   9) 4 30 33 39 56.
 10) cf. 5 34.   11) 4 26 et 31.   12) 4 54 et 56.

eorumque avidissime inhiabant opibus, ad copiarum, quae auspicante Theodosio regnum admodum imminutae fuerant, ¹⁾ augendum numerum receptis, atque commissa iis imperii custodia, facile praevideri poterat ad ultimum discrimen adductum imperium iri, cum primum imperatores rem publicam capessivissent quibus ad coercendam barbarorum insolentiam virtus p. xxvi deesset. et tales imperatores imperium nactum est filios Theodosii, eius successores. tandem idem imperator gravis in cives molesta exactione pensionum esse, et quae reliqua provinciis barbarorum praedatio fecerat, spoliare sibi coepit, ²⁾ ut non modo barbaris imperii custodibus stipendia praebere, ³⁾ sed indulgere etiam voluptatibus, quibus diffuebat, posset. sumptus enim faciebat immodicos in mensam, cui inserviebant coquorum ac pocillatorum turbae, ⁴⁾ et in theatri spectacula obscena, ⁵⁾ eademque luxuriei alios gliscente peste infecit. provinciae tributis impositis summaque severitate exactis, ⁶⁾ iura venali, ⁷⁾ magistratibusque avaris commissae, ⁸⁾ opibus virisque exhaustae tam miserabili condicione erant, ut aliis in locis solitudo facta esset, aliis homines non tam viverent quam spiritum ducerent, quibus vita intolerabilis (*βίος ἀβίωτος*) esse videretur, ⁹⁾

Succedentibus tandem parenti Arcadio et Honorio, stupidis ac stolidis hominibus, ruina imperii celerrime appropinquata est. ea erat hominum, quorum tutelae utriusque imperii domini commisi erant, aviditas et rapacitas, ut locupletum domus expilarentur, ¹⁰⁾ et provinciae oppidaque exinanita pecunia, cuius inopia et Romam ipsam tenuit maxima, ¹¹⁾ destituerentur habitatoribus, qui barbaros pro liberatoribus potius quam hostibus ducebant. ¹²⁾ viribus igitur imperii ita accisis ut non suppetere pecunia qua aut barbaros, si incursionum ab eis periculum esset, delinire, aut milites, quibus eorum impetus coereretur, alere possent, provincias orientales primum barbari adorti sunt, cum interea intestinis odiis discordiis flagitiis conflagrarent omnia; et prope erat res ut rebellione Gainae et Tribigildi, qui duces

---

1) 4 29.   2) 4 29.   3) 4 59.   4) 4 28 et 50.
5) 4 33 et 50, 5 7 et 25.   cf. 4 33.   6) 4 41 et 32.
7) 4 50 et 40 et 52.   8) 4 23 et 37 et 40.   9) 4 29,
10) 5 12 et 1. cf. 5 5 et 25.   11) 5 4.   12) 4 29,
2 38.

barbarorum erant, tanquam uno ictu omnia corruerent. 1) su- p. xxvii stentabat interim Stilicho, quem ultimum imperii columnen habebant Romani, labantes provinciarum ad occupatum res, 2) donec eo sublato extrinsecus illata vis rem Romanam penitus pessumdedit. Alarichus enim in provincias Romanorum effusus cum ingentem multitudinem tam barbarorum quam servorum, quae ad eum confugerant, in fidem recepisset eisque suum robur firmasset, 3) Romanos consilio prudenti destitutos, et praesidium neque in fide barbarorum 4) neque in ducum suae gentis virtute 5) habentes, ita afflixit ut, extincto ferme nomine Romano, provinciae extra Italiam fere omnes aut vastitiae deletae aut barbarorum ditionis factae essent.

In his calamitatibus imperii Romani causisque et origine earum explicandis cum Zosimus satis sollerter et cum laude versatus sit, id tamen miramur, quod Alarichi primum in Italiam descensum plane omisit, et Alanorum Vandalorum et Suevorum in Galliam irruptionem obiter tantum attigit, 6) cum tamen utraque calamitas ad excidium imperii efficacissima extiterit. quae obsidionem Romae secundam seu tertiam, cuius noster in fine historiae mentionem facit, exceperunt mala et ultima Italiae clades, quamdiu ibi imperatoriae dignitatis umbra exstitit, ea in Zosimi historia fortunae iniquitate desiderantur, quo efficitur ut calamitatum imperii expositio haud ad finem perducta sit. tandem orbis Romani haec fuit Zosimi aetate facies ac fortuna. omnia a barbaris tenebantur; pleraeque ab iis provinciae erant occupatae, ceterae aut sui iuris factae aut agris oppidisque vastatis desertae, adeo ut urbes aliae ita a fundamentis excisae essent ut vestigia vix hominum oculis cognosci possent, aliae haberent incolas, sed raros egenos et ad extremam miseriam redactos. 7) ingeniorum, quorum quasi segete olim res humanae vigerant, sterilitas invaluerat maxima, 8) et virtus bellica 9) ac literae, 10) quibus florebant olim Romani, penitus eos destituerant.

1) 5 13 — 23.   2) 5 34.   3) 5 42.   4) 6 9.
5) 5 36.   6) 6 3.   7) 3 7, 4 59, 3 32, 2 38 et 34.
8) 1 1.   9) 5 41.   10) 5 24.

Fides Zo-
simi.

In pervestigandis et explicandis rerum Romanarum ad ruina-
nam vergentium causis quanta fuerit Zosimi sagacitas, cum satis
ex his manifestum sit, iam fore speramus ut ad existimationem
suam aequiores nanciscatur arbitros. hos quo minus inter supe-
riorum temporum homines habuerit, partim fides eius suspecta
partim religionis ratio in causa fuit; quo factum est ut crimina-
tionis potius quam laudis fama celebre nomen ipsius in ore ho-
minum ferretur. ad fidem igitur Zosimi explorandam cum dis-
quisitionis nostrae cursus procedat, videndum est, illa qualia
sint, quae animum eius occaecare ita potuerint ut res falsas et
erroneas traderet; qua quidem via intelligi poterit non modo
qualis in eo sit malae fidei labes, sed etiam quibus in rebus qui-
busve locis potissimum falsa tradiderit; denique, probatione
tanquam in trutina facta, perspicui poterit quatenam sint ea in
quibus auctoritas eius et utilitas integra et nulli suspicioni obno-
xia maneat. laudamus et probamus scriptorem, qui quando non
suae sed superioris aetatis historiam enarraturus est, auctores se-
quitur bonos, aetate proximos aut aequales, et in rebus expli-
candis copiose scite et cum fide versatos, qui porro eorum talem
usum facit ut res conquisitas, iudicio subtiliter facto, accurate
transferat et in suum usum vertat, ita ut praeiudicio mentis nullo,
quod a veri sensu abducere possit, ad historiam conscribendam
accedat, qui tandem nec studio nec odio alienatus a veritatis
praeceptis recedat. quatenus in hunc censum Zosimus referen-
dus sit, in sequentibus apparebit, ubi eum ad singulas historici
diligentis ac fide digni virtutes exegerimus.

Primum a scriptorum, quos secutus est, auctoritate vix ali-
qua adversus eum criminationis causa arcessi potest, quandoqui-
dem Dexippus Eunapius et Olympiodorus, quorum auctoritatem
Zosimus secutus est, partim dignitate partim doctrina conspicui
et graves fuerunt scriptores. scripserunt suae quisque aetatis
historiam et res quae ipsis maxime ante oculos erant; narrationis
genere non compendiario et epitomatoribus solenni usi sunt, sed
res diserte et accurate exposuerunt, quamvis a concinnitate pa-
rum commendata esset oratio. laudes istae etsi praecipue ad
Dexippum et Olympiodorum pertinent, quorum fides nulla, ne
ob religionem quidem paganam, suspicione afflicta fuit inter ve-
teres, Eunapio tamen, qui diversum ab illis vitae genus secutus

literis operam dederat, auctoritas debetur haud minima, vel invito Photio, qui fidem ei ut sugillanti Christianos abrogat. nam iudicio suo, quo fidem eius evertere Photius studet, non modo firmamentum ullum non adiunxit, verum etiam satis dilucide prae se fert invidiam, qua istorum temporum Christiani homines incensi non verebantur, quicquid in paganis laude dignum easet, elevare, eosque, si de rebus Christianorum severius iudicare ausi essent, exagitare ut calumniatores et conviciis lacerare. ceterum Eunapius non suae modo aetatis res erat persecutus, sed ad saeculi fere spatium regressus historiae suae primordium a regno Claudii secundi fecerat, quo Dexippus, aequalis eius, suo operi finem imposuerat. fuisse Eunapio in ea operis parte, qua res suam aetatem antegressas exposuerat, auctores haud contemnendos rerumque et civilium et militarium haud imperitos, vel ex Zosimi breviario, quod ex Eunapio confectum est, intelligere licet; praeterea nonnullas res, ut vel ipse in Vitis Sophistarum innuere videtur, a philosophis Maximo et Prisco, qui ut praeceptores Iuliani summa eius familiaritate usi, eiusque expeditionibus consuetudinis habendae causa ab eo ducti interfuerant, tradita acceperat. quodsi Eunapio non eadem fides et auctoritas fuit quae Dexippi et Olympiodori, Zosimi etiam haecenus pro diversitate fontium, unde hausit, non una eademque erit auctoritas, poteritque de ea iudicium fieri imprimis in libri primi quadraginta capitibus prioribus, inde ad libri quinti caput vicesimum fere sextum, et in postrema parte historiae. in priore enim loco, quod satis constat, Zosimus secutus est Dexippi Synopsin historicam, in altero, qui maiorem operis partem constituit, Eunapio Chronicon, in ultimo Olympiodori Silvam. *)

Ex scriptoribus itaque, quos nominavimus, auctoritate pendet Zosimi fides. interea tamen ille etiam sua quaedam attulisse videri debet sibi propria. non enim e genere epitomatorum et breviorum habendus est, qui, servili opera scriptoribus in compendium modo redigendis addicta, neque fidem eorum neque vestigia relinquunt. occupat quasi medium inter utrumque historicorum, qui proprie eo nomine appellantur, et abbreviatorum genus locum Zosimus, ut non modo suum consilium et propriam

*) Copiosius de ea re egi in *Biblioth. Philolog.* t. 2 1780 p. 225 seqq.

institutū rātionem sequatur, resque ex auctoribus petitas ad eam accommodet, recisis aliis, aliis modo plus modo minus coartatis, sed ut aliis etiam scriptoribus, praeter Dexippum Eunapium et Olympiodorum, in auxilium vocatis et adhibitis eos, quos sibi maxime duces elegit, emendet aut suppleat. verum in hac opera Zosimo interdum humani aliquid accidisse negari nequit. non enim ubique satis sibi cavit quo minus narrationem obscuraret, omissis quae scitu erant necessaria; id quod in contrahendis prolixioris ac confusi stili scriptoribus, Eunapio et Olympiodoro, facile incidere potuit, inprimis si studium ac diligentiam minorem quam par erat adhiberet. nec improbable est praematureo fato Zosinum fuisse impeditum quo minus historiam suam, iterata lectione, acutioribus perlustrare oculis et obscuris locis perspicuitatem reddere posset.

Maiozem aliquis suspicionem Zosimo iniiciat, qui revocato in mentem et consilio, quod ipsi in opere suscipiendo fuit, et opinione, quae de Christianorum religione eius animo inhaesit, id eum molitum esse meminerit, ut ostenderet in maiorum spretis adscitisque Christianorum sacris positam esse calamitatum, quibus Romani vexarentur, causam. metus inde subit ne Zosimo idem acciderit, quod evenire solet illis qui student accommodare res, quas explicare cupiant, ad hypothesin aut opinionem quae ipsorum occupavit animos, ut a veritatis regula vel imprudentes et inviti recedant, utque in factis eventibusque trutinandis nullum iniuriae, quam veritati faciunt interpretando, sensum habeant. vanam autem et inanem commoveri Zosimo suspicionem demonstrant ea loca quae labe ista oporteret esse infecta, si verum quid suspicioni isti subesset. inspicienti ea facile patebit auctorem, ubi a prostratis caerimoniis profecta mala dicat, non omissa verarum causarum pervestigatione et expositione maligne ad illam causam omnia revocasse. perspicuum quoque est eum non fraude, quae consulto vera in falsum vertit, sed errore illo quo animus praeoccupatae mente opinioni inservit, abreptum, summatum modo et obiter ea interposuisse quae de malis civitati per immutata sacra invectis sentiret; qua in re communem illam et pervagatam olim inter ethnicos superstitionem secutus est, qua salutem civitatum in deorum propitio numine ac tutela positam, si spretis sacris ac contemptis diis caelestium

animi alienati essent et ad iram versi, in discrimine versari et ad ruinam rerum inclinari rem publicam existimarent. quare totum illud reprehensionum genus concidit; neque deletis et expunctis locis iis quibus istam sententiam declaravit, superstitionis, a qua ista profecta erant, ullum vestigium paulo eminentius superfuturum esse putamus. quod ut tanto magis constet, agedum dispiciamus an eo Christianorum Zosimus incensus fuerit odio, ut non modo nimius in laudatione amicorum et adversariorum reprehensione esset, verum quoque ut ea quae suis infesta et famae eorum adversa, utilia inimicis essent, silentio opprimeret, et quod maximum crimen est, mutando callide et subdole res aut fingendo mendacia et commenta scriberet, gravissimeque adeo fidem everteret. p. xxxii

Quomodo versatus sit aut reprehendendo aut laudando, ubi eius rei opportunitas data esset, si advertimus animum, in univ-
ersum quidem intelligemus Zosimum, etsi plerumque iudicio in utramque partem absteineat, ad vitia tamen et prave facta, imprimis in imperatoribus Christianis, insectanda proclivior esse, quam ad virtutes et praeclare facta laudibus celebranda; quae quidem eius ad acerbitatem propensitas non magis ab invidia aliqua Christianorum quam rerum narrandarum atrocitate et foeditate animique inde contracta tristitia orta videtur. Constantius enim et Theodosius, quos auctores sciebat esse malorum quae rei publicae per militiae ac morum corruptelas importata erant, etiamsi Christianae religionis cultores eiusque adsciscendae aliis auctores non exstitissent, tamen in graves reprehensiones incur-
rere debebant. attamen in rebus Constantini enarrandis nimis stomachosum eum esse credimus, imprimis ubi perversi eum animi et malitiosi paulo asperius inculpat; Arcadium autem ob stoliditatem indignius quam par erat exagitari. ex diverso Iulianum quot quantisque exornandi laudibus ob praeclara facinora Zosimo copia data fuit, nihilominus in eximii aut magni, quemadmodum ab ipso praedicatur, imperatoris vita enarranda exhibuit se et in laudando modestum et in iudicandis religionum causis satis aequum, si quidem, praeterquam quod obiter fere sententiam eius a Christiano cultu abhorrentem commemorat, ea quae revocanda sacra maiorum instituerat non modo non laudavit, sed ne mentionem quidem eorum fecit.

Omissionis fraudulentæ culpam, cuius raro indicia esse possunt satis certa ad convincendum scriptorem, a Zosimo abesse cum aliis tum potissimum eo probatur, quod Christianorum virtutes et praeclare facta non praeterit, et quæ ad reprehensionem idonea erant, consilio nonnunquam omisisse videtur. ut autem luculentissime pateat non religione occaecatum animum Zosimi fuisse, monendi tantum sumus eum non modo cum candore referre recte ac praeclare facta, sed laudibus etiam ornare. id quamvis in qualibet historiae parte et in omni Christiani aut imperatoris aut ducis vita perspicuum sit, maxime tamen in Stilichonis iudicio elucet, quem non Eunapii, infestissimi, ut Photius testatur, in Stilichonis famam scriptoris, more dilacerat, sed relicto eo auctoritate Olympiodori vel contra vulgarem Christianorum, qui affectati regni eum arguebant, criminationem defendit, et similiter Serenam uxorem eius a crimine proditiōnis in eam coniecto et mortis causa facto disertis verbis vindicat, quanquam utrumque et Stilichonem et Serenam impietatis in deos cum indignatione animi incusat, et deorum ira fatum eis triste merito acceleratum arbitratur. quam Zosimus aequitatis legem cum sequatur, quid potest esse ad fidem ei conciliandam gravius? profecto miratio animum subit, cum eum, quem veritatis et aequitatis tam studiosum, ab invidia alienum certissimis iudiciis cognovimus, tam iniquis hominum iudiciis premi videmus. quæ tandem sunt illae res quæ commentus est in fraudem Christianorum et in laudem suorum? ubinam sunt in eius historia illa verba aut facta falso et temere conficta? dicent haesitantes in Constantinum multa esse infesto animo excogitata, conversionis ad Christiana sacra rationem fabulae speciem prae se ferre, instituta rei militaris exitiosa imperio et tributorum exactiones graves esse improbables, et ut Iuliani laudes exaggerata oratione praedicatae sunt, ita in Theodosio, si alios quam Zosimum velimus audire testes, omnia alia quam ignaviam luxuriam et rerum publicarum incuriam fuisse. haec est cantilena toties in Zosimum decantata, et si quaeramus quibus rationibus istae querelae nitantur, praeter scriptorum quorundam qualiumcunque testimonia Zosimo adversantia, silentium aliorum auctorum memorant, quo convelli Zosimi narrationem posse existimant. ne hic de testium, ad quos provocant, levitate quicquam

moneamus, siquidem in Commentario historico loca, quae sive nulla sive aliqua iuris specie in suspicionem adducta sunt aut adduci possunt, sub examen vocavimus et de criminationum vi sententiam nostram pronuntiavimus, de silentio aliorum scriptorum, in quo haud exiguum suis rationibus firmamentum positum et ad criminationem Zosimi satis acre telum sibi datum putant, hoc tantum dicere liceat, omnino ad oppugnandum Zosimum a silentio rationem idoneam tum suppetituram fuisse, si scriptores nobis superessent ii a quibus earum rerum narratio exspectari posset; si Ammiani, hominis et peritissimi et fide dignissimi, historiam et integram et ultra Theodosii tempora perductam haberemus. cum vero tanta sit historicorum ex illis temporibus penuria, maxime eorum qui res gestas a Constantino et Theodosio cum fide ac diligenter tradiderint, qui tandem sunt ii scriptores ad quos provocare quorumque auctoritate fidem Zosimi convellere nobis liceat? ad Eutropium et Victorem, qui brevitaria modo scripserunt? num ad Christianorum historicos, imprimis Eusebium, qui etsi studio vera tradendi satis essent imbuti, non modo disciplinam rei publicae et causam imperii aut parum cognoscebant aut prorsus ignorabant, ab hominumque usu et iis quae rem publicam continebant erant alieni, sed etiam historias scribebant in quibus pro instituti ratione rei ecclesiasticae potius quam militaris et civilis curam habere eos oportebat, veluti Socratem, Sozomenum, Theodoretum, Philostorgium? nonnumquam scriptores dicti non abrogant Zosimo fidem, sed confirmant vel in ipsis locis ex quibus suspectam et controversam Zosimi fidem alii faciunt.

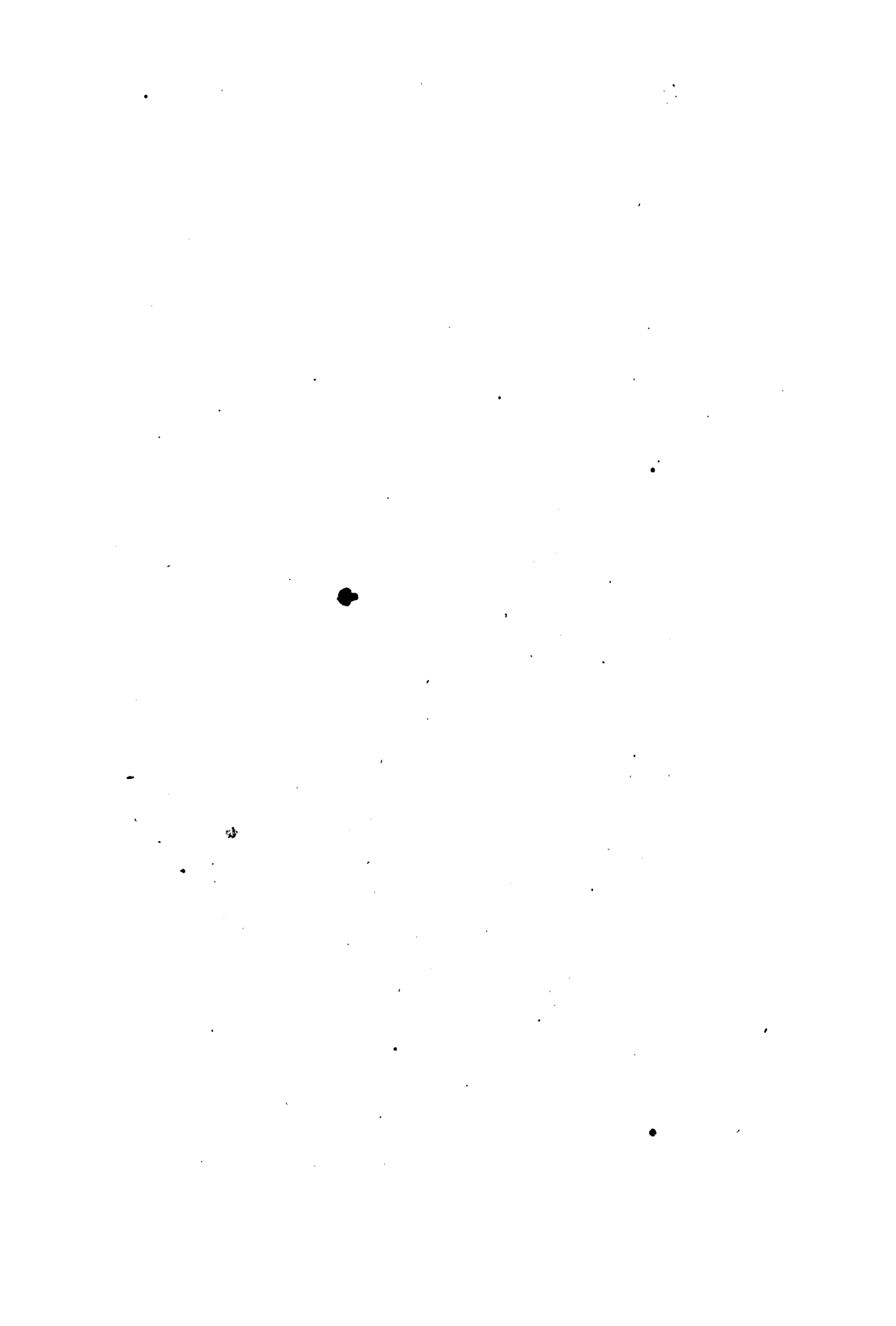
In historia igitur Zosimi si vitia quaedam exceperis, quae vel scriptoris incuria vel librariorum socordia in eam irrepserunt (nam et ab hac repeti posse loca nonnulla turbata suspicari licet), si porro acerbitatem eius in reprehensione, quamvis iusta, condonaveris, scriptorem habebimus in quo praeter iudicii satis acuti, etiam fidei et auctoritatis eminent indicia vera et luculenta, ut p. xxxv indignum videri possit tam diuturnam in Zosimo calumniae valuisse opinionem, nisi in propatulo esset Christianos homines ob severas eius in suarum partium homines stricturas sugillationis ei maculam inustam voluisse. ira et invidia inter diversarum religionum asseclas consopita, cum aequioribus nunc nobis esse

liceat, non ad iudicia eius vel iniquissima, sed, uti par est, ad rerum traditarum veritatem fide ipsius exacta auctoritatem ei reddemus, et egregium antiquitatis monumentum ex antiquarum literarum naufragio servatum laetabimur, quod quamvis non ad summam perfectionem elaboratum sit, rerum tamen memoriam ex eo aevo transmisit ex quo absque eo multo plura ignoraremus. bene adeo nobiscum actum putabimus, quod in epitomatorum chronographorum adulatorumque istius saeculi grege unus, etsi, si cum priscis illis scriptoribus compares, postremo loco habendus, inter aequales tamen suos facile princeps in manus nostras sospes pervenit, qui calamitates ingruentes in Romanos earumque causas recte aperuit; quo nomine Polybii secundi, quamvis in ceteris virtutibus nequaquam cum eo comparandus, vicem sustinere poterit.

Z Ω Σ Ι Μ Ο Υ

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α Ν Ε Α.

Z Ω Σ Ι Μ Ο Υ
ΚΟΜΗΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΦΙΣΚΟΣΥΝΗΓΟΡΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΕΑΣ ΒΙΒΛΙΑ 'ΕΞ. *)

Z O S I M I
COMITIS ET EX ADVOCATI FISCO
HISTORIAE
INTERPRETE LEUNCLAVIO.

REITEMEIERI ARGUMENTUM.

LIBRI I. Incrementa imperii Romani intra exiguum temporis spatium facta sunt (c. 1). postquam Graeci eximia contra Persas virtute bellarant, bellis domesticis fracti, a Philippo et Alexandro subacti sunt (2—4). postea ad Romanos summa rerum pervenit, quae unius arbitrio committitur (5). succedentes in imperio Octaviano plerique nulla digni sunt memoracione (6—8). Severus, devictis Albino et Nigro, adversus Persas rem fortiter gessit (8). Antoninus filius eius Macrinum quidem vicit, sed ob infamiam morum interfectus est (9. 10). Alexander, egregie rem publicam administrans, eodem fato periit (11. 12). Maximinus crudelitate saeviens (13—15). Gordiani duo seniores et iunior, qui feliciter bellum cum Parthis gessit, imperio haud indigni (16—18). Philippus (19—21). Decius dum barbaris se opponit, fraude perit praefecti praetorio (22. 23), Galli, qui ei successit, et barbaros vidit fines Romanorum late vastantes (24—27). Aemilianus bello civili interiit (28). Valerianus, quo imperante barbarorum incurSIONIBUS ab omni parte factis et tyrannorum multorum imperiis vehementissime res publica quassata est, bello Persico captus apud hostem periit (29—36). Gallienus, iam ante patris

---

*) ΒΙΒΛΙΑ 'ΕΞ om codices. apud Photium (cod. 98) ἱστορικὸν λόγους ἔξ. *

in imperio socius, non valet rebus afflictis succurrere (37—40). Claudius, fortiter barbaris repulsis, peste maturam obit mortem (41—46). Quintillus frater eius sponte vita decessit, haud parem se ratus (47) Aureliano, qui et barbaris perdomitis et tyrannis, inprimis Zenobia, deletis, rem publicam non modo servavit sed institutis quoque utilibus recte ordinavit (48—62). Tacitus (63) et Florianus (64) breve tempus imperium tenent. Probus, dignior et rei publicae utilis, seditione militari interimitur.

LIB. II. Ludorum saecularium, qui, licet rei publicae Romanae salutare, a Diocletiani tamen tempore neglecti sunt, origo et celebrationis ratio. oraculum de eis (c. 1—7). Diocletiano et Constantio imperatoribus Constantinus a Galerio ad patrem fugit, et eo mortuo succedit in imperio. quo Maxentius commotus Romae tyrannidem occupat (8—9), a qua neque Severus Caesar cum copiis missus neque ipse Galerius eum deicere possunt. hic, Licinio Augusto morbo declarato, gravi morbo vitam finit (10—11). Maxentius Libyae provincias cupiens suo adiungere imperio, Alexandrum, qui ibi purpuram sumpserat, proelio victum capit et necat (12—14). simulatas ob Maximiniani Herculi mortem inter Maxentium filium eius et Constantinum bellum excitant, quo ille superatus imperium cum vita perdidit (15—16). in bello inter Licinium et Maximinum orto hic victus paulo post mortuus est (17). prospere gessit Constantinus primum cum Licinio bellum (18—20), et post victoriam de Sarmatis (21) secundo bello in potestatem cum acceptum suam necavit (22—23). postquam omne imperium penes Constantinum erat, et mores mutat et rei publicae instituta. ritibus patriis spreto ad Christianorum accedit religionem (29), novam urbem, Cypolim, sedem imperantium, condit (30—32), praefectos praetorii instituit quattuor (33) et limites militum nudat praesidio (34). filii eius Caesaris dignitatem obtinent; urbis Cypolis magnitudo iam in oraculo quodam fuerat praedicta (36—37). aerario exhausto nova et molesta tributa imponuntur (38). ei mortuo succedunt filii (39).

Crudelitate et invidia auspicia regni eorum sunt insignia. in cognatos saevit Constantius (40), Constantinus per fratrem perit (41) Constantem, qui, crudelis et libidinosus, a Magnentio tyranno e medio tollitur (42). Vetricio et Nepotianus imperium affectantes spe excidunt, ille arte Constantii, hic copiis Magnentii oppressi (43). bellum cum Persis male gessit Constantius, magis prospere cum Magnentio, qui in eo cum fratre Decentio perit (44—54). Gallus, Caesaris dignitate ornatus et Orientis praefectus, per calumnias et imperio privatur et vita (55).

LIB. III. Germanis Galliam vastantibus Constantius Iulianum, ut his regionibus succurrat, Caesarem facit (c. 1. 2), qui ut ante litteris, nunc armis nomen sibi comparat; proelio ad Argentoratum superior factus, ipsas barbarorum terras invadit, res Saliorum componit, et ubique, ut supplices pacem petant, barbaros cogit (3—7). cuius famae cum invideret Constantius, consilia quidem de eo opprimendo inibat (8): verum milites, quos sibi ab eo militi iusserat, ipsum Iulianum imperatorem salutant (9). pacis conditionibus frustra tentatis, properat cum copiis ex Gallia Iulianum agmine citato, ex Oriente, ubi cum Persis belligerabat, Constantius. hoc autem mortuo antequam copiae concurrerent, Iulianus pergit Cypolim (10—11). rebus bene in urbe compositis expeditionem contra Persas suscipit (12). Antiochiae aliquod tempus commoratus, hostium fines ingressus castella urbesque capit, et Tigride traiecto classem incendit. hostibus nusquam in conspectum Romanorum venientibus exercitus commeatu inopia laborat (13—28). proelio tandem commisso Iulianus victor ex vulnere animam expirat (29).

Iovianus ab exercitu in eius locum imperator constitutus (30) pacem cum Persis facit (31) condicionibus, quales nunquam antea Romani acceperant; multae provinciae hosti traduntur (31. 32). imperator redus Nisibim venit, quae aegre se Persis tradi patitur (33. 34). iam in ipso itinere Iovianus morbo perit (35). Valentinianus Augustus renuntiatur.

LIB. IV. Valentinianus Augustus Cpolim pergit et Valentem fratrem in consortium imperii vocat (c. 1). cum ipse rerum novarum suspectos animadvertendum esset (2), provinciis distributis Valentinianus Galliam petit ad motus barbarorum reprimendos (3), Valens autem Procopium, qui imperium affectabat, bello victum opprimit (4—8), et dum frater adversus Germanos strenue pugnabat (9), ipse cum Scythiis confligit (10. 11). Valentinianus Gratianum filium consortem regni adsciscit (12), et Valens, contra Persas exercitu ducto, a Theodoro affectati regni suspecto supplicium sumit (13), etiam a Fortunatiano quodam cum aliis (14), unde magna invidia imperatori conflata (15). in tributis exigendis admodum acerbus est Valentinianus, ob quam rem res novas in Africa Firmus molitur (16). Valentinianus adversus barbaros profectus suffocatione perit (17). sequitur horribilis terrae motus (18). a duobus Valentinianus II, imperatoris mortui filius, imperator dicitur fratre absente (19). Valens interim, periculo cum Scythiis bello intentus, clade rei publicae gravissima accepta perit (20—24).

Theodosius a Gratiano rebus Orientis praeficitur (25), ubi Iulius motus barbarorum oppresserat (26). Theodosius rei militaris instituta turbat, deliciis studet et magistratus negligenter constituit (27. 28). res publica ad peiora delabitur, decrescens quoque copiarum numero (29). Scythiae quos receperat, periculosos sicut tumultus; repulso eos a Gratiano Theodosius rursus admittit, alios tamen barbaros vincit (30—34). Maximus in Britannia imperium occupat, et occiso Gratiano, qui togam pontificalem primum accipere sprevit, Theodosii amicitiam petit (35—37). in Oriente incidunt aliae turbae: Gothorum motus frangit Promotus (38. 39), Tomitarum Gerontius (40). Antiochiae seditio oritur (41). Maximus Valentinianum quoque aggreditur, qui fuga Orientem petit (42. 43), a Theodosio vero, Maximo superato, provinciis occidentalibus imperator redditur (44—47). barbaris perdomitis (48) luxuriae se dedit Theodosius (48. 49) et Rufinum ad summas dignitates extollit, qui illustrissimum quemque virum e medio tollit, Promotum, Tatianum et Proculum (50—52). in Occidente Valentinianus Arbogasti insidii perit. cuius opera Eugenius imperator factus legatos ad Theodosium de amicitia mittit (53—55). Theodosius autem, in cuius aula barbarorum duces risantur (56), copiis eductis Eugenium superat (57. 58), et Romae cum senatum ad religionem Christianam amplectendam perducere tentasset, e vivis excedit (59).

LIB. V. Theodosii filii patri successerant, Arcadius quidem in Oriente, Honorius in Occidente; summa autem rerum penes Rufinum et Stelichonem res vera erat (c. 1). Rufinus arrogans et avarus Lucianum crudeliter interimat (2), in ambiendo autem filiae cum Arcadio matrimonio spe frustratur (3). Stelicho de rebus Orientis consiliis agitatis (4), Graeciam ab Alaricho hortatu Rufini vastatam exercitu adversus eum ducto recuperat (5. 6); ope Gainae illum e medio tollit (7). Eutropius plurimum apud imperatorem gratia valens, viris egregiis invidens, Timasium in exilium mittit, et Bargum, quo accusatore usus erat, paulo post evertit, Abundantiumque aula pellit (8—10); persuasu eius Stelicho ab Arcadio proscribitur; provincia Africa, Eutropio Gildonem ad rebellionem perlicente, imperatori Occidentis eripitur (11). iam manifestae sunt Eutropii et Stelichonis simultates (12). mox Gainas, qui ope

Tribigildi Orientis provincias perturbabat et diripiebat, ob invidiam Eutropii mortem postulat (13—18). iam ipsius Cpolis potiundae consilium inierat; a Fravito autem, duce strenuo, adversus eum vastantem Thraciam misso, vincitur, et cum Istrum traiecisset, ab Hunnis occiditur (19—22). Cpoli ab Iohanne episcopo tumultus excitantur, odio Augustae avarae (23, 24). Isauri praedantur, verum non impune (25). Stelicho interea de Illyrico occupando consilia agitarat, dum barbarorum ingens multitudo irruebat; quibus victis (26) ne consilia persequeretur, duplex intervenit nuntius, mortis Alarichi, quem in suas partes perduxerat, et rebellionis Constantini in Britannia (27). Stelichonis tamen filia Honorio nubit (28). Alarichus, cuius mors falso nuntiata erat, Epiro relicta versus Italiam movet, pecuniam poscens a Stelichone sibi promissam (29). Honorius Ravennam Roma relicta abit, cum nuntius de Arcadii morte affertur (30). contra Stelichonem, qui in Orientem ad res ibi ordinandas profectus erat, calumnias apud imperatorem scriit Olympius, homo simulatae pietatis (31). milites eo auctore tumultuantur; Stelicho reversus corripitur et necatur, propinqui eius interficiuntur et bona publicantur (32—35). quo audito Alarichus, cui nondum satisfactum erat, Romam obsidet, persoluto autem ei auro in Tusciam abit (36—42). legatio Constantini ad Honorium (43); altera ad eum senatus Romani, ut promissa Alaricho praestaret, irrita (44). is ira incensus Ataulfum cum suis barbaris arcessit (45). Olympius accusatur et in Dalmatiam fugit; Generidus autem rei militaris praeest (46). seditio orta militum Ravennae (47). cum Iobius de pace cum Alaricho ageret, condicionibus non acceptis hic iratus pergit ire Romam; paenitentia tamen tactus Alarichus iterum pacem petit (48—51).

LIB. VI. Alarichus, cum sibi ab imperatore satisfactum non esset, cum universis copiis Romam proficiscitur. quo tempore nova Constantini tyranni legatio ad Honorium venit (c. 1). interea copiae in Britannia rebellantes imperatorem elegerant Marcum et eo occiso Gratianum et post huius necem Constantinum: is cum copiis ad occupandam Galliam traiecit Saro instat, Honorii duci. Constantinus, Alpibus praesidio firmatis, Constantem filium Caesarem dicit et in Hispaniam mittit; ubi victis Theodosii imperatoris affinis ducem relinquit Gerontium. is graviter ferens alium ducem esse constitutum, impellit barbaros ad defectionem; quo fit ut Britanni Gallique a Romanis desciscant (2—5). Alarichus, cuius iter iam memoratum est, Romam obsidione circumdat; senatu graves subire condiciones pacto Attalum imperatorem dicit; Ravennam pergit (6, 7), unde Honorius re cognita iam fugam in Orientem parat (8). cum autem socorde ageret Attalus, maledicta in eum apud Alarichum Iobius scriit (9). reliquae quidem Italiae civitates Alaricho parere coguntur (10), verum Africam defendit Heraclianus. clausis autem portibus fame Romani urgentur (11); qua re indignatus Alarichus Attalo purpuram eruit (12). pacis novae condicionibus iam agitatae Sarus impedimento est (13).

A.

Πολυβίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ, μνήμη παραδοῦναι τὰ καθ' ἑαυ-
 τὸν ἀξιόλογα τῶν ἔργων προελομένων, καλῶς ἔχειν ἐφάνη δι' αὐ-
 τῶν ἐπιδείξαι τῶν πράξεων ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὸν τῆς πόλεως
 οὐκισμὸν ἑξακοσίους ἔτεσι τοῖς περιοίκους προσπολεμήσαντες μεγά-
 5 λην ἀρχὴν οὐκ ἐκτήσαντο, μέρος δέ τι τῆς Ἰταλίας ὑφ' ἑαυτοὺς
 ποιησάμενοι, καὶ τούτου μετὰ τὴν Ἀννίβη διάβασιν καὶ τὴν ἐν
 Κάνναις ἦταν ἐκπεπωκότες, αὐτοῖς δέ τοῖς τελεσι τοὺς πολε-
 μίους ὀρῶντες ἐπικειμένους, εἰς τοσοῦτον μέγεθος ἤρθησαν τύχης
 ὥστε οὐδὲ ὄλοις τρισὶ καὶ πεντήκοντα ἔτεσι μὴ μόνον Ἰταλίαν
 10 ἀλλὰ καὶ Λιβύην κατακτήσασθαι πᾶσαν, ἥδη δὲ καὶ τοὺς Ἰβη-
 ρας ὑφ' ἑαυτοὺς καταστήσαι, ἐπεὶ δὲ τοῦ πλείονος ἐφιέμενοι τὸν
 Ἴόνιον ἐπεραιώθησαν κόλπον, Ἑλλήνων τε ἐκράτησαν καὶ Μακε-
 δόνας παρέλκυσαν τῆς ἀρχῆς, αὐτὸν τε δεσποτικὰ τούτων ἐβα-
 σίλευε ζωγραφία ἐλύοντες εἰς τὴν Ῥώμην ἀνήγαγον. ἀλλὰ τούτων
 15 μὲν οὐκ ἂν τις ἀνθρωπίνην ἰσχὴν αἰτιάσαιοτο, Μοιρῶν δὲ ἀνάγκη
 ἢ ἀστρώων κινήσεων ἀποκαταστάσεις ἢ Θεοῦ βούλησιν τοῖς ἐφ'

4 πεντακοσίους Casaubonus.

7 Κάννας LP (i. e. codices Leun-
 clavianus et Palatinus. eos enim hae litterae indicabant, ut Heynium H,
 Reitemeierum R, Sylburgium S).

14 usitatus ζωγραφίαν. v. Ind.

I.

Polybius ille Megalopolitanus res sui temporis relatione dignas memoriae
 proditurus recte se facturum existimavit, si per ipsas res gestas ostenderet
 Romanos post urbem conditam sexcentis annis bella cum finitimis gerendo
 magnum imperium sibi non parasse. verum ubi parte quadam Italiae potiti
 essent, eaque post Hannibalis in illam transitum et cladem Cannensem exci-
 dissent, ac moenibus ipsis hostes imminentes conspicerent, tantam ad fortu-
 nae magnitudinem evecti sunt, ut vix totis quinquaginta et tribus annis non
 Italiam modo sed universam quoque Africam acquisiverint, et Hispanos in
 dicionem acceperint; cumque maiora peterent, sinum Ionium transiecerunt,
 Graecos superarunt, imperio Macedonas privarunt, regem illorum denique
 vivum captum Romam abduxerunt. quarum sane rerum causam nemo ad
 vires humanas rettulerit, sed potius ad necessitatem fatalem vel siderorum
 motuum revolutiones, vel ipsius dei voluntatem, faventem iis quae a nostro

ἡμῖν μετὰ τὸ δίκαιον ἀκλόουθον οὖσαν· ταῦτα γὰρ εἰρμόν τινα αἰτίον τοῖς ἰσομένοις εἰς τὸ τοιῶσδε δοκεῖν συμβαίνειν ἐπιτιθέντα, δόξαν τοῖς ὀρθῶς τὰ πράγματα κρίνουσιν ἐμποιεῖ τοῦ θεῖα τιτὸ προνοίᾳ τὴν τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιγεγράφθαι διοίκησιν, ὥστε εὐφροσύνης μὲν συνιοῦσης ψυχῶν εὐθηνεῖν, ἀφορίας δὲ ἐπιπολαζούσης ἐς τὸ νῦν δρώμενον σχῆμα κατενεχθῆναι. *χρηὶ δὲ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὃ λέγω διασαφῆσαι.*

2. Μετὰ τὴν ἐν Τροίᾳ στρατείαν ἄχρι τῆς ἐν Μαραθῶν μάχης ἐλλόγιμον οὐδὲν οἱ Ἕλληνες φαίνονται πεπραχότες οὔτε πρὸς ἑαυτοὺς οὔτε πρὸς ἕτερον. Δαρείου δὲ αὐτοῖς διὰ τῶν ὑπάρ-
10
χων πολλαῖς μυριάσιν ἐπιστρατεύσαντος, Ἀθηναίων δακτακισχίλιοι θεῖα τιτὸ ῥοπή γερόμενοι κάτοχοι, τοῖς παρατυχοῦσιν ἐξοπλισμένοι καὶ ὑπαντήσαντες δρόμῳ, τοσοῦτον ἐκράτησαν ὥστε ἑνέα μὲν ἀνελεῖν μυριάδας, τοὺς δὲ λειπομένους ἀποδιῶσαι τῆς χώρας. αὕτη πεποίηκεν ἡ μάχη περιφανέστερα τῶν Ἑλλήνων τὰ πράγματα. 15
Ἐξέρχον δὲ μετὰ τὴν Δαρείου τελευτὴν πολλῷ μείζονι παρασκευασμένου δυνάμει καὶ πᾶσαν τοῖς Ἕλλησι τὴν Ἀσίαν ἐπαγαγόντος, πληρώσαντός τε τὴν μὲν θάλατταν νεῶν πεζῶν δὲ τὴν γῆν, ἐπειδὴ διαβαίνειν ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἐχρῆν, ὡς οὐκ ἀρκοῦντων αὐτῶ τῶν στοιχείων εἰς ὑποδοχὴν τοῦ στρατεύματος εἰ 20
μὴ καὶ τὰς ἀλλήλων ὑφαρπάσαιεν χρείας, ἐξέγυγντο μὲν ὃ Ἑλλήσποντος πάροδον διδοὺς τοῖς πεζῇ διαβαίνουσιν, ὠρῦντετο δὲ ὃ

1 fortasse μετὰ τοῦ δικαίου αὐτὸ κατὰ τὸ δίκαιον. Stephanus. 2 fort. ἐμβαίνειν. Stephanus. 4 an ἐπιτεγράφθαι? 5 εὐθηνεῖν. H; codices εὐσθενεῖν.

arbitrio dependentia secundum ius et aequum suscipiuntur. haec enim, cum seriem quandam futuris imponant, efficientem ut ita evenire videantur, opinionem recte res existimantibus indunt, divina quadam providentia rerum humanarum administrationem sic perscriptam esse, ut fertili quadam animorum veluti segete concurrente vigeant, eorundem invalescente sterilitate ad illam faciem prolapsae sint quae modo conspicitur. erit autem id quod dicerebus ipsis declarandum.

2. Post expeditionem Troianam ad pugnam usque Marathoniam nihil praedicatione dignum Graeci gessisse vel inter se vel adversus alium quemquam videntur: at cum Darius eos opera praefectorum infinitis cum copiis invasisset, octies mille Athenienses, divino quodam impetu animati et armis cuique obvius instructi, cursu contenderunt in hostem, tantaque victoria potiti sunt ut nonaginta milibus interfectis regione sua reliquos expellerent. haec pugna Graecorum res illustriores reddidit, cum vero post Darii mortem Xerxes multo maioribus copiis instructus universam Graecis invexisset Asiam, et navibus mare, terram pedibus complexisset, quandoquidem ex Asia trans-eundum erat in Europam, quasi non ipsa sufficerent ad excipiendum exercitum elementa nisi suos in vicem usus sibi praeriperent. Hellestus iungebatur, ut per eum pedites iter facerent, et Athos perfodiebatur, ut cum mari

Ἄθως ἄμα τῇ θαλάττῃ καὶ τὰς ναῦς εἰσδεχόμενος. ἐκπεπληγμένη δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀκοὴν ἡ Ἑλλάς ἐκ τῶν ὄντων ὁμως παρεσκευάζετο, ναυμαχίας τε ἐν Ἀρτεμισίῳ καὶ πάλιν ἐν Σαλαμῖνι γενομένης τοσοῦτω λαμπροτέρα τῆς προτέρας ἐχρήσατο νίκη ὥστε

5 Ξέρξην μὲν ἀγαπητῶς περισωθέντα φυγεῖν, τὸ πλεῖστον τῆς δυνάμειος ἀποβαλόντα, τοὺς δὲ περιλειμμένους ἐν Πλαταιαῖς ἄρδην ἀπολομένους μεγάλην τοῖς Ἑλλησι δόξαν καταλιπεῖν, δι' ἧς καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν οἰκοῦντας Ἑλληνας ἤλευθέρωσαν καὶ σχεδὸν πασῶν τῶν νήσων ἐκράτησαν.

10 3. Εἰ μὲν οὖν ἐφ' ἐαυτῶν διετέλεσαν ὄντες καὶ τοῖς παροῦσιν ἀρκοῦμενοι, καὶ μὴ διέστησαν Ἀθηναῖοι τε καὶ Λακεδαιμόνιοι περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας ἀλλήλοις φιλονεικοῦντες, οὐκ ἂν ἕτεροί ποτε τῆς Ἑλλάδος ἐγένοντο κύριοι. τοῦ δὲ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τὰς δυνάμεις τοῖς Ἑλλησιν ἐλαττώσαντος, περι-

15 στήσαντός τε εἰς χρημάτων ἀπορίαν τὰς πόλεις, γέγονε χώρα Φιλίππῳ τὴν βασιλείαν, ἣν διεδέξατο πρὸς οὐδένα τῶν πλησιοχώρων ἀξιόμαχον οὖσαν, τέχναις τισὶ καὶ περνοιαῖς αὐξήσαι· χρήμασι γὰρ τὰς οὖσας αὐτῷ δυνάμεις καὶ τῶν συμμάχων ὅσοι προσεγίνοντο θεραπεύων, οὕτω τε μέγας ἐκ μικροῦ γεγονώς, τὸν ἐν

20 Χαιρωνείᾳ πρὸς Ἀθηναίους διηγωνίσασα πόλεμον. πᾶσι δὲ μετὰ τὴν νίκην χειροῆθως καὶ ἡπίως προσενεχθεῖς ἤδη καὶ τῇ Περσῶν ἐπιθέσθαι βασιλείᾳ διανοεῖτο, δυνάμιν τε ἀξιοχρεῶν πρὸς τοῦτο συναγαγὼν ἐν παρασκευαῖς τὸν βίον ἀπέλιπεν.

naves exciperet. interim territa vel ipsa rei fama Graecia tamen, quantum poterat, semet armabat. cumque proelio navali ad Artemisium et iterum ad Salaminem pugnatum esset, tanto splendidiore potita est victoria quam prior illa fuerat, ut Xerxes aegre servatus fuga sibi consuleret, maxima parte copiarum amissa, reliqui funditus ad Plataeas deleti magnam Graecis gloriam relinquerent, qua et incolentibus Asiam Graecis libertatem restituerunt et insulis propemodum universis potiti sunt.

3. Enimvero si perpetuo suis finibus se continuissent, ac praesenti fortuna contenti, nec Athenienses et Lacedaemonii discordes inter se contendissent utri Graecorum duces esse deberent, nunquam aliorum in potestatem venisset Graecia. sed cum bellum Peloponnesiacum copias Graecorum diminuisset ipsasque civitates ad penuriam rei pecuniariae redegisset, aperta sunt fores Philippo regnum, quod nulli vicinorum par viribus per successionem adeptus erat, artibus quibusdam et astutis consiliis amplificandi. nam pecuniis suas et sociorum, quotquot se cum eo coniungebant, copias demulcens, eoque modo magnus ex parvo factus, cum Atheniensibus ad Chaeroneam manus conseruit. post hanc victoriam cum in omnes se mansuetum interimque prae buisset, iam regnum Persicum aggredi cogitabat; et idoneis ad eam rem coactis copiis in ipso apparatu vitam reliquit.

4. Ἀλέξανδρος δὲ παρλαβὼν τὴν βασιλείαν, καὶ παρα-
χρημα τὰ κατὰ τοὺς Ἑλληνας διαθείς, τρίτῳ τῆς βασιλείας ἔτει
μετὰ δυνάμει ἀκούσης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐπέλετο. φρόνως δὲ
τοὺς ἀντιστάντας αὐτῷ σατραπίας νενικηκῶς ἐπ' αὐτὸν προήει
Δαρεῖον, ἀναριθμήτῳ στρατῷ τοὺς ἐν Ἰσοῦ τόπους κατεληφύτα. 5
συμπειῶν δὲ τοῖς Πέρσαις εἰς χεῖρας καὶ τὸ πάσης ἐπέκεινα πί-
στειως τρόπιον στήσας Δαρεῖον μὲν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, αὐτὸς δὲ
[εἶχετο] τῆς ἐπὶ Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ Παλαιστίνην ὁδοῦ. τὰ
μὲν οὖν ἐν Τύρῳ καὶ Γάζῃ πραγθέντα μαθεῖν ἔστιν ἐξ ὧν οἱ τὰ
περὶ Ἀλεξάνδρου γράψαντες ἱστορήκασιν· αὐτὸς δὲ παρελθὼν ἐπὶ 10
τὴν Αἴγυπτον, τῷ τε Ἀμμωνι προσευξάμενος καὶ τὰ περὶ τὸν
Ἀλεξανδρείας οἰκισμὸν εὖ μάλα διοικησάμενος, ἐπανήει τὰ λειπό-
μενα τοῦ πρὸς Πέρσας πόλεμον πληρώσων. πάντας δὲ φίλους
εὐρῶν ἐπὶ τὴν μέσην διέβη τῶν ποταμῶν, καὶ πνθόμενος Δαρεῖον
μελῶσι πολλῷ στρατῷ παρεσκευάσθαι, μετὰ τῆς οὔσης αὐτῷ δε- 15
νύμειως ὡς εἶχεν ὀρηγῆσας καὶ τὴν μάχην εἰς Ἀρβηλαν πρὸς αὐτὸν
ποιησάμενος τοσοῦτον ἐκράτησεν ὥστε πάντας μὲν σχεδὸν ἀνελεῖν,
Δαρεῖον δὲ σὺν ὀλίγοις φυγόντος τὴν ἀρχὴν καταλύσαι Περσῶν.

5. Ἐπεὶ δὲ Δαρεῖον μὲν Βῆσος ἀνεῖλεν, Ἀλέξανδρος δὲ
μετὰ τὰς ἐν Ἰνδοῖς πράξεις ἐπανελθὼν εἰς Βαβυλῶνα τοῦ βίου 20
μετέστη, τότε δὴ τῆς Μακεδόνων ἀρχῆς εἰς σατραπείας διαιρε-

8 εἶχετο add Stephanus. mox καὶ Παλαιστίνην R, non monito
lectore, ubi S τὴν Παλαιστίνην. cf. c. 52 extr. et 64 in. 16 πρὸς
αὐτὸν] αὐτῷ P.

4. Alexander accepto regno statimque rebus Graecorum constitutis,
tertio anno quam imperare coepisset, sat magno cum exercitu in Asiam expe-
ditionem suscepit. cumque obiectos sibi satrapas nullo negotio vicisset, in
ipsum Darium progressus est, qui cum exercitu innumerabili ad Issum sita
loca ceperat. ibi conserta cum Persis manu, et excitato fidem omnem supe-
ranti tropaeo, Darium terga dare coegit. ipse versus Phoenicem Syriamque gesta
licet ex iis cognoscere quae rerum ab Alexandro gestarum scriptores memo-
riæ prodiderunt, ipse vero cum deflexisset in Aegyptum Ammonique suppli-
casset et ad condendam Alexandriam necessaria recte ordinasset, reversus
est, ut reliquias belli Persici conficeret. cumque reperisset omnes suis ad-
dictos partibus, ad Mesopotamiam transiit; et intellecto Darium multo maiori
exercitu instructum esse, cum iis quas tum secum habebat copiis profectus,
initoque ad Arbelam adversus eum proelio, usque adeo superior existit ut
omnes propemodum ad internecionem deleverit, ac Dario fuga cum paucis
elapso Persarum imperium destruxerit.

5. Inde ubi Darium necasset Besus, et Alexander post res apud Indos
gestas Babylonem reversus vitam cum morte commutasset, tum vero in sa-
trapias divisio Macedoniae imperio continuisque bellis intestinis deminuto,

Θείσης, οὕτω τε τοῖς πρὸς ἀλλήλους συνεχέσι πολέμοις ἑλαττω-
 θείσης, ἣ τύχη Ῥωμαίοις τὰ λειπόμενα τῆς Εὐρώπης πεποίηκεν
 ὑποχείριαι. καὶ διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῷ
 Πόντῳ βασιλεῖς καὶ πρὸς Ἀντίοχον πολεμήσαντες, ὕστερον δὲ
 5 καὶ πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ δυνάστας, ἕως μὲν ὅτε τὰ τῆς ἀρι-
 στοκρατίας ἐφυλάττετο, προστιθέντες ἔτους ἐκάστου τῇ ἀρχῇ
 διετέλουν, τῶν ὑπάτων ὑπερβαλέσθαι ταῖς ἀρεταῖς ἀλλήλους φι-
 λονεικούντων· τῶν δὲ ἐμφυλίων πολέμων Σύλλα τε καὶ Μαρῖον
 καὶ μετὰ ταῦτα Ἰουλίου Καίσαρος καὶ Πομπηίου Μάγνου δια-
 10 φθειράντων αὐτοῖς τὸ πολίτευμα, τῆς ἀριστοκρατίας ἀφήμενοι
 μόναρχον Ὀκταβιανὸν εἵλοντο, καὶ τῇ τούτου γνώμῃ τὴν πᾶσαν
 διοίκησιν ἐπιτρέψαντες ἔλαθον ἑαυτοὺς κύβον ἀναρρήψαντες ἐπὶ
 ταῖς πάντων ἀνθρώπων ἐλπίσι καὶ ἐνὸς ἀνδρὸς ὀρμῇ τε καὶ ἔξου-
 σίᾳ τοσαύτης ἀρχῆς καταπιστεύσαντες κίνδυνον. εἴτε γὰρ ὀρθῶς
 15 καὶ δικαίως ἔλοιτο μεταχειρίσασθαι τὴν ἀρχήν, οὐκ ἂν ἀρκέσοι
 πᾶσι κατὰ τὸ δέον προσενεχθῆναι, τοῖς πορρωτάτω που διακει-
 μένοις ἐπικουρῆσαι μὴ δυνάμενος ἔξ ἐτοίμου, ἀλλ' οὔτε ἄρχον-
 τας τοσοῦτους εὐρεῖν οἱ σφῆλαι τὴν ἐν' αὐτοῖς οὐκ ἀσχυρῆσον-
 ται ψῆφον, οὔτε ἄλλως ἤθῳ τωσαν ἀρμόσοι διαφοραῖς. εἴτε
 20 διαφθειρῶν τῆς βασιλείας τοὺς ὄρους εἰς τυραννίδα ἐξενεχθείη,
 συνταυράτων μὲν τὰς ἀρχάς, περιορῶν δὲ τὰ πλημμελήματα,
 χρημάτων δὲ τὸ δίκαιον ἀλλαττόμενος, οἰκέτας δὲ τοὺς ἀρχομέ-
 νους ἡγούμενος, ὅποιοι τῶν αὐτοκρατόρων οἱ πλείους, μᾶλλον
 δὲ πάντες σχεδὸν πλην ὀλίγων γιγόνουσι, τότε δὴ πᾶσα ἀνάγκη

18 negationem sustulit interpres.

fortuna Romanis Europae reliquias subdidit; qui quidem in Asiam trans-
 gressi adversus Ponti reges et Antiochum et Aegypti tandem principes bella
 gesserunt; et quam quidem diu consiliis optimatum gerebatur res publica,
 semper imperio singulis annis aliquid adiciebant, consulibus virtutum certam-
 pime mutuo superare se contendentibus. at ubi bella civilia Sullae ac Marii
 posteaque Iulii Caesaris et Pompeii Magni rem publicam eis labefactassent,
 optimatum imperio relicto dictatorem Octavianum deligebant, et administra-
 tione tota ipsius arbitrio permessa non animadvertentibus aleae iactui se spes
 universorum hominum commisisse, uniusque viri libidini ac potestati pericu-
 lum tantum commisisse imperii. nam sive recte ac iuste magistratum gerere
 mallet, non suffecturus erat ad succurrendum omnibus opportune, longis-
 simo forte spatio remotis, quibus opem expedite ferre non posset; nec ad
 inveniendum tot magistratus, quos iudicio de se facto non responderi pude-
 ret; nec alioquin ad congruendum tot morum diversitatibus: sive fines regni
 violans, ad tyrannidem deflexisset, officia magistratum conturbans, deli-
 cta negligens, pecunia venale ius habens, subditos servorum loco ducens
 (quales ex imperatoribus complures vel plerique potius omnes paucis ex-
 ceptis fuere), necessario consecuturum erat ut bruta potestas eius qui rerum

κοινὸν εἶναι δυστύχημα τὴν τοῦ κρατοῦντος ἄλογον ἐξουσίαν· οἱ τε γὰρ κόλακες παρὰ τούτου δωρεῶν καὶ τιμῶν ἀξιούμενοι τῶν μεγίστων ἀρχῶν ἐπιβιβάζουσιν, οἱ τε ἐπικεικῆς καὶ ἀπράγμονες μὴ τὸν αὐτὸν ἐκείνοις αἰρούμενοι βίον εικότως σχετλιάζουσιν οὐ τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντες, ὥστε ἐκ τούτου τὰς μὲν πόλεις στίβειαν πλη- 5 ροῦσθαι καὶ ταραχῶν, τὰ δὲ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ κέρδους ἤτιτοςιν ἀρχουσιν ἐκδιδόμενα καὶ τὸν ἐν εἰρήνῃ βίον λυπηρὸν καὶ δδνηρὸν τοῖς χαριεστέροις ποιεῖν καὶ τῶν στρατιωτῶν τὴν ἐν τοῖς πολέμοις προθυμίαν ἐκλύειν.

6. Καὶ ὅτι ταῦτα τούτου ἔχει τὸν τρόπον, αὐτὴ σαφῶς 10 ἔδειξε τῶν ἐκβεβηκότων ἢ πείρα καὶ τὰ ἐδῆς συμπεσόντα κατὰ τὴν Ὀκταβιανοῦ βασιλείαν. ἢ τε γὰρ παντόμμος ὄρησις ἐν ἐκείνοις εἰσῆχθη τοῖς χρόνοις, οὐπω πρότερον οὕσα, Πυλάδου καὶ Βαθύλλου πρώτων αὐτὴν μετελθόντων, καὶ προσέτι γε ἕτερα πολλῶν αἰτία γεγονότα μέχρι τοῦδε κακῶν. Ὀκταβιανοῦ δὲ ὅμως 15 δόξαντος μετριῶς μεταχειρίζεσθαι τὴν ἀρχήν, ἔξ οὗ μάλιστα ταῖς Ἀθηνῶν τοῦ Στωϊκοῦ συμβουλαῖς ἐπέσθη, Τιβέριος δὲ παρὰ τούτου διαδέξιμος τὴν ἀρχὴν εἰς ἔσχατον ὠμότητος ἐκτραπέις ἀφόρητός τε εἶναι δόξας τοῖς ὑπηκόοις ἀπεδιώκετο καὶ ἐν τῇ νήσῳ κρηπύμενος ἐτελεύτησε. Γάιος δὲ Καλλιγούλας πᾶσι τοῖς 20

1 κράτους Suidas v. Ἀθηνῶν. 2 τῶν om Suidas. 7 et 8 καὶ τὸν — καὶ τῶν] τὸν μὲν — τῶν δὲ idem. 14 Βαθύλλον P, Βακχλίδου Suidas v. ὄρησις. πρώτων Suidas. 17 συμ-
 βουλαῖς Suidas v. Ἀθηνῶν. 18 δεξιμὸς P ἐσχά-
 την PL: corr Stephanus invito Dorvillio Charit. p. 126. cf. Index.
 19 δόξας εἶναι L ἀπεδιώκετο parum accurate: sponte enim Cap-
 reas necessit. quid? si scriberes ἀφώρητο vel ἀπιδὼν φώρητο. R. ἀπε-
 διώκετο puto accipiendum esse odio habitus, invisus factus civibus. H.

potiretur calamitas publica foret. nam assentatores a tali muneribus et honoribus affecti maximos magistratus invadunt, et modesti atque placidi, qui vitam istorum vitae consimilem non amant, haud abs re moleste ferunt iisdem se non frui. quo fit ut seditionibus ac turbis civitates compleantur, et civilia militariaque munera magistratibus lucri avidis concessa cum togatam vitam hominibus paulo elegantioribus insuavem acerbamque reddant, tum militum in bellis slacritatem frangant.

6. Quae quidem sic esse comparata tum ipsa eventorum experientia perspicue docuit, tum ea quae statim sub ipsius Octaviani acciderunt imperio. nam et pantomimorum histrionumve saltatio prius incognita temporibus iis in usu esse coepit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus; et praeterea quaedam exstiterant alia, quae multis beneisque malis causam praebuerunt. ut tamen Octavianus imperium moderate gerere visus fuit, ex quo praesertim Athenodori Stoici consiliis paruit, ita Tiberius, qui ab eo traditum imperium accepit, cum extremam ad crudelitatem deflexisset ac subditis visus esset intolerabilis, eiectus et in insula quadam abditus vivendi finem fecit. Gaius autem Caligula cunctis hunc flagitii superans interfectus

ἀτοπήμασι τοῦτον ὑπερβαλόμενος ἀηρέθη, Χαιρέου διὰ τοῦ τοιοῦτου τολμήματος ἐλευθερώσαντος πικρῶς τὸ πολίτευμα τῆς τυραννίδος. Κλαυδίου δὲ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐνούχοις ἀπελευθέροις ἐκδόντος καὶ μετ' αἰσχύνῃς ἀπαλλαγέντος, Νέρων τε καὶ οὐδὲν μετ' αὐτὸν εἰς μοναρχίαν παρήεσαν, περὶ ὧν ἔκρινα μηδὲν παντάπασι διελθεῖν, ὡς ἂν μηδὲ ἐπ' ἐκμελέσει καὶ ἀλλοκότοις πράξεσιν αὐτῶν καταλείποτο μνήμη. Οὐδῆσπασιανοῦ δὲ καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Τίτου τῇ ἀρχῇ μετριώτερον χρησαμένων, Δομετιανὸς ὠμότητι καὶ ἀσελείᾳ καὶ πλεονεξίᾳ πάντας ὑπεράρας καὶ πεντεκαίδεκα
10 τοὺς πάντας ἐναυτοὺς τῷ πολιτεύματι λυμηνάμενος, ἀναιρεθεὶς ὑπὸ Στεφάνου τῶν ἀπελευθέρων ἐνὸς ἔδοξε δίκας τῆς ποηρίας ἐκτίειν.

7. Ἐντεῦθεν ἄνδρες ἀγαθοὶ τὴν ἡγεμονίαν παραλαμβάνοντες, Νερσοῦς τε καὶ Τραϊανὸς καὶ μετὰ τοῦτον Ἀδριανὸς ὃ τε εὐσεβῆς
15 Ἀντωνίνος καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν συνωρίς Βῆρος καὶ Λούκιος, πολλὰ τῶν λελωβημένων ἤξιωσαν διορθώσεως, καὶ οὐ μόνον ἄπερ εἶχον ἀπολαλεκότες οἱ πρὸ αὐτῶν ἀνεκθήσαντο, ἀλλὰ καὶ τινα τῶν οὐκ ὄντων προσέθεσαν. Κομμόδου δὲ τοῦ Μάρκου παιδὸς τὴν βασιλείαν παραλαμβάνοντος, καὶ οὐ τυραννίδι μόνον ἀλλὰ καὶ πράξειςιν
20 ἑαυτὸν ἀλλοκότοις ἐκδόντος, εἴτα ὑπὸ Μαρκίας τῆς παλλακῆς φρόνημι ἀνδρεῖον ἀνελομένης ἀναιρεθέντος, Περτιναξ ἄρχην ἤρεθη. τῶν δὲ περὶ τὴν ἀλλήν στρατιωτῶν οὐκ ἐνεγκόντων αὐτοῦ τὴν περὶ τὴν στρατιωτικὴν ἄσκησίν τε καὶ ἐπιστήμην ἀκρι-

1 ὑπερβαλόμενος S: codices ὑπερβαλλόμενος.

13 Ἐντεῦθεν

ὄν ἄνδρες apud S.

est, Chaerea tali ausu rem publicam a tyrannide acerba vindicante. Claudius eunuchis libertis sua permittens cum foede vita decessisset, Nero cum aliis eum secutis ad rerum illud fastigium pervenit; de quibus equidem nihil omnino duxi commemorandum, ne qua memoria dissolutorum et monstrosorum facinorum ab eis perpetratorum exstet. Vespasianus et Titus, eius filius, cum imperium moderatius administrassent, Domitianus crudelitate luxuria et avaritia cunctis superior, re publica per totos quindecim annos vastata, peremptus a Stephano liberto poenas improbitatis luere visus fuit.

7. Ab hoc tempore viri boni principatum adepti, Nerva, Trajanus, et post eum Hadrianus et Antoninus Pius, et par illud fratrum, Verus atque Lucius, multa vitiosa correxerunt, neque tantum ea quae superioris memoriae principes amiserant recuperarunt, sed etiam non possessa prius quaedam adiecerunt. Commodus autem, Marci filio, regnum consecuto, nec tyrannidi tantum sed et prodigiosis flagitiis dedito, posteaque a Marcia concubina necato, quae virilem animum sumpserat, successor in imperio Pertinax datus est. at cum praetoriani milites huius in exercitatione disciplinae que militari rigorem non ferrent, hominemque praeter officium occidissent,

βειαν, ἀλλὰ πᾶρά τὸ καθήκον αὐτὸν ἀνελόντων, μικροῦ μὲν ἢ Ῥώμῃ συνεταιράχθη, τοῦ περὶ τὴν γυλακὴν τῶν βασιλείων τεταγμένου στρατιωτικοῦ τὴν τοῦ καταστῆσαι μόνωρχον ὑφαρπάσαντος ἔξουσίαν, παρελομένου τε βία τὴν γερουσίαν ταύτης τῆς κρίσεως· ὧντιον δὲ τῆς ἀρχῆς προτεθείσης Αἰδίου Ἰουλιανὸς ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐπαρθείς, ἀνοία μᾶλλον ἢ γνώμη φρενήρει, χρήματα προτείνας ἀνείττει τὴν βασιλείαν, θέαμα δὸς ἰδεῖν ἅπασιν οἶον οὐπω πρότερον ἐθεύσαντο· εἰσήγετο γὰρ εἰς τὰ βασιλεία μῆτε γερουσίας ἡγουμένης μῆτε ἄλλης ἐννόμιον δορυφορίας, μόνων δὲ τῶν καταστησάντων αὐτὸν εἰς τοῦτο στρατιωτῶν σὺν βία πα- 10 ραδόντων αὐτῷ τὰ βασιλεία καὶ τὴν ἐν τούτοις πῦσαν ἀποσκευήν. ἀλλ' οὗτος μὲν ἤμα τε ἀνεροήθη καὶ παρ' αὐτῶν διεφθάρη τῶν εἰς τοῦτο παραγαγόντων αὐτόν, τῶν ἐν τοῖς ὄνειροις φαντασιῶν

a. 193 οὐδὲν ἀλλοιότερον διαγεγινώσκει· (8) τῆς δὲ γερουσίας εἰς τὸ διασκοπῆσαι τίνι δέοι παραδοῦναι τὴν ἀρχὴν ἀναβαλομένης, Σεβῆ- 15 ρος ἀνεδείκνυτο βασιλεύς. παρελθόντων δὲ εἰς τὴν αὐτὴν ἀρχὴν Ἀλβίνου καὶ Νίγηρος, πόλεμοι συνέστησαν αὐτοῖς οὐκ ὀλίγοι πρὸς ἀλλήλους ἐμφύλιοι, καὶ πόλεις διέστησαν, αἱ μὲν τῷδε αἱ δὲ τῷδε προσθέμεναι. τυραχῆς δὲ οὐκ ὀλίγης κατὰ τὴν ἑώραν καὶ τὴν Αἴγυπτον κινήσεις, Βυζαντίου τε ὡς τὰ Νίγηρος φρονούν- 20 των καὶ ὑποδεξαμένων αὐτὸν εἰς ἔσχατον ἐλθόντων κινδύνου, κρατεῖ μὲν ἡ Σεβήρου μερὶς ἀναιρεθέντος Νίγηρος· καὶ μετὰ τοῦτον Ἀλβίνου μετὰ τῆς ἀρχῆς καὶ τὸν βίον ἀπολιπόντος εἰς μόνον

12 ἀνεροήθη P   διαφθαρεῖς LP: corr S   15 ἀναλαβομένης LP: corr S coll. 1 60.

parum abfuit a rerum conturbatione Roma, dum praetorii custodiae destinati milites unius rerum domini constituendi potestatem ad se rapiunt, idque iudicium senatui per vim extorquent. cumque ceu venale proscriptum esset imperium, Didius Iulianus, uxoris instinctu elatus, ex stoliditate potius quam sapiente consilio, porrecta pecunia regnum mercatur, eiusmodi spectaculum cunctis exhibens quale nunquam prius conspexerant. nam intra praetorium deducebatur nec senatu praeunte nec alio legitimo satellitio, sed is duntaxat militibus qui eum hoc in honore constituerant, per vim palatium illi cum omni eius penu tradentibus. sed hic pariter et appellatus et ab iisdem sublatus e medio, qui huc eum produxerant, non absimilis somniorum visis exstitit. (8) senatu vero ad maturiorem deliberationem, cui tradendum esset imperium, rem reiiciente, Severus imperator designatus fuit. at cum praeter hunc idem imperium Albinus atque Niger invasissent, orta sunt inter eos bella civilia non exigua, dissidentibus a se invicem civitatibus, quarum illae ad huius, ad illius aliae partes transibant. cumque non exiguus tumultus per orientem et Aegyptum concitatus esset, ac Byzantii, qui a Nigro stabant eumque susceperant, extremum periculum adiasent, interfecto Nigro victrix Severi pars exstitit; et post eum Albino quoque tam im-

Σεβήρον τὰ τῆς ἡγεμονίας περίστατο. τρέπεται τοίνυν ἐπὶ τὴν τῶν ἐκμελῶς πεπραγμένων διόρθωσιν, καὶ πρὸ γε ἀπάντων τοῖς στρατιώταις τοῖς ἀνελοῦσι Περτίνακα καὶ Ἰουλιανῷ παραδοῦσι τὴν βασιλείαν πικρῶς ἐπέξῃλθεν. ἔπειτα διαθεῖς ἐπιμελῶς τὰ 5 στρατόπεδα, Πέρσαις μὲν ἐπελθῶν ἐφόδῳ μὴ Κτησιφῶντα εἶλε καὶ Βαβυλῶνα, διαδραμῶν δὲ τοὺς σκηνίτας Ἀραβας καὶ πᾶσαν Ἀραβίαν καταστρεφόμενος, ἄλλα τε πολλὰ γενναίως οἰκονομήσας, ἐγένετο μὲν περὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀπαράιτητος, τῶν ἐπὶ τοῖς ἀτόποις εὐθρυνομένων δημοσίας ποιῶν τὰς οὐσίας, (9) πολ- 10 λὰς δὲ τῶν πόλεων οἰκοδομήμασι πολυτέλει κοσμήσας ἀνείδειξεν Ἀντωνῖνον τὸν παῖδα τὸν ἑαυτοῦ βασιλέα. καὶ ἐπειδὴ τελευτᾶν ἔμελλε, διαδόχους τῆς ἀρχῆς αὐτὸν καὶ Γέταν τὸν ἕτερον υἱὸν a. 210 καταστήσας ἐπίτροπον αὐτοῖς Παπινιανὸν καταλέλοιπεν, ἄνδρα δικαιοτάτον καὶ ἐπὶ νόμων γνώσει τε καὶ εἰσηγήσει πάντας τοὺς 15 πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν Ῥωμαίους νομοθέτας ὑπερβαλλόμενον. τοῦτον ὑπαρχον ὄντα τῆς ἀλλῆς δι' ὑποφίας εἶχεν ὁ Ἀντωνῖνος, δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ ὅτι δυσμενῶς ἔχοντα πρὸς τὸν ἀδελφὸν Γέταν αἰσθανόμενος ἐπιβουλεύσαι, καθ' ὅσον οἷός τε ἦν, διεκάλυε. τοῦτο τοίνυν ἐκ μέσου βουλούμενος ποιῆσαι τὸ κώλυμα, τῷ μὲν 20 Παπινιανῷ τὴν διὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπιβουλεύει σφαγὴν, εὐρυχωρίαν δὲ ἔχων ἀναίρει τὸν ἀδελφόν, οὐδὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν προσδραμόντα ῥύσασθαι δυνηθείσης.

1 περίστατο P   4 διεξῃλθε P   6 Ἀραβας LP et 7 Ἀραβίαν.
8 περι] ἐπὶ libri.   14 legere quoque queas ἐξηγήσει, interpretatione, ut Leunclavius quoque vertit. S. εἰσηγήσει τῶν νόμων, quae vulgo νομοθεσία dicitur et Zosimo 3 3 εἰσφορὰ νόμων. R.

perio quam vita functo, principatus ad solum Severum pervenit. quapropter ad eorum quae ignaviter acta fuerant correctionem se convertit, et ante omnia de militibus, qui Pertinacem necaverant et Iuliano tradiderant imperium, acerba supplicia sumpsit. deinde re militari naviter constituta Persas aggressus uno impetu Ctesiphontem Babylonemque cepit, Arabes Scenitas percurrit, Arabiam universam excidio dedit, aliaque complura fortiter gessit. et erat erga delinquentes inexorabilis, eorumque bona qui flagitiorum rei peragebantur publicabat. (9) cumque multas urbes sumptuosis admodum aedificiis ornasset et Antoninum filium designasset imperatorem, morturus et ipsi et alteri filio Getae, imperii hereditibus institutis, tutorem Papinianum reliquit, virum iustissimum et qui tam cognitione quam latrone legum omnes ante pariter et post se Romanos iurisconsultos superavit. hunc praefecti praetorio munere fungentem suspectum Antoninus habebat, alia nulla de causa quam quod Papinianus animadvertens eum infesto erga Getam fratrem animo esse, quo illi minus insidiaretur, pro viribus impediret. hoc igitur impedimentum e medio removere volens, Papiniano per milites necem struit, spatiumque latum nactus fratrem interficit, cum ne mater quidem accurrentem ad se potuisset eripere.

10. Ἐπεὶ δὲ καὶ Ἀντωνίνος ἔδωκε τῆς ἀδελφοκτονίας μετ' οὐ πολὺ δίκην, καὶ αὐτοῦ τοῦ παύσαντος τοῦτον ἀγνοηθέντος, τὰ
 Macrinus. μὲν ἐν Ῥώμῃ στρατόπεδα Μακρίνον ὑπαρχον ὄντι τῆς ἀλλῆς
 a. 217 ἀναδείκνυσι βασιλεία, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἑῶν Ἐμεσηνὸν τι μειρά-
 κιον ὡς γένοι τῇ Ἀντωνίνου μητρὶ συναπτόμενον. ἐκάστου δὲ 5
 στρατεύματος τῆς οἰκείας ἀναρρήσεως ἀντεχομένου στάσις ἐμφύ-
 λιος ἦν, τῶν μὲν περὶ τὸν Ἐμεσηνὸν Ἀντωνίνον ἀγόντων αὐτὸν
 ἐπὶ τὴν Ῥώμην, τῶν δὲ Μακρίνου στρατιωτῶν ἐξορησάντων ὑπὸ
 τῆς Ἰταλίας. συμπεσόντων δὲ ἀλλήλοις τῶν στρατοπέδων ἐν τῇ
 κατὰ Συρίαν Ἀντιοχείᾳ, τῷ παντὶ Μακρίνος ἐλαττωθεὶς καὶ 10
 φυγῇ τὸ στρατόπεδον καταλιπὼν εἰς τὸν μεταξὺ πορθμὸν Βυζαν-
 τίου καὶ Χαλκηδόνος ὑλίσκεται, καὶ τὸ σῶμα ξαινόμενος τελευτᾷ.

11. Τοῦ δὲ Ἀντωνίνου κρατήσαντος καὶ τοῖς τὰ Μακρί-
 νου φρονήσασιν ὡς δυσμενέσιν ἐπεξεληθέντος, τὰ τε ἄλλα αἰσχροῦς
 καὶ ἐπονειδίστως βεβιωκότος, μάγοις τε καὶ ἀγύρταις ἐσχολακό-
 15 τος, οὐκ ἐνεγκόντες οἱ Ῥωμαῖοι τὴν τῆς ἀσελείας ὑπερβολήν,
 Alexander. κατασφάξαντες καὶ τὸ σῶμα διασπάσαντες Ἀλέξανδρον ἀνέδειξαν
 βουσίλει, καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς Σεβήρου γενεᾶς καταγόμενον. οὗτος
 νέος ὢν ἔτι καὶ φύσεως εὖ ἔχων ἀγαθὰς ἕπαισιν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ
 ἔδωκεν ἔχειν ἐλπίδας, ἐπιστήσας ὑπάρχους τῇ ἀλλῇ Φλαβιανὸν 20
 καὶ Χρηστόν, ἄνδρας τῶν τε πολεμικῶν οὐκ ἀπίρους καὶ τὰ ἐν
 εἰρήνῃ διαθεῖναι καλῶς ἰκανούς. Μαμαίας δὲ τῆς τοῦ βασιλέως

20 δέδωκεν L.

10. Postquam et Antoninus fratricidii poenas interiecto non magno tempore dedit, ne cognito quidem unquam ipsius percussore, Macrinum praefectum praetorii milites, qui ad urbem erant, imperatorem dicunt; qui per Orientem, adolescentulum quendam Emisenum, veluti qui genere matri Antonini coniunctus esset. utroque exercitu appellationem suam tuente, civile discidium exstitit. Emiseni quidem Antonini copiis Romam eum deducentibus, Macrini vero militibus extra Italiam profectis. ubi manus ad Antiochiam Syriae conseruissent exercitus, victus omnino Macrinus. castris fuga desertis, ad interiectum Byzantio et Chalcedoni fretum capitur et vulneribus confectus expirat.

11. Cum Antoninus victoria potitus de iis qui Macrini partes secuti fuerant, velut hostibus, poenas sumpsisset, et vitam ceteroqui turpem ac probrosam, magis et circulatoribus deditus, egisset, non tulere Romani effrenem hominis luxum atque libidinem; eoque interempto, et cadavere in frusta discepto, Alexandrum imperatorem designarunt, itidem ex familia Severi prognatum. hic cum et iuuenis adhuc esset et egregia indole praeditus, fecit ut omnes de imperio spes bonas conciperent, praefectis praetorii constitutis Flaviano et Chresto, viris nec rei militaris imperitis et ad res togatas praeclearae disponendas idoneis. verum ubi Mamaea, mater imperatoris, Ulpia-

μητρὸς ἐπιστησάσης αὐτοῖς Οὐλλιανὸν ἐπιγνώμονα καὶ ὡσπερ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὴ καὶ νομοθέτης ἦν ἄριστος καὶ τὸ παρὸν εὖ διαθεῖναι καὶ τὸ μέλλον εὐστόχως συνιδεῖν δυνατός, ἐπὶ τούτῳ δυσχεράναντες ἀναίρεσιν αὐτῷ μηχανῶνται λαθραίαν οἱ 5 στρατιῶται. αἰσθομένης δὲ τούτου Μαμαίας, καὶ ἅμα τῷ φθάσαι τὴν ἐπίθεσιν τοὺς ταῦτα βουλευσάντας ἀνελοῦσης, κύριος τῆς τῶν ὑπάρχων ἀρχῆς Οὐλλιανὸς καθίσταται μόνος. ἐν ὑποψίᾳ δὲ τοῖς στρατοπέδοις γενόμενος (τὰς δὲ αἰτίας ἀκριβῶς οὐκ ἔχω διηγεῖσθαι· διάφορα γὰρ ἱστορήκασιν περὶ τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως) ἀναί- 10 ρεῖται στάσεως κινήσεως, οὐδὲ τοῦ βασιλέως ἀρκέσαντος αὐτῷ πρὸς βοήθειαν. (12) ἐντεῦθεν οἱ στρατιῶται κατὰ βραχὺ τῆς πρὸς Ἀλέξανδρον εὐνοίας ἀποστατοῦντες ἀπρόθυμοι περὶ τὰς τούτου προστάξεις ἐφάνοντο, καὶ δέει τοῦ μὴ παθεῖν τι διὰ τὴν φεθυμίαν εἰς στάσεις ἐχώρουν, συστραφέντες τε πυρήγαγον Ἀν- 15 τωνῖνον εἰς βασιλείαν. ἐπεὶ δὲ τὸν ὄγκον οὐκ ἐνεγκὼν τῆς ἀρχῆς φρηγῆ κατέστησεν ἑαυτὸν ἀφανῆ, καὶ Οὐράνιος δὲ τις ἐκ δουλείου γένους ἀναρρηθεὶς παρυχεῖμα μετὰ τῆς ἀλουργίδος Ἀλεξάνδρῳ προσήχθη, τὸ μὲν κατὰ τοῦ βασιλέως ἠδύζαντο μῖσος, ὃ δὲ ἐπὶ τοῖς πυνταχόθεν περιεστῶσιν ἀπορούμενος τῷ τε σώματι καὶ τοῖς 20 κατὰ φύσιν λογισμοῖς ἀλλοιότερος ἦν, ὥστε καὶ φιλαργυρίως αὐτῷ νόσον ἐνεσκήψαι καὶ χρημάτων ἐγκεῖσθαι συλλογῆ, ταυτὰ τε παρὰ τῇ μητρὶ θησαυρίζειν. (13) ἐχόντων δὲ αὐτῷ τῶν πραγμάτων οὐχ ὑγιῶς, τὰ περὶ Παιονίαν καὶ Μυσίαν στρατεύματα

num eis arbitrum quasiue consortem officii praefecisset, quod et iuriconsultus esset praestantissimus et recte res disponere praesentes ac futura prospicere posset, offensi milites mortem homini clandestinam moliantur. id cum animadvertisset Mamaea, statimque detectis insidiis horum consiliorum auctores e medio sustulisset, Ulpiano soli praefectorum praetorii munus committitur. sed quod exercitibus in suspicionem venisset de causis quas equidem accurate dicere non habeo, quando de ipsius instituto diversa literis prodita sunt, seditione mota trucidatur, cum ne ipse quidem imperator ei opem ferre potuisset. (12) secundum haec paulatim milites a pristina in Alexandrum benevolentia recedentes ad obeunda ipsius imperia segnes se praebere; veritique ne quid ob ignaviam eis accideret mali, ad seditiones tendere; secutoque concursu quendam Antoninum ad imperium producere. sed cum is recusata imperii mole fuga se hominum ex oculis subduxisset, et praeterea Uranius quidam ex servili genere designatus confestim vna cum purpura deductus ad Alexandrum fuisset, conceptum quidem adversus imperatorem crescebat odium; ipse vero quid in circumstantibus undique periculis faceret haesitans, et corpore mutatus erat et inditis a natura dotibus animi, adeo quidem ut eum avaritiae morbus invaderet, totusque colligendis pecuniis incumbens apud matrem eas reconderet. (13) hoc modo male affectis rebus, qui erant in Pannonia Moesiaque exercitus, alienis ab ipso iam pridem anti-
Zonimus.

καὶ πρότερον ἀλλοτριῶς πρὸς αὐτὸν διακείμενα, τότε δὴ μᾶλλον πρὸς ἀπόστασιν ἐξηρέθιστο. τραπέντα δὲ εἰς νεωτερισμὸν ἄγει Maximinus. Μαξιμίον εἰς βασιλείαν, τότε τῆς Παιονικῆς ἴλης ἐξηγνούμενον. a. 235 καὶ Μαξιμίνοσ μὲν τὰς περὶ αὐτὸν δυνάμεις ἀγείρας ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐξώρμησεν, ἀπαρασκευῶ τῷ βασιλεῖ ῥᾶον οὐόμενος ἐπιθήσεισθαι. Ἀλέξανδρος δὲ ἐν τοῖς περὶ τὸν Ῥῆνον ἔθνεσι διατρέβων, κἀκέισε τὰ νεωτερισθέντα μαθῶν, τῆς ἐπὶ τὴν Ῥώμην εἴχετο πορείας. ἐπαγγελλόμενος δὲ τοῖς στρατιώταις καὶ αὐτῷ Μαξιμίνω συγγνώμην εἰ τοῖς ἐγχειρηθεῖσιν ἔνδοιεν, ὡς οὐχ οἷός τε γέγονε τούτους ὑπαγαγέσθαι, πάσαις ἀπογνοῦς ταῖς ἐλλείσιν ἑαυτὸν ἐπί-10 δέδωκε τρόπον τινὰ τῇ σφαγῇ. Μαμααῖα δὲ προελθούσα μετὰ τῶν ὑπάρχων ἐκ τῆς ἀλῆς ὡς δὴ τὴν ταραχὴν καταπαύσουσα αὐτῇ τε κατασφάττεται καὶ οἱ ὑπαρχοὶ σὺν αὐτῇ.

Τῆς δὲ βασιλείας ἤδη βεβαίως παρὰ Μαξιμίονο κατεχομένης, ἐν μεταμελείᾳ πάντες ἦσαν ὡς τυρυννίδα πικρὰν μετρίας 15 ἀλλαξάμενοι βασιλείας. γένους γὰρ ὦν ἀφανοῦς, ἕμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχὴν, ὅσα φύσει προσην αὐτῷ πλεονεκτήματα, τῇ τῆς ἔξουσίας ἐξηφάνιζε παρορησίμῃ καὶ πᾶσιν ἀφόρητος ἦν, οὐχ ἔβριζων εἰς τοὺς ἐν τέλει μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ πάσης ὀμότητος τοῖς πράγμασι προσιών, μόνους δὲ θεραπεύων τοὺς συκοφάντας, 20 ὅσοι μάλιστα τοὺς ἀπράγμονας κατεμήνον ὡς ἀφελοντίας τι τοῖς βασιλικοῖς ταμείοις. ἤδη δὲ καὶ εἰς φόνους ἀκρίτους ἐχώρει χρημάτων ἐπιθυμία, καὶ ὅσα τῶν πόλεων ἦν οἰκεία ἐπόλει, μετὰ τοῦ

2 ἐξερέθιστο LP.

18 ἐξέφανε R ex LP.

mis, tunc magis ad defectionem irritabantur. ideoque ad studium rerum novarum conversi Maximinum ad imperium efferunt, id temporis alae Pannonicae duces. Maximinus omnibus copiis praesentibus coactis in Italiam profectus est, arbitratus se facilius imperatorem adhuc imparatum adgressurum. Alexander autem apud sitas ad Rhenum gentes commorabatur, ibique rerum novatarum accepto nuntio Romam continuis itineribus contendeat; cumque tam militibus quam ipsi Maximino veniam polliceretur, si a coeptis desisterent, posteaquam dicto parentes efficere non poterat, spe omni abiecta se ipsum quodam modo caedi obtulit. Mamaea vero cum praefectis egressa praetorio, quasi tumultum sedatura, cum praefectis et ipsa necatur.

Maximino iam stabilitum detinente imperium, neminem non paenitebat quod acerbam tyrannidem moderato cum imperio commutassent. nam obscuro natus genere Maximinus, cum primum accepisset imperium, quibus a natura praeditus esset vitis, ipsa potestatis licentia prodidit; adeoque cunctis erat intolerabilis, non tantum iniuriis afficiens in dignitate constitutos, verum etiam cum omni crudelitate negotia tractans, solosque calumniatores colens, qui praesertim cupidus quietis homines deferebant velut imperatorii fisci debitores. avaritia denique motus ad caedes inaudita causa progrediebatur; et quae municipiorum erant, sibi vindicabat, facultates praeterea

καὶ τοὺς οἰκήτορας τῶν οὐσιῶν ἀφαιρεῖσθαι. (14) βαρυνομένων δὲ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐθνῶν ἐπὶ τῇ λυαίᾳ ἀμύτῃ καὶ συνταρατομένων ἐπὶ ταῖς προφανέσι πλεονεξίαις, οἱ τὴν Λιβύην οἰκούντες Γορδιανὸν καὶ τὸν δμῶννυμον τούτῳ παῖδα βουσιλέας ἀναδεί- Gordiani.
 5 ξαντες, ἔστειλαν ἐν Ῥώμῃ πρέσβεις ἄλλους τε καὶ Οὐαλεριανόν, a. 237
 ὃς τοῦ ἐπατικῆς τάγματος ὧν ἐβασίλευσεν ὕστερον. ἡ δὲ σύγκλητος τὸ πραχθὲν ὑσμηνίσασα παρεσκευάσατο πρὸς τὴν τοῦ τυράννου καθάρεισιν, τοὺς τε στρατιώτας εἰς ἐπανάστασιν ἐρεθίζουσα καὶ τὸν δῆμον ἀναμιμνήσκουσα τῶν εἰς ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ
 10 κοινῇ πάντων ἀδικημάτων. ἐπεὶ δὲ πῶσι ταῦτα ἐδόκει, προχειρίζονται τῆς βοιλλῆς ἄνδρας εἴκοσι στρατηγίας ἐμπειροῦς, ἐκ τούτων ἀτοκράτορας ἐλόμενοι δύο, Βαλβίνον καὶ Μάξιμον· καὶ προκαταλαβόντες τὰς ἐπὶ τὴν Ῥώμην φεροῦσας ὁδοὺς ἔτοιμοι πρὸς τὴν ἐπανάστασιν ἦσαν. (15) τοῦ δὲ Μαξιμίνου τούτων ἀπαυ-
 15 γελθέντων ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμήσαντος ἕμα τοῖς Μαυροσίοις καὶ Κελτικοῖς τέλεισιν, οἱ μὲν τὴν Ἀκυληΐαν τεταγμένοι φυλάττειν ἀποκλείσαντες αὐτῷ τὰς πύλας ἐς πολιορκίαν καθίσταντο, τῶν δὲ συναραμένων αὐτῷ μόλις τὸ κοινῇ λυσιστελοῦν ἐλομένων συμφρονησάντων τε τοῖς καθελεῖν τὸν Μαξιμίνον ἐσπουδακόσιν, εἰς
 20 ἔσχατον ἐληλακῶς κινδύνον προσάγει τὸν παῖδα τοῖς στρατιώταις ἰκέτην, ὡς ἀρκέοντα διὰ τὴν ἡλικίαν εἰς οἶκτον ἐκ τῆς δογῆς αὐτοῦς μεταστῆσαι. τῶν δὲ θυμῷ μελλόντων τὸν τε νέον οἰκτρῶς ἀνελότων καὶ αὐτὸν παραχρημα κατασφαζάντων, ἐπελθὼν τις

7 παρεσκευάζετο P.

suas municipibus ipsis eripiens. (14) quare cum subiectae Romanis gentes crudelitatem nimiam graviter molestaque ferrent, et ob manifestas rapacitates tumultuarentur, Afri Gordiano eique cognomine filio designatis imperatoribus, cum alios Romam legatos misere, tum Valerianum virum consularum, qui deinceps imperio potitus est. senatus eo quod actum fuerat cupide probato, ad deiciendum imperio tyrannum se comparat, milites ad rebellionem concitans, et in memoriam populo revocans iniurias tum privatis tum reipublicae illatas. cum universis haec probarentur, e senatu XX viros diligentis artis imperatoriae peritos. ex his summa cum potestate constitutis duobus, Balbino atque Maximo, praeceptisque Romam ducentibus itineribus, parati ad resistendum erant. (15) Maximino autem post allatos harum rerum nuntii Romam movente cum Maurusiis et Celticis ordinibus, Aquileiae praesidiarii propter oclusas ei portas obsidione cincti fuerunt: ipse vero, suarum partium hominibus vix tandem boni publici causam amplexis, et eorum voluntati adsensis, qui Maximinum imperio deicere cupiebant, ad extremum periculum redactus filium militibus supplicem obtulit, veluti propter aetatem suffectorum ad eos ab ira ad commiserationem revocandos. at cum illi maiore iracundia fervidi iuvenem miserabiliter interfecissent, et ipsum

καὶ τὴν κεφαλὴν χωρίσας τοῦ σώματος ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπήγαγε, σημεῖον ἐμφανές τοῦτο τῆς νίκης ποιούμενος. ταύτῃ τοίνυν ἀπαλλαγέντες τοῦ δέους τὴν ἐκ Λιβύης τῶν βασιλέων ἀνέμενον ἄφιξιν.

Gordianus
iun.
a. 238

16. Τῶν δὲ βίβη χειμῶνος ἐν τῷ πλεῖν ἀπολομένων, Γορδιανῷ θυτέρου τούτων ὄντι παιδί τὴν τῶν ὄλων ἡγεμονίαν ἢ γερούσια παρέδωκεν, ἀφ' οὗ τῆς προλαβούσης κατηφείας ὁ Ῥωμαίων ἀνέτο δῆμος, τοῦ βασιλέως σκηρικοῖς τε καὶ γυμνικοῖς ἀγῶσι τοὺς πολίτας ἀπαυγόντος. πάντων δὲ ὡσπερ ἐκ κάρου βαθέως ἀνασφελάντων, ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως λαθραία συνίσταται, Μαξιμὸν καὶ Βαλβίνου στρατιώτας αὐτῷ τινὰς ἐπαναστησάντων ἢς φωραθείσης αὐτοὶ τε οἱ τῆς σκευωρίας ἄρξαντες ἀναιροῦνται καὶ τῶν κοινωνησάντων αὐτοῖς οἱ πολλοί. (17) μετ' οὗ πολὺ δὲ καὶ Κωρχηδόσιοι τῆς τοῦ βασιλέως εὐνοίας ἀλλοτρωθέντες Σαβιανὸν εἰς βασιλείαν παράγουσι. Γορδιανῷ δὲ κινήσαντος τὰς ἐν Λιβύῃ δυνάμεις, ἐπανελθόντες πρὸς αὐτὸν τῇ γνώμῃ τὸν μὲν ἐπιθέμενον τῇ τυραννίδι παραδιδάσει, συγγνώμης δὲ τυχόντες τῶν περισχόντων αὐτοὺς κινδύνων ἠλευθερώθησαν. ἐν τούτῳ δὲ πρὸς γάμον ἄγεται Γορδιανὸς Τιμησικλέους θυγατέρα, τῶν ἐπὶ παιδεύσει διαβόητων ἀνδρός, ὃν ὑπαρχον τῆς αἰλῆς ἀναδείξας ἔδοξε τὸ διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας τῇ κηδεμονίᾳ τῶν πραγμάτων ἐλλεῖπον ἀναπληροῦν.

1 ἐπήγαγε LP. 8 Casaubonus (ad Capitol. p. 194) haec deesse credit: ἀπὸ τῆς ἐννοίας τῶν προγεγονότων δυσχερῶν αὐτοῦς ἀπ. uti Capitolin. c. 3: ut ea quae fuerant aspere gesta, mitigaret. Stephanus inserendum censet ἀπ' αὐτῆς ἀπ. R. usitatus διαγαγόντος.

quoque confestim trucidassent, accedens quidam caput a corpore recisum Romam tulit, idque signum victoriae manifestum exhibuit. quapropter omni metu liberati adventum imperatorum ex Africa praestolabantur.

16. Sed iisdem vi tempestatis inter navigandum extinctis, Gordiano alterius filio senatus summam rerum tradidit; a quo tempore populus Romanus de superiori maestitia remisit, imperatore per scenicos gymnicosque ludos ab ea cives avocante. cunctis autem velut ex profundo sopore iam recreatis, adversus imperatorem clandestinae quaedam insidiae parantur, Maximi et Balbini opera quibusdam in eum militibus concitatis; quibus insidiis detectis tam ipsi sceleris auctores quam alii participes non pauci caeduntur. (17) non multo post et Carthaginenses a benevolentia principis alienati Sabianum ad imperium efferunt. sed cum Gordianus copias Africanas excivisset, animis cum eo reconciliatis affectatorem tyrannidis dedunt, et impetrata delictorum venia periculis imminentibus erepti sunt. dum haec geruntur, Gordianus uxorem ducit Timesiclis filiam, nobilis ex doctrina viri; quem ubi praefectum praetorii creasset, visus est id quod curationi rerum propter aetatem ipsius sane teneram deesset supplere.

18. Ἦδη δὲ τῆς βασιλείας οὔσης ἐν δαυρῷ, Πέρσαι τοῖς κατὰ τὴν ἑβάν ἔθνεσιν ἐπιέναι προσεδοκῶντο, τὴν ἀρχὴν Σαπώρου παραλαβόντος μετὰ Ἀρταξέρξην τὸν ἀπὸ Παρθυαίων αὐθις εἰς Πέρσας τὴν ἀρχὴν μεταστήσαντα· μετὰ γὰρ Ἀλέξανδρον τὸν 5 Φιλίππου καὶ τοὺς διαδεξαμένους τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν Ἀντιόχου τῶν ἄνω σατραπειῶν ἄρχοντος, Ἀρσάκης ὁ Παρθυαῖος διὰ τὴν εἰς τὸν ἀδελφὸν Τηριδάτην ἕβριν ἀγανακτήσας, πόλεμον πρὸς τὸν Ἀντιόχου σατράπην ἀράμενος, αἰτίαν δέδωκε Παρθυαίοις ἐκβαλοῦσι Μακεδόνας εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἀρχὴν περιστήσαι. τότε 10 τοῖνυν ἐπὶ Πέρσας ὁ βασιλεὺς ἤει παρασκευῇ τῇ πάσῃ. τοῦ δὲ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ δόξαντος ἐν τῇ πρώτῃ μάχῃ κεκρατημέναι, Τιμησικλῆς ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος τελευτήσας ἠλάττωσε πολὺ τῷ βασιλεῖ τὴν ἐπὶ τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς ἡγεμονίας πεποθήσιν. Φιλίππου γὰρ ὑπάρχου προχειρισθέντος, κατὰ βραχὺ τὰ τῆς εἰς 15 τὸν βασιλεῖα τῶν στρατιωτῶν ἐνόησας ὑπέρρει. ὁρμώμενος γὰρ ἔξ Ἀραβίας, ἔθνος χειρίστον, καὶ οὐδὲ ἐκ τοῦ βελτίονος εἰς τύχης ἐπίδοσιν προελθὼν, ἕμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχὴν εἰς ἐπιδυμίαν βασιλείας ἐγράπη· καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς εἰς τὸ νεωτερίζειν ἐπιρροεῖς οἰκείουμενος, ἐπειδὴ τὴν τῶν στρατιωτικῶν σιτήσεων 20 συγχομιδὴν ἄλις ἔχουσαν εἶδεν, ἔτι τοῦ βασιλέως περὶ Κάρρας καὶ Νισιβίν οὐκ ἐπὶ στρατῷ διατρέφοντος αὐτὸς ἐνδοτέρω τὰς ναῦς, αἱ τὴν στρατιωτικὴν τροφὴν εἶχον, εἰσιέναι διέταττεν, ὡς ἂν ἡ στρατιὰ λιμῷ πιεζομένη καὶ ἀπορία τῶν ἐπιτηδείων ἀναστατῇ

4 γὰρ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν L. 21 Capitolin. Gord. 29: *artibus Philippi primum naves frumentariae sunt aversae: deinde in loca deducti sunt milites, in quibus annona haberi non posset. R.*

18. Iam confirmato imperio, Persae aggressuri provincias orientales expectabantur, cum regnum eorum Sapor accepisset post Artaxerxem, qui Parthis illud ereptum rursus ad Persas transtulerat. nam post Alexandrum Philippi filium, et huius in imperio Macedonum successores, Antiocho superioribus illis satrapiis imperante Arsaces Parthus, propter illatam fratri Tiridati contumeliam bello adversus Antiochi satrapam suscepto, Parthis auctor fuit ut eiectis Macedonibus regnum sibi vindicarent. imperator igitur universo cum apparatu contra Persas movet. cumque Romanus exercitus primo proelio superior exstitisse visus esset, Timesicles praefectus praetorio vita functus non parum imperatoris de securitate regni fiduciam imminuit. nam Philippo in eius locum suffecto paulatim benevolentia militum erga imperatorem exstincta est. ortus enim Philippus ex Arabia, gente nequissima, nec a meliori loco ad ampliores fortunam progressus, ut primum hunc magistratum accepit, ad imperii se convertit affectationem; conciliansque sibi milites ad res novas propensos, quod militares annonas abunde conveyi carneret, imperatore propter Carras et Nisibin adhuc cum exercitu haerente, naves, quae commeatum militarem continebant, ad interiora penetrare iussit, ut fame pressus et inopia rerum necessariorum exercitus ad seditionem com-

πρὸς στάσιν. (19) ἐκβάσης δὲ εἰς ἔργον αὐτῷ τῆς σκέψεως, οἱ στρατιῶται πρόφασιν τὴν τῶν ἀναγκαίων ἔνδειαν ποιησάμενοι, σὺν οὐδενὶ κόσμῳ τὸν Γορδιανὸν περιστάντες ὡς αἴτιον τῆς τοῦ Philippus. a. 244 στρατοπέδου φθορᾶς ἀναιροῦσι, Φιλίππῳ τὴν ἄλοργίδα κατὰ τὸ συγκείμενον περιθέντες. ὁ δὲ πρὸς μὲν Σαυῶρην ἔθετο φίλαν ἑνώμοτον, λίσσας δὲ τὸν πόλεμον ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἔξορμᾶ, τοὺς μὲν στρατιώτας ἀδραῖς διαδόσει θεραπεύων, εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἐκπέμπων τοὺς ὅτι νόσῳ τετελεύτηκε Γορδιανὸς ἀγγελοῦντας. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, τοὺς ἐν τέλει τῆς βουλῆς λόγοις ἐπιεικέσιν ὑπαγαγόμενος ᾤήθη δεῖν τὰς μεγίστας τῶν ἀρχῶν τοῖς 10 οἰκειότατα πρὸς αὐτὸν ἔχουσι παραδοῦναι, καὶ Πρίσκον μὲν ἀδελφὸν ὄντα τῶν κατὰ Συρίαν προεστήσατο στρατοπέδῳ, Σεβηριανῶ δὲ τῷ κηδεστῇ τὰς ἐν Μυσίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ δυνάμεις ἐπίστευσε. (20) τοῦτῳ δὲ βεβαίως ἔξεν τὴν ἀρχὴν οἰθηθεὶς αὐτὸς ἐπὶ Κάρπους ἐστράτευεν ἤδη τὰ περὶ τὸν Ἰστρον ληισαμένους. μάχης 15 δὲ γενομένης οὐκ ἐνεγκόντες οἱ βάρβαροι τὴν προσβολήν, εἰς τι φρούριον συμφυγόντες ἐν πολιορκίᾳ καθίσταντο. θεασάμενοι δὲ τοὺς ἔξ αὐτῶν ἄλλους ἄλλη διασπαρέντας αὐθις συνειλεγμένους, ἅμα τε ἀνεθάρρησαν καὶ ὑπέξελθόντες τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ συνέπιπτον. οὐχ ὑποστάντες δὲ τὴν τῶν Μαυρουσίων ὁρμὴν λό- 20 γους περὶ σπονδῶν ἐποίησαντο, οἷς ὁ Φίλιππος ῥᾶρον θέμενος ἀνεχώρει. πολλῶν δὲ κατὰ ταῦτὸν ἐμπειουσῶν ταραχῶν τοῖς πράγμασι, τὰ μὲν κατὰ τὴν εἴωαν ταῖς τῶν φθῶν εἰσπράξει καὶ

1 ἐκβάσης Heumannus: libri ἐκβασις. 21 ῥᾶρον pro ῥαδίως. sic
 2. 23 10. et 30 6. R. 23 ταῖς τε τῶν S.

moveretur. (19) eventu consilio respondente, milites arrepta de penuria commeatu occasione Gordianum tumultuose adorti veluti cuius culpa periret exercoitus, interficiunt, et Philippum ex composito purpura vestiunt. is sacramentis intervenientibus, amicitia cum Sapore constituta belloque sopito, Romam proficiscitur, militum animos amplis largitionibus demulcens, Romanique nuntios mittens, qui Gordianum morbo exstinctum dicerent. ubi Romam venisset, ordinis senatorii viris oratione benigna sibi conciliatis, magistratus amplissimos hominibus sibi coniunctissimis tradendos statuit. itaque Priscum fratrem Syriacis exercitiis praefecit, Severiano genero Moesia Macedoniaeque copiis creditis. (20) hoc modo stabili se potiturum imperio arbitratus, ipse contra Carpos expeditionem suscepit, qui iam Istro vicina loca populabantur. proelio conserto, cum impressionem barbari non sustinerent, fuga quoddam ad castellum facta obsidebantur. ubi suos hinc inde dispersos rursus colligi cernerent, receptis animis egressi Romanum in exercitum irruerant. sed quod impetum Maurorum ferre non possent, mentionem pangendi foederis iniecerunt; quibuscum Philippus eo non difficulter inito discessit. cum autem rerum perturbationes eodem tempore plures incidissent, orientales quidem partes tum exactionibus tributorum gravatae,

τῷ Πρίσκῳ, ἄρχειν τῶν ἐκεῖσε καθεσταμένον ἐθνῶν, ἀφόρητον ἄπασιν εἶναι βαρυνόμενα, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ νεωτερίζειν τραπέντα, τὸν Ἰωταπιανὸν παρήγαγον εἰς τὴν τῶν ὄλων ἀρχήν, τὰ δὲ Μυσῶν τάγματα καὶ Παιόνων Μυρίνον. (21) συντραραχθέν-
 5 τος δὲ ἐπὶ τούτοις Φιλίππου, καὶ δεομένου τῆς γεροσύνης ἢ συλλαβέσθαι οἱ πρὸς τὰ καθιστώτα ἢ γούν, εἰ τῇ αὐτοῦ δυσσμεροστοίῳ ἀρχῇ, ταύτης ἀφεῖναι, μηδενὸς δὲ τὸ παρὰ πᾶν ἀποκρονομένου, Δέκιος καὶ γένει προέχων καὶ ἀξιώματι, προσέτι δὲ καὶ πάσαις διαπρέπων ταῖς ἀρεταῖς, μάτην ἔλεγεν αὐτὸν ἐπὶ τούτοις ἀγωνιᾶν.
 10 ῥῆον γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα διαφθαρήσεσθαι, τὸ βέβαιον ἔχειν σὸδαμόθεν δυνάμενα. ἐκβάντων δὲ εἰς ἔργον ὧν ὁ Δέκιος ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἐτεκμήρατο πείρας, τοῦ Ἰωταπιανοῦ τε καὶ Μυρίνου σὺν οὐ πολλῷ πόνῳ καθαιρεθέντων, οὐδὲν ἦττον ἐν φόβοις ὁ Φίλιππος ἦν, τὸ τῶν στρατιωτῶν μῖσος περὶ τοὺς ἐκεῖσε ταξιάρ-
 15 χους καὶ ἡγεμόνας εἰδώς. παρεκάλει τοίνυν τὸν Δέκιον τῶν ἐν Μυσίᾳ καὶ Παιονίᾳ ταγμάτων ἀναδέξασθαι τὴν ἀρχήν. τοῦ δὲ διὰ τὸ καὶ ἑαυτῷ καὶ Φιλίπῳ ταῦτα ἀξύνφορα ἡγεῖσθαι παραιτομένου, τῇ Θετταλικῇ λεγομένην πειθανάγκη χρησάμενος ἐκπέμπει κατὰ τὴν Παιονίαν αὐτὸν, σωφρονοῦντα τοὺς ἐκεῖσε τὰ Μα-
 20 ρίνου φρονήσαντας. οἱ δὲ ταύτῃ στρατιώται τὸν Δέκιον ὄρωντες τοῖς ἡμερηκόσιν ἐπεξιόντα, κάλλιον εἶναι σφίσι ἡγήσαντο

3 In nummis nomen Iotapiani non occurrere docet Spanhemius (diss. de p. et u. n. t. II p. 261), quamobrem Pacatianum, quod nomen in nummis vidit, verius esse existimat. R. 4 πράγματα LP: corr. S. 12 Ταπιανοῦ LP. τοῦ expunxerim.

tum quod Priscus iis provinciis cum imperio praeesse iussus intolerabilis omnibus esset, ideoque novas ad res conversae Iotapianum ad summam rem provexerunt, itidemque Moesorum Pannoniorumque legiones Marinum. (21) ob has res conturbato Philippo, senatumque rogante, vel opem ad rerum praesentem statum sibi ferrent, vel si suum eis displiceret imperium, hoc ipsum abdicarent, nemine prorsus quicquam respondente, Decius familia dignitateque praestans et omni praeterea virtutum genere ornatus frustra dixit ob haec eum trepidare. quippe levi momento futurum ut per se ipsa haec evanescerent, quod nulla possent ex parte stabilitatem aliquam habere. his Decii coniecturis, quas ex ipso rerum usu sumpserat, licet eventus reapse respondisset, Iotapiano Marinoque non magno labore deturbatis, nihilo tamen minus in metu Philippus versabatur, qui odium militum erga tribunos et duces in iis locis perspectum haberet. itaque Decium obsecrabat ut earum legionum, quae essent in Moesia Pannoniaque, imperium susciperet. illo recusante, quod istuc neque sibi neque Philippo expedire duceret, Thessalica, quam vocant, persuasione Philippus usus, quae esset cum coactione coniuncta, hominem ablegat in Pannoniam, castigaturum ibi Marini factionis complices. at illorum locorum milites cum Decium viderent ad eos multandos venire qui deliquerant, consultius sibi fore putabant, si et periculum,

καὶ τὸν παρὰ πόδας ἀποσείσασθαι κίνδυνον καὶ ἅμα προστή-
 σασθαι μόναρχον, ὃς καὶ τῶν κοινῶν ἂν ἐπιμεληθεὶ κρείσσον
 καὶ οὐδὲν οὐδὲν πόνῳ περιέσται Φιλίππου, πολιτικῆ τε ἀρετῆ καὶ πο-
 λεμικῆ πείρα προήκων. (22) περιθέντες οὖν αὐτῷ τὴν ἄλουρ-
 γίδα, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ λοιπὸν ὀρωδοῦντα πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων 5
 καὶ ἄκοντα συνωθοῦσι κηδεμονίαν. Φίλιππος τολῖνον, τῆς τοῦ
 Δεκίου προσαγγελθείσης ἀναρρήσεως αὐτῷ, τὰ στρατόπεδα συνα-
 γαγῶν ἤλαυνεν ὡς ἐπιθροῦμενος. οἱ δὲ οὐδὲν τῷ Δεκίῳ, κούπερ
 πολλῶν πλείους εἶναι τοὺς ἐναντίους εἰδότες, ὅμως ἐθάρρουν, τῇ
 Δεκίου πεποιθότες ἐπιστήμη καὶ περὶ πάντα προνοίᾳ. συμπεσόν- 10
 των δὲ τῶν στρατοπέδων ἀλλήλοις, καὶ τοῦ μὲν τῷ πλήθει τοῦ
 δὲ τῇ στρατηγίᾳ πλεονεκτοῦντος, ἔπεσον μὲν ἐκ τῆς Φιλίππου με-
 ρίδος πολλοί, καὶ αὐτὸς δὲ οὐδὲν αὐτοῖς ἀναιρεῖται, καὶ τοῦ παι-
 δός, ὃν ἔτυχε τῇ τοῦ Καίσαρος ἀξίᾳ τιμῆσας, ἀποσφαγέντος.
 οὕτω μὲν οὖν Δέκιος τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς ἐγένετο κύριος. 15

23. Τῶν δὲ πραγμάτων διὰ τὴν Φιλίππου περὶ πάντα
 ἐμμέλειαν ταραχῆς πληρωθέντων, Σκύθαι τὸν Τανάϊν διαβάντες
 ἐληΐζοντο τὰ περὶ τὴν Θράκην χωρία· οἷς ἐπεξελθὼν Δέκιος καὶ
 ἐν πάσαις κρατήσας ταῖς μάχαις, παρελθὼν δὲ καὶ τῆς λείας
 ἦν ἔτυχον εἰληφότες, ἀποκλείειν αὐτοῖς ἐπειρῶτο. τὴν οἰκάδε ἀναχώ- 20
 ρησιν, διασφείρει πανωλεθρία διανοοῦμενος, ὡς ἂν μὴ καὶ αὐθις
 ἑαυτοὺς συναγωγόντες ἐπέλθοιεν. Γάλλον δὲ ἐπιστήσας τῇ τοῦ
 Τανάϊδος ὄχθῃ μετὰ δυνάμειος ἀρκούσης αὐτὸς τοῖς λειπομένοις

12 στρατιά LP.

22 δὲ P.

quod ante pedes esset, amolirentur, et simul principem summae rei publicae
 praeficerent, qui eam melius gereret et absque labore superior futurus esset,
 ut qui civili virtute pariter et usu militari Philippum anteiret. (22) igitur
 amictum purpura Decium, et sibi iam metuentem, ad procurationem rerum
 vel invitum compellunt. Philippus, accepto de appellatione Decii nuntio,
 coactis exercitibus, velut hostem aggressurus, in eum movit. qui vero sta-
 bant a Decio milites, licet ab adversariis numero se vinci nosset, tamen De-
 cii tam peritia quam in omnibus rebus providentia freti fidentibus animis
 erant. ubi concurrissent exercitus, altero nomine multitudinis, altero ducis
 superiore, complures a Philippi partibus ceciderunt; inter quos et ipse cum
 filio, quem Caesaris dignitate cohonestaverat, caesus fuit. hoc modo Decius
 summo potitus est imperio.

23. Quia vero plenae perturbationis res erant ob inertem Philippi so-
 cordiam in omnibus, Scythae Tanaim transgressi vicina Thraciae loca prae-
 dis agendis infestabant; quos aggressus Decius, et omnibus proeliis superior,
 praeda quoque recepta qua potiti fuerant, quo minus domum revertentur,
 iter eis occludere conabatur, et universos ad internecionem delere cogitabat,
 ne denuo coactis copiis irruerent. cumque Gallum ad Tanaidis ripam satis

ἐπήει. χωροῦντων δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῶ κατὰ νοῦν, εἰς τὸ
 νεωτερίζειν ὁ Γάλλος τραπεῖς ἐπικηρουκέεται πρὸς τοὺς βαρβάρους,
 κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβουλῆς τῆς κατὰ Δεκίου πυρακαλιῶν.
 ἀσμενέστατα δὲ τὸ προσταχθὲν δεξαμένων, ὁ Γάλλος μὲν τῆς ἐπὶ
 5 τῆ τοῦ Τανάιδος ὄχθη φυλακῆς εἶχετο, οἱ δὲ βάρβαροι διεκόντες
 αὐτοὺς τριχῆ διέταξαν ἐν τινὶ τόπῳ τὴν πρώτην μοῖραν, ὃ προβέ-
 βλητο τέλμα. τοῦ Δεκίου δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτῶν διαφθειραντος,
 τὸ δεύτερον ἐπεγένετο τάγμα· τραπέντος δὲ καὶ τοῦτου, ἐκ τοῦ
 τρίτου τάγματος ὄλγοι πλησίον τοῦ τέλματος ἐπεσύντησαν. τοῦ
 10 δὲ Γάλλου διὰ τοῦ τέλματος ἐπ' αὐτοὺς ὀρμησάμενος τῷ Δεκίῳ ση-
 μήσαντος, ἀγνοίᾳ τῶν τόπων ἀπερισκέπτως ἐπελθὼν, ἐμπαγίς
 τε ἅμα τῆ σὸν αὐτῶ δυνάμει τῷ πηλῶ καὶ πανταχόθεν
 ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀκοντιζόμενος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῶ
 διεφθάρη, διαφυγεῖν οὐδενὸς δυνηθέντος. Δεκίῳ μὲν οὖν ἄριστα
 15 βασιλευκόντι τέλος τοιούδε συνέβη· (24) πυρελθόντος δὲ εἰς
 τὴν ἀρχὴν τοῦ Γάλλου, καὶ συναναδείξαντος ἑαυτῶ τὸν παῖδα
 Οὐλοουσιανὸν βασιλεῖα, μόνον τε οὐχὶ βιοῶντος ὡς ἔξ ἐπιβουλῆς
 αὐτοῦ Δέκιος μετὰ τοῦ στρατεύματος διεφθάρη, τὰ τῆς ἐδημε-
 ρίας τῶν βαρβάρων αὔξην ἐλάμβανεν· οὐ γὰρ μόνον ἐπανελθεῖν
 20 αὐτοῖς εἰς τὰ οἰκεία ξυνεχώρει μετὰ τῆς λείας ὁ Γάλλος, ἀλλὰ
 καὶ χρημάτων τι μέτρον ἔτους ἐκάστου χορηγεῖν ὑπέσχετο, καὶ
 τοὺς αἰχμαλώτους, οἳ μάλιστα τῶν ἐπατριδῶν ἦσαν, ἐνεδίδου

Gallus.
a. 251

5 τῆ add S.

magnis cum copiis collocasset, ipse cum reliquis ad hostem propius accedebat. rebus ex animi sententia succedentibus, Gallus ad molendum res novas conversus, ablegatis ad barbaros suis, ut in societatem insidiarum adversus Decium venirent hortabatur. illis cupidissime quod imperatum erat accipientibus, Gallus quidem custodiendae ripae Tanaidis intentus erat, barbari vero trifariam divisi quodam in loco primam aciem instructam collocabant, quem locum palus quaedam a fronte muniebat. ubi multos ex eis Decius interemisisset, legio secunda supervenit; qua ipsa quoque in fugam acta, pauci quidam ex acie tertia propter paludem conspecti sunt. ibi cum Gallus Decio significasset ut eos per ipsam paludem invaderet, imprudenter ob locorum ignorationem progressus, et cum copiis quas secum ducebat in luto defixus, et a barbaris undique telis petitus, cum iis quos propter se habebat, nemine prorsus evadendi facultatem nacto, periit. ac Decius quidem optime administrato regno huiusmodi finem habuit. (24) Gallus vero cum ad imperium pervenisset, ac Volusianum filium Augustum appellasset, tantumque non clamaret Decium cum exercitu suis insidiis perditum, prosperae barbarorum res incrementum ceperunt. non enim cum praeda tantum Gallum eis ut suos intra fines redirent permisit, verum etiam quotannis certam pecuniae summam dare promisit, et ex captivis nobilissimum quemque pro libidine abduci

κατ' ἔξουσίαν ἀπάγειν, ὧν οἱ πλείους ἐκ τῆς ἐν Θράκη Φιλιπποπόλεως ἀλούσης ἔτυχον εἰλημμένοι.

25. Ταῦτα οὖν οὕτως ὁ Γάλλος διφυκτικῶς εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, μέγα φρονῶν ἐπὶ τεθείησιν πρὸς τοὺς βαρβάρους εἰρήνην καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν εὐφρόνως τῆς Δεκίου βασιλείας ἐμέμνητο, καὶ 5 τὸν ἔτι περιόντα τῶν αὐτοῦ παίδων ἐποιεῖτο· χρόνον δὲ προϊόντος εἰς δέος καταστὰς μή ποτέ τινες τῶν εἰς τὰ πράγματα νεωτερίζειν εἰδηθότων εἰς μνήμην τῶν Δεκίου βασιλικῶν ἀρετῶν ἀνατρέχοντες τῷ τούτου παιδί τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν παραδοῖεν, ἐπιβουλεύει θάνατον αὐτῷ, οὔτε τῆς ποιήσεως οὔτε τοῦ καλῶς 10 ἔχοντος λόγον τινὰ ποιησάμενος. (26) ἔκμελῶς δὲ τοῦ Γάλλου τὴν ἀρχὴν μεταχειριζόμενον, Ἰσχυρῶν πρῶτον μὲν τὰ πλησιόχωρα σφίσι συνετάραττον ἔθνη, προϊόντες δὲ ὀδῶν καὶ τὰ μέγχι θαλάττης αὐτῆς ἐληΐζοντο, ὥστε μηδὲ ἓν ἔθνος Ῥωμαίοις ὑπέγκοον ἀπόρθητον ὑπὸ τούτων καταλειφθῆναι, πᾶσαν δὲ ὡς εἰπεῖν 15 ἀτείχιστον πόλιν καὶ τῶν ὠχυρωμένων τεύχεσι τὰς πλείους ἀλώωναι. οὐχ ἤττον δὲ τοῦ πανταγόθεν ἐπιβρίσαντος πολέμου καὶ ὁ λοιμὸς πόλεσι τε καὶ κόμῃσι ἐπιγενόμενος, εἴ τι λελειμμένον ἦν ἀνθρώπειον γένος, διέφθειρεν, οὕτω πρότερον ἐν τοῖς φθάσαισι χρόνοις 20 τοσαύτην ἀνθρώπων ἀπώλειαν ἐργασάμενος.

27. Ἐν τούτοις δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, καὶ τῶν κρατούντων οὐδαμῶς ὄϊων τε ὄντων ἀμῶναι τῷ πολιτεύματι, πάντα δὲ τὰ τῆς Ῥώμης ἔξω περιορῶντων, αὐτῆς Γότθοι καὶ Βορανοὶ καὶ Οὐρου-

6 ἐκαιοδοποιεῖτο in ora L.

passus est; quorum plerique capta Thraciae Philippopoli hostium in potestatem venerant.

25. His rebus in hunc modum gestis Romam Gallus venit, magnos ob constitutam cum barbaris pacem spiritus gerens. ac initio quidem imperii Deciani memoriam cum honore ac benevolentia usurpabat, et alterum ex filiis eius superstitem adoptabat: sed progressu temporis veritas ne qui rerum novarum studiis assueti, regiarum in Decio virtutum memoriam aliquando suis cum animis repetentes eius filio summam rerum traderent, mortem homini per insidias parat, nec adoptionis ulla nec honesti ratione habita. (26) cum autem negligenter imperium Gallus administraret, primum quidem Scythae provinciae sibi finitimis turbas dabant, deinde paulatim progressi ad ipsum usque mare sita rapinis exhauriebant, adeo quidem ut nulla Romanae dicionis gens ab eis non vastata manserit, sed omnia, prope dixerim, oppida destituta moenibus, et iisdem munitorum magna pars, capta fuerint. nec minus bello, quod undique scaturiendo velut emerserat, lues etiam pestilens in oppidis atque vicis subsecuta, quicquid erat humani generis reliquum, absumpsit; ac nunquam sane superioribus ea saeculis tantam hominum stragem ediderat.

27. Hoc rerum statu cum imperatores rem publicam tueri non possent et omnia extra Romam posita negligenter, rursus Gothi et Borani et Ura-

γοῦνδοι καὶ Κάρποι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐληΐζοντο πόλεις, εἴ
 τι περιλειμμένον ἦν οἰκειούμενοι. Πέρσαι δὲ τὴν Ἀσίαν ἐπή-
 εσαν, τὴν τε μέσσην καταστρεφόμενοι τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ Συρίαν
 προΐοντες ἄχρι καὶ Ἀντιοχείας αὐτῆς, ἕως εἶλον καὶ ταύτην τῆς
 5 ἐΰας πάσης μητρόπολιν οὖσαν, καὶ τοὺς μὲν κατασφάζαντες τῶν
 οἰκητόρων τοὺς δὲ αἰχμαλώτους ἀπαγαγόντες ἅμα λείας ἀναριθ-
 μήτω πλήθει οἴκαδε ἀπήεσαν, πᾶν ῥτιοῦν ἴδιον ἢ δημόσιον τῆς
 πόλεως οἰκοδόμημα διαφθείραντες, οὐδενὸς παντάπασιν ἀντιστάν-
 τος. Πέρσαις μὲν οὖν ἐξεγένετο ῥαδίως τὴν Ἀσίαν κατακτη-
 10 σασθαι πᾶσαν, εἰ μὴ τῇ τῶν λαφύρων ὑπερβολῇ περιχαρεῖς
 γεγονότες ἀσμένως ταῦτα περισῶσαι καὶ ἀπαγαγεῖν οἴκοι διενουή-
 θησαν· (28) τῶν δὲ Σκυθῶν ὄδον ἦν τῆς Εὐρώπης ἐν ἀδείᾳ
 πολλῇ γεμομένων, ἥδη δὲ καὶ διαβάντων εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ
 μέχρι Καππαδοκίας καὶ Πεισινοῦντος καὶ Ἐφέσου λήισαμένων,
 15 Αἰμιλιανὸς Παιονικῶν ἡγούμενος τάξων, ἀτόλμους ὄντας τοὺς Aemilianus.
 ὑφ' ἑαυτὸν στρατιώτους ἀντιστῆναι τῇ τῶν βαρβάρων ἐνημερίᾳ
 παραδαρσύνας ὡς οἴός τε ἦν, καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἀξιώματος ἀναμνή-
 σας, ἐπήει τοῖς εὐρεθεῖσιν ἐκεῖσε βυρβάρους ἀπροσοκλήτους.
 καὶ τοὺς πολλοὺς ἀνελών, ἥδη δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἐκείνων γῆν τοὺς
 20 στρατιώτους διαβιβάσας καὶ παραδόξως πᾶν τὸ προσπεσὸν διαφθεί-
 ρας, παρὰ πᾶσάν τε ἐλπίδα τὰ Ῥωμαίοις ὑπήκουε τῆς ἐκείνων
 μινίας ἐλευθερώσας, αἰρεῖται παρὰ τῶν τῆδε στρατιωτῶν αὐ-

9 fort. ἐξεγένετο ἀν Steph.
τοῦ τῶν L.

14 Πεισινοῦντος P.

17 τοῦ]

a. 253

gundi et Carpi civitates in Europa diripiebant, quicquid eis superabat, sibi
 auferentes. Persae vero in Asiam pedem intulerunt, tum Mesopotamiam
 excidio dantes, tum in Syriam progredientes ad ipsam usque Antiochiam,
 donec et illam cepere totius orientis metropolim, et incolis eius partim cecis
 partim in servitum abductis infinita cum praedae copia domum discesserunt,
 omnibus tam privatis quam publicis civitatis aedificiis, nullo penitus resi-
 stente, dirutis. ac Persis quidem in proclivi fuisset tota potiri Asia, si non
 ob immensam vim spoliolorum laetabundi libenter ea servare domumque de-
 portare maluissent. (28) Scythae vero cum, quicquid occupant in Eu-
 ropa, securi plane possiderent, et iam in Asiam quoque transgressi essent,
 omniaque ad Cappadociam et Pesinuntem et Ephesum usque diripuissent,
 Aemilianus legionum Pannoniae dux, militibus suis, qui parum animi ad re-
 sistendum prosperae barbarorum fortunae habebant, quanto poterat opere
 confirmatis et dignitate populi Romani eis in memoriam revocata, praeter
 expectationem barbaros in iis locis repertos aggressus est. cumque magna
 eorum parte occisa militibusque in barbaricum transductis, quicquid habuis-
 set obvium, nec opinanter exitio dedisset, praeter omnem denique spem im-
 perio Romano subiectos ipsorum furore liberasset, a militibus illis imperator

τοκράτωρ. συναγαγὼν δὲ τὰς αὐτόθι δυνάμεις ἐκ τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων νίκης ἐρρωμενεστέρας γεγενημένας ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἤλαυνεν, ἀπαρσκευῶν τῷ Γάλλῳ βουλόμενος εἰς μάχην ἐλθεῖν. ὁ δὲ τῶν κατὰ τὴν ἕβραν πεπραγμένων ἀνήκοος ὢν αὐτὸς μὲν τοῖς παρατυχοῦσι παρεσκευάζετο, Οὐαλεριανὸν δὲ ἔστειλε τὰ ἐν Κελ- 5 τοῖς καὶ Γερμανοῖς τάγματα οἴσοντα. μετὰ πολλοῦ δὲ τάχους Αἰμιλιανοῦ τῇ Ἰταλίᾳ προσαγαγόντος, ἐπειδὴ πλησίον ἀλλήλων γέγονε τὰ στρατεύματα, πολλῶ τὸν Γάλλον ἐλαττούμενον ταῖς δυνάμεισιν ὄρωντες οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ ἅμα πρὸς τὸ ἐκμελῆς καὶ ἀνεμίμενον τοῦ ἀνδρὸς ἀποβλέποντες, ἀναιροῦσιν αὐτὸν μετὰ τοῦ 10 παιδός, καὶ προσχωρήσαντες Αἰμιλιανῷ κρατύνειν ἔδοξαν αὐτῷ τὴν ἀρχήν. (29) Οὐαλεριανοῦ δὲ μετὰ τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις δυνάμεων ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐλαύνοντος καὶ σὺν πολλῷ πλήθει τὸν Αἰμιλιανὸν καταπολεμῆσαι προθυμονμένον, θειροῦντες οἱ σὺν αὐτῷ στρατιωτικῶς μᾶλλον αὐτὸν ἢ ἀρχικῶς προσίοντα τοῖς 15 πράγμασιν, ὡς πρὸς βασιλείαν ἀναρμόδιον ἀναιροῦσι.

Valerianus.

a. 253

Παρελθὼν δὲ Οὐαλεριανὸς κοινῇ γνώμῃ πρὸς τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν σπουδῆν ἐποιεῖτο τὰ πράγματα εὖ διαθεῖναι. Σκυθῶν δὲ ἐξ ἡθῶν ἀναστάντων καὶ Μαρκομαννῶν πρὸς τούτοις ἐξ ἐφό- 20 δον τὰ πρόσοικα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ χωρῖα λεηλατούντων, εἰς 20 ἔσχατον μὲν ἡ Θεσσαλονίκη περιέστη κινδύνου, μόλις δὲ καὶ σὺν πόνῳ πολλῷ τῆς πολιορκίας λυθείσης τῶν ἔνδον καρτερῶς ἀντι-

4 ἐνήκοος R auctore S.

eligitur. itaque coactis eorum locorum copiis, quae iam ex parte contra barbaros victoria confirmatiores animis erant factae, Italiam versus movet, cum imperatore Gallo manum consorturus; qui per Orientem gesta cum in- 5 audisset, iis ipse copiis quas habebat ad manum semet armabat, et Valerianum Celticas et Germanicas legiones allaturum ablegabat. cum magna celeritate suos Aemilianus in Italiam adduxisset, propeque se constitissent exercitus, qui cum Gallo milites erant, amplitudine copiarum hunc longe inferiorem esse videntes, et simul ad hominis ignaviam negligentiamque re- 10 spicientes, eum cum filio necant; quorum quidem in partes Aemiliani transi- 10 tione stabilitum eius imperium videbatur. (29) Sed Valeriano cum transalpinis viribus in Italiam pergente, magnaque cum hominum multitudine alacriter Aemilianum debellare cogitante, cum hunc sui potius rei militaris peritum quam imperatoriae cognitionis, veluti non idoneum regno cernerent, 15 de medio tollunt.

Valerianus de communi omnium sententia summum imperium adeptus, magno studio rebus recte constituendis incumbabat. Scythia autem suis ex sedibus egressis, et praeter hos Marcomannis quoque per irruptiones finitima Romano imperio loca depraedantibus, ad extremum redacta periculum Thes- 20 salonica fuit; cuius obsidione vix magno labore soluta, fortiter hosti resisten-

σχόντων, παραχαῖς ἢ Ἑλλάς ἐξητάζετο πᾶσα. καὶ Ἀθηναῖοι μὲν τοῦ τείχους ἐπεμελοῦντο μηδεμιῶς, ἔξοτε Σύλλας τοῦτο διέφθειρεν, ἀξιοθέντος φροντίδος, Πελοποννήσιοι δὲ τὸν Ἰσθμὸν διετείχιζον, κοινὴ δὲ παρὰ πάσης φυλακὴ τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ἄσφα-
 5 λεία τῆς χώρας ἐγίνετο. (30) συνιδῶν δὲ ὁ Οὐαλεριανὸς τὸν πανταχόθεν ἐπικείμενον τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ κίνδυνον, αἰρεῖται Valerianus et Gallienus.
 Γαλλικὸν τὸν παῖδα τῆς ἀρχῆς κοινωόν. ἐνοχλουμένων δὲ τῶν πραγμάτων ἀπανταχόθεν, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τὴν ἑῶν ἤλαυνε Πέρσαις ἀντιστησόμενος, τῷ δὲ παιδί τὰ ἐν τῇ Εὐρώπῃ στρατόπεδα
 10 παρεδίδοι, τοῖς πανταχόθεν ἐπιούσι βυρβάρους μετὰ τῶν ἐκεῖσε δυνάμεων ἀντιστῆναι παρεγγυήσας. ὄρων δὲ ὁ Γαλλικὸς τῶν ἄλλων ἔθνῶν ὄντα τὰ Γερμανικὰ χαλεπώτερα σφοδρότερον τε τοῖς περὶ τὸν Ῥῆνον οἰκοῦσι Κέλτικοῖς ἔθνεσιν ἐνοχλοῦντα, τοῖς μὲν τῆδε πολέμοις αὐτὸς ἀντετάττετο, τοῖς δὲ τὰ περὶ τὴν Ἰτα-
 15 λίαν καὶ τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ τὴν Ἑλλάδα προθυμονιμένοις λήττωσθαι τοὺς στρατηγούς ἅμα τοῖς ἐκεῖσε στρατεύμασιν ἔταξε διαπολεμεῖν. αὐτὸς μὲν οὖν τὰς τοῦ Ῥῆνου διαβάσεις φυλάττων ὡς οἷόν τε ἦν, πῆ μὲν ἐκώλυε περαιούσθαι, πῆ δὲ καὶ διαβαίνουσιν ἀντετάττετο. πλήθει δὲ παμπόλλῳ μετὰ δυνάμειος ἐλάττωσας
 20 πολέμων, ἐν ἀπόροις τε ὢν, ἔδοξεν ἐν μέρει τὸν κίνδυνον ἐλαττοῦν τῷ σπονδὰς πρὸς τινα τῶν ἡγουμένων ἔθνους Γερμανικοῦ πεποιῆσθαι· τοὺς τε γὰρ ἄλλους βυρβάρους ἐκώλυεν οὗτος συνεχεῖς διὰ τοῦ Ῥῆνου ποιῆσθαι τὰς διαβάσεις, καὶ τοῖς ἐπιούσιν ἀνθ-

7 Γαλήνος L.

tibus iis qui in urbe erant, universa turbis Graecia torquebatur. Athenienses reficiendo muro studebant, cui ab eo tempore, quo dirutus a Sulla fuerat, nulla erat adhibita cura: Peloponnesii muro Isthmum obstruebant. publicae vero ab omni Graecia, tutandae causa regionis, excubiae habebantur. (30) Valerianus, animadverso periculo quod imperio Romano cunctis ex partibus immineret, Gallienum filium imperii consortem deligit; et quod undique publicae res infestarentur, ipse versus Orientem movet, ut Persis resisteret, Europaeos exercitus filio tradit, cohortatus eum cum iis ut copias semet irruentibus undique barbaris opponeret. Gallienus videns Germanicas gentes ceteris infestiores esse, quae accolas Rheni Celticas nationes acris vexarent, hanc partem sibi propugnandam ab hostibus sumit; aliis, qui per Italiam Illyricum Graeciamque praedis agendis intenti essent, duces cum eorum locorum exercitibus bellum facere iussit. ac ipse quidem Rheni transiectus custodiens, quantum praestare poterat, interdum transitu hostes arceat, interdum transeuntibus suos instructos obicit. sed quod ingenti cum multitudine perexiguas ipse copias habens bellum gereret, in angustum iam coactae res ipsius erant, cum inito foedere cum quodam de gentis Germanicae principibus ex aliqua parte periculum minuisse visus fuit. nam ceteros ille barbaros arcebat, quo minus continenter Rhenum trans-

ιστατο. καὶ τὰ μὲν παροικοῦντα τὸν Ῥῆνον ἐν τούτοις ἦν, (31) Βορανοὶ δὲ καὶ Γότθοι καὶ Κάρποι καὶ Οὐρουγοῦνδοι (γένη δὲ ταῦτα περὶ τὸν Ἴστρον οἰκοῦντα) μέρος οὐδὲν τῆς Ἰταλίας ἢ τῆς Ἑλλυρίδος κατυλιπόντες ἀδῆστον διετέλουν, οὐδενὸς ἀνθισταμένου, πάντα ἐπινεμύμενοι. Βορανοὶ δὲ καὶ τῆς εἰς τὴν 5 Ἀσίαν διαβάσεως ἐπειρῶντο, καὶ ῥᾶδόν γε κατεπράξαντο ταύτην διὰ τῶν οἰκόντων τὸν Βόσπορον, δέει μᾶλλον ἢ γνώμη πλοῖά τε δεδωκότων καὶ ἡγησαμένων τῆς διαβάσεως. Ἔως μὲν γὰρ βασιλεῖς αὐτοῖς ἦσαν παῖς πατρὸς ἐκδεχόμενοι τὴν ἀρχήν, διὰ τε τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν καὶ τὸ τῶν ἐμποριῶν εὐσύμβολον 10 καὶ τὰ παρὰ τῶν βασιλείων αὐτοῖς ἔτους ἐκάστου πεμπόμενα δῶρα διετέλουν εἰργοντες ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβῆναι βουλομένους τοὺς Σκύθαις· ἐπεὶ δὲ τοῦ βασιλικοῦ γένους διαφθαρέντος ἀνάξιοι τινες καὶ ἀπερομιμένοι τῆς ἡγεμονίας κατέστησαν κύριοι, δεδιότες ἐφ' ἑαυτοῖς τὴν διὰ τοῦ Βοσπόρου τοῖς Σκύθαις ἐπὶ τὴν Ἀσίαν 15 δεδώκασιν πάροδον, πλοίοις αὐτοῦς οἰκείοις διαβιβάσαντες, ἃ πάλιν ἀναλαβόντες ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου. (32) τῶν δὲ Σκυθῶν τὰ ἐν ποσὶ πάντα ληϊζόμενων, οἱ μὲν τὴν παραλίαν οἰκοῦντες τοῦ Πόντου πρὸς τὰ μεσόγεια καὶ ὄχρωτάτα ἀνεχώρουν, οἱ δὲ βάρβαροι τῷ Πιτυοντι πρῶτῳ προσέβαλλον, τείχει τε μεγίστῳ περι- 20 βεβλημένῳ καὶ λιμένα εὐορμότατον ἔχοντι. Σουκεσιανοῦ δὲ τῶν ἐκεῖσε στρατιωτῶν ἡγεμόνος καθεσταμένου μετὰ τῆς οὔσης αὐτόθι δυνάμειος ἀντιστάτος καὶ τοὺς βαρβάρους ἀποδιώξαντος,

21 Σουκεανου Ρ.

irent, et irruentibus obstabat. ac Rheni quidem accolarum haec erat condicio. (31) Borani vero et Gothi et Carpi et Urugundi (nationum haec nomina propter Istrum sedes habentium) nullam nec Italiae nec Illyrici partem a continuis vastationibus immunem relinquebant, omnia nemine resistente diripientes. et quidem Borani in Asiam quoque transiicere conabantur; idque per incolas Bospori sane quam facile obtinuerunt, qui metu potius quam animi voluntate adducti naves eis dederunt et in transiicendo duces fuerunt. quam enim diu reges illi habebant, filiis in regnum paternum succedentibus, partim propter amicitiam cum populo Romano et commerciorum opportunitatem, partim propter ea munera quae ab imperatoribus quotannis eis mittebantur, Scythas in Asiam transiicere volentes arcere non desinebant. verum posteaquam extincto genere regio quidam viles et abiecti principatum obtinuissent, sibimet ipsi metuentes, Scythis adeundae per Bosporum Asiae facultatem concesserunt et suis eos navibus transvexerunt; quibus deinde receptis domum remearunt. (32) ceterum Scythis obvia quaeque depraedantibus, qui maritima Ponti loca incolebant, ad mediterranea maximeque munita migrabant. barbari vero Pityuntum primam adorti sunt, muro maximo circumdatam et portum commodissimum habentem. sed cum dux militum eius loci Successianus cum iis copiis qui istic aderant semet ob-

δεδιότες οἱ Σκύθαι μή ποτε καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις φρουρίοις πνθό-
 μιοι καὶ συστάντες τοῖς ἐν τῷ Πιτυοῦντι στρατιώταις ἄρδην ἀδ-
 τοὺς ἀπολέσωσιν, ὅσων δεδύνητο πλοίων ἐπιλαβόμενοι, σὺν κιν-
 δύνῃ μεγίστῃ τὰ οἰκεία κατέλαβον, ἐν τῷ κατὰ Πιτυοῦντα πο-
 5 λέμῳ πολλοὺς τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες. οἱ μὲν οὖν τὸν Εὐξεί-
 νον πόντον οἰκοῦντες τῇ Σουκεσιανοῦ στρατηγίᾳ περιωσθέντες,
 ὡς διεξήλθομεν, οὐδεπώποτε τοὺς Σκύθας ἤλπισαν αὐθις πε-
 ραιωθῆσθαι, τὸν εἰρημένον μοι τρόπον ἀποκρουσθέντας· Οὐάλε-
 ριανοῦ δὲ Σουκεσιανὸν μετὰπεμπτον ποιησαμένον καὶ ὑπαρχον
 10 τῆς ἀδῆς ἀναδεξάμενος καὶ σὺν αὐτῷ τὰ περὶ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ
 τὸν ταύτης οἰκισμὸν οἰκονομοῦντος, αὐθις οἱ Σκύθαι πλοῖα παρὰ
 τῶν Βοσπορανῶν λαβόντες ἐπεραιώθησαν. κατασχόντες δὲ τὰ
 πλοῖα, καὶ οὐχ ὡσπερ πρότερον τοῖς Βοσπορανοῖς ἐνδόντες μετὰ
 τούτων ἐπανελθεῖν οἴκαδε, πλησίον τοῦ Φάσιδος ὤρμισθησαν,
 15 ἐνθα καὶ τὸ τῆς Φασιανῆς Ἀρτέμιδος ἰδρῦσθαι λέγουσιν ἱερὸν
 καὶ τὰ τοῦ Αἰήτου βουσιλεια. πειραθέντες δὲ τὸ ἱερὸν εἰλεῖν καὶ
 οὐ δύνηθέντες εὐθὺ Πιτυοῦντος ἐχώρουν. (33) ἐλόντες δὲ ῥᾶστα
 τὸ φρούριον καὶ τῆς ἐν αὐτῷ φυλακῆς ζημιώσαντες ἐχώρουν εἰς
 τὸ πρόσω. πλοίων δὲ πολλῶν ἐμπορήσαντες καὶ τῶν αἰχμαλώτων
 20 τοῖς ἐρέττειν ἐπισταμένοις εἰς ναυτιλίαν χρησάμενοι, γαλήνης
 παρὰ πάντα σχεδὸν τὸν τοῦ θέρους καιρὸν γενομένης τῷ Τρα-
 πεζοῦντι προσέπλευσαν, πόλει μεγάλῃ καὶ πολυανθρώπῳ καὶ πρὸς
 τοῖς ἐθάσι στρατιώταις μυρίων ἐτέρων δύναιμι προσλαβούση.

1 καὶ οἱ ἐν Stephanus.

14 ὠρμισθησαν S: ὠρμηθησαν LP.

iecisset, et reiectos inde barbaros abegisset, veriti Scythae ne huius rei fama
 per cetera quoque castella didita eorum praesidarii militibus Pityunteis ag-
 gregati funditus ipsos delerent, quantam maximam poterant navigiorum nacti
 copiam, summo cum periculo domum reverterunt, in hoc ad Pityuntem bello
 compluribus suorum amissis. enimvero qui ad Pontum Euxinum habitabant,
 Successiani ductu servati, quemadmodum exposuimus, nunquam fore spera-
 bant ut rursus Scythae transiicerent, qui iam indicato modo repulsi fuissent.
 sed ubi Valerianum arcessitum ad se Successianum praefectum praetorii dixis-
 set, et cum eo res Antiochenae civitatis et instaurationem eius ordinaret,
 denuo Scythae sumptis a Bosporanis navibus transmiserunt. retentis autem
 navibus, nec (ut facultatum prius erat) concessa potestate Bosporanis ut
 eis in patriam reverterentur, propter Phasidem profecti sunt, ubi fanum
 Dianae Phasianae cum Aetae regiae collocatum perhibent. hoc fanum occu-
 pare conati, sed frustra, Pityuntem recta contendunt. (33) castello per-
 facile capto suoque praesidio denudato, pergunt ulterius. cumque magna
 copia navigiorum abundarent, et captivis remigandi peritis ad navigationem
 usi tempestatem commodam toto propemodum aestivo tempore habuissent,
 Trapezuntem petierunt, urbem amplam et populosam, quaeque praeter con-
 suetos milites aliorum infinitum prope numerum receperat. obsidione coepta,

καταστάντες δὲ εἰς πολιορκίαν κρατήσῃν μὲν ἠλπίζον οὐδὲ ὄναρ τῆς πόλεως δύο τεύχεσι περιειλημμένης· αἰσθανόμενοι δὲ τοὺς στρατιώτας ῥαθυμῶ καὶ μέθῃ κατειλημμένους, καὶ οὔτε εἰς τὸ τεῖχος λοιπὸν ἀνιόντας, οὐδένα δὲ καιρὸν τὴν τρυφήν καὶ τὰ συμπόσια περιέντας, δένδρα πάλοι πρὸς τοῦτο εὐτρεπισθέντα 5 προσθέντες τῷ τεύχει καθ' ὃ βάσιμον ἦν, κατ' ὀλίγους τε διὰ τούτων νυκτὸς οὔσης ἀναβάντες, αἰρουῶσι τὴν πόλιν, τῶν μὲν στρατιωτῶν τῷ αἰφνιδίῳ καὶ ἀπροσδοκῆτι τῆς ἐφόδου καταπλαγέντων καὶ τοῦ ἄστεως ὑποδραμόντων δι' ἑτέρας πόλης, τῶν δὲ ἄλλων παρὰ τῶν πολεμίων ἀναιρεθέντων. τῆς δὲ πόλεως 10 τοῦτον τὸν τρόπον ἀλοῦσης, γέγονασι πλήθους ἀφάτου χρημάτων καὶ αἰχμαλώτων οἱ βάρβαροι κύριοι· πάντας γὰρ σχεδὸν τοὺς περὶ οἰκοῦντας συνέβη κατ' αὐτὴν ὡς εἰς ὄχυρὸν χωρίον συναλισθῆναι. διαφθείραντες δὲ τὰ τε ἱερὰ καὶ τὰ οἰκοδομήματα καὶ πᾶν ὃ τι πρὸς κάλλος ἢ μέγεθος ἦσκητο, καὶ προσέτι τὴν ἄλ- 15 λην χώραν καταδραμόντες, ἅμα πλήθει παμπόλλων νεῶν ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου.

34. Τῶν δὲ ὁμοροῦντων Σκυθῶν Θεασαμένων τὸν πλοῦτον δὲ ἐπηγάγοντο, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθόντων τοῦ δρᾶσαι τὰ παραπλήσια, πλοῦτα μὲν κατεσκευάζετο, τῶν συνόντων αὐτοῖς αἰχμαλώτων ἢ ἄλλως κατ' ἐμπορίαν ἐπιμειγνυμένων ὑπουργησάντων εἰς τὴν τούτων δημιουργίαν, τὸν αὐτὸν δὲ τοῖς Βορανοῖς τρόπον ποιήσασθαι τὸν ἔκπλου οὐκ ἔγνωσαν ὡς μακρὸν ὄντα καὶ δύσκο-

2 περιειμένης P. 6 δ] ὃ μὲν P, ὃ μέρος S. 7 ἀναβάντες] ἀνάγοντες libri. 9 ὑποδραμόντων? πύλας L. 21 ἀπορίαν libri scripti et impressi.

ne per somnium quidem urbe se potituros sperabant, quod esset ea duobus muris circumdata. sed cum ignavia temulentiaque occupatos animadverterent milites ne murum quidem amplius conscendere, nec ullo tempore luxum et comotationes suas intermittere, arboribus, quas dudum ad hoc praeparaverant, admotis muro, qua perveniri ad eum poterat, et noctu per has, aliis alios exiguo numero subsequentibus, ascendentes, urbem capiunt, ob repentinam et improvisam metu irruptionem metu percussis praesidiariis et per aliam portam ex urbe fuga dilapsis, ceteris ab hostibus interemptis. urbe hoc modo capta, ineffabilem barbari opum captivorumque copiam adepti sunt: nam forte finitimi propemodum omnes in eum veluti locum munitum confluerant. templis et aedificiis dirutis, aliisque rebus ad elegantiam magnitudinemque comparatis, et excursionibus tota regione vexata, compluribus cum navigiis domum discessere.

34. Cum horum finitimi Scythae allatas ab eis opes conspexissent, et simile facinus audendi cupiditas eos incessisset, navigia quidem ab eis parabantur, utentibus ad eorum structuram mancipiorum opera, quae secum habebant, vel ceteroquin ipsis mercaturae causa semet adiurgentium, sed ea ratione qua Borani fuissent usi minime navigationem instituendam esse tam

λον και δια τόπων ἤδη πεπορθημένων. ἀναμείναντες δὲ τὸν χειμῶνα, τὸν Εὐξεινον πόντον ἐν ἀριστερᾷ καταλιπόντες, τῆς πεζῆς δυνάμειος αὐτοῖς διὰ τῶν ἡϊόνων κατὰ τὸ παρεῖκον συμπαραθεύσης, Ἴστρον και Τομέα και Ἀγγίαιον κατὰ τὸ δεξιὸν παραμείναντες μέρος ἐπὶ τὴν Φιλεατίναν ἔβησαν λίμνην, ἣ κατὰ δυτικὰς τροπὰς Βυζαντίου πρὸς τῷ Πόντῳ διάκειται. γινόντες δὲ τοὺς ταύτης ἀλίεας ἐν τοῖς ἔλαισι τοῖς ἐπικειμένους τῇ λίμνῃ μετὰ τῶν ὄντων αὐτοῖς πλοίων ἀποκρυβέντας, δημολογίᾳ παραστησάμενοι και τὴν πεζὴν δύναμιν ἐμβιβάσαντες ἐπὶ τὴν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ μετὰ Βυζαντίου και Χαλκηδόνος ἐχώρουν διάβασιν. οὕσης δὲ φυλακῆς ἐν τε αὐτῇ Χαλκηδόνη και μέχρι τοῦ ἱεροῦ τοῦ πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου πολλῶ τοὺς ἐπιόντας ὑπεραιρούσης, οἱ μὲν τῶν στρατιωτῶν ἀνεχώρησαν ὑπαντῆσαι δῆθεν τῷ πεμφθέντι παρὰ βασιλέως ἡγεμόνη βουλόμενοι, οἱ δὲ εἰς τοσοῦτον κατέστησαν 15 δέος ὥστε ἅμα τῇ ἀκοῇ προτροπάδην φυγεῖν. οὗ δὴ γενομένου ἅμα τε ἐπεραιώθησαν οἱ βάρβαροι, και Χαλκηδόνα μηδεὸς ἀντιστάτος ἐλόντες χρημάτων και ὄπλων και ἄλλης ὅτι πλείστης ἀποσκευῆς γέγονασιν ἐγκρατεῖς. (35) ἐπὶ δὲ τὴν Νικομήδειαν ἐχώρουν, μεγίστην οὖσαν και εὐδαίμονα, διὰ τε πλοῦτον και τὴν 20 εἰς ἅπαντα εὐπορίαν ὀνομαστοτάτην. ἐπεὶ δὲ τῆς φήμης προκαταλαβούσης ἔφθασαν οἱ ταύτης οἰκίτορες ἀποδρᾶναι μετὰ τῶν χρημάτων, ὅσα περ ὀλοῖ τε γέγονασιν ἐπικομισάμενοι, τῶν μὲν εὐρεθέντων οἱ βάρβαροι τὸ πλῆθος ἐθαύμασαν, διὰ

22 ὑπεκκομισάμενοι H, frustra: cf. Index.

longam, tam difficilem perque vastata iam ante loca, decreverunt: sed hiemis expectato tempore, Ponto Euxino ad sinistram relicto, pedestribus copiis per ipsa littora, prout fieri poterat, cursim comitantibus, Istrum Tomos Anghialum ad dextram praetergressi Phileatinam venere paludem, quae versus occidentem plagam Byzantii Ponto adiacet. cognito eius lacus piscatorum in adiacentibus lacui paludibus cum iis quas haberent navibus abditos delitescere, interposita cautione perfecerunt ut sese sisterent; cumque naves eorum copiis pedestribus suis onerassent, transire per id fretum nitabantur quod Byzantio Chalcedonique interiacet. erat non in ipsa modo Chalcedone praesidium, verum etiam ad fanum usque dispositum, quod est ad ostium Ponti; longeque barbaros illud adventantes viribus superabat. sed milites ipsi partim discessere, quasi qui occurrere duci ab imperatore misso vellent, partim tanta trepidatione correpti fuerunt ut ad primam rei famam citato cursu diffugerent. quo facto simul et transiere barbari, et Chalcedone nullo resistente capta opibus et armis alioque rerum apparatus copiosissimo potiti sunt. (35) hinc Nicomediam contenderunt, urbem maximam et fortunatam, opibusque ac rerum omnium copia celeberrimam. sed licet praerecepta fama cives iam ante diffugissent cum opibus suis, quas auferre secum poterant, nihil minus barbari repertorum ab se copiam mirati omni honore ac obsec-

δὲ τιμῆς πάσης καὶ θεραπείας Χρυσόγονον ἦγον τὸν ἐπὶ τὴν Νικομήδειαν αὐτοὺς ἐλθεῖν ἐκ πολλοῦ παρορμήσαντα. ἐπιδραμόντες δὲ Νικαία καὶ Κίω καὶ Ἀπαμεία καὶ Προύση, τὰ παραπλήσιά τε καὶ ἐν ταύταις πεποιηκότες, ἐπὶ τὴν Κόζικον ὤρμησαν. τοῦ Ῥυνδάκου δὲ ποταμοῦ πολλοῦ ρεύσαντος ἐκ τῶν γενομένων ὄμβρων, περαιωθῆναι τοῦτον ἀδυνάτησαντες ἀνεχώρησαν ὀπίσω, καὶ τὴν μὲν Νικομήδειαν ἐνέπρησαν καὶ τὴν Νίκαιαν, ἀμάξαις δὲ καὶ πλοίοις ἐμβολόντες τὰ λάφυρα περὶ τῆς οἴκαδε ἐπανόδου διεννοοῦντο, τοῦτο τῆς δευτέρας ἐφόδου ποιησόμενοι τέλος.

36. Οὐαλεριανὸς δὲ πυθόμενος τὰ κατὰ τὴν Βιθυνίαν στρατηγῶν μὲν οὐδενὴ τὴν κατὰ τῶν βαρβάρων ἄμυναν ὑπὸ ἀπιστίας ἐθάρρει καταπιστεῦσαι, Φήλικα δὲ φυλάζοντα τὸ Βυζάντιον στείλας αὐτὸς ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας ἄχρι Καππαδοκίας ἐχώρει, καὶ τῇ παρόδῳ μόνον ἐπιτρέψας τὰς πόλεις ὑπέστρεψεν εἰς τοῦπίσω. λοιμοῦ δὲ τοῖς στρατοπέδοις ἐμπεσόντος καὶ τὴν πλειῶν μοῖραν αὐτῶν διαφθεράντος, Σαπώρης ἐπιὼν τὴν ἑψῶν ἅπαντα κατεστρέφειτο. Οὐαλεριανοῦ δὲ διὰ τε μαλακίαν καὶ βίου χαννότητα βοηθήσαι μὲν εἰς ἔσχατον ἐλθοῦσι τοῖς πράγμασιν ἀπογνόντος, χρημάτων δὲ ὅσους καταλῦσαι τὸν πόλεμον βουλομένου, τοὺς μὲν ἐπὶ τούτῳ σταλέντας πρέσβεις ἀπράκτους ὁ Σαπώρης ἀπέπεμψεν, αὐτὸν δὲ ἤπειθε τὸν βασιλέα περὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῷ νομιζομένων εἰς λόγους ἐλθεῖν. ὁ δὲ σὺν οὐδεμιᾷ φρονήσει κατανεύσας τοῖς αἰτουμένοις, ἀπερισκέπτως μετ' ὀλίγων ὁρμήσας ἐπὶ Σαπώρην ὡς ἐπὶ

11 στρατιωτῶν LP.

16 Σάπωρ Eutropius et Paeanius R.

vantia Chrysoγονum prosequabantur, qui iamdudum eis auctor fuerat ut Nicomediam proficiscerentur. cumque Nicaeam ac Cium et Apameam et Prusaem iisdem incursionibus vexassent, et in illis paria designassent, Cyzicum petiere. verum quod Rhyndacus fluvius ex imbris auctus ingentem aquarum vim voveret, transiectione frustra tentata retro cesserunt; ac Nicomediam quidem et Nicaeam iniectis ignibus succenderunt; spoliis vero in plaustra navesque coniectis domum cogitabant, hoc impressioni secundae fine imposito.

36. Valerianus, intellectis iis quae in Bithynia gererentur, ex diffidentia nemini ducum credere defensionem illius contra barbaros audebat; ac Felice misso, qui Byzantium tueretur, ipse ab Antiochia ad Cappadociam usque progrediebatur, et transitu duntaxat attritis oppidis pedem referebat. cumque pestis invasisset exercitus eorumque maiorem partem absumpisset, Sapore Orientem aggressus exitio dabat omnia. Valerianus autem, qui propter molliorem vitamque remissionem de sublevandis ad extremum prolapsis rebus desperasset, cum data pecunia bello finem imponere vellet, missos hoc nomine legatos Sapore ab se rebus infectis dimisit, et ut imperator ipse de iis quae sibi duceret necessaria secum in colloquium veniret postulabat. ille nulla prudentia postulatis assensus et inconsulto cum paucis ad Saporem pro-

περὶ σπονδῶν αὐτῶ διαλεξόμενος, ἄρρω συλλαμβάνεται παρὰ τῶν πολεμίων· καὶ ἐν αἰχμάλωτον τάξει κατωστάς παρὰ Πέρ- a. 260
σαις τὸν βίον ἀπέλιπε, μέγιστην αἰσχύνην ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα τῷ
Ῥωμαίων ὀνόματι καταλειπωσῶς.

51. 37. Ὅταν δὲ τῶν ἀμφὶ τὴν εἴωαν ἐν τούτοις, πάντα μὲν Gallienus.
ἦν ἀνωρχά τε καὶ ἀβοήθητα, Σκύθαι δὲ ὁμογνωμονήσαντες καὶ
ἐκ παντός ἔθνους τε καὶ γένους εἰς ἐν συελθόντες τὴν τε Ἰλλυρία
μοῖρῃ τινὶ σφῶν ἐλήθοντο καὶ τὰς ἐν ταύτῃ πόλεις ἐπόρθουν,
μοῖρῃ δὲ ἄλλῃ τὴν Ἰταλίαν καταλαβόντες καὶ ἄχρι τῆς Ῥώμης
ἐπέστησαν. Γαλλιηνῶ δὲ τοῖς ἐπὶ κείνα τῶν Ἰλλεων τόποις ἐγκαρ-
τέροῦντος καὶ Γερμανικοῖς ἐνασχολουμένου πολέμοις, ἡ γεροσία
τὴν Ῥώμην εἰς ἰσχυτὸν ἐλληλακτίαν ἑώρασα κακοῦ, τοὺς κατὰ ταύ-
την στρατιώτας ὀπλίσαμεν, δοῦσα δὲ ὄπλα καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ δῆ-
μιου τοῖς ἰσχυροτέροις, στρατεύματα πλήθει τοὺς βαρβάρους
15 ὑπεραίρων συνήγαγεν. ὅπερ ὑβρωθήσαντες οἱ πολέμοι τὴν μὲν
Ῥώμην ἀπέλιπον, τὴν δὲ Ἰταλίαν πάσαν ὡς εἰπεῖν ἐπελθόντες ἐκά-
κωσαν. ἐν ἰσχυάτῃ δὲ καὶ τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς πραγμάτων ἐκ τῆς
τῶν Σκυθῶν ἐφόδου διακειμένων καὶ πάσης τῆς ὑπὸ Ῥωμαίου
ἀρχῆς ἐς τὸ μηκέτι λοιπὸν εἶναι σαλευομένης, λοιμὸς ἐπιβρῶσας
20 αἰσῶν κάλειον, ὅς οὐπω πρότερον ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ συνέβη,
τὰς μὲν ἀπὸ τῶν βαρβάρων συμφορὰς μετριωτέρας ἀπέφηνε, τοῖς
δὲ τῆ νόσῳ κατελημμένοις εὐδαιμονίζεῖν ἑαυτοὺς εἰδίδου καὶ τὰς
Ἰλλυρίας ἤδη πόλεις, ἀνδρῶν παντάπασι γενομένας ἐρήμους.

fectus, quasi de ineunda pace cum eo collocaturus, ab hostibus subito com-
prehenditur, et ad mancipii fortunam redactus in eadem condicione apud
Persas vivendi finem fecit, maximo dedecore nomini Romano apud posteros
relicto.

37. Cum hic rerum per Orientem status esset, omnia velut destituta
principis, confusa pariter et indefensa iacebant. et Scythae coniunctis ani-
mis et qualibet gente nationeque sua in unum congressi, parte quadam ce-
pianam suarum Illyricum depopulabantur et civitates eiusdem vastabant, cum
alia vero parte Italiam ingressi ad ipsam usque Romam perrexerunt. at Gal-
lieno transalpinis in locis haerente Germanicisque bellis intento, senatus
urbem Romam in summum discrimen adductam videns; et milites, quotquot
erant ad urbem, instruxit, et arma valentioribus plebei dedit, et hoc modo
militiam barbarico coegit exercitum; quem hostes veriti, Romam illi quidem
reliquere, sed universam prope dixerim pervagando affligerunt Italiam.
itaque cum per Illyricum res, ob Scytharum irruptionem, in extremo ver-
asserant, et totam Romanis subiectum sic quassaretur imperium ut ab in-
tacta prope iam abesset, tanta pestis in civitatibus exorta quanta nunquam
prius ullo tempore existerat, calamitates a barbaris illatas leviores reddidit,
ho vero correptis hoc attulit commodi, beatos uti se ducerent et captas iam
urbes ad solitudinem plane redactas.

38. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ Γαλληγὸς συνταραχθεὶς εἰς τὴν Ῥώμην ἐκινήσει, τὸν ὑπὸ Σκυθῶν ἐπαχθέντα τῇ Ἰταλίᾳ πόλεμον διαθήσων. ἐν τούτῳ δὲ ἐπαναστάντων αὐτῷ Κέκροπος τε τοῦ Μαιουρουσίου καὶ Ἀδριόλου καὶ Ἀντωνίνου καὶ ἑτέρων πλείονων, οἱ μὲν ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ὑπήχθησαν δίκῃ, Ἀδριόλος δὲ ἄλλο- 5 τριως πρὸς τὸν βασιλέα διετέλεισεν ἔχων. ἐπεὶ δὲ καὶ Ποστοῦμος ἀρχὴν ἐν Κελτοῖς στρατιωτῶν ἐμπειστευμένος ἐς τὸ νεωτερίσαι προήχθη, τοὺς συναποσπώντας αὐτῷ στρατιωτῶν ἀναλαβὼν ἐπὶ τὴν Ἀγριππῖναν ἤλωκε, πόλιν ἐπικειμένην τῷ Ῥήνῳ μεγίστην, κἀνταῦθα Σαλωνίνον τὸν Γαλληγῶ παῖδα ἐπολιόρκει, καὶ εἰ μὴ 10 παραδοθῆι, τῆς πολιορκίας οὐκ ἔφικεκεν ἀποστήσεσθαι. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀνάγκη τῆς πολιορκίας αὐτὸν τε καὶ τὸν παραλαβόντα τὴν τούτου φυλακὴν ἐκ τοῦ πατρὸς Σιλβανὸν παραδόντων, ἀμφοτέρους ὁ Ποστοῦμος ἀνελὼν αὐτοὺς τὴν ἐν Κελτοῖς ἐπικρά- 15 τειαν εἶχε.

39. Τῶν δὲ Σκυθῶν τὴν Ἑλλάδα κάκιστα διαθέντων καὶ τὰς Ἀθήνας αὐτὰς ἐκπολιορκησάντων, Γαλληγὸς μὲν ἐπὶ τὴν πρὸς τούτους μετῆι μάχην ἤδη τὴν Θράκην καταλαβόντας, τοῖς δὲ περὶ τὴν ἑῶν πράγμασιν οὖσιν ἐν ἀπογνώσει βοηθεῖν Ὀδανά- 20 θον ἔταξεν, ἄνδρα Παλμυρητὸν καὶ ἐκ προγόνων τῆς παρὰ τῶν βασιλέων ἀξιοθέντα τιμῆς. ὁ δὲ τοῖς αὐτόθι λελειμμένοις στρα- 25 τοπέδοις δύναμιν ἀνυμίζας ὅτι πλείστην οἰκείων ἐπέζηει τῷ Συ-

3 Κέρος LP. vitiosa contractione. S. 6 in nummis C. Casius Postumius R. 19 varia est huius nominis scriptura, Ὀδανάθος, Ὀδονάθης, Ὀδονάθος, Ὀδαίναθος; latine Odenatus. R.

38. His rebus omnibus conturbatus Gallienus Romam reversus est, ut illato ab Scythis Italiae bello remedium afferret. quo tempore insurgentibus in eum Cécrope Mauro et Aureolo et Antonino et aliis pluribus, ceteri propemodum omnes poenas dederunt, solus Aureolus infesto erga imperatorem animo esse perrexit. secundum haec Postumus quoque, cui magistrarium militum apud Celtas commissum fuerat, animum ad res novas adiecit; sumptisque secum militibus qui cum ipso defecerant, Agrippinam contendit, urbem maximam ad Rhenum sitam; ubi Saloninum Gallieni filium obsedit, minatus obsidionem se minime soluturum, nisi deditus ille sibi fuisset. militibus obsidionis necessitate compulsis ut et ipsum et ipsius custodiae praefectum a patre Silvanum traderent, utroque Postumus interfecto rerum apud Celtas potitus est.

39. Cum autem Scythae Graeciam gravissimis damnis affecissent, ipsis etiam Athenis expugnatis, Gallienus manum cum eis, ad Thraciam usque iam progressis, conserturus accessit; desperatisque rebus Orientis opem ferre iussit Odenathum, municipem Palmyrenum, qui uti iam maiores sui, in magno apud imperatores honore habitus fuerat. is ubi reliquis istis exercitiis copias suas quam poterat maximas admiscuisset, strenue Saporem adortus

πύρην κατὰ τὸ καρτερόν, καὶ τὰς τε πόλεις ἀνεκτήσατο τὰς ἤδη
 παρὰ Περσῶν ἔχομενας, καὶ Νίσιβιν ἐλλημμένην μὲν ὑπὸ Σαπό-
 ρου τὰ Περσῶν δὲ φρονοῦσαν ἔλῶν ἐξ ἐφόδου κατέσκαψεν. ἐπεξ-
 ελθὼν δὲ μέχρι Κτησιφῶντος αὐτῆς οὐχ ἄπαξ ἀλλὰ καὶ δεύτερον,
 5 Πέρσας μὲν τοῖς οἰκείοις ἐναπέκλεισεν, ἀγαπῶντας εἰ παῖδας καὶ
 γυναῖκας καὶ ἑαυτοὺς περισώσαιεν, αὐτὸς δὲ τὰ περὶ τὴν ἤδη πε-
 πορθημένην χώραν, ὡς οἶός τε ἦν, εὖ διετίθει. ἐπεὶ δὲ διατρέ-
 βων κατὰ τὴν Ἐμεσαν καὶ τινα γενέθλιον ἄγων ἑορτὴν ἐξ ἐπιβου-
 λῆς ἀνῆρέθη, τῶν ἐκείσε πραγμάτων ἀντιλαμβάνεται Ζηνοβία,
 10 συνοικοῦσα μὲν Ὀδανάθῳ, φρονήματι δὲ ἀνδρείῳ χρωμένη καὶ
 διὰ τῶν κείνῳ συνόντων τὴν ἴσῃν εἰσφέρουσα τοῖς πύρην
 ἐπιμέλειαν.

40. Οὔσης δὴ τοιαύτης τῆς ἀμφὶ τὴν ἀνατολὴν κατα-
 στάσεως, ἀγγέλλεται Γαλληνῷ τῷ πρὸς Σκύθας ἐγκαρτεροῦντι
 15 πολέμῳ τὸν τῆς ἵππου πάσης ἠγοσμένον Ἀέριολον, ἐν Μεδιολάνῳ
 τῇ πόλει τὴν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν παράδοτον Ποστούμου τεταγμένον πα-
 ραφυλάττειν, εἰς τὸ νεωτερίζειν τετράφθαι καὶ μινῶσαι τὴν τῶν
 ὄλων ἀρχὴν ἑαυτῷ. συνταραχθεὶς δὲ πρὸς τοῦτο παραχορῆμα τῆς
 ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδοπορίας εἶχετο, τὴν στρατηγίαν τοῦ πρὸς Σκύ-
 20 θας πολέμου Μαρκιανῷ παραδούς, ἀνδρὶ τὰ πολέμια σφόδρα
 ἐξεσηκμένῳ. τούτου δὲ τὸν πόλεμον εὖ διαθέντος, Γαλληνὸς
 ἐχόμενος τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδοῦ εἰς τοιάνδε ἐπιβουλήν ἐπιπίπτει.
 Μακλειανὸς ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος, κοινωνὸν τῆς σκέψεως λα-

1 ἀνεκτήσατο H: legebatur ἀνεκτοτάτας. τὰς ego addidi. 15 Ἀέ-
 ριολον S, Ἀύρηλιανόν LP.

est, et cum aliae urbes imperio Persarum assuetas, tum Nisibin ab Sapore
 captam Persarumque rebus addictam impetu in eam facto recepit et evertit;
 cumque non semel sed iterum Ctesiphontem usque processisset, Persas intra
 munitiones suas compulsos occlusit, contentos si liberorum et uxorum et
 suam salutem tueri possent: ipse res vastatas iam regionis pro viribus ex
 usu constituit. posteaquam hic Emesae tum degens, et nataliciam qua-
 dam celebritatem peragens, ex insidiis interemptus est, rerum istic in se
 cursum Zenobia suscepit. Odanathi quidem illa coniux, sed animo virili praedi-
 ta; quae opera familiarium mariti parem diligentiam rebus gerendis ad-
 hibebat.

40. Cum hic status Orientis esset, Gallieno bellum Scythicum naviter
 urgentius affertur, Aureolum ducem omnium copiarum equestrum, qui
 ad urbem Mediolanum Postumi transitum in Italiam observare iussus fuerat,
 res novas moliri et imperii summam sibi polliceri. ad eius rei famam con-
 turbatus statim ad iter Italicum semet accingit, tradito praeturae imperio
 belli Scythici conficiendi causa Marciano, viro bellicis rebus exercitatisimo;
 quo bellum hoc feliciter administrante, Gallienus iter Italicum persequens
 in huiusmodi insidias incidit. Heliclianus praefectus praetorio, socium con-

βῶν Κλαύδιον ὃς μετὰ βασιλείᾳ τῶν ὅλων ἐπιτροπέειν ἐδόκει, θάνατον ἐπιβουλεύει Γαλλικῶν. ἄνδρα δὲ εὐρῶν εἰς τὰ τοιαῦτα προχειρότατον ὃς τῆς τῶν Δαλματῶν ἤρχην ἔλαβεν, ἐγχειροῦσι ταύτην πρᾶξιν. ὁ δὲ ἐπιστὰς τῶ Γαλλικῶν δειτυνοποιοῦμένῳ, καὶ φήσας ἀγγεῖλαι τινα τῶν κατασκόπων ὡς Ἀυρίολος ἅμα τῇ σὺν 5 αὐτῷ δυνάμει προσάγει, τοῖς τοιούτοις ἐπέθηκε λόγους. ὅπλα τε σὺν ἤτει καὶ ἅμα θορῶν εἰς τὸν ἵππον σὺνθημα τοῖς στρατιώταις ἐδίδου μετὰ τῶν ὄπλων ἀκολουθεῖν, καὶ οὐδὲ τοὺς δορυφοροῦντας ἐκδεξάμενος ἤλαυνε. γυμνὸν σὺν ᾧ Πάραρχος θεασάμενος ἀποσφάττει. (41) τῶν δὲ στρατιωτῶν κελύσει τῶν ἡγουμένων 10 Claudius II. ἡσυχασάντων, Κλαύδιος τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν παραλαμβάνει, a. 268 καὶ πρότερον τῆς κοινῆς ψήφου ταύτην δούσης αὐτῷ. Ἀυρίολος ἐπὶ χρόνον συγχὸν ἔξω τῆς Γαλλικῆς καταστήσας ἑαυτὸν ἔξουσίας ἐπεκηρυμένῳ τε παραχρησάμενος πρὸς Κλαύδιον, καὶ παραδοὺς ἑαυτὸν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν βασιλεῖα στρατιωτῶν ἀναιρεῖται, τῇ διὰ 15 τὴν ἀπόστασιν ἐχομένων ὀργῇ.

42. Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν χρόνον Σκυθῶν οἱ περιλειφθέντες, ἐκ πᾶν προλαβουσῶν ἐπαρθέντες ἐφόδων, Ἐρούλους καὶ Πεύκας καὶ Γότθους παραλαβόντες καὶ περὶ τὸν Τύρον ποταμὸν ἀθροισθέντες, ὃς εἰς τὸν Πόντον εἰσβάλλει, ναυπηγησάμενοι πλοῖα 20

3 ὃς τῆς] libri ὅστις. 12 Ἀυρίλιος LP. adde δέ. 15 sollemnius est τῆς ὀργῆς ἐχεσθαι in ira persistere. H. 19 Suidas (Συῦθαι) Πεννίοντας, Casaubonus Πεννίνους; ita enim Ptolemae Iulio Capitolino, Trebellio Pollioni vocantur, Iornandi Peuceni. Suidas: ἀθροισθέντες εἰσέβαλον εἰς τὸν Πόντον, ναυπηγησάμενοι δὲ πλοῖα ἑννακῶσια.

silii Claudium nactus, qui secundum imperatorem administrationi rerum praesesse videbatur, necem Gallieno molitur. cumque reperisset hominem ad perpetranda eiusmodi expeditissimum, qui alae Dalmatarum praefectus erat, rem ei perficiendam committit. adstant ille cenanti Gallieno, cum exploratorem quandam nuntiasse dixisset Aureolum cum copiis suis accedere, hominem verbis huiusmodi terruit. quapropter, quia poscens, et in equum insiliens, signum militibus dabat ut se cum armis sequerentur; ac ne corporis quidem stipatoribus expectatis abequitabat. itaque praefectus alae nudum conspicatus interficit. (41) cum milites ducum iussu tranquilli essent, Claudius imperium consequitur, quod antea quoque communi calculo datum ei fuerat. Aureolus, qui satis longo tempore se fuerat tutatus quo minus in Gallieni potestatem veniret, statim de pace legatos ad Claudium ablegat, cumque se dedidisset, a militibus qui propter imperatorem erant interficitur, quod conceptam in illum ex causa defectionis iram necdum deposuissent.

42. Hoc tempore quotquot erant Scythae superstites animis propter expeditiones haecenus susceptas elati, adiunctis sibi Herulis Peucis et Gothicis, collegique propter Tyrum fluvium in Pontum semet exonerantem, sex

ἑξακισχίλια καὶ τούτοις ἐμβιβάσαντες δύο καὶ τριάκοντα μυριάδας, ἄραντες διὰ τοῦ Ἰβόντου, Τομεῖ μὲν τειχῆρι πόλει προσβαλόντες ἀπεκρούσθησαν, προελθόντες δὲ καὶ ἐπὶ Μιρκιανούπολιν, ἣ Μυσίας ἐστίν, ἀναβάντες καὶ ταύτης διαμαρτόντες ἔπλεον ἐπὶ τὸ 5 πρόσω, κατὰ πρόμυον τὸν ἄνεμον ἔχοντες. ἔπει δὲ τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος κατέλαβον, τότε δὴ τῶν νεῶν τὸ πλήθος ἐνεγκεῖν τὴν τοῦ ἔου ταχυτήτι μὴ δυνάμενον ἀλλήλοις τὰ πλοῖα προσήραττε, καὶ ἐφέρετο τὰ σκάφη σὺν οὐδενὶ κόσμῳ, τῶν κυβερνητῶν μεθιέντων τοὺς οἰακας, ὥστε τὰς μὲν καταδύναι αὐτάνδρους, 10 τινὰς δὲ καὶ ἀνδρῶν ἐρήμους ὀκειλαι, πλήθους πολλοῦ καὶ ἀνδρῶπων καὶ πλοίων ἀπολομένου. (43) διὰ τοι τούτο τοῦ μὲν στενοῦ τῆς Προποντίδος ὑπανεχώρουν οἱ βάρβαροι, τὴν δὲ ἐπὶ Κύζικον ἔπλεον. ἄπρακτοι δὲ διεκπεσόντες καὶ παραπλεύσαντες τὸν Ἑλλάσποντον, ἄχρι τε τοῦ Ἄθω παρενεχθέντες, κάκεισε τῶν 15 πλοίων ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι, Κασάνδρειαν καὶ Θεσσαλονικὴν ἐπολιόρουν. μηχανὰς δὲ τοῖς τεύχεσι προσαγωγόντες καὶ παρὰ βραχὺ τοῦ ταύτας ἐλεῖν ἐλθόντες, ἐπειδὴ τὸν βασιλέα προσάγειν ἐπόθοντο, εἰς τὴν μεσόγειαν ἀναβάντες τὰ περὶ Δοβήρον καὶ Πελαγονίαν ἐπῆλθοντο πάντα χωρία. ἐς αὐτὴν δὴ τρισχιλίους ἀποβ- 20 λόντες εἰς τὴν τῶν Δαλματῶν ἵππον ἐμπεπτωκότες, τοῖς λιπο-

2 Τομεῖ μὲν] τὸ μὲν ἐν LP, πόλει Τόμη Suidas. 8 Ammiano
 Marc. XXVII 9 Martianopolis. 7 δυναμένων L. 8 ἐπέφε-
 ρετο Suidas. 9 αὐτάνδρους] τὰς δὲ αὐτάνδρους LP. expunxit
 τὰς δὲ R ἐν Suida, invito H, qui confert quae infra leguntur, 2 24,
 τὰς μὲν ὀκέλλειν — κατέδνε. 14 παρενεχθέντες Suidas.
 17 ἐπει δὲ LP. 18 Τόπηρον LP. 19 ἐς αὐτὴν] ἕως?

milibus navium constructis ac trecentis ac viginti milibus hominum in eas impositis, navigatione per Pontum instituta, Tomis, munito moenibus oppido tentato, reiecti sunt. progressi vero et Marcianopolim delati, quae Moesiae civitas est, ac ne illa quidem potuit, navigabant ulterius, cum quidem in puppi ventum haberent, ubi Propontidis angustias attigissent, quod ea multitudo navium celeritatem fluxus ferre non posset, naves inter se collidebantur et nullo ferebantur ordine lembi, cum gubernatores ipsi clavos e puppibus dimisissent, adeo quidem ut partim cum hominibus ipsis demergerentur, partim vacuae littoribus appellerent, magna tum hominum tum navigantium multitudine pereunte. (43) propter hanc causam a Propontidis angustias barbari recedebant, Helyzicum versus navigando, cumque rebus infectis illinc dilapsi fuissent, Hellespontum navigis praeterissent, et ad montem ibi delati naves ibi suas refecissent, Casandriam et Thessalonicam obsidebant, machinisque moenibus admetis parum aberat quin eas caperent, sed quod imperatorem adventare cum copiis inaudierant, petitis superioribus locis mediterraneis omnem propter Doberum et Pelagoniam agrum praedis ageris infestabant; quo in agro tribus hominum milibus amissis, cum in equitatum Dalmatarum incidissent; cum reliquis adversus imperatoris copias

μένοις πρὸς τὴν οὖσαν ἅμα τῷ βασιλεῖ διηγωνίζοντο δύναμιν. μάχης δὲ γενομένης, ἕξ ἑκατέρου τε μέρους πεσόντων, ἐτρέποντο μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, διὰ δὲ ἀτρέπτων αὐτοῖς ὁδῶν ἀπροσδοκῆτοις ἐπιπεσόντες πέντε τῶν βαρβάρων μυριάδας διέφθειραν. μοῖρα δὲ τῶν Σκυθῶν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα περιπλεύσασα τοὺς ταύ-5 τη τόπους ἐληΐζετο, πόλεσι μὲν ἐπιέναι μὴ δυναμένη τῷ φθῆναι ταύτας τειχῶν τε καὶ τῆς ἄλλης ἀσφαλείας φροντίδα ποιήσασθαι, τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἀγροῖς εὕρισκομένους ἀπάγουσα.

44. Τῶν Σκυθῶν τοίνυν, ὡς διεξῆλθον, ἑκαδασμένων καὶ τὸ πολὺ μέρος ἀποβαλόντων, μειζόνων ἐφιεμένη ἡ Ζηνοβία 10 πραγμάτων Ζάβδαν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐπέμπευε, Τιμαγένους ἀνδρὸς Αἰγυπτίου τὴν ἀρχὴν τῆς Αἰγύπτου Παλμυρηνοῖς καταπρα-τομένου. συναχθέντος δὲ τοῦ στρατεύματος ἐκ Παλμυρηνῶν καὶ Σύρων καὶ βαρβάρων ἐς ἑπτὰ μυριάδας, καὶ Αἰγυπτίων τε πέντε μυριάσιον ἀντιπαρταξαμένων, μάχης καρτερῶς γενομένης περιῆσαν 15 οἱ Παλμυρηνοὶ παρὰ πολὺ τῷ πολέμῳ, καὶ φρουρὰν ἐγκαταστήσαντες πεντακισχιλίων ἀνδρῶν ἀνεχώρησαν. Πρόβος δὲ καθῆραι τῶν καταποντιστῶν τὴν θάλατταν ἐκ βασιλείως ταχθεὶς, ἐπειδὴ τὴν Αἴγυπτον ἔγνω παρὰ Παλμυρηνῶν ἐχομένην, ἅμα τῇ σὺν αὐτῷ δυνάμει καὶ Αἰγυπτίων ὅσοι μὴ τὰ Παλμυρηνῶν φρονοῦν-20 τες ἔτυχον ἐπιθέμενος τὴν μὲν φρουρὰν ἐξέβαλεν· αὐτῶν δὲ Παλμυρηνῶν ἐπιστρατευσάντων, συναγαγόντος δὲ καὶ Πρόβου στρα-

2 πεσόντων] πολλῶν πεσόντων Steph. 3 αὐτοῖς om P, 11 Zabas Vopiscus, Sabas Pollio. 14 τει] δὲ? 17 Πρόβος etiam Zonarae; sed Trebellio Pollioni in Claudio Probatius.

dimicarunt. cecepto proelio cum ab utraque parte multi cecidissent, Romani quidem in fugam se coniciebant: sed per itinera nullis hominum trita vestigiis eosdem ex improvise adorti quinquaginta millia barbarorum ceciderunt. quaedam Scytharum pars, Thessaliam Graeciamque circumvecta, passim ea loca populabatur; quae cum aggredi oppida propterea non posset quod ea muris alioque necessario praesidio se iam aatea diligenter communi-20 viassent, homines in agris repertos abducebat.

44. Itaque dum Scythae dispersi vagantur in hunc quem diximus modum, magno suorum amisso numero, maiora quaedam appetens Zenobia Zabdam in Aegyptum mittit, quod Aegyptius quidam Timagenes Palmyrenis Aegypti dominatum tradere conaretur. coacto de Palmyrenis et Syris et barbaris exercitu, ad septuaginta usque milia, prodierunt in aciem adversus hos Aegyptiorum ad quinquaginta milia; quos inter utrinque acri commisso proelio, Palmyreni longe hoc bello superiores exstiterunt, et imposito quin- que milium praesidio pedem rettulerunt. Probus, cui datum erat ab imperatore negotium maris a piratis repurgandi, posteaquam teneri a Palmyrenis Aegyptum cognovisset, cum copiis suis et Aegyptiorum, quotquot alieni a Palmyrenorum partibus erant, hostes aggressus praesidium eiecit. sed cum Palmyreni denuo cum exercitu venissent, itidemque Probus Aegyptias Afri-

τόπεδον Αιγυπτίων τε καὶ Λιβύων, ὑπέρτεροι μὲν ἦσαν Αἰγύπτιοι καὶ τῶν ὄριων Αἰγύπτου Παλμυρηνοὺς ἤλαντον, Πρόβου δὲ τὸ πρὸς τῇ Βαβυλωνίᾳ καταλαβόντος ὄρος καὶ ταύτῃ τὴν ἐπὶ Συρίαν τῶν πολεμίων πάροδον ἀποκλείοντος, Τιμαγένης ἄτε δὴ 5 ἴδρις τῶν τόπων, ἅμα διασχίλοις Παλμυρητῶν τὴν ἄκραν τοῦ ὄρους κατασχών, ἀδοκῆτοις ἐπιστὰς τοῖς Αἰγυπτίοις διέφθειρεν· οἷς καὶ ὁ Πρόβος ἕλως ἐαυτὸν ἀποσφάττει.

45. Τῆς Αἰγύπτου τοίνυν ὑπὸ Παλμυρηνοῖς γενομένης, οἱ 10 ἐκ τῆς ἐν Νάισω Κλαυδίου καὶ Σκυθῶν μάχης περιλειφθέντες, προβαλλόμενοι τὰς ἀμάξας, ὡς ἐπὶ Μακεδονίαν ἐχώρουν, σπᾶνει δὲ τῶν ἐπιτηδίων λιμῶ πιεζόμενοι διεφθέρωντο αὐτοὶ τε καὶ τὰ ὑπόζυγια. προάγουσι δὲ αὐτοῖς ἡ Ῥωμαίων ἵππος ὑπαντίασασα, πλοῦτος τε ἀνελοῦσα, τοὺς λοιποὺς ἐπὶ τὸν Αἴμον ἀπέστρεψε. κυκλωθέντες δὲ τοῖς Ῥωμαίων στρατοπέδοις οὐκ ὀλίγους ἀπέβαλον. 15 δὲ διαστάντων πρὸς ἐαυτοὺς πεζῶν τε καὶ ἵππεων ἐδόκει βασιλεῖ τοὺς πεζοὺς τοῖς βαρβάροις διαμαχέσασθαι, καρτερᾶς γενομένης μάχης ἐτρέποντο Ῥωμαῖοι· καὶ ἀναιρεθέντων οὐκ ὀλίγων, ἡ ἵππος ἐπιφανέϊσα μετρίαν αὐτοῖς τὴν τοῦ πταίσματος πεποθήκεν αἰσθησιν. (46) πρῶσω δὲ τῶν Σκυθῶν ἐλασάντων καὶ Ῥω- 20 μαιῶν αὐτοῖς ἐπακολουθούντων, οἱ Κρήτην καὶ Ῥόδον περιπλεύσαντες βάρβαροι πρᾶξαντες οὐδὲν ἀφηγήσεως ἄξιον ἀνεχώρησαν. λοιμοῦ δὲ κατασχόντος ἅπαντας αὐτούς, οἱ μὲν κατὰ Θράκην οἱ δὲ κατὰ Μακεδονίαν ἐφθάρησαν. ὅσοι δὲ διεσώθησαν, ἡ τῶν-

5 ἄτε δι' ἀνύδρων τόπων P.

11 τὰ add S.

canasque copias coegisset, victoria quidem Aegyptii potiebantur et Aegypti finibus Palmyrenos exigebant: verum quod Probus montem Babylonici vicinum occupasset et hostes ibidem a transitu in Syriam excluderet, Timagenes, velut eorum locorum peritus, cum duobus Palmyrenorum milibus eius montis occupato vertice, nihil tale cogitantes Aegyptios adortus cecidit; quos inter et Probus interceptus ipse sibi manus attulit.

45. Aegypto Palmyrenorum in potestatem redacta, quotquot ex pugna Claudi et Scytharum ad Naisum pugnata superatites erant barbari, curribus et iumentis in Macedoniam contendebant. sed quod ob inopiam commensus fame premerentur, tam ipsi quam eorum iumenta peribant. progredientibus autem eis Romanorum equestres occurrere copiae, caesisque pluribus reliquos ad Haemum se convertere coegerunt. ibi Romanis ab exercitibus circumdati non paucos ex suis amiserunt. posteaquam vero dissentientibus inter se peditibus et equitibus imperatori visum fuit ut pedes adversus barbaros dimicarent, acri exorto proelio terga Romani dabant; quorum iam non paucis interemptis equitatus, adventu factum est, ut modicum ex admissio delicto detrimentum sentiretur. (46) Scythis longius digressis et Romanis eos persequentibus, qui Cretam et Rhodum circumvecti navibus erant barbari, nulla re memorabili gesta recesserunt. cumque pestilens lues cunctos invasisset, partim in Thracia partim Macedonia perierunt. quotquot autem

μασι Ῥωμαίων σντηριθμήθησαν ἢ γῆν λυβόντες εἰς γεωργίαν ταύτη προσεκατέρησαν. ἄψαμένον δὲ τοῦ λοιμοῦ καὶ Ῥωμαίων, ἀπέθανον μὲν πολλοὶ τοῦ στρατεύματος, τελευταῖα δὲ καὶ Κλαύδιος, ἐν πάσαις διαπρέψας ταῖς ἀρεταῖς καὶ πολλὴν ἑαυτοῦ πόθον τοῖς ὑπηκόοις ἐναποθέμενος. 5

Quintillus. 47. Κυντίλλου δέ, ὃς ἀδελφὸς ἦν Κλαυδίου, βασιλεὺς ἀναρρηθέντος ὀλίγους τε βιώσαντος μῆνας καὶ μνήμης οὐδὲ Aurelianus. ἄξιον ἡεπραχότας, Ἀδρηλιανὸς εἰς τὸν βασιλεῖον ἀναβιβάζεται a. 270 θρόνον, Κυντίλλου κατὰ τινὰς τῶν λογοποιῶν ἐπὶ τῶν ἐπιτηδείων συμβουλευθέντος, ἅμα τῷ γνῶναι τὴν βασιλείαν Ἀδρηλιανῷ πα- 10 ραδεδομένην, ἑαυτὸν ὑπεξαγαγεῖν καὶ ἐκόντα τῆς ἀρχῆς ἀποστῆναι τῷ πολεμῷ κρείττονι. ὃ δὴ καὶ πεποιημέναι λέγεται, τῶν λατρῶν τινὸς φλέβα τεμόντος αὐτῷ καὶ ἐνδόντος ῥεῦσαι τὸ αἷμα, μέχρις αὔρος ἐγένετο. (48) Ἀδρηλιανὸς δὲ κρατυνόμενος τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης ἐλάσας ἐπὶ τὴν Ἀκυλῆϊαν ἐχώρει κἀκεῖθεν 15 ἤλανθεν ἐπὶ τὰ Παιῶνων ἔθνη, τούτοις τοὺς Σκύθας μαθὼν ἐπιθέσθαι. πέμψας δὲ σκόπους ἀπαγγέλλοντας εἰσαγαγεῖν εἰς τὰς πόλεις σιτία καὶ ζῶα καὶ πᾶν ὃ' τι οὖν τούτους ἐναντίους ἐμελλεν ὠφελῆσειν, ταύτη τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς λιμὸν αὔξειν διανοεῖτο. 20 περαιωθέντων δὲ τῶν βαρβάρων καὶ μάχης ἐν τῇ Παιονίᾳ γενομένης ἰσοπαλοῦς, νῶς ἐπιγενομένη τὴν νίκην ἀμφήριστον ἀμφο-

1 σντηριθμησαν LP. 7 Casaubonus mavult ὀλίγας — ἡμέρας; non inepte. Nam Zonaras habet ἑπτακαίδεκα ἡμέρας; idem Treb. Pollio in Claud. 12 R.

incolumes evasere vel legionibus Romanis adscripti sunt, vel terram colendam nacti totos agriculturæ se dediderunt. sed quod in Romanos quoque pestis saevire coepisset, cum alii complures in exercitu mortui sunt, tum etiam Claudius vivendi finem fecit, vir omni genere virtutum ornatus, et qui magnum sui desiderium subditorum animis inditum reliquit.

47. Quintillus inde, Claudii frater, dictus est imperator; qui ubi per paucos menses vixisset et nihil memoria dignum gessisset, Aurelianus ad regium solium evehitur, cum quidem, veluti scriptores historiarum aliqui tradunt, Quintillo necessarij sui fuissent auctores, simulatque cognitus esset Aureliano delatum imperium, ut mortem sibi conscisceret ac multo se potiori sponte sua de imperio cederet; quod et fecisse perhibetur, a medicis quodam vena secta continuoque fluxu sanguinis, donec exaruisset. (48) Aurelianus autem, confirmato imperio, cum Romam movisset, Aquileiam contendit, et deinde Pannonicas ad nationes accessit, quas a Scythijs invadi cognoverat. cumque misisset ad eos exploratores, qui nuntiarent ut annonam et fumenta et quicquid aliud hostibus usui futurum esset in oppida conveherent, hac ratione famem, quae hostes urgebat, augere cogitabat. posteaquam barbari flumen transiecissent, et in Pannonia proelio ancipiti dimicatum esset,

τέροις πεπολημένοι. ἐν δὲ τῇ νυκτὶ τὸν ποταμὸν οἱ βάρβαροι δια-
βάντες ἅμα ἤμηνον περὶ σπονδῶν ἐπεκηρυκείοντο.

49. Πυθόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς Ἀλαμανοὶ καὶ τὰ πρόσ-
οικα τούτοις ἔδνη γνώμην ποιοῦνται τὴν Ἰταλίαν ἐπιδραμεῖν,
5 ἐπὶ τῇ Ῥώμῃ καὶ τοῖς περὶ ταύτην τόποις εἰκότως πλέον πεφρον-
τικώς, ἰκανὴν τῇ Παιονίᾳ καταλιπὼν ἐπικουρίαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν
στράτη, καὶ καταστὰς ἐς μάχην ἐν ταῖς περὶ τὸν Ἰστρὸν ἐσχατιαῖς
πολλὰς τῶν βαρβάρων ἀπώλεσε μυριάδας. ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὰ
περὶ τὴν Ῥώμην ἐπράχθη, τινῶν ἀπὸ τῆς γερασίας, ὡς ἐπιβοαλῆ
κατὰ τοῦ βασιλέως κοινωγησάντων, εἰς εὐθύνας ἡγμένων καὶ
ἀνάτω ζημιωθέντων, ἐτειχίσθη δὲ τότε ἡ Ῥώμη πρότερον
ἀτείχιτος εἶσα· καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐξ Ἀδρηλιανῶν συνεπλη-
ρώθη βασιλεύοντος Πρόβου τὸ τεῖχος. κατὰ ταῦτον τὸν χρόνον
εἰς ἔννοιαν ἦλθε νεωτερισμοῦ Ἐπιτίμιος τε καὶ Οὐρβανὸς καὶ Δο-
15 μετιαρὸς, καὶ παραχρῆμα τιμωρίαν ἐπέσχον ἄλόντες.

50. Διωκημένων δὲ ὧδε τῶν περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Παιο-
νιας, ὁ βασιλεὺς στρατὸν ἐπὶ Παλμυρηνοὺς ἄγειν διανοεῖτο,
καταστῆσας ἤδη τῶν τε Αἰγυπτιακῶν ἔθνῶν καὶ τῆς ἐφ' ἡμᾶς ἀπάσης
καὶ μέχρις Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας, ἐθελήσαστας δὲ καὶ Βαθνίας
20 μέχρι Χαλκηδόνος ἀντιλαβέσθαι, εἰ μὴ βεβασίλευκέναι γινώσκεις
Ἀδρηλιανὸν τὴν Παλμυρηῶν ἀπεισεύσαντο προστάσιαν. ἐλάσαν-

8 Ἀλαμάννοι P. 8 δὲ om Steph. 9 ἀν' ἐπράχθη? ἐπι-
βουλή? v. Ind. v. κοινωνεῖν. 14 Victor ep. Septimus. 15 ἐα-
λωπότες P. 17 στρατιῶν?

nox interveniens victoriam utrisque dubiam reddidit. eadem nocte barbari
transpissio flumine, simulac illuxisset, de pace legatis missis agebant.

49. Imperator, intellecto Alamanos cum finitimis sibi nationibus Ita-
liam incursionibus vexare decrevisse, non abs re de Roma vicinisque urbi
locis magis sollicitus, satis magno Pannoniae relicto praesidio, versus Italiam
perrexit, et in extremis ad Istrum partibus conserto proelio multa barbare-
rum milia delevit. interim et Romae quaedam gesta sunt, ubi de senatu
nonnulli velut insidiarum imperatori structurarum participes accusati fuerunt et
morte multati. tunc et moenibus cincta fuit Roma, quibus antea carebat;
et coeptus ab Aureliano murus Probo imperante perfectus fuit. eodem tem-
pore venerunt in suspicionem rerum novarum, Epitimus et Urbanus et Domi-
tianus, statimque deprehensi poenas dederunt.

50. Rebus per Italiam et Pannoniam in hunc modum gestis et ordinatis
expeditionem contra Palmyrenos imperator suscipere cogitabat, qui iam in
potestate sua nationes Aegyptias et universum orientem usque ad Ancyram
Galatae tenebant, ipsamque portu Bithyniam Chalcedonem usque sibi vin-
dicare volebant, nisi gentes illae, fama traditi Aureliano imperii ad se per-
lata, Palmyranorum patrocinium recisissent. itaque cum exercitu progressus

τος τῶν ἄμα στρατῶ τοῦ βασιλέως, Ἀγκύρα τα προσετίθετο τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ καὶ Τύανα μετὰ ταύτην καὶ ἐξῆς ἅπασαι μέχρις Ἀντιοχείας, ἐν ἧ Ζηνοβίαν εὐρών ἄμα στρατῶ πολλῶ παρεσκευασμένην εἰκότως εἰς μάχην ἀπήντα καὶ αὐτὸς εὐτρεπής. ὁρῶν δὲ τοὺς Παλμυρηῶν ἰππέας ὄπλισαι βαρεῖα καὶ ἀσφαλεῖ τεταραση-5 κότας καὶ ἄμα πείρα τῇ περὶ τὴν ἰππασίαν πολὺ τῶν σφετέρων προέχοντας, τοὺς μὲν πεζοὺς πέραν ποῦ τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ διεχώρισε, σύνδημα δὲ τοῖς Ῥωμαίων ἰππεῦσι δέδωκε μὴ ἐκ τοῦ εὐθέως ἀκμήτι τῇ Παλμυρηῶν ἰππῶ συνάψαι, δεξαμένους δὲ τὴν αὐτῶν ἔφοδον ἐς φυγὴν δοκεῖν τρέπεσθαι, καὶ τοῦτο ποιεῖν ἄχρις 10 ἂν ἴδωσιν αὐτούς τε καὶ τοὺς ἵππους ὑπὸ τοῦ καύματος ἄμα καὶ τῆς τῶν ὄπλων βαρῦτητος πρὸς τὴν δίωξιν ἀπειπόντας. οὗ δὴ γενομένου καὶ τῶν βασιλέως ἰππέων τὸ παράγγελμα φυλαξάντων, ἐπειδὴ τοὺς ἐναντίους ἐθάσαντο παρειμένους ἤδη καὶ τοῖς ἵπποις κεκμηκόσιν ἀκινήτους τοὺς ἐπικειμένους, ἀναλαβόντες τοὺς ἵππους 15 ἐπήσαν καὶ αὐτομάτους τῶν ἵππων ἐκπίπτοντας συνεπάουν. φόνος οὖν ἦν συμμιγής, τῶν μὲν ἕλφει τῶν δὲ ὑπὸ τῶν ἵππων οἰκείων τε καὶ πολεμίων ἀναιρουμένων. (51) εἰσελθόντων δὲ τῶν ὄσοι διαφυγεῖν οἱοί τε γέγονασιν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, Ζάβδας ὁ Ζηνοβίας στρατηγὸς ὀρρωδῶν μὴ ποτε μαθόντες οἱ τῆς Ἀντιο- 20 χείας οἰκήτορες τὸ περὶ τὴν μάχην πταῖσμα σφίσι ἐπίθοντο, ἀνδρα μεσαιπόλιον ἐμφερείαν τινα πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἰδέαν δοκῶντά πως ἔχειν εὐρών, καὶ σχῆμα περιθῆεις οἶον εἰκός ἦν Ἀθη-

15 κεκληκόσι LP: corr S.

imperatore, Ancyra Romanorum in dicionem venit, et Tyana post eam, et urbes deinceps omnes Antiochiam usque; in qua urbe reperta Zenobia magnis instructa copiis, et ipse paratus ad pugnam, cui par erat, occurrit. videns autem Palmyrenos equites, armatura gravi eademque tuta fretos, equitandi quoque peritia longe suos excellere, pedites trans Orontem fluvium alicubi separatim constituit, et Romanis equitibus ex composito praecipit ne recta cum recenti et viribus integro Palmyrenorum equitatu manum consererent, sed expectata illius impressione fugam se capessere simularent, idque tantisper facerent, donec et ipsos et equos ob aestum pariter et gravitatem armorum a persequendo desistere cernerent. hoc cum factum esset, ac imperatoris equites id observassent quod imperatum fuerat, ubi primum fatigatos hostes et hactenus incumbentes lassis equis immobiles conspexerunt, equis a cursu revocatis eos adorti sunt, et sponte sua delabentes ex equis obtriverunt. itaque promiscua caedes erat, cum alii gladia, alii partim a suis partim hostium equis interimerentur. (51) Antiochiam vero ingressis, quotquot fuga evadere potuerant, metuens Zenobiae dux Zabdas ne forte Antiocheni cives adversi proelii fama percepta suos invaderent, repertum hominem semicanum, qui vultum speciemque imperatoris quodam modo referre videretur, et tali amictum habitu quali proeliantem Aurelianum usum

ζανὸν ἔχειν μισθόμενον, διὰ μέσης ἄγει τῆς πόλεως ὡς δὴ τὸν βα-
 σιλέα ζωγρλίαν ἐλίον. καὶ τούτῳ τῷ σοφίσματι τοὺς Ἀντιοχεῖς
 ἀπάτησας αὐτὸς τε ὑπέξεδυ τῆς πόλεως οὐσίας τῆς νυκτὸς ἕμα
 τῷ λελειμμένῳ στρατεύματι, καὶ τὴν Ζηνοβίαν ἐναντῷ συνέξαγα-
 5 γῶν ἐπὶ τὴν Ἐμεσαν ἀνεχώρησεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔχων ἐν νῷ γε-
 νομένης ἡμέρας ἀκαλαβεῖν τὴν περὶ τὴν δόναμιν καὶ ἐκατέρωθεν
 ἐπιθέσθαι τραπέουσιν ἤδη τοῖς πολεμοῖς, ἐπειδὴ τὴν Ζηνοβίαν
 ἔγνω φυγῆν, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν εἰσῆει, δεξαμένων αὐτὸν ἀσμενίως
 τῶν πολιτῶν. εὐρῶν δὲ τοὺς πολλοὺς τὴν πόλιν ἀπολιπόντας
 10 φέει τοῦ μὴ κακοῦ τινὸς ὡς τὰ Ζηνοβίας φρονήσαντας πειραθῆναι,
 προγράμματα πανταχοῦ πέμψας τοὺς πεφηνότους ἐκάλει, τῷ
 ἀκουσίῳ καὶ ἀναγκαστῷ πλέον ἢ προυαιρέσει τὰ συμβάντα ἀνати-
 θείς. (52) συνδραμόντων δὲ ἅμα τῷ θεάσασθαι τὰ προγράμ-
 ματα τῶν πεφηνότων καὶ τῆς τοῦ βασιλέως μετασχόντων φιλο-
 15 φροσύνης, διαθεῖς τὰ περὶ τὴν πόλιν ἐπὶ τὴν Ἐμεσαν ἤλαυνε.
 μοῖραν δὲ τινα Παλμυρητῶν λόφον καταλαβοῦσαν εὐρῶν ὑπερκεί-
 μενον Δάφνης τοῦ προαστείου, τῷ ὑπερδεξιῷ τοῦ τόπου τὴν τῶν
 ἐπιπέδων ἀπόροδον εἰργεῖν οἰομένην, τοῖς στρατιώταις ἐνεκελεύσατο
 συνασπισαμένοις καὶ πυκνῇ τῇ φάλαγγι τὴν πρὸς τὸ ὄρηθρον ἀνάβα-
 20 σιν ποιοῦμένοις τὰ τε βέλη καὶ τοὺς ὀλοιτρόχους, εἰ καὶ τούτους
 τυχὸν ἐπαφεῖεν, τῇ πυκνότητι τῆς φάλαγγος ἀποσείσασθαι. καὶ
 πρὸς τὸ παραγγεῖλαι εἶχε προθύμους. ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ προσ-
 ταχθῆν τὴν πρὸς τὸ ἄνωγον ἄνοδον ἐποιήσαντο, καταστάντες

S rectius fortasse οὐσίας ἐτι νυκτός S.

20 ὀλοιτρόχους LP.

fuisse vero esset simile, per urbem mediam ducit, quasi qui vivum impera-
 torem cepisset. atque hoc commento deceptis Antiochenis, et ipse noctu
 cum exercitu reliquo ex urbe clam egressus est, et Zenobia secum educta
 Emesam discessit. imperator autem, qui habebat in animo, cum primum
 illuxisset, receptis ad se pedestribus copiis utrinque susos et fugatos hostes
 aggredi, cognita Zenobiae fuga Antiochiam ingressus est, civibus eum per-
 lubenter excipientibus. cumque comperisset urbem complures deseruisse me-
 tu, ne quid eis accideret mali, quod Zenobiae partibus adhaesissent, edictis
 ad quaevis loca missis profugos revocabat, potius ad coactionem et necessi-
 tatem quam voluntatem et arbitrium animi relatis iis quae accidissent.
 (52) cum vero edicta conspicati exules, concursu ad urbem facto, comiter
 ab imperatore tractati sunt; qui constitutis urbanis rebus Emesam copias
 duxit. cumque partem quandam Palmyrenorum collem occupasse deprehendisset
 imminens suburbio Daphnes, ubi se propter idoneum altioris loci
 situm impedituros hostium transitum putabant, milites hortatus est ut con-
 sertis clipeis et densa phalange locum in arduum adscendentes tela lapides-
 que, si qui forte conicerentur, ipsa densitate phalangis repellerent; quos
 quidem ad id quod imperaverat alacres habuit. ubi, ceu iussi fuerant, ac-

ταῖς ἐναντιοῖς ἰσοπαλεῖς ἔτρεψαν εὐθὺς εἰς φυγὴν· καὶ αἱ μὲν κατὰ
 τῶν κρημνῶν φερόμενοι διεροφῆγγοντο, τοὺς δὲ οἱ διώκοντες
 ἀπέσφαττον, οὗτοι τε καὶ οἱ μετασχῶστες τῆς ἐπὶ τὸν λόφον ἀνό-
 δου. μετὰ δὲ τὴν νύκην ἐπ' ἀδείας τῆρ διάβασιν ποιούμενοι...
 χαίροντας κύριον κατὰ ταῦτα τῇ ὁδοιοποιίᾳ τοῦ βασιλέως χωρ-5
 μένον. δέχεται μὲν οὖν αὐτὸν Ἀπάμεια καὶ Λάρισσα καὶ Ἀρε-
 θαῖσα· τὸ δὲ τῶν Παλμυρηῶν στρατόπεδον ἰδὼν ἐν τῷ πρὸ τῆς
 Ἐρεθῆς πεδίῳ συνειλεγμένον εἰς πλήθος ἑπτὰ μυριάδων ἐκ τε
 αὐτῶν Παλμυρηῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι τῆς στρατίας αὐτοῖς
 ἔλλοντο μεταρχεῖν, ἀντεστρατοπεδεύετο τῇ τε Δαλματῶν Ἰππῶ 10
 καὶ Μυσοῖς καὶ Παίσοι καὶ ἔτι γε Νοθικοῖς καὶ Ραίτοις, ἅπερ
 ἴσται Κελτικὰ τάγματα. ἦσαν δὲ πρὸς ταῦτοις αἱ τοῦ βασιλικοῦ
 τέλους, ἐκ πάντων ἀριστίνδην συνειλεγμένοι καὶ πάντων διατρε-
 πλάτατοι. συνανέτακτο δὲ καὶ ἡ Μανρουσιᾶ ἵππος αὐτοῖς, καὶ
 ἀπὸ τῆς Ἀσίας αἱ τε ἀπὸ Τυάνων δυνάμεις καὶ ἐκ τῆς μέσης τῶν 15
 ποταμῶν καὶ Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης τέλη τινὰ
 τῶν ἀνδρειοτάτων. οἱ δὲ ἀπὸ Παλαιστίνης πρὸς τῇ ἄλλῃ ὀπλίσει
 καρύνιας καὶ ῥόπαλα ἐπεφέροντο. (53) συμπεσόντων δὲ τῶν
 στρατοπέδων ἀλλήλοις, ἔδοξεν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἵππος κατὰ τι μέ-
 ρος ἐκκλίπειν, ὡς ἂν μὴ πλήθει τῶν Παλμυρηῶν ἵππῶν πλεονεκ- 20
 τούντων καὶ περιππαζομένων πως τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον
 ἐμπεσόν εἰς κύκλωσιν λάθῃ. τῶν τοίνυν Παλμυρηῶν ἵππῶν
 τοὺς ἐκκλινάντας διωκόντων καὶ ταύτη τὴν τάξιν τὴν οἰκίαν περ-

4 ποιούμενοι ἔχαιρον καιρίον Leunclavius. 5 τῆς ὁδοιοποιίας L.

clivem locum subissent, iamque rebus omnibus ad pugnam factis pares ad-
 versariis essent, mox in fugam eos egerunt; et alii quidem per praecipitia
 lapsi discerpebantur, alii caedebantur ab insequentibus, tam his quam reli-
 quis; quotquot itidem in collem istum evaserant. post partam victoriam se-
 cure transeuntēs gaudebant, imperatore hoc iter suum opportunē tenente;
 quem Apamea et Larissa et Arethusa excipiebant. ubi Palmyrenorum exer-
 citum ante Emesam in campo collectum vidisset, cuius esset numerus homi-
 num: ad septuaginta milia ex ipsis Palmyrenis et aliis, quotquot haec in ex-
 peditōne cum eis se coniunxerant, castra et ipse metabatur adversus hostes
 cum equitatu Dalmaticō et Moesis et Pannoniis et praeterea Noricis atque
 Rhaetis, quae legiones Celticae sunt. praeter hos erant et praetoriae cohorti-
 tis omnium selectissimi ex fama virtutis omniumque splendidissimi viri. cum
 his et Maurorum in acie dispositus erat equitatus, et ex Asia copiae Tyanen-
 ses et Mesopotamicae et Syriae et Phoenices et Palaestinae, fortissimi dubio
 procul ordines. et qui venerant e Palaestina, praeter arma cetera, clavas
 atque fustes secum afferebant. (53) exercitibus inter se congressis, visus
 est equitatus Romanus quadam ex parte deflectere, ne multitudine Palmyre-
 nis equitibus nostros superantibus ac velut obequitantibus imprudens ab eis
 Romanus exercitus undique cingeretur. Palmyrenis igitur equitibus hos
 persequentibus, qui pedem retro tulerant, et hunc in modum ordines suos

ἐξελθόντων, ἐπὶ τοῦναντίον ἀπέβη τοῖς Ῥωμαίων ἰππεῦσι τὸ βου-
 λευθέν· ἐδάκοντο γὰρ τῷ ὄντι πολὺ τῶν πολεμίων ἐλασσωθέντες,
 ὡς δὲ καὶ ἐπιπτον πλείστοι, τότε δὴ τῶν πεζῶν τὸ πᾶν ἔργον γενέ-
 σθαι συνέβη· τὴν γὰρ τάξιν τοῖς Παλμυρηνοῖς διαρραγεῖσαν ἰδόν-
 5 τες ἐκ τοῦ τοῦς ἰππέας τῇ διώξει σχολάσαι, συστραφέντες ἀτά-
 κτοις αὐτοῖς καὶ ἐσκεδασμένοις ἐπέθεντο. καὶ φόνος ἦν ἐπὶ τούτῳ
 πολλός, τῶν μὲν τοῖς συνήθεσιν ἐπιόντων ὄπλοις, τῶν δὲ ἀπὸ Πα-
 λαιστίνης τὰς κορῶνας καὶ τὰ ῥόπυλα τοῖς σιδήρῳ καὶ χαλκῷ τε-
 θωρακισμένοις ἐπιφερόντων, ὅπερ μάλιστα τῆς νίκης ἐν μέρει
 10 γέγονεν αἴτιον, τῷ ξένῳ τῆς τῶν ῥοπάλων ἐπιφορᾶς τῶν πολεμίων
 καταπλεγέντων. φευγόντων δὲ ἤδη τῶν Παλμυρηῶν προτρο-
 πιάδην, καὶ ἐν τῷ φεύγειν ἑαυτοὺς τε συμπατοῦντων καὶ ὑπὸ τῶν
 πολεμίων ἀναιρουμένων, τὸ πεδίον ἐπληροῦτο νεκρῶν ἀνδρῶν τε
 καὶ ἵππων, ὅσοι διαδρᾶναι δεδύνηται τὴν πόλιν καταλαβόντων.
 15 54. Ἀθηνάιος δὲ πολλῆς εἰκότως ἐπὶ τῇ ἡττῇ Ζαρβοβίαν
 ἐχούσης, βουλή προέκειτο περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ κοινῇ γνώμῃ
 πᾶσιν ἐδόκει τοῖς μὲν περὶ τὴν Ἐμεσαν πράγμασιν ἀπογνῶναι διὰ
 τὸ καὶ τοὺς Ἐμεσηνοὺς ἀλλοτριῶς πρὸς αὐτὴν ἔχοντας τὰ Ῥω-
 μαίων αἰρεῖσθαι, Παλμύραν δὲ καταλαβεῖν καὶ τῷ τῆς πόλεως
 20 ὀχυρῶ τὴν ἀσφάλειαν ἐπιτρέψαντας σχολαίτερον σκοπῆσαι τὰ κατὰ
 σφᾶς. οὐδὲν ἦν ἔργον καὶ λόγος τὸ μέσον, ἀλλὰ συνέθεον ἐφ’

14 ὅσοι] τῶν ὅσοι? Leunclavius supplet τῶν ἐτέρων seu τῶν ἄλλων.
 16 βουλῇ προσέκειτο LP: corr S. 21 οὐδὲ ἦν ἔργον καὶ λόγος
 τι μέσον H.

deserentibus, contrariam in partem Romanis equitibus id consilium quod ceperant cessit. hostes enim, quibus longe numero inferiores erant, eos reapse persequabantur; cumque plurimi etiam caderent, tandem accidit ut peditum virtute res tota conficeretur. etenim cum illi Palmyrenorum aciem ruptam solutamque conspexissent ex eo quod equites illorum in persequendo essent occupati, conversis ordinibus confusos ac dispersos adorti sunt. secundum haec ingens hominum caedes subsequi, Palmyrenis hostes constantibus armis petentibus, Palaestinis vero clavarum et fustium ictus iis inferentibus qui ferreis et aereis loriciis se muniverant; id quod ex aliqua parte non exiguam victoriae causam praebuit, hostibus ad insolitos clavarum ictus attonitis. cum autem Palmyreni iam citato cursu fugerent ac inter fugiendum se ipsos obtulerent et ab hostibus interficerentur, tum vero campus omnis hominumque equestrumque cadaveribus compleri, et alii, quotquot effugere poterant, in urbem sese recipere.

54. Zenobia non abs re, quod victa fuisset, ingenti maerore affecta, quid agendum esset, sedulo deliberabat. de communi denique sententia visum est omnibus spem quidem rerum Emesensarum abiiciendam esse propterea, quod ipsi Emeseni alienis in eam animis Romanorum partes sequerentur, occupandam vero Palmyram, et illius civitatis munitiōni salute securitateque credita, de summa rerum in otio maiore dispiciendum. dictum, factumque

ὅπερ ἐδόκει. πυθόμενος δὲ τὴν Ζηροβίας φυγὴν ὁ Ἀδρηλιανὸς εἰς μὲν τὴν Ἐμεσαν εἰσῆει, προθύμως αὐτὸν τῶν πολιτῶν δεχομένων, εὐρῶν δὲ πλοῦτον ὃν οὐχ οἶα τε ἐγεγόνει Ζηροβία μετακομίσαι, παραχρῆμα σὸν τῷ στρατῷ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ Παλμύραν εἶχετο. καὶ ἐπιστὰς τῇ πόλει, κύκλῳ περιλαβὼν τὸ τεῖχος ἐπολιόρκει, τῆς 5 τροφῆς ἔκ τῶν πλησιαζόντων ἐθνῶν τῷ στρατοπέδῳ χορηγομένης. τῶν δὲ Παλμυρητῶν ἐπιτωθαζόντων ὡς ἀδυνάτου τῆς ἀλώσεως οὔσης, ἤδη δὲ τινος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα λόγους αἰσχροῦς ἀφιέντος, παριστὰς τις τῷ βασιλεῖ Πέρσης ἀνὴρ “εἰ κελύεις” ἔφη, “τὸν ὑβριστὴν τοῦτον ὄψει νεκρὸν.” ἐγκλιεσσα-10 μένου δὲ τοῦ βασιλέως, προστησάμενος ἑαυτοῦ τινὰς ὁ Πέρσης τοὺς ἀποκρύπτοντας, ἐντείνας τὸ τόξον καὶ βέλος ἀρμόσας ἀφῆσιν, ὃ δὴ προκεκυφῆται τῆς ἐπάλξεως τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἔτι τὰς ὑβρεις ἐπαφιέντι προσπαγὲν κατὰγει τε τοῦ τεύχους αὐτὸν καὶ νεκρὸν τῷ στρατοπέδῳ καὶ τῷ βασιλεῖ δείκνυσιν. (55) ἐπεὶ δὲ ἀντ-15 εἶχοντο πολιορκούμενοι, σπάνει τῶν ἐπιτηδείων ἀπαγορεύσειν τοὺς πολεμίους ἐλπίσαντες, καὶ ἐγκαρτεροῦντας θεώμενοι καὶ αὐτοὶ τροφῆς ἐνδεία πιεζόμενοι γνώμην ποιοῦνται ἐπὶ τὸν Εὐφράτην δραμεῖν, ἀκείσει παρὰ Περσῶν βοήθειαν εὐρέσθαι, πράγματά τε Ῥωμαίους νεώτερα μηχανήσασθαι. ταῦτα βουλευσάμενοι καὶ κα-20 μίλῳ τὴν Ζηροβίαν ἀναβιβάσαντες, αἱ δὲ καμήλων εἰσι τάχιστα

12 ἐκτείνας P. 17 καὶ om P. 21 ἀναβιβάσαντες] addit Leunclavius θηλεία, forsan aptius δραμάδι. et Vopisc. in Aureliano c. 28. diserte scribit Zenobiam fugisse camelis, quas (alii quos)-dromadas vocitant R.

concurrerant omnes in id quod decretum fuerat. Aurelianus autem, fuga Zenobiae cognita, Emesam ingressus est, civibus eum magno studio excipientibus. repertis opibus quas Zenobia secum auferre nequiverat, statim cum exercitu Palmyram contendit. cum eo venisset et oppidi moenia castris undique cinxisset, obsidionem instituit, vicinis gentibus exercitui commeatum suppeditantibus. interim Palmyreni principem diceris insectabantur, quasi fieri non posset ut oppidum caperetur. cumque verba foeda quidam in ipsum quoque iactaret imperatorem, adstans imperatori quidam natione Persa “si iubes” inquit, “hominem maledicum iam mortuum conspicies.” cum annuisset imperator, Persa, quibusdam ante se constitutis per quos ipse tegeretur, arcum tendit et aptatum ei telum emittit; quod in hominem defixum extra muri pinnam prospectantem et istas adhuc contumelias effluentem, ab ipsis eum moenibus deiecit, et tam exercitui quam imperatori mortuum spectandum exhibuit. (55) cum obsessi resisterent, et qui hostes ob inopiam commeatus obsidionem soluturos speraverant, iam eos proposito suo constanter inhaerentes conspicerent, ipsi alimentorum penuria premerentur, ad Euphratem profugiendum statuunt, atque istic a Persis inveniendum auxilium novaque Romanis facessenda negotia. his captis consiliis, Zenobiam camelo feminae

καὶ ἵππους ὑπεραίρουσαι τάχει, τῆς πόλεως ἐπεξάγουσιν. Ἀὐρηλιανὸς δὲ ἀχθόμενος ἐπὶ τῇ τῆς Ζηνοβίας φυγῇ, τῷ κατὰ φύσιν οὐκ ἐνδοῦς δραστηρίῳ, πέμπει πυραρχῆμα τοὺς διώζοντας ταύτην ἱππέας. οἱ δὲ καταλαβόντες ἤδη τὸν Εὐφράτην αὐτὴν μέλ-
 5 λουσαν περαιοῦσθαι, καταγαγόντες τε ἐκ τοῦ πλοίου, πρὸς τὸν Ἀὐρηλιανὸν ἄγουσιν. ὁ δὲ τῷ μὲν ἀπροσδοκῆται τῆς θείας περι-
 χαρῆς ἐγεγόνει, φιλότιμος δὲ ὢν φύσει, λαβὼν κατὰ νοῦν ὡς γυ-
 ναικὸς κρατήσας οὐκ ἔσται τοῖς ἐσόμενοις ἐπίδοξος, ἐδυσχέρασιν.
 (56) τῶν δὲ ἐνυποκεκλεισμένων τῇ πόλει Παυλυμνηνῶν αἱ γυνῆαι,
 10 τῶν μὲν προκινδυνεύειν τῆς πόλεως ἐθελόντων καὶ διαπολεμεῖν
 παντὶ σθένει Ῥωμαίοις, τῶν δὲ ἰκετηρίας ἀπὸ τοῦ τείχους προ-
 τεινομένων αἰτούντων τε συγγνώμην ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσι. διέξα-
 μένου δὲ τοῦ βασιλέως τὴν ἰκετείαν καὶ θαρρεῖν παρακελευσαμέ-
 νου, πρὸ τῆς πόλεως ἐξεχέοντο, δῶρα καὶ ἱερεῖα προσάγοντες.
 15 Ἀὐρηλιανὸς δὲ τὰ μὲν ἱερεῖα τιμήσας τὰ δὲ δῶρα δεξάμενος
 ἀθῶνος ἤφθει. τῆς δὲ πόλεως γενόμενος κύριος καὶ τοῦ κατὰ
 ταύτην πλούτου καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς καὶ ἀναθημάτων κρα-
 τήσας, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἐμεσαν εἰς κρίσιν ἤγαγε Ζηνοβίαν τε
 καὶ τοὺς ταύτῃ συναραμένους. ἐπεὶ δὲ αἰτίας ἔλεγεν ἑαυτὴν ἔξαι-
 20 ροῦσα, πολλοὺς τε ἄλλους ἤγεν εἰς μέσον ὡς πυραγαγόντας οἷα
 γυναῖκα, ἐν οἷς καὶ Λογγίνος ἦν, οὗ συγγράμματα ἔστι μέγα τοῖς
 παιδείας μεταποιουμένοις ὄφελος φέροντα· ὥπερ ἔφ' οἷς κατηγο-

9 α] διέστησαν αἱ? cf. 4 56. 19 ἐπει] ἡ? ἐξάιρουσα LP.

impositam (sunt autem illae velocissimae et ipsos equos celeritate superant) ex urbe subducunt. Aurelianus Zenobiae fugam permolestē ferens, cum nihil de industria, qua praeditus in rebus agendis erat a natura, remitteret, extemplo persecuturos eam mittit equites. hi cum iam Euphratem transiecturam assecuti fuissent, e navi abreptam ad Aurelianum ducunt. is autem, licet inopinato spectaculo laetus admodum, tamen, quod ambitioso a natura homini ad animum accidisset, futurum ut ob victam feminam non magnam apud posteros gloriam inveniret, quandam animi molestiam sentiebat. (56) Palmyrenorum vero, qui oppido inclusi obsidebantur, partim hi erant animi ut oppidum periculo suo propugnare vellent omnibusque viribus bellum Romanum sustinere, partim de muro preces porrigebant supplices et praeteritorum veniam poscebant. cum imperator hanc supplicationem accepisset ensque bono animo esse iussisset, extra oppidum effusi dona cum hostiis adducebant. Aurelianus, honore hostiis habito donisque susceptis, illaesos dimisit. civitate in suam potestatem redacta, cum opibus eius et reliquo rerum apparatu donariisque potitus esset, Emesam rediit et Zenobiam cum suis complicibus pro tribunali stitit. illa causas exponens, et culpa semet eximens, multos alios in medium protulit, qui eam veluti feminam seduxissent; quorum in numero et Longinus erat, cuius extant scripta magnam afferentia doctrinae studiosis utilitatem. huic convicto de iis quorum nomine accusabatur, statim
 Zosimus.

ρεῖτο ἐλεγχομένῳ παραχορῆμα ὁ βασιλεὺς θανάτου ζημίαν ἐπέθῃ-
κεν, ἣν οὕτω γενναίως ἤνεγκεν ὁ Λογγίνος ὥστε καὶ τοὺς σχετιάζ-
οντας ἐπὶ τῷ πάθει παραμυθεῖσθαι, καὶ ἄλλων δὲ Ζηνοβίου
κατεπιούσης κολάσεσιν ὑπαχθέντων.

57. Ἄξιον δὲ τὰ συνεχθέντα πρὸ τῆς Παλμυρηῶν καθαι- 5
ρέσεως ἀφηγήσασθαι, εἰ καὶ τὴν ἱστορίαν ἐν ἐπιδρομῇ φαίνομαι
ποιησάμενος διὰ τὴν εἰρημένην ἐν προοιμίῳ μοι πρόθεσιν· Πο-
λυβίου γὰρ ὅπως ἐκτήσαντο Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
διεξιθόντος, ὅπως ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ σφῆσιν ἀτασθαλίῃσιν
αὐτὴν διέφθειραν ἔρχομαι λέξω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἐπειδὴν ἐν 10
ἐκείνῳ γένομαι τῆς ἱστορίας τῷ μέρει· Παλμυρηνοῖς δὲ μέρους
οὐκ ὀλίγου τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἤδη κεκρατηκόσιν, ὡς διεξῆλ-
θον, ἐκ τοῦ θείου πολλὰ προεμηνύθη τὴν συμβᾶσαν αὐτοῖς δη-
λοῦντα καθαιρεῖσιν. τίνα δὲ ταῦτα, ἐρω. ἐν Σελευκίᾳ τῇ κατὰ
Κιλικίαν Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἕδροντο καλουμένου Σαρπηδονίου, καὶ 15
ἐν τούτῳ χρηστήριον. τὰ μὲν οὖν περὶ τοῦ θεοῦ τούτου λεγόμενα,
καὶ ὡς ἅπασι τοῖς ὑπὸ λύμης ἀκρίδων ἐνοχλουμένοις Σελευκιάδας
παραδιδούς (ὄρνεα δὲ ταῦτα ἐνδυνατώμενα τοῖς περὶ τὸ ἱερὸν τό-
ποις) συνέξέπεμπε τοῖς αἰτούσιν, αἱ δὲ ταῖς ἀκρίσι συμπεριπτά-
μεναι καὶ τοῖς στόμασι ταύτας δεχόμεναι παραχορῆμα πλήθός τε 20
ἄπειρον ἐν ἀκαριαίῳ διέφθειρον καὶ τῆς ἐκ τούτων βλάβης τοὺς
ἀνθρώπους ἀπῆλλαττον, ταῦτα μὲν τῇ τηλικαῦτα τῶν ἀνθρώπων
ἐδδαιμονία παρήμι, τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους ἀποσεισαμένου θείαν

5 δὲ add Leuclavius.

20 δεχόμεναι καὶ παραχορῆμα LP.

poenam mortis imperator statuit; quam adeo fortiter Longinus pertulit, ut
illos etiam qui hanc calamitatem eius indigno ferebant animo consolaretur.
Itidem alii, quos Zenobia detulerat, supplicii afficiebantur.

57. Fuerit autem pretium operae, quae ante Palmyrenorum eversio-
nem accidere, narrari, licet hanc historiam velut in transcurso texere videar,
propter institutum operis nostri, quod in prooemio declaravimus. cum enim
Polybius exposuerit quo pacto imperium exiguo tempore Romani acquisive-
rint, ego, quo pacto temporis non magno spatio suis sceleribus idem everte-
rint, indicaturus sum. sed haec, ubi ad eam historiae partem accessero.
Palmyrenis ergo potitis imperii Romani non exigua parte, sicuti recensuimus,
multa divinitus denuntiata sunt quae postea secutam eversioem eis porten-
debant. et quaequam illa fuerint dicam. Seleucia, quod est oppidum Cili-
ciae, templum Apollinis quem Sarpedonium vocant, et in templo erat oracu-
lum. de hoc quidem deo quae perhibentur, et quod omnibus a locustarum
lue vexatis Seleuciadas dare solitus fuerit (eae sunt aves quae in locis pro-
pter fanum hoc sitis degunt) et cum petentibus eas dimittere, quae circum
locustas una volitantes, et rostris eas capientes, infinitam earum multitudi-
nem statim momento quasi temporis absorbent et homines ab illarum damno
liberant, haec igitur eius temporis mortalium felicitati relinquo, cum genus
hoc hominum aetatis nostrae divinum illud beneficium repudiaverit. ceterum

ἐπεργασίαν. τοῖς Παλμυρηνοῖς δὲ χρωμένοις εἰ καθέξουσιν τὴν τῆς
ἐφίας ἡγεμονίαν, ἔχρησεν ὁ θεὸς οὕτως,

ἔξιτέ μοι μεγάρων, ἀπατήμονες οὐλλιοὶ ἄνδρες,
φύτλης ἀθανάτων ἑρικυδέος ἀλγυντῆρες.

3 πυνθανομένοις δὲ τισὶ περὶ τῆς Αἰθρηλιανοῦ κατὰ Παλμυρηνῶν
στρατείας ὁ θεὸς ἀνεῖλε

κίρκος τρήρωσιν ἱερὸν γόον ἡγηλάζων,
οἶος πολλῆσιν· ται δὲ φρίσσοσι φονῆα.

58. Καὶ ἕτερον δὲ Παλμυρηνοῖς συνηλέχθη τοιοῦτον. Ἀφακα
10 χωρίον ἐστὶ μέσον Ἡλιονπόλεως τε καὶ Βίβλου, καθ' ὃ ναὸς
Ἀφροδίτης Ἀφακτίδος ἴδρνται. τούτου πλησίον λίμνη τις ἐστὶν
λοικνῖα χειροποιήτω δεξαμενῇ. κατὰ μὲν οὖν τὸ ἱερὸν καὶ τοὺς
πλησιάζοντας τόπους πῦρ ἐπὶ τοῦ ἀέρος λαμπάδος ἢ σφαίρας
φαίνεται δίκην, συνόδων ἐν τῷ τόπῳ χρόνοις τακτοῖς γινομένων,
15 ὅπερ καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμῶς ἐφαίνετο χρόνων. ἐν δὲ τῇ λίμνῃ
εἰς τιμὴν τῆς θεοῦ δῶρα προσέφερον οἱ συνιόντες ἕκ τε χρυσοῦ
καὶ ἀργύρου πεποιημένα, καὶ ὑφάσματα μέντοι λίνου τε καὶ βύσ-
σου καὶ ἄλλης ὕλης τιμιωτέρας· καὶ εἰ μὲν δεκτὰ ἐφάνη, παρα-
πλησίως τοῖς βάρσει καὶ τὰ ὑφάσματα κατεδύετο, εἰ δὲ ἀδεκτα
20 καὶ ἀπόβλητα, αὐτὰ τε ἦν ἰδεῖν ἐπιπλέοντα τῷ ὕδατι τὰ
ὑφασματα καὶ εἴ τι περ ἦν ἐν χρυσοῦ καὶ ἀργύρῳ καὶ ἄλλαις ὕλαις,
αἷς φύσις οὐκ αἰρωεῖσθαι ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἀλλὰ καταδύεσθαι.

8 ἔξιτε μοῦ Steph., ἔξιτέ¹ ἐμεῦ S: correctum apud R. 7 pro
ἱερὸν non minus apte legeris κρηρὸν aut λυγρόν. S. 21 non minus
apte ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἄλλης ὕλης, ἧς S.

Palmyrenis oraculum consulentibus an Orientis imperium obtenturi essent, in
haec verba deus ille respondit:

fallaces, hac aede mea discedite, divum,
a quibus inclyta progenies offenditur usque.

consulentibus etiam nonnullis de Aureliani adversus Palmyrenos expeditione,
deus idem oraculum hoc edidit:

falco praeit sacro gemitu compluribus unus,
quae iugulatorem haud cessant horrere, columbis.

58. Praeterea quid aliud tale Palmyrenis accidit. Aphaca locus est
medio inter Heliopolim et Biblum itinere, ubi fanum est Veneris Aphacitidis.
propter fanum istud lacus quidam est, piscinae manu factae similis. iuxta
fanum et vicina loca ignis instar lampadis aut globi conspicitur, quoties stas
temporibus ibi conventus habentur; qui quidem ignis ad nostram usque aeta-
tem conspectus fuit. ad lacum dona, quotquot ibi conveniebant, in honorem
deae ferebant ex auro et argento facta, itemque telas lineas et byssinas alte-
riusque materiae pretiosioris. ac si quidem illa viderentur accepta, non aliter
ac ponderosa, telae quoque summergebantur, sin essent inaccepta et reicula,
tum ipsas telas aquae videre erat innatantes, tum etiam quicquid ex auro et
argento et aliis factum erat materiis, quarum est ea natura ut supra aquam

τῶν Παλμυρηῶν τοίνυν ἐν τῷ πρὸ τῆς καθαιρέσεως ἔτει συνελ-
θόντων ἐν τῷ τῆς ἑορτῆς καιρῷ καὶ εἰς τιμὴν τῆς Θεοῦ δῶρα
χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ὑφασμάτων κατὰ τῆς λήμνης ἀφέντων,
πάντων τε τοῦ βάρους καταδυόντων, κατὰ τὸ ἐχόμενον ἔτος ἐν
τῷ καιρῷ τῆς ἑορτῆς ἄφθησαν αἰωρούμενα πάντα, τῆς Θεοῦ διὰ 5
τούτου τὰ ἐσόμενα δηλωσάσης.

Ἡ μὲν οὖν εἰς Ῥωμαίους ἐδμένεια τοῦ Θείου τῆς ἱερᾶς ἀγι-
στείας φυλαττομένης τοιαύτη· ἐπειδὴν δὲ εἰς ἐκείνους ἀφίκομαι
τοὺς χρόνους ἐν οἷς ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ κατὰ βροχὴν βυρβαρωθεῖσα
εἰς ὄλιγον τι, καὶ αὐτὸ διαφθαρέν, περιέστη, τηρικαῦτα καὶ τὰς 10
αἰτίας παραστήσω τοῦ δυστυχήματος, καὶ τοὺς χρησμούς ὡς ἂν
οἷός τε ὧ παραδήσομαι τοὺς τὰ συννεχθέντα μηνύσαντας.
(59) ἐπανελεῖν δὲ τέως καιρὸς ὕδεν ἐξέβην, ἵνα μὴ τὴν τάξιν
τῆς ἱστορίας ἀτελεῖ δόξω καταλιμπάνειν.

Ἀδρηλιανοῦ τοίνυν ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἐλαύνοντος, καὶ συν- 15
επάγοντός οἱ Ζηνοβίαν τε καὶ τὸν παῖδα τὸν ταύτης καὶ πάντας
ὄσοι τῆς ἐπανουσιάζσεως αὐτοῖς ἐκοινώνησαν, αὐτὴν μὲν Ζηνοβίαν
φασὶν ἢ νόσῳ ληφθεῖσαν ἢ τροφῆς μεταλαβεῖν οὐκ ἀνυποχόμενῃ
ἀποθανεῖν, τοὺς δὲ ἄλλους πλὴν τοῦ Ζηνοβίας παιδὸς ἐν μέσῳ
τοῦ μεταξὺ Χαλκηδόνος καὶ Βυζαντίου πορθμοῦ καταποντωθῆναι. 20
(60) ἐχομένου δὲ Ἀδρηλιανοῦ τῆς ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ὁδοῦ, κατ-
έλαβεν ἀγγελία τοιαύτη, ὡς τῶν ἐν Παλμύρα καταλειφθέντων
τινὲς Ἀσαιοὶν παραλαβόντες, ὃς καὶ τῶν προλαβόντων αὐτοῖς γέ-

se non attollant sed demergantur. Palmyreni ergo, cum tempore celebra-
tis anno ante suum interitum proximo cum aliis huc convenissent, et in hono-
rem deae dona partim aurea partim argentea partim textilia coniecissent in
lacum, eaque omnia demergerentur in profundum, anno proximo, celebra-
tis eiusdem tempore, conspecta fuerunt omnia in superficie fluitantia; qua
quidem re dea, quae futura essent, significavit.

Ac numinis quidem Romanis propitii benevolentia, quamdiu sacrorum
ritus servabatur, huiusmodi fuit. verum postea, cum ad ea tempora perve-
nero quibus temporibus Romanum imperium paulatim barbariam quandam in-
duit, ad exiguum quid redactum, quod ipsum quoque corruptum est, etiam
causas infelicitatis eius exponam et oracula pro viribus adiciam, quibus ora-
culis ea quae contingere fuerunt indicata. (59) nunc vero tempus fuerit ut
eo revertar unde digressus sum, ne historiae seriem imperfectam relinquere
videar.

Igitur Aureliano versus Europam movente, Zenobiamque cum filio et
ceteris omnibus qui rebellionis participes fuerant secum ducente, Zenobiam
quidem ipsam aiunt, vel morbo correptam vel a cibis abstinenter, decessisse,
reliquos autem, excepto Zenobiae filio, in medio interiecti Chalcedoni By-
zantioque freti submersos. (60) eidem Aureliano iter in Europam suum per-
sequenti nuntius allatus est eiusmodi, quosdam relictos apud Palmyram, na-
ctos Apsaeum, qui et praeteritorum auctor eis exstiterat, tentare Marcelli-

γονεν αἴτιος, ἀποπειρῶνται Μαρχελλίνου τοῦ καθεσταμένου τῆς μέσης τῶν ποταμῶν παρὰ βασιλέως ὑπάρχου καὶ τὴν τῆς ἐώας ἐγχεχειρισμένον διοίκησιν, εἴ πως ἀνέχεται σχῆμα βασιλείου ἐαντῶ περιθρῆναι. τοῦ δὲ εἰς τὸ διασκέπτεσθαι τὸ πρακτέον ἀναβαλλομένου, τὰ παραπλήσια καὶ αὐθις καὶ πολλάκις ἠνώχλων. ὁ δὲ ἀποκρίσει χρώμενος ἀμφιβόλοις αὐτὸς μὲν Ἀδρηλιανῶ τὸ σκεφθὲν κατεμήνυσε, Παλμυρηνοὶ δὲ Ἀντιόχῳ περιθρῆντες ἀλοურγὲς ἱμάτιον κατὰ τὴν Παλμύραν εἶχον. (61) Ἀδρηλιανὸς δὲ ταῦτα ἀκηκῶς αὐτόθεν, ὡς εἶχεν, ἐπὶ τὴν ἐώαν ἐπέλλετο, καταλαβὼν δὲ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἵππων ἀμίλλης ἐπιτελουμένης τῷ δήμῳ φανείς καὶ τῷ ἀδοκῆτῳ πάντας ἐκπλήξας ἐπὶ τὴν Παλμύραν ἤλυνεν. ἀμαχητὶ δὲ τὴν πόλιν ἐλὼν καὶ κατασκάψας, οὐδὲ τιμωρίας Ἀντιόχῳ ἄξιον διὰ τὴν εὐτέλειαν εἶναι νομισσας ἀφίησι. σὺν τάχει δὲ καὶ Ἀλέξανδρέας στασιάζοντας καὶ πρὸς ἀπόστασιν 15 ἰδόντας παραστησάμενος, Θρίμμβον εἰς τὴν Ῥώμην εἰσαγωγῶν μεγίστης ἀποδοχῆς ἐκ τοῦ δήμου καὶ τῆς γερουσίας ἐτύχχανεν. ἐν τούτῳ καὶ τὸ τοῦ Ἑλίου δειμάμενος ἱερὸν μεγαλοπρεπῶς τοῖς ἀπὸ Παλμύρας ἐκόσμησεν ἀναθήμασιν, Ἑλίον τε καὶ Βῆλον καθιδρέσας ἀγάλματα. τούτων οὕτω διωκημένων, Τετρίκον καὶ 20 λους ἐπανουστάντας οὐ σὺν πόνῳ καθελὼν κατὰ τὴν ἄξιαν μετήλθεν. ἤδη δὲ καὶ ἀργῆριον νέον δημοσίᾳ διέδωκε, τὸ κίβδηλον

1 Μαρχελλίνου] Vopiscus Sandarionem vocat.

piscus Achilleo.

7 Ἀντιόχῳ] Vopiscus Achilleo. 18 Sol et Belus idem fuisse dicitur; quare Salmasius ad Vopisc. Aurel. 35 aliam lectionem proponit: Ἑλίον τοῦ καὶ Βῆλου. Scaliger de binis Palmyrenorum diis patriis, Malachbelo et Aglibelo, in inscriptione memoratis, interpretatur; quod plurali numero, ἀγάλματα, magis convenit. H.

num Mesopotamiae ab imperatore praefectum, cui et Orientis administratio tradita fuerat, ut imperatoria veste se circumdari pateretur. illo deliberandi causa, quid esset agendum, rem protrahente, consimili modo rursus ac saepius quidem ei molesti erant. verum ipse responsis ambiguis utens, quid illi facere deliberassent Aureliano significabat. Palmyreni autem, cum Antiocho vestem purpuream iniecissent, Palmyrae se continebant. (61) his auditis mox Aurelianus, ut erat instructus, Orientem versus proficiscitur. ubi Antiochiam venisset ac populo peragendis ludis equestribus intento semet exhibuisset, omnibus ob inopinatum eius adventum perterritis, Palmyram copias duxit. cumque sine proelio cepisset oppidum et evertisset, Antiochum propter conditionis humilitatem ne supplicio quidem dignum arbitratus dimisit. Alexandrinis etiam, qui seditiones excitaverant et ad defectionem spectaverant, celeriter in ordinem redactis, cum triumpho Romam ingressus maximo populi senatusque studio exceptus fuit. tunc et templum Solis magnifice constructum donariis, quae Palmyra secum advexerat, ornavit, collocatis in eodem Solis et Béli simulacris. his rebus gestis Tetricum et alios perduelles, nullo labore victos, pro dignitate punivit. itidem novam monetam publice

ἀποδόσθαι τοὺς ἀπὸ τοῦ δήμου παρασκευάσας, τούτῳ τε τὰ συμβόλαια συγχύσεως ἀπαλλάξας, ἐπὶ τούτοις καὶ ἄρτων δωρεῆ τὸν Ῥωμαίων ἐτίμησε δῆμον, διαθέμενος δὲ ἅπαντα τῆς Ῥώμης ἐξέδομησε. (62) διατρέβοντι δὲ αὐτῷ κατὰ τὴν Πέρινθον, ἣ νῦν Ἡράκλεια μετωνόμασται, συνίσταται τις ἐπιβουλή τοιαύδε. ἦν ὅστις ἐν τοῖς βασιλείοις Ἔρωσ ὄνομα, τῶν ἐξωθεν φερομένων ἀποκρίσεων μηνυτῆς τεταγμένος, τούτῳ πταίσματός τινος ἔνεκεν ὁ βασιλεὺς ἀπειλήσας ἐς φόβον κατέστησε, καὶ δεδιὼς μὴ ταῖς ἀπειλαῖς ἔργον ἐπιτεθείη, τῶν δορυφόρων τισίν, οὓς μάλιστα τολμηροτάτους ᾔδει, κοινολογείται, καὶ γράμματα δέξας ἅπερ ἦν εἰς τύπον τῶν βασιλέως γραμμάτων αὐτὸς μιμησάμενος (ἐκ πολλοῦ γὰρ οἱ τὰ τῆς μιμήσεως ἐμμελέτητο) πείθει θάνατον ἔφορωμένους (τοῦτο γὰρ ἦν ἐκ τῶν γραμμάτων τεκμηρησθαι) πρὸς τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως ὀρυγήσας σφαγὴν, ἐπιτηρήσαντες οὖν αὐτὸν ἐξίοντα τῆς πόλεως δίχα τῆς ἀρκοῦσης φυλακῆς ἐπελάτουνσι, καὶ πάντες ἐπαγαγόντες τὰ ξίφη διώλυσαν. αὐτὸς μὲν οὖν ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς αὐτόθι παρὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἔργων ἕνεκα καὶ τῶν κινδύνων, οὓς ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀπέδειξαιτο πραγμάτων.

Tacitus,
ii. 275

63. Τακίτου δὲ τὴν Ῥώμης ἀναδησαμένον βασιλεῖαν καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος, Σκύθαι διὰ τῆς Μαιώτιδος λίμνης περικυβέντες διὰ τοῦ Πόντου τὰ μέχρι Κιλικίας ἐπέδραμον, οἷς ἐπέξελθῶν

6 Ἔρωσ] Vopiscus Mnesitheus. 12 θανάτου P. 20 τὴν Ῥώμης] libri τῆς. ἀναδεξαμένου L. βασιλείας apud Stephanum, βασιλεία apud S.

distribuit, cum plebem, quicquid haberet adulterinae monetae, tradere iussisset, commerciis hoc modo ab omni confusione vindicatis. praeter haec et panum honorario munere populum Romanum donavit, omnibusque rebus constitutis Roma digressus est. (62) cum apud Perinthum haereret, quae mutato nomine iam Heraclaea dicitur, huiusmodi adversus eum structae sunt insidiae. erat quidam in aula cui nomen Eros, ab imperatore ad efferenda foras responsa sua destinatus. huic delicti cuiusdam causa minatus imperator metum iniecit; quo percussus ne forte minas hasce res ipsa comitaretur, cum satellitibus quibusdam, quos cognoverat audacissimos, rem communicat, monstratque litteris quas ad formam litterarum imperatoris effluerat (quippe iam dudum ad hanc imitationem se studiose condocerant), mortem imminere sibi suspicantibus (id enim de litteris colligi certis argumentis poterat) persuadet ut imperatori caedem intentarent. itaque cum egredientem observassent ex urbe sine satis magna custodia corporis, in eum irruunt et omnes strictis gladiis hominem interficiunt. sepultus est ibidem ab exercitu magnifice, rerum gestarum periculorumque causa, quae pro re publica susceperat.

63. Tacito autem Romanum imperium consecuto, Scythae transiecta palude Maeotide per Pontum ad Ciliciam usque sita incursionibus vexarunt;

Τάκιτος τοὺς μὲν αὐτοὺς καταπολεμήσας ἔξειλε, τοὺς δὲ Φλωριανῷ προβεβλημένῳ τῆς ἀλλῆς ὑπάρχει παραδοὺς ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἐξώρμησεν. ἔνθα δὴ καὶ εἰς ἐπιβουλὴν ἐμπεσὼν ἐξ αἰτίας ἀναιρεῖται τοιῦσδε. Μαξιμίνῳ γένοι προσήκοντι τὴν Συρίας ἀρχὴν 5 παραδέδωκεν. οὗτος τοῖς ἐν τέλει τραχύτατα προσφερόμενος εἰς φθόνον ἄμυ καὶ φόβον κατέστησε. τεκόντων δὲ τούτων μίσος, τὸ λειπόμενον εἰς ἐπιβουλὴν ἐτελεύτησεν, ἧς κοινωνοὺς ποιησάμενοι τοὺς Αὐρηλιανὸν ἀνελόντας αὐτῷ μὲν ἐπιθέμενοι Μαξιμίνῳ κατέσφαξαν, διώξαντες δὲ ἀναξενγνόντα Τάκιτον ἀναιροῦσιν.

- 10 64. Ἐντεῦθεν εἰς ἐμφύλιον κατέστη τὰ πράγματα ταραχῆν, τῶν μὲν κατὰ τὴν ἑφῶν βασιλεία Πρόβου ἐλομένων, τῶν δὲ κατὰ τὴν Ρώμην Φλωριανόν. καὶ Πρόβος μὲν εἶχε Συρίαν καὶ Φοινίκην καὶ Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον ἅπασαν, τὰ δὲ ἀπὸ Κιλικίας 15 μέχρις Ἰταλίας Φλωριανός· ὑπήκουον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνη, Γαλάται καὶ Ἰβηρες ἅμα τῇ Βρετανικῇ νήσῳ, καὶ προσέτι γε ἅπασα Λιβύη καὶ τὰ Μαυροῦσια φῦλα. παρεσκευασμένων δὲ εἰς πόλεμον ἀμφοτέρων, εἰς τὴν Ταρσὸν ὁ Φλωριανὸς ἀφικόμενος αὐτῇ στρατοπεδεύειν ἐγνώκει, τὴν κατὰ τῶν ἐν τῷ Βοσπόρῳ Σκυθῶν νικῆν ἡμιτελῆ καταλελοιπώς, ταύτῃ τε καὶ τοῖς 20 ἐγκεκλεισμένοις ἐνδοῦς ἀδεῶς τὰ οἰκίαι καταλαβεῖν. τριβόντος δὲ Πρόβου τὸν πόλεμον οἷα καὶ ἐξ ἐλάττονος πολλῶ δυνάμειος αὐτὸν ἀναδέξαμένου, κατὰ τὴν Ταρσὸν ἐν τῷ θέρει γινομένου καύ-

Probus
et
Florianus.
a. 276

18 Stephanus mavult αὐτῇ ἐστρατοπεδεύειν vel ἐν αὐτῇ στρατοπεδεύειν· potest tamen αὐτῇ etiam adverbialiter accipi pro istis. S. praestat ταύτῃ. 20 ἐνδοῦς ἀδεῶς S, ἐνδοῦσα δὲ ὡς LP.

quos aggressus Tacitus partim ipse debellatos ad internecionem delevit, partim Florianus designato praetorii praefecto debellandos tradidit, et in Europam contendit; ubi lapsus in insidias ex huiusmodi causa necatur. Maximinum propinquum suum Syriae cum potestate praefecerat. is erga principes in re publica viros asperrime se gerens invidiam pariter et metum in eis excitavit; quae cum odium peperissent, in insidias, quod reliquum erat, desuit; quarum in societatem admissis illis qui Aurelianus necaverant, Maximinum aggressi trucidant, et persecuti moventem castra Tacitum interficiunt.

64. Hinc ad tumultum civilem res redierunt, aliis in Oriente Probam imperatorem deligentibus, aliis Romae constitutis Florianum. ac Probus quidem obtinebat Syriam et Phoenicem et Palaestinam et Aegyptum universam; sitas vero a Cilicia regiones ad Italiam usque Florianus. eidem et transalpinae nationes parebant, Galli et Hispani cum insula Britannica, praetereaque omnis Africa cum Mauritanis gentibus. ambobus ad bellum instructis, Tarsum Florianus veniens ibidem castra locanda statuit, victoria contra Scythas in Bosporo semiperfecta relicta; quo factum ut iam circumsessis libere ad sua redeundi copiam concesserit. Probo autem bellum terente, veluti qui longe minoribus illud viribus susceperat, cum in aestate ad

ματος, ἀηθήσαντες οἱ Φλωριανῶ συντεταγμένοι διὰ τὸ ἐκ τῆς Εὐρώπης τὸ πλεόν τοῦ στρατεύματος εἶναι, νόσω δεινῇ περιπίπτουσιν. ὅπερ μαθὼν ὁ Πρόβος εἰς καιρὸν ἐπιθέσθαι διέγνω. τῶν δὲ Φλωριανῶν στρατιωτῶν καὶ παρὰ δύναμιν ἐπέξελθόντων ἐγένοντο μὲν ἀκροβολισμοὶ πρὸ τῆς πόλεως, ἔργου δὲ οὐδενὸς 5 ἀφηγήσεως ἀξίου πραχθέντος ἀλλ' ἀποστάντων ἀλλήλων τῶν στρατοπέδων ἐλθόντες μετὰ ταῦτά τινες τῶν ἅμα Πρόβῳ στρατευομένων παραλεύουσι Φλωριανὸν τῆς ἀρχῆς. ὃδ' γενομένου χρόνον μὲν ἐφυλάχθη τινά, τῶν δὲ περὶ αὐτὸν οὐ κατὰ τὴν Πρόβου 10 πραίφρῃσιν τοῦτο γεγενῆσθαι λεγόντων, ἀναλαβεῖν τὴν ἄλουργίδα Φλωριανὸς αὐθις ἠνέσχετο, μέχρις ἐπανελθόντες οἱ τὰ Πρόβῳ σὺν ἀληθείᾳ περὶ τούτου δοκοῦντα μηνύοντες ἀναιρεθῆναι παρὰ τῶν οἰκείων Φλωριανὸν πεποιήκασιν.

Probus. 65. Περιστάσης δὲ τῆς βασιλείας εἰς Πρόβον, ἐλαύνων ἐπὶ τὰ πρόσω προοίμιον ἐποιήσατο τῶν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πράξεων ἔργον 15 ἐπαινετόν· παρὰ γὰρ τῶν ἀνελόντων Ἀδρηλιανὸν καὶ ἐπιθεμένων Τακίῳ δίκην ἔγνω λαβεῖν. ἀλλὰ προφανῶς μὲν οὐ πράττει τὸ βουλευθὲν δέει τοῦ μή τινα ταραγῆν ἐκ τούτου συμβῆναι, λόγον δὲ στήσας ἀνδρῶν οἷς τοῦτο τεθαρρηκῶς ἔτυχεν, ἐφ' ἑστίασιν τοὺς φονεῖς ἐκάλει. τῶν δὲ συνελθόντων ἐπὶ τοῦ βασιλικῆ 20 κοινωνῆσαι τραπέζῃ, πρὸς τι τῶν ὑπερῶν ἀναχωρήσας ὁ Πρόβος, ἐξ ὃς τὸ γενησόμενον ἀποπτον ἦν, σύνθημα τοῖς ἐπιτεταγμένοις τὸ δρῶμα ἐδίδου. τῶν δὲ τοῖς συνεληλυθόσιν ἀφράκτοις οὖσιν ἐπι-

10 ταῦτα P. 18 τινα om P.

Tarsum aestus existeret, qui erant a partibus Floriani milites, calor insueti, quod maior esset illius exercitus pars ex Europa, gravem in morbum incidebant. quo cognito in tempore Probus tentandum hostem statuit. Floriani vero militibus etiam ultra vires egressis velitationes quidem ante urbem fiebant; sed quod nihil dignum commemoratione gestum fuisset, diremptis a se in vicem exercitiis, accessere deinceps quidam qui Probo militabant, et imperium Florianum abrogarunt. quo facto ad tempus aliquod custoditus fuit, sed cum sui dicerent non hoc de Probi factum sententia, purpuram Florianus iterum sumpsit, donec reversi, qui significarent quid reapse Probus de ipso statueret, a suis Florianum interfici curarunt.

65. Probus imperio potitus, dum movet ulterius, exordium actionum pro re publica suarum dedit facinus sane laudabile. nam de iis qui Aurelianum occiderant et Tacito manus intulerant, supplicium sumere decrevit. non tamen id palam molitur quod deliberaverat, metuens ne quid ea res turbare daret: sed quodam alicubi cuneo militum constituto, quorum fidei rem commiserat, ad epulum caedis auctores invitat. posteaquam hac illi spe convenissent ut mensae imperatoris adhiberentur, in pergulam quandam accessit Probus, de qua conspici res peragenda posset, ac signum facinori perpetrando destinatis dedit. hi vero inermes eos adorti qui convenerant, omnes,

Θεμένων, ἅπαντας πλὴν ἐνὸς κατέσφαξαν, ὃν μετ' οὐ πολλὰ συλλαβῶν ὡς αἴτιον σφίσι κινδύνου γεγονότα παραδέδωκε ζῶντα τῷ πυρὶ.

66. Ταῦτα διαπραξαμένῳ τῷ Πρόβῳ Σατουρνίνος γένει 5 Μαυρούσιος, ἐπιτήδειος ὢν ἐς τὰ μάλιστα τῷ βασιλεῖ διὰ τοῦτο τε καὶ τὴν Συρίας ἀρχὴν ἐπιτετραμμένος, τῆς βασιλείως ἀποστάς πίστεως εἰς ἐπαναστάσεως ἔννοιαν ἦλθεν· ὕπερ ἀκούσαντι τῷ Πρόβῳ καὶ διανοουμένῳ τὸ ἐγγεῖρημα μεταλθεῖν, ἔφθησαν οἱ κατὰ τὴν ἐῶαν στρατιῶται συγκατασβέσαντες τῇ τυραννίδι τὸν 10 ἄνθρωπον. ἔπαισε καὶ ἄλλην ἐπανάστασιν, ἐν τῇ Βρετανίᾳ μελετηθεῖσαν, διὰ Βικτωρίνου Μαυρούσιου τὸ γένος, ὥπερ πεσθεὶς ἔτυχε τὸν ἐπαναστάντα τῆς Βρετανίας ἄρχοντα προστησόμενος. καλέσας γὰρ τὸν Βικτωρίνον πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἐπὶ τῇ συμβουλῇ μεμψάμενος τὸ πταῖσμα ἐπαυροθώσοντα πέμπει· ὃ δὲ ἐπὶ 15 τὴν Βρετανίαν εὐθὺς ἐξορμήσας περινοίᾳ οὐκ ἄφρονι τὸν τύραννον ἀναιρεῖ.

67. Ταῦτα δὲ διαθεῖς τὸν εἰρημένον μοι τρόπον καὶ κατὰ βαρβάρων ἀνεδήσατο νίκας, δύο πολέμους ἀγνωσίμενος καὶ τῷ μὲν αὐτὸς παραγεγονώς, τῷ δὲ ἑτέρῳ στρατηγὸν προστησόμενος. 20 ἐπεὶ δὲ ταῖς ἐν Γερμανίᾳ πόλεσιν ἐνοχλουμέναις ἐκ τῶν περὶ τὸν Ῥῆνον βαρβάρων ἠναγκάζετο βοηθεῖν, αὐτὸς μὲν ὡς ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ἤλαυνεν, ἐνισταμένου δὲ τοῦ πολέμου καὶ λιμοῦ πᾶσι τοῖς αὐτόθι τόποις ἐσκήψαντος ἄπλετος ὄμβρος καταρρογεῖς συγκατῆ-

1 κατέσφαττον P.   2 παραδεδώκασι τῷ πυρὶ P.   10 post
ἔπαισε inserenda vel subaudienda saltem δέ. S.

excepto duntaxat uno, iugularunt; quem non multo post comprehensum, veluti qui periculum eis creasset, vivum igni tradidit.

66. His a Probo peractis, Saturninus natione Maurus, imperatori maxime familiaris, et cui propter hanc ipsam causam administratio Syriae credata fuerat, ab imperatoris fide discessit et de rebellionem cogitare coepit. quod ubi Probus audisset, de conatu castigando cogitantem orientales avertere milites, rebellionem cum ipso Saturnino extincta. sopivit et aliam seditionem, in Britannia concitatam, per Victorinum, natione Maurum, cuius suavis perduellem istum Britanniae praesidem praefecerat. nam cum ad se Victorinum arcessivisset eumque de consilio dato reprehendisset, delictum illud correcturum ablegat. Victorinus in Britanniam statim profectus sollerti conmento perduellem interficit.

67. His ita gestis ut diximus, etiam victoriis Probus adversus barbaros potitus est, duobus bellis confectis, quorum alteri ipse interfuit, alteri ducem praefecit. et quoniam civitatibus Germanicis, quae a vicinis Rheno barbaris infestabantur, necessario subveniendum erat, Rhenum versus ipse cum copiis movet. excepto bello, cum fames in omnibus iis locis ingruisset, iam mensus imber delapsus una cum guttis frumentum quoque detulit, adeo

γαγε ταῖς ψεκᾶσι καὶ σίτον, ὥστε καὶ σωφρὸς αὐτομάτως ἐν τόποις τισὶ συντεθῆναι. πάντων δὲ τῷ παραδόξῳ καταπλεγέντων, τὴν μὲν ἀρχὴν ἄψασθαι καὶ τούτῳ θεραπεῦσαι τὸν λιμὸν οὐκ ἐθάρρουν, ἐπεὶ δὲ παντὸς δέους ἢ ἀνάγκη καρτερωτέρω, πέψαντες ἄρτους καὶ μεταλαβόντες ἅμα καὶ τὸν λιμὸν ἀπεσεύσαντο καὶ 5 τοῦ πολέμου ῥᾶστα τῇ τοῦ βασιλέως περιγεγύνασι τύχη.

Κατώρθωσε δὲ καὶ ἄλλους πολέμους οὐ σὺν πόνῳ πολλῷ, μάχης δὲ καρτερᾶς ἠγωνίσατο πρότερον μὲν πρὸς Λογιῶνας, ἔθνος Γερμανικόν, οὗς καταγωνισάμενος καὶ Σέμνωνα ζωγράφου ἅμα τῷ παιδί, τὸν τούτων ἠγούμενον, ἰκέτας ἐδέξατο, καὶ τοὺς 10 αἰχμαλώτους καὶ τὴν λείαν πῦσαν, ἣν εἶχον, ἀναλαβὼν ἐπὶ ῥηταῖς ὁμολογίαις ἤφιει, καὶ αὐτὸν Σέμνωνα μετὰ τοῦ παιδὸς ἀπέδωκε. (68) καὶ δευτέρω γέγονεν αὐτῷ μάχη πρὸς Φράγκους, οὗς διὰ τῶν στρατηγῶν κατὰ κράτος νεικηκῶς αὐτὸς Βουργούνδοις καὶ Βανδύλοις ἐμάχετο. πλήθει δὲ τὴν οἰκίαν δύναμιν 15 ἑλαττουμένην ὄρων, μερίδα τινα παρυσπᾶσασθαι τῶν πολεμίων διανοεῖτο καὶ ταύτῃ διαμάχεσθαι. καὶ πῶς συνέδραμε τῇ γνώμῃ τοῦ βασιλέως ἢ τύχῃ. τῶν γὰρ στρατοπέδων ὄντων παρ' ἑκάτερα ποταμοῦ. εἰς μάχην τοὺς πέτρων βαρβάρους οἱ Ῥωμαῖοι προεκαλοῦντο· οἱ δὲ ἐπὶ τούτῳ παροξυνθέντες, ὅσοι περ οἴοι τε 20 ἦσαν, ἐπειροῦντο. καὶ συμπεσόντων σφίσι τῶν στρατοπέδων αἱ μὲν ἀπεσφάττοντο τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ καὶ ζῶντες ὑπὸ τοῖς

15 ἐμάχετο πλῆθος. ὁ δὲ LP. 19 post ποταμοῦ in utroque codice spatium est vacuum, quantum scilicet unius vocabuli est capax. S.

quidem ut eius acervi quibusdam in locis per se structi exstiterint. omnibus ad rem novam et incredibilem obstupefactis, initio quidem attingere frumentum eoque famis uti remedio non audebant: sed cum necessitas omni sit metu valentior, panibus inde coctis vescentes simul et famem pepulerunt, et imperatoris fortuna, nullo prope negotio, superiores eo bello discesserunt.

Alia quoque bella levi labore confecit. acres etiam pugnas commisit, primum contra Logiones, nationem Germanicam; quos cum vicisset ac ducentem eorum Semnonem cum filio vivum in potestatem redegisset, supplices factos in fidem recepit, et captivis omnique praeda recuperata, quam habebant, certa quaedam stipulatos dimisit, ipso quoque cum filio Semnone reddito. (68) alterum contra Francos proelium pugnavit; quibus opera ducum strenue victis, ipse cum Burgundorum Vandilorumque copiis dimicavit. cum militum numero suum deminui videret exercitum, partem quandam ab hostibus avellere cogitabat et cum ea proelio decernere; qua in re consilio imperatoris fortuna non defuit. quippe quod exercitus ambo fluminis utramque ripam occupassent, barbaros in adversa ripa castra metatos ad pugnam Romani provocabant. hac illi re quasi per iracundiam perciti, quotquot sane poterant, transiiebant; signisque collatis barbari partim caedebantur, par-

Ῥωμαίους γεγόνασι. τῶν δὲ λειπομένων σπονδὰς αἰτησάντων ἐφ' ᾧ τε καὶ τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, οὓς ἔτυχον ἔχοντες, ἀποδοῦναι, τυχόντες τῆς αἰτήσεως οὐ πάντα ἀπέδωσαν. πρὸς δὲ βασιλεὺς ἀγανακτήσας ἀναχωροῦσιν αὐτοῖς ἐπιθέμενος ἄξιαν ἐπέ-
5 θηκε δίκην, αὐτούς τε ἀποσφάξας καὶ τὸν ἡγούμενον Ἰγγίλλον ζω-
γρῖα ἐλών. ὅσους δὲ ζῶντας οἷός τε γέγονεν ἐλεῖν, εἰς Βρεττα-
νίαν παρέπεμψεν· οἱ τὴν νῆσον οἰκήσαντες ἐπαναστάντος μετὰ
ταῦτά τιнос γεγόνασι βασιλεῖ χρήσιμοι.

69. Τούτων οὕτω περὶ τὸν Ῥῆνον ἀδτιῶ διαπολεμηθέν-
10 των, ἄξιον μὴδὲ τὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον Ἰσαύροις πρᾶχθέντα
παραδραμεῖν. Ἀύδιος τὸ γένος Ἰσαυρος, ἐντεθραμμένος τῇ συνή-
θει ληστεία, στίφος ὁμοιον ἐαυτῷ περιποιησόμενος τὴν Παμφυ-
λίαν ἕπασαν καὶ Ἀνκίαν ἐπήει· συνελθόντων δὲ στρατιωτῶν ἐπὶ
τῇ τῶν ληστῶν καταλήψει, πρὸς Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον οὐχ οἷός
15 τε ὢν ἀντιτάττεσθαι Κρήμναν κατελάμβανε, πόλιν οὖσαν Ἀνκίας,
ἐν ἀποκρήμνῳ τε κειμένην καὶ κατὰ μέρος χαράδραις βαθυτάταις
ὠχυρωμένην, ἐν ταύτῃ πολλοὺς ὡς ἐν ἀσφαλεῖ καὶ τειχῆρει κατα-
φρῶντας εὐρών. ἐπεὶ δὲ τοὺς Ῥωμαίους εἶδεν ἐγκειμένους τῇ
πολιορκίᾳ καὶ τὴν ἐν ταύτῃ τριβὴν γενναίως ὑφισταμένους, τὰ
20 οἰκοδομήματα καθελὼν ἀρόσιμον ἐποίησε τὴν γῆν, σπειρων τε
σίτον παρεσκεύαζε τοῖς ἐν τῇ πόλει δαπάνην. ὄρων δὲ τὸ πλῆθος
πολλῆς δέουμενον χορηγίας, τὴν ἄχρηστον ἡλικίαν, ἄρρενά τε καὶ

2 καὶ τὴν] τὴν τε P. 5 αὐτάν τε ἀποσφάξας τὸν P. Ἰγγίλ·

λον L. 15 κριμναν P,

tim vivi Romanorum in potestatem veniebant. reliqui cum pacem ea lege petissent ut praedam cum captivis, quos habebant, redderent, impetrato quod postulaverant, non omnia restituerunt. quamobrem indignatus imperator, discedentes adortus merito supplicio multavit, ipsis trucidatis et Igillo duce capto, quotquot autem vivos in potestatem redigere potuerat, in Britanniam misit; qui sedes ea in insula nacti, cum deinde aeditionem aliquis molitus esset, utiles imperatori fuerunt.

69. His ita propter Rhenum ab eo debellatis, operae pretium fuerit ne illa quidem silentio praeteriri quae id temporis Isauri perpetrarunt. Lydius quidam, natione Isaurus, consueto latrocinio innutritus, agmine sibi simili comparato totam Pamphyliam atque Lyciam invadebat. cum autem milites ad capiendos latrones coivissent, Lydius, qui exercitui Romano se non posset opponere, Creznam occupavit, oppidum Lyciae, situm in loco praerupto et ex parte vallibus profundissimis munitum, compluribus in ea repertis, qui huc velut ad tutum murisque clausum oppidum confugerant. posteaquam vero Romanos intentos obsidioni moram eius fortiter ferre conspexit, aedificiis dirutis solum arabile reddidit, et frumentum serens iis qui erant in oppido victum parabat. sed quod eam multitudinem suppeditatione copiosa videret egere, quicquid erat aetatis inutilis, tam mares quam feminas, eiectos

θήλεα, ἤφριε τῆς πόλεως ἐκβαλῶν· ἐπεὶ δὲ οἱ πολέμιοι τὸ Λυδίον βούλευμα προῖδόμενοι τοὺς ἐκβληθέντας αὐθις ἐπὶ τὴν πόλιν ἵνα συνήλανον, ἐμβαλῶν εἰς τὰς περὶ τὴν πόλιν χαράδρας διέφθειρον. ὄρυγμα δέ τι, χοῦμα θανμάσιον, ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὰ ἐκτὸς διορύξας καὶ μέχρι τῶν ἐπέκεινα τοῦ πολεμίου στρατοπέδου 5 τόπων ἐκτείνας, ἐξέπεμπε διὰ τούτου τινὰς ἐκ τῆς πόλεως ἐφ' ἀρπαγῇ θρεμμάτων καὶ ἄλλης τροφῆς· ἐκ τούτου τε χορηγία ἐν μέρει τοῖς πολιορκουμένοις ἐπόρει, μέχρις οἱ πολέμιοι τοῦτο γυναικὸς αὐτοῖς μηνυσάσης ἐξεῦρον. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀπέπειν ὁ Λύδιος, ἀλλ' οἶνον μὲν κατὰ βραχὺ τοὺς αὐτῷ συνόντας ἀπέ-10 στήσε καὶ σῖτον ζιμέτρει τοῦ συνήθους ἐλάττονα, τῶν δὲ σιτίων καὶ οὕτως ἐκλιπόντων εἰς ἀνάγκην κατέστη τοῦ πάντας ἀπολέσαι ἐν τῇ πόλει πλὴν ἀνδρῶν αὐτῷ τε ἐπιτηδείων καὶ πρὸς φυλακὴν ἀρκεῖν δοκούντων. κατέσχε δὲ καὶ τὰς γυναῖκας, ὡς ἐπὶ τῇ τῆς φύσεως ἀναγκαῖα χρεῖα κοινῶς εἶναι πεποίηκε πᾶσιν. (70) ἐπεὶ 15 δὲ πρὸς πάντα κίνδυνον ἐγνώκει διαπαλαῖσαι, συμβαίνει τι μετὰ πάντα ταῦτα τοιοῦτον. συνῆν τις ἀνὴρ αὐτῷ μηχανὰς τε κατασκευάζειν εἰδὼς καὶ ἐκ μηχανῶν εὐστόχως ἀφιέναι βέλη δυνάμενος, ὥστε ὁσάκις ἐνεκλεύσατο ὁ Λύδιος αὐτῷ κατὰ τινος τῶν πολεμίων ἀφιέναι βέλος, μὴ διαμαρτεῖν τοῦ σκοποῦ. τούτῳ τοίνυν 20 ἐπιτάξας τρώσαι τινα τῶν ἐναντίων, ἐπειδὴ διήμαρτε βέλος ἐκπέμψας ἢ ἐκ τύχης ἢ ἐκ προνοίας, γυμνώσας τῆς ἰσθμῆτος ἰσχατῶς ἐμαστλήωσε, προσαιπλήσους καὶ θάνατον. ὁ δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς βασάνοις

6 διὰ τοῦτο LP.

14 τὰς om P.

oppido dimisit. cum hostes praevisto Lydii consilio rursus eiectiones in oppidum ire cogerent, in ambientes oppidum valles praecipitatos perdidit. meatu autem operis admirandi ab oppido versus exteriora ducto et perfodiendo ultra hostium castra porrecto, per eum ex oppido quosdam emittebat, qui pecora ceteraque alimenta raperent. atque hinc commeatus obsessis ex parte satis copiosus suppetebat, donec id hostes mulieris indicio deprehenderunt. verum ne sic quidem animum despondit Lydius, sed vinum paulatim suis ademit et frumenti eis solito minus admetiebatur. at hoc etiam modo deficientibus alimentis ad eam necessitatem redactus est ut omnes, quotquot erant in oppido, pederet, exceptis idoneis sibi viris et qui ad oppidi praesidium sufficere viderentur. retinuit et mulieres nonnullas, quas ad usum naturae necessarium communes omnibus esse iussit. (70) cumque luctari constanter adversus periculum quodvis constituisset, post istaec omnia tale quiddam accidit. erat cum eo quidam qui et machinas conficere noverat et machinis emittere tela singulari cum dexteritate poterat, adeo quidem ut quoties Lydius adversus aliquem ex hostibus telum emittere iuberet, a scopo non aberraret. huic ergo cum imperasset ut quendam ex adversariis vulneraret, isque telo emisso vel casu aberrasset fortuito vel data opera, veste nudatum flagris misere cecidit, mortem praeterea comminatus. ille tum propter verbera succensens,

ἀγανακτῶν καὶ ἐπὶ ταῖς ἀπειλαῖς δεδιῶς καιροῦ δοθέντος ὑπεξάγει τῆς πόλεως ἑαυτὸν· ἐντυχὼν δὲ τοῖς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, καὶ ὅσα πέπραχέ τε καὶ ἔπαθε πρὸς τούτους ἐκφήνας, ἐπέδειξεν οὖσαν ἐν τῷ τείχει θυρίδα δι' ἧς εἰώθει Λύδιος κατασκοπεῖν τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ γινόμενα, ταύτης τε προκύπτοντα κατὰ τὸ σύνθηρες ὑπισχνεῖτο τοξέειν. ἀποδεξαμένον δὲ αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ τοῦ τῆς στρατείας ἡγούμενον, στήσας μηχανήν, προσησάμενός τε τοὺς αὐτὸν ἀποκρύπτοντας ὡς ἂν μὴ παρὰ τῶν ἐναντίων ὄρωτο, προκύπτοντα τῆς ὀπῆς τὸν Λύδιον θρασυμένους καὶ τὸ βέλος ἄφεις 10 πλήττει καιρίαν. ὁ δὲ πρῶτος καὶ μετὰ τὴν πληγὴν εἰς τινὰς τῶν συνόντων αὐτῷ τὰ ἀνήκεστα, καὶ τοῖς λείπμενοις ὄρκους ἐπαγαγὼν περὶ τοῦ μὴ ἐνδοῦναι τῇ πολιορκίᾳ καθάπαξ, μόλις ἐξέλιπεν. οἱ δὲ κατὰ τὴν πόλιν οὐκ ἐνεγκόντες ἔτι τὴν πολιορκίαν ἐξέδοσαν ἑαυτοὺς τῷ στρατοπέδῳ, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸ λησι- 15 κὸν τέλος ἐδέξατο.

71. Τῆς δὲ κατὰ Θηβαῖδα Πτολεμαῖδος ἀποστίας βασιλέως, πόλεμον δὲ προκόποντα ἐπὶ χρόνον βραχὴν ἀραμένης, αὐτὴν τε καὶ τοὺς συμμαχήσαντας αὐτῇ Βλεμμύας παρεστήσατο Πρόβος διὰ τῶν τότε στρατηγησάντων. Βυστύρνας δέ, Σκυθι- 20 κὸν ἔθνος, ὑποπεσόντας αὐτῷ προσέμενος κατώκισε Θορακίους χωριοῖς· καὶ διετέλεσαν τοῖς Ῥωμαίων βιοτεύοντες νόμοις. καὶ Φράγκων τῷ βασιλεῖ προσελθόντων καὶ τυχόντων οἰκήσεως μοιρὰς ἀποστᾶσα, πλοίων εὐπορήσασα, τὴν Ἑλλάδα συνετάραξεν

9 ἀφεις libri.

13 [ετι] ἐπι LP.

tam minis territus, oblata usus occasione semet ex oppido subducit. cum quosdam in milites e castris incidisset, et quicquid egisset ac perpressus esset, iis exposuisset, quandam in muro fenestram ostendit, per quam Lydius quicquid in castris gereretur speculari consueverat. per eam more suo prospicientem telo se petiturum pollicetur. ob hanc causam cum dux eius expeditionis hominem ad se recepisset, constituta machina, nonnullisque collocatis ante se per quos occultaretur, ne ab hostibus conspici posset, Lydium per foramen illud prospectantem intuitus, emisso telo, vulnere letali percutit. ille cum etiam post acceptum vulnus in quosdam ex suis crudeliter desaevisset, ac iureiurando superatites obstrinxisset obsidioni nullo modo cessuros, vix tandem exspiravit. qui erant in oppido, non ferentes amplius obsidionem, exercitui se dederunt. atque hunc finem latronum illud agmen habuit.

71. Cum autem et Ptolemais in Thebaide sita defecisset ab imperatore, bellumque perexiguum ad tempus durans suscepisset, tam ipsam quam socios belli Blemmyas Probus opera ducum suorum ad deditionem compulit. Bastarnas, gentem Scythicam, quae illi se subiecit, admittens in Thracia concessis agris collocavit. hi deinceps secundum leges et instituta Romanorum perpetuo vixerunt. iidem cum Franci ad imperatorem accessissent et ab eo sedes obtinuisent, pars eorum quaedam defectionem molita, magnamque navium

ἄπασαν, καὶ Σικελίᾳ προσσχοῦσα καὶ τῇ Συρακουσίων προσμί-
 ξασα πολὴν κατὰ ταύτην εἰργάσατο φόνον. ἤδη δὲ καὶ Λιβύῃ
 προσορμισθεῖσα, καὶ ἀποκρουσθεῖσα δυνάμειος ἐκ Καρχηδόνος
 ἐπενεχθείσης, οἷα τε γέγονεν ἀπαθῆς ἐπανελθεῖν οἴκιδε.

Πρόβου δὲ βασιλεύοντος καὶ τότε συνέβη. τῶν μονομάχων 5
 ἐς ὀγδοήκοντα συστάντες, διακρησάμενοι τοὺς φυλάττοντας, εἰς
 τὰ τῆς πόλεως ἐξελάσαντες τὰ ἐν ποσὶν ἐληίζοντο, πολλῶν, οἷα
 συμβαίνειν φιλεῖ, συναναμιχθέντων αὐτοῖς. ἀλλὰ καὶ τούτους
 βασιλεὺς δύνάμει ἐπέμψας ἐξέτριψε.

Ταῦτα διαπραξαμένῳ τῷ Πρόβῳ, καλῶς τε καὶ δικαίως 10
 οἰκονομήσαντι τὴν ἀρχήν,

*ιστίον ὡς ἐνταῦθα λείπει τὸ τέλος τοῦ α' λόγου
 καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ β'.*

5 βασιλέως P. 7 ἐξελάσαντες] nonne ἔξω ἐλάσαντες? cf. p. 26
 23. 11 in P vacat una duntaxat pagina; sed plures deesse res ipsa
 satis indicat. S. in codice quem Bibliotheca Coisliniana p. 1 p. 214 in-
 dicat, octo hic paginae vacuae relinquuntur. R.

copiam nacta, totam Graeciam conturbavit. in Siciliam quoque delata et
 urbem Syracusanam adorta magnam in ea caedem edidit. tandem cum et in
 Africam appulisset ac reiecta fuisset, adductis Carthagine copiis, nihilominus
 domum redire nullum passa detrimentum potuit.

Hoc quoque Probo imperante contigit. gladiatores numero ad octogin-
 ta, conspiratione facta custodibusque suis interemptis, in urbem progressi,
 quicquid offerretur, diripiebant, cum multi, ceu fieri solet, eis se permiscuis-
 sent. verum et illos imperator missis copiis excidit.

His rebus a Probo gestis, qui et praeclare ac iuste administravit impe-
 rium — —

Sciendum hic primi libri finem desiderari
 et secundi principium.

B.

ἐκ τοῦ τὸν μακρότατον ἀνθρώπου βλον τὸ μέσον διάστημα περι-
 λαμβάνειν ταύτης τῆς ἑορτῆς· σέκουλα γὰρ τὸν αἰῶνα Ῥωμαῖοι
 καλοῦσι. συντελεῖ δὲ πρὸς λοιμῶν καὶ φθορῶν καὶ νόσον ἀκέ-
 5 σεις. ἔσχε δὲ τὴν ἀρχὴν ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. Οὐαλέσιος, ἀφ'
 οὗ τὸ Οὐαλεριανῶν κατάγεται γένος, ἦν ἐν τῷ Σαβίνων ἔθνει
 περιφανής. τούτῳ πρὸ τῆς οἰκίας ἄλλος ἦν ἐκ δένδρων μεγίστων.
 τούτων πειόντος κεραννοῦ καταφλεχθέντων ἠπόρει πρὸς τὸ ἐκ
 10 ψύσης ὑπὲρ τὴν τῶν ἰατρῶν τέχνην διὰ τῶν μάντεων ἦει. τῶν
 δὲ διὰ τοῦ τρόπου τῆς τοῦ πυρὸς πύσεως ὅτι θεῶν ἐστὶ μῆρις
 τεκμηραμένων, εἰκότως δι' ἐκδυσιῶν ὁ Οὐαλέσιος τὸ θεῖον ἔξι-
 λεούτο· ὧν τε μετὰ τῆς γυναικὸς ἐν φόβῳ, καὶ τὸν τῶν παίδων
 θάνατον ἐπιλιζων ὅσον οὐδέπω συμβήσεσθαι, προσπεσὼν τῇ Ἑστία
 15 δύο τελείας ἀντὶ τῶν παίδων αὐτῇ δώσειν ὑπιοχνεῖτο ψυχάς, ἐαν-

1 Diocletiani historia, ut ex Photio discimus, in initio libri secundi, nunc ad a. 305 desiderato, tradi coepta est. inde in fine libri primi excidisse intelligimus res quae ad Carum Carinum et Numerianum spectant. videtur Zosimus, dum Diocletiani erga deos pietatem laudat (cf. 2 10), ad narrationem de ludis saecularibus, quos successores eius celebrare neglexerant, processisse. R. 3 singulari numero legendum videtur σέκουλον seu σήκουλον, vel ut doctiores malunt, σαίνυλον. S. 5 Οὐάλεσιος Οὐαλέσιος libri ante Heumannum. 6 Οὐαλεριανὸν malebat S. 9 καταφλεχθέντων post κεραννοῦ a codicibus iterum ingestum expunxit Heumannus. 10 Valer. Max. ad desperationem usque medicorum. 13 omisi cum Heynio quae post ἐξιλεούτο perperam iterabantur διὰ τῶν μάντεων. 15 τελείας P.

II.

ex eo quod hominis vita longissima medium celebritatis huius intervallum complectitur: nam saeculum Romani vocant quod αἰῶνα Graeci dicunt, hoc est aetatem. conducit autem ad pestes et lues et morbos curandos. originem ex causa quadam huiusmodi habuit. Valesius, a quo Valerianorum familia deducitur, vir erat apud Sabinos illustris. is ante domum suam lucum habebat ex arboribus maxime proceris: quibus fulmine tactis et exustis, quidnam arbores hae vi fulminis absumptae portenderent ambigebat. cum autem ipsius liberi morbo correpti essent medicorum artem superante, haruspices adibat; qui cum ex ignis delapsi modo coniecissent deum hanc iram esse, non abs re caesis hostiis numen Valesius, haruspicum opera, placabat. et quoniam cum uxore in metu versabatur et liberum mortem magis quam ante-
 hac inquam alias exspectabat, ad Vestam prolapsus duas se aedulas ei pue-

τοῦ τε καὶ τῆς τῶν παιδῶν μητρός. ἀποβλέπων δὲ εἰς τὸ κερα-
νόβλητον ἄλλος ἀκούειν φωνῆς ἔδοξεν, ἀπάγειν εἰς Τύραντα ἐγκε-
λευομένης τὰ τέκνα, κάκεισε θερμήραντα τοῦ Τιβέρεως ὕδωρ ἐπὶ
τῆς Αἰδου καὶ Περσεφόνης ἐσχάρας τοῖς παισὶ δοῦναι πιεῖν. ταῦτα
ἀκούσας, τότε δὴ πλέον τὴν τῶν παιδῶν σωτηρίαν ἀπήλπισε· 5
Τύραντά τε γὰρ πόρρω που τῆς Ἰταλίας εἶναι, καὶ οὐκ ἂν ἐν
ταύτῃ τοῦ Τιβέρεως ὕδωρ φανήσεσθαι. διδόναι δὲ αὐτῷ πονη-
ρὰν ἐλπίδα καὶ τὸ θερμῆναι τὸ ὕδωρ ἐπὶ βρομῶ χθονίων δαιμό-
νων ἀκούσαι. (2) ἐπὶ τούτοις ἀπορησάντων καὶ τῶν τερατοσκο-
πων, αὐδῆς πυθόμενος ἔγνω δεῖν τῷ θεῷ πείθεσθαι, καὶ ἐμβα- 10
λῶν πλοῖφ ποταμῶ τὰ τέκνα κατήγαγε τὸ πῦρ. ἐκθιανόντων δὲ
αὐτῶν ὑπὸ καύματι, τούτῳ προσέπει τῆς ὄχθης τῷ μέρει καθ' 3
ὃ τὸ τοῦ ποταμοῦ ῥεῖθρον ἤρεμαῖον ἐδόκει. καλύβη δὲ ποιμένος
ἐναυλισθεὶς ἅμα τοῖς παισὶν ἤκουε κατὰγεσθαι δεῖν ἐν τῷ Τά-
ραντι· ταύτην γὰρ εἶχεν ὁ τόπος πρὸσηγορίαν, τῷ κατὰ τὴν ἄκραν 15
Ἰαπυγίαν ὁμώνυμος ὦν Τύραντι. προσκνήσας οὖν ἐπὶ τῇ συν-
τυχίᾳ τὸ θεῖον ὁ Οὐαλέσιος ἐπὶ τὴν χέρσον ὀκείλει τῷ κυβερνήτῃ
προσέταπτε, καὶ ἀποβὰς τοῖς ποιμέσιν ἐξεῖπεν. ἀρυσόμενος δὲ
ἐκ τοῦ Θύμβριδος ὕδωρ, καὶ τοῦτο θερμήρας ἐπὶ τινος κατὰ τὸν
τόπον ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένης ἐσχάρας, ἔδωκε πιεῖν τοῖς παισὶν. 20
οἱ δὲ ἅμα τῷ πιεῖν ἕπνον προσγενομένου κατέστησαν ὕγιεις. ὄναρ

6 ἐν videtur abundare. 11 ἐκθιανόντων P. 14 δεῖν] δὴ?
Valerius Maximus Terentum; qui locus est in campo Martio, de quo
agit Rutgers. Var. Lect. 4 10. R. 17 Οὐαλέσιος libri ante R.

rorum loco pollicebatur oblaturum animas, suam videlicet et matris eorum. cumque respiceret ad lucum fulmine tactum, audire visus est vocem, quae iuberet ut Tarentum pueros deportaret, atque ibi calefactam aquam Tiberinam in Ditis patris et Proserpinae foco pueris bibendam daret. his auditis magis etiam de salute liberorum desperabat. Tarentum namque remoto Italiae loco situm esse, nec ibi Tiberinam aquam se reperit; praeterea spem non bonam et illud sibi praebere, quod aquam in ara deum inferorum calefacendam audivisset. et cum ob haec incerti etiam haruspices essent, iisdem rursus auditis deo parendum statuit. itaque coniectis in lintrem liberis, ignem secundo flumine detulit. ipsis autem aestu fere extinctis, ad eam ripae partem adnavigabat qua parte motus fluminis tranquillior videretur. cumque pastoriciam quandam in casam cum pueris divertisset, Tarenti capiendum esse hospitium audivit: haec enim loci eius erat appellatio, Tarento propter Iapygium promontorium sito cognominis. quapropter ob eventum felicem numine Valesius adorato, gubernatori mandat ut iravim ad terram appellat, et egressus rem pastoribus exposuit. cumque haustam e Tiberi aquam in quodam foco, ab se id loci facto, calefecisset, eam pueris bibendam dedit; qua illi pota, quiete sopiti, consanuerunt. cumque vidissent in

δὲ Θεασάμενοι, προσαγαγεῖν ἱερεῖα μέλανα Περσεφόνη καὶ Ἄϊδη καὶ τρεῖς ἐπαλλήλους ἄγειν παννυχίδας ὠδῶν καὶ χορῶν, ἀφηγγήσαντο πρὸς τὸν πατέρα τὸ ὄναρ ὡς ἀνδρὸς μεγάλου καὶ Θεοπροποῦς ταῦτα ποιεῖν ἐπισκῆψαντος ἐπὶ τοῦ Ἄρειου πεδίου, καθ' ὃ
 5 καὶ ἀνεῖται τόπος εἰς γυμνάσιον ἵππων. βουλομένου δὲ τοῦ Οὐαλεσίου βωμὸν αὐτόθι καθιδρῶσαι, καὶ τῶν λιθοξόων δρυττόντων ἐπὶ τούτῳ τὸν τόπον, βωμὸς εὐρέθῃ πεποιημένος, ἐν ᾧ γράμματα ἦν "Αἶδου καὶ Περσεφόνης." τότε τοίνυν σαφέστερον διδαχθεὶς τὸ πρακτέον, τούτῳ τῷ βωμῷ τὰ μέλανα προσῆγεν ἱερεῖα καὶ τὰς
 10 παννυχίδας ἐν αὐτῷ διετέλει ποιῶν. (3) οὗτος δὲ ὁ βωμὸς καὶ ἡ τῆς ἱεροουργίας κατάστασις ἀρχὴν ἔλαβεν ἐξ αἰτίας τοιαύδε. Ῥωμαίοις καὶ Ἄλβανοῖς πόλεμος ἦν· ὄντων δὲ ἀμφοτέρων ἐν ὅπλοις ἐπιφάνῃ τις τερατώδης τὴν ὄψιν, ἡμφισμένοσ δέρματι μέλανι, καὶ βοῶν ὡς Ἄϊδης καὶ Περσεφόνη, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλ-
 15 θεῖν, θυσίαν ὑπὸ γῆν αὐτοῖς ποιῆσαι προσέταξαν. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀφανὴς γίνεται. τότε τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι ταραχθέντες ἐπὶ τῷ φάσματι καὶ τὸν βωμὸν ὑπὸ γῆς ἴδρυσαν, καὶ τὴν θυσίαν πεποιηκότες χώματι βάθους εἴκοσι ποδῶν κατεκάλυψαν τὸν βωμὸν, ὡς ἂν πληρὴ Ῥωμαίων ἦναι τοῖς ἄλλοις ἀδελῶν εἶη. τούτον δὲ
 20 Οὐαλέσιος εὐρῶν καὶ τὴν θυσίαν καὶ τὰς παννυχίδας ἐπιτελέσας ἐκλήθη Μάνιος Οὐαλέριος Ταραντίνος· τοὺς τε γὰρ χθονίους Θεοὺς μάνης καλοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ τὸ ὑγαινεῖν οὐαλῆρε, Tu-

1 ἱερεῖα μέλανα Valerio Maximo *hostiae nigrae, quae antiquitus furvae dicebantur*; παννυχίδες ὠδῶν καὶ χορῶν *lectisternia et ludii nocturni*. 19 ἀδελος? 22 μάνεις P. βαλῆρε L.

somniis Diti patri et Proserpinae nigras immolandas esse hostias continuumque trinocium carminibus et tripudiis exigendum, patri somnium hoc indicaverunt, quasi vir magnus et divinam formam praeferens haec in campo Martio fieri iussisset, in quo locus etiam vacuus est ad equorum exercitium. cum autem Valesius aram ibi construere vellet, eaque de causa locum lapicidae foderent, reperta est ara iam facta, in qua efant hae litterae "Ditis patris ac Proserpinae." itaque tum clarius quid agendum esset edoctus, ad eam aram nigras hostias obtulit, et nocturnos ibidem ludos fecit. (3) haec autem ara et immolationis ritus tali quadam ex causa principium habuit. bellum inter Romanos et Albanos erat; et cum utrimque iam in armis essent, quidam prodigiosa specie conspectus est, amictus pelle nigra et clamans Ditem patrem atque Proserpinam eis imperasse, rem sacram sub terra prius sibi facerent quam ventum ad manus esset; atque his dictis evanuit. Romani spectro territi et aram sub terra struxerunt, et facta re sacra rursus aram humo, ad XX pedum altitudinem egesta, obruerant, ut praeter Romanos aliis omnibus de ea nihil constaret. hac reperta Valesius, et sacro nocturnisque ludis peractis, appellatus est Manius Valerius Tarentinus: nam deos inferos Romani manes dicunt, et sanum esse valere; Tarentini denique nomen ei datum ob

ραντῖνος δὲ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Τάραντι θυσίας. χρόνοις δὲ ὕστερον
 λοιμοῦ συμβάντος τῇ πόλει τῷ πρώτῳ μετὰ τοὺς βασιλέας ἔτει,
 Πόπλιος Οὐαλέριος Ποπλικόλας ἐν τούτῳ τῷ βωμῷ θύσας Ἄϊδη
 καὶ Περσεφόνη μέλανα βοῦν καὶ δάμαλιν μέλαιναν ἠλευθέρωσε
 τῆς νόσου τὴν πόλιν, ἐπιγράψας τῷ βωμῷ ταῦτα. “Πόπλιος 5
 Οὐαλέριος Ποπλικόλας τὸ πυροφόρον πεδίον Ἄϊδη καὶ Περσεφόνη
 καθιέρωσα καὶ θεωρίας ἤγαγον Ἄϊδη καὶ Περσεφόνη ὑπὲρ τῆς
 Ῥωμαίων ἠλευθερίας.” (4) μετὰ δὲ ταῦτα νόσων καὶ πολέμων
 ἐνσηκηνάντων ἔτει μετὰ τὸν τῆς πόλεως οἰκισμὸν ἐπὶ τριακασίοις
 πεντηκοστῷ καὶ δευτέρῳ, λύσιν εὑρεῖν ἢ γερονσία τῶν κακῶν ἐκ 10
 τῶν Σιβύλλης βουλομένη χρησμῶν, τοῖς εἰς τοῦτο τεταγμένοις ἀν-
 δράσι τοὺς χρησμοὺς ἀνερευνῆσαι παρεκελεύσατο. τῶν δὲ λοιπὸν
 πανθήσεσθαι τὸ κακόν, εἰ θύσαιεν Ἄϊδη καὶ Περσεφόνη, προ-
 αγορευσάντων, ἀναζητήσαντες τὸν τόπον Ἄϊδη καὶ Περσεφόνη
 κατὰ τὸ προσταχθὲν καθήγισαν, Μάρκου Ποτίτου τὸ τέταρτον 15
 ὑπατεύοντος. καὶ τῆς ἱεροουργίας συντελεσθείσης τῶν ἐπιχειμένων
 ἀπαλλαγέντες τὸν βωμὸν αὐθις ἐκάλυψαν, ἐν ἐσχάτῳ που κείμε-
 νον τοῦ Ἀρείου πεδίου. ταύτης ἐπὶ χρόνον τῆς θυσίας ἀμελη-
 θείσης, αὐθις τινων συμπεσόντων ἀποθνήσκων ἀνενώσατο τὴν
 ἑορτὴν Ὀκταβιανὸς ὁ σεβαστός, [προτελεσθεῖσαν μὲν] ὑπάτων 20
 ὄντων Λουκίου Κηρωρίνου καὶ Μάρκου Μαλλίου Πονηλίου,

3 βαλέριος L. 6 τὸ πῦρ ὃ φέρων πεδίον LP: corr Panvinius.
 9 ἐπὶ om LP. 10 πεντακασίοις τῷ δευτέρῳ LP. 11 ἀν-
 δράσι τε καὶ τοὺς LP, ἀνδράσι ἰς τοὺς S. 12 λοιπῶν libri:
 corr Leunclavius. 15 καθήγισαν LP: corr Leunclavius. Πο-
 τίτου Leunclavius, Ποπλίου libri. M Popillio et Quinctia consuli-
 bus Panvinius. 20 προτελεσθεῖσαν μὲν et τότε δὲ Λουκίου
 Κηρωρίνου καὶ Γαίου Σαβίνου om LP, habet alia manu adscripta
 L margo. 21 Appianus in Punic. p. 42 rectius eum vocat Μά-
 νιον Μανίλιον. R.

rem sacram ad Tarentum factam. sequentibus inde temporibus, pestilentia
 in urbe orta primo post exactos reges anno, P. Valerius Poplicola, caeso
 apud hanc aram Diti patri et Proserpinae bove nigro nigraque bucula, peste
 liberavit urbem, inscriptis arae verbis hisce “P. Valerius Poplicola ignife-
 rum campum Diti patri et Proserpinae dedicavi, ludosque Diti patri et Pro-
 serpinae pro liberatione populi Romani feci.” (4) secundum haec morbis et
 bellis exortis anno ab urbe condita supra trecentessimum quinquagesimo se-
 cundo, senatus iis se malis liberare de Sibyllinis oraculis volens eos ad quos
 haec cura pertinebat oracula scrutari iussit. illis mali finem fore nuntiantibus,
 si Diti patri et Proserpinae rem sacram fecissent, perquisito loco Diti
 patri et Proserpinae, ceu iussi fuerant, M. Potito quartum cos., vota nuncu-
 parunt; et peracto sacro, malis urgentibus liberati, rursus aram terra obrue-
 runt, in extremo campo Martio alicubi sitam. eodem sacrificio ad tempus
 neglecto, cum rursus adversi quidam casus accidissent, Octavianus Augustus
 ludos instauravit, factos illos quidem ante L. Censorino et M. Manlio Puelio

[τότε δὲ Λουκίου Κηρωρίνου καὶ Γαίου Σαβίνου,] τὸν Θεομὸν Ἀττίου Καπίτωνος ἐξηγησαμένον, τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔδει τὴν θυσίαν γενέσθαι καὶ τὴν θεωρίαν ἀχθῆναι, τῶν πεντεκαίδεκα ἀνδρῶν, οἱ τὰ Σιβύλλης θέσφυτα φυλάττειν ἐτάχθησαν, ἀνερευ-
 5 νησάντων. μετὰ δὲ τὸν Σεβαστὸν Κλαύδιος ἤγαγε τὴν ἑορτὴν, οὐ φυλάξας τὸν τῶν ὠρισμένων ἐτῶν ἀριθμὸν. μεθ' ὃν Δομιτιανὸς τὸν Κλαύδιον παραπεμπάμενος, καὶ τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν ἀφ' οὗ τὴν ἑορτὴν ὁ Σεβαστὸς ἐπετέλεσεν ἀριθμήσας, ἔδοξε τὸν
 10 ἐξ ἀρχῆς παραδοθέντα φυλάττειν Θεομὸν. ἐπὶ τούτοις ὁ Σεβήστος τῶν δέκα καὶ ἑκατὸν ἐνοστάντων ἐτῶν ἅμα τοῖς παισὶν Ἀντωνίνῳ καὶ Γέτα τὴν αὐτὴν ἑορτὴν κατεστήσατο, Χίλωνος καὶ Αἰβωνος ὄντων ὑπάτων.

5. Τοιοῦτος δὲ τις ὁ τρόπος ἀνυγέγραπται τῆς ἑορτῆς. περιόντες οἱ κήρυκες εἰς τὴν ἑορτὴν συνίεσαι πάντας ἐκέλευον ἐπὶ
 15 θέαν ἦν οὔτε πρότερον εἶδον οὔτε μετὰ ταῦτα θεάσονται. κατὰ δὲ τὴν ὥραν τοῦ θέρους, πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων τοῦ τὴν θεωρίαν ἀχθῆναι, ἐν τῷ Καπετωλίῳ καὶ ἐν τῷ νεῷ τῷ κατὰ τὸ Παλάτιον οἱ δεκαπέντε ἄνδρες ἐπὶ βήματος καθήμενοι τῷ δῆμῳ διανεμοῦσι τὰ καθάρσια· ταῦτα δὲ ἐστὶ δῶδες καὶ θεῖον καὶ ἄσφαλτος. δοῦ-
 20 λοὶ δὲ τούτων οὐ μετέχουσι, ἀλλὰ ἐλεύθεροὶ μόνοι. συνελθόντος δὲ τοῦ δήμου παντὸς ἐν τε τοῖς ῥηθεῖσι τόποις καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, ὃ ἐν τῷ Λουεντίνῳ λόφῳ καθίδρυσται, οἶτον καὶ κρι-

1 quidni τὸν μὲν θ. — τοὺς δὲ χρ. ? 3 ἀναχθῆναι libri. cf. p. 66 7, 67 17 et 68 13. 10 ἐκστάντων LP: corr S. 11 Χείλωνος LP. Χίλωνος etiam p. 71 18. 19 ἄσφαλτον libri. 22 Ἀντωνίνῳ P.

coss., tunc autem L. Censorino et C. Sabino, cum Ateius Capito leges ludorum exposuisset, ac tempus quo rem sacram fieri atque edi spectacula oporteret, XV viri, ad quos oraculorum Sibyllinorum custodia pertinebat, investigassent. post Augustum Claudius ludos celebravit, numero praestitutorum annorum neglecto. post eum Domitianus, Claudio valere iusso, numeratoque ambitu annorum ex quo ludos Augustus fecisset, traditam ab initio legem servare visus est. secundum hos Severus, cum anni CX iam appetuissent, cum filiis Antonino et Geta ludos eosdem ordinavit, Chilone Liboneque coss.

5. Modus ludorum huiusmodi relatus est in litteris. circumeuntes praecones universos ludorum causa convenire iubebant ad spectaculum, quod neque vidissent antea neque visuri posthac essent. ipso autem messis tempore, perpaucis diebus antequam ludi peragerentur, in Capitolio temploque Palatino XV viri sedentes in suggestu lustralia populo distribuebant. ea sunt faxes et sulphur et bitumen. nec participes horum servi sunt, sed liberi duntaxat homines. posteaquam populus universus et in locis iis quae diximus, et in templo Dianae quod est in Aventino colle, convenit, triticum et hor-

θὴν ἕκαστος φέρει καὶ κύαμον. καὶ ταῖς Μοῖραις ἄγονσι παννυχίδας μετὰ σεμνότητος ἐν νυξίν. ἐνστάτος δὲ τοῦ χρόνου τῆς ἑορτῆς, ἦν ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐν τῷ τοῦ Ἄρεως ἐπιτελοῦσι πεδίω καὶ ταῖς ἴσαις νυξί, καθιεροῦτο τὰ τελούμενα παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Θύμβριδος ἐν τῷ Τύραντι. θύουσι δὲ θεοῖς Διὶ καὶ Ἥρᾳ καὶ Ἀπόλλωνι καὶ Ἀθητοῖ καὶ Ἀρτέμιδι, καὶ προσέτι γε Μοῖραις καὶ Ἐλλειθυίαις καὶ Ἀήμητρι καὶ Αἰδη καὶ Περσεφόνη. τῇ δὲ πρώτῃ τῶν θεωριῶν νυκτὶ δευτέρας ὥρας ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τριῶν παρασκευασθέντων βωμῶν τρεῖς ἄρνυς θύει μετὰ τῶν δεκαπέντε ἀνδρῶν, καὶ τοὺς βωμοὺς καθαιμάξας ὄλο-
 καντοῖ τὰ θύματα. κατασκευασθείσης δὲ σκηπῆς δίκην θεάτρον, φῶτα ἀνάπτεται καὶ πυρὰ, καὶ ὕμνος ἄδεται νεωστὶ πεποιημένος, θεωρίαι τε ἱεροπρεπεῖς ἄγονται. κομίζονται δὲ οἱ ταῦτα ποιοῦν-
 τες μισθὸν τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν, σίτου καὶ κριθῆς καὶ κυάμων· αὗται γάρ, ὡς εἰρηγαί μοι, καὶ τῷ δήμῳ παντὶ διανεμόν-
 ται. τῇ δὲ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ εἰς τὸ Καπετώλιον ἀναβάντες, κἀνταῦθα τὰς νεομισμένας θυσίας προσαγαγόντες, ἐντεῦθεν τε ἐπὶ τὸ κατεσκευασμένον θεάτρον ἐλθόντες, τὰς θεωρίας ἐπιτελοῦ-
 σιν Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι. τῇ δὲ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ γυναῖκες ἐπίσημοι, κατὰ τὴν ὥραν ἣν ὁ χρησμός ὑπηγόρευσεν, εἰς τὸ Κα-
 πετώλιον συνελθοῦσαι λιτανεύουσι τὸν θεὸν καὶ ὕμνοῦσιν ὡς θέμις ἡμέρᾳ δὲ τρίτῃ ἐν τῷ κατὰ τὸ παλῦτιον Ἀπόλλωνος ἱερῷ τρεῖς ἐν-

1 Μύραις LP. 2 aut delendum hoc ἐν νυξίν, aut legendum ἐννέα νυξίν. H. 10 ὄλοκαντεῖ P. 11 δίκην Panvinius: δίχα vulgo. 13 θεωρίαι. v. Spanh. ad Callimach. hymn. in Delum p. 369 553 et 548. R. 17 προσάγοντες LP. 22 non opus est ut cum Th. Smithio ὥρα pro ἡμέρᾳ legatur, si modo verba

deum et fabas quisque aufert, ac Parcís nocturnos ludos caste pudiceque faciunt. ubi ludorum tempus appetiit, quos tribus diebus totidemque noctibus in campo Martio faciunt, hostiæ propter ripam Tiberis ad Tarentum diis consecrantur. his autem diis rem sacram faciunt, videlicet Iovi Iunoni Apollini Latonæ Dianæ, tum præter hos Parcís et Lucinís et Cererí et Diti patri et Proserpinæ. prima nocte spectaculorum, ad horam secundam, tribus aris in ripa fluminis constructis imperator cum XV viris tres agnos caedit, et aris sanguine respersis solitas victimas adolet. scena vero instar theatri constructa, lumina cum rogis accenduntur et hymnus recens factus canitur, adeoque spectacula consentanea rebus divinis eduntur. et hæc qui peragunt, pro mercede primitias fructuum, tritici hordei fabarum, accipiunt: nam illæ, ceu dictum est, et universo populo distribuuntur. postridie conscenso Capitolio et consuētis ibidem immolatis hostiis, ad constructum inde theatrum progressi Apollini et Dianæ ludos faciunt. insequenti die matronæ nobiles ad horam ab oraculo constitutam in Capitolium convenientes deo supplicant et hymnis eum, ceu fas est, celebrant. die tertio in Apollinis aede Palatina ter novem

νέα παῖδες ἐπιφανεῖς μετὰ παρθένων τοσοῦτων, οἱ πάντες ἀμφι-
θαλεῖς, ὅπερ ἐστὶν ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς ἔχοντες περιόντας,
ἕμινος ἄδουσι τῇ τε Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων φωνῇ καὶ παιᾶνας,
δι' ὧν αἱ ὑπὸ Ῥωμαίους σώζονται πόλεις. ἄλλα τε κατὰ τὸν ἕφη-
5 γημένον παρὰ τοῦ θείου τρόπον ἐπράττετο, ὧν ἐπιτελουμένων διέ-
μεινεν ἡ ἀρχὴ Ῥωμαίων ἀλώβητος. ὡς ἂν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πρα-
γμάτων ἀληθῆ ταῦτα εἶναι πιστεύσωμεν, αὐτὸν παραθήσομαι τὸν
Σιβύλλης χρησμόν, ἧδη πρὸ ἡμῶν παρ' ἑτέρων ἀνενηγεμένον.

6. Ἄλλ' ὅποταν μήκιστος ἴκη χρόνος ἀνθρώποισι
10 ζῶης, εἰς ἑτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ὀδεύων,
μεινήσθαι, Ῥωμαῖε, καὶ οὐ μάλ' α λῆσαι ἑαυτούς,
μεινήσθαι τάδε πάντα, θεοῖσι μὲν ἀθανάτοισι
ῥέξειν ἐν πεδίῳ παρὰ Θύμβριδος ἕπλετον ὕδωρ,
ἔπη στεινότατον, νῆξ ἦνικα γαῖαν ἐπέλθη
15 ἤελου κρύψαντος ἐὼν φάος· ἐνθα σὺ ῥέξειν
ἱερὰ ποντογόνοις Μοῖραις ἄρνας τε καὶ αἴγας.

recte interpretemur. prima diei festi nocte victima imperatori erat
immolanda, p. 68 8 sequuntur p. 68 16 τῇ δὲ μετὰ ταύτην (scil. τὴν
νύκτα) ἡμέρα, quae de prima luce accipienda sunt; p. 68 19 verba ead-
em de secundo die, scil. τῇ δὲ μετὰ ταύτην (τὴν ἡμέραν) ἡμέρα.
R. non a die prima, sed a nocte quae antecedit, sacra initium ha-
bent; in ea nocte imperator sacrum facit p. 68 8. inde primus dies
p. 68 16 alter p. 68 19 ita p. 68 22 tertius et ultimus dies recte memora-
tur. H. 8 oraculum hoc exhibet etiam Phlegon Trallianus in Mirabili-
bus c. 4. R. cf. Mitscherlich. Horat. 2 p. 646. 10 Phleg. ὀδεύσας.
11 σὺ] Phl. εἰ. εἰ μάλ' α λῆσαι ἑαυτοῦ Phl, εἰ μάλ' α λῆσαι αὐτοῦ
Politiani codex, οὐ μάλ' α λῆσαι αὐτός Mitsch. an οὐ μάλ' α λῆσαι
αὐτῶν? 13 Phl. ῥέξειν et Θύμβριδος. 14 ῥοπή libri: corr
Stephanus e Phl. 15 Phl. σὺ: vulgo σέ. 16 παντογόνοις
Stephanus et Mitsch.

illustres pueri cum totidem virginibus, omnes utrimque florentes (patrimi
matrimique), hoc est qui ambos parentes adhuc superstites habent, hymnos
et paeanes Graeca Romanaque lingua canunt, quibus subiectae Romanis ur-
bes servantur. itidem alia secundum traditum a numine ritum fiebant, quae
sane quamdiu peracta fuerunt, nullum res publica detrimentum cepit. ut
autem et reapse vera istaec esse credamus, ipsum Sibyllae oraculum appo-
nam; quod ante nos etiam ab aliis est relatum.

6. Ast ubi mortalis longissima venerit aetas
vitae, centenis denis redeuntibus annis,
sis Romane memor, nec te ulla oblivia fallant:
sis memor, ut facias diis immortalibus illo
rem sacram in campo, quem Thybridis alluit unda,
nox brevior tenebris terras ubi texerit atris,
solque suum iubar abdiderit: tum victima Parcis
caprarum atque ovium pariter cadat Oceaninis.

κυνέας δ' ἐπὶ ταῖσδ' Ἑλλειθυίας ἀρέσασθαι
 παιδοτόκους θυέσσιν, ὅπη θέμις. αὐτὶ δὲ γαίῃ
 πληθομένη χοῖρός τε καὶ ὅς ἱεροῖτο μέλαινα.
 ζάλευκοι ταῦροι δὲ Λιδὸς παρὰ βωμῶν ἀγέσθων
 ἡματι, μηδ' ἐπὶ νυκτί· θεοῖσι γὰρ οὐρανίοισι
 ἡμέριος πέλεται θυέων τρόπος, ὡς δὲ καὶ αὐτῶς
 ἱρεύειν. δαμάλης τε βοὸς δέμας ἀγλαδὸν Ἥρης
 δεξιάσθω νηὸς παρὰ σεῦ. καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων,
 ὅστε καὶ ἥλιος κικλήσκειται, ἴσα δεδέχθω
 θύματα Λητοῖδης. αἰετόμενοι τε Λατῖνοι
 παιᾶνες κούροις κούραισι τε νηὸν ἔχοιεν
 ἀθανάτων. χωρὶς δὲ κόραι χορὸν αὐταὶ ἔχοιεν,
 καὶ χωρὶς παίδων ἄρσην στάγης, ἀλλὰ γονήων
 πάντων ζώντων, οἷς ἀμφιθαλῆς ἔτι φύτλη.
 αἱ δὲ γάμον ζεύγλαις δεδημημένοι ἡματι κείνω
 γνῶξ' Ἥρης παρὰ βωμῶν αἰοδιμον ἐδριώσασαι
 δαίμονα λισσέσθωσαν. ἅπασιν δὲ λύματα δοῦνα
 ἀνδράσιν ἢ δὲ γυναιξί, μάλιστα δὲ θηλυτέρησι.
 πάντες δ' ἐξ οἴκοιο φερέσθων ὄσσα κομίζειν

5

1-4

15

1 δ' add Phl. id non recipit Mitsch. qui αἶγας κυνέας, ἐπὶ ταῖς
 δ' Ἑλλειθυίας. 2 παιδοκτόνοις P. 3 πληθογενῆ χοῖροις οἷς
 ἱερεῖοιτο μέλαινα Phl. 4 πάνλευκοι Phl. 5 μηδὲ δὲ τε
 νυκτὶ et οὐρανίδαισι Phl. 6 αὐτῶς] Phl. αὐτοῖς. 7 δαμά-
 λης δὲ Mitsch, δάμαλις δὲ Phl, δαμάλις τε vulgo. 9 αἶσια
 δέχθω Phl. 10 Λητοῖδης καὶ αἰεὶδ. Phl. 11 παιᾶνες Phl:
 vulgo παιᾶνας. 12 αὐταὶ Phl. ἄγοιεν H. 15 ζεύγλαισι Phl.
 17 δὲ λύματα] θελήματα S. 18 θηλυτέραισι Phl.

postea caeruleae placantur et Iithyiae,
 Lucinae, quibus has sacris decet. inde feraci
 Telluri porcus mactator cum sue nigra.
 inde boves nivei Iovis adducantur ad aram,
 idque die, haud noctu: nam diis caelestibus una
 sacra diurna placent. similes his sunt iuvencae:
 Iunonis nitidam capiant altaria vaccam.
 hinc et sacra feret paria abs te Phoebus Apollo,
 Latona genitus, quem Solem nomine dicunt.
 paeanasque canant sublata voce Latini
 aedibus in sacris pueri innuptaeque puellae,
 ex alia pueri dicant sua carmina; quorum
 salvus uterque parens fruitur vitalibus auris.
 at quae nuptarum fuerint numeroque locoque
 adsideant flexis genibus Iunonis ad aram,
 divam exorantes, cunctorum ut vota secundet,
 vota quidem et marium, magis at muliebria vota.
 quilibet eque domo secum ferat omnia quae fas

ἔστι θέμις θνητοῖσιν ἀπαρχομένοις βίοτιο,
 δαίμοσι μελιχίοσιν ἰλάσματα καὶ μακάρεσσιν
 Οὐρανδαίς. τὰ δὲ πάντα τεθησανρισμένα κείσθω,
 ὄφρα τε θηλυτέρησι καὶ ἀνδράσιν ἐδριόωσιν
 5 ἔνθεν πορσύνης μεμνημένος. ἡμασι δ' ἔστω
 νυξί τ' ἐπασσυτέρησι θεοπρέπτους κατὰ θώκος
 παμπληθῆς ἄγυρις. σπουδῇ δὲ γέλωτι μεμίχθω.
 ταῦτά τοι ἐν φρεσὶν ἦσιν αἰεὶ μεμνημένος εἶναι,
 καὶ σοι πᾶσα χθὼν Ἰταλὴ καὶ πᾶσα Λατίνη
 10 αἰὲν ὑπὸ σκήπτροισιν ὑπαυχένιον ζυγὸν ἔξει.

7. Ἔτι τοίνυν, ὡς τὸ θεοπρόπιόν φησι καὶ τὸ ἀληθὲς ἔχει,
 τούτων ἀπάντων κατὰ θεσμόν ἐπιτελουμένων ἐφυλάττετο μὲν ἡ
 Ῥωμαίων ἀρχή, καὶ διετέλεσαν τὴν καθ' ἡμᾶς πᾶσαν ὡς εἰπεῖν
 οἰκουμένην ὄφ' ἑαυτοὺς ἔχοντες· ἀμεληθείσης δὲ τῆς ἐορτῆς ἀπο-
 15 θεμένου Διοκλητιανοῦ τὴν βασιλείαν, ὑπερρή κατὰ βρυχὴ καὶ
 ἔλαθε κατὰ τὸ πλεόν βαρβαρωθεῖσα, ὡς αὐτὰ ἡμῖν τὰ πράγματα
 ἔδειξε. βούλομαι δὲ καὶ ἐκ τῶν χρόνων ἀληθῆ δεῖξαι τὸν λόγον.
 ἀπὸ γὰρ τῆς Χίλωνος καὶ Λίβωνος ὑπατείας, καθ' ἣν Σεβήρος
 τὴν τῶν Σεκουλαρίων ἡγάγεν ἐορτήν, ἄχρις ὅτε Διοκλητιανὸς ἐν-
 20 νάκις δατάκις δὲ Μαξιμιανὸς γεγόνουσιν ὑπατοὶ, διέδρουμεν εἰς

3 οὐρανίοις et κείσθαι Phl. 4 ὄφρα τελῆ θυμέλῃσι Phl.
 6 ἐπασσυτέρησιν Phl. θεοπρέπτους Politiani liber: θεοπρέπτους
 LP, θεοπροπίους Phl, θεοστέπτους S. 7 σπουδῇ γε γέλωτι
 LP, σπουδῇ δὲ γέλως τε S. 8 φρεσὶ σῆσιν Phl. 9 Λατί-
 νων Phl. 11 ἔτι τοίνυν R, ἔτι οὖν Heumannus, εὖ τοίνυν
 Stephanus: vulgo εἰ τοίνυν.

mortales superis, ceu primitias epularum,
 mitibus et divis, divis offerre beatis
 caelitibus. sint haec omnes cumulata per aras,
 ex his suppedites ut femellis maribusque,
 qui sacris aderunt. etenim noctesque diesque
 vis hominum praesens ad pulvinaria divum
 ingens sit numero, ludicra et seria tractans.
 haec adeo tibi sint memori bene condita mente.
 Itala sic tellus omnis telusque Latina
 aeternum tua sceptrata colet, tua iussa capesset.

7. Cum igitur recte, sicut oraculum tradit et ipsa res exigit, haec omnia suo modo ac ritu peragerentur, salvum erat Romanorum imperium, et universum, prope dixerim, orbem nostrum perpetuo sibi subiectum habebant. iisdem vero ludis neglectis, cum imperio se Diocletianus abdicasset, paulatim quasi deliquit, taciteque redactum est ad barbariem maiori ex parte, sicut res ipsae testantur. libet autem eius quod dico veritatem de temporibus ipsis probare. nam a consulatu Chilonis et Libonis, quo Severus ludos saeculares exhibuit, usque ad Diocletiani nonum, Maximiani octavum consulatum cen-

ἐνιαυτὸς πρὸς τοῦς ἑκατόν, καὶ τότε Διοκλητιανὸς ἰδιώτης ἐκ βασιλείως ἐγένετο καὶ Μαξιμιανὸς ταυτὸ τοῦτο πεποίηκε. τρις δὲ ἤδη γεγονότων ὑπάτων Κωνσταντίνου καὶ Λικινίου τῶν δέκα καὶ ἑκατὸν ἐνιαυτῶν ὁ χρόνος συνεπληροῦτο, καὶ δὲ ὄν ἔδει τὴν ἑορτὴν κατὰ τὸ νενομισμένον ἀχθῆναι. τούτου δὲ μὴ φυλαχθέντος ἔδει εἰς τὴν νῦν συνέχουσαν ἡμᾶς ἐλθεῖν τὰ πράγματα δυσκληρίαν.

Constantius et Gallorius a. 305 8. Διοκλητιανὸς μὲν τελευτᾷ τρισὶν ἐνιαυτοῖς ὕστερον, ἤδη δὲ καταστάνας αὐτοκράτορες Κωνσταντίος καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Γαλλέριος ἀνέδειξαν Καίσαρας Σεβήρον καὶ Μαξιμίνον, ἀδελφῆς ὄντα παῖδα τοῦ Γαλλερίου, Σεβήρῳ μὲν τὴν Ἰταλίαν Μαξιμίνῳ 10 δὲ τὰ πρὸς ἀνίσχοιτα ἤλιον παραδόντες. τῶν δὲ πραγμάτων εὖ διακειμένων καὶ τῶν πανταχοῦ βαρβάρων ἐκ τῶν προλαβόντων κατορθωμάτων ἀσμένως ἠσυχάζοντων, Κωνσταντίνος ἐξ ὀμίλλας γυναικὸς οὐ σεμνῆς οὐδὲ κατὰ νόμον συνελθούσης Κωνσταντίῳ 15 τῷ βασιλεῖ γεγεννημένος, ἤδη μὲν ἔχων ἔνοιαν ἐν εαυτῷ βασιλείας, εἰς μέλλουσα δὲ καταστάς ἐπιδυμίαν ἀπ' οὗ Σεβήρος καὶ Μαξιμίνος τῆς τοῦ Καίσαρος τιμῆς ἔτυχον, ἔγνω τοὺς τόπους λιπεῖν ἐν οἷς ἔτυχε διατρίβων, ἔξορμῆσαι δὲ πρὸς τὸν πατέρα Κωνσταντίον ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνεσιν ὄντα καὶ τῇ Βρετανίᾳ 20 συνεχέστερον ἐνδημοῦντα. δεδιὼς δὲ μή ποτε φεύγων κατληφθεῖη (περιφανῆς γὰρ ἦν ἤδη πολλοῖς ὁ κατέχων αὐτὸν ἔρως

7 ὕστερον referendum ad v. 5. mortuus est post tertium consulum Constantini et Licinii, anno 313 p. C. cf. Tillemont. t. 4 p. 610.
9 Γαλλέριος LP passim, nonnunquam Γαλλέριος. S. Σεβήρον LP. 10 ὄντας παῖδας P: Victor ep. Maximinum solum Gallerii sororis filium vocat. R. 15 γεγεννημένος P.

tum et unus annus elapsi fuerunt. ac tum quidem privatus ex imperatore Diocletianus factus est; cuius exemplum Maximianus est secutus. verum Constantino et Licinio tertium cons. centum et decem annorum tempus intergrum aderat, quo iam ludos consueto more celebratos oportuit. eo vero non observato, ad infelicitatem illam res publica prolabi necesse fuit quae hoc tempore nos urget.

8. Ac Diocletianus quidem annis tribus post mortuus est. qui vero iam facti erant imperatores, Constantius et Maximianus Gallerii, Caesares appellaverunt Severum et Maximinum, qui natus erat ex sorore Gallerii, et Italiam Severo, Maximino provincias ad solem orientem sitas attribuerunt. cum autem in bono res essent statu, et ubique locorum barbari perlubenter ob res superiorum temporum feliciter in eos gestas quiescerent; Constantinus natus ex consuetudine mulieris parum honestae, et quae non in manum imperatori Constantio legitime convenisset, iamdudum cum animo suo de imperio cogitans, et cupiditate maiori accensus ex quo Severus et Maximinus dignitatem Caesarem consecuti fuerant, ea loca relinquenda statuit quibus in locis agebat, et ad Constantium patrem proficiscendum, qui apud nationes transalpinas erat, et in Britannia plerumque vivebat. veritus autem ne forte fugiens apprehenderetur, quod compluribus iam notissimus esset amor imperii, quo

τῆς βασιλείας) τοὺς ἐν τοῖς σταθμοῖς ἵππους, οὓς τὸ δημόσιον
 ἔτρεφεν, ἅμα τῷ φθᾶσαι τὸν σταθμὸν κολούων καὶ ἀχρείους ἔων
 τοῖς ἐξῆς ἐσιτῶσιν ἐχρητο. καὶ ἐξῆς τοῦτο ποιῶν τοῖς μὲν διώ-
 5 κοῦσιν ἀπέκλεισε τὴν ἐπὶ τὸ πρόσω πορείαν, αὐτὸς δὲ προσήγγιζε
 τοῖς ἔθνεσιν ἐν οἷς ἦν ὁ πατήρ. (9) συμβᾶν δὲ τὸν αὐτοκρά-
 τορα Κωνσταντῖον ἐν αὐτῷ τελευτῆσαι τῷ χρόνῳ, τῶν μὲν ὄντων
 αὐτῷ γνησίων παιδῶν οὐθέννα πρὸς βασιλείαν ἔκριναν ἀξίόχρεων,
 ὄρωντες δὲ Κωνσταντῖνον εὖ ἔχοντα οἱ περὶ τὴν ἀλλήν στρατιῶ-
 10 ται, καὶ ἅμα δωρεῶν μεγαλοπρεπῶν ἐπαρθέντες ἑλπίσι, τὴν τοῦ
 αὐτοῦ δειχθείσης κατὰ τὸ σύνθηρες, οὐκ ἀνασχετὸν εἶναι νομισας
 Μαξέντιος ὁ Μαξιμιανοῦ τοῦ Ἐρκουλλίου παῖς, εἰ Κωνσταντίνῳ
 μὲν ἐκβαλῆ τὸ σπουδασθὲν ἐξ ἀσέμνου μητρὸς γεγονότι, βασιλέως
 δὲ τοιοῦτου παῖς αὐτὸς γεγονὼς εἰκῆ κείμενος μένοι τὴν πατρῴαν
 15 ἀρχὴν ἐτέρων ἔχόντων, προσλαβὼν ὑπερέτας τῆς ἐγχειρήσεως
 Μαρκελλιανὸν καὶ Μάρκελλον ταξιάρχους καὶ Λουκιανόν, ὃς τοῦ
 χοιρείου κρέως ἦν χορηγὸς ὃ τὸ δημόσιον ἐπεδίδον τῷ Ῥωμαίων
 δήμῳ, καὶ προσέει γε τοὺς περὶ τὴν ἀλλήν στρατιώτας, οὓς
 πραιτωριανοὺς καλοῦσιν, εἰς τὸν βασιλεῖον θρόνον παρὰ τούτων
 20 ἀνεβιβάσθη, μεγάλας ἀμείβεσθαι δωρεαῖς τοὺς τοῦτο δύντας
 αὐτῷ κατεπαγγελιάμενος. ὤρμησαν δὲ ἐπὶ τὴν προῦξιν Ἀβελλίου

Galerius
 et Con-
 stantinus.
 a. 306

6 τῶν μενόντων P. 16 Μακελλιανὸν P. ταξιάρχας P. 21 Ὁβελ-
 λου P. Tillemontius rescribendum censet Ἀνουλλίνου, qui tunc praefec-
 tus urbis erat. nihil mutandum: nam ὁ τόπον ἐπέχων τοῦ ὑπάρχου
 τῆς πόλεως est is qui locum gerit praefecti urbis, ut propaefectus prae-
 torii dicitur ὁ τόπον ἐπέχων τοῦ ὑπάρχου τῆς αὐλῆς. cf. 2, 12. R.

flagrabit: equos stabularios, quos alebat res publica, cum primum aliquod
 stabulum attigisset, mutilans et inutiles relinquens, quotquot ulterius stabant,
 apprehenderetur, quod compluribus iam notissimus esset amor imperii, quo
 iis utebatur. quod cum de loco in locum pergens faceret, exclusit ab ulte-
 riori progressionem persequentes, et ipse propius ad eos populos accessit,
 apud quos degebat pater. (9) cumque contingeret, ut Constantius imperator
 eodem tempore de vita decederet: neminem praetoriani milites ex legiti-
 mis ipsius liberis idoneum regno iudicarunt; sed Constantinum ad hoc aptum
 videntes, simulque spe magnificarum largitionum erecti, Caesaris ei dignita-
 tem tribuerunt; cuius imagine Romae, pro more, exhibita: Maxentius Ma-
 ximiani Herculii filius, non tolerandum ratus, Constantino quidem ex animi
 sententia conatum suum succedere, qui muliere non matrona genitus esset;
 se vero talis imperatoris filium, neglectum iacere, patrum imperium obti-
 nentibus aliis: adiunctis sibi administris instituti Marcelliano et Marcello tri-
 bunis militum et Luciano, suillae carnis praebitore, quam fiscus populo Ro-
 mano largiebatur; et aulis praeterea militibus, quos praetorianos vocant, in
 regium ab his solium collocatus est; magnis se vicissim muneribus affectu-
 rum pollicitus eos, a quibus hoc consecutus esset. facinus quidem auspici

πρότερον ἀναιρεθέντος, ἐπειδὴ τοῦ τῆς πόλεως ἐπύρχου τόπον ἐπέχον ἔδοξε τοῖς ἐγγειρομένοις ἐναντιοῦσθαι.

10. Ταῦτα μαθὼν Μαξιμιανὸς ὁ Γαλλέριος ἐκπέμπει τὸν Καίσαρα Σεβήρον πολεμήσοντα Μαξεντίῳ. ἔξορήσαντος δὲ
- a. 307 αὐτοῦ τοῦ Μεδιολάνου καὶ διὰ τῶν Μαυρουσίων ἐλθόντος ταγμα-
των, χρήμασι τὸ πολλὸν μέρος τῶν σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν διαφθεί-
ρας Μαξέντιος, ἤδη δὲ καὶ τὸν τῆς ἀλλῆς ὑπαρχον προσποιησά-
μενος Ἀνουλλῖνον, ἐκράτησε ῥᾶστα Σεβήρου συμφυγόντος εἰς τὴν
Ῥάβενναν, πόλιν ὀχυρὰν τε καὶ πολυάνθρωπον καὶ τροφῶν ἔχου-
σαν πλῆθος αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ στρατιώταις ἀρκοῦν. 10
ταῦτα γνοὺς Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκούλιος, καὶ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς εἰκό-
τως ἀγωνιῶν Μαξέντιον, τῆς Λουκανίας, ἐν ἧ ἴσπερ ἦν, ἔξορή-
σας ἐπὶ τὴν Ῥάβενναν ἦει. συνιδὼν δὲ ὡς οὐκ ἂν ἔκων ταύτης
ἐκβληθεῖν Σεβήρος ἀσφαλοῦς τε οὔσης καὶ τροφὰς ἐχούσης ἀρ-
κούσας, ὄρκους ἀπατήσας ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλθεῖν ἐπεισε. διόντα 15
τοίνυν αὐτὸν καὶ εἰς τι χωρίον ἐλθόντα ᾧ Τρία κυπηλεῖα προση-
γορία, λόχος ἐγκαταστὰς αὐτόθι παρὰ Μαξέντιον, συλλαβῶν καὶ
βρόχῳ τὸν τράχηλον ἀρτήσας ἀνείλεν. οὐκ ἐνεγκῶν δὲ μετρίως
τὰ ἐπὶ τῷ Καίσαρι Σεβήρῳ γενόμενα Μαξιμιανὸς ὁ Γαλλέριος ἐκ
τῆς ἐφίας ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἔγνω παραγενέσθαι δίκην τε Μαξεντίῳ 20
τῶν ἡμαρτημένων πρέπουσαν ἐπιθεῖναι· γενόμενος δὲ κατὰ τὴν
Ἰταλίαν καὶ τοὺς στρατιώτας οὐ πιστῶς περὶ αὐτὸν ἔχειν ἀισθό-

4 ἔξορήσαντα δὲ αὐτὸν L. 5 διὰ] μετὰ Th. Smithius. 9 et 13
Ῥαβαίνναν L. 9 ὀχυρωτέραν L. 14 τε om P. 17 Leun-
clavius Μαξιμιανοῦ.

sunt, Abellio prius interfecto, quod is praefecti urbis locum obtinens, horum molitionibus adversari visus esset.

10. His cognitis, Severum caesarem Maximianus Gallerius ablegat, bellum Maxentio facturum, eum Mediolano profectum, et cum Maurorum ordinibus accedentem, Maxentius militum animis maiori ex parte pecunia corruptis, atque etiam praefecto praetorii Anullino sibi conciliato, nullo negotio vicit. Severus fuga Ravennam se contulit, urbem munitam et populosam, quaeque copiam alimentorum tantam haberet, quanta tum ipsi tum militibus eius sufficeret. haec cum Maximianus Herculis intellexisset, ac de filio Maxentio non abs re sollicitus esset; Lucania relicta, in qua id temporis degebat, Ravennam contendit. cumque vidisset, Severum hac invitum eici non posse, quod munita esset, et annonis idoneis abundaret: sacramentis circumvento, Romam ut veniret, persuasit. quo quidem pergens, ubi quemdam ad locum venisset, quem Tres Tabernae vocant, ab insidiis, quas eo loco Maxentius collocaverat, apprehensus necatur, inserta laqueo cervice. cum autem Maximianus Gallerius haud aequo tulisset animo, quae in Severum Caesarem designata fuerant, ab Oriente Romam eundem statuit, et admissorum nomine poenas irrogandas. ut in Italiam appulerat, parum fidos erga

μενος ἐπὶ τὴν ἐξὸν ἀνέλευξε, μάχης οὐδεμιᾶς γενομένης. ἐν τούτῳ καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκοῦλιος, δυσανασχετῶν ἐπὶ ταῖς κατεχούσαις τὴν πολιτείαν ταραχαῖς, πρὸς Διοκλητιανὸν ἀφικνεῖται τηρικαῦτα ἐν Καρνοῦτῳ πόλει Κελτικῆ διατριβόντα, καὶ πείθειν 5 ἐπιχειρεῖ τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν καὶ μὴ περιδεῖν τὴν τοσοῦτω χρόνῳ καὶ πόνοις αὐτῶν περιωθεῖσαν ἐκδοθῆναι παραφρονοῦση νεότητι καὶ παρανοίᾳ τῶν εἰσφρησάντων ἑαυτοὺς τῇ βασιλείᾳ σαλευομένην. Διοκλητιανοῦ δὲ μὴ θεμένου τοῖς αἰτουμένοις, ἀλλὰ τὴν ἡσυχίαν ἐμπροσθεν ποιησαμένου τοῦ πράγματα ἔχειν (ἴσως 10 γὰρ καὶ προήδει τὴν καθέξουσαν τὰ πράγματα σύγχυσιν οἷα καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον αἰεὶ προσκειμένος ἀγιστεία), διαμαρτῶν τῆς πειρασ ὁ Ἐρκοῦλιος καὶ μέχρι Ῥαβέννης ἐλθὼν αὐθις ἐπὶ τὰς Ἄλπεις ἤλτανεν, ἐντευξόμενος ἐκέισε διατριβόντι Κωνσταντίνῳ. φύσει δὲ ὢν φιλοπράγμων καὶ ἄπιστος, δώσειν ὑποσχόμενος τὴν θυγα- 15 τέρα Φαῦσταν αὐτῷ καὶ τὴν ὑπόσχεσιν [αὐτῷ] πληρώσας, παράγειν ἐπεχειρεῖ καὶ πείθειν ὡς ἂν διώκοι μὲν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀναχωροῦντα Γαλλέριον Μαξιμιανόν, ἐπιβουλευοὶ δὲ Μαξεντίῳ. ὡς 20 τοῦ καὶ Κωνσταντίνου τὸν κηδεστὴν καὶ τὸν υἱὸν Μαξεν-

Galerius,
Constanti-
nus, Lici-
nius.
a. 307

4 Καρνοῦτῳ] docente Valesio ad Ammianum (30, 5) eam Καρνοῦντα vocant Polybius, Livius, Ptolemaeus, Ammianus. hodie *Haimberg* vocatur in ripa Danubii sita. Cluver l. 3 c. 30. R. Κελτικῆ suspecta lectio. nam Ammianus 30 17 *Carnutum Illyricum oppidum*, Aurelius Victor in *Vero urbem Pannoniae* vocat. in Illyricum sane, non in Galliam secessit Diocletianus, cum se imperio abdicasset. *Cellar.* 11 ἀγιστεία S: libri ἀγγιστεία. 15 ὑπόσχ. αὐτῷ] ἐν αὐτῷ P. 17 ὡς] οὐκ Tillemontius t. 4 p. 102.

se militum animos sentiens, ad Orientem, nullo commisso proelio, rediit. interim Maximianus etiam Hercules eas turbas, quae rem publicam vexarent, indigne ferens, ad Diocletianum id temporis Carnuti (oppidum hoc Celticum est) degentem venit; eique persuadere nititur, ut imperium resumeret, nec id pateretur, tam diuturno tempore, tantisque laboribus ipsorum conservatum, insanienti iuventae ac illorum dementiae, a quibus occupatum esset, expositum quassari. verum Diocletiano postulatis eius non assentiente, sed negotiorum occupationi quietem anteferente; (nam fortassis etiam rerum perturbationem securam prospiciebat, ut erat vir religionis observantissimus) Hercules eo conatu frustratus, et Ravennam usque progressus, rursum versus Alpes contendit, ut commorantem ibi Constantinum conveniret. cumque natura inquietus et infidus esset, promissa illi Fausta filia, eoque promisso impleto, fallere conabatur hominem et persuadere, discedentem ex Italia Gallerium Maximianum persequeretur et insidias Maxentio strueret. ad haec cum illum obsequentem nactus esset, a Constantino discedens imperium recuperare nitebatur, quod speraret se Constantinum generum et fi-

- τιον κακῶς διαθήσειν. (11) ἀλλὰ τούτων ὄντων ἐν ἔγχειρήσειν ἔτι, Μαξιμιανὸς ὁ Γαλλέριος ἐκ προλαβούσης ἑταιρείας ἐπιτήδειον ὄντα αὐτῷ Λικίνιον βασιλέα καθίστησιν, ἐπιστρατεύσαι τοῦτον Μαξέντιον διανοούμενος. ἐπεὶ δὲ ταῦτα βουλευομένῳ Constanti-
nus et Li-
cinius.
a. 311 τραῦμα δυσίατον ἐνοκῆψαν αὐτῷ τοῦ βίου μετέστησεν, εἶχετο μὲν 5
a. 307 καὶ Λικίνιος τῆς βασιλείας, Ἐρκούλιος δὲ Μαξιμιανὸς ἀναλαβεῖν, ὡς εἴρηται μοι, τὴν βασιλείαν ἐπιχειρήσας ἀλλοτριῶσαι μὲν τῆς πρὸς Μαξέντιον εὐνοίας τοὺς στρατιώτας ἐσπούδασε; τοῦ δὲ δωρεαῖς καὶ ἐλεειναῖς ἰκεσίαις αὐτοὺς ἐπισπασαμένου καὶ τῆς κατὰ Κωνσταντίνου διὰ τῶν σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν ἐπιβουλῆς πειραῖτο. 10
προκαταλαβούσης δὲ Φαύστης τὸ ἐγχειρούμενον καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ τοῦτο μνησάσης, ἀπορούμενος ἐπὶ τῷ πάντων ἐκπεσεῖν ὁ
a. 310 Ἐρκούλιος νόσω κατὰ τὴν Ταρσὸν ἐτελεύτησε.

12. Ταύτην δὲ διαφυγῶν ὁ Μαξέντιος τὴν ἐπιβουλήν, a. 307 ἔχειν τε ἤδη βεβαίως οἰόμενος τὴν ἀρχήν, ἐν Λιβύῃ καὶ Καρχηδόνοι τοὺς τὴν εἰκόνα τὴν αὐτοῦ περιοίοντας ἐπεμπεν. ὅπερ γενέσθαι κωλύσαντες οἱ αὐτόθι στρατιῶται τῇ περὶ Γαλλέριον Μαξιμιανὸν εὐνοίᾳ καὶ μνήμῃ, ἐπειδὴ Μαξέντιον ἐπιστρατεύσειν αὐτοῖς ἔγνωσαν ταύτης ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀνεχώρησαν. ἱκαναῖς δὲ δυνάμεσι περιπεσόντες, αἷς ἀντίσχευον 20
οὐδ' οἷοί τε ἦσαν, ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα πάλιν ἀπέπλευσαν. ἐφ' οἷς κινήθεις ὁ Μαξέντιος ὤρμησεν ἐπὶ τὴν Λιβύην ἐκπλεῦσαι καὶ τῶν ταῦτα τολμησάντων ἁμαρτήματα μετελθεῖν. τῶν δὲ μάν-

2 ἑταιρίας P.

23 ἁμαρτήματα] an τὰ ἁμαρτήματα?

lium Maxentium in mutua concitaturum odia. (11) dum haec ille molitur, Maximianus Gallerius ex societate superiorum temporum familiarem sibi Licinium imperatorem creat, quod huius opera bello Maxentium persequi cogitaret. posteaquam Gallerius haec agitans consilia ex incurabili vulnere vitam cum morte commutasset, imperium Licinius quoque sibi vindicabat. eidem recuperando, ceu diximus, intentus Maximianus Herculus, ut milites a benevolentia et studiis erga Maxentium alienaret, operam dabat. at cum is largitionibus et miseris supplicationibus suas in partes eos pertraxisset, etiam Constantino struere nitebatur insidias eorum opera militum quos ille penes se habebat. verum quod Fausta conatum illius antevertisset ac rem totam Constantino indicasset, in desperationem rerum omnium adductus Hercules apud Tarsum morbo exstinguitur.

12. Maxentius insidiis hisce liberatus, seque iam constabilitum habere putans imperium, in Africam et Carthaginem mittebat qui eius imaginem circumferrent. quod cum fieri prohibuissent eorum locorum milites ob suam erga Gallerium Maximianum benevolentiam eiusque memoriam, cognito Maxentium eius adversationis causa suscepturum expeditionem, Alexandriam discessere. cumque satis magnas in copias incidissent, quibus consistere non poterant, navigiis Carthaginem reversi sunt. quamobrem commotus Maxentius in Africam navigare constituit et auctores horum facinorum punire. sed

των ἐκθυσσαμένων αἰσία τε οὐκ εἶναι τὰ ἱερεῖα λεγόντων, ὀκνήσας
 τὸν ἔκπλου διὰ τε τὸ μὴ καλὰ φανῆναι τὰ ἱερά καὶ διὰ τὸ
 δεδιέναι μὴ ποτε Ἀλέξανδρος ἀντισταῖη, τόπον ἐπέχειν τοῦ
 5 ὑπάρχου τῆς ἀδῆς ἐν Λιβύῃ καθεσταμένους, καταπραττόμενος
 ἑαυτῷ τῆς αὐτῶν ὑπονομίας ἀπηλλαγμένην τὴν ἐπὶ Λιβύῃν ἐκ τῆς
 Ἰταλίας διάβυσιν, ἐνεγράπη πρὸς Ἀλέξανδρον, ὄμηρον αὐτῶν αὐ-
 τῷ τὸν ἐκείνου παῖδα δοθῆναι· ἦν γὰρ παῖς τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὴν τε
 ἡλικίαν ἀκμάζων καὶ τὴν ὄψιν ὠραῖος. ὁ δὲ ὑποπτεύσας ὡς οὐχ
 10 δημηρέας ἔνεκεν αἰτοίῃ τὸν παῖδα δοθῆναι Μαξέντιος ἀλλ' ἐπὶ
 καὶ τοὺς δόλῳ διαχρησομένους αὐτὸν ὁ Μαξέντιος ἔξαπέστειλε
 καὶ προδοσίᾳ τὸ σκευωρηθὲν ἐφωράθη, τότε δὴ καιρὸν ἐδρόντες
 οἱ στρατιῶται πρὸς ἀπόστασιν ἐπιτήδειον τὴν ὑλουργίδα περιέθε- a. 308
 σαν Ἀλεξάνδρῳ, Φρυγί τε ὄντι τὸ γένος καὶ δειλῷ καὶ ἀτόλμῳ
 15 καὶ πρὸς πάντα πόνον ὀκνοῦντι καὶ προσέτι γεγηρακίτι.

13. Κατὰ δὲ τὴν Ῥώμην ἐκπεσόντος πυρὸς εἴτε ἐξ ἀέρος
 εἴτε ἐκ γῆς (τοῦτο γὰρ ἄδηλον) ὁ τῆς Τύχης ἐφλέχθη ναός. πάν-
 των δὲ σβῆσαι τὴν πυρὰν συνδραμόντων, βλάσφημα ῥήματα κατὰ
 τοῦ θεοῦ τῶν στρατιωτῶν τις ἀφείλ, καὶ τοῦ πλήθους διὰ τὴν
 20 πρὸς τὸ θεῖον εὐσέβειαν ἐπελθόντος ἀναιρεθεῖς, ἐκίνησε τοὺς στρα-

4 τοῖς ὑπάρχουσιν LP, vitiose; locus similis 2, 9 lectioni textus patro-
 cinatur. S. vid. Gothofred. tit. de prox. comit. disposit. ad leg.
 4. Ritter. 5 δὲ αὐτῷ P. αὐτῶν expungit H. 6 ἐκτρέ-
 10 πει L. 10 αἰσχίσταίς R. 12 προδοσίᾳ P. 16 legere
 queas etiam ἐμπεσόντος, ut 4, 18. S.

cum haruspices rem sacram fecissent nec perlitatum dicerent, navigare veri-
 tus, partim quod ex ta se non offerrent bona, partim quod metueret ne Ale-
 xander adversaretur, qui pro praefecto Africae gerebat, adeoque transiection-
 nis in Africam ex Italia viam sibi muniens, omni suspicione liberam, ad
 Alexandrum se convertit, et ab eo filium sibi obsidem dari petit: habebat
 enim Alexander filium aetatis adultae, facie quam honesta. sed is suspicatus
 non ea causa filium suum a Maxentio peti, ut obses esset, verum ut perfide
 secum ageretur, missam hoc nomine legationem repudiat. cum autem Maxen-
 tius et alios misisset qui eum dolo de medio tollerent, idque facinus proditione
 cognitum esset, occasionem nacti milites ad rebellionem idoneam, Alexandro
 purpuram tradunt, qui et natione Phryx esset et timidus et parum audax et
 ad omnem laborem suscipiendum tardus et praeter haec aetate proventus.

13. Romae tunc orto igne, incertum ex aëre an a terra, templum For-
 tunae conflagravit. cumque restinguendi incendii causa concurrissent omnes,
 contumeliosis quibusdam in ipsum numen a milite quodam prolatis verbis,
 eoque propterea interempto a plebe, quae religionis causa hominem punivit,

τιώτας εἰς στάσιν· καὶ μικροῦ δεῖν εἰς τὴν κατὰ τῆς πόλεως ἀπό-
λειαν ἤλθον, εἰ μὴ ταχέως τὴν τούτων ὁ Μαξέντιος μανίαν
ἐπράυνεν.

14. Ἐντεῦθεν προφάσεις ἀναζητεῖ τοῦ πρὸς Κωνσταντί-
νον πολέμου, καὶ ποιησάμενος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς ὄδου-
5 νᾶσθαι, Κωνσταντίνου δεδωκότος αἰτίαν αὐτῷ τῆς τελευτῆς,
ἐπὶ Ῥαιτίονα ὄδον ἐλαύνειν διανοεῖτο ὡς τοῦ ἔθνους τούτου καὶ
Γαλλία καὶ τοῖς Ἰλλυριῶν κλίμασι πλησιάζοντος· ἀναιροπόλει
γὰρ καὶ Δαλματίας καὶ Ἰλλυριῶν περιέσσεσθαι διὰ τῶν ἐκεῖσε στρα-
τιωτικῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν Λικινίου δυνάμεων. ταῦτα κατὰ 10
νοῦν ἔχων Μαξέντιος ᾤήθη δεῖν τὰ ἐν Λιβύῃ πρότερον διαθεῖναι,
καὶ συναγαγὼν δυνάμεις ἀνδρῶν, ἡγεμόνα τε ταύταις ἐπιστήσας
Ῥούφιον Βουλουσιανὸν τὸν τῆς ἀδελφῆς ὑπαρχον, εἰς τὴν Λιβύην
διαβιβάζει, συνεκπέμψας αὐτῷ Ζηνᾶν, ἄνδρα καὶ ἐπὶ πολεμικῇ
πέρᾳ καὶ προύττητι διαβόητον. τῇ δὲ πρώτῃ προσβολῇ τῶν 15
Ἀλεξάνδρου στρατιωτικῶν ἐγκλινάντων ἐπὶ στρατιωτικὸν τάγμα συν-
a. 311 ἔφρευγε καὶ Ἀλεξάνδρος· οὗ τινὸς ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενομένου
καὶ αὐτὸς συλληφθεὶς ἀπεπνίγη. τοῦτο δὲ τοῦ πολέμου δεξαμέ-
νου τὸ τέλος, ἐρυχωρῶτα τοῖς συκοφάνταις ἐδόθη πάντας ὡς εἰ-
πεῖν, ὅσοι κατὰ τὴν Λιβύην ἦσαν γένους ἢ περιουσίας εὖ ἔχοντες, 20
ὡς τὰ Ἀλεξάνδρου φρονήσαντας ἐνδεικνύναι· καὶ φειδῶ παντάπα-
σιν ἦν οὐδεμία, τῶν μὲν ἀναιρουμένων, τῶν δὲ τὰς οὐσίας αἷς

7 ἐπὶ Ῥαιτίαν τὴν ἄνω S. 10 Illyria et Dalmatia, uti ex c. 17
patet, erant Licinii; corrupendo igitur duces et milites Licinii potiturum se his provinciis speravit. R. 12 ἀνδρῶν] immo ἀδράς, sicut
5 11. 13 aliis Fusius Volusianus.

seditio militaris est concitata, qua milites parum abfuit quin ad urbis interitum progredirentur, nisi Maxentius eorum furorem propere mitigasset.

14. Secundum haec Maxentius occasiones gerendi adversus Constantinum belli quaerebat, seque dolere propter obitum patris simulans, cui mortis causam Constantinus praebuisset, via qua itur ad Raetos proficisci cogitabat, velut hac natione tam Galliae quam Illyricis regionibus proxima: somniabat enim et Dalmatia et Illyriis se potiturum opera ducum militarium in iis locis et Licinii copiarum. haec cum haberet in animo Maxentius, res Africanas prius constituendas duxit. itaque coactis hominum copiis, eisque dato duce Rufio Volusiano praetorii praefecto, in Africam illas transmittit, ablegato cum hoc et Zena, viro tam bellicarum rerum experientia quam mansuetudine celeberrimo. cum primo congressu milites Alexandri ad quendam militum globum deflexissent, fugae socium se praebat Alexander; quo globo ab hostibus superato etiam ipse comprehensus et suffocatus est. bello in hunc modum finito, latus calumniatoribus apertus est campus omnes, prope dixerim, quotquot in Africa vel genere vel opibus praestabant, velut Alexandri partium sectatores deferendi; nec ullis omnino parcebatur, cum alii ne-

ἔτυχον ἔχοντες ἀπολλύντων. εἰσήγετο δὲ Θράκιμος εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ τῶν ἐν Καρχηδόνι κακῶν. Μαξέντιος μὲν οὖν ταῦτα διαπραξάμενος, καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τε καὶ τὴν Ῥώμην αὐτὴν μετὰ πάσης ὁμότητός τε καὶ ἀσελγείας προσενεχθεῖς, ἐν στούτοις πως ἦν.

15. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος καὶ πρότερον ὑπόπτως πρὸς αὐτὸν ἔχων, τότε μᾶλλον εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ παρεσκευάζετο μάχην· καὶ συναγαγὼν δυνάμεις ἕκ τε ὧν ἔτυχεν ἔχων δορικτήτων βαρβάρων καὶ Γερμανῶν καὶ τῶν ἄλλων Κελτικῶν ἔθνων, καὶ τοὺς ἀπὸ 10 τῆς Βρετανίας συνειλεγμένους, εἰς ἑνέα πονομυριάδας πεζῶν ἄπαντας καὶ ὀκτακισχιλίους ἰππέας, ἤλαυνεν ἐκ τῶν Ἄλπεων ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, τὰς μὲν προσαγούσας ἑαυτὰς ἐκεχειρία πόλεις ἀβλαβεῖς ἀφίεις, τὰς δὲ ἐς ὄπλα ἰούσας καταστρεφόμενος. παρασκευαζομένου δὲ μείζονι δυνάμει καὶ Μαξεντίου, Ῥωμαίων μὲν καὶ 15 Ἰταλῶν εἰς ὀκτὼ μυριάδας αὐτῶν συνεμάχουν, καὶ Τυρρηγῶν ὅσοι τὴν παραλλίαν ἄπασαν ὤκουν, παρείχοντο δὲ καὶ Καρχηδόνιοι στρατεύματα μυριάδων τεσσάρων, καὶ Σικελιώται πρὸς τούτοις, ὥστε εἶναι τὸ στράτευμα πᾶν ἑπτακαίδεκα μυριάδων, ἰππέων δὲ μυρῶν πρὸς τοῖς ὀκτακισχιλίοις. τσαυτῆ παρασκευασαμένων ἀμφοτέρων στρατιᾶ, Μαξέντιος γέφυραν ἐπὶ τοῦ Θύμβριδος ἐπήγγυτο, μὴ συνάψας ἄπασαν ἀπὸ τῆς ὄχθης τῆς πρὸς τῇ πόλει μέχρι τῆς ἄλλης, ἀλλ' εἰς δύο διελόμενος μέρη, ὥστε ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τοῦ ποταμοῦ τὰ πληροῦντα μέρος τῆς γεφύρας ἐκάτερον συναν-

20 στρατεία LP.

carentur, alii facultates suas amitterent. quin et Romae triumphatum est ob perpetrata Carthagine mala. et Maxentii quidem rerum his ita gestis, ac omnibus per Italiam ac in ipsa urbe per summam crudelitatem libidinemque habitis, hic status erat.

15. Constantinus autem, qui hominem et antea suspectum haberet, tunc magis ad gerendum adversus eum bellum se comparat. ideoque collectis copiis ex redactis in potestatem barbaris et Germanis et aliis Celticis nationibus, itemque de Britannia coactis militibus, qui omnes erant ad nonaginta milia peditum et octo milia equitum, ex Alpibus in Italiam movet; ac oppida quidem per indutias se deditia nullo damno multat, ad arma vero tendentia, in dicionem redigit. cum Maxentio, longe maioribus copiis semet instruente, Romanorum et Italorum octoginta milia se ad belli societatem coniunxerant, itemque Tusci, quotquot universam oram maritimam incolebant. praebebant et Carthaginenses exercitum quadraginta milium, et praeter hos Siculi, adeo quidem ut totus exercitus centum et septuaginta peditum et decem atque octo milibus equitum constaret. tantis cum ambo copiis instructi essent, Maxentius pontem supra Tiberim amnem struit, non connexum prorsus a ripa, quae urbem spectat, ad alteram usque ripam, sed duas in partes ita divisum, ut in medio flumine ea quae partem utramque pontis explebant in-

τῶν πως ἀλλήλοις περόναις σιδηραῖς, ἀνασπώμεναις ἤνικα ἂν τις μὴ βουληθεῖη ζυγῶσαι τὴν γέφυραν. ἐπέταξε δὲ τοῖς μηχανοποιοῖς, ἐπειδὰν ἴδωσι τὸν Κωνσταντίνου στρατὸν τῇ ζεύξει τῆς γεφύρας ἐφειστώτα, ἀνασπᾶσαι τὰς περόνας καὶ διαλύσαι τὴν γέφυραν, ὥστε εἰς τὸν ποταμὸν τοὺς ἐπὶ ταύτῃ ἐστῶτας πεσεῖν.⁵ καὶ Μαξέντιος μὲν ταῦτα ἐμηχανᾶτο, (16) Κωνσταντῖνος δὲ μέχρι τῆς Ῥώμης ἅμα τῷ στρατῷ προελθὼν ἐν τῷ πεδίῳ τῷ πρὸ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύετο, ἀναπεπταμένῳ τε ὄντι καὶ ἐς ἵππασίαν ἐπιτηδεῖω. Μαξέντιος δὲ ἐναποκλείσας ἑαυτὸν τοῖς θεοῖς ἱερεῖα προσήγαγε καὶ τῶν ἱεροσκόπων περὶ τῆς τοῦ πολέμου τύ-10 χης ἀνεπυνθάνετο καὶ τὰ Σιβύλλης διηρηνᾶτο. καί τι θέσφατον εὐρῶν σημαῖνον ὡς ἀνάγκη τὸν ἐπὶ βλάβῃ πρῶττοντα Ῥωμαίων οἰκτρῶ θανάτῳ περιπεσεῖν, πρὸς ἑαυτοῦ τὸ λόγιον ἐλάμβανεν ὡς δὴ τοὺς ἐπελθόντας τῇ Ῥώμῃ καὶ ταύτην διανοουμένους εἰλεῖν ἀμυνόμενος. ἐξέβη δὲ ὅπερ ἦν ἀληθές. ἐξαγαγόντος γὰρ¹⁵ Μαξεντίου πρὸ τῆς Ῥώμης τὸ στράτευμα, καὶ τὴν γέφυραν ἦν αὐτὸς ἔξευξε διαβάντος, γλαυκῆς ἀπίρω πλήθει καταπτῶσαι τὸ τεῖχος ἐπλήρωσαν· ὅπερ θεασάμενος ὁ Κωνσταντῖνος ἐνεκελεύετο τάττεσθαι τοῖς οἰκείοις. στάντων δὲ κατὰ κέρατα τῶν στρατοπέδων ἀντίων ἀλλήλοις, ἐπαφῆκε τὴν ἵππον ὁ Κωνσταντῖνος, ἣ²⁰ δὲ ἐπελάσασα τῶν ἐναντίων ἵππῶν ἐκράτει. ἀρθέτος δὲ καὶ τοῖς πῆξοις τοῦ σημείου, καὶ οὗτοι σὺν κόσμῳ τοῖς πολεμίοις ἐπήεσαν. γενομένης δὲ μάχης καρτερῶς αὐτοὶ μὲν Ῥωμαῖοι καὶ

2 μὴ om P.

13 τὸ λόγιον Leunclavius: libri τὸ λοιπόν.

ter se quodam modo concurrerent fibulis ferreis, quae revelebantur, quoties pontem quis iunctum nollet. simul imperat fabris, cum primum viderent exercitum Constantini iuncturae pontis insigtere, fibulas revellerent ac pontem solverent, ut quotquot huic insisterent, in fluvium delaberentur. ac Maxentius quidem haec struebat, (16) Constantinus autem cum exercitu Romam usque progressus ante urbem castra metatur in campo qui et late patet et equitationi est opportunus. Maxentius inclusus diis hostias immolat, et extispices de belli eventu consulit, ipsis quoque Sibyllinis oraculis perverstigatis. cumque repperisset oraculum, quo significaretur in fati esse ut qui ad detrimentum populi Romani spectantia designaret, miserabili morte periret, de semet ipso id oraculum accipiebat, quasi qui Romam adortos eamque capere cogitantes propulsaret. eventus autem comprobavit id quod verum erat. nam cum Maxentius ex urbe copias produxisset, iamque pontem quem ipse iunxerat transiisset, infinita quaedam multitudo noctuarum devolans muros complebat. quo conspecto suis Constantinus, ut aciem struerent, imperat. cum exercitus utrinque cornibus adversis starent, equitatum Constantinus immisit. is equitatum hostilem adortus fudit. peditibus quoque signo sublato, rite compositaeque in hostem illi tendebant. acri com-

οὐκ ἐκ τῆς Ἰταλίας σύμμαχοι πρὸς τὸ κινδυνεύειν ἀπώκωνον, ἀπαλλαγὴν εὐρεῖν πικρῶς ἐχόμενοι τυραννίδος, τῶν δὲ ἄλλων στρατιωτῶν ἄφατον ἔπιπτε πλήθος ὑπὸ τε τῶν ἰππέων συμπατούμενον καὶ ἀναιρούμενον ὑπὸ τῶν πεζῶν. μέχρι μὲν οὖν ἡ ἵππος ἀντιεῖχεν, ἐδόκει πως ἐλπίς ὑπεῖναι τῷ Μαξεντίῳ· τῶν δὲ ἰππέων ἐνδόντων, ἅμα τοῖς λειπομένοις εἰς φρυγὴν τραπεῖς ἔετο διὰ τῆς τοῦ ποταμοῦ γεφύρας ἐπὶ τὴν πόλιν. οὐκ ἐνεγκόντων δὲ τῶν ξύλων τὸ βάρος ἀλλὰ ῥαγόντων, ἐφέρετο μετὰ πλήθους ἄλλου καὶ αὐτὸς Μαξέντιος κατὰ τοῦ ποταμοῦ. (17) ἀγγελθείσης δὲ τοῖς
 10 ἐν τῇ πόλει τῆς νίκης, χαίρειν μὲν οὐδεὶς ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐθάρρει διὰ τὸ τὴν ἀγγελίαν οἰσθαῖ τινὰς εἶναι ψευδῆ· τῆς δὲ Μαξεντίου κεφαλῆς ἐπὶ δόρατος ἀνεχθείσης, ἀποθέμενοι τὸν φόβον εἰς ἡδονὴν τὴν ἀθυμίαν μετήγαγον.

Ἐπὶ τούτοις οὕτως ἐκβάσει ὁ Κωνσταντῖνος ὄλλοις μὲν τισὶ
 15 τῶν ἐπιτηδειοτάτων Μαξεντίῳ δίκην ἐπέθηκε, τοὺς δὲ πραιτωριανοὺς στρατιώτας ἐκτρίψας καὶ τὰ φρούρια τὰ τούτους ἔχοντα καθελὼν, διαθέμενός τε τὰ κατὰ τὴν Ρώμην, ἐπὶ Κέλτοσδε καὶ Γαλάτας ἐξώρμησε. μεταπεμνόμενος δὲ Λικίνιον ἐν τῷ Μεδιολάνῳ κατεγγυῖ τὴν ἀδελφὴν τούτῳ Κωνσταντίαν, ἣν καὶ πρό-
 20 τερον αὐτῷ δώσειν ὑπέσχετο, τῆς πρὸς Μαξέντιον δυσμενείας ἀ. 319
 κοινωνὸν ἔχειν βουλόμενος· τούτου πραχθέντος Κωνσταντῖνος

11 διὰ τοῦ] δέει τοῦ LP.

13 ἀθυμίαν S: ῥαθυμίαν LP.

misso proelio, Romani quidem ipsi et Itali socii segiores ad obeunda pericula se praebebant, quod acerba tyrannide se liberari optarent: reliquorum vero militum innumerabilis quaedam multitudo cecidit, tum ab equitibus obtrita tum a peditibus interempta. enimvero quamdiu resistebat equitatus, aliqua Maxentio spes esse reliqua videbatur. sed equitibus iam succumbentibus, fuga cum reliquis arrepta per pontem fluminis ad urbem contendebat. tignis autem minime sustinentibus eam vim oneris adeoque ruptis, cum cetera multitudine Maxentius etiam fluminis impetu abripiabatur. (17) victoriae fama ad eos perlata qui erant in urbe, nemo propter illa quae gesta fuerant laetitiam quandam prae se ferre audebat, quod falsum esse nuntium plerique arbitrarentur. verum ubi Maxentii caput summa hasta praefixum in urbem relatum esset, metu deposito vecordiam cum voluptate commutabant.

Hoc eventu rerum Constantinus de paucis quibusdam Maxentio familiarissimis poenas exegit, praetorianis militibus e medio sublatis et castellis dirutis, in quibus degere consueverant. cumque res urbanas constituisset, ad Celtas et Gallos profectus est. Licinio Mediolanum accessit sororem Constantiam in matrimonium tradidit, quam et antea se daturum ei promiserat, cum eum sibi socium contra Maxentium hostem adiungere vellet. eo peracto Constantinus ad Celtas revertitur. ceterum bellis civilibus inter
 Zosimus.

μὲν ἐπὶ Κελτοὺς ἀνεχώρει, Λικιννίῳ δὲ καὶ Μαξιμίνῳ πολέμων
 ἐμφυλίων ὑπεκκαυθέντων καὶ μάχης ἐν Ἰλλυριοῖς καρτερᾶς γενο-
 μένης, ἔδοξε μὲν τὴν ἀρχὴν ὁ Λικιννίος ἐλαττοῦσθαι, παραχρῆμα
 δὲ ἀναμαχεσίμενος εἰς φυγὴν τρέπει τὸν Μαξιμίνον, ὃς διὰ τῆς
 ἐώας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἀπιὼν ἐλπίδι τοῦ συναγαγεῖν εἰς τὸν πόλε-
 μον δυνάμεις ἀρκούσας ἐν Ταρσῷ τελευτᾷ.

- a. 314 18. Οὕτω τῆς βασιλείας εἰς Κωνσταντῖνον καὶ Λικιννιον
 περιστάσης, ὀλιγίστου χρόνου διαδραμόντος εἰς διωφορὰν ἦλθον
 ἀλλήλοισι, Λικιννίου μὲν οὐ δεδωκότος αἰτίας, Κωνσταντῖνου δὲ
 κατὰ τὸ σὴνθεσις αὐτῷ περὶ τὰ συγκείμενα φανέντος ἀπίστου καὶ 10
 τῶν ἐθνῶν τινὰ τῶν τῆ βασιλείᾳ Λικιννίου λαχόντων παρασπᾶσθαι
 βουλευθέντος. τῆς τοίνυν ἔχθρας αὐτοῖς ἐμφανοῦς γενομένης,
 ἀμφοτέροι τὰς περὶ σφᾶς δυνάμεις συναγαγόντες εἰς μάχην συν-
 ἤρσαν. ἀλλὰ Λικιννίος μὲν εἰς Κίββαλιν συνήθροϊζε τὸν στρα-
 τόν. πόλις δὲ αὕτη Παιονίας ἐστίν, ἐπὶ λόφον κειμένη. στενὴ 15
 δὲ ὁδὸς ἣ ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνάγει, σταδίων πέντε τὸ εὖρος ἔχουσα,
 ἧς τὸ πολὺ μέρος ἐπέχει λίμνη βαθεῖα, τὸ δὲ λεπτόμενον ὄρος ἐστίν,
 ἐν ᾧ καὶ ὁ λόφος ἐφ' οὗπερ ἡ πόλις. ἐντεῦθεν πεδίον ἀναπε-
 πταμένον ἐκδέχεται πολὺ τι καὶ εἰς ἄποψιν ἄπειρον. ἐν τούτῳ
 Λικιννίος ἰστροτοπεδέετο, τὴν φάλαγγα τὴν οἰκείαν εἰς μῆκος 20
 ἐκτελών ὑπὸ τὸν λόφον, ὡς ἂν μὴ ἀσθενῆ δόξαιεν εἶναι τὰ κέρα-
 τα. τοῦ δὲ Κωνσταντῖνου πρὸς τῷ ὄρει τὸν στρατὸν τάξαντος,

1 legebatur Μαξιμιανῶ et Μαξιμιανόν: corr H: coll. p. 72 9 10.
 16 τὸ om P. totum hoc σταδίων πέντε τὸ εὖρος ἔχουσα fortasse post
 λίμνη βαθεῖα ponendum.

Licinium et Maximinum accensis, acrique facto proelio in Illyriis, ab initio
 quidem superari visus est Licinius, sed confestim redintegrata pugna Maxi-
 minum in fugam vertit; qui per Orientem in Aegyptum discedens, spe co-
 gendarum copiarum quantae gerendo bello sufficerent, Tarsi diem vitae su-
 premum obiit.

18. Hoc modo ad Constantinum et Licinium devoluto imperio, cum
 perexiguum temporis effluxisset, exorta sunt inter eos dissidia, non quod Li-
 cinius causam praebuisset, sed quod more suo Constantinus pacta conventa
 parum integra fide servasse visus esset, ac nationes quasdam ad imperium
 Licinii pertinentes avertere voluisset, itaque prorumpentibus in apertum
 inimicitiis, ambo copias suas ad dimicandum cogebant. Licinius ad Cibaliim
 colligebat suos. id oppidum est Pannoniae in colle situm; ad quod oppidum
 via sursum ducit arcta, cuius latitudo quinque stadiorum est. eiusdem ma-
 iori parti profunda palus imminet. reliquum mons est, quo in monte collis
 est ille situs in quo esse oppidum ipsum diximus. hinc aperta planities ex-
 cipit, ingens ea quidem et prospectu infinita; qua in planitie castra Licini-
 habebat, phalangem suam sub colle porrigens in longitudinem, ne parum
 firma cornua viderentur. Constantinus ad montem suos inaccesserat, e

ἤγειτο μὲν ἡ ἵππος· τοῦτο γὰρ ἔδοξεν εἶναι λυσιτελέστερον, ἵνα μὴ τοῖς πεζοῖς οἱ πολέμιοι σχολαιτέρον ἐμβύλλουσι ἐμπίπτοντες ἐπὶ τὸ πρόσω διὰ τὴν δυσχέρειαν προῖεναι κωλύοιεν. οὗ δὲ γενομένου κρατήσας ἐν τάχει τῆς ἐμβολῆς, τῶν σημείων ἀρθέντων 5 αὐτίκα τοῖς ἐναντίοις ἐπήει, καὶ γέγονε μάχη πάσης ὡς εἰπεῖν ἄλλης καρτερωτέρα· τῶν γὰρ βελῶν ἐκτοξευθέντων ἑκατέρω στρατεύματι, ταῖς αἰχμαῖς καὶ τοῖς δόρασι ἐπὶ χρόνον συγχρὸν συνεπλάκησαν. τῆς δὲ μάχης ἀρξαμένης μὲν ἕξ ἡρῶς, ἐσπέρας δὲ ἄχρι παραταθείσης ἐνίκα τὸ δεξιὸν κέρας, οὗ Κωνσταντῖνος 10 ἤγειτο. τραπέκτων δὲ τῶν ἐναντίων εἰς φυγὴν, ἐπειδὴ καὶ Λικίνιον εἶδον ἐπὶ τὸν ἵππον ἀναπηδῶντα καὶ πρὸς δρασμὸν ἔτοιμον αἱ σὺν αὐτῷ φύλαγες, οὐκέτι κατὰ χώραν ἠνείχοντο μένειν οὔτε δείπνου μεταλαβεῖν· ἀπολιπόντες δὲ θρέμματα καὶ ὑποζύγια καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀποσκευὴν, σιτία δὲ τοσαῦτα φέροντες ὅσα 15 πεινῆν κατ' ἐκείνην οὐκ εἶα τὴν νύκτα, σπουδῆ πάσῃ καταλαμβάνουσι ἅμα Λικινίῳ τὸ Σίρμιον. πόλις δὲ Παιονίας τὸ Σίρμιον, ὃ παραρρέει ποταμὸς ἐπὶ θατέρως, εἰς τὸν Ἰστρὸν ἐμβάλλων. παραδρομῶν δὲ καὶ ταύτην καὶ λύσας τὴν τοῦτου τοῦ ποταμοῦ γέφυραν ἐπὶ τὰ πρόσω προήει, δύναμιν ἐκ τῶν κατὰ Θράκη- 20 κην χωρίων ἀγεῖραι διανοσόμενος.

19. Κατασχὼν δὲ Κωνσταντῖνος τὴν Κίβαλιν καὶ τὸ Σίρμιον καὶ πάντα ὅσα φεύγων ὁ Λικίνιος ὀπίσω κατέλειπε, πέμπει πεντακισχιλίους ὀπλίτας ἐπὶ τὴν αὐτοῦ δίωξιν. ἀλλ' ἐκεῖνοι

3 δυσχωρίαν?

equitatum in fronte constituerat: hoc enim ei magis expedire visum fuit, ne hostes irruentes in pedestres copias eas ipsas segnius ad manum venientes impedirent, quo minus ob difficultatem progredierentur. id cum factum esset, celeriter impetu primo superior sublatis signis in adversos statim irruit; estque commissum proelium, quovis alio paene dixerim acrius. nam emissis utrinque telis, longo tempore cuspidibus et hastis inter eos dimicatum est. cumque proelium a prima luce coeptum ad vesperam usque durasset, cornu dextrum, cui Constantinus praeerat, vicit. itaque coniectis in fugam adversis, Licinii legiones, quod et ipsum Licinium viderent in equum insipientem et ad fugam paratum, non amplius eo loco manere nec cenare sunt ausae, sed relictis pecoribus et iumentis et omni apparatu reliquo, tantumque ciborum secum auferentes quantum ad famem ea nocte pellendam satis esset, omni adhibita festinatione cum Licinio Sirmium perveniunt. Pannoniae civitas est Sirmium; quam ab utraque parte flumen alluit, in Istrum semet exonerans. hoc oppidum cursu praetergressus ac ponte fluminis soluto pergebat ulterius, quod in Thracia militem colligere cogitaret.

19. Constantinus, occupata Cibali et Sirmio et aliis omnibus quae fugiens a tergo Licinius relinquebat quinque legionarium milia eius perse-

μὲν, ἀγνώστες τῆς ὁδοῦ δι' ἧς ἔφευγε Λικίνιος ὄντες, φθάσαι τοῦτον οὐκ ἠδυνήθησαν· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ζεύξας τὴν τοῦ Σάου γέφυραν, ἣν ὁ Λικίνιος ἔτυχε διαλύσας, ἅμα τῷ στρατῷ Λικίνιου κατόπιον ἐχώρει. διαβάς δὲ ἐπὶ τὴν Θράκην ἀφικνέται πρὸς τὸ πεδῖον ἐν ᾧ Λικίνιον στρατοπεδεύομενον εἶδεν. ἐν δὲ τῇ 5 νυκτὶ καθ' ἣν ἐπέστη, τάξας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐπέτατε τοῖς στρατιώταις ἅμα ἡοὶ πρὸς μάχην παρασκευάζεσθαι. γενομένης δὲ ἡμέρας θευσάμενος ὁ Λικίνιος τὸν Κωνσταντῖνον σὺν τῷ στρατεύματι καὶ αὐτὸς ἀντετάττετο, κοινῶν ἔχων τοῦ πολέμου Οὐά-10 λεντα Καίσαρα παρ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀπὸ Κιβύλευς φυγὴν καταστάντα. συμπεσόντων δὲ τῶν στρατοπέδων ἀλλήλοις, τὰ μὲν πρῶτα διαστάντες τόξοις ἐχρῶντο, τῶν δὲ βελῶν δαπανηθέντων δόρασι καὶ ἐγχειριδίοις ἐνέπιπτον. ἔτι δὲ τῶν στρατοπέδων καρτερῶς ἐγκειμένων, οἱ παρὰ Κωνσταντῖνου διώξαι Λικίνιον προσ-15 ταχθέντες ἐφίστανται τοῖς στρατεύμασι μαχομένοις ἕκ τινος ἀπόπτου χωρίου, κάμπυαντες δὲ διὰ τινος λόφου δεῖν ἐνόμισαν ἐξ ὑπερδεξίου τόπου τοῖς οἰκείοις συμμῖξαι καὶ τοὺς ἐναντίους ἐς κύκλωσιν καταστήσαι. φυλαξαμένων δὲ τῶν σὺν Λικίνιῳ καὶ γενναίως πρὸς ἅπαντας ἀγωνισαμένων, πολλῶν δὲ καὶ ἀναριθμη-20 των ἐξ ἐκατέρου πεσόντων τῆς τε μάχης Ἰσπαλοῦς γενομένης, ἐκ συνθήματος ἀλλήλων ἐχωρίσθη τὰ στρατεύματα.

20. Τῇ δὲ ὑστεραῖα γενομένης ἀνακωχῆς, ἀμφοτέροις ἐδόκει κοινῶν ἔχειν καὶ ὁμαίχιμιν ἐφ' ᾧ τὸν μὲν Κωνσταντῖνον ἄρ-

13 συνέπιπτον?

quendi causa mittit. sed illi viae, qua Licinius fugerat, ignari consequi eum minime potuerunt. Constantinus autem Savi ponte iuncto, quem Licinius resciderat, cum exercitu Licinii vestigiis inhaeret. cumque transiisset in Thraciam, pervenit ad eam planitiem in qua Licinium castra metatum reperit. eadem nocte qua venerat, instructa suorum acie, militibus imperat, prima luce parati ad pugnam essent. ubi dies illuxisset, Licinius, conspecto cum exercitu Constantino, aciem ex adverso et ipse suam instruit, cum belli socium Valentem haberet, Caesarem ab se dictum ex quo fuga Cibalis reliquerat. exercitus inter se congressi ac primum ex intervallo seiuncti sagittis utuntur. telis exhaustis cum hastis et pugionibus irruunt. dum acriter pugnam exercitus urgent, ii quos Constantinus Licinium persequi iusserat de conspicuo quodam loco pugnantis exercitibus superveniunt, et flexo per collem quandam itinere cum suis ex acclivi et eminentiore loco iungendas vires statuunt et hostes ab omni parte cingendos. ab eo cum sibi cavissent Licinii milites, et fortiter adversus omnes dimicassent, iamque pluribus et innumerabilibus quidem utrinque caesis pari Marte pugnatum esset, signo dato a se invicem dirempti fuerunt exercitus.

20. Pastridie pactis induciis, visum est inter ambos esse debere societatem et foedus mutuum, ita quidem ut Constantinus imperaret Illyriis et

χειν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν ἐπέκεινα πάντων ἔθνῶν, Λικίνιον δὲ
 Θράκην ἔχειν καὶ τὴν ἑῴαν καὶ τὰ ταύτης ἐπέκεινα, Οὐάλεντα δὲ
 τὸν ὑπὸ Λικινίου Καίσαρι καθεσταμένον ἀναιρεθῆναι, τῶν
 συμβεβηκότων κακῶν αἴτιον εἶναι λεγόμενον. οὗ δὴ γενομένου,
 5 καὶ δοθέντων ὄρκων ἢ μὴν βέβαια ταῦτα παρ' ἑκατέρου φυλάτ-
 τεσθαι, πρὸς πίστιν βεβαιωτέραν τοῦ ταῖς συνθήκαις ἐμμεῖναι
 Κωνσταντίνος μὲν καθίστησι Καίσαρα Κρίσπον, ἐκ παλλακῆς
 αὐτῷ γεγονότα Μινερβίνης ὄνομα, ἣδὴ νεανίαν ὄντα, καὶ Κων- a. 317
 σταντῖνον οὐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐν Ἀρελάτῳ τῇ πόλει τεχθέντα,
 10 ἀναδείκνυται δὲ σὺν αὐτοῖς Καῖσαρ καὶ ὁ Λικινίου παῖς Λικιν-
 νιανός, εἰς εἰκοστὸν προελθὼν μῆνα τῆς ἡλικίας. τὸ μὲν οὖν
 τέλος ἐγένετο τοῦ δευτέρου πολέμου.

21. Κωνσταντίνος δὲ πνθόμενος Σαυρομάτας τῇ Μαιώ- a. 322
 τιδι προσοικοῦντας Ἰμνη, νασι διαβάνας τὸν Ἰστρον, τὴν οὐ-
 15 σαν ὑπ' αὐτῷ ληΐζεσθαι χώραν, ἤγειν ἐπ' αὐτοὺς τὰ στρατόπεδα.
 συναντησάντων δὲ καὶ τῶν βαρβάρων αὐτῷ μετὰ Ραυσιμόδου
 τοῦ σφῶν βασιλεύοντος, τὴν ἀρχὴν οἱ Σαυρομάται προσέβαλλον
 πόλει φρουρὰν ἀρκοῦσαν ἐχούση, ἧς τὸ μὲν ἀπὸ γῆς ἀνατρέχον
 εἰς ὕψος τοῦ τείχους ἐκ λίθων ὑποδόμητο, τὸ δὲ ἀνωτέρω ξύλινον
 20 ἦν. οἰθθέντες τοίνυν οἱ Σαυρομάται ὄρῳσα τὴν πόλιν αἰρήσειν,

4 εἶναι Stephanus: οἶμαι LP. 9 τῇ πόλει om Stephanus et R.
 11 μῆνα Leunclavius et Scaliger: codices μήκος. Victor ep. c. 41:
filiumque suum, Crispum nomine, ex Minervina concubina conceptum,
item Constantinum iisdem diebus natum oppido Arelatensi, Licinia-
numque Licinii filium, mensium fere viginti, Caesares effecit.
 τὸ] τοῦτο? cf. 4 46 extr. 12 δευτέρου πολέμου, scil. eorum
 bellorum quae Constantinus gesserat, et quidem contra Maxen-
 tium et Licinium. ne de bello Liciniano secundo prave quis interpre-
 tetur. R.

nationibus ceteris, quotquot ulterius essent porrectae, Licinius Thraciam et
 Orientem et ultiores provincias haberet; Valens appellatus a Licinio Caes-
 sar, quod perhiberetur auctor eorum esse malorum quae acciderant, digni-
 tate privaretur. quo facto et sacramentis ultro citroque praestitis, sancte
 condiciones has utrimque servandas, ut artiori se fide ad standum pactis con-
 ventis adstringerent, Constantinus Crispum, natum e concubina, cui Miner-
 vinae nomen, qui iam adoleverat, et Constantinum in Arelatensi oppido ante
 non multos dies in lucem editum, Caesares dixit; et cum iis Licinianus quo-
 que, Licinii filius, qui iam aetatis mensem vigesimum ingressus erat, Caesar
 designatus fuit, atque hunc finem bellum secundum habuit.

21. Cum autem Constantinus inaudisset ad Maeotidem paludem habi-
 tantes Sarmatas, Istro navigiis transiecto, quae ditionis suae erant infestare,
 copias in eos duxit. itidem barbari cum Rausimodo rege obviam ei profecti
 primum quoddam oppidum tentabant, satis magno praesidio munitum, cuius
 ea pars muri, quae a terra surgebat in altum, erat opere lapideo facta, pars
 superior ligneo. quamobrem arbitrati Sarmatae facillime se potituros oppido,

εἰ τοῦ τείχους ὅσον ξύλινον ἦν καταφλέξαιεν, πῦρ τε προσήγον
καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ τείχους ἐτόξευον. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐφεστῶτες τοῖς
τείχεσι βέλει τε καὶ λίθοις τοὺς βαρβάρους ἐξ ὑπερδείξιον βάλ-
λοντες ἔκτεινον, ἀπαντήσας Κωνσταντῖνος καὶ κατὰ νότου τοῖς
βαρβάροις ἐπιπεσὼν πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε τοὺς δὲ πλείους ἐξώ-5
γησεν, ὥστε τοὺς λειπομένους φυγεῖν. Ῥαυσίμοδος δὲ τὸ πολὺ
μέρος ἀποβαλὼν τῆς δυνάμεως, ἐς τὰς ναῦς ἐμβὰς ἐπεραιούτο
τὸν Ἰστρον, διανοούμενος καὶ αὐθις τὴν Ῥωμαίων ληΐζεσθαι χώ-
ρον. ὅπερ ἀκούσας ὁ Κωνσταντῖνος ἐπηκολούθει, τὸν Ἰστρον
καὶ αὐτὸς διαβάς, καὶ συμφυγοῦσι πρὸς τινα λόφον ὕλας ἔχοντα 10
πυκνὰς ἐπιτίθεται, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνείλεν, ἐν οἷς καὶ Ῥαυσίμο-
δον αὐτόν, πολλοὺς δὲ ζωγρίας ἐλὼν τὸ περιλειφθὲν πλήθος χει-
ρας ἀνατεῖναν ἐδέξατο, καὶ μετὰ πλήθους αἰχμαλώτων ἐπανήει
πρὸς τὰ βασίλεια.

22. Διανείμιος δὲ τούτους ταῖς πόλεσιν ἐπὶ τὴν Θεσσα-15
λονικήν ἐχώρει, καὶ τὸν ἐν ταύτῃ λιμένα πρότερον οὐκ ὄντα κα-
τασκευάσας ἐπὶ τὸν πρὸς Αἰκίνιον αὐθις παρεσκευάζετο πόλεμον.
α 323 καὶ τριηκόντοροι μὲν εἰς διακοσίας κατασκευάσθησαν, ναῦς δὲ
φορτίδες συνήχθησαν πλεον ἢ δισχιλίας, πεζὸς δὲ στρατὸς εἰς δώ-
δεκα μυριάδας, ἡ ναῦς καὶ ἵππος μυρία. Αἰκίνιος δὲ Κωνσταν-20
τῖνον ἀκούσας ἐν παρυσκευαῖς εἶναι, διέπεμπεν ἀγγέλους κατὰ τὰ
ἔθνη πλοῖα πολεμικὰ καὶ δυνάμεις πεζὰς τε καὶ ἵππικὰς εὐτρεπέϊς

3 ὑπερδείξιον LP. 6 Ῥαυσίμοδος L. δὴ P. 18 τριηκόντε-
ροι L. 19 πλὴν L, ut infra 5 19 LP. πλεῖν utroque loco Bois-
sonad. Eunap. 1 p. 588. 22 πολεμικὰ om P.

si quicquid esset in muro ligneum exussissent, ignem admovebant et con-
sistentes in muro telis petebant. sed cum murorum propugnatores telis ac
lapidibus ex loco sublimiore deiectis barbaros interficerent, iamque Constan-
tinus advenisset, a tergo barbaros adortus multos occidit, plures vivos cepit,
reliquis fuga sibi consulentibus. Rausimodus maiori parte copiarum amissa,
naves ingressus Istrum transiecit, cum haberet in animo dicionem Romanam
iterum populari. quod ubi Constantinus comperisset, et ipse transiecto
Istro subsequitur, ac fuga quendam ad collem silvis densum delatos adoritur,
et multos interficit, quorum in numero Rausimodus erat; multisque vivis
captis, residuam multitudinem, quae manus porrigebat, in fidem recepit;
eoque pacto magna cum multitudine captivorum ad praetorium reversus est.

22. His in urbes distributis Thessalonicam accessit, et portu confecto,
qui antehac ibi nullus erat, rursus ad gerendum bellum contra Licinium se
parabat. naves enim, quae singulae triginta remis agerentur, ducentae in-
struebantur, et onerariae plures quam bis mille; peditum centum quoque et
viginti, navalium et equestrium copiarum ad decem millia cogebantur. Lic-
inius audito Constantini apparatu, dimissis ad nationes hinc inde nuntiis,
doneas bello naves et equitum peditumque copias instrui iubet. sine mora

ποιῆσαι κελύων. καὶ σὺν παντὶ τάχει τριήρεις ἐξέπεμπόν οἱ Αἰγύπτιοι μὲν ὀγδοήκοντα, Φοίνικες δὲ τὰς ἴσας, Ἴωνες δὲ καὶ Λωγίαι οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐξήκοντα, Κύπριοι δὲ τριάκοντα καὶ Κῶρες εἴκοσι, Βιθυνοὶ δὲ τριάκοντα, καὶ πεντήκοντα Αἰβυες. ὁ δὲ 5 πεζὸς στρατὸς ἦν πεντεκαίδεκά πονηρυιάδων, ἵππεῖς δὲ πεντακισχίλιοι τε καὶ μύριοι· τούτους Φρυγία καὶ Καππαδοκία παρεῖχεν. ὠρμισθησαν δὲ αἱ νῆες ἐν τῷ Πειραιεῖ μὲν αἱ Κωνσταντίνου, κατὰ δὲ τὸν Ἑλλησποντον ὡς Λικίνιος εἶχεν. οὕτω τῶν ναυτικῶν τε καὶ πεζῶν ἐκατέρω ταχθέντων, ὁ μὲν Λικίνιος ἐν Ἀδριανου- 10 πόλει τῆς Θράκης τὸ στρατόπεδον εἶχε, Κωνσταντῖνος δ' ἐκ τοῦ Πειραιῶς τὰς ναῦς μετεπέμπετο, κατὰ τὸ πλεον ἐκ τῆς Ἑλλάδος οὐσίας, ἐκ δὲ τῆς Θεσσαλονίκης ἅμα τῷ πεζῷ προελθὼν παρὰ τὴν ἡύονα τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ, τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐν ἀριστερῇ ἰόντος, ἐστρατοπέδευεν. ἐκτάξαντος δὲ καὶ τοῦ Λικίνιου τὴν 15 δύναμιν ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πόλεως ὄρους ἄχρι σταδίων διακοσίων, καθ' ὃ τῶνος εἰς ποταμὸς τῷ Ἐβρῷ συμβάλλει, συχνὰς μὲν ἡμέρας ἀλλήλοις ἀνθεκαθέζετο τὰ στρατόπεδα, κατανόησας δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ὅπη μάλιστα στενωτάτος ἐστίν ὁ ποταμὸς ἑαυτοῦ, τοιόνδε τι μηχανᾷται. ζύλα κατὰγειν ἐκ τοῦ 20 ὄρους ἐπέταττε τῷ στρατοπέδῳ καὶ σχοίνους πλέκειν ὡς δὴ μέλλων ζευγνῆναι τὸν ποταμὸν καὶ ταύτη διαβιβάζειν τὸ στρατεύμα. τούτω δὲ βουκολήσας τοὺς ἐναντίους, ἀνελθὼν ἐπὶ τινα λόφον ὕλας

6 τούτους τε Φρυγία L. 14 καὶ om Sylburgiana. 16 τῶνος εἰς L, τῶνος εἰς P, τῶνος ἐπὶ L. margo. Intelligitur autem fluvius, qui hodie Tunsas (quod nomen simile est huic Tonus) et a Chalcondyla Ταίναρος vocatur. v. Leuncl. Pand. Turc. c. 30. Cellar. 18 στενωτέρως vulgo. 21 καὶ] libri καθ.

missae sunt ab Aegyptiis octoginta triremes, a Phoenicibus totidem, ab Ionibus et Doriensibus Asiaticis sexaginta: Cyprii triginta, Cares viginti, Bithyni triginta, Africani quinquaginta suppeditabant. peditum habebat ad centum et quinquaginta prope milia, equitum quindecim milia, quos Phrygia Cappadociaque praebebat. et Constantini quidem classis erat in Piraeo, Licinii naves ad Hellespontum. in hunc modum constitutis ab utroque nauticarum ac terrestrium copiarum rebus, Hadrianopoli in Thracia castra Licinii habebat; et Constantinus e Piraeo suas naves, e Graecia maiorem partem collectas, arcessebat. simul terrestri cum exercitu Thessalonica progressus propter ripam fluminis Hebri, qui ad laevam Hadrianopolim alluit, castra faciebat. cum Licinius suos instruxisset a monte, qui oppido imminet, ad ducenta usque stadia, ubi Tonus fluvius Hebro coniungitur. compluribus diebus, adversis utrinque castris, exercitus substituerunt. sed Constantinus animadverso qua parte flumen esset artissimum, tale quiddam machinatur. tigna de monte comportare iubet exercitum funesque neclere, quasi ponte flumen iuncturus esset ac copias suas istuc transportaturus. qua quidem re deceptis opinionibus hostium, et colle quodam conscenso, qui silvas habebat

συνεχῆς ἔχοντα, καλύπτειν τοὺς ἐντὸς ὄντας αὐτῶν δυναμένας, ἔγκατέστησεν αὐτόθι πεζοὺς μὲν τοξότας πεντακισχιλίους, ἱππέας δὲ ὄγδοήκοντα. δώδεκα δὲ παραλαβῶν ἱππέας, ἅμα τούτοις διὰ τοῦ στενοῦ, καθ' ὃ μάλιστα διαβατὸς ὁ ποταμὸς ἦν, ὑπερβὰς τὸν Ἐβρον ἀδόκητος ἐμπλῖπτε τοῖς πολεμίοις, ὥστε πεσεῖν μὲν τινας,⁵ πολλοὺς δὲ φυγεῖν προτροπύδην, τοὺς δ' ἄλλους πρὸς τὸ αἰφνιδιον καταπεπληγμένους ἐστάναι κεχηγόνους ἐπὶ τῷ τῆς διαβάσεως ἀδοκῆτῳ. ἐπ' ἀδείας δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἱππέων περιωθέντων καὶ ἕξις παντὸς τοῦ στρατεύματος, πολλὸς μὲν ἐγένετο φόνος (ἔπεσον γὰρ μυριάδες πού τρεῖς καὶ τετρακισχιλίου), τοῦ ἡλίου δὲ¹⁰ πρὸς δύσιν ὄντος ὃ μὲν Κωνσταντῖνος [ὡς] ἐλάμβανε τὰ στρατόπεδα, Λικίνιος δέ, ὅσους οἶός τε γέγονε τῶν οἰκείων ἀναλαβῶν, ἤλωνγε διὰ τῆς Θράκης, ὡς ἂν τὸ ναυτικὸν καταλάβοι. (23) ἡμέρας δὲ γενομένης, πάντες ὅσοι τοῦ Λικινίου στρατεύματος κατὰ τὸ ὄρος ἢ εἰς φάρυγγας ἔτυγον πεφευγότες, ἐξέδουσαν ἑα-¹⁵ τοὺς Κωνσταντῖνῳ μετὰ τῶν ἀπολειφθέντων τῆς Λικινίου φυγῆς.

Λικινίου δὲ φυγόντος εἰς τὸ Βυζάντιον, ὃ Κωνσταντῖνος κατόπιεν ἐχώρει καὶ τὸ Βυζάντιον ἐπολιόρκει. τοῦ δὲ ναυτικοῦ, καθάπερ εἶρηται μοι, τοῦ μὲν Πειραιεῶς ἐκπελεύσαντος εἰς δὲ Μακεδονίαν ὀρμιζομένον μεταπέμπεται τοὺς ναυάρχους ὃ Κωνσταν-²⁰ τῖνος, ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἑλλησπόντου τὰς ναῦς παρυγενέσθαι κελεύσας. ἀφικόμενον δὲ τοῦ στόλου κατὰ τὸ προσταχθέν, οἱ μὲν Κωνσταντῖνου στρατηγοὶ μόναίς ὄγδοήκοντα τριακοντόροις

3 ὀκτακισίους S. δώδεκα] suspectus est iure numerus Gibbonio
R. 4 Post ἢν P ἅμα τοῖς ἱππεύσιν. 6 δ' om libri. 23
μόνοις LP.

densas et abditis per eas tegendis idoneas, peditum ibi sagittariorum quinque milia cum equitibus octoginta collocat. deinde sumptis secum duodecim equitibus, per fluminis angustias, qua transiici facillime poterat, Hebro superato improvisus in hostes irruit. tum vero quidam caedi, quidam profuse terga dare, alii casu inopinato territi ore diducto consistere propter hostis inexpectatam hanc transiectionem. cum interim et equites ceteri, toto cum exercitu, securi ad alteram ripam evasissent, ingens hominum caedes accidit: nam ad triginta et quatuor hominum milia ceciderunt. sub occasum solis castra Constantinus cepit. Licinius autem suis, quotquot sane poterat, recollectis per Thraciam properabat, ut ad classem perveniret. (23) cum illuxisset, omnes Liciniani milites, qui arrepta fuga vel in montem forte vel in convalles se contulerant, Constantino se dederunt, una cum iis quos Licinius fugiens a tergo reliquerat.

Eo Byzantium fuga delato, Constantinus hominem a tergo persequens Byzantium obsedit. iam Constantini classis, ut diximus, e Piraeo solverat et in Macedonia stationem habebat. itaque navarchos arcessit, navibus ad Hellespontum adesse iussis. ubi classis praesto iam esset, velut imperatum fuerat, Constantini duces octoginta duntaxat expeditissimis navibus, quae

ταῖς ἄριστα πλεούσαις ἔγνωσαν ναυμαχεῖν οἷα τοῦ τόπου διὰ τὴν στενότητα πλήθει νεῶν οὐκ ὄντος ἐπιτηδείου, Ἄβαντος δὲ ὁ Λικιννίου ναύαρχος διακοσίαις ἐπέπλει ναυσί, σφύδρα καταφρονῶν τῆς τῶν ἀντιπάλων νεῶν ὀλιγότητος, καὶ ἐν μέσῳ ταύτας λήψεσθαι 5 ῥαδίως οἰόμενος. ἀρθέντων δὲ τῶν σημείων ἕξ ἑκατέρου καὶ τῶν προωρέων ἐπελθόντων ἀλλήλοις, οἱ μὲν Κωνσταντίνου ναύαρχοι σὺν κόσμῳ τοῖς ἐναντίοις ἐπιόντες ἔπλεον, τοῦ Ἀβάντου δὲ σὺν οὐδεμιᾷ τάξει τὸν κατὰ τῶν ἐναντίων ἐπίπλον ποιούμενον, προσήρυσσε μὲν τὰς ναῦς ἀλλήλαις τῷ πλήθει στενοχωρουμένας, καὶ 10 παρείδου τρόπον τινὰ τοῖς ἐναντίοις ἐς κατάδυσίν τε καὶ παντοίαν φθοράν. πολλῶν δὲ καὶ αὐτῶν στρατιωτῶν εἰς θάλασσαν ἐκπεσόντων νῆξ ἐπιγενομένη τὴν ναυμαχίαν διέλυσε· καὶ οἱ μὲν εἰς Ἐλαιούντα τῆς Θράκης ὠρμίσθησαν, οἱ δὲ εἰς τὸν Αἰάντιον εἰσέπλευσαν λιμένα. (24) τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τοῦ βορέου πολλοῦ 15 πνεύσαντος, προελθὼν Ἄβαντος τοῦ Αἰαντίου λιμένος εἰς ναυμαχίαν παρεσκευάζετο. τῶν δὲ μεινάντων ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἑλλησπόντου πεντηκοντόρων ἐκ προστάγματος τῶν στρατηγῶν ἀφικομένων εἰς Ἐλαιούντα, καταπλυγείς ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν νεῶν Ἄβαντος ἐνεδοίαζεν ἐπιπλεῦσαι τοῖς ἐναντίοις. περὶ δὲ μίσην ἡμέ- 20 ραν ὑπέρρει μὲν τὸ βόρειον πνεῦμα, νότος δὲ πνεύσας πολὺς καὶ τὸν Λικιννίου στόλον πρὸς τῇ τῆς Ἀσίας ἐβρῶν ἡϊόνι τὰς μὲν ὀκέλλειν ἐποίει, τὰς δὲ πέτραις προσήρυσσε, τὰς δὲ αὐτάνδρους

13 Ἐλεοῦντα LP.
LP.

14 ὑστέρῃ LP,

17 τῶν στρατιωτῶν

18 Ἐλεοῦντα LP.

triginta singulis remis impellerentur, dimicandum censuerunt; quod is locus propter angustias magno navium numero non esset opportunus. Abantus autem, Liciniana classis imperator, ducentis navibus invehebatur, et hostilium navium paucitatem vehementer contemnebat, quas ab omni parte se nullo negotio putaret inclusurum. sublatis utrinque signis, et protetis in adversos tendentibus, Constantini navarchi sic suas agebant naves ut hostem composite adorirentur. Abantus autem, nullo ordine in adversos impetum faciens, naves suas ob multitudinem in artum coactas inter se collidebat, et quodam modo demergendas et varie perdendas hosti praebebat. denique multis nautis et militibus in mare praecipitatis, nox superveniens navale proelium diremit; et alteri quidem ad Elaeuntem Thraciae appulerunt, alteri portum Aiacis ingressi sunt. (24) postridie eius diei, cum vehementes aquilonis flatus essent, Abantus egressus Aiacis e portu navalem ad pugnam se parabat. sed quod eae triginta remorum naves, quae ad ostium Hellespontii substiterant, iam mandato ducum Elaeuntem se contulissent, Abantus navium multitudine territus de invadendis hostibus animi dubius haerebat. circa meridiem flatus aquilonalis remittebat, et exortus auster vehemens Licinii classem ad litus Asiaticum repertam partim in ipsum litus eiecit, partim saxis impexit, partim cum vectoribus demersit, ita quidem ut hominum quin-

κατέδυν, ὥστε ἄνδρας μὲν πεντακισχιλίους, ναῦς δὲ αὐτάνδρους διαφθαρήναι τριάκοντα καὶ ἑκατόν, δι' ὧν ἔτυχεν ὁ Λικίνιος τοῦ στρατοῦ μέρος ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκπέμψας οἷα στενοχωρουμένων τῷ πλήθει τῶν μετὰ Λικινίου πολιορκουμένων ἐν τῷ Βυζαντίῳ. φυγόντος δὲ Ἀβάντου μετὰ τεσσάρων νεῶν εἰς⁵ τὴν Ἀσίαν, τὰ μὲν τῆς ναυμαχίας τοῦτον διεπολεμήθη τὸν τρόπον· πλοίων δὲ παντοῖα κομιζόντων φορτία εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀφικομένων καὶ πλείστην ἐπιτηδείων ἐμπορίαν τοῖς Κωνσταντίνου στρατηγοῖς ἐμποησάντων, ἀνήγοντο μὲν οὗτοι μετὰ τοῦ στόλου παντὸς ὡς τοῖς τὸ Βυζάντιον πολιορκοῦσι συμμίζοντες, κυκλωσόμενοι δὲ καὶ διὰ θαλάσσης τὴν πόλιν, οἱ δὲ Λικινίου πεζοὶ μηδὲ τὴν θῆαν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ὑποστάντες, ἐπιλαβόμενοι νεῶν εἰς τὸν Ἐλαιούντα ἀπέπλεον.

25. Ἐγκείμενος δὲ τῇ πολιορκίᾳ Κωνσταντῖνος, καὶ χῶμα ἴσον ἔχον ὕψος τῷ τείχει κατασκευάσας, πύργους τε στήσας ἐπὶ¹⁵ τοῦ χώματος ξυλλήτους, ὑψηλοτέρους τοῦ τείχους, δι' ὧν τοὺς τὸ τεῖχος φυλάττοντας κατετόξευον, ὡς ἂν ἐπ' ἀδείας κριοὺς καὶ ἄλλας μηχανὰς τῷ τείχει προσάγοι, διανοεῖτο τὴν πόλιν ἐλεῖν. τούτοις ὁ Λικίνιος ἀπορούμενος ἔγνω, καταλιπὼν τὸ Βυζάντιον καὶ ἐν τούτῳ τὸ τῆς στρατιᾶς ἀσθενέστερον ξύσας, μετὰ τῶν ἐπι²⁰ τηδείων οἱ καὶ δαίγματα ἐνόησας εἰς αὐτὸν ἀποδειξαμένων εἰς Χαλκηδὸνα τῆς Βιθυνίας δραμεῖν· πεπιστεύκει γὰρ ὡς δυνήσεται στρατιὰν ἐκ τῆς Ἀσίας συναγαγὼν αὐθις ἀναμαχέσασθαι.

17 κατετόξευεν?

que milia, naves cum hominibus centum et triginta perirent; quibus e Thracia partem exercitus in Asiam Licinius propterea transmiserat, quod illis cum eo intra urbem obsessis Byzantium prae multitudine nimis artum fuisset. cum autem in Asiam navibus quattuor Abantus aufugisset, et navale proelium hoc modo pugnatum esset, iamque naves ad Hellespontum appulissent, quae onera varia maximamque commeatus copiam Constantini ducibus attulerant, universa illi cum classe solvunt, ut se cum iis qui Byzantium obsidebant coniungerent, et urbem mari quoque cingerent. Licinii pedites cum ne conspectum quidem copiarum illarum nauticarum sustinuissent, navigia nacti Elaeuntem discesserunt.

25. Constantinus obsidionem urgens cum aggerem parvis cum muris altitudinis excitasset, et turres ligneas ipso muro sublimiores in aggere constituit, de quibus muri defensores telis petebantur, ut arietes aliaeque machinae muro citra periculum admoverentur, urbem capere cogitabat. his Licinius ad inopiam consilii redactus statuit deserto Byzantio, et ibidem exercitus infirmiori parte relicta, cum maxime sibi necessariis, qui et benevolentiam ei suam probaverant, Chalcedonem Bithyniae quam primum se recipere: nam fieri posse crediderat ut ex Asia collecto exercitu dimicaret de-

διαπλεύσας τοίνυν εἰς τὴν Χαλκηδόνα, καὶ κοινωνὸν ἐλόμενος τοῦ κινδύνου Μαρτινιανόν, ἡγεμόνα τῶν ἐν τῇ ἀλλῇ τάξειον ὄντα (μάγιστρον τοῦτον ὀφθαλμίων καλοῦσι Ῥωμαῖοι), Καίσαρα καθίστησι καὶ μετὰ στρατιᾶς εἰς Λάμψακον ἐκπέμπει, κωλύσοντα 5 τὴν ἀπὸ τῆς Θράκης ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον τῶν ἐναντίων διάβασιν· αὐτὸς δὲ εἰς τοὺς λόφους καὶ τὰς περὶ τὴν Χαλκηδόνα φάραγγας τὴν οὐκίαν ἔτασσε δύναμιν. (26) τούτου δὲ ὄντος ἐν τούτοις, ὁ Κωνσταντῖνος ἔχων πλῆθος νεῶν καὶ φορτίδων καὶ πολεμιστηρίων, διὰ τούτων τε βουλόμενος τῆς ἀντιπέραν ἡϊόνος 10 κρατῆσαι, δεδιὼς τὸ τῆς κατὰ Βιθυνίαν ἡϊόνος ναυσι μάλιστα φορτίσι δυσπρόσοδον, κέλητας καὶ ἀκάτια ταχύτατα κατασκευάσας ἐπὶ τὸ λεγόμενον Ἴερὸν ἄκρον, πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου κείμενον, ἀναπλέει, σταδίους διακοσίοις Χαλκηδόνος διεστηγός, κἀνταῦθα τὴν στρατιὰν ἀποβιβάσας ἐπὶ τινὰς λόφους ἀνῆει, καὶ 15 ἕξ αὐτῶν παρετάττετο. Λικίνιος δὲ τὴν Βιθυνίαν ἐχομένην ὑπὸ τῶν ἐναντίων ὄρων, ἐν πᾶσι τε κινδύνοις ἕξεταζόμενος, Μαρτινιανὸν μὲν ἐκ τῆς Λαμψάκων μετακαλεῖται, τοὺς δὲ στρατιώτας παραθαρσύνας καὶ αὐτὸς ἡγήσεσθαι σφισι καθυποσχόμενος συνέταττε τὸ στρατόπεδον ὡς ἐς μάχην, καὶ τῆς πόλεως προελθὼν 20 ἀπήντα παρσκευασμένους ἤδη τοῖς ἐναντίοις. μάχης δὲ καρτερεῶς ἐν τοῖς μεταξὺ Χαλκηδόνος καὶ τοῦ Ἴεροῦ τόποις γενομένης, παρὰ πολὺ τὸ Κωνσταντῖνου μέρος ἐκράτει, σὺν πολλῷ τε τόνῳ τοῖς πολέμοις ἐπιπεσὸν τοσοῦτον εἰργάσατο φρόνον ὥστε ἀπὸ τριῶν καὶ

3 τοῦτον R, τούτων LP, τῶν S cum Stephano. 5 τῶν ἐναντίων om P. 20 παρσκευασμένοις L.

quo. quamobrem navigio Chalcedonem delatus adiunctum sibi socium periculi Martinianum, qui ordinum palatinorum dux erat (Romani magistrum officiorum vocant), Caesarem creat, et cum exercitu Lampsacum mittit, impediturum quo minus hostes e Thracia transirent ad Hellespontum: ipse copias suas in collibus et faucibus ad Chalcedonem collocat. (26) his rebus intento Licinio, Constantinus qui et onerariarum et bellicarum navium ingentem numerum haberet et per has adverso littore potiri vellet, veritus inaccessas onerariis praesertim navibus Bithynici littoris oras, celoces et cymbas quam citissime struit, et iis ad promontorium sacrum, quod dicitur ad ostium Ponti situm quodque Chalcedone ducentis stadiis abest, navigat; et expositis ibi copiis quosdam in colles ascendit, ac in iis aciee struendae locum capit. Licinius quanquam ab hoste Bithyniam teneri cerneret suamque operam omnibus probaret periculis, Lampsaco Martinianum arcessit; et milites exhortatus, quibus se praeciturum diceret, ordines ad pugnam instruit, oppidoque egressus hostibus iam paratis occurrit. acri pugna in locis Chalcedoni et fano interiectis inita, longe Constantini pars superior erat; quae hostes ingenti cum impetu adorta tantam caedem edidit, ut de centum et tri-

δέκα μυριάδων τρεῖς μόλις διαφυγεῖν. Βυζάντιοι μὲν οὖν ἅμα τῷ ταῦτα γενέσθαι τὰς πόλεις ἀναπετίσαντες ἐδέχοντο Κωνσταντῖνον, ἐποιοῦν δὲ ταῦτὸ καὶ Χαλκηδόνιοι· Λικίνιος δὲ μετὰ τὴν ἤτταν εἰς Νικομήδειαν ἐχώρει σὺν τοῖς περιλειφθεῖσιν ἱππεῦσι καὶ πεζῶν χιλιάσιν ὀλίγαις.

27. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πρὸς βασιλέα Κωνσταντῖνον ἠδομολόγησε Πέρσης ἀνὴρ, Ὀρμισδης ὄνομα, τοῦ βασιλείου γένους, ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. τοῦ πατρὸς αὐτῷ Περσῶν βασιλεύοντος καὶ τὴν γενέθλιον ἐπιτελοῦντος κατὰ τὸν Περσῶν νόμον ἡμέραν, Ὀρμισδης εἰσῆει θήραν πολλὴν εἰσυγαγὼν εἰς τὰ βασίλεια. τῶν δὲ παρακληθέντων εἰς τὴν εὐχίαν οὐ τιμησάντων αὐτὸν οὐδὲ κατὰ τὸ καθήκον ἐπαναστάντων, ἀγανακτήσας ἠπειλήσεν τὸν Μαρσίου μόρον αὐτοῖς ἐπιθήσειν. οἱ μὲν οὖν πλείους ἠγνόησαν τὸν λόγον οἷα δὴ οὐκ ἐπιχώριον ὄντα, Πέρσης δὲ τις ἐπιδημήσας τῇ Φρυγίᾳ καὶ τὸ κατὰ τὸν Μαρσίον ἀκηκῶς διήγημα τῆς ἀπειλῆς Ὀρμισδοῦ τὴν ἔννοιαν τοῖς παρακαθημένοις ἐξείπεν. οἱ δὲ κατασχόντες ἐν μνήμῃ τὴν ἀπειλήν, ἐπειδὴ τὸν πατέρα τὸν Ὀρμισδοῦ τελευτήσαι συνέβη, μεμνημένοι τῶν ἀπειληθέντων τὸν μὲν ἀδελφὸν τὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα βασιλέα χειροτονοῦσι, καὶ ταῦτα τοῦ νόμου τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν βασιλέως παίδων διδόντος τὴν τῶν ὄλων ἡγεμονίαν, Ὀρμισδῆ δὲ πέδας ἐπιθέντες ἐφύλαττον ἐν τινὶ λόφῳ πρὸ τοῦ ἕστεος ὄντι. χρόνον δὲ τινος διαδραμόντος ἢ τοῦτου γυνὴ τοιόνδε τρόπον αὐτῷ μηχανᾶται φυγῆν. ἰχθὺν

19 αὐτῷ L.

ginta milium numero vix triginta milia evaderent. cum primum haec evenissent, Byzantii Constantinum portis apertis accipiunt, idem et Chalcedoniis factitantibus. Licinius victus Nicomediam cum equitibus reliquis et paucis peditum milibus contendit.

27. In hoc tempore Persa quidam, cui nomen Hormisdes, regio sanguine procreatus, ad imperatorem Constantinum ex huiusmodi causa transfugit. cum pater eius, qui rex Persarum erat, diem suum natalem more Persarum celebraret, Hormisdes regiam ingressus est, magna secum allata ferinae copia. cum invitati ad convivium nullo se cum honore dignati essent, nec uti decuerat assurrexissent, indignatus eis se Marsyae mortem illaturum minatus est. eam orationem complures ut peregrinam non intelligebant: sed Persa quidam, qui vixisset in Phrygia et narrationem de Marsyae audivisset, minarum Hormisdae sententiam assidentibus exponebat. illi memoria minarum suis animis inscripta, quam primum patrem Hormisdae mori contigit, earum recordati fratrem ipsius natu minorem regno praeficiunt, quanquam lex maiori natu inter regios liberos rerum summam tribueret, Hormisdam vero compeditibus vincum in sito quodam ante urbem colle custodiunt. posteaquam aliquid temporis intercessisset, uxor eius hoc modo molitur ut eva-

ἀγορεύασα μέγαν ῥίνην σιδηραῖν ἐντίθησι τῇ τούτου νηδίῳ, καὶ ἀναρράψασα δίδωσιν ἐνούχῳ τῶν πιστοτάτων, εἰπεῖν αὐτὸν Ὅρμισθῆ κελεύσασα παρόντος οὐδενὸς φαγεῖν τὸν ἰχθὺν καὶ τῷ κατὰ τὴν τούτου νηδὸν εὐρισκομένῳ χρῆσασθαι πρὸς βοήθειαν. τοῦτο 5 βουλευσαμένη καμήλους ἐκπέμπει πλήρεις οἶνον καὶ ἀφθόνου τροφῆς, ἐδωχεῖσθαι διδοῦσα τοῖς τὸν ἄνδρα φυλάττουσιν. ἔπειτα οἱ μὲν φύλακες τῇ ἐδωχίᾳ προσεῖχον, Ὅρμισθῆς δὲ τὸν ἰχθὺν διελὼν εὗρε τὴν ῥίνην, τὰς δ' ἐπικειμένας τοῖς ποσὶ πέδας διατεμῶν, ἀναλαβὼν τε τὴν τοῦ ἐνούχου στολήν, διὰ μέσων τῶν 10 φυλάκων ἦδη μεθύοντων ἐξῆει, καὶ τῶν ἐνούχων ἓνα παραλαβὼν ἀφικνεῖται πρὸς Ἀρμενίων βασιλέα, φίλον ὄντα καὶ ξένον αὐτῷ. καὶ διὰ τούτου μετ' ἀσφαλείας διασωθεὶς τῷ Κωνσταντίνῳ προσέδραμε, καὶ πάσης ἡξιώθη τιμῆς τε καὶ Θεραπείας. ἄλλα ταῦτα μὲν ὅπως ἔσχεν ἀφηγησάμην.

28. Κωνσταντίνου δὲ τὸν Λικίνιον καὶ ἐν τῇ Νικομηδείᾳ πολιορκουῖντος, ἀπογνοὺς ταῖς ἐλπίσιν, ἐπιατάμενός τε ὡς οὐδέμια δύναμις ἔστιν αὐτῷ πρὸς μάχην ἀρκοῦσα, τῆς πόλεως προελθὼν ἰκέτης τῷ Κωνσταντίνῳ καθίσταται, καὶ τὴν ἄλουργίδα 20 προλαβοῦσιν αἰτῶν· ἐθάρρει γὰρ ὡς βιώσεται, τῆς αὐτοῦ γαμητῆς ὄρκους ἐπὶ τούτῳ παρὰ Κωνσταντίνου λαβούσης. ὁ δὲ Κωνσταντίνος Μαρτινιανὸν μὲν παρεδίδου τοῖς δορυφόροις ἐπὶ Φανάτῳ, Λικίνιον δὲ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐκπέμψας ὡς βιω-

1 ῥίνα LP: corr Stephanus e Suida et Zonara.
ἐπεὶ δὲ libri.

6 ἔπειτα]

deret. magno pisce capto, limam ventri eius indit, eoque rursum consulto pisces eunuchis fidelissimo tradit, cum mandato ut Hormisdæ diceret, hoc pisce nemine praesente vesceretur, et ad opem eo quod in illius ventre reperiret uteretur. hoc captato consilio, camelos ablegat vino cibisque copiosis oneratos, et mariti custodibus epulum praebet. interea dum epulo custodes intenti sunt, Hormisdæ pisce discerpto limam invenit; qua cum pedibus iniectas compedes dissecuisset et eunuchi amictum induisset, per medios custodes iam temulentos egressus est, sumptoque secum uno ex eunuchis ad regem Armeniorum, amicum et hospitem suum, pervenit; cuius opera tutus et incolumis ad Constantinum se contulit, qui eum omni tum honore tum respectu dignatus est. sed haec quidem, ut accidere, narrata sunt.

28. Cum autem Constantinus etiam Nicomediae Licinium obsideret, rebus ille desperatis, quod sciret nullas sibi restare iustas et satis amplas ad dimicandum copias, egressus urbe supplex Constantino factus est; et allata purpura imperatorem ac dominum clamabat, veniamque praeteritorum poscebat: nam vitam sibi certo pollicebatur, cuius nomine iusiurandum uxori eius a Constantino praestitum fuerat. Martinianum Constantinus satellitibus suis occidendum tradidit, Licinio Thessalonicam ablegato velut istuc secure

σόμενον αὐτόθι σὺν ἀσφαλείᾳ, μετ' οὐ πολὺ τοὺς ὄρκους πατή-
σας (ἦν γὰρ τοῦτο αὐτῷ σὺνήθεις) ἀγχόνῃ τοῦ ζῆν αὐτὸν ἀφαι-
ρεῖται.

Constanti-
nus.

29. Περιπτώσεως δὲ τῆς πάσης εἰς μόνον Κωνσταντῖνον
ἀρχῆς, οὐδέτι λοιπὸν τὴν κατὰ φύσιν ἐνοῦσαν αὐτῷ κακοήθειαν
ἔκρυπτεν, ἀλλὰ ἐνεδίδου τῷ κατ' ἐξουσίαν ἅπαντα πράττειν.
ἔχρηστο δὲ ἔτι καὶ τοῖς πατρίοις ἱεροῖς, οὐ τιμῆς ἕνεκα μᾶλλον ἢ
χρείας· ἢ καὶ μάντεσιν ἐπέθετο, πεπειραμένος ὡς ἀληθῆ προεί-
πον ἐπὶ πᾶσι τοῖς κατωρθωμένοις αὐτῷ. ἐπεὶ δ' εἰς τὴν Ῥώμην
ἀφίκετο μεστὸς πάσης ἀλαζονείας, ἀφ' ἑστίας ᾧήθη δεῖν ἄρξα-
10 σθαι τῆς ἀσεβείας. Κρίσπον γὰρ παῖδα τῆς τοῦ Καίσαρος, ὡς
εἴρηται μοι πρότερον, ἀξιοθέντα τιμῆς, εἰς ὑπόβριον ἐλθόντα
τοῦ Φαῦστη τῆ μητροῦς συνεῖναι, τοῦ τῆς φύσεως θεσμοῦ μηδὲν
λόγον ποιησάμενος ἀνείλε. τῆς δὲ Κωνσταντῖνου μητρὸς Ἑλένης
ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ πάθει δυσχεραίνουσης καὶ ἀσχετίως τὴν ἀναίρε-
15 σιν τοῦ νέου φερούσης, παραμυθούμενος ὡσπερ αὐτὴν ὁ Κων-
σταντῖνος κακῶ τὸ κακὸν ἴασατο μείζον· βυλαντίον γὰρ ὑπὲρ τὸ
μέτρον ἐκπυρωθῆναι κελεύσας καὶ τούτῳ τὴν Φαῦσταν ἐναποθέ-
μενος ἐξήγαγε νεκρὰν γενομένην. ταῦτα συνεισιτάμενος ἐαυτῷ,
καὶ προσέτι γε ὄρκων καταφρονήσεις, προσῆει τοῖς ἱερεῦσι κα-
20 θάρσια τῶν ἡμαρτημένων αἰτῶν. ἐλπόντων δὲ ὡς οὐ παραδέδοται
καθαρμοῦ τρόπος δυσσεβήματι τηλικαῦτα καθῆραι δυνάμενος,

8 προειπὼν LP: corr S. 10 ἀλαζονείας L. 11 Κρίσπον
LP. Πρίσκος est Suidae 2 p. 377 Kust. 16 αὐτὴν ὡσπερ
Suidas. 18 ἐκπυρώσας τούτῳ Suidas. 19 γενομένην om
Suidas.

victuro. neque multo post ei, violata iurisiurandi religione, quod quidem
Constantino non insolens erat, laqueo vitam ademit.

29. Posteaquam universum imperium ad unius Constantini potestatem
rediisset, non iam amplius insitam a natura malitiam tegebat, sed indulgens
animi libidini omnia pro imperio agebat. et patritis adhuc sacris utebatur,
non tam honoris religionisve causa quam necessitatis; quo fiebat ut et hariolis
fidem haberet, expertus vera eos praedixisse de rebus omnibus quas felicitate
gessisset. at ubi Romam venit, omnis arrogantiae plenus, ab ipso
sibi sumendum impietatis exordium putavit. nam Crispum filium, Caesaris,
ut ante dictum est, ornatum titulo, quod in suspicionem venisset
quasi cum Fausta noverca consuesceret, nulla ratione iuris naturalis habita
sustulit. cumque Constantini mater Helena tantam calamitatem aegro ferret
animo et intolerabilem ex caede iuvenis dolorem perciperet, quasi consolans
eam Constantinus malum malo maiori sanavit: nam cum balineum supra modum
accendi iussisset, eique Faustam inclusisset, mortuam inde extraxit.
horum ipse sibi conscius, et praeterea contemptae sacramentorum religionis,
ad flamines accedens admissorum lustrationes poscebat. illis respondentibus
non esse traditum lustrationis modum, qui tam foeda piacula eluere posset,

Αἰγύπτίως τις ἐξ Ἰβηρίας εἰς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν καὶ ταῖς εἰς τὴν βασιλείαν γυναιξὶ συνήθους γενόμενος, ἐντυχὼν τῷ Κωνσταντίνῳ πάσης ἀμαρτᾶδος ἀναιρετικὴν εἶναι τὴν τῶν Χριστιανῶν διεβραϊώσατο δόξαν καὶ τοῦτο ἔχειν ἐπάγγελμα, τὸ τοὺς ἀσεβεῖς με-
 5 ταλαμβάνοντας αὐτῆς πάσης ἀμαρτίας ἕξω παραχρησῆμα καθίστασθαι. δεξαμένον δὲ ῥᾶστα τοῦ Κωνσταντίνου τὸν λόγον καὶ ἀγε-
 μένου μὲν τῶν πατρῶν, μετασχόντος δὲ ὧν ὁ Αἰγύπτιος αὐτῷ μετεδίδου, τῆς ἀσεβείας τὴν ἀρχὴν ἐποίησατο τὴν μαντικὴν ἔχειν ἐν ὑποψίᾳ· πολλῶν γὰρ αὐτῷ διὰ ταύτης προορηθέντων ἐπιτυχ-
 10 μάτων καὶ ἐκβάτων εἰς ἔργον, ἐδεδίει μὴ ποτε καὶ ἄλλοις κατ' αὐτοῦ τι πυνθανομένοις τὸ ἐσόμενον προορηθεῖν, καὶ ἐκ ταύτης τῆς προαιρέσεως πρὸς τὰ ταῦτα καταλύειν ἐτρέπη. τῆς δὲ πυ-
 τρίου καταλαβοῦσης ἑορτῆς, καθ' ἣν ἀνάγκη τὸ στρατόπεδον ἦν εἶναι εἰς τὸ Καπετώλιον, ἀνοδὸν ὀνειδίζων ἀναίδην, καὶ τῆς ἱερᾶς
 15 ἀγιστείας ἀποστατήσας, εἰς μῖσος τὴν γερονσίαν καὶ τὸν δῆμον ἀνέστησεν.

30. Οὐκ ἐνεγκὼν δὲ τὰς παρὰ πάντων ὡς εἰπεῖν βλασφημίας πόλιν ἀντίρροπον τῆς Ῥώμης ἐζήτει, καθ' ἣν αὐτὸν ἔδει βασιλεία καταστήσασθαι. γενόμενος δὲ μεταξὺ Τρωάδος καὶ τῆς
 20 ἀρχαίας Ἰλίου καὶ τόπον ἐφ' ὧν εἰς πόλεως κατασκευῆν ἐπιτήδειον, θεμελίους τε ἐπήξατο καὶ τείχους τι μέρος εἰς ὕψος ἀνέστησεν,

6 τοῦ om cum Steph. R. 13 vid. l. 3 cod. Th. de infirmam. h. quae sub tyrann. στρατόπεδον est hic equitatus: nam de transvectione loquitur. Ritter. 14 Godofredus ἱερᾶς ἀρχιερείας, male. 15 ἀποστατήσας] ἀποπατήσας LP, καταπατήσας editi. cf. p. 17 12 init.

Aegyptius quidam, ex Hispania Romam delatus palatinisque mulierculis familiaris factus, et ad Constantini colloquium admissus, sententiam doctrinae Christianorum habere vim abolendi quodcunque peccatum confirmavit, et id ipsum adeo polliceri, nimirum acceptantes eam homines impios, mox omni delicto liberari. eam orationem cum non gravate Constantinus accepisset, ac patrita missa faceret, perceptis iis quae hic Aegyptius offerebat, principium impietatis hoc dedit ut divinationem suspectam haberet. nam quod ei multae res prosperae per hanc praedictae fuissent, quibus quidem re ipsa respondit eventus, verebatur ne itidem aliis adversus ipsum hanc consulentibus id quod futurum esset praediceretur. atque hoc consilio impulsus ad huiusmodi abolenda se convertit. cum autem dies quidam more patrio festus appetiisset, quo die in Capitolium exercitui ascendendum erat, eum adscensum verbis contumeliosis impudenter insectans, et a ritu sacrorum recedens, senatus atque populi odium incurrit.

30. Cumque profectas ab omnibus, prope dixerim, execrationes haud ferret, urbem quandam Romae parem quaerebat, in qua palatium ipse sibi conderet. itaque cum venisset inter Troadem et priscum illud Ilium, invento loco ad urbem condendam idoneo fundamenta iecit et muri partem ali-

ἄπειρ ἄχρι νῦν ὄραν ἔνεστι τοῖς ἐπὶ τὸν Ἑλλησποντον πλέουσιν.
 a. 829 ἔλθων δὲ εἰς μετὰ μὲλον καὶ ἀτελὲς τὸ ἔργον καταλιπὼν ἐπὶ τὸ Βυ-
 ζάντιον ἦει. Θανυμάσας δὲ τὴν τῆς πόλεως θῆσιν ἔκρινε ταύτην
 ὅτι μάλιστα ἀδῆσαι καὶ ἐς βασιλέως οἴκησιν ἀρμοδίων καταστή-
 σαι. κείτῃ μὲν γὰρ ἡ πόλις ἐπὶ λόφον, μέρος ἐπέχουσα τοῦ ἰ-
 σθμοῦ τοῦ διὰ τοῦ καλουμένου Κέρατος καὶ τῆς Προποντίδος
 ἐκτελουμένου. καὶ τὸ μὲν παλαιὸν εἶχε τὴν πόλιν ἐν τῇ συμπλη-
 ρώσει τῶν στοῶν ὡς Σεβῆρος ὁ βασιλεὺς ὠκοδομήσατο, πινυά-
 μενος τῆς κατὰ Βυζαντίων ὄρητος, ὅτι Νίγρον ὑπέδξαντο πολέ-
 μιον ὄντα· τὸ δὲ τεῖχος διὰ τοῦ λόφου καθιέμενον ἦν ἀπὸ τοῦ¹⁰
 δυτικοῦ μέρους ἄχρι τοῦ τῆς Ἀφροδίτης ναοῦ καὶ Θαλάσσης τῆς
 ἀντικρῆ Χρυσόπολεως, ἀπὸ δὲ τοῦ βορείου λόφου κατὰ τὸν ἴσον
 τρόπον κατιὸν ἄχρι τοῦ λιμένος ὃ καλοῦσιν νεώριον, καὶ ἐπέκεινα
 μέχρι Θαλάσσης ἢ κατενθὺ κείτῃ τοῦ στόματος δι' οὗ πρὸς τὸν
 Εὐξείνιον ἀναγοντα Πόντον. μήκος δὲ ἔχει τὸ στενὸν τοῦτο μέχρι¹⁵
 τοῦ Πόντου σταδίων περὶ πού τριακοσίων. τὸ μὲν οὖν ἀρχαῖον
 τῆς πόλεως μέγεθος τοῦτο ἦν· ἀγορὰν δὲ ἐν τῷ τόπῳ καθ' ὃν ἡ
 πύλη τὸ ἀρχαῖον ἦν οἰκοδομήσας κυκλωτῆρῃ, καὶ στοαῖς διστε-
 γείσει ταύτην περιλαβὼν, ὑψίδας δύο μαρμύρον Προικονησίου
 μεγίστας ἀλλήλων ἀντίας ἀπέκτισσε, δι' ὧν ἔνεστιν εἰσιέναι εἰς²⁰
 τὰς Σεβήρον στοὰς καὶ τῆς πύλαι πόλεως ἐξίεναι. πολλῶν δὲ μεί-
 ζονα τὴν πόλιν ἀποσφῆναι βουλόμενος, τοῦ πύλαι τεύχους ἐπέκεινα

1 νῦν om P. ἐπὶ] τὸ μὲν L. 9 ὅτε P. 11 μέχρι L.
 18 διστεγείσει LP. fortasse rectius διστεγείσει S. 19 προικονη-
 σίου LP.

quam in altum egit; quam adhuc videre est, si qui versus Hellespontum na-
 vigent. sed quod eum huius operis instituti paenitisset, eo relicto, ut erat
 imperfectum, Byzantium concessit; cuius urbis situm admiratus, eam quam
 maxime statuit amplificandam et efficiendam idoneam ut principis in ea do-
 micilium esset. nam urbs in colle sita est, eius isthmi partem complexa,
 quem isthmum id quod Ceras sive Cornu vocant et Propontis efficiunt. et
 olim quidem eo loco portam habebat, quo porticus illae desinunt quas impe-
 rator Severus exstruxit, cum suas adversus Byzantios iras deposuisset, qui
 hostem ipsius Nigrum in urbem admiserant. murus vero per collem demissus
 ab occidentali parte usque ad Veneris aedem et ipsum mare pertinebat, quod
 est e regione Chrysopolis. eodem modo et ab aquilonali colle deorsum du-
 ctus erat usque ad portum, quod Navale dicunt, et ulterius usque ad mare,
 quod directo situm est ad id ostium per quod in Pontum Euxinum adverso
 flexu navigatur. et artum quidem hoc spatium, ad Pontum usque trecentis
 plus minus stadiis in longitudinem patet. haec prisca civitatis amplitudo
 erat. Constantinus autem eo loco quo quondam porta erat, exstructo foro
 rotundo, quod porticibus distegis inclusit, fornices duos e marmore Proe-
 conesio maximos fecit, oppositos sibi; per quos ire licet in Severi porticus
 et urbe prisca egredi. cumque urbem longe maiorem efficere vellet, eam

σταδίοις πεντεκαίδεκα τείχει περιέβαλε τὴν πόλιν ἀπολαμβάνοντι πάντα τὸν ἰσθμὸν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. (31) τούτῳ τῷ τρόπῳ πολλῶ μείζονα τῆς προτέρας ἀποτελέσας, καὶ βασιλεία κατεσκευάσεν οὐ πολλῶ τῆς Ῥώμης ἐλάττονα· καὶ τὸν ἵππόδρομον εἰς ἅπαν ἐξήσκησε κάλλος, τὸ τῶν Διοσκούρων ἱερὸν μέρος αὐτοῦ ποιησάμενος, ὧν καὶ τὰ δεικῆλα μέχρι νῦν ἔστιν ἐπὶ τῶν τοῦ ἵπποδρόμου στοῶν ἑστῶτα ἰδεῖν. ἔστησε δὲ κατὰ τι τοῦ ἵπποδρόμου μέρος καὶ τὸν τρίποδα τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος, ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα. οὕσης δὲ 10 ἐν τῷ Βυζαντίῳ μεγίστης ἀγορᾶς τετραστίου, κατὰ τὰς τῆς μιᾶς στοῶς ἄκρας, εἰς ἣν ἀνάγουσιν οὐκ ὀλίγοι βαθμοί, ναοὺς ᾠκοδομήσατο δύο, ἔγκαθιδρύσας ἀγάλματα, θετέρῳ μὲν μητρὸς θεῶν Ῥέας, ὅπερ ἔτῃχον οἱ σὺν Ἴάσονι πλεύσαντες ἰδρυσάμενοι κατὰ τὸ Δίνδυμον ὄρος τὸ Κυζίκου τῆς πόλεως ὑπερκείμενον. 15 φασὶ δὲ ὡς καὶ τοῦτο διὰ τὴν περὶ τὸ θεῖον ἐλωβήσατο ῥαθυμίαν, τοὺς τε περὶ ἑκάτερα λέοντας περιελών καὶ τὸ σχῆμα τῶν χειρῶν ἐναλλάξας· κατέχειν γὰρ πάλαι δοκοῦσα τοὺς λέοντας νῦν εἰς εὐχομένης μεταβέβληται σχῆμα, τὴν πόλιν ἐφορῶσα καὶ περιέπουσα. ἐν δὲ θετέρῳ Ῥώμης ἰδρύσατο τύχην. κατασκευάσας 20 δὲ οἰκίας τισὶ τῶν ἐκ τῆς γερονσίας ἀκολουθήσασιν αὐτῷ, διετέλεσε πόλεμον οὐδένα κατωρθωκώς. ἐπελθόντων δὲ Θαϊφάλων, Σκυθικοῦ γένους, ἵππεῦσι πεντακοσίοις, οὐ μόνον οὐκ ἀντετά-

4 τῆς] τῶν τῆς R. 16 περὶ] παρ'? cf. p. 58 18: παρ' ἑκάτερα ποταμοῦ. 21 δὲ] concinnius γούν. infra 4 25 Ταϊφάλων. Ammiano *Taifali*.

ultra veterem murum decem et quinque stadiis muro novo circumdedit, qui totum isthmum a mari ad mare complecteretur. (31) hoc modo cum urbem priore multo ampliorem reddidisset, regiam quoque condidit, Romana non multo minorem. itidem Hippodromum ad omnem elegantiam perpolivit; cuius partem fecit Castoris et Pollucis aedem, quorum simulacra nunc etiam in porticibus Hippodromi stantia videre licet. statuit et quadam in Hippodromi parte Apollinis Delphici tripodem, ipsius Apollinis simulacrum in se continentem. cumque Byzantii forum maximum esset, quattuor porticibus inclusum, ad extremitates unius ex his porticibus, ad quam gradus non pauci sursum ducunt, aedes duas exstruxit, collocato in harum altera matris deum Rheae simulacro, quod in monte Dindymo, qui oppido Cyzico imminet, olim illi constituerant quos Iason navigationis socios habuit. et aiunt eum hoc quadam ex vecordia, nihili faciente res divinas, mutilasse, leonibus utrinque sublati et manuum figura mutata: nam cum olim tenere leones videretur, nunc speciem precantis exhibet, urbem inspectans et observans. in altera Fortunae Romanae simulacrum posuit. praeterea quibusdam Romia secutus eum senatoribus aedes exstruxit. nec iam bellum ullum amplius gerebat, adeo quidem ut Thaisalis, natione Scythica, cum equitibus quingentis *Zosimus*.

ξατο τούτοις, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως ἀποβαλὼν καὶ τὰ μέχρι τοῦ χάρακος αὐτοῦς ληϊζομένους ἰδὼν ἀγαπητῶς ἀποδρᾶς διεσώθη.

- a. 332 32. Μείνας δὲ ἀπόλεμος καὶ τρυφῇ τὸν βίον ἐκδοὺς διέ-
 νειμε τῷ Βυζαντίων δῆμῳ σίτησιν δημοσίαν, ἣν ἄχρι τοῦδε διέ-
 μεινεν ἔχων. εἰς οἰκοδομίας δὲ πλείστας ἀνωφελεῖς τὰ δημόσια
 χρήματα δαπανῶν, τινὰ κατεσκεύασεν ἃ μικρὸν ὕστερον διελύετο,
 βέβαια διὰ τὴν ἐπειξιν οὐ γενόμενα. συνετάραξε δὲ καὶ τὰς πύλαι
 καθεσταμένους ἀρχάς. δύο γὰρ τῆς αὐτῆς ὄντων ὑπάρχων καὶ
 τὴν ἀρχὴν κοινῇ μεταχειριζομένων, οὐ μόνον τὰ περὶ τὴν αὐτὴν 10
 τάγματα τῇ τούτων ὠκονόμητο φροντίδι καὶ ἔξουσίᾳ, ἀλλὰ γὰρ
 καὶ τὰ ἐπιτετραμμένα τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν καὶ τὰ ταῖς ἔσχα-
 ταιῖς ἐγκαθήμενα πάσαις· ἡ γὰρ τῶν ὑπάρχων ἀρχὴ δευτέρα
 μετὰ τὰ σκῆπτρα νομιζομένη καὶ τῶν σιτήσεων ἐποιεῖτο τὰς ἐπι-
 δόσεις καὶ τὰ παρὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην ἁμαρτανόμενα 15
 ταῖς καθηκούσαις ἐπηνώρθου κολάσεις. (33) Κωνσταντῖνος
 δὲ τὰ καλῶς καθεστῶτα κινῶν μίαν οὖσαν ἐς τέσσαρας διείλεν
 ἀρχάς. ὑπάρχῳ γὰρ ἐνὶ τὴν Αἴγυπτον ἄσασαν πρὸς τῇ Πεντα-
 πόλει Αἰβύτης καὶ τὴν ἑψάν ἄχρι Μεσοποταμίας καὶ προσέτι γε
 Κλικίας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀρμενίους καὶ τὴν παράλιον ἡπα- 20
 σαν ἀπὸ Παμφυλίας ἄχρι Τραπεζοῦντος καὶ τῶν παρὰ τὸν Φῶσιν
 φρουρίων παρέδωκε, τῷ αὐτῷ καὶ Θράκην ἐπιτρέψας Μυσίαν

1 καὶ τὸ] καὶ om P. 5 Βυζαντίῳ P. 8 βέβαια δὲ διὰ LP.
 καὶ add P. 11 γὰρ] pleonasmus est. S. 16 ἐπανάρθου L.
 cf. 4 44 extr. 18 praefecto pr. Orientis.

irruentibus non modo nullas copias adversus eos in aciem eduxerit, sed etiam parte maiori exercitus amissa, cum hostes ad ipsum vallum usque omnia diripere conspexisset, arrepta cupide fuga sibi consuluerit.

32. A bellorum curis vacuus voluptuariaeque vitae deditus plebi Byzantinae publicam annonam distribuit, quam et hactenus illa semper habuit. cumque pecuniam publicam in plurimas inutiles structuras impenderet, quaedam aedificavit non multo post diruta, quod ob festinationem durabilia non essent. conturbavit et magistratuum officia iam olim instituta. nam cum duo essent praefecti praetorii, qui hoc officium communiter gerebant, non palatini tantum ordines eorum cura potestateque gubernabantur, sed etiam ii quibus urbis erat commissa custodia, et quotquot in omnibus limitibus erant collocati. hic enim praefectorum praetorii magistratus, qui post imperatorem secundus existimabatur, et annonas erogabat et contra militarem disciplinam admissa convenientibus poenis corripibat. (33) Constantinus autem recte constituta loco movens, unum hunc magistratum in quattuor imperia discernsit. nam uni praefecto praetorii totam Aegyptum cum Libyae Pentapoli et Orientem ad Mesopotamiam usque, et praeterea Cilices Cappadoces Armenios oramque maritimam totam a Pamphylia Trapezuntum usque et usque ad castella propter Phasidem sita, tradidit, eidem et Thracia com-

τε μέχρις Αἴμου καὶ Ῥοδόπης καὶ μέχρι Διοβήρου πόλεως ὀριζομένην, καὶ Κύπρον μέντοι καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους ὄχι Αἴμου καὶ Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης· ἑτέρω δὲ Μακεδόνας καὶ Θεσσαλοὺς καὶ Κρήτας καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἀμφοτέρως Ἡπειρούς, καὶ πρὸς ταύταις Ἰλλυριοὺς καὶ Δάκας καὶ Τριβαλλοὺς καὶ τοὺς ἄχρι τῆς Βαλερίας Παίονας, καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἄνω Μοσίαν· τῷ δὲ τρίτῳ τὴν Ἰταλίαν ἕπασαν καὶ Σικελίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἔτι γε Σαρδόνα καὶ Κύρον καὶ τὴν ἀπὸ Σύρτων Κυρήνης ἄχρι Λιβύην, τῷ δὲ τέτταρτῳ τοὺς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις Κελτοὺς τε καὶ Ἰβήρας πρὸς τῇ Βρετανικῇ νήσῳ. ταύτῃ διελόμενος τὴν τῶν ὑπάρχων ἀρχὴν καὶ ἄλλοις τρόποις ἐλαττώσαι ταύτην ἐσπούδασεν· ἐφεσιώτων γὰρ τοῖς ἀπανταχοῦ στρατιώταις οὐ μόνον ἑκατοντάρχων καὶ χιλιάρχων ἀλλὰ καὶ τῶν λεγομένων δουκῶν, οἱ στρατηγῶν ἐν ἐκάστῳ 15 τόπῳ τάξιν ἐπέχον, στρατηλάτας καταστήσας, τὸν μὲν τῆς ἵππου τὸν δὲ τῶν πεζῶν, εἰς τούτους τε τὴν ἔξουσίαν τοῦ τάττειν στρατιώτας καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἁμαρτάνοντας μεταθεῖς, παρείλετο καὶ ταύτης τοὺς ὑπάρχους τῆς ἀθροεντίας. ὃ τι δὲ τοῦτο καὶ τοῖς ἐν εἰρήνῃ καὶ τοῖς κατὰ πόλεμον ἐλυμήνατο πρῶγμασι, αὐ-

1 Αἴμου S: ἀσήμου LP. καὶ μέχρι] καὶ om P. Τοπήρου LP.
 3 praefecto pr. Illyrici. 6 Valeria Pannonia est Interamnia,
 inter Savum et Dravum; nomen habet a Valeria Galerii Augusti uxore,
 qui caesis immanibus silvis et emisso lacu agrum illum rei publicae
 commodantem fecerat. Aurel. V. 40. Cellarius. 7 praefecto pr.
 Italiae. 9 praefecto pr. Galliarum. Zosimus 5 2 et 32 appellat
 eum praef. pr. Transalpinorum. R. 15 στρατηλάται alibi στρα-
 τηγοί, Eunapio στρατοπεδάρχαι. apud Latinos magistri militiae,
 magistri militum, magistri armorum. comites quoque vocabantur.
 vid. Vales. ad Ammian. 18 8. R. 19 ἐν add Stephanus. cf.
 p. 16 21.

missa et Moesia Haemi ac Rhodopes ac Doberi oppidi finibus circumscripta; praeterea Cyprum adiecit et Cycladas insulas, Lemno et Imbro et Samothracia exceptis. alteri Macedonas attribuit et Thessalos et Cretenses et Graeciam et circumiacentes insulas et Epirum utramque, et praeter has Illyrios et Dacas et Triballos et Pannonios ad Valeriam usque, et Moesiam praeterea superiorem. tertio totam Italiam et Siciliam et circumiacentes insulas, itemque Sardiniam et Corsicam et Africam a Syrtibus Cyrenen usque; quarto transalpinos Celtas et Hispanos cum insula Britannica commisit. hac ratione diviso praefectorum magistratu, studiose conatus est aliis quoque modis eorum potestatem imminuere. nam cum praeesent ubique locorum militibus, non modo centuriones et tribuni, verum etiam duces (sic enim appellabantur qui quolibet in loco praetorum vicem obtinebant), magistris militum institutis, altero equitum, peditum altero, et in hos translata potestate militum ordinandorum et coercendi delinquentes, hac etiam in parte praefectorum auctoritati detraxit. id vero tam pace quam bello detrimentum

τίκα ἐρωῶ. τῶν ὑπάρχων τοὺς ἄπανταχοῦ φόρους διὰ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς εἰσπραττόντων καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐκ τούτων ποιουμένων δαπάνην, ἔχόντων δὲ τοὺς στρατιώτας ὑποχειρίους εἰς τὸ δίκαις ὑπέχειν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, εἰκότως οἱ στρατιῶται κατὰ νοῦν ἔχοντες ὡς ὁ χορηγῶν τὴν σίτη-5 σιν αὐτοῖς καὶ πταίουσιν ἐπεξέρχεται, πράττειν τι παρὰ τὸ καθήκον οὐκ ἐθάρρουν δέει καὶ τῆς τῶν σιτήσεων ἀφαιρέσεως καὶ τῆς παρὰ πόδας κολάσεως. νῦν δὲ ἕτερον μὲν ὄντος τοῦ τὰς τροφὰς ἐπιδιδόντος ἕτερον δὲ τοῦ τῆς ἐπισιτήσεως κυρίου, κατ' ἐξουσίαν ἄπαντα πράττουσι, πρὸς τῷ καὶ τὸ πλεόν τῶν σιτήσεων μέρος εἰς 10 κέρδος τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν ὑπηρετουμένων τούτῳ χωρεῖν.

34. Ἐπραξε δὲ τι Κωνσταντῖνος καὶ ἕτερον, ὃ τοῖς βαρβάροις ἀκόλυτον ἐποίησε τὴν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίοις ὑποκειμένην χώραν διάβασιν. τῆς γὰρ Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἄπανταχοῦ τῶν ἐσχατιῶν τῇ Διοκλητιανοῦ προνοίᾳ κατὰ τὸν εἰρημένον ἤδη μοι 15 τρόπον πόλεσι καὶ φρουροῖσι καὶ πύργοις διειλημμένης, καὶ παντὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ ταῦτα τὴν οἴκησιν ἔχοντος, ἄπορος τοῖς βαρβάροις ἦν ἡ διάβασις, πανταχοῦ δυνάμειος ἀπαντώσης τοὺς ἐπιόντας ἀπίσασθαι. καὶ ταύτην δὴ τὴν ἀσφάλειαν διαφθειρών ὁ Κωνσταντῖνος τῶν στρατιωτῶν τὸ πολὺ μέρος τῶν 20 ἐσχατιῶν ἀποστήσας ταῖς οὐ δεομέναις βοθηθείας πόλεσιν ἐγκατέστησε, καὶ τοὺς ἐνοχλουμένους ὑπὸ βαρβάρων ἐγύμνωσε βο-

9 δὲ om LP. 15 κατὰ τὸν εἰρημ. τρόπον] ea in libri secundi initio perierunt. R. 21 ἐγκατέστη LP: corr S.

rebus attulisse, me protinus indicante, apparebit. quippe cum praefecti praetoriis ubique terrarum tributa per apparitores suos exigent, et militarem ex iis sumptum facerent, iidemque milites dicto audientes haberent in sustinendis ob delicta poenis, prout ipsis ea coercenda viderentur, non abs re milites cum animis suis cogitantes, eum qui annonam et stipendium praebere delinquentes etiam punire, nihil agere praeter officium audebant, partim annonarum ademptionem partim praesentem coercionem veriti. nunc cum alius sit qui stipendium exhibeat, alius cuius arbitrio militum coercitio sit commissa, omnia pro imperio agunt; ne dicam maiorem annonae partem ducis et apparitorum ipsius lucro cedere.

34. Fecit et aliud quidam Constantinus, quod in dicionem populi Romani liberum barbaris aditum praebuit. nam cum imperium Romanum extremis in limitibus ubique Diocletiani providentia, quemadmodum a nobis supra dictum est, oppidis et castellis atque burgis inclusum esset, omnesque copiae militares in iis domicilium haberent: fieri non poterat, ut barbari transirent, ubique copiis hostium repellendorum causa occurrentibus. hanc praesidiarum munitionem Constantinus abolens, maiorem militum partem de limitibus submotam, in oppidis nullius opis egentibus collocavit; a barbaris

θείας, καὶ ταῖς ἀνεμέναις τῶν πόλεων τὴν ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπέθηκε λύμην, δι' ἣν ἤδη πλείσται γεγόνασιν ἔρημοι, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκδόντας ἑαυτοὺς θεάτροις καὶ τρυφαῖς ἐμαλάκισε, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τῆς ἄχρι τοῦδε τῶν πραγμάτων ἀπωλείας αὐτοῦς
5 τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ σπέρματα δέδωκε.

35. Καίσαρα δὲ καταστήσας ἤδη τὸν ἑαυτοῦ παῖδα Κων-
σταντῖνον, ἀποδείξας δὲ σὺν αὐτῷ καὶ Κωνσταντῖον καὶ Κών- a. 333
σταντα παῖδας ὄντας αὐτῷ, ἠΰξησε τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς
μέγεθος πόλεως σφόδρα μεγίστης, ὥστε καὶ τῶν μετ' αὐτὸν αὐ-
10 τοκρατόρων τοὺς πολλοὺς τὴν οἰκῆσιν ἐλομένους τὴν ἐν αὐτῇ πλη-
θος ὑπὲρ τὴν χρεῖαν συναγαγεῖν, τῶν ἀπανταχοῦ γῆς ἢ στρα-
τείας ἢ ἐμπορείας ἔνεκεν ἢ ἄλλων ἐπιτηδευμάτων εἰς ταύτην ἀγει-
ρομένων· διὸ καὶ τελεσῆσιν ἑτέροις, πολλῷ μείζοσιν ὧν ὁ Κων-
σταντῖνος ἐποίησεν, αὐτὴν περιέβαλον, καὶ τὰς οἰκήσεις οὕτως
15 εἶναι συνεχώρησαν συνεχεῖς ὥστε καὶ οἰκουροῦντας καὶ ἐν ταῖς
ἀγοραῖς ὄντας στενοχωρεῖσθαι τοὺς ταύτης οἰκήτορας καὶ μετὰ
κινδύνου βαδίζειν διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων πολυπλήθειαν.
ἐπειγαιώθη δὲ καὶ τῆς περὶ αὐτὴν θαλάσσης οὐκ ὀλίγον, πάλων
κύκλω παγέντων καὶ οἰκοδομημάτων αὐτοῖς ἐπιτεθέντων, ἃ καὶ
20 καὶ ἑαυτὰ πόλιν ἀρκεῖ μεγάλην πληρῶσαι.

36. Καὶ μοι πολλάκις ἐπῆλθε θυμαῖσαι πῶς εἰς τοσοῦτο
τῆς Βυζαντιῶν πόλεως ἠΰξημένης ὡς μηδεμίαν ἄλλην ἐς εὐδαι-
μονίαν ἂν ἢ μέγεθος αὐτῇ παραβάλλεσθαι, πρόρρησις ἐκ θεῶν

12 ἐμπορίας P.

16 ἀγναις in margine L.

23 ἂν om P.

vexatos praesidio nudavit, tranquillae et quietae urbes militum peste gravavit, qua iam complures ad solitudinem redactae sunt; milites ipsos theatris et voluptatibus addictos emollivit; denique, simpliciter ut dicam, rerum hactenus pereuntium internecioni principium et semina praebuit.

35. Iam Constantinum filium Caesarem appellaverat; et una cum ipso tam Constantio quam Constante filiis eodem titulo cohonestatis, Cpolim ad amplitudinem urbis longe maximae tam feliciter auxit, ut plerique post eum principes, ibidem constituto domicilio, maiorem quam usus poscat, hominum multitudinem eo pellexerint; qui undique terrarum istuc vel militiae vel mercaturae vel aliorum negotiorum causa confluent. quapropter et muris longe capaciosioribus quam essent ii quos Constantinus struxit, eam circumdederunt; et aedificia tam esse contigua permiserunt ut habitatores eius, sive domi se contineant sive in compitis sint, artentur, nec sine periculo propter ingentem hominum iumentorumque copiam incedant. nec pars exigua vicini maris ad terrae formam redacta est, undique defixis palis et aedificiis in eos impositis, quae seorsum ad complendam urbem amplam sufficerent.

36. Ac mihi quidem saepe mirari subit, qui fieret ut, cum urbs Byzantina tantopere excreverit ut alia nulla cum hac, sive felicitatem sive magnitudinem spectes, comparari possit, nullum vaticinium maioribus nostris

οὐδεμία περὶ τῆς εἰς ἀμείνονα τύχην αὐτῆς ἐπιδόσεως τοῖς πρὸ ἡμῶν ἀνθρώποις ἐδόθη. καὶ ταύτην ἐκ πολλοῦ τὴν ἔννοιαν ἔχων, πολλὰς τε βιβλους ἱστορικὰς καὶ χρησμάτων συναγωγὰς ἀνελέξας, χρόνον τε ἐν τῷ περὶ τούτων ἀπορεῖν δαπανήσας, ἐνέτυχον μόλις χρησμῶ τινὶ Σιβύλλης εἶναι λεγομένῳ τῆς Ἐρυθραίας ἢ Φαιωνοῦς 5 τῆς Ἡπειρώτιδος (καὶ αὐτὴ γὰρ γενομένη ἀτοχος ἐκδεδωκέναι χρησμοδὸς λέγεται), ᾧ πεποιθότα Νικομήδην τὸν Προυσίου καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν λυσιτελεῖν ἐρμηνεύοντα πόλεμον ἄρασθαι πρὸς τὸν πατέρα Προυσίαν, Ἀττάλῳ πειθόμενον. ἔχει δὲ τὸ λόγιον οὕτως.

37. Ὡ βασιλεῦ Θρηκῶν, λήψεις πόλιν ἐν προβάτοισιν, 10
 ἀξήσεις δὲ λέοντα μέγαν, γαμψώνυχα, δεινόν,
 ὃς ποτε κινήσει πατρίας κειμήλια χώρας,
 γαῖαν δ' αἰρήσει μόχθων ἄτερ. οὐδέ σέ φημι
 σκηπτούχοις τιμῶσιν ἀγάλλεσθαι μάλα δηρὸν,
 ἐκ δὲ θρόνων πεσέειν, οἷοι κόνες ἀμφὶς ἔχουσι. 15
 κινήσεις δ' εὐδοντα λύκον γαμψώνυχα, δεινόν·
 οὐδ' ἐθέλοντι γὰρ εἶσω ἐπὶ ζυγὸν ἀδχένα θήσει.
 δὴ τότε Βιθυνῶν γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι
 Ζητὸς ἐπιφροσύναισι. ταχὺ δ' ἐπιβήσεται ἀρχὴ
 ἀνδράσιν οἱ Βύζαντος ἔδος κατανυιεύουσι. 20

5 Φαελλοῦς LP. 9 huius oraculi versus aliquot allatos legimus apud Tzetzen Chil. 9 et Phlegontem Trallianum in Longaevis. in Oraculis Sibyllinis a Gallaeo editis non reperitur. R. 10 λείψεις? 12 πατρία P, πατρία γε θεμελία H. 13 αἰρήση LP. 15 οἷοι Tzetzes: libri οἷον. hic est versus ultimus oraculi apud Tzetzam. R. 19 ἐπιφροσύνῃσι· καὶ δ' ἐπιβήσεται ἄνδρας, οἱ. Tzetzes.

de ipsius incremento, meliorem ad fortunam evectae, datum fuerit. in qua cogitatione dum iam pridem versor, multis historiarum monumentis et oraculorum collectionibus evolutis, et exacto nonnullo tempore in hac de istis dubitatione, vix tandem in oraculum quoddam incidi, quod Erythraeae Sibyllae vel Epiroticae Phaennonis esse perhiberetur. nam et isthaec afflata numine fertur edidisse quaedam oracula, quibus fretus Nicomedes Prusiae filius, qui ea suis ex commodis interpretaretur, hortatu Attali bellum patri Prusiae fecit. est autem oraculum huiusmodi.

37. Rex Thracum, capies urbem: in balantibus agnis unguem pariter magnum horribilemque leonem augebis, patriae quondam cimelia terrae qui rapiet; citraque laborem agro potieris. sed non aio diu te sceptris perfruiturum, quippe canes urgent utrinque, sed his spoliandum. sopitumque lupum unguem dirumque ciebis. namque vel inviti cervices sub iuga mittet. Bithynasque lupi regiones tunc habitabunt, consilio Iovis; et mox regia scepra tenebunt magna qui veteris habitant Byzantis in urbe.

- τρισιμῶκαρ Ἐλλήσποντε, θεόκτιτα τεύχεά τ' ἀνδρῶν,
 . . . . . Φείμισιν ἐφετμαῖς
 ἦν λύκος αἰνόλυκος πτήξει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
 οἱ με γὰρ εἶσασιν τε ἐμὸν ναλοντες ἔδεθλον.
 5 οὐκέτι σιγήσω πατρὸς νόον, ἀλλ' ἀνυδείξω
 ἀθανάτων λογίων θνητοῖς εὐσημον αἰοιδήν.
 Θρηῖσσα κύει μέγα πῆμα, τόκος δὲ οἱ οὐκέτι τηλοῦ,
 πείρα παῖδα κακὸν . . . καὶ τῆδε φέρουσα·
 τρηχὺ παρ' ἠπείρου πλευρᾶς ἐπινέσεται ἔλκος,
 10 καὶ μέγα οἰθήσει, ταχὺ δὲ φάγην αἰμοροήσει.
 τοῦτο τὰ λόγιον πάντα μὲν ὡς εἰπεῖν ὑπεμφαῖνον ὄντως καὶ αἰνί-
 γμασι λέγει, τὰ τε ἐσομένα Βιθυνοῖς κακὰ διὰ τὴν τῶν ἐπενε-
 χθέντων αὐτοῖς ἐς τὰ μετὰ ταῦτα φόρων βαρύτητα, καὶ ὡς ἡ
 ἀρχὴ ταχέως “ἐπιβήσεται ἀνδράσιν οἱ Βύζαντος ἔδος καταναίει-
 15 τύουσι.” τὸ δὲ μετὰ χρόνον οὐκ ὀλίγον τὰ προρρηθέντα ἐκβῆναι
 μὴ λαμβανέτω τις εἰς τὸ περι ἑτέρον τινὸς λέγειν τὴν προρρησιν·
 πᾶς γὰρ χρόνος τῷ θεῷ βραχυὸς αἰεὶ τε ὄντι καὶ ἐσομένῳ. ταῦτα
 δὲ ὄν ἐκ τε τῶν τοῦ χρησμοῦ ῥημάτων καὶ ἀπὸ τῶν ἐκβάντων
 ἐτεκμηράμην. εἰ δὲ τῷ τὸ χρησθὲν ἐτέρως ἔχειν δοκεῖ, ταύτη
 20 νοεῖται.

4 ὦ με LP. 8 φέρουσαν LP et Gyllius (Topogr. Cpol. 4 2).
 10 μέγ' ἀνοιθήσει? 15 χρόνους οὐκ ὀλίγους L. 16 εἰς
 τὰ P.

felix Hellesponte, et moenia condita divis
 imperio superum . . . . .
 qua lupus ille gravis tamen invitus trepidabit.
 norunt me, nostris habitant qui sedibus. haud iam
 amplius ipsa animum celabo parentis, aperte
 mortali generi divina oracula pandens.
 Thressa malum tellus ingens parit, et prope partus:
 usu nempe malam subolem pariter feret illi.
 ad latera adiunctae ponto telluris et hulfus
 praetumidum crescet, cito ruptum sanguine manans.

hoc oraculum omnia, prope dixerim, re vera designat, obscurisque vocibus
 indicat eventura Bithynis mala, propter grave tributorum onus, quae secu-
 tis temporibus eis imposita fuerunt; et quod imperium cito venturum esset
 ad eos, “magna qui veteris habitant Byzantis in urbe.” quod autem secu-
 lis non paucis interiectis ea quae praedicta fuerant evenerint, non eo quis
 torqueat, ac si de re quadam alia vaticinium hoc loquatur. nam omne tem-
 pus deo breve est, qui semper et est et erit. atque haec tum de verbis
 oraculi tum de rerum ipsarum eventis ratiocinando collegi. quodsi cui vide-
 tur esse alia verborum oraculi sententia, per me sane sic illud accipiat
 licet.

38. Κωνσταντῖνος δὲ ταῦτα διαπραξάμενος διετέλεσε δω-
 ρεαῖς οὐκ ἐν δέοντι γινομέναις, ἀλλὰ εἰς ἀναξίους καὶ ἀνωφελεῖς
 ἀνθρώπους, τοὺς φόρους ἐκδαπανῶν, καὶ τοῖς μὲν εἰσφέρουσι
 γινόμενος φορτικός, τοὺς δὲ μηδὲν ὠφελεῖν δυναμένους πλουτί-
 ζων· τὴν γὰρ ἄσωτιαν ἠγεῖτο φιλοτιμίαν. οὗτος καὶ τὴν εἰσφο- 5
 ρὰν ἐπήγγυε χρυσίου τε καὶ ἀργύρου πᾶσι τοῖς ἄπανταχοῦ γῆς
 μειοῦσι τὰς ἐμπορίας καὶ τοῖς ἐν ταῖς πόλεσι πανωνίαν προτι-
 θεῖσι, μέχρι καὶ τῶν εὐτελεστάτων, οὐδὲ δυστηχεῖς ἐταίρας ἔξω
 ταύτης ἔασας τῆς εἰσφορᾶς, ὥστε ἦν ἰδεῖν μέλλοντος τοῦ τετραε-
 τοῦς ἐνίστασθαι χρόνου, καθ' ὃν ἔδει τοῦτο τὸ τέλος εἰσφέρει- 10
 σθαι, Θρήνους ἀνὰ πᾶσαν πόλιν καὶ δδυρμούς, ἐνστάντος δὲ
 μάστιγας καὶ βασάνους ἐπιφερομένας τοῖς σώμασι τῶν διὰ πένιαν
 ἐσχάτην ζημίαις ὑπενεγκεῖν μὴ δυναμένων. ἤδη δὲ καὶ μητέρες
 ἀπέδοντο τοὺς παῖδας, καὶ πατέρες ἐπὶ πορνείου θυγατέρας ἐστή-
 σαντο, ἐκ τῆς τούτων ἐργασίας ἀργύριον τοῖς τοῦ χρυσαργύρου 15
 πρᾶκτορσιν εἰσενεγκεῖν ἐπειγόμενοι. βουλόμενος δὲ καὶ τοῖς ἐν
 λαμπρῷ τύχῃ περινοῆσαι τι λυπηρόν, ἕκαστον εἰς τὴν τοῦ πραιτω-
 ρος ἀξίαν ἐκάλει, καὶ τῷ προκαλύμματι τῆς τιμῆς ἀργύρου στα-
 θμὸν ἀπῆτει πολύν. ἦν οὖν ἰδεῖν τῶν εἰς τοῦτο τεταγμένων ἐπι-
 δημούντων ταῖς πόλεσι φυγὴν ἀπάντων καὶ ἀποδημίαν ἀλλόφυλον, 20
 δεῖε τοῦ μὴ οὖν ἀπωλεῖα τῆς οὐσίας ταύτης τυχεῖν τῆς ἀξίας.

8 Godofred. ad cod. Th. t. 5 p. 4 Zosimum putat in *tabernariis* i. e. *tabernas negotiatorias exercentibus lapsum esse; hi vero chrysargyrum solvebant, non meretrices. R. 12 διὰ πενίας ἐσχάτης ζημίαν LP: corr S.*

38. Ceterum Constantinus his ita perfectis exhaurire non desinebat vectigalia largitionibus, quae non ubi par erat, sed in homines indignos ac inutiles fiebant. et collatoribus quidem tributorum gravis erat, illos autem cumulabat opibus qui nulli esse usui poterant: nam profusionem pro munificentia ducebat. idem et auri argentique collationem imposuit omnibus ubique terrarum negotiationes exercentibus et dardanariis oppidorum, ad vilissimos usque, ne miseris quidem meretriculis hac collatione liberatis. itaque videre erat, quoties quartus quisque annus appeteret, quo tributum illud pendendum erat, meras per omnes urbes lacrimas et ploratus: ubi vero iam advenisset, nonnisi flagra tormentaque corporibus eorum adhibita, qui propter paupertatem extremam sustinere iacturam hanc non possent. quin et liberos ipsae matres distrahebant, et patres filias prostituiebant, ex harum quaestu chrysargyri exactoribus pecuniam offerre coacti. cumque splendidioris etiam fortunae hominibus excogitare quiddam vellet quod eis dolorem afferret, quemlibet horum ad praeturae dignitatem vocabat, et honoris praetextu magnum pecuniae pondus exigebat. iccirco quoties ad urbes venissent qui huius rei mandatum habebant, videre erat fugam omnium et profectionem ad extraneos, metuentium ne cum facultatum detrimento dignitatem hanc

ἀπεγράφατο δὲ τὰς τῶν λαμπροτάτων οὐσίας, τέλος ἐπιθεὶς ᾧ τινὶ φόλλιν αὐτὸς ἐπέθηκεν ὄνομα. καὶ ταῖς τοιαύταις εἰσφοραῖς τὰς πόλεις ἔξεδαπάνησεν· ἐπιμεινάσης γὰρ καὶ μετὰ Κωνσταντίνου τῆς ἀπαιτήσεως ἐπὶ χρόνον συχνόν, ἔξαντλουμένου κατὰ 5 βραχὺ τοῦ πλοῦτου τῶν πόλεων, ἔρημοι τῶν οἰκούντων αἱ πλείσται γεγόνουσι.

39. Τούτοις ἅπασιν τοῖς τρόποις ὁ Κωνσταντῖνος τῷ πολι- a. 337
τεύματι λυμηνάμενος ἐτελεύτησε νόσῳ. διαδεξαμένων δὲ τὴν βασιλείαν τῶν αὐτοῦ παίδων ὄντων τριῶν (ἐτέχθησαν δὲ οὗτοι 10 οὐκ ἀπὸ Φαύστης τῆς τοῦ Ἐρκουλλίου Μαξιμιανοῦ θυγατρὸς, ἀλλ' ἐξ ἄλλης, ἣ μοιχείας ἐπαγωγῶν μέμψιν ἀπέκτεινεν), εἶχοντο τῶν πραγμάτων, τῇ τῆς νεότητος ἐνδιδόντες ῥοπῇ μᾶλλον ἢ τῷ τῶν κοινῶν ὠφελίμῳ. πρῶτον γὰρ ἐνείμαντο τὰ ἔθνη, καὶ Κωνσταντῖνος μὲν ὁ πρεσβύτερος ἡμᾶ τῷ νεωτέρῳ Κωνσταντῖ τὰ ὑπὲρ 15 τὰς Ἄλλεις ἅπαντα καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἰλλυρίδα πρὸς τούτοις ἔλαχεν ἔχειν, ἔτι δὲ τὰ περὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον καὶ τὴν ὑπὸ Καρχηδόνα Λιβύην, Κωνσταντῖνῳ δὲ τὰ περὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν ἑσῶν καὶ Αἴγυπτον ἐπετέτραπτο. συνήρχον δὲ αὐτοῖς τρόπον τινὰ Δαλμάτιος, Καῖσαρ ὑπὸ Κωνσταντίνου κατασταθεὶς, ἔτι δὲ 20 καὶ Κωνσταντίος, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, καὶ Ἀναβαλλιανός, ἐσθῆτι χρώμενοι κοκκοβαφεῖ καὶ περιχρῶσῳ, τῆς τοῦ λεγομένου νωβελισσίμου παρ' αὐτοῦ Κωνσταντίνου τυχόντες ἀξίως αἰδοῦ τῆς συγγενείας.

Constantinus, Constantius et Constans.

10 οὐκ ἀπὸ Φαύστης] contrarium dicunt reliqui scriptores, et alio loco Zosimus ipse (p. 94 18). R. 20 καὶ Κωνστ.] καὶ om P.

adipiscerentur. habebat autem descripta virorum clarissimorum patrimonia, quibus et tributum imposuit, quod ipse follem nuncupavit. et huiusmodi sane collationibus urbes exhaustit: nam cum etiam longo tempore post Constantinum duraret earum exactio, paulatim exhaustis oppidorum divitiis ab habitatoribus complura deserta fuerunt.

39. His omnibus modis cum rem publicam detrimento gravi Constantinus affecisset, morbo extinctus est. eius filii successionem in imperio nacti, qui erant omnino tres, non ex Fausta Maximiani Herculi filia nati, sed ex alia quam insinulatam adulterii morte affecerat, sic rebus intenti erant, ut libidinis iuvenilis potioem quam commodi publici rationem haberent. nam primum inter se provincias partiebantur. et Constantinus quidem, natu maximus, cum minimo natu Constante omnia trans Alpes sita et Italiam et Illyricum sortitus est, praeterea Ponto Euxino finitima, et Africae quicquid ad Carthaginem pertinet. Constantio datum est quicquid esset in Asia et Oriente et Aegypto. erant et imperii quodammodo participes, Dalmatius a Constantino Caesar dictus, et Constantius Constantini frater, et Anaballianus, qui purpurea et aureis ornata limbis utebatur, dignitatem nobilissimatus, ut vocant, ab ipso Constantino propter agnationis reverentiam consecuti.

40. Ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς οὕτως ἐκάστῳ νεμηθείσης, Κωνσταντίος ὡσπερ ἔξεπληθεὶς μὴ κατοπιὴν γενέσθαι τῆς τοῦ πατρὸς ἀσιβείας ἰσπυδακῶς, ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενος αἵμα συγγενῆς ἀνδρείου τρόπου δεῖγμα παρασχεῖν ἵπασιν ἠβουλήθη. καὶ πρῶτον μὲν Κωνσταντίῳ πατρὸς ἀδελφῶ διὰ τῶν στρατιωτῶν καταπράτ-
5 τεται θάνατον, ἔπειτα καὶ Δαλματίῳ τῷ Κιλαρὶ ῥάπτει τὴν ὁμοίαν ἐπιβουλήν, συναναίρεθῆναι τούτῳ καὶ Ὀπτάτου παρασκευάσας, ὃς παρὰ Κωνσταντίνου τῆς ἀξίας τετυχῆκει τοῦ πατρικίου, πρῶτον ταύτην ἐπινοήσαντος τὴν τιμὴν, καὶ προκαθῆσθαι τοὺς ταύτης ἡξιωμένους τῶν τῆς ἀλλῆς ὑπάρχων νομοθετήσαντος. 10 ἀνηρέθη δὲ τότε Ἀβλάβιος ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος, τῆς δίκης ἀξίαν αὐτῷ ποινὴν ἐπιθείσης ἀνθ' ὧν ἐβούλευσε θάνατον Σωπάτρω τῷ φιλοσόφῳ φθόνῳ τῆς Κωνσταντίνου πρὸς αὐτὸν οὐκείότητος. ὡσπερ δὲ κατὰ πάσης χωρῶν τῆς συγγείας, καὶ Ἀναβαλλιανὸν τούτοις ἐπέθηκεν, ὑποθέμενος ἐκβοᾶν τοῖς στρατιώταις ὡς οὐκ ἂν 15 ἄρχοντος ἑτέρου πλὴν τῶν Κωνσταντίνου παίδων ἀνάσχοιτο. ταῦτα μὲν οὕτω Κωνσταντίῳ διεπονήθη.

a. 340 41. Κωνσταντίῳ δὲ καὶ Κώνσταντι περὶ τῆς ὑπὸ Καρχηδόνα Λιβύης καὶ Ἰταλίας γενομένης ἀμφισβητήσεως, ἀφυλάκτῳ βουλόμενος ὁ Κώνστας ἐπιθέσθαι τὰδελφῶ ἐπὶ μὲν τριετῆ 20 χρόνον τὴν ἔχθραν ἔμεινεν ἐικκρόπτων, καταδοκῆσας δὲ χώρας ἐπιβιάντα πρὸς αὐτὸν φιλιῶς ἐχούσης ἔστειλε στρατιώτας, τῷ μὲν

3 post συγγενῆς Stephano deesse videtur ἐχέας aut aliud participium simile. S. 11 post τότε fortassis inserendum καὶ. S. 13 Κώνσταντι LP.

40. Tributo in hunc modum suo cuique imperio, Constantius, quasi qui data opera in hoc incumberet ne impietate a patre superaretur, exorsus ab ipso lae, cognati sanguinis effusione virilem omnibus animum probare voluit. ac primum quidem Constantium patrum a militibus interfici curat. deinde Dalmatio Caesari similes insidias struit, Optato quoque cum hoc interfici iusso, qui patricii dignitatem adeptus a Constantino fuerat. eum honoris titulum primus Constantinus excogitaverat, lataque lege sanxerat ut qui hunc consecuti fuissent, supra ipsos praefectos praetoriorum sessitarent. tunc et Ablabius praefectus praetorii necatus est, ipsa Vindicta merita hominem poena multante, quod per insidias Sopatro philosopho mortem machinatus fuisset, cum ei Constantini familiaritatem invideret. ac veluti contra cognationem universam grassatus, etiam his Anaballianum adiecit, cum milites subornasset ut clamarent alterius neminis imperium se ferre posse quam Constantini filiorum. et haec quidem Constantii fuere facinora.

41. Ceterum controversia mota inter Constantinum et Constantem de pertinente ad Carthaginem Africa deque Italia, Constans incautum fratrem opprimere volens inimicitias toto triennio dissimulat, expectatoque tempore quo provinciam sibi fidam et benevolam ingressus erat, ablegat milites,

φαινομένη Κωνσταντίῳ συμμαχήσοντας εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον, ἐπιθησομένους δὲ Κωνσταντίνῳ μὴ προῖδομένην τι τούτων· οἳ τὰ ἐπιτάγματα πληροῦντες ἀναιροῦσι τὸν Κωνσταντίνον.

(42) τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ τὸν ἀδελφὸν ὁ Κωνσταντίνος ἐκποδῶν ποιη-
 5 σόμενος διὰ πάσης ἀμόγητος ἐχώρει κατὰ τῶν ὑπηκόων, πᾶσαν ἀφόρητον ὑπερβαλλόμενος τυραννίδα. βαρβάρους γὰρ ἐδπροσώ-
 πους ἠνούμενος καὶ ἔχων ἐν ὁμήρων τάξει παρ' ἑαυτῷ, πάντα τε πρῶττειν ἐφιεῖς κατὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῖς οἷα τὴν ὥραν ἐπιδιδού-
 σιν αὐτῷ πρὸς διαφθοράν, εἰς ἔσχατον ἤγαγε πάντα τὰ ὑπ' αὐ-
 10 τὸν ἔθνη κακῶς. πρὸς ἃ δυσχεραίνοντες οἱ περὶ τὴν ἀλήθειαν, ἐπειδὴ ταῖς περὶ Θῆραν τέρψεις αὐτὸν ἐγκείμενον εἶδον, ἡγεμόσι πρὸς τοῦτο χρῆσάμενοι Μαρκελλίνῳ τῷ τοῦ ταμείου προεστηκότι καὶ Μαγνεντίῳ τῷ τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένῳ τῶν Ἰοβιανῶν καὶ Ἐρ-
 κουλιανῶν (τάγματα δὲ ταῦτα ἐπάννυμα) τρόπῳ τοιῷδε τὴν ἐπι-
 15 βουλὴν τὴν κατ' αὐτοῦ σκευωροῦσι. γενέθλιον ἄξιον ἡμέραν οἰκείου παιδὸς ὁ Μαρκελλίνος εἰπὼν ἐκάλεε πρὸς ἐστίαςιν ἄλλους τε πολλοὺς ἐξέχοντας τοῦ στρατοπέδου καὶ Μαγνέντιον σὺν αὐτοῖς· τοῦ δὲ συμποσίου μέχρι μέσων ἑξαθῆντος νυκτῶν, ὁ Μαγνέντιος διὰ τι δῆθεν τῶν ἀναγκαίων διαναστὰς ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ πρὸς
 20 βραχὺ τῶν δαιτυμόνων ἑαυτὸν ἀποστήσας, ἐφαίνετο τοῖς συμπό- a. 350
 ταις ὡσπερ ἐν σκηρῇ τὴν βυσιλικὴν ἡμφιεσμένος στολήν· τῶν δὲ περὶ τὸ δείπνον ἀνεπιόντων αὐτὸν βασιλέα, πάντες ὁμοίως ὄσοι

8 τὴν ὥραν Valesius (ad Ammian. 16 42): libri τῷ ὄρῳ.
 14 ἐπάννυμα] δαίμοσιν ἐπάννυμα Boissonad. Eunap. 1 p. 491 au-
 ctore Suida. 15 ἄξιον Stephanus, ξεῖν LP. 19 ἀναστὰς P.

specie quidem tenuis opem Constantio laturos in gerendo bello Persico, sed reapse Constantinum nihil tale scientem oppressuros. hi perficientes ea quae imperata fuerant, Constantinum occidunt. (42) hoc modo cum fratrem Constans e medio sustulisset, in subditos cum omni crudelitate grassabatur et omnem intolerabilem tyrannidem excedebat. emptis enim barbaris, quibus esset vultus elegans, et aliis itidem, quos obsidum loco secum haberet, quidvis adversus subditos agendi facultate concessa, veluti qui oculis ad impudicitiam ei gratificarentur, omnes imperio suo subiectas nationes in extrema mala praecipitabat. quae cum aulici moleste ferrent, et ipsum venationis voluptatibus deditum viderent, ducibus usi Marcellino fisci praefecto et Magnentio, cui creditum erat in Iovianos et Herculianos imperium (legionum ea nomina sunt), hoc quodam modo insidias ei moluntur. Marcellinus, qui natalem filii sui se celebraturum diceret, ad epulum cum alios multos in castris dignitate praestantes tum Magnentium invitavit. ea comensatione mediam ad noctem producta, Magnentius quasi rei necessariae causa de mensa surgens, cum perexiguam ad tempus a convivis secessisset, eis se rursus amictum stola regia velut in scena spectandum exhibuit. ibi cum eum convivae regem appellassent, similiter omnes incolae urbis Augustoduni,

τὴν πόλιν Ἀδγουστοδόουον ᾤκουν (ἐν αὐτῇ γὰρ ταῦτα ἐπράχθη) τῆς αὐτῆς ἐγένοντο γνώμης. ἐπεὶ δὲ ἡ φήμη καὶ περαιτέρω διέτρεχεν, ὁ ἐκ τῶν ἀγρῶν ὄχλος ἕξω συνέρρει τῆς πόλεως. ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς ἰσπέων εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐν Κελτοῖς ταγμάτων ἀποσταλέντες ἀνεμίγησαν τοῖς ἐπὶ ταύτῃ τῇ πράξει συν-5 εὐλεγμένοις. καὶ ἅπλῳς εἰπεῖν ὁμίλου στρατιωτικοῦ παντὸς οἱ προεστῶτες εἰς ἓν συνελθόντες, ἐπειδὴ τοὺς ἀρχηγούς τῆς συνωμοσίας ἐκβοήσαντας εἶδον, οὐκ εἰδότες σχεδὸν τὸ πραττόμενον, ἐπεβῶν ἅπαντες, σεβαστὸν ἀνακαλοῦντες Μαγνέντιον. τούτων ὁ Κώνστας αἰσθόμενος ἀποδρᾶναι πρὸς τινα πολίτην ὠρμήθη 10 τοῦ Πυρρηναίου πλησίον ὤκισμένην· Ἐλένη δὲ τοῦνομα τῷ πολιχνίῳ. καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ Γάτωνος, εἰς τοῦτο μετὰ τῶν ἐπιλέκτων στυλέντος, ἀηρέθη, πάσης αὐτὸν βοηθείας ἀπολιπούσης.

43. Μαγνέντιον τοίνυν τὴν ἀρχὴν ἔχοντος καὶ τῶν ὑπὲρ 15 τὰς Ἄλπεις ἔθνῶν καὶ τῆς Ἰταλίας αὐτῆς κυριεύοντος, τὴν στρατηγίαν τῶν ἐν Παιονίαις στρατοπέδων Βετρανίων ἔχειν ταχθεὶς, ὅτι Μαγνέντιος εἰς βασιλείαν ἤχθη πυθόμενος, εἰς τὴν αὐτὴν ἤλθεν ἐπιθυμίαν καὶ ψήφῳ τῶν αὐτόθι ταγμάτων βασιλεὺς ἀνεδείχθη, καὶ ἐν τῇ Μούρση Παιονίας οὔση πόλει διέτριβε. τούτων 20 οὕτως ἔχόντων Πέρσαι μὲν τὰς τῆς ἐξώας ἐληΐζοντο πόλεις, καὶ μάλιστα τῆς μέσης τῶν ποταμῶν, Κωνστάντιος δέ, καὶ ταῦτα τῷ πρὸς αὐτοὺς ἐλαττούμενος πολέμῳ, τοῖς κατὰ Μαγνέντιον

Constan-
tius.

5 ἐνεμίγησαν L.

17 aliis Bretanio.

qua haec in urbe gesta sunt, in eandem sententiam veniunt. et quoniam rei fama tendebat ulterius, extra urbem rustica quoque plebs confluebat. per idem tempus quidam Illyricanorum equitum in supplementum Celticorum ordinum missi cum iis se coniunxerunt, qui huius rei causa convenerant. ad summam in unum congressi quicumque cum imperio militibus praeerant, quod coniurationis principes iam proclamasse viderent, ignari prope quid ageretur, exclamabant omnes et Magnentium Augustum appellabant. haec Constantius animadvertens quoddam ad oppidum, propter Pyrenaicum situm, cui nomen esset Helena, profugere conatus est. verum a Gaisone, qui eo nomine cum selectis quibusdam missus fuerat, apprehensus et omni destitutus ope necatus est.

43. Magnentio imperium adepto ac iam in potestate transalpinas nationes et ipsam Italiam habente, Vetrano dux exercituum in Pannoniis, audito Magnentium ad imperium evectum esse, incensus eadem libidine suarum legionum suffragio dictus est imperator, et ad Mursam, quod est oppidum Pannoniae, substitit. hoc rerum statu Persae urbes Orientis et Mesopotamiae praesertim infestis incursionibus vexabant. Constantius autem, licet hoc bello Persis inferior esset, tamen Magnentium et Vetranionem persequi

ὁμῶς ἐπεξελεθεῖν ἔγνωναι καὶ Βετρανίωνα. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λογιζομένου καὶ ἐν παρασκευαῖς ὄντος, Μαγνεντίου διατρέβοντος ἐν Κελτοῖς, Νεπωτιανὸς ἐξ ἀδελφῆς Κωνσταντίνου τεχθεὶς Εὐτροπίας ὄνομα, συναγαγὼν πλῆθος οὐ καθεστῶτων ἀνθρώπων ἀλλὰ 5 ληστέα καὶ ἐκδεδιγημένω βίω τὰ καθ' ἑαυτοῦ παραδόντων, ἔπεισι τῇ Ῥώμῃ βασιλικὸν σχῆμα δεικνύς. Ἀνικήτου δὲ τοῦ παρὰ Μαγνεντίου κατασταθέντος ὑπάρχου τῆς ἀλλῆς τῶν ἀπὸ τοῦ δήμου τινὰς ἔξοπλίσαντος καὶ τῆς πόλεως ἔξαγαγόντος ὡς δὴ Νεπωτιανῶ πολεμήσοντας, μάχη μὲν ἐγένετο καρτερά, τῶν δὲ Ῥω- 10 μαίων οἳα δὴ ἀπείρων καὶ ἀσυντάκτων οὐ σὺν πολλῶ πόνῳ τραπέντων, φεύγοντας αὐτοῦς ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος θιασάμενος καὶ ἐπὶ τῇ πόλει δεδιὼς τὰς πύλας ἀπέκλεισεν· οὗς οὐ δυνηθέντας διαφυγεῖν ἐπιδιώξαντες οἱ Νεπωτιανοῦ στρατιῶται πάντας ἀπέλεσαν. ἀλλὰ Νεπωτιανὸν μὲν οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἐκπέμ- 15 ψας Μαγνέντιος δύναμιν, ἡγουμένου Μαρκελλίνου τοῦ τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένου τῶν περὶ τὴν ἀλλήν τάξεων, ὃν μύγιστρον ὀφφικίων καλοῦσιν, ἄνεϊλε· (44) Κωνσταντίος δὲ ἐκ τῆς ἐφάσ ἐπὶ τὸν κατὰ Μαγνεντίου πόλεμον ἔξορμήσας ᾗθη δεῖν πρότερον τέχνη τινὶ φίλιον ἑαυτῶ Βετρανίωνα καταστήσαι διὰ τὸ μὴ πρὸς 20 δύο λοιπὸν πόλεμον ἀλλὰ πρὸς ἕνα τύραννον ἔχειν. ἐγένετο δὲ καὶ Μαγνεντίῳ σπουδὴ τὴν φιλίαν ἐπισπάσασθαι Βετρανίονος καὶ σὺν αὐτῶ τὸν πρὸς Κωνσταντίον διαγωνίσασθαι πόλεμον. ἕκα-

3 Aurelius Victor *Potentianus*.

Κωνσταντίου LP: corr S ex

Eutropio et Paeanio 10 6 6.

5 ἐκδεδιγημένω P.

6 τοῦ

add post παρὰ P.

16 ἐπιτετραμμένου LP.

19 φίλιον P.

20 πόλεμον om P.

statuit. dum haec secum cogitat et in apparatu totus est, apud Celtas adhuc haerente Magnentio, Nepotianus sorore Constantini genitus, cui nomen Eutropia, collecta multitudine non sanorum hominum, sed latrocinii et luxu perditae vitae deditorum, Romam accessit et imperatorio se habitu spectandum exhibuit. sed cum in eum Anicius, quem Magnentius praefectum praetorii constituerat, quosdam e plebe armasset, et eduxisset urbe cum Nepotiano dimicaturus, acre proelium commissum fuit. Romanis autem ut imperitis et ordinem nullum servantibus non magno labore in fugam actis, praefectus praetorii fugientes conspicatus et urbis periculum veritus portas occlusit. itaque Nepotiani milites hos omnes, ut qui nullam evadendi viam invenire potuissent, trucidarunt. sed Nepotianum Magnentius non multis post diebus exercitu misso duce Marcellino, cui commissum erat in palatinos ordines imperium (Romani magistrum officiorum vocant), interfecit. (44) Constantius autem, ex Oriente profectus ad bellum contra Magnentium gerendum, arte quadam Vetranionem prius amicitia sibi devinciendum arbitratus est, ne cum duobus ei sed uno perduelle dimicandum esset. itidem Magnentius omnem operam et studium adhibebat, ut amicitiam Vetranionis impetraret et eo socio susceptum adversus Constantium bellum conficeret.

τέρου τοίνυν κήρυκας περὶ τούτου πρὸς Βετρανίωνα στείλαντος εἴλετο Κωνσταντίῳ θέσθαι μᾶλλον ἢ Μαγνεντίῳ. τῶν οὖν Μαγνεντίου πρέσβειων ἀναχωρησάντων ἀπράκτων συνελθεῖν εἰς ταῦτὰ τὰ στρατόπεδα Κωνσταντίος παρεκάλει, καὶ σέκμμα κοινὸν περὶ τοῦ πρὸς Μαγνέντιον προτεθῆναι πολέμου. παραχθέντος δὲ Βε- 5 τρανίανος τοῖς Κωνσταντίου λόγοις, ἐπὶ βήματός τινος ἐπὶ τούτῳ κατασκευασθέντος ἀνέβησαν. Κωνσταντίος τοίνυν λαχὼν πρῶτος εἰπεῖν διὰ γένους ἀξίωσιν, πανταχοῦ τῶν λόγων τῆς τοῦ πατρὸς ἀνεμίμησε τοὺς στρατιώτας φιλοτιμίας καὶ τῶν ὄρκων οὓς ἠμω- 10 μόκασιν, ἧ μὴν εὐνοίαν τοῖς τούτου φυλάξιν παισίν, ἧξλον τε 10 μὴ περιδεῖν ἀθῶν ἀναχωροῦντα Μαγνέντιον, Κωνσταντίνου παιδὸς ὄντα φρονέει, μεθ' οὗ πολλοὺς πολέμους διεπόνθησαν καὶ μεγίσταις ἐτιμήθησαν δωρεαῖς. τούτων ἀκηκοότες οἱ στρατιῶται, προκατειλημμένοι τε δώροις ἀδροῖς, τὰ κίβδηλα τῆς βασιλείας ἐξεβόησαν ἐκκαθαίρεσθαι, καὶ ἅμα Βετρανίωνα τῆς ἐσθῆτος ἐκ- 15 δύσαντες κατήγαγον ἐκ τοῦ βήματος ἰδιώτην. Κωνσταντίος δὲ οὐδὲν ἄχαρι παθεῖν αὐτὸν συγχωρήσας ἐδίδου βίον αὐτῷ διατρέ- 20 βοντι κατὰ τὴν Βιθυνίαν ἀρκοῦντα. καὶ βιοὺς ἐν ταύτῃ χρόνον οὐκ ἔχων ἔτι πράγματα τετελεύτηκε.

45. Τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς κατὰ Βετρανίανος ἀπάτης εἰς 20
 a. 351 ἔργον ἐκβάσης, ἐπὶ Μαγνέντιον ἐλαύνων Κωνσταντίος Γάλλον, ὄντα τοῦ Θείου παιδα, Ἰουλιανοῦ δὲ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαν-

11 μὴ] μήτε libri.

itaque cum uterque legatos ad Vetranionem hoc nomine misisset, ille Constantio quam Magnentio maluit assentiri. ubi rebus infectis Magnentii legati discessissent, Constantius petebat ut in unum copiae cogerentur, et publicum de gerendo contra Magnentium bello consilium haberetur. Vetranione Constantii verbis decepto, quoddam in tribunal hac ipsa de causa paratum adscenderunt. Constantius, priorem dicendi locum ob generis dignitatem nactus, nulla non orationis parte militibus liberalitatem paternam ad animum revocare cum iis sacramentis, quibus sancte promisissent omni se benevolentia filios ipsius complexuros; simul petere ne committerent, ut impune Magnentius evaderet, qui Constantini filium occidisset, quocum multa bella confecissent et a quo muneribus affecti maximis essent. haec ubi milites audivissent, opimis iam ante donis occupati, adulterinos imperatores expurgandos esse clamarunt. simul exutum purpura Vetranionem tribunali detrahunt, ut privatus viveret. Constantius autem, nihil passus in illum designari gravius, in Bithynia vitam exigenti sumptum pro victu necessarium assignavit. ubi cum ad tempus aliquod superstes fuisset negotiis et curis solutus, rebus humanis excessit.

45. Hoc modo cum dolus adversus Vetranionem reipsa successisset, Constantius in Magnentium copias ducens Gallum patrii filium, germanum eius Iuliani fratrem qui secundum haec imperavit, Caesarem appellat, eidem

τους ἀδελφὸν ὁμοπύτριον, Καίσαρα καθίστησι, καὶ Κωνσταντίαν
 αὐτῷ κατεργνήσας τὴν ἀδελφὴν, εἴτε τοῖς Περσῶν πολέμοις ἀν-
 τιστησόμενον, εἴτε, ὅπερ ἦν ἀληθές, πρόφουσι τῆς αὐτοῦ βου-
 λόμενος εὐρεῖν ἀναιρέσεως· μόνοι γὰρ ἔτυχον αὐτὸς τε καὶ ὁ
 5 ἀδελφὸς ἐκ τοῦ Κωνσταντίου γένους περιλειφθέντες, τῶν ἄλλων
 πρὸς αὐτοῦ πάντων ἀνηρημένων, ὡς διεξήλθομεν ἤδη. τούτῳ
 μὲν οὖν τὸ τοῦ Καίσαρος ἐπιτίθησι σχῆμα, Λουκιλλιανῷ δὲ τὸν
 πρὸς Πέρσας ἐπιτρέψας πόλεμον αὐτὸς ἐπὶ Μαγνέντιον ἐχῶρει,
 καὶ τὰ Βετρανίωνος στρατόπεδα τοῖς οὖσιν αὐτῷ συμπαραλαβῶν.
 10 καὶ Μαγνέντιος δὲ μείζοσι παρασκευαῖς ἐγνωκὼς ἀπαντῆσαι, Δε-
 κέντιον γένει συναπτόμενον ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν
 ἀναδείκνυσσι Καίσαρα. τῶν δὲ στρατοπέδων ἐν Παιονίαις συν-
 δραμόντων καὶ περὶ Μοῦρσαν πόλιν ἀλλήλων ἐγγὸς γενομένων,
 ἐν τοῖς περὶ τὰ Ἄδρανα τέμπεισι καθίσας ὁ Μαγνέντιος λόχον
 15 ἐπιπέμπει τινὰ τοῖς Κωνσταντίου στρατηγοῖς ἄγγελον, τὴν πο-
 ρεῖαν ἀναβαλλόμενον, ὅπως ἂν Σισκίαν οἱ ἐναντίοι καταλάβωσιν·
 ἐν ταύτῃ γὰρ αὐτόν, ὡς ἀναπεπταμένα πεδία ἔχουση, μάχην
 συνάψειν. ταῦτα Κωνσταντίος ἀκούσας, καὶ περιχαρῆς τῇ ἀγ-
 γελίᾳ γενόμενος, εἰ μέλλοι τῇ ἵππῳ πλεονεκτῶν ἐν ἵππασίμοις
 20 πολεμήσειν χωρίοις, ἔξανέστησεν ὡς ἐπὶ Σισκίαν τὸν στρατόν.
 προῖοῦσι δὲ αὐτοῖς ἀνόπλοισι καὶ ἀσυντάκτοις (οὐδὲ γὰρ ἠλπιζόν-
 τι τῶν ἐσομένων) ἐπιπεσόντες οἱ κατὰ ἐνέδραν τοῖς τέμπεισι καθ-
 ἴσαντες λόχοι, καὶ λίθοις ἀπαντας ὡς εἰπεῖν καταχῶσαντες, τῆς

1 Ammiano Constantina. 5 Κωνσταντίου P. 15 τινὰ add P.
 16 ἀν] ἀν εἰς libri. 19 ἐν om P. 22 ἐνεδραν P. προ-
 καθίσαντες P.

sorore Constantia desponsa, sive ut Persis resisteret, sive, quod verum
 erat, ut occasionem eius interficiendi reperiret: nam solus hic cum fratre de
 Constantini genere superabat, aliis omnibus iam adeo necatis, uti comme-
 moravimus. hoc igitur cultu Caesaris ornato, et Lucilliano commisso bello
 Persico, contra Magnentium ipse pergebat, Vetranionis ad suas adiunctis
 copiis. Magnentius quoque maiori apparatu occurrendum ratus, Decentium
 propinquum suum, ut praesidio transalpinis nationibus esset, Caesarem de-
 clarat. posteaquam exercitus in Pannoniis convenissent, et iuxta Mursam
 oppidum ad se in vicem propius accessissent, Magnentius ad eas fauces quae
 Adranis adiacent collocatis insidiis ad Constantii duces nuntium mittit, qui
 eius itineri moram iniiceret, ut hostes Sisciam venire possent; quo loco Ma-
 gnentium proelii copiam facturum aiebat, ut qui patentes campos haberet.
 his auditis Constantius, eoque nuntio non mediocriter laetatus, quod idoneis
 equitatu locis dimicaturus esset, qui copiis equestribus hostem superaret,
 castra Sisciam versus movet. in eius milites, qui et inermes et nullis serva-
 tis ordinibus incederent, nec id vererentur quod futurum erat, cum irruis-
 sent eae cohortes quae insidiarum causa fauces insederant, omnes prope la-

περαιτέρω διαβάσεως ἀπεκώλυσαν. (46) πολλῶν δὲ πεσόντων Μαγνέντιος μὲν ἐπὶ τοσοῦτῳ πλεονεκτήματι μεγαλαυχούμενος, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, οὐκ ἠνείχετο τῆς ἐπὶ πλείον τοῦ πολέμου τριβῆς, ἀλλὰ ἐπὶ Παιονίαν ἐχώρει, καὶ παραγενόμενος ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Πετοβίου πεδίοις, ἕτινα μέσα τέμνων Δραῖος ὁ ποταμός, 5 Νωρικὸς καὶ Παίονας παραμέμφας, ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἐκδίδωσιν, ἐπὶ Παίονας ἤλαυνε, Σιρμίον πλησίον συνάψαι τὴν μάχην διανοούμενος. φασὶ δὲ ὡς τῆς μητρὸς αὐτῷ ταύτην ἀπαγορευούσης τὴν ὁδὸν καὶ κελουσύσης ἐπὶ Ἰλλυριοὺς διαβαίνειν ἠπειθήσε, καὶ ταῦτα μάντιν ἀληθῆ ταύτην εἶναι πολλαῖς προλαβούσαις προρρη- 10 σεσι πεπεισμένους. ἀλλὰ Μαγνέντιον διανοουμένον ὄπερον χρῆ γεφύρα περαιωθῆναι τὸν Σάον ποταμὸν ἢ ζεύξαι πλοῖα καὶ ταύτη διαβιβάσαι τὸ στράτευμα, Κωνστάντιος ἐκπέμπει Φίλιππον, τῶν ἐν μεγίστοις ἀξιώμασιν ἄνδρα καὶ φρονήσει προέχοντα, τῷ μὲν προφανεῖ περὶ σπονδῶν καὶ εἰρήνης διαλεξόμενον, τοῖς δὲ ἀλη- 15 θέσει τὴν Μαγνέντιου πολυπραγμονήσοντα δύναμιν, καὶ ἣν ἔχει περὶ τὸν πόλεμον ἔννοιαν, καὶ ποίαις ὁδοῖς χρῆσθαι διανοεῖται. ὁ δὲ ἐπειδὴ πλησίον ἦν, συνήνεγκε Μαρκελλίνῳ μεγίστην παρὰ Μαγνέντιῳ δύναμιν ἔχοντι, καὶ σὺν αὐτῷ πρὸς Μαγνέντιον ἦει. συναγωγῶν τούτων εἰς ἐκκλησίαν τὸ στράτευμα, λέγειν ἐκέλευε 20 Φιλίππῳ τὴν αἰτίαν δι' ἣν παραγγέλλεν. ὁ δὲ πρὸς μὲν τὸ στρατόπεδον ἔλεγεν ὡς οὐ προσήκει Ῥωμαίοις ὄντας ὑπηκόους κατὰ

5 Πετοβίου H: LP ποτὲ κλον, L margo ποτεκλον. 9 κωλου-
σης vulgo: corr R. 10 μάντιν] μὲν τινα P. 11 χρῆ γε-
φύρα] libri γεφύρα.

pidibus obrutos ulterius transire prohibuerunt. (46) compluribus caesis, Magnentius ob rem tam bene gestam magnopere se iactans, sumptis secum copiis, bellum diutius extrahi non patitur, sed in Pannoniam contendit. cumque pervenissent ad sitos ante Petobium campos, quos medios Dravus amnis intersecans, Noricos et Pannonios praeterlapsus, in Istrum semet exonerat, in Pannonios militem ducit, quod prope Sirmium manum cum hoste conserere cogitaret. aiunt autem Magnentium matri, quae illi hoc itinere interdiceret et transitum ad Illyrios iuberet, non paruisse, quanquam de multis superiorum temporum praedictionibus eam veram vatem esse persuasum haberet. interea deliberante Magnentio Savumne fluvium ponte facto transiceret, an iunctis navigiis ita militem transportaret, Philippum Constantius ablegat, unum ex iis qui maximis in dignitatibus erant constituti, et prudentia praestantem, specie quidem tenus de foedere ac pace collocaturum, reapse vero Magnentii copias curiosius exploraturum, et quodnam ipsius de summa belli consilium esset, quibusve cogitaret itineribus uti, pervestigaturum. cum prope Philippus a castris abesset, Marcellinum obvium habuit, hominem maximae potestatis apud Magnentium, et cum hoc ad Magnentium accessit. is convocatis ad concionem militibus Philippum causam edicere iubet ob quam advenisset. tum ille ad exercitum quidem dicere non ipso decere, Romanis

Ῥωμαίων πόλεμον ἄρσασθαι, καὶ μάλιστα Κωνσταντίνου παιδὸς βασιλεύοντος, μεθ' οὗ πολλὰ κατὰ βαρβάρων ζήτησαν τρόπαια, πρὸς δὲ Μαγνέντιον ὡς δέοι μνήμην ἔχειν αὐτὸν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τε καὶ τοὺς αὐτοῦ γονείας εὐεργεσιῶν· 5 δεδέχθαι γὰρ ὑπ' ἐκείνου καὶ μεγίστων ἡξιώσθαι τιμῶν. καὶ ταῦτα διεξιλλθῶν παραχωρῆσαι μὲν ἤτει Μαγνέντιον Ἰταλίας, ἔχειν δὲ τὰ ὑπὲρ τὰς Ἄλλεις ἔθνη καὶ τούτων ἄρχειν ὑπάντων. (47) ταῦτα ῥηθέντα παρὰ Φιλίππου μικροῦ δεῖν ἦπαν τὸ στρατεύμα συνετάραξεν. ἐφ' οἷς ἠρρωδήσας ὁ Μαγνέντιος, καὶ σὺν 10 πολλῶ πόνῳ καταστήσας τοὺς στρατιώτας εἰς τὸ λέγειν τι βουλομένον αὐτὸν ὑπομῆναι, τὴν μὲν εἰρήνην ἀσμενίξειν καὶ αὐτὸς ἔλεγε, λύειν δὲ τέως τὴν ἐκκλησίαν ἐκέλευεν, ἄχρις ὅτε τὸ πρακτικόν σκοπήσας, ἣν ἔχει περὶ τούτων γνώμην τῇ ὑστεραίᾳ μνησειεν. ἐπὶ τούτῳ τῆς συνόδου λυθείσης Μαρκελλίνος μὲν ἐδέ- 15 χετο Φιλίππον ὡς ἐπιξενωθησόμενον αὐτῷ, Μαγνέντιος δὲ καθ' ἑαυτὸν ζήτησε γνώμην, πότερον χρὴ Φιλίππον ἄπρακτον ἀποπέμπειν ἢ κατέχειν παρ' ἑαυτῷ, τὸν ἐπὶ τοῖς πρέσβεσι πατοῦντι Θεασμόν. τέως δὲ τοὺς λοχαγοὺς καὶ δεκαδάρχας, καὶ ὄσοι ταῖς τάξεσι τῶν στρατιωτῶν ἐφιστάσιν, ἐδόκει δειπνίξειν αὐτῷ, καὶ 20 παρὰ τὸ δεῖπνον ἦν εἶχε γνώμην ἐκφῆραι. πρῶτος δὲ τοῦτο, γενομένης ἡμέρας αὐθις τὸ στρατεύμα συναείρας, ὅσα Κώνστας εἰς αὐτοὺς ἐπαρῶνθησε διεξήει, καὶ ὅπως οὐκ ἐνεγκόντες τὸ μέγε-

12 τέως εἰς τὴν P.

20 non minus recte legeris ἔχει. S.

subiectos, adversus Romanos arma gerere, praesertim imperante Constantini filio, quocum multa de barbaris tropaea statuisset: ad Magnentium vero, par esse, Constantini memoriam coleret, et eorum beneficiorum quibus et ipsum et parentes ipsius affecisset. nam ab eo in fidem et clientelam receptum esse maximosque consecutum honores. quibus expositis postulabat ut Italia Magnentius cederet ac transalpinas nationes retineret, eisque cum imperio praeeset universis. (47) haec a Philippo dicta prope totum conturbaverunt exercitum. quapropter in metum coniectus Magnentius, multoque labore permotis militibus ut se conantem aliquid proloqui tolerarent, se quoque pacem amplecti dixit; simulque concionem dimitti iussit interea, dum ipse, considerato quid agendum esset, sententiam hac de re suam postridie indicasset. concione dimissa, Marcellinus Philippum excipit uti quocum ius hospitii constituturus esset. Magnentius autem secum ipse disputabat an Philippus infecta re dimittendus esset, an iure legatorum violato retinendus. interim cohortium praefectos et decuriones, et quotquot militum ordinibus cum imperio praerant, visum est adhibere cenae ac inter cenandum sententiam animi declarare. quod cum fecisset, ac postridie milites iterum convocasset, quaecumque Constans in eos per temulentiam admisisset commemorabat, simul adiiciens, milites ipsos, non ferentes magnitudinem facinorum

Zosimus.

θος ὢν εἰς τὸ πολίτευμα παρηρόμει πάντες ἐπὶ τὸ κοινῇ λυσιτελοῦν ὤρμησαν, ἔλευθερώσαντες δὲ πονηροῦ Θηρίου τὰς βλῆεις αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἐπέθηκαν ἄκοντι. (48) ταῦτα λέγοντος ἔξανέστησαν ἅπαντες εἰς τὸ πολεμεῖν, καὶ παραχρῆμα τὰς ὀπλίσεις ἀναλαβόντες ὤρμησαν ἐπὶ τὸ περαιωθῆναι τὸν Σάον. ἀπαγ-5 γειλάντων δὲ τῶν κατασκόπων τὴν ἔφοδον, οἱ Σισκίαν τὴν πόλιν φυλάττοντες ἐπικειμένην τῇ ὄχθῃ τοῦ Σάου τοὺς μὲν κατηκόντιζον, ἐπιβῆναι τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ βυυλομένους, τοῖς δὲ ἀγθίσταντο τὴν γέφυραν διαβαίνειν ἐπιχειροῦσιν, ὡς πολλοὺς μὲν κατασφαγῆναι, πλείους δὲ ὑπὸ ἑαυτῶν ὠθουμένους καὶ τῶν ἐναντιῶν εἰς 10 τὸν ποταμὸν ἔμπεσεῖν. φόρου δὲ γενομένου πολλοῦ καὶ τῶν μὲν ἐν τῷ φεύγειν τῆς τοῦ ποταμοῦ γέφυρας ἀποπιπτόντων, τῶν δὲ σὺν τόνῳ πολλῷ διωκόντων, εἰς ἔσχατον ἔλθῶν ὁ Μαγνέντιος κακοῦ τοιαύδε μηχανησάμενος τὸν ἐνεστώτα διαδρῶναι κίνδυνον οἷός τε γέγονε. πῆξας ἐν τῇ γῇ τὸ δόρυ, καὶ τῇ δεξιᾷ νεύσας 15 τοῖς ἐναντίοις ὡς δὴ τι βυυλόμενος εἰπεῖν εἰρηναῖον, ἐπειδὴ τὴν ἀκοὴν εἶδεν ὑπέχοντας, οὐ δίχα τῆς τοῦ βασιλέως κελεύσεως ἔφη τὸν Σάον ἐθελῆσαι περαιωθῆναι, Φιλίππου δὲ εἰπόντος χρῆναι τὴν Ἰταλίαν αὐτὸν καὶ Νωρικοὺς ἀπολιπόντα τὴν Ἰλλυρίδα καταλαβεῖν καὶ ἐν ταύτῃ τοὺς περὶ τῶν σπονδῶν ποιήσασθαι λόγους. 20 τούτων ἀκηκοὺς τῶν λόγων Κωνσταντίος ἀπέστησε μὲν τῆς διώξεως τοὺς οἰκίους, ἐνεδίδου δὲ Μαγνεντίῳ τὴν ἑαυτοῦ στρατιᾶν εἰς τὰ μεταξὺ Νωρικοῦ καὶ Παιονίας καὶ Μυσίας καὶ Δακίας πε-

10 καὶ om P.

17 ἐπέχοντας P.

20 τῶν om P.

quibus ille rem publicam per scelus et iniuriam vexasset, omnes ad id pro- gressos fuisse quod expediret publice. civitatibus autem dira bellua libera- tis, invito sibi ab eis oblatum imperium, (48) haec cum proferret, omnes ad bellum persequendum consurgere, statimque captis armis ad transiien- dum Savum progredi. quorum adventum cum speculatores nuntiassent, quotquot erant in oppidi Sisciae praesidio, quod in ripa Savi situm est, alios in ripam fluminis adscendere volentes telis configebant, aliis pontem transire conantibus resistebant, ita quidem ut multi trucidarentur, plures partim ab se ipsis partim ab hostibus impulsus in fluvium praecipitarentur. ingenti caede facta, cum inter fugiendum illi de fluminis ponte caderent, hi magno cum impetu persequerentur, Magnentius in summum discrimen ad- ductus huiusmodi machinatione praesens evitare periculum potuit. hasta in terram defixa, cum nutu dextrae significasset hostibus se de pace quid agere velle, ubi aures sibi praeberi vidit, non imperatoris iniussu Savum se trans- ficere voluisse inquit, sed a Philippo monitum, Italia Noricisque relictis Illyricum peteret atque ibi de foedere ageret. his auditis Constantius suos a persequendo revocat, et Magnentio facultatem concedit ut exercitum suum ad campos inter Noricum Pannoniam Moesiam Daciamque sitos traduceret,

δία μεταστῆσαι, τῶν μὲν δυσχωριῶν ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος,
 ὡς δὲ τῇ ἵππῳ πλεονεκτιῶν ἐν ἵππασίμοις αὐτὸν καταπολεμῆσαι
 χωρίοις. ἐκβάσσης δὲ τῆς σκέψεως εἰς ἔργον αὐτῷ, τόπον ἐπιτή-
 5 δειον εἰς τὸ πληρῶσαι τὸ σπουδαζόμενον ἐνόμισεν εἶναι τὴν Κί-
 βαλιν, ἐν ἣ καὶ Κωνσταντῖνος μάχην Λικινίῳ συνάρας ἐνίκησε
 κατὰ κράτος. Θέσιν γὰρ ἐχούσης τῆς πόλεως οἶαν ἀφηγούμενος
 τὰ τότεπραχθέντα διεξῆλθον, μέρος μὲν τοῦ στρατεύματος εἶχεν
 ἐν ταύτῃ, χάρακα δὲ μεταξὺ τοῦ λόφου τοῦ τὴν πόλιν ἔχοντος
 καὶ τοῦ μέχρι τοῦ Σάου ποταμοῦ πεδίου κατασκευάσας, πᾶν μὲν
 10 ὅσον οὐ διεξῶστο τῷ ποταμῷ τάφρῳ βαθείᾳ καὶ χάρακι πυκνῷ
 περιέβαλεν, ὅσον δὲ ὁ ποταμὸς περιεῖχε ναυσὶ συμπλακείσαις ἄλ-
 ληλαις ἐγεφύρωσε, διαλύων τὴν γέφυραν, ὅποτε δοκοῖη, καὶ πά-
 λιν ῥᾶστα συνάπτων. ἐν τούτῳ σκηρὰς τῷ πλήθει πηξάμενος,
 καὶ βασιλικὴν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ κατασκευάσας σκηρῆν, τῶν εἰς
 15 μέγεθος καὶ κάλλος ἐξησκημένων πόλεων κατ' οὐδὲν διαλλάττου-
 σαν ἀνέδειξε. τῶν δὲ ταξίαρχων καὶ λοχαγῶν βασιλέως δειπνο-
 ποιῶντος ἐδώχουμένων, μόνοι Λατῖνος καὶ Θάλασσος, τὰ πρῶτα
 παρὰ βασιλεῖ φέροντες, τῆς θοίνης οὐ μετέχον, Φιλίππου πε-
 φροντικότες, ὃν ἐπὶ πρεσβείᾳ πρὸς αὐτὸν σταλέντα Μαγνέντιος
 20 εἶχεν.

49. Ἀλλὰ τοῦτο βουλευομένων αὐτῶν ἦκε Τιτιανός, εἰς
 τῶν ἀπὸ τῆς ἐν Ρώμῃ συγκλήτου βουλῆς, λόγους ἀπὸ Μαγνεν-

11 περιεῖχε *Stephanus*: παρῖχε LP. 16 ἀντέδειξε P. ταξιαρ-
 χῶν libri.

quod impeditis istis locis liberari cuperet, et cum hoste in agris equitatuū op-
 portunis configere equestribus ipse copiis superior. id consilium cum ei suc-
 cessisset, locum peridoneum ad efficiendum id quod tanto cupiebat opere ar-
 bitratu est esse Cibalim, ubi Constantinus quoque Licinium summis viribus
 conserto proelio superaverat. nam cum is sit eius oppidi situs, quem id
 temporis gesta commemorans exposui, partem exercitus habebat in oppido;
 valloque inter collem qui oppidum continet et planitiem ad Savum usque flu-
 vium pertinentem excitato, quicquid flumine cinctum non esset, profunda
 fossa densoque vallo communivit, quicquid autem flumine clauderetur, id
 ponte facto ex navigiis inter se connexis stravit, ita ut pontem pro arbitrio
 solveret et eundem nullo rursus negotio iungeret. hic et tabernacula militum
 vulgo fixit et regium loco maxime medio tentorium construxit; adeoque ut
 haec castra oppidis eximia magnitudine atque elegantia ornatis nulla sui parte
 cederent effecit. cum autem suis epulum daret imperator, et ordinum duces
 atque cohortium cenae adhiberentur, soli Latinus et Thalassus, qui princi-
 pem locum apud imperatorem obtinebant, convivio non intererant, de Phi-
 lippo solliciti, quem Magnentius legationis missum nomine secum habebat.

49. Dum illi de hoc consultant, venit Titianus, e patrum Romae con-
 scriptorum numero, superbas a Magnentio voces perferens; ac multis con-

τλου φέρων ὑπερηφάνους, ὃς κατὰ Κωνσταντίνου καὶ τῶν ἕξ αὐτοῦ γεγονότων ἄτοπα πολλὰ συμφορήσας, καὶ τὴν τῶν πόλεων ἀπώλειαν τῇ περὶ τὴν ἀρχὴν ἀναθεὶς ἐκμελεία, τῆς ἀρχῆς ἐκέλευεν ἔκωπῆναι Μαγνητικῷ Κωνσταντίῳ, εἰ ζῆν αὐτῷ μετ' ἀσφαλείας συγχωρήσειεν ἀγαπῶντα. τοῦ δὲ Θεοῦ τε καὶ δίκην αἰτήσαντος ὅς γενέσθαι τιμωροῦς τοῦ Κωνσταντος φόρου, σὺν αὐτοῖς τε πολέμησειεν εἰπόντος, Τιτιανὸς μὲν πρὸς Μαγνήτιον ἐπανίεναι συνχωρεῖτο, καὶ ταῦτα Φιλίππου παρ' ἐκείνῳ μεμενηκότος, Μαγνήτιος δὲ προαγαγὼν τὸν στρατὸν, Σισκίαν ἐλὼν ἕξ ἐφόδου κατέσκαψεν, ἐπελθὼν δὲ πάντα τὰ περὶ τὸν Σάον χωρία καὶ λείαν¹⁰ πλείστην ἀπαγαγὼν ἐπὶ τὸ Σίρμιον ἤλασεν, ἀμαχητὶ καὶ ταύτην αἰρήσειεν οὐόμενος. διαμαρτῶν δὲ τῆς ἐγχειρήσεως (ἀπεκρούσθη γὰρ ὑπὸ τε τοῦ πλήθους τῶν οἰκητόρων καὶ τῶν ἐπιτεταγμένων τὴν πόλιν φυλάττειν στρατιωτῶν) ἐπὶ τὴν Μοῦρσαν ἐχώρει ἅμα τῇ δυνάμει πάση. τῶν δὲ κατὰ τὴν πόλιν ἀποκλεισάντων αὐτῷ¹⁵ τὰς πύλας καὶ εἰς τὰς ἐπάλξεις ἀναβάντων ἠπόρει περὶ τὸ πρακτέον ὁ Μαγνήτιος, οὔτε μηχανὰς ἔχων οὔτε ἄλλως πλησιάσαι τῷ τείχει δυνάμενος· κατηκοντίζετο γὰρ βέλεσι τε καὶ λίθοις ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων μαχομένων. ἐπεὶ δὲ καὶ Κωνσταντικῶς τὰ περὶ τῆς πολιορκίας ἠγγέλθη, μετὰ πάσης ἑξαναστάς τῆς δυνά²⁰μειως παρεγένετο βοηθῆσων τῇ πόλει κινδυνουόσῃ, παραμείψας Κίβαλιν καὶ γῆν ἄπασαν ὅσῃν ὁ Δραῖος παραρρεῖ ποταμὸς.

50. Μούρση δὲ πλησιάσας ὁ Μαγνήτιος πῦρ προσῆγε

21 παραμείψας δὲ P.

tumeliosis in Constantinum et filios eius congestis, et urbium interitu ad horum in gubernatione socordiam relato, Constantium imperio cedere Magnentio iussit, et aequi bonique facere, si vel de vitae securitate ei cavisset. at ille precatus deum atque Vindictam, interempti Constantis ultores essent, his se locis bellum gesturum ait. atque ita Titiano potestas ad Magnentium redeundi facta fuit, licet Philippus apud illum detentus haereret. Magnentius eductis copiis Sisciam primo captam impetu delevit. cumque loca propter Savum omnia invasisset, maximamque praedam egisset, Sirmium duxit, eo quoque citra pugnam potiturum semet existimans. sed hoc conatu frustratus (quippe tam ab incolarum multitudine repulsus fuit quam a militibus, quibus datum fuerat urbis negotium) Mursam universis cum copiis contendit. cum autem ii qui erant in urbe portas occlusissent, et in propugnacula successissent, Magnentius quo pacto rem aggrediretur animi dubius posset. telis enim saxisque petebatur ab iis qui de pinnis pugnabant. itidem fama obsidionis ad Constantium perlata, universis ille cum copiis opem urbi periclitanti laturus accessit, cum et Cibalin et universam regionem, per quam Dravus amnis labitur, a tergo reliquisset.

50. Interim Magnentius, suis Mursae propius admotis, ignem portis

ταῖς πύλαις, ὡς ἂν τοῦ καλύπτοντος τὰ ξύλα σιδήρου δαπανη-
 θέντος εἴξαντι τῷ πυρὶ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον ἀναπετάσαι τῷ
 στρατιῷ. τοῦτο μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἔργον οὐκ ἤχθη, τῶν ἐπὶ τοῦ
 τείχους ὕδατι πολλῷ κατασβεννύντων τὸ πῦρ· τὸν δὲ Κωνσταν-
 5 τιον προσαγόντα τῇ Μούρσῃ πυθόμενος ἕτερόν τι μηχανᾶται
 τοιόνδε. στάδιον ἦν τι πρὸ τῆς πόλεως τῶν ἀφορισθέντων ἄνω-
 θεν τῇ τῶν ὀπλομάχων ἀμίλλῃ, πανταχόθεν ὕλαις ἀμφορεφές.
 τούτῳ Κελτῶν φάλαγγας τέσσαρας ἐναπέκρυνεν, ἐγκλευσάμενος,
 ἐπειδὴν ἐφισταμένου Κωνσταντίου μέλλοι πρὸ τῆς πόλεως συνά-
 10 πτεσθαι μάχῃ, τοῖς ἐναντιοῖς ἐπελθεῖν ἀδοκῆτοις, ὥστε αὐτοὺς
 ἐν μέσῳ ληφθέντας πανωλεθρία διαφθαρεῖναι. τούτου δὲ τοῖς
 ἐφειστώσι τῷ τείχει γνωσθέντος εὐθὺς ὁ Κωνσταντίος Σκολιδῶαν
 καὶ Μαναδὸν τοὺς ταξιάρχας ἐξέπεμπε· οἱ δὲ τοὺς ὑπ' αὐτοῖς
 τεταγμένους ὀπλίτας τε καὶ τοξότας ἀριστίνδην ἐλόμενοι τὰς θύ-
 15 ρας τοῦ σταδίου πάσας ἀπέκλεισαν, ἀπολαβόντες δὲ τοὺς ὑπερκει-
 μένους τούτου βαθμοὺς πανταχόθεν τε τοὺς ἐν τῷ σταδίῳ κυκλώ-
 σαντες κατετόξευσαν. ἐπεὶ δὲ τινες αὐτῶν ἐπιθέντες τὰ σύκη ταῖς
 κεφαλαῖς ἐπειράθησαν τοῦ σταδίου διαρρηῆσαι τὰς θύρας, ὁμοῦ
 οὐμπεσόντες καὶ τούτους βέλεσι τε βάλλοντες καὶ θείνοντες ἕφισει
 20 διέμειναν, ἄχρισ ὅτε διέφθειραν ἅπαντας. τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς
 Μαγνητίου διαπεσοῦσης ἐπιβουλής καὶ τῆς ἐνέδρας εἰς τούνατιον
 αὐτῷ περιστάσης, εἰς ταῦτὸν ἀμφότερα γινόμενα τὰ στρατεύματα
 συνέπιπτεν ἀλλήλοις ἐν τῷ πρὸ τῆς Μούρσης πεδίῳ. μάχης τε

2 τὴν post εἰς add S. ἀναπετάσαιεν L. 9 πρὸ] τοῖς
 πρὸ P. 19 κτείνοντες L.

intulit, ut ferro consumpto, quod ligna tegeret, exercitui aditum in urbem
 igni patefactum aperiret. verum hoc ei non successit, cum ii qui consistebant
 in moenibus ignem magna vi aquae restinguerent. at ubi Constantium
 propius a Mursa iam abesse comperisset, aliud quiddam huiusmodi molitur.
 erat ante urbem stadium quoddam, attributum superiori memoria eorum cer-
 tamini qui se armati exercerent, ab omni parte silvis opacum. in eo cum
 quattuor Celtarum cohortes abdidisset, iussit ut posteaquam adductis a
 Constantio copiis ante oppidum pugna consereretur, hostes inopinatos ado-
 rarentur, ita ut intercepti ad internecionem usque delerentur. ea re ab iis
 cognita qui stabant in oppidi muris, statim Constantius Scoldoam et Mana-
 dum tribunos ablegavit. hi selectissimis quibusque tam gravis armorum
 militibus quam sagittariis ex toto militum numero, qui sub illorum erat im-
 perio, secum sumptis omnes stadii portas obsederunt. cumque stadii gradus
 superiores occupassent, et undique milites qui erant in stadio cinxissent, sa-
 gittis eos conficiebant. illorum vero nonnullis, sublatis in capita scutis,
 stadii portas perfringere conatis, impetu pariter in eos facto tela conicere
 gladiisque ferire non desinebant, donec universos interemissent. hoc modo
 cum irrita cecidisset Magnentii fraus et insidiae diversum ab opinione ipsius
 eventum habuissent, congressi exercitus in planitie, quae ante Mursam est,

γενομένης οἷα σχεδὸν οὕτω πρότερον ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ φαίνε-
ται γεγονυῖα, πίπτουσι μὲν ἐξ ἑκατέρου πλείστοι, (51) Κων-
σταντίος δὲ θεουσόμενος ὡς ἐμφυλίου τῆς μάχης οὕσης οὐδὲ τὰ
τῆς νίκης ἐκβήσεται κατὰ νοῦν αὐτοῦ, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων
τοσοῦτον ἐλαττουμένων καὶ τοῖς πανταχόθεν ἐπικειμένοις βαρβά-
ροις μετὰ τοσαύτην φθορὰν ἀντέχειν οὐ δυναμένων, εἰς ἔννοιαν
ἦλθε τοῦ σπονδαῖς τισὶ καὶ συμβάσει καταλῦσαι τὸν πόλεμον.
ταῦτα δὲ αὐτοῦ τῶν στρατοπέδων ἔτι συμπλεγμένων ἀλλήλοις
λογιζομένου, πρὸς μείζονα λύσσαν ἐπαρθέντες οἱ Μαγνητικῶν συν-
αγωνιζόμενοι οὐδὲ νικτὸς μαχομένοις αὐτοῖς ἐπελθούσης ἐπαύ-
σαντο, ἐπέμεινάν τε αὐτοὶ γε οἱ στρατηγοὶ στρατιωτῶν ἔργα πλη-
ροῦντες καὶ τοῖς καθ' ἕκαστον στρατιώταις ἐπικεῖσθαι τοῖς ἐναν-
τίοις ἐγκελευόμενοι. καὶ τῶν Κωνσταντιῶν δὲ στρατηγῶν εἰς ἀνά-
μνησιν τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς Ῥωμαίων δόξης ἐπανελθόντων, νυ-
κτὸς τε βαθείας οὕσης, ἔπαιον ἀλλήλους δόρασι τε καὶ ξίφεσι 15
καὶ παντὶ τῷ προσπίπτοντι καὶ εἰς χεῖρας ἴοντι· καὶ οὔτε τὸ
σκότος οὔτε ἕτερόν τι τῶν εἰωθόντων ἀνακαγγῆν πολέμου ποιεῖν
ἔπαυσε τὰ στρατόπεδα τοῦ φονῶν κατ' ἀλλήλων καὶ ἐν εὐτυχή-
ματι μεγίστῳ ποιεῖσθαι τὸ σὺν ἀλλήλοις ἕπαντας ἄρδην ἀποθα-
νεῖν. τῶν δὲ στρατηγῶν ἀνδρίας καὶ ἀρετῆς ἔργα κατὰ τὴν μά-
χην ἐπιδειξαμένων μέγιστα, πίπτουσι ἄλλοι τε καὶ Ἀρκάδιος ὁ
τοῦ τάγματος τῶν Ἀβούλων ἡγούμενος καὶ Μενέλαος ὁ τῶν ἐξ
Ἀρμενίας ἰπποτοξοτῶν ἄρχειν τεταγμένος,

manus conserere. cumque proelium eiusmodi committeretur quale nullum
fere prius hoc bello pugnatum fuisse videtur, utrinque plurimi ceciderunt.
(51) Constantius autem conspicatus se, quod civile bellum hoc esset, ex
animi voto ne victoria quidem potiturum, tantopere deminutis Romanis exer-
citiis, qui post talem et tantam stragem urgentibus undique barbaris non
amplius resistere possent, cogitare de bello certis foederibus et conventioni-
bus sopiendo coepit. quae dum ille suo cum animo voluit, exercitiis nec-
dum a se in vicem diremptis, maiorem ad furorem elati Magnentianorum
partium milites, ne ubi nox quidem pugnantes oppressisset finem dimicandi
faciebant, sed ipsi etiam duces in obeundis militum muneribus et singulorum
animis excitandis perseverabant, ut hostibus incumberent. itidem Constantii
duces virtutem pristinam Romanumque decus ad animum sibi revocabant.
alta iam nox erat, et nihilo se minus in vicem feriebant hastis, gladiis, armis
ceteris, quae semet offerrent et ad manum essent. nec iam vel ipsae tene-
brae, vel aliud quid earum rerum quae res laxamentum quasi quoddam belli
efficere consueverunt, inhibere poterat exercitus, quo minus in se mutuis
desaevirent caedibus, et in maxima felicitatis parte ponerent, si omnes fun-
ditus una perirent. ipsi duces, maximis hac pugna tam fortitudinis quam
virtutis facinoribus editis, cum alii cecidere tum Arcadius, tribunus Abulco-
rum, et Menelaus, cui datum erat in equites ex Armenia sagittarios impe-
rium.

52. Ἄξιον δὲ τὰ περι Μενελάου λεγόμενα μὴ παραδρα-
 μεῖν σιωπῇ. τοῦτόν φασι τρία κατὰ ταῦτόν ἐναρμόζοντα τῷ τόξῳ
 βέλη, καὶ χρώμενον ἀφέσει μιᾶ, μὴ καθ' ἐνὸς σώματος ἀλλὰ
 τριῶν ἐμπηγνύειν τὰ βέλη, τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ τῆς τοξείας χρη-
 5 σάμενον πλήθος μὲν οὐκ ὀλίγον κατατοξεύσαι τῶν πολεμίων, αἰ-
 τιὸν τε ὡς εἰπεῖν γενέσθαι τῆς τῶν ἐναντίων φυγῆς. ἀλλ' ἔπεσε
 μὲν καὶ οὗτος, τοῦ πάσης ἐξηγουμένου τῆς Μαγνητίου στρατιᾶς
 αὐτὸν ἀνελόντος, ἔπεσε δὲ ἅμα τούτῳ καὶ Ῥωμύλος, βέλει μὲν
 πρότερον παρὰ Μενελάου πεμφθέντι βληθεὶς, οὐδὲ μετὰ τὴν πληγὴν
 10 δὲ τοῦ πολεμίου ἀποστάς, ἕως ὅτε καὶ αὐτὸν τὸν βαλόντα ἀνείλεν.

53. Ὑπερίτερον τοίνυν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κωνσταντίου
 γενομένου καὶ τῶν Μαγνητίου στρατευμάτων λαμπρῶς ἤδη φευ-
 γόντων, φόνος μὲν παμπληθῆς ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων καὶ τῶν ἄλ-
 λων ὑποζυγίων ἐγίνετο· πάσαις δὲ ταῖς ἰλιαῖσι ἀπαγοδὸς ὁ Μα-
 15 γνέντιος, δεδιὼς μὴ ποτε παρὰ τῶν ἔτι λελειμμένων ἐκδοθείη τῷ
 Κωνσταντίῳ, διενεοῖτο τοὺς περὶ Παιονίαν τόπους καταλιπὼν ἐκ-
 δραμαῖν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, κάκειθεν συναγαγὼν δύναμιν ἐτέραν
 ἀναμαχέσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοὺς κατὰ τὴν Ῥώμην ἔγνω τὰ Κων- a. 352
 σταντίου φρονοῦντας ἢ τῷ μίσει τῷ πρὸς αὐτὸν ἢ τῷ τὰ κατὰ
 20 τὴν μάχην γεγενημένα μαθεῖν, τὰς Ἄλπεις ὑπερναβῆναι διέγνων
 καὶ ἐκ τῶν ἐκείσε βιοτερόντων ἐθνῶν ἀσφάλειαν τέως αὐτῷ περι-
 κοῆσαι. πνθόμενος δὲ ὡς καὶ τοὺς περὶ τὸν Ῥῆνον βαρβάρους
 χρημάτων πλήθει δυσμενεῖς αὐτῷ πεποίηκεν ὁ Κωνσταντίος καὶ

18 ἀναμαχέσθαι P. 19 τῷ τὰ] τῷ om P. 20 usitatius ὑπερβῆναι.

52. Fuerit autem pretium operae, quae de Menelao perhibentur, si-
 lentio minime praeteriri. memoriae proditum est hunc arcui tria simul aptan-
 tem eodem tempore tela, et una duntaxat utentem eiaculatione, non in unum
 ea corpus sed tria defixisse; quo sagittandi modo cum uteretur, nec hostium
 exiguum numerum telis eius confectum et eosdem propemodum ab uno in
 fugam actos aiunt. sed tamen et ipse cecidit, a Romulo totius exercitus
 Magnentiani duce interemptus; et cecidit etiam cum eo Romulus, cum telo
 prius a Menelao petitus ne plaga quidem accepta pugnare desisset, donec
 interfecisset eum qui telum in se contorserat.

53. Itaque cum Constantius hoc proelio superior evasisset, iamque
 Magnentiani exercitus aperte terga darent, ingens strages et hominum et
 equorum et reliquorum iumentorum est edita. Magnentius omni spe destitu-
 tus, veritusque ne a reliquiis suorum Constantio dederetur, iis Pannoniae
 locis relictis in Italiam excurrere statuit, aliisque collectis inde copiis aleam
 pugnae denuo tentare. sed quod Romanos a Constantio stare cognovisset,
 vel odio sui, vel quod intellectum esset de proelii eventu, Alpes transcendendas
 decrevit, deque nationibus istis degentibus aliquid interim praesidii sibi
 comparandum. verum quod inaudisset Constantium maximis muneribus etiam
 vicinos Rheno barbaros infestos ei reddidisse, tum ad Gallicas nationes opera

τὰ τῶν Γαλατῶν ἔθνη διὰ τῶν εὐνοϊαν εἰσφερόντων αὐτῶ στρατηγῶν ἄβαστα πεποίηκεν αὐτῶ, μήτε δὲ διὰ τῶν ἐσπερίων Ἰβήρων εἰς Μαυρουσίους οἴος τε γενόμενος διαβῆναι τῶ καὶ τοὺς ταύτη Ῥωμαίων συμμάχους εἰς εὐνοϊαν τὸν Κωνσταντίον ἐπισπάσασθαι, α. 353 πανταχόθεν ἀπορούμενος θάνατον ἐθελοούσιον σωτηρίας ἀσχερᾶς ἐμπροσθεν ἐποίησατο, μᾶλλον δὲ οἰκείαις χερσὶν ἢ ταῖς τῶν πολεμίων εἴλετο τὸν βίον ἀπολιπεῖν.

54. Μαγνέντιος μὲν οὖν τοῦτον ἀνῆρέθην τὸν τρόπον, ἔτη βασιλεύσας τρία καὶ μῆνας ἔτι πρὸς τούτοις ἕξ, γένος μὲν Ἑλλων ἀπὸ βαρβάρων, μετοικήσας δὲ εἰς Λετούς, ἔθνος Γαλατικόν, 10 παιδείας τε τῆς Λατίνων μετασχών, ἐν μὲν τοῖς πλεονεκτήμασι τῆς τύχης θρασύς, δειλὸς δὲ ἐν ταῖς περιστάσεσι, τὴν ἐνοῦσαν αὐτῶ φύσει κακοήθειαν κρύψαι δεινὸς καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι τὸν αὐτοῦ τρόπον εἰδήθης εἶναι καὶ χρηστὸς νομιζόμενος.

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ Μαγνεντίου προήχθη ἐπιεῖν, ἐπειδὴ 15 τισιν ἔδοξεν ἀγαθῶν αἴτιος γεγενῆσθαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ βασιλείας τοῖς πράγμασι, ὥστε γνωσθῆναι περὶ αὐτοῦ τάληθῆ, καὶ ὡς οὐδὲν ἕξ ἀγαθῆς αὐτῶ πεποίηται προαιρέσεως. Δεκέντιος δὲ παρὰ Μαγνεντίου μεταπεμφθεὶς εἰς βοήθειαν καὶ τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδοπορίας ἐχόμενος, ἅμα τῶ πυθέσθαι τὰ τούτῳ συμ- 20 βάντα στρατιωτικοῖς τάγμασι καὶ ἴλαις περιπεσῶν οὐδεμίαν τε ὄρων σωτηρίας ἐλπίδα, βρόχῳ περιστρέψας τὸν τράχηλον ἀπηλλάγη.

55. Ἐπὶ τούτοις τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς εἰς μόνον Κωνσταντίον περιστάσης ἀλαζονεία μὲν αὐτῶ προσεγίνετο, τὴν τύχην ἐνεργεῖν

quorundam Constantio favorem conciliantium ducum praeclusum esse aditum, cum nec per occidentales Hispanos ad Mauros transicere posset, qui istis etiam in locis confoederati Romanis populi benevolentiam Constantii captasent, inops ab omni parte consilii mortem voluntariam turpi salutis praetulit, manibusque suis quam hostium vitam eripi sibi maluit.

54. Ac Magnentius quidem hoc modo periit, cum tribus annis et sex praeterea mensibus imperasset. originem generis a barbaris trahebat; cumque commigrasset ad Letos, quae Gallica natio est, literas Latinas didicerat. audax fortuna prospera, timidus adversa. occultandae naturae insitae malitiae mirus artifex, qui mores et ingenium ipsius perspectum non habentibus simplex et bonus esse putaretur.

Haec de Magnentio propterea libuit adicere, quod aliquibus visus fuerit imperii sui tempore rei publicae bono fuisse; ut vera de eo cognoscantur qui nihil instituto bono gessit. Decentius autem cum ad opem ferendam accessisset esset a Magnentio, iamque in Italiam contendens intellexisset ea quae Magnentio acciderant, in ordines quosdam turmasque militum lapsus, ubi nullam salutis spem videret, obtorta laqueo oervice rebus humanis excessit.

55. Secundum haec cum universa rerum summa soli Constantio cessisset, arrogantior esse coepit, quod eam fortunae prosperitatem moderate ferre

μετρίως οὐ δυνηθέντι, προσεπιτίθετο δὲ καὶ τὰ περὶ τοὺς τοιοῦ-
 τούς εἰωθότα συνίστασθαι τῶν συκοφαντιῶν ἐργαστήρια, τοῖς δο-
 κοῦσιν εἶ ἔχειν τύχης ἐπιβουλεύοντα· τῷ γὰρ κατάγειν ἐκείνους
 τῆς εὐπραγίας αὐτοὶ τὰς τούτων ἀξίας ἔξιν ἐπιβουλεύοντες εἰκότως εἰς
 5 τὰς κατ' αὐτῶν ἐτρέποντο διαβολάς. οὗτοι κοινωνοὺς τῆς κακοη-
 θείας ἐνούχους τῶν περὶ τὴν ἀλλήν τινας ποιησάμενοι, περιστάν-
 τες πείθουσι τὸν Κωνσταντίον ὡς Γάλλος ὢν ἀνεπίδὸς αὐτοῦ, τῆς
 τοῦ Καίσαρος ἡξιωμένους τιμῆς, οὐκ ἀρκοῦμενος ταύτῃ πειρᾶται
 τὴν βασιλείαν ἑαυτῷ περιθεῖναι. καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθὲς ἦν πείσαν-
 10 τες, εἰς τὴν κατὰ τοῦ Γάλλου σφαγὴν ἐπαίρουσι τὸν Κωνσταν-
 τίον. ἦσαν δὲ οἱ ταύτην πλέξαντες τὴν ἐπιβουλήν Δυνάμιος καὶ
 Πικέντιος, εὐτελεῖς ἄνδρες καὶ διὰ τῶν τοιούτων κακῶν ἐπὶ μεί-
 ζον ἐλθεῖν τύχης σπουδάζοντες. ἐκοινῶναι δὲ αὐτοῖς τῆς πράξεως
 καὶ Λαμπάδιος ὁ τῆς αὐλῆς ὑπαρχος, ἀνὴρ δύνασθαι παρὰ τῷ
 15 βασιλεῖ πάντων ἀεὶ πλέον ἐπιθυμῶν. τοῦ τοίνυν Κωνσταντίου
 ταῖς τοιαύταις θεμένοις διαβολαῖς μετὰπεμπτος μὲν ὁ Γάλλος ἐγί-
 νητο, τὸ κατ' αὐτοῦ σπουδαζόμενον ἀγνοῶν· ἀφικόμενον δὲ αὐτὸν
 ὁ Κωνσταντίος πρῶτον μὲν τῆς τοῦ Καίσαρος ἐκδύει τιμῆς, ἐπεὶ a. 354
 δὲ πεποήκεν ἰδιώτην, τοῖς δημοῖς ἐκδίδωσιν εἰς σφαγὴν, οὐ τοῦτο
 20 πρῶτον κατὰ συγγενοῦς αἵματος τὸ μύσος ἔξαμαρτῶν, ἀλλ' ἐτέ-
 ροις πλείοσι τοῦτο προσθείς.

4 εἰκότως add P. 5 τρέπονται Stephanus. 20 τὸ μύσος abest a P.

non posset. sumebant etiam incrementum officinae calumniarum, quae cir-
 cum eiusmodi homines existere consueverunt, et iis potissimum insidiantur
 quorum fortunae bene constitutae videntur. quippe dum illos felicitate sua de-
 turbando dignitates eorum se consecuturos sperabant, non abs re ad calumnias
 adversus eos struendas se convertebant. atque hi quibusdam sibi sociis im-
 probitatis adiunctis, qui erant eunuchi aulici, Constantium aggressi Gallum
 patrualem ipsius, dignitate Caesaris ornatum, hac non contentum de occu-
 pando imperio cogitare persuadent. et eius quidem rei fide Constantio facta
 tanquam verae, ad struendam Gallo necem illum impellunt. qui has texue-
 rant insidias, Dynamius et Picentius homines erant condicionis humilis, et
 qui per huiusmodi scelera fortunam ad ampliorem pervenire nitebantur. par-
 ticeps autem facinoris et Lampadius erat, praefectus praetorii; qui vir apud
 imperatorem plus aliis omnibus auctoritatis et potentiae semper habere cu-
 piebat. itaque Constantio talibus calumniis aures praebente Gallus accessit-
 tur, ignarus eorum quae in ipsum cuderentur. eum advenientem Constantius
 honore Caesaris primum exiit, deinde privatam ad fortunam redactum carni-
 ficibus necandum tradidit, non illo primo contra cognatum sanguinem admissio
 piaculo, sed pluribus aliis adiecto.

Γ.

Ταῦτα ἐπὶ Γάλλῳ τῷ Καίσαρι πεπραχὸς ὁ Κωνσταντίος αὐτὸς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐκ Παιονίας διέβη, θεώμενος δὲ τὰ πανταχοῦ Ῥωμαίοις ὑπήκοα βαρβαρικάς ἐφόδους ἀπειλημμένα, καὶ Φράγκους μὲν καὶ Ἀλαμανοὺς καὶ Σάξονας ἤδη τεσσαράκοντα πόλεις ἐπικειμένους τῷ Ῥήνῳ κατειληφότας, καὶ αὐτὰς μὲν ἀνα-5 στάτους πεπαιχότας, τοὺς δὲ τούτων οὐκίτηρας ἄπειρον ὄντας πλῆθος ληϊσαμένους μετὰ πλοῦτον λαφύρων ἀναριθμήτου, Κονάδου δὲ καὶ Σινρομάτας ἐπὶ πολλῆς ἀδείας Παιονίαν κατατρέχον- τας καὶ τὴν ἀνωτέρω Μυσίαν, Πέρσας δὲ τοῦ τὴν ἑῶν παρενοχλεῖν οὐκ ἀφισταμένους, εἰ καὶ πρότερον ἡσύχαζον δέει τοῦ μὴ τὸν 10 Καίσαρα Γάλλων αὐτοῖς ἐπελθεῖν, ταῦτα τοῖνον λαβὼν κατὰ νοῦν καὶ ἀπορῶν ὃ τι πράξειε, μόνος μὲν ἀρκέσειν οὐκ ᾔετο δυνήσε- σθαι πεπονηκόσιν οὕτω τοῖς πράγμασι βοηθήσειν, ἐλεσθαι δὲ κοι- νωνὸν τῆς ἀρχῆς οὐκ ἐθάρρει διὰ τε φιλαρχίαις ὑπερβολὴν καὶ τὸ πάντα ἔχειν ἐν ὑποψίᾳ τοῦ μηδένα παντάπασιν ἐδνοήσειν αὐτῷ. 15 καὶ πολλὴ μὲν αὐτὸν ἐπὶ τούτοις εἶχεν ἀμηχανία, τῆς δὲ Ῥωμαϊ- κῆς ἀρχῆς ἐν μεγίστῳ κινδύνῳ κειμένης Ἐδσεβία ἡ Κωνσταντίου γαμετή, παιδείας τε εἰς ἄκρον ἤκουσα καὶ φρονήσει τὴν γυναι- κείαν ὑπεραίρουσα φύσιν, εἰσηγεῖται γνώμην αὐτῷ, καταστῆσαι

10 ἡσύχαζον S: libri ἡσυχάζειν.

III.

His in Gallum Caesarem perpetratis, e Pannonia Constantius in Italiam transit cum autem videret omnes Romanis ubique subditas provincias barbaricis incursionibus interceptas, Francos et Alamanos et Saxones iam quadraginta sitas ad Rhenum urbes cepisse, prorsus easdem devastasse, cives et incolas infinitae multitudinis cum innumerabili spoliolorum copia secum abduxisse, Quados cum Sarmatis magna licentia et securitate per Pannoniam perque Moesiam superiorem grassari, Persas Orienti molestos esse non desinere, licet antea quiescerent, veriti ne Gallus Caesar eos adoriretur, his igitur omnibus ad animum revocatis, et quid faceret ambigens, solum quidem se minime sufficere posse putabat, ut afflictis adeo rebus et laborantibus opem ferret, imperii vero consortium deligere non audebat, cum ob imperandi libidinem nimiam, tum quod omnes suspectos haberet ac neminem prorsus sibi fidem fore duceret, has ob res admodum erat consilii inops. cumque in maximo imperium Romanum periculo positum esset, Eusebia Constantii coniux, quae summa praeestabat eruditione doctrinae supraque muliebrem sexum prudens erat, consilium ei suggerit, hortata transalpinis ut populis Iulianum

Καίσαρα τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἀλπεις ἔθνεσιν Ἰουλιανὸν παραινήσασα, Γάλλου μὲν ἀδελφὸν ὁμοπάτριον ὄντα, παῖδα δὲ Κωνσταντίου παιδός, ὃς παρὰ Διοκλητιανοῦ Καίσαρ ἔτυχε γεγονώς. ἐπεὶ δὲ ᾗδει τὸν βασιλέα Κωνσταντίον ἢ Εὐσεβία πρὸς πᾶν ὑπόπτως τὸ
 5 συγγενὲς διακείμενον, τρόπῳ τοιαύτῳ τὸν ἄνδρα παρήγαγε. “νέος ἐστὶ” φησὶ “καὶ τὸ ἦθος ἄπλοῦς καὶ λόγων ἀσκήσει τὸν ἅπαντα βίον ἰσχυρακῶς καὶ πραγματίων παντάπασιν ἀπειρος, ἀμείνων τε ἔσται παντὸς ἐτέρου περὶ ἡμᾶς· ἢ γὰρ τύχῃ δεξιᾷ περὶ τὰ πράγματα χρώμενος ἐπιγράφεσθαι τὸν βασιλέα ποιήσει τὰ αἰσίως ἐκ-
 10 βάντα, ἢ κατὰ τι πταίσας τεθνήσκει, καὶ οὐδένα ἔξει τοῦ λοιποῦ Κωνσταντίου ὡς ἐκ γένους βασιλικοῦ πρὸς τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν κληθροσύμενον.” (2) τούτων τῶν λόγων ἀνασχομένης ὁ Κωνσταντίος ἐκ τῶν Ἀθηναίων Ἰουλιανὸν μεταπέμπεται, τοῖς αὐτόθι φιλοσόφοις συνόντα καὶ ἐν παντὶ παιδεύσεως εἶδει τοὺς ἑαυτοῦ
 15 καθηγεμόνας ὑπερβαλλόμενον. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος μεταπέμπτος ἦλθεν, ἀναδείκνυσι μὲν αὐτὸν Καίσαρα, a. 355 κατεγγυᾷ δὲ τὴν ἀδελφὴν Ἑλένην αὐτῷ, καὶ τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἀλπεις ἔθνεσιν ἔπεμπε. ἄπιστος δὲ ὢν φύσει, καὶ ὡς εἴρους αὐτῷ καὶ πιστὸς ἔσται μὴ τεθαρρηκώς, συνεκπέμπει Μάρκελλον αὐτῷ καὶ
 20 Σαλούστιον, αὐτοῖς καὶ οὐ τῷ Καίσαρι τὴν αὐτόθι καταπιστεύσας διοίκησιν. ταύτῃ τὰ κατὰ Ἰουλιανὸν διαθεῖς ὁ Κωνσταντίος αὐτὸς μὲν ἐπὶ Παιονίαν καὶ Μυσίαν ἐχώρει, κἀναυῖθα τὰ περὶ

13 ἐξ Ἀθηναίων L. 14 φιλοσοφοῦσι P. 15 καθηγουμένους L.
 19 μήτε LP: editi μήπω.

Caesarem praeficeret, germanum Galli fratrem, et eius Constantii nepotem e filio qui a Diocletiano Caesar fuerat appellatus. et quoniam norat Eusebia Constantium imperatorem cognatos omnes habere suspectos, maritum hoo quodam modo circumvenit. iuvenis est, inquit, et simplicis ingenii, studiisque doctrinae per omnem vitam vacavit; et rerum omnium plane rudis et imperitus quovis alio nobis aptior erit. nam sive fortuna prospera rebus gerendis utetur, faciet ut imperatori felices illi successus adscribantur; sive qua parte impegerit, morietur, nec ullum postea Constantius habebit qui velut ex imperatoria familia natus ad summam rerum administrationem vocetur. (2) has voces cum admisisset Constantius, Iulianum Athenis arcessit, cum philosophantibus ibi familiariter viventem et in omni genere doctrinae magistros suos superantem. posteaquam in Italiam arcessitus advenisset, Caesarem Constantius declarat, et Helenam ei sororem in matrimonium tradit, et ad nationes transalpinas eum dimittit. atque uti natura infidus erat, qui nullo modo sibi persuadere posset Iulianum sibi fidelem ac benevolum fore, cum eo Marcellum et Salustium ablegat, illis ipsis, non Caesari, omni istae administratione credita. rebus ad Iulianum spectantibus in hunc modum dispositis, ipse Constantius in Pannoniam Moesiamque proficiscitur, et ibi-

Κονάδους καὶ Σαυρομάτους οικονομήσας ἐπὶ τὴν ἔψαν ἐτρέπετο, τῶν Περσικῶν ἐφόδων εἰς μάχην αὐτὸν ἔλκουσῶν· Ἰουλιανοῦ δὲ τὰς Ἄλπεις ὑπερβάντος, τοῖς τεταγμένοις Γαλατικοῖς ἔθνεσιν ἐπισιάντος, καὶ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἦν μετὰ πάσης ἀδείας ἐπεισιώντων, τοῖς αὐτοῖς λόγοις ἢ Ἐῦσεβία χρησαμένη πείθει Κωνσταν- 5

a. 357 τιον ἐπιτρέψαι τὴν διοίκησιν αὐτῷ τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων.

Τὰ μὲν οὖν ἐντεῦθεν ἄχρι παντὸς τοῦ βίου Ἰουλιανῷ πράχθῆντα συγγραφεῦσι καὶ ποιηταῖς ἐν πολυστίχοις γέγραπται βιβλίοις, εἰ καὶ μηδεὶς τῶν συγγραφοῦντων τῆς ἀξίας τῶν ἔργων ἐφίκετο· πάρεστι δὲ τῷ βουλομένῳ συλλαβεῖν ἅπαντα τοῖς λόγοις ἐντηγνά- 10 νοντι τοῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς, ἀφ' ὧν ἐνεσι μάλιστα τὰ κατὰ πᾶσαν αὐτῷ πεπραγμένα τὴν οἰκουμένην περιλαβεῖν. ἐπεὶ δὲ προσήκει τὴν τάξιν ἡμᾶς μὴ διασπάσαι τῆς ἱστορίας, εἰρήσεται καὶ ἡμῖν συντόμως ἕκαστα κατὰ τοὺς οικίους καιροῦς, καὶ μάλιστα ὅσα τοῖς ἄλλοις παραλελειφθαι δοκεῖ. 15

3. Κωνσταντίος τοίνυν ἐπιτρέψας ἅπαντα τῷ Καίσαρι πρῶττειν ὅσα συνοίσειν ἐδόκει τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἔθνεσιν, ἐπὶ τὴν ἔψαν ἐχώρει, τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον διαθήσων. Ἰουλιανὸς δὲ τὰ μὲν ἐν Κέλτοις στρατιωτικὰ διεφθαρμένα κατὰ τὸ πλεον εἰρών, τοὺς δὲ βαρβάρους ἀκώλυτον ἔχοντας τὴν τοῦ Ἑρήνου διά- 20 βασιν καὶ μέχρι σχεδὸν τῶν πρὸς Θαλάττη πόλεων διελθόντας,

2 μᾶτην LP. 3 legendum fortasse τοῖς τε ὑπ' αὐτὸν τεταγμένοις ἔθνεσιν. S. 8 βιβλίους P. 14 οικίους] ἐκείνου P.

dem sedatis Quadorum Sarmatarumque motibus versus Orientem pergīt, irruptionibus Persicis eum ad bellum pertrahentibus. Iulianus autem cum superatis Alpibus ad Gallicas nationes attributas sibi pervenisset, ac nihilo barbari minus omni cum licentia grassarentur, Eusebia, rationibus iisdem usa, Constantio persuadet ut rerum in iis locis administrationem ei committeret.

Enimvero quae ab eo tempore per omnem deinceps vitam Iulianus gessit, ab historiarum auctoribus et a poetis prolixis descripta libris leguntur, tametsi nullus eorum, qui haec memoriae prodiderunt, ipsorum facinorum dignitatem attigerit. poterit etiam, qui volet, omnia comprehendere perlegendis ipsius orationibus et epistolis, de quibus inprimis ab eo per universum orbem terrarum gesta colligere licet. sed quando par est ut ordinem historiae non interrumpamus, a nobis quoque singula, ratione quadam compendiarum, suis temporibus exponuntur, ea praesertim quae ab aliis ommissa videntur.

3. Cum ergo Constantius omnia permisisset Caesari agere, quaecunque subiectis ei nationibus ex usu futura putaret, in Orientem contendit bellum contra Persas gesturus. Iulianus autem cum omnem apud Celtas rem militarem maiori ex parte labefactam et perditam repperisset, et barbaros liberum arcente nemine Rheni transmissum habentes, ac propemodum ad urbes

τὴν τοῦ περιλειμμένου στρατιωτικοῦ δύναναι ἀνεσκόπει. συνιδῶν δὲ ὡς οἱ μὲν κατὰ τὴν χώραν καὶ πρὸς τὴν ἀκοήν τοῦ τῶν βαρβάρων δυνάματος πτώσουσιν, οἱ δὲ παρὰ Κωνσταντίου δοθέντες αὐτῷ, τριακόσιοι καὶ ἑξήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντες, μόνον εὐχεσθαι, καθάπερ αὐτὸς ποῦ φησιν, ἤδεσαν, ὄσους μὲν οἶός τε γέγονε τοῖς τάγμασιν ἐγκατέλεξε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐθελοντὰς ἐδέξατο. ποιησάμενος δὲ καὶ ὕπλων φροντίδα, παλαιὰ μὲν κατὰ τινα πόλιν εὐρῶν ἀποκείμενα, τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας ἀξιώσας τοῖς στρατευομένοις διένειμεν. ἀγγειλάντων δὲ τῶν κατασκόπων ὡς 10 περὶ πόλιν Ἀργεντόρατον, πρὸς τῇ τοῦ Ῥήνου κειμένην ἔχθη, πλήθος ἄπειρον περαιώθη βαρβάρων, ἅμα τῷ γινῶναι μετὰ τοῦ σχεδιασθέντος αὐτῷ στρατοπέδου προῆει, συμμίζας δὲ τοῖς πολέμοις πάσης ὑπερβολῆς ἐπέκεινα τὸ τρόποιον ἔοτησεν, ἔξ μὲν ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ μυριάδων ἀπολομένων, ἑτέρων δὲ τοσοῦτων ἅλα- 15 μένων κατὰ τοῦ Ῥήνου καὶ διαφθαρευσῶν ἐν τῷ ρέματι, ὥστε εἴ τις ἐθέλοι τῇ πρὸς Δαρείον Ἀλεξάνδρου μάχῃ ταύτην παραβαλεῖν τὴν νίκην, οὐκ ἂν εὐροι ταύτην ἐκείνης ἐλάττονα.

Πραχθὲν δὲ τι μετὰ τὴν νίκην τῷ Καίσαρι σιωπῇ παραδραμεῖν οὐ προσήκει. ἦν ἑξακοσίων ἰππέων ἕλη τῷ Καίσαρι, σφύ- 20 δρα τὰ πολέμια γεγυμνασμένων. τούτων τῇ ῥώμῃ καὶ τῇ πείρᾳ θαρρῶν μέρος οὐ μικρὸν τῆς ἑλλίδος ἐν αὐτοῖς ἐσάλευεν. ἐπεὶ δὲ ἡ μάχῃ συνέστη, πάντες μὲν τὴν κατὰ δύναναι ἐπιδεικνύμενοι

10 Ἀργεντόρατον] libri ἀργέντορα τήν.

19 προσήκειν P.

usque mari proximas grassantes, reliquiarum exercitus vires inspiciebat; et animadverso eorum quidem locorum homines etiam ad barbarici nominis famam formidine percelli, sibi vero datos a Constantio milites, qui numero trecenti et sexaginta duntaxat erant, nihil aliud scire, quemadmodum ipse alicubi dicit, quam ut votis rem gererent, quotquot sane poterat, ordinibus adscripsit, ac multos etiam volones inductoravit. armorum quoque cura suscepta, vetera quadam in urbe condita reperit, eaque convenienti studio refecta militantibus distribuit. cum autem nuntiassent exploratores, propter urbem Argentoratam, quae ad Rheni ripam sita est, infinitam barbarorum multitudinem transiecisce, simul atque rem cognovisset, cum copiis tumultuario opere collectis progressus est, et conserta cum hoste pugna tropaeum longe amplissimum statuit, sexaginta milibus hominum in ipso proelio deletis, et aliis totidem in Rhenum praecipitatis atque in flumine extinctis. ideoque si quis istam victoriam cum Alexandri adversus Darium pugna conferre velit, hanc illa non inferiorem fuisse reperiet.

Et quidem aliquid, post victoriam factum a Caesare, silentio praeteriri non convenit. habebat alam Caesar sexcentorum equitum, plurimum bellicis rebus exercitatorum. quod horum tam robore quam experientia nitetur, non exigua spei pars in eis posita periclitabatur. cum autem ventum ad manus esset, omnes alacritatem suam pro viribus declarantes in adversos

προθυμίαν τοῖς πολεμίοις ἐνέκριντο, ὑπερτέρον δὲ πολλῶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ γενομένου στρατεύματος οὗτοι μόνοι πρὸς φυγὴν τραπέντες τὰς τάξεις ἀπέλιπον, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν Καῖσαρα σὺν ὀλίγοις ἐπελάσαντα καλεῖν τε αὐτοὺς καὶ κοινωνεῖν τῆς νίκης παρακλεύεσθαι, τοὺς δὲ μηδὲ οὕτω μετασχεῖν ἐθέλησαι τῆς μάχης. 5 εἰκότως τοίνυν ὁ Καῖσαρ ἀχθόμενος ἐφ' οἷς τό γε ἤκον εἰς αὐτοὺς ἐκδεδώκασι τοῖς βαρβάροις τοὺς ὁμοφύλους, τὴν μὲν ἀπὸ τῶν νόμων ὠρισμένην τιμωρίαν αὐτοῖς οὐκ ἐπέθηκεν, ἀμφιέσας δὲ ἐσθῆτι γυναικεία διὰ τοῦ στρατοπέδου περιήγαγεν ἐπ' ἑξαγωγῇ, στρατιώταις ἀνδράσι χαλεπωτέραν θανάτου τὴν τοιαύτην τιμωρίαν καὶ ποινὴν ἡγησάμενος. καὶ ἀπέβη τοῦτο εἰς δέον αὐτῶ τε κἀκείνοις· ἐν γὰρ τῷ δευτέρῳ πρὸς Γερμανοὺς πολέμῳ τὴν ἐπιτεθείσαν αὐτοῖς αἰσχύνην ἔχοντες κατὰ νοῦν μόνοι σχεδὸν παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους ἤριστευσαν.

4. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπονήθη τῷ Καίσαρι, κατὰ σχολὴν 15 στρατιωτῶν συναγείρας πλήθος ἐπὶ τὸν κατὰ τοῦ Γερμανικοῦ παντὸς παρεσκευάζετο πόλεμον. ἀντιπαραταξαμένων δὲ τῶν βαρβάρων πλήθει παμπόλλῳ, τὴν τούτων ἔφοδον οὐκ ἀναμεινας ὁ Καῖσαρ αὐτὸς ἐπειροῦτο τὸν Ῥήνον, ἄμεινον κρίνας οὐκ ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀλλ' ἐν τῇ τῶν βαρβάρων γῆ πολεμητέα εἶναι, τούτῳ τε μὴ τὰς πόλεις 20 βαρύνεσθαι καὶ αὐθις τῇ τῶν βαρβάρων ἐπιστάσι. γενομένης δὲ μάχης ἰσχυροτάτης καὶ πλήθους ἀπείρου βαρβάρων ἐν ταύτῃ πεσόντος, ἄχρι τῶν Ἑρκυνίων δρυμῶν τοὺς φεύγοντας ὁ Καῖσαρ ἐπιδιώξας,

4 τῆς τύχης L margo. 9 παρήγαγεν libri.

hostes ruebant; quibus cum Romanus exercitus longe superior evasisset, hi duntaxat in fugam acti tam foede deserebant ordines, ut cum eos ipse Caesar cum paucis aequitans et revocaret, et ut in societatem victoriae venirent hortaretur, tamen ne sic quidem proelii participes esse vellent. itaque non immerito Caesar indignatus, quod, quantum in ipsis fuisset, cives suos barbaris prodidissent, legibus ille quidem constitutam poenam eis non irrogavit, sed amictos veste muliebri per castra duxit, in aliam provinciam distrahendos, ratus militibus, qui viri essent, huiusmodi poenam et supplicium morte gravius futurum; quod quidem et ipsi et militibus commode cessit: nam secundo contra Germanos bello, suis in animis eius ignominiae, qua fuissent affecti, memoriam retinentes, soli prope, supra ceteros omnes, rem praeclarissime fortissimeque gesserunt.

4. Hoc defunctus labore Caesar per otium collectis militum copiis, ad inferendum universae Germanorum nationi bellum se parabat. cui cum numerosas opponerent acies barbari, Caesar eorum impressione non exspectata Rhenum ipse transiit, praestare ratus ut non Romano sed barbarico bellum in solo gereretur; quo ipso fieret ut etiam rursus urbes adventu barbarorum non gravarentur. acerrimo proelio commisso, cum barbarorum innumerabilis in eo multitudo cecidisset, Caesar fugientes ad saltus Hercynios

πολὴν τε ἔργασάμενος φόβον καὶ τὸν υἷὸν τοῦ τῶν βαρβάρων
 ἡγουμένου Βαδομάριον ζωγρίαν ἐλὼν, ἀπήγαγε τὸν στρατὸν ἐν τῇ
 οἰκίᾳ παιωνίζοντα ἐπὶ ταῖς νίκαις ἀνυμνοῦντά τε τὰ τοῦ Καίσα-
 ρος στρατηγήματα. τὸν μὲν δὴ Βαδομάριον Ἰουλιανὸς ἐξέπεμπε
 5 Κωνσταντίῳ, τῇ τούτου τύχῃ τὴν νίκην ἀνατιθεῖς· οἱ δὲ βάρβαροι
 πρὸς ἔσχατον ἐλληλακότες κινδύνου καὶ περὶ παίδων ἤδη καὶ γυναι-
 κῶν δεδιότες, μὴ ποτε καὶ μέγχι τῶν τόπων ἐκείνων ἐν οἷς ἦσαν
 ἐπέξειθῶν ὁ Καῖσαρ ἄπαν αὐτῶν τὸ γένος ἄρδην λήσεται, στέλ-
 λουσι πρέσβεις περὶ φιλίας διαλεξομένους καὶ περὶ τοῦ Ῥωμαίοις
 10 μηδεπώποτε πολεμήσειν. ὁ δὲ Καῖσαρ οὐκ ἄλλως ἔφη περὶ φιλίας
 αὐτοῖς ἐς λόγους ἵεσαι, πρὶν τοὺς αἰχμαλώτους ἄπαντας, ὅσους
 ἐκ τῶν ἁλουσῶν πόλεων ἔτυχον ἐν τοῖς πρὸ τούτου χρόνοις ἀπα-
 γαγόντες, ἀπολαβεῖν. τῶν δὲ καὶ τοῦτο ποιεῖν ὁμολογησάντων
 καὶ πάντας ὅσοι περιέεισιν ἔτι δίδόναι, πραγματευόμενος ὁ Καῖσαρ
 15 τὸ μῆδενα τῶν αἰχμαλώτων μείναντα παρὰ τοῖς βαρβάροις λαθεῖν
 τοιόνδε τι μηχανᾶται. τοὺς ἄφ' ἐκάστης πόλεως τε καὶ κόμης
 διαφυγόντας μεταπεμψάμενος ἀπῆτει λέγειν ὀνόμασι τίνας ἀπὸ
 τῆς ἐκάστου πόλεως ἢ κόμης ἀπήγαγον αἰχμαλώτους οἱ βάρβαροι·
 ἐκάστου δὲ τοὺς κατὰ συγγένειαν ἢ γεινῖασιν ἢ φιλίαν ἢ ἄλλην
 20 τινὰ συντυχίαν ἐγνωσμένους ἐξονομάσαντος, ἐκέλευε τοῖς βασιλι-
 κοῖς ὑπογραφεῦσιν ἄπαντας ἀπογράφεσθαι. τούτου δὲ γενομένου
 καὶ τῶν πρέσβεων ἀγνοούντων τὸ βούλευμα, διαβὰς τὸν Ῥῆνον
 ἐπέτρπε τοῖς πρέσβεσι μετὰ τῶν αἰχμαλώτων ἐπανελθεῖν. τῶν

2 Βουδομάριον L.

14 πάρεισιν P.

usque persecutus, ingenti hostium edita caede filioque ducis barbarorum Va-
 domario capto, ovantem ob has victorias exercitum et imperatoria Caesaris
 facinora celebrantem, ad sua reduxit. ac Vadomarium quidem Iulianus Con-
 stantio misit, eius fortunae victoriam acceptam ferens. barbari vero in ex-
 tremum adducti discrimen, iamque de liberis et uxoribus suis solliciti, ne
 forte Caesar ad illa loca progressus, quibus in locis ipsi degebant, universam
 gentem funditus exterminaret, legatos de pace collocuturos, qua constituta
 nullum adversus Romanos unquam bellum gesturi essent, mittunt. Caesar
 haud aliter se cum eis de pace dixit acturum, quam si captivos omnes, quot-
 quot ex occupatis oppidis superioribus annis abduxerant, recuperasset. illis
 hoc quoque se facturos pollicitis, et omnes reddituros qui adhuc superstites
 essent, Caesar, ut efficeret ne quisquam captivorum se ignorante apud bar-
 baros maneret, huiusmodi quiddam molitur. arcessitis ad se omnibus qui sin-
 gulis ex oppidis atque vicis fuga evaserant, ab eis exigebat ut nominatim
 dicerent quosnam ex urbibus et vicis uniuscuiusque ipsorum barbari captivos
 abduxissent. cum quisque vel ex coniunctione sanguinis vel ex vicinia vel
 amicitia vel alio quodam casu sibi cognitos nominatim edixisset, iussit ut
 omnes a notariis imperatoris describerentur; quo facto legatis hoc consilium
 ignorantibus Rhenum ipse transmisit, et cum captivis ut reverterentur impe-

δὲ μετ' οὐ πολὺ τὸ προσταχθέν πληρωσάντων, φησάντων τε πάν-
 τας ἔχειν τοὺς αἰχμαλώτους, ἐπὶ βήματος ἡψηλοῦ καθίσας ὁ
 Καῖσαρ, στήσας τε τοῦ βήματος ὄπισθεν τοὺς ὑπογραφείας, παρὰ
 μὲν τῶν βαρβάρων κατὰ τὸ συγκείμενον παραγενέσθαι τοὺς αἰχμα-
 λώτους ἐκέλευε, τῶν δὲ καθ' ἓνα παριόντων καὶ τὰς ἑαυτῶν λε-
 γόντων προσηγορίας οἱ τῷ Καίσαρι παρεστῶτες ὑπογραφεῖς ἐκ
 τῶν ὄντων παρ' αὐτοῖς γραμμάτων ἀνεζήτησαν τὰ τούτων ὀνόματα,
 καὶ παραβάλλοντες οὓς τε πρότερον ἀπεσημειώσαντο καὶ τοὺς
 φανέντας τῷ Καίσαρι, καὶ πολλῶν πλείους τοὺς παρὰ τῶν οἰκείων
 πολιτῶν καὶ κωμητῶν ὀνομασθέντας εὐρόντες, ὄπισθεν παρεστῶ-
 10 τες ἐμήνουν τοῦτο τῷ Καίσαρι. τοῦ δὲ τοῖς τῶν βαρβάρων
 πρόσβεισιν ἀπειλήσαντος πολεμεῖν ὡς οὐ πάντας ἀποδοῦσι τοὺς
 αἰχμαλώτους, εἶτα καὶ λείποντας ἐξ ἐκάστης πόλεως τε καὶ κώμης
 ὑποβαλλόντων τῶν ὑπογραφῶν ἐξονομάσαντος, οἰηθέντες οἱ βάρ-
 βαροι θεία τινὶ ῥοπή καὶ τὰ σφόδρα κεκρυμμένα καὶ ἄδηλα δη-
 λούσθαι τῷ Καίσαρι, πάντας ὄσους ἂν εὕρωσι ζῶντας παραδώσειν
 ἠμολογήσαντες, τοὺς πατέρας ὄρκους ἐπὶ τούτῳ δεδώκασιν.
 (5) οὗ δὴ γενομένου καὶ πλήθους αἰχμαλώτων ἀποδοθέντος ὄσον
 εἰκὸς ἦν ἐκ τεσσαράκοντα πόλεων κατὰ κῆρατος ἄλουσῶν συνειλέ-
 χθαι, ἠπύρει περὶ τὸ πρακτέον ὁ Καῖσαρ, τὰς πόλεις ἄρδην ἀπολ-
 λυμένας ὄρων, τὴν δὲ γῆν χρόνον οὐκ ὀλίγον μείναςαν ἀγεώρη-
 τον, τροφῆς τε οὐκ ὀλίγης δεομένους τοὺς ἐκ τῶν βαρβάρων ἀπο-
 δοθέντας, ἧτις οὐδὲ ἀπὸ τῶν πλησίον πόλεων εὐπόριστος ἦν διὰ

20 malim τὰς μὲν πόλεις.

ravit. illi cum non multo post, quod imperatum fuerat, comlessent, omnes-
 que se captivos habere dixissent, sublimi quodam in solio consedit Caesar, et
 constitutis post id tribunal notariis, a barbaris, uti convenerat, adesse capti-
 vos iussit. illis sigillatim ingredientibus et nomina sua significantibus, nota-
 rii, qui propter Caesarem stabant, ex libellis suis eorum nomina quaerebant,
 et collatis inter se tum iis quos antea consignaverant, tum Caesari reprae-
 sentatis, ac deprehenso longe plures esse qui suis a municipibus et vicinis
 nominatim indicati fuerant, accedentes a tergo de hoc ipso Caesarem certio-
 rem reddebant. Caesare vero barbarorum legatis bellum comminato, qui
 captivos omnes non reddidissent, eorumque nomina, qui quolibet ex oppido
 vicoque deessent, suggerentibus notariis prolocuto, rati barbari divino quo-
 dam nutu vel abditissima et ignota quaeque Caesari significari, omnes, quos-
 cunque vivos repperissent, tradituros se polliciti patrium eo nomine iusiuran-
 dum praestiterunt. (5) quod ubi factum fuisset, tantaque captivorum mul-
 tudo reddita quantam erat verisimile de quadraginta per vim captis urbibus
 fuisse coactam, Caesar quid ageret ambigebat; qui et oppida funditus deleta
 cerneret, et relictam non exiguo tempore terram prorsus incultam, et resti-
 tutos a barbaris egentem annonae non exiguae, quae vicinis ab urbibus sup-

τὸ μηδὲ ταύτας ἀπειράτους γενομένας τῆς τῶν βαρβάρων ἐφόδου τροφῆς ἀρκοῦσης οὐκ εὐπορεῖν. οὐκ ἔχων οὖν ὃ τι χρήσεται τοῖς παροῦσι, τοῖόνδε τι μηχανᾷται. τοῦ Ῥήνου πρὸς ταῖς ἰσχυαταῖς τῆς Γερμανίας, ὅπερ ἐστὶν ἔθνος Γαλατικόν, εἰς τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος ἐκιδιδόντος, οὗ τῆς ἡϊόνος ἢ Βρεττανικῆ νῆσος ἐννακοσίοις σταδίοις διέστηκεν, ἐκ τῶν περὶ τὸν ποταμὸν ἑλῶν ξύλα συναγαγὼν ὀκτακόσια κατεσκεύασε πλοῖα μελίζονα λέμβων, ταῦτά τε εἰς τὴν Βρεττανίαν ἐπέμψας κομίζεσθαι οἷτον ἐποίει· καὶ α. 358 τοῦτον τοῖς ποταμίοις πλοίοις ἀνάγεσθαι διὰ τοῦ Ῥήνου παρα- 10 σκευάζων, τοῦτό τε ποιῶν συνεχέστερον διὰ τὸ βραχὺν εἶναι τὸν πλοῦν, ἤρκεσε τοῖς ἀποδοθεῖσι ταῖς οἰκείαις πόλεσιν εἰς τὸ καὶ τροφῇ χρῆσασθαι καὶ σπεῖραι τὴν γῆν καὶ ἄχρη ἀμητοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν.

Ταῦτα δὲ ἔπραξεν οὕτω σχεδὸν εἰς πέμπτον καὶ εἰκοστὸν 15 τῆς ἡλικίας ἐνιαυτὸν προελθών. ἐχόντων δὲ τῶν στρατιωτῶν πρὸς αὐτὸν εὐμενῶς διὰ τε τὴν τοῦ βίου λιτότητα καὶ τὸ περὶ τοὺς πολέμους ἀνδρεῖον καὶ περὶ χρηματισμὸν ἐγκρατές καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, ἐν αἷς πάντας ὡς εἰπεῖν τοὺς καθ' αὐτὸν ἀνθρώπους ὑπερεβάλλετο, φθόνῳ βληθεὶς ὁ Κωνσταντίος ἐπὶ τοῖς Ἰουλιανοῦ 20 κατορθώμασιν, οἰηθεὶς δὲ τὴν Σαλουστίου, τῶν δεδομένων αὐτῷ συμβούλων ἑνός, ἀγχνίοναι αἰτίαν αὐτῷ τῆς τοσαύτης εἶναι περὶ τὰ πολέμια καὶ τὴν ἄλλην διοίκησιν δόξης, μεταπέμπεται τοῦτον ὡς δὴ τοῖς κατὰ τὴν ἑῶαν αὐτὸν ἐπιστήσων. ἐτοίμως δὲ τοῦ Ἰου-

4 ὅπερ — Γαλατικόν delet H, q. v. in Comm. 23 δὴ R: libri ἡδη.

peditari propterea non poterat, quod et ipsae barbarorum grassationis expertes non fuissent et annonae satis magnam copiam non haberent. itaque cum ignoraret quo pacto praesenti rerum statui consuleret, huiusmodi quidam machinatur. ad extremos Germaniae limites, ubi Gallicae cuiusdam nationis sedes sunt, Rhenus in Atlanticum mare semet exonerat. ab eo litore nongentis insula Britannica stadiis distat. itaque collectis lignis ex iis silvis quae flumini adiacent, octingentas naves lembis maiores struxit. his in Britanniam missis frumentum afferri curat, eiusque fluvialibus navigiis adverso Rheno subvehendi rationem invenit. quo saepius iterato, quod navigatio brevis esset, abunde praebuit iis quos oppidis suis restituerat, unde partim victitarent, partim sementem facerent, partim ad messem usque com-
meatum haberent.

Atque has res gessit, cum prope necdum vigesimum et quintum aetatis annum attigisset. cumque milites animis in eum benevolis essent propter frugalitatem in victu et virilem in bellis animum et in captandis lucris continentiam et propter virtutes denique ceteras, quibus omnes, prope dixerim, sui saeculi homines superabat, invidia Constantius ob res praeclare gestas a Iuliano tactus, ratusque sagacitatem Salustii, qui unus ex attributis ei consiliariis erat, tantam illi bellicis in rebus et administratione reliqua gloriam conciliare, hunc ipsum arcessit velut Orientalibus praeficiendum.

Zosimus.

λιανοῦ τοῦτον ἀφέντος (ἐγνώκει γὰρ ἐν ἅπασι Κωνσταντίῳ πειθί-
 νιος εἶναι) τὰ μὲν ἐπιτετραμμένα πάντα τῷ Καίσαρι καθ' ἐκά-
 στην ὡς εἰπεῖν ἐλάμβανεν οὐκ ὀλίγην ἐπίδοσιν, τῶν στρατιωτῶν
 ἀδύνατον πλῆθει καὶ πολεμικαῖς ἐμπειρίαις, τῶν πόλεων ἐν
 εἰρήνῃ καὶ ἀπολαύσει τῶν ἀπὸ ταύτης οὐσῶν ἀγαθῶν. (6) πάν-
 των δὲ ὡς εἰπεῖν τῶν ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἀπογόντων ἐλπίδι πάσῃ,
 καὶ ὅσον οὐδέπω τοὺς ἔτι περιλειμμένους ἀπολεῖσθαι πανωλεθρία
 προσδοκῶσάντων, Σάξονες οἱ πάντων δὴ καρτερώτατοι τῶν ἐκεῖσε
 νεμομένων βαρβάρων θυμῷ καὶ ῥώμῃ καὶ καρτερίᾳ τῇ περὶ τὰς
 μάχας εἶναι νομίζοντες, Κουάδους μοῖραν σφῶν ὄντας εἰς τὴν¹⁰
 ὑπὸ Ῥωμαίων κατεχομένην ἐκπέμπουσιν γῆν. οἱ δὲ ὑπὸ Φράγκων
 δούρων αὐτοῖς ὄντων κωλυόμενοι διαβῆναι δέει τοῦ μὴ τῷ Καί-
 σαρι δοῦναι δικαίαν αἰτίαν τῆς κατ' αὐτῶν αἰτίας ἐφόδου, πλοῖα
 ναυπηγησάμενοι καὶ διὰ τοῦ Ῥήνου τὴν ὑπὸ Φράγκων ἔχομένην
 ἐπερβαλόμενοι γῆν ἐπὶ τὴν ὑπήκοον Ῥωμαίοις ὠρμήθησαν, καὶ¹⁵
 τῇ Βαταβίᾳ προσσχόντες, ἦν δίχα σχιζόμενος ὁ Ῥήνος νῆσον ποιῆ
 πάσης ποταμίας μείζονα νῆσον, τὸ Σαλλῶν ἔθνος, Φράγκων ἀπό-
 μοιρον, ἐκ τῆς οἰκίας χώρας ὑπὸ Σαξόνων εἰς ταύτην τὴν νῆσον
 ἀπελαθέντας ἐξέβαλλον. αὕτη δὲ ἡ νῆσος οὕσα πρότερον πᾶσα
 Ῥωμαίων τότε ὑπὸ Σαλλῶν κατείχετο. τοῦτο μαθὼν ὁ Καῖσαρ²⁰

10 Reinesius cum Cluverio mavult Καύχους, qui inter Amisam et Visur-
 gim locati Saxonibus vicini fuere. Petavius et post eum Ritterus Zo-
 simum hallucinantem credunt posuisse Κουάδους pro Χαμάβους, id
 quod etiam loco Iuliani in Ep. ad Ath. confirmatur: ὑπεδεξάμην μὲν
 μοῖραν τοῦ τῶν Σαλλῶν ἔθνος, Χαμάβους δὲ ἐξήλασα. etiam
 Kennapio in Legat. Χαμαβὸι dicuntur. cf. Ammian. 17 8. R. 15 ὑπερ-
 βαλλόμενοι libri. ὠρμήθησαν S: libri ὠρμισθησαν. 17 ἀπό-
 μοιραν?

nem non invite Iulianus, quod omnibus in rebus obsequi Constantio decre-
 visset; nihiloque minus omnia Caesari commissa quotidie, prope dixerim, non
 exiguum quoddam incrementum sumebant, cum numero milites et usu rerum
 bellicarum aufererent, oppidaque pace pariter ac bonis e pace provenientibus
 fruerentur. (6) omnes iam propemodum in iis locis barbari spem omnem
 abiecerant, tantumque non ad internecionem perituras existimabant suorum
 reliquias, cum Saxones, omnium eas regiones incolentium barbarorum et ani-
 mis et corporum viribus et laborum in proeliis tolerantia fortissimi habiti,
 Quados, nationis suae partem, in solum ab Romanis occupatum emittunt. at
 finitimis Francis eos transitu prohibentibus, qui metuerent ne iustam Caesari
 causam praebent se rursus invadendi, navibus constructis Rheno praeter-
 vecti parentem Francorum imperio regionem, in Romani iuris solum conten-
 derunt; et appulsis ad Bataviam navibus, quam divisus Rhenus insulam effi-
 cit quavis insula fluminea maiorem, Saliorum nationem, Francorum a parte
 profectam et vi Saxonum in hanc insulam suis e sedibus reiectam, expulerunt.
 haec insula prius Romanis in universum parens a Sallis hoc tempore possi-

ἀντεπήγει μὲν τοῖς Κουάδοις, παρεγγυᾷ δὲ τῶ στρατῶ τούτοις μὲν κατὰ τὸ κρατερὸν διαμάχεσθαι, Σαλίων δὲ μηδένα κτείνειν ἢ κωλύειν ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὄρια διαβαίνειν οἷα μὴ ὡς πολεμίους ἐφισταμένους τῇ χώρᾳ, ἀνάγκη δὲ τῇ παρὰ Κουάδων ἐλαύνεσθαι.

5 ταύτης αἰσθόμενοι τοῦ Καίσαρος τῆς φιλανθρωπίας οἱ Σάλιοι οἱ μὲν ἀπὸ τῆς νήσου μετὰ τοῦ σφῶν βασιλέως εἰς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐπεραιούντο γῆν, οἱ δὲ συμφυγόντες εἰς τὰ ὄρη κατήεσαν, ἰκέται τοῦ Καίσαρος ἄπυρτες καθιστάμενοι καὶ ἐθέλοντι τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐνδιδόντες. ὁ δὲ πρὸς μὲν πόλεμον οὐδένα θαρροῦντας ἔτι

10 τοὺς βαρβάρους ὄρων, ἐφόδοις δὲ λυθραῖαις καὶ ληστειαῖς προσέχοντας οὐ μικρά τε οὐδὲ τὰ τυχόντα ἐκ τούτου τὴν χώραν ἐργαζομένους κακά, καὶ ἀπορῶν ὃ τι πράξειεν, ἔμφροσι στρατηγήματι ταύτην μετῆει τῶν βαρβάρων τὴν τέχνην. (7) ἀνὴρ τις ἦν μέγεθος σώματος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἄπυρτας ἔχων, καὶ τὴν

15 ἀνδρῖαν ἀνάλογον τῷ σώματι. τούτῳ βαρβάρῳ τὸ γένος ὄντι καὶ ληστεύειν σὺν αὐτοῖς εἰωθότι παρέστη τὰ οἰκεία ἤθη καταλιπόντι πρὸς τοὺς ὑπὸ Ῥωμαίοις Κελτοὺς μεταστῆναι. διατρέψων οὖν ἀπὸ χρόνου τινὸς ἐν Τριβέροις (ἔστι δὲ αὕτη πόλις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν) ἐπειδὴ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον βαρβάρους

20 ἔωρον τὰς τῆδε κατατρέχοντας πόλεις καὶ τὰ πάντων ἀκωλύτως ληΐζομένους, ὅτε τὴν τοῦ Καίσαρος οὐπὼ Ἰουλιανὸς εἶχεν ἀρχήν, ἀμύνειν μὲν διανοοῖτο ταῖς πόλεσιν, οὐκ ἔχων δὲ παρορησίαν οἷα

1 ἀντεποιεῖ vulgatum corr Leupclavius. 7 ὄρια cum Leunclavio
R. qui etiam ἀπήεσαν malebat. 9 διδόντες P. 17 Ῥωμαίους P.

debat. Caesar ea re cognita, Quados ille quidem vicissim aggrediebatur, sed iusso prius exercitu cum Quadis acriter dimicare, Saliorum neminem occidere, nec prohibere quo minus in Romanorum fines illi transirent, quod non ut hostes Romanam regionem peterent, sed per vim et coactionem a Quadis pellerentur. hac animadversa Caesaris humanitate Salii partim ex insula cum rege suo Romanorum in solum transiiebant, partim ad limites inita fuga se conferebant; omnes Caesari supplices facti sponte sua se cum rebus suis eius fidei permittebant. Caesar non iam ad bellum gerendum promptos et audentes amplius barbaros videns, sed clandestinis incursionibus et latrociniiis intentos, haud levibus inde malis et detrimentis regionem afficere, quid ageret dubius, hanc artem barbarorum prudenti stratagemate vicissim ultus est. (7) erat quidam vasto supra ceteros omnes corpore, cui corporis magnitudini virilis animus respondebat. huic natione barbaro, ceterisque cum barbaris atrociniis assueto, visum est relictis sedibus patriis ad subiectos Romanis Celtas migrare. cumque Trevisis ad aliquod tempus haereret, quae urbs transalpinarum gentium maxima est, ac transrhenanos barbaros videret urbes in adversa Rheni ripa sitas incursionibus vexare omniumque fortunas nullo prohibente rapere; quod sane tum temporis accidit, cum necdum Iulianus Caesaris potestatem nactus esset; de tuendis quidem oppidis cogitabat, sed

νόμου μηδεὸς αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν ἐπιτρέψαντος, τὴν μὲν ἀρχὴν μόνος εἰς τὰ διουτύατα κρυπτόμενος τῶν ὑλῶν ἐκαρᾷδκει τὰς τῶν βαρβάρων ἐφόδους, καὶ νυκτὸς ἐπιῶν ἤδη παρειμένους μέθῃ καὶ ὑπνῷ κεφαλᾷς ὅσων οἴος τε ἦν βαρβάρων ἀπέτεμε καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει φέρων ἐδείκνυ. συνεχῶς δὲ τοῦτο ποιῶν ὄκνον οὐκ ὀλίγον 5 ἐποίησε τοῖς βαρβάροις, ἀγνοοῦσι μὲν τὸ γινόμενον, τῷ δὲ καθ' ἐκάστην ὡς εἰπεῖν ἐλαττοῦσθαι τοῦ κακοῦ συναισθανομένοις. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλοι συνεμύγησαν τούτῳ λησται καὶ καθ' ἕνα συνιόντες πληθὸς γεγόνασι, τότε δὴ τῷ Καίσαρι προσελθῶν ὁ Χαριέττων (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ ταύτην εὐρόντι πρώτῳ κατὰ τῶν βαρβάρων 10 ἐπιβουλῆν) ἀναφαίνει τὸ πρότερον οὕτω πολλοῖς ἐγνωσμένον. ὁ δὲ Καῖσαρ, ἐπειδὴ μὴ ῥάδιον ἦν αὐτῷ διὰ τοῦ στρατοπέδου ταῖς ἐν νυκτὶ τῶν βαρβάρων λαθραῖαις ἐφόδοις ἐπεξιέναι (κατ' ὀλίγους γὰρ καὶ ἐν πολλοῖς ἑαυτοῦς διασπείραντες ἐλήστευον, ἡμέρας δὲ γενομένης οὐδένα θεάσασθαι παντάπυσιν ἦν· ἐν γὰρ τοῖς περὶ 15 τοὺς ἀγροὺς δρυμοῖς ἀπεκρύπτοντο, σιτούμενοι τὰ ἐκ τῆς ληστείας αὐτοῖς προσγιγνώμενα), τὸ δυσχερῶτον τῶν πολεμίων λαβῶν κατὰ νοῦν εἰς ἀνάγκην κατέστη τοῦ μὴ στρατοπέδῳ μόνον ἀλλὰ καὶ ληστικῷ συστήματι τοὺς ληστὰς μετελθεῖν. ἀποδεξιόμενος οὖν τὸν Χαριέτωνα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, συνάμας τε αὐτοῖς τῶν Σαλλίων 20 πολλοὺς, νυκτὸς μὲν αὐτοὺς ληστεύουσι τοῖς Κονάδοις οἷα μεμελητημένους ληστεῖαις ἐπέπεμπεν, ἡμέρας δὲ οὔσης ἐν τοῖς ὑπαί-

6 rectius forsan ἐνεκότησε. S. 21 αὐτοῖς LP. 22 ἔπεμπεν libri.

quod eiusmodi quid ipse moliri non auderet, cui nulla lex ut id faceret permisisset, initio solus in densissimas silvas abditus barbarorum impressiones opperiebatur, eosque noctu aggressus, ubi temulentia et somno iam sopiti iacebant, capita quotquot poterat barbaris abscindebat, et in urbem allata civibus ostendebat. id institutum continuans metum et cunctationem barbaris non exiguam iniiciebat, ignorantibus quidem illis id quod fieret, sed ipsum tamen detrimentum ex eo deprehendentibus, quod in singulos prope dies eorum copiae diminuerebantur. cum autem et alii latrones cum eo se coniunxissent et sigillatim collecti quandam ad multitudinem excrevisset, tum vero Charietto (nam hoc nomen erat ei qui primus insidias hasce contra barbaros excogitaverat) adito Caesare rem ei, non multis antea cognitam, aperit. Caesar, cui facile non esset cum exercitu nocturnas et clandestinas barbarorum incursiones coercere (nam exiguo numero multisque locis dispersi latrocinabantur; et ubi dies illuxisset, neminem omnino videre erat, quod in saltus agris vicinos semet abderent, ex iis victitantes quae hoc latrocinio acquirerent), cum ad animum revocasset quam difficulter hostes domiturus esset, ad eam redactus est necessitatem, ut non exercitu tantum sed etiam latronum globo quodam latrones persequendos statueret. quare Charietone cum suis recepto, et iisdem ex Saliorum numero compluribus adiunctis, hos noctu, velut exercitos latrocinis, in latrocinantes Quados emittebat, interdu dispositas sub dio militum stationes habebat, et omnes qui latronum ma-

Θροῖς ἕταπτε τὰ στρατόπεδα, καὶ πάντας ὅσοι τὸ λησιτικὸν οἶοι τε ἐγίνοντο διαφρηγεῖν ἔκτεινε. τοῦτό τε ποιῶν διετέλεσεν, ἕως ὅτε καταστάντες εἰς ἐσχάτην στενοχωρίαν οἱ Κουάδοι, καὶ ἐκ πολλῶν ὀλίγοι γενόμενοι, προσεχώρησαν ἅμα τῷ σφῶν ἡγουμένῳ τῷ Καλ-
 5 σαρι, πλήθος τε αἰχμαλώτων ἤδη συλλαβόντι κατὰ τὰς προτέρας ἐφόδους καὶ τὸν τοῦ βασιλέως παῖδα παρὰ Χαριέττωνος εἰλημμέ-
 νον. ἐπεὶ δὲ ἐκετηρίας αὐτοὺς ἐλεινωῶς προτεινομένους ὁμήρους ἀπῆτει τῶν ἐπισήμων τινὰς καὶ τούτοις ἅμα τὸν τοῦ βασιλέως
 10 νιδόν, εἰς Θρηῖνον οἰκτρότατον καταστάς ὁ τῶν βαρβάρων ἡγούμε-
 νος ὤμνευε δακρύων ὡς ἀπόλοιτο μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῷ καὶ ὁ νιδός. τότε τοῖσιν ἐλέησας ὁ Καῖσαρ δάκρυα πατρὸς τὸν τε παῖδα αὐτῷ
 δείκνυσιν ἐν εὐπαθείᾳ τρεφόμενον, καὶ φήσας ἔχειν ἐν ὁμήρῳ
 τάξει, καὶ σὺν αὐτῷ τῶν εὔγεγονότων ἄλλους ὁμήρους λαβῶν,
 ἐφιλοτιμήσατο τὴν εἰρήνην ἐφ' ᾧ μηδέποτε κατὰ Ῥωμαίων χεῖρας
 15 ἄραι.

8. Ταῦτα οὕτω διαθεὶς ὁ Καῖσαρ Σαλλούς τε καὶ Κουά-
 δων μοῖραν καὶ τῶν ἐν τῇ Βαταβίᾳ νήσῳ τινὰς τάγμασιν ἐγκατέλε-
 ξεν, ἃ καὶ νῦν ἐφ' ἡμῶν ἐτι δοκεῖ περισώζεσθαι. κατὰ δὲ τοὺς
 20 αὐτοὺς χρόνους Κωνσταντίος ὁ βασιλεὺς ἦν κατὰ τὴν ἐξῶν τὰ
 Περσῶν ἔχων ἐν φροντίδι μόνα καὶ τοῖς ἐκείσε πολέμοις ἐγκαρτε-
 ρῶν· τὰ τε γὰρ ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνη καλῶς εἶχεν αὐτῷ τῇ τοῦ
 Καίσαρος κυβερνώμενα προνοίᾳ, καὶ Ἰταλίᾳ πᾶσα καὶ Ἰλλυριοὶ
 κίνδυνον εἶχον οὐδένα, τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰστρὸν βαρβάρων δέει τοῦ

17 Βαταωνία LP.

18 ἐφ' ἡμῶν libri.

nus evadere poterant trucidabat. id facere non desinebat, donec Quadi
 maximas ad angustias redacti deque multis pauci facti cum duce suo Caesari
 se dederent; qui et magnam superioribus impressionibus captivorum multitu-
 dinem adeptus fuerat, et inter alios ipsum quoque regis filium a Charietone
 captum habebat. cum miserabilem in modum supplices factos obsides dare
 iuberet, homines quosdam nobiles, et in his ipsum regis filium, dux barbaro-
 rum, lamentatione maxime miserabili sublata cum lacrimis deierabat inter
 alios et filium sibi periisse. quamobrem paternas miseratur lacrimas Caesar,
 filium ei commonstrat, qui delicate alebatur; simulque professus eum se ob-
 sidis habere loco, deque numero nobilium aliis quoque praeter hunc obsidibus
 acceptis, pacem ipsis ea largitus est lege ne contra Romanos unquam arma
 caperent.

8. His rebus ita constitutis, et Salios Caesar et Quadorum partem et
 quosdam incolentes insulam Bataviam, legionibus adscripsit; quorum ordines
 nostro quoque tempore superstites esse videntur. per eadem tempora Con-
 stantius imperator in Oriente, de solis rebus Persicis sollicitus, eorum loco-
 rum bellis intentus erat. nam et bene transalpinarum constitutae res erant
 gentium, quae providentia Caesaris administrarentur; et Italia tota cum Illy-
 riis extra omne positum erat periculum, propterea quod trans Istrum habi-

μη διὰ Γαλατίας τὸν Καίσαρα διαβάντα τὸν Ἴστρον αὐτοῖς ἐπελθεῖν σωφρονούντων. Κωνσταντίου τοίνυν ἐν τούτοις ὄγτος οἱ
 a. 359 Πέρσαι, Σαπώρην ἔχοντες βασιλέα, τὰ περὶ τὴν μέσην ἐληίζοντο τῶν ποταμῶν, καὶ τὰ περὶ τὴν Νισιβιν ἅπαντα καταστρεφόμενοι καὶ αὐτὴν ἤδη πάσῃ δυνάμει τὴν πόλιν ἐπολιοῦκον. τοῦ δὲ στρατηγοῦ Λουκιλλιανοῦ πρὸς τὴν πολιορκίαν ἀρκέσαντος, καὶ νῦν μὲν τοῖς ἀπὸ τῆς τύχης ὀρθῶς χρησαμένου νῦν δὲ καὶ στρατηγήμασιν, ἣ μὲν πόλις τὰ περιστάντα διέφυγεν, εἰς ἔσχατον ἐλθοῦσα κινδύνου. τὸ δὲ ὅπως περιττὸν ἠγησάμην διεξελθεῖν, αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος ἐν ἰδίᾳ συγγραφῇ πάντα ἀφηγησαμένου τὰ 10 τότε πραχθέντα, ἅπερ ἔστιν εἰς χεῖρας λαβόντα τὴν ἐν λόγους ἄκρην τοῦ ἀνδρὸς συνιδεῖν ἀρετὴν.

Λοκούντων δὲ εἶναι τῶν κατὰ τὴν ἑώραν ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ τῶν τοῦ Καίσαρος κατορθωμάτων ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ὄντων, δεινῶς ὁ Κωνσταντίος συνεστάλη τῷ φθόνῳ. τῇ δὲ τῶν ἐν Κελ-15 τοῖς τε καὶ Ἰβηρσι πραγμάτων εὐημερία δακνόμενος ἐμηχανᾶτο προφάσεις, δι' ὧν ἂν δυνηθεῖη κατὰ βραχὺ καὶ ἀνεπαισθήτως τὰς τοῦ Καίσαρος ἐλατῶσαι δυνάμεις, οὕτω τε τῆς ἀξίας αὐτὸν παραλῦσαι. πέμπει τοίνυν ὡς αὐτόν, τάγματα δύο τῶν ἐν Κελ-20 τοῖς στρατιωτῶν ἐκπεμφθῆναι κελύων ὡς δὴ τῆς ἀπὸ τούτων δεόμενος βοηθείας. Ἰουλιανοῦ δὲ ἀγνοία τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως, καὶ ἅμα διὰ τὸ μὴ πρόφασιν ὀργῆς ἀπὸ τῶν δοῦναι, τὸ ἐπίταγμα

14 ἐν om LP.

17 ἀνεπαισθήτως L margo: legebatur ἀνεπαισθήτως.

tantes barbari prae metu, ne per Galliam profectus Caesar Istrum transiiceret et ipsos adoriretur, intra modestiae fines se continebant. cum igitur in his occupatus esset Constantius, Persae, qui Saporem habebant regem, Mesopotamiam infestis grassationibus vexabant, et vastatis omnibus ad Nisibin sitis urbem ipsam totis viribus obsidebant. sed cum dux Lucillianus obsidionis sustinendae idoneus partim oblati forte fortuna occasionebus partim stratagematis recte fuisset usus, urbs imminentibus malis est erepta, licet extremum in discrimen adducta fuisset. id autem quo modo factum sit, a me commemorari supervacaneum duxi, cum ipse Caesar omnia tum temporis gesta peculiari scripto quodam exposuerit. ea vero si quis in manum sumpserit, huius viri summam in dicendo vim perspiciet.

Ceterum ubi iam in tranquillo res Orientis positae viderentur et praecleara facta Caesaris in omnium ore essent, gravi quadam invidia correptus est Constantius. ideoque propter rerum omnium prosperos apud Celtas et Hispanos successus quosdam animi morsus sentiens, occasiones captabat, quibus paulatim, et animadvertente nemine, Caesaris vires imminuere posset et hoc modo dignitatem ei suam adimere. quapropter ad eum mittit, et ad se legiones duas Celticorum militum ablegari mandat, quasi eorum auxilium ipse indigeret. huic mandato cum statim Iulianus satisfecisset, partim quod institutum ipsius ignoraret, partim ne quam occasionem ei succensendi praebe-

παρχοῦμα πληρώσαντος, τὰ μὲν ἐν Κελτοῖς ἤξιοῦτο πάσης ἐπιμελείας, τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ τὸ συνεχές ἀξιομένου, καὶ τῶν παροικούντων ταῖς ἐσχατιαῖς βαρβάρων κατεπιτηχότων καὶ πόλεμον μὲν οὐδὲ ὄναρ ἐνθυμουμένων, Κωνσταντῖος δὲ καὶ ἕτερα 5 τάγματα στρατιωτικὰ πεμφθῆναι οἱ παρὰ τοῦ Καίσαρος ἤτει. καὶ τυχὼν τῆς αἰτήσεως ἄλλας μετ' οὐ πολὺ τέσσαρας ἡλας ὡς αὐτὸν ἐκέλευεν ἐκπεμφθῆναι, καὶ παραχοῦμα παρασκευάζεσθαι πρὸς ἐκδημίαν ὁ Καῖσαρ τοῖς στρατιώταις ἐσήμαιεν.

9. Ἰουλιανοῦ δὲ ἐν τῷ Παρισίῳ (Γερμανίας δὲ αὐτῆ πο- a. 360
10 λίχνη) διατρίβοντος, ὡς δὴ πρὸς ἐκδημίαν εὐτρεπεῖς ὄντες οἱ στρατιῶται νικτὸς ἄχρι βαθείας ἐδείκνουν περὶ τὰ αὐτόθι βασίλεια, τῶν βουλευομένων κατὰ τοῦ Καίσαρος οὐδὲ ἐν λογιζόμενοι. τῶν δὲ ταξιαρχῶν τινὲς τὸ πάλαι κατ' αὐτοῦ μηχανώμενον ἐπὶ τῶν πραγμάτων εὖρον ἀληθές, καὶ ἀνώνυμα γραμματῖα τῶν 15 στρατιωτῶν ἐν μέσῳ κατὰ τὸ λεληθὸς διαρρηγνάντες ἐδήλουν διὰ τούτων ὡς ὁ Καῖσαρ, ὁ δοὺς ἅπασιν ὡς εἰπεῖν τὸ κατὰ βαρβάρων τρόπαια στήσαι διὰ τῶν οἰκείων στρατηγημάτων καὶ μηδὲν τι τῶν καθ' ἕκαστον ἐν τῷ μάχεσθαι διαλλάττων, εἰς ἔσχατον ἤξει κινδύνον κατὰ βραχὺ τοῦ βασιλέως τὴν αὐτοῦ δύναμιν ὑποκλέπτον- 20 τος, εἰ μὴ συνδρομῶντες ἅπαντες ὁμοῦ τὴν τῶν στρατιωτῶν κωλύσαιεν ἐκδημίαν. ταῦτα τὰ γραμματῖδια διεσπαρμένα τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἀναγνόντες, καὶ εἰς τὸ πλῆθος τὸ μελετώμενον ἐνεγ-

2 ἀξιομένου LP.
λέπτοντος L margo.

17 κατὰ μηδὲν τε L margo.

19 ὑπο-

ret, nibilo minus omnem curam ac diligentiam rebus Celticis adhibebat, in dies augescentibus militum copiis et habitantibus ad extremos limites barbaris perterrefactis, deque bello inferendo ne per somnium quidem cogitantibus. Constantius autem et alios militum ordines a Caesare sibi mitti postulabat; et impetrato quod petierat, non multo post alias quattuor alas ad se transmitti iubebat. statim militibus significat Caesar ad profectionem se compararent.

9. Haerente vero Iuliano Parisii, quod oppidulum est Germaniae, cum milites ad iter instructi propter eius loci praetorium multam in noctem cernerent, nihil de iis consiliis omnino cogitantes quae adversus Caesarem inirentur, tribuni quidam, qui reapse verum comperissent id quod iam olim in eum cuderetur, libellos quosdam ab incertis profectos auctoribus inter milites clanculum hinc inde reiciunt, iisque futurum significant ut Caesar, qui strategematis suis efficeret ut propemodum omnes ipsi tropaea de barbaris staterent, et qui nihil a privato milite, quoties dimicandum esset, differret, extremum in periculum coniciatur, imperatore paulatim copias eius suffurante, nisi omnes concursu facto militum profectionem impedirent. hos ita sparsos libellos ubi militum plerique legissent, et de re tota quae tractaretur

κόντες, ἐξηρέθισαν ἅπαντας εἰς δογῆν. καὶ ἀναστάντες ἐκ τοῦ πότου σὺν θορόβῳ πολλῷ, τῶν κυλικῶν ἐν ταῖς χερσὶν ἔτι κειμένων, ὤρμησαν ἐπὶ τὰ βασιλεια, διαρρήξαντές τε τὰς θύρας σὺν οὐδενὶ κόσμῳ κατάγουσι δημοσίᾳ τὸν Καίσαρα, καὶ ἐπὶ τινος ἀσπίδος μετέωρον ἄρυντες ἀνείπον τε σεβαστὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐπέθεισαν σὺν βίᾳ τὸ διάδημα τῇ κεφαλῇ. ὁ δὲ δυσανασχέτων μὲν ἐπὶ τῷ γεγονότι, τὸ δὲ ἀνακαλέσασθαι τὸ πραχθὲν οὐδεμίαν οἰηθεὶς ἔχειν ἀσφάλειαν Κωνσταντίου μήτε δοκοῖς ἐμμένοντος μήτε συνθήκαις ἢ ἄλλην τινὰ τῶν ἐν ἀνθρώποις πίστιν φυλάττοντος, ὅμως ἐπειρᾶτο τῆς αὐτοῦ γνώμης, καὶ πρέσβεις ἐκπέμψας παρὰ 10 τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν τε καὶ γνώμην ἔφη προσβῆναι τὰ τῆς ἀναρρήσεως, οἷς εἰ παρόσχοι συγγνώμην, ἔτοιμος ἔφασκεν εἶναι τὴν τοῦ Καίσαρος ἔχειν ἀξίαν, ἀποθέμενος τὸ διάδημα. Κωνσταντίος δὲ εἰς τοσοῦτον δογῆς τε καὶ ἀλαζονείας ἠνέχθη ὥστε πρὸς τοὺς πρέσβεις εἰπεῖν ὡς προσήκει Ἰουλιανὸν τοῦ ζῆν ἀνεχόμενον ἀπο- 15 θέσθαι πρὸς τῇ βασιλείᾳ καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος σῆμα, καταστάντα δὲ ἰδιώτην ἑαυτὸν τῇ προαιρέσει τοῦ βασιλέως ἐκδοῦναι. μηδὲ γὰρ πείσεσθαι τι δεῖνόν μηδὲ ἄξιον ὧν ἐτόλμησε. ταῦτα ἀκροῶς Ἰουλιανὸς παρὰ τῶν πρέσβειων εἰς τὸ ἐμφανὲς ἔδειξεν ἦν εἶχε περὶ τὸ θεῖον προαίρεσιν, ἀντικρὺς εἰς ἐπήκοον πάντων εἰπὼν ὡς τοῖς 20 θεοῖς ἄμεινον ἢ τοῖς Κωνσταντίου λόγοις ἑαυτὸν τε καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐκδοῦναι.

2 πότου R: libri τόπον.
γνώμην S: libri γνώμην.

10 γνώσεως P margo.
18 ἀνάξιον L margo.

12 συγ-

ad multitudinem rettulissent, universos ad iram concitarunt. cumque non sine magno tumultu a comptando surrexissent ipsosque calices manibus adhuc tenerent, ad praetorium contenderunt; perruptisque nullo ordine foribus Caesarem in publicum deducunt, et sublimem in scutum quoddam elatum imperatorem augustum appellant, et vi diadema capiti eius imponunt. Caesar aegre quidem, quod accidisset, ferens, revocari tamen quod actum fuerat tuto non posse ratus, quando Constantius nec sacramentis ullis nec pactis conventis staret, aut ullam aliam fidei religionem inter homines sacram servaret, nihilo minus animus eius tentandum putabat. ideoque missis legatis praeter voluntatem et sententiam animi sui se declaratum imperatorem aiebat, ac si quidem ita Constantio videretur, paratum se dicebat esse ut diademateposito Caesaris dignitatem retineret. sed Constantius tantam ad iracundiam et arrogantiam provecus est, ut legatis diceret par esse Iulianum, si vitam sibi caram duceret, una cum imperio Caesaris etiam habitum ponere, privataeque vitae restitutum imperatoris se voluntati permittere: nec enim vel grave quicquam perpessurum, vel iis dignum quae tentare fuisset ausus. cum haec Iulianus ex legatis audisset, palam animi sui de numine sententiam ostendit, aperte prolocutus, audientibus universis, potius se diis quam Constantii verbis seque vitamque suam permissurum.

Ἐντεῦθεν ἅπασι φανερὰ γέγονεν ἡ πρὸς Ἰουλιανὸν Κωνσταν-
 τίου δυσμένεια. καὶ Κωνσταντίος μὲν πρὸς ἐμφύλιον παρεσκευά-
 ζετο πόλεμον, Ἰουλιανῶ δὲ δυσχεραίνειν ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν
 ἐπέει, ὡς, εἰ μέλλοι τῷ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δεδωκότι τοῦ Καίσαρος
 πολεμεῖν, ἀχαρίστου παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀποίσειται δόξαν. ὄντι
 δὲ περὶ ταῦτα καὶ πῦσαν γνώμην ἀνακυκλοῦντι, σφόδρα τε δκη-
 ρῶς ἔχοντι πρὸς ἐμφύλιον πόλεμον, ἔδειξε δι' ἐνυπνίου τὸ θεῖον
 αὐτῷ τὸ ἐσόμενον· ἐν Βιέννῃ γὰρ διατρέβοντι κατ' ὄναρ ὁ Ἕλιος a. 361
 δόκει δεικνύναι τοὺς ἀστέρους αὐτῷ, λέγειν τε ταῦτα τὰ ἔπη.

Ζεὺς ὅταν εἰς πλατὺ τέρμα πέλῃ κλυτοῦ ὑδροχόου,
 παρθενικῆς δὲ Κρόνος μολῶν βαίνῃ ἐπὶ πέντε
 εἰκοστῇ, βασιλεὺς Κωνσταντίος Ἀσίδος αἴης
 τέρμα φίλου βίβου στνγερόν καὶ ἐπάδνον ἔξει.

τούτῳ τῷ ἐνυπνίῳ θαρρήσας εἶχετο μὲν κατὰ τὸ σύνθηρες αὐτῷ
 τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπιμελείας, ἐπεὶ δὲ ἦν ἔτι χειμῶν, τὰ
 μὲν ὅσα περὶ τοὺς βαρβάρους τῆς δεούσης ἡξιούτο προνοίας, ὥστε,
 εἰ δεήσει καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν ἀντιλαβέσθαι πραγμάτων, ἐν
 ἰσφαλείᾳ πάσῃ τὰ ἐν Κελτοῖς πράγματι μείναι, παρεσκευάζετο
 δὲ, Κωνσταντίου κατὰ τὴν ἐφ' αὐτὸν ὄντος, τὴν αὐτοῦ προκαταλαβεῖν
 ἐπιχειρήσιν. (10) ἀκμάζοντος δὲ ἤδη τοῦ θέρους διαθείς τὰ
 περὶ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ῥήνον βαρβάρους, καὶ τοὺς μὲν πολέμῳ σω-
 ρονεῖν ἀναγκάσας, τοὺς δὲ τῇ πείρᾳ τῶν προλαβόντων εἰρήνην

9 hi versus etiam apud Ammian. 21 4 et Zonaram 13 11 leguntur.
 10 μόλη ap. Ammianum. 11 μολῆς — πέμπτης ap. Zonaram,
 μολῆ — πέμπτη ap. Ammianum. 12 εἰκοστῆς ap. Zonaram.

Hinc iam omnibus infestus Constantii erga Iulianum animus paruit. et
 Constantius quidem ad civile bellum se comparabat, Iuliani vero mentem,
 propter ea quae acciderant, hoc potissimum cruciabat, quod bellum cum eo
 zesturus qui Caesaris ei potestatem tribuerat, apud multos opinionem homi-
 nis ingrati de se concitaturus esset. dum haec secum expendit et animum
 nunc inde torquet, ac vehementer in suscipiendo civili bello cunctatur, nomen
 ei per somnium quid futurum esset ostendit. nam dum Viennae commoratur,
 Sol in somniis sidera monstrare visus est et hosce versus pronuntiare:

parte Iovem feret extrema profusor ut undae,
 parsque a Saturno fuerit vigesima quinta
 Virginis ut iam tacta: Asiae Constantius omnis
 vitam morte gravi mox finiet induperator.

hoc somnio fretus publica pro more suo negotia diligenter procu-
 rat. et quoniam adhuc hiems erat, rebus ad barbaros pertinentibus
 ta prospicit uti par erat, adeo quidem, ut si res ei suscipiendae
 essent aliae, prorsus in tuto Celticae manerent. simul, haerente per
 Orientem adhuc Constantio, conatum ut eius anteverteret sese parabat.
 (10) adulta iam aestate, compositis barbarorum trans Rhenum rebus,
 cum partim eos bello coegisset modeste se gerere, partim experientia prac-

ἀγαπᾶν μᾶλλον ἢ πόλεμον πείσας, ὡς ἐξ μακρὰν ἀποδημίαν διέ-
 ταπτε τὸ στρατόπεδον, καταστήσας δὲ ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἑσχα-
 ταιῖς πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς ἡγεμόνας ἅμα τῇ δυνάμει
 ἦει εἰς τὰς Ἀλπεῖς. ἔλθων δὲ εἰς Ῥαιτούς, ὅθεν ὁ Ἰστρος ἀρχό-
 μενος Νωρικούς τε καὶ Παιονίαν πᾶσαν παραμείβεται καὶ προσέτι 5
 γε Δάκας καὶ τοὺς ἐν Θράκῃ Μυσοὺς καὶ Σκύθας, οὕτω τε εἰς
 τὸν Εὐξείνιον ἕξινοι πόντον, πλοῖα ποτάμια κατασκευάσας αὐτὸς
 μὲν ἅμα τρισχιλοῖς εἰς τὸ πρόσω διὰ τοῦ Ἰστροῦ παρήγεν, δισμυ-
 ροὺς δὲ πεζῇ τὸ Σίρμιον καταλαμβάνειν διέταπτεν. ἐπεὶ δὲ ἦν
 συνεχῆς εἰρεσία μετὰ τῆς τοῦ ῥοῦ φορᾶς καὶ τῶν ἐτησίων ἀνέμων 10
 αὐτῷ συντελεσάντων, ἑνδεκάτῃ μὲν ἡμέρᾳ περὶ τὸ Σίρμιον ἦλθε,
 φοιτησάσης δὲ ἀγγελίας ὡς ὁ βασιλεὺς παρεγένετο, πάντες μὲν ὡς
 εἰπεῖν Κωνσταντίον ἠγοῦντο εἶναι τὸν ἐπιστάνα, δεξάμενοι δὲ
 Ἰουλιανὸν ἐν ἐκπλήξει πάντες ἦσαν, φάσματι τὸ συμβᾶν ἀπεικά-
 ζοντες. φθασάσης δὲ μετ' οὐ πολὺ καὶ τῆς ἀπὸ Κελτῶν αὐτῷ 15
 παρακολουθοῦσης δυνάμεως, τῇ Ῥωμαίων γερούσιᾳ καὶ ταῖς ἐν
 τῇ Ἰταλίᾳ δυνάμεισιν ἔγραφεν ἔχειν ἐν ἀσφαλεῖ τὰς πόλεις ὡς αὐ-
 τοῦ βυσιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ Ταῦρος καὶ Φλωρέντιος οἱ κατ' ἐκεί-
 νων τὸν ἐνιαυτὸν ὑπάτοι, τῆς Κωνσταντίου μερίδος ὄντες, ἅμα
 τῷ μαθεῖν ὅτι Ἰουλιανὸς ὑπερβᾶς τὰς Ἀλπεῖς εἰς Παιονίαν ἀφί- 20
 κετο φυγῇ τὴν Ῥωμαίων ἀπέλιπον, φηγάδας μὲν αὐτοὺς ὑπάτους
 ἐν τοῖς συμβολαίοις ἐκέλευε γράφεσθαι, πάσας δὲ τὰς πόλεις ὡς
 ἔτυχεν ἤδη διαδραμῶν ἐφιλοφρονεῖτο, χρηστὰς ἐναποτιθέμενος

teritorum persuasisset ut pacem quam bellum, amplecti mallet, velut ad
 protectionem longinquam, omnem exercitum instruit. cumque civiles et
 militares duces oppidis atque limitibus praefecisset, versus Alpes cum copiis
 pergit. ad Raetos ubi venisset, unde fluvius Ister ortus Noricos et univer-
 sam Pannoniam permeat, itidemque Dacas et Thraciae Moesos et Scythas,
 atque ita semet in pontum Euxinum exonerat, constructis navigiis fluvialibus
 ipse cum tribus milibus Istro secundo devectus, viginti milia Sirmium itinere
 terrestri petere iussit. et quia remigium continuum cum secundo fluminis
 impetu coniungebatur, iis etiam ventis adiuvantibus quos Etesias velut anni-
 versarios vocant, undecimo die Sirmium appulit. cumque nuntiatum fuisset
 imperatorem adesse, propemodum omnes arbitrabantur esse Constantium qui
 venisset. sed ubi Iulianum excepissent, praee admiratione cuncti stupebant;
 et instar portenti habebant id quod evenisset. non multo post, cum et exer-
 citus ille qui ex Celtis subsequebatur praesto esset, ad senatum populi Ro-
 mani et Italicos exercitus literas dedit, quibus in literis perscriptum erat,
 praesidiis munitas urbes tenerent, quando iam ipse nactus esset imperium. et
 quia Taurus ac Florentius eius anni consules, qui a Constantio stabant, simul
 atque cognovissent Iulianum Alpes transgressum in Pannoniam pervenisse,
 fuga semet ex urbe subduxerant, consules fugitivos in perscribendis publicis
 instrumentis eos appellari iussit. omnes autem urbes, quas cursim iam trans-
 ierat, blande demulcebat, universis spem de se bonam praebens. scripsit

πάσιν ἑλπίδας. ἔγραφε δὲ καὶ Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους καὶ Κορινθίους, τὰς αἰτίας τῆς σφετέρας ἐμφανίων ἀφίξεως.

11. Ὅντι δὲ αὐτῷ κατὰ τὸ Σίρμιον ἐξ ἀπάσης ὡς εἰπεῖν τῆς Ἑλλάδος ἐπέλλοντο πρέσβεις, οἷς ἀποκρινάμενος τὰ προσήκοντα, καὶ ὅσα ἦν δίκαια φιλοτιμησόμενος, σὺν τῷ παρὰ Κελτῶν στρατοπέδῳ καὶ ἕτερον ἔκ τε αὐτοῦ τοῦ Σιρμιῶν καὶ τῶν Παίσοσι καὶ Μυσοῖς ἐνιδρυμένων ταγμάτων συναγαγών, ἐπὶ τὰ πρόσω παρήει. καταλαβὼν δὲ τὴν Νάϊσον αὐτόθι μετὰ τῶν μάντεων τὸ πρακτέον ἐσκόπει. ὡς δὲ μένειν αὐτῷ τέως κατὰ χώραν ἐδήλου
10 τὰ ἱερά, τοῦτο ἐποίει, παρατηρῶν ἅμα καὶ τὸν τῷ ἐνυπνίῳ δηλούμενον χρόνον. ὡς δὲ καὶ τὰ τῶν ἀστρῶν συντρέχειν ἐδόκει κινήσεων, ὄντι κατὰ τὴν Νάϊσον ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτῷ πλήθος ἱππέων ἀπήγγειλεν ὡς Κωνστάντιος μὲν ἐτελεύτησε, καλοῖη δὲ Ἰουλιανὸν ἐπὶ τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν τὰ στρατόπεδα. δεξιόμενος *Julianus*.
15 δὴ τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ δεδορημένον εἶχετο τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας. ἐπεὶ δὲ εἰς τὸ Βυζάντιον παρεγένετο, πάντες μὲν αὐτὸν σὺν εὐφημίαις ἐδέχοντο, πολλὴν καὶ τροφίμον ἑαυτῶν ὀνομάζοντες οἶα δὴ ἐν ταύτῃ τεχθέντα τε καὶ τραφέντα τῇ πόλει, καὶ τὰ ἄλλα θεραπεύοντες ὡς μεγίστων τοῖς ἀνθρώποις αἴτιον ἐσόμενον ἀγα-
20 θῶν. ἐν ταύτῃ τῆς πόλεως ἅμα καὶ τῶν στρατοπέδων ἐπιμελούμενος ἔδωκε μὲν τῇ πόλει γερουσίαν ἔχειν ὥσπερ ἐν τῇ Ῥώμῃ, λιμένα δὲ μέγιστον αὐτῇ δειμάμενος, τῶν ἀπὸ τοῦ νότου κινδυνεούν-

4 ἀποκρινόμενος libri. 10 τοῦτο δὲ ἐποίει P. 12 μάλιστα P.
15 δὲ P. 17 αὐτὸν P. 21 Ῥώμη] Ῥώμη πόλει L. 22 ὑπὸ?
κινδύνον P.

et Atheniensibus et Lacedaemoniis et Corinthiis, itineris sui causas ostendens.

11. Sirmii cum esset, ex omni prope Graecia legati ad eum missi aderant; quibus ubi respondisset quae par erat, eaque fuisset largitus quae iusta viderentur, cum Celticiis et aliis praeterea copiis, quas de praesidiariis cohortibus Sirmii Pannoniorum Moesorumque collegit, ulterius castra movit. ubi Naisum attigisset, ibidem cum haruspicibus quid agendum esset dispiciebat. significantibus extis ut istic aliquandiu subsisteret, parebat, observans simul indicatum somnio tempus; quod ubi cum siderum motibus concurrere videretur, adhuc apud Naisum haerenti multitudo quaedam equitum, Cpoli veniens, nuntiabat Constantium esse mortuum et ipsos exercitus Iulianum ad summam rerum deposcere, quapropter accepto quod a numine donatum esset, inceptum iter prosequitur. ubi Byzantium accessisset, universi faustis acclamationibus eum excipiebant, civem et alumnum appellantes velut ea in urbe natum et educatum, et omni praeterea cultu prosequentes quasi futurum mortalibus maximorum bonorum auctorem. hic dum et urbi et exercitui reficiendo dat operam, potestatem urbi fecit habendi senatus ut in urbe Roma. simul portum ei maximum struxit, qui naves ab austro periclitantes ab iniu-

των ἀλεξητήριον πλοίων, καὶ στοὰν σιγματοειδῆ μᾶλλον ἢ ἐδθεῖαν, ἐπὶ τὸν λιμένα κατὰγουσαν, ἔτι δὲ βιβλιοθήκην ἐν τῇ βασιλείῳσ οἰκοδομήσας στοᾷ καὶ ταύτῃ βίβλους δσας εἶχεν ἐναποθέμενος, ἐπὶ τὸν κατὰ Περσῶν παρεσκευάζετο πόλεμον. δέκα δὲ διατρήσας ἐν τῷ Βυζαντίῳ μῆνας κατέστησε στρατηγὸς Ὁρμισδαν καὶ Βίκτωρα, καὶ τοὺς ταξιάρχους αὐτοῖς καὶ τὰ στρατόπεδα παρα-
 a. 352 δους ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἤλανε. μεθ' ὅσης μὲν οὖν ἡσυχίας καὶ εὐλαβείας τὴν ὁδὸν ἄπασιν οἱ στρατιῶται διήνυσαν, λέγειν οὐκ ἀναγκαῖον· οὐδὲ γὰρ ἦν εἰκὸς ἀπηχῆς τι πράξει τούτους ὑπὸ Ἰουλιανῷ βασιλεῖ τεταγμένους. ἐπιδημήσαντα δὲ αὐτὸν τῇ Ἀντιοχείᾳ 10 δέχεται φιλοφρόνως ὁ δῆμος· φιλοθεάμων δὲ ὢν φέσει, καὶ τρυφῇ μᾶλλον ἢ πράξει σπουδαίαις ἐκδεδομένος, εἰκότως τὴν περὶ τὰ πάντα τοῦ βασιλείῳσ ἐδυσχέραινε φρόνησιν καὶ σωφροσύνην, εἰρηγομένου τε θεάτρων ἑαυτὸν, σπανίως τε καὶ οὐδὲ διὰ πάσης θεωρουμένου τῆς ἡμέρας. ἀφέντες τοῖνον φωνὰς ἀλλοκότους ἐλύ- 15 πησαν. ὁ δὲ ἡμύνατο, τιμωρίαν μὲν οὐδεμίαν ἔργω αὐτοῖς ἐπιθεῖς, λόγον δὲ ἀστειότατον εἰς αὐτούς τε καὶ τὴν πόλιν συνθεῖς, ὃς τοσαύτην ἐν ἑαυτῷ μετ' εἰρωνείας ἔχει πικρίαν ὥστε πανταχοῦ γῆς ἤρκεσε τὰ Ἀντιοχέων ὄνειδη διενεργεῖν. ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ὑπὲρ ὧν ἔπταισαν μετεμέλησεν, ὁ δὲ βασιλεὺς βοηθήσας τὰ εἰκότα 20 τῇ πόλει καὶ πληθὸς πολὺ παραδούς βουλευτῶν, ἐκ πατρὸς εἰς τοῦτο καταγομένων καὶ ἔτι ὄσους ἔτυχον τεκοῦσαι βουλευτῶν θυ-

14 εἰρηγόμενος P.

17 λογίων L.

19 μὲν αἰς ὑπὲρ L.

riis defenderet, una cum porticu, quae sigma litteram potius quam rectam formam refert, et ad portum deducit. itidem constructa in regia porticu bibliotheca et libris, quotquot habebat, in ea collocatis, ad gerendum bellum Persicum se parabat. ubi decem menses Byzantii commoratus Hormisdam Victoremque duces declarasset, eisque tribunos et exercitus tradidisset, Antiochiam profectus est. quanta quidem cum tranquillitate ac religione totum hoc iter confecerint milites, non est necesse dicere: nec enim consentaneum erat eos insolentius ac praeter rationem decori quicquam admittere, qui sub imperatore Iuliano militabant. Antiochiam ingressum blande populus accepit. sed quod idem natura spectandorum ludorum cupidus esset, magiae voluptatibus quam seriis negotiis deditus, non abs re prudentiam et modestiam imperatoris in rebus omnibus aegre ferebat, qui et de theatris se subduceret et raro ludos nec toto die spectaret. quapropter portentosis quibusdam vocibus emissis eum pungebant. imperator semet ulcisci, non facto poena eis ulla irrogata, sed oratione quadam urbanissima tam in ipsos quam urbem composita; quae tantam in se cum irrisione continet acerbiteriam, ut ubique terrarum didendis Antiochenorum probris suffecerit. sed hos quidem delictorum suorum paenituit. imperator autem urbe sublevata, ubi quidem hoc posceret aequitas, eique magno decurionum concessio numero, qui paterna successione munus hoc consequerentur, admissis et illis quotquot decurionum

γατέρες, ὕπερ ἄλλαις δεδομένον ἔγνωμεν πόλεις, ἄλλα τε πολλὰ καλῶς καὶ δικαίως οἰκονομήσας, ἐπὶ τὸν κατὰ Περσῶν παρεσκευάζετο πόλεμον.

12. *Λήγοντος δὲ ἤδη τοῦ χειμῶνος τὴν στρατιὰν συναγα-* a. 363
 5 *γῶν καὶ κατὰ τάξιν ἐν κόσμῳ προπέμψας ἐξώρμησε τῆς Ἀντιο-*
χείας, οὐδὲ τῶν ἱερείων αἰσίων αὐτῷ γενομένων. τὸ δὲ ὅπως
εἰδῶς ὑπερβήσομαι. πέμπτη δὲ τὴν Ἱεράπολιν ἡμέρα καταλαβὼν,
ἐνθα ἔδει τὰ πλοῦα πάντα συνδραμεῖν στρατιωτικά τε καὶ φορτι-
 10 *κά, ἕκ τε Σαμοσάτων καὶ ἐξ ἄλλων τὸν Εὐφράτην καταπλέοντα*
τόπων, τούτοις ἐπιστήσας Ἱερίων τῶν ἡγουμένων τινὰ στρατιω-
τικῶν ταγμάτων προέπεμπεν. αὐτὸς δὲ τρεῖς ἐπιμείνας τῇ Ἱερα-
πόλει μόνας ἡμέρας ἐπὶ Βάτνας τῆς Ὀσδροηνῆς πολὺν χρόνον τι προῆει,
οὗ δὲ ἔπαντήσαντες Ἐδεσηνοὶ πανδημεὶ στέφανόν τε προσέφερον
 15 *καὶ μετ' εὐφημίας εἰς τὴν σφῶν πόλιν ἐκάλουν. ὃ δὲ ἀποδεξά-*
μενος καὶ ἐπιστάς τῇ πόλει, καὶ ὅσα ἔδει χρηματίσας, ἐπὶ Κάρ-
ρας ἐβάδιξε. δυοῖν τοίνυν ἐντεῦθεν ὁδοῖν προκειμέναι, τῆς μὲν
διὰ τοῦ ποταμοῦ Τίγρητος καὶ πόλεως Νισίβιος ταῖς Ἀδιαβηνῆς
σατραπείαις ἐμβαλλούσης, τῆς δὲ διὰ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ
 20 *Κιρκησίου (φρούριον δὲ τοῦτο κυκλούμενον ὑπὸ τε τοῦ Ἀβώρου*
ποταμοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐφράτου, τοῖς δὲ Ἀσσυρίων ὁρίοις συν-
απτόμενον), σκεπτομένου τε τοῦ βασιλέως ποτέρα τούτων χρῆσα-
σθαι δεῖο πρὸς τὴν διάβυσιν, ἔφοδος ἀπηγγέλθη Περσῶν ὡς
καταδραμόντων τόπους Ῥωμαίοις ὑποχειρίους. καὶ συνταραχθῆ-

4 *στρατείας libri.* 18 *ἐμβαλλούσης vulgo.* 19 *Κιρκησίου LP.*
 Ammianus *Cercusium*, Rufus Festus *Circessum* vocat. τοῦ om P.

filiae progenissent; quod sane perpaucis municipiis datum scimus; aliis denique multis praeclare iusteque constitutis, ad bellum Persicum semet accingebat.

12. Hieme iam exacta, collecto exercitu eoque decenti ordine praemisso, egressus est Antiochiam, cum ne perlitare quidem potuisset. id autem quo pacto acciderit, quamvis cognitum habeam, silentio praeterire malo. cum die quinto pervenisset Hierapolim, ubi cunctas naves, et militares et onerarias, convenire oportebat, cum e Samosatis tum ex aliis per Euphratem locis descendentes, praefectum eis Hierium quendam, cohortium militarium ducem, praemisit: ipse tres duntaxat Hierapoli dies commoratus Batnas versus, oppidulum quoddam Osdroënae, progressus est, ubi populus Edesenorum universus ei factus obviam et coronam offerebat et faustis acclamationibus in urbem suam invitabat. imperator accepto dono civitatem ingressus, et decretis ei quae par erat, Carrhas perrexit. hinc iam duobus propositis itineribus, quorum alterum per flumen Tigrim et urbem Nisibim Adiabenicis ad satrapias ducit, alterum per Euphratem et Circesium (castelli hoc nomen est, quod Aboras fluvius et Euphrates ipse circumfluit, Assyriorum finibus contiguum), et imperatore deliberante quonam horum itinerum ad transiectionem utendum esset, Persarum irruptio nuntiata fuit, qui per loca dicionis Romanae gras-

ναι μὲν ἐκ τούτου τῷ στρατοπέδῳ συνέβη· μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ληστὰς εἶναι μᾶλλον, οὐ διαρπάσαντες τὰ ἐν ποσὶν ἀνεχώρησαν, ἔγνω φυλακὴν ἀρκοῦσαν τοῖς ἐπὶ τὸν Τίγρητα χωρίοις καταλιπεῖν, ὡς μὴ τῆς δυνάμειος ἀπάσης σὺν αὐτῷ διὰ τῆς ἐτέρας ὁδοῦ τῇ Περσῶν ἐπιούσης ἐπικρατεῖα λαθόντες οἱ Πέρσαι Νίσιβιν καὶ τὰ 5 ταύτῃ προσκειμένα πάντα κακώσαιεν, εὐρόντες ἔρημα βοηθείας. ἔδοξεν οὖν ὀκτακισχιλλοὺς καὶ μυρίους ὀπλίτας αὐτόθι καταλειφθῆναι, στρατηγεῖν δὲ τούτων Σεβαστιανὸν καὶ Προκόπιον, αὐτὸν δὲ ἅμα τῇ πύσῃ δυνάμει διὰ τοῦ Εὐφράτου χωρῆσαι, διχῆ διελόντα τὴν σὺν αὐτῷ στρατιάν, ὥστε πανταχόθεν, εἴ τινας τῶν 10 πολεμίων ὀφθεῖεν, εἶναι αὐτοὺς τούτοις ἀνδισταμένους, καὶ μὴ ἐπ' ἀδείας τὰ προσπεσόντα καταδραμεῖν.

13. Ταῦτα ἐν Κάρραις διαθείς (ἣ δὲ πόλις διορίζει Ῥωμαίους καὶ Ἀσσυρίους) ἠβουλήθη τὸ στρατόπεδον ἐξ ἀπόπτου τινὸς θεωρῆσαι χωρίου, ἄγασθαι δὲ τὰ περικὰ τάγματα καὶ τὰς τῶν 15 ἱππέων ἴλας· ἦσαν δὲ ἅπαντες ἄνδρες πεντακισχιλλιοὶ καὶ ἑξακισμύριοι. ἔξορμήσας δ' ἐκ Καρρῶν καὶ τὰ ἐν μέσῳ διαδραμῶν φρούρια μέχρι Καλλινίκου, κάκειθεν ἐλθὼν ἐπὶ τὸ Κιρκήσιον περὶ οὗ πρότερον εἴρηται, διαβάς τὸν Ἀσβῶραν ποταμὸν ἔπλει διὰ τοῦ Εὐφράτου, νεὼς ἐπιβάς. ἠκολούθουν δὲ καὶ οἱ στρατιῶται, τὰς 20 σιτήσεις δὴ κεκομισμένοι, καὶ ἀνέβαινον εἰς τὰ πλοῖα, ὅσοις ἐπέτετακτο τοῦτο· ἤδη γὰρ ὁ στόλος ἀπαντήσας ἔτετυχήκει, φέρων ἀριθμὸν πλοίων ἐκ μὲν ζύλων πεποιημένων ἑξακοσίων, ἀπὸ δερ-

11 αὐτοῦς] immo τούς.

17 ἐκ om P.

19 Abora Leunclavius.

sari perhiberentur. ea res fecit ut perturbatio quaedam in castris exoriretur. sed imperator, cognito latrones hos potius esse, qui raptis rebus obvijs abscessissent, satis magnum praesidium sitis ad Tigrim flumen agris relinquentium statuit, ne copijs universis secum per alterum illud iter Persicum territorium ingressis, clanculum Persae Nisibim et omnia Nisibi vicina loca, praesidijs et ope destituta, divexarent. itaque placuit ut decem et octo milia gravis armaturae militum ibi relinqueret, quorum duces Sebastianus et Procopius essent; ipse cum universis copijs iter per Euphratem faceret, exercitu duas in partes diviso, ut ab omni parte conspectis hostibus resisti posset, nec in quaevis obvia per summam illi licentiam excursarent.

13. His apud Carras constitutis, quod oppidum Romanos et Assyrios disternat, exercitum de sublimiore quodam loco spectare voluit, et iam legiones pedestres quam alas equitum admirari. erat autem numerus omnium sexaginta quinque hominum milia. Carris profectus, castellis interiectis ad Callinicum usque cursim transitis, ac delatus inde Circesium de quo supra dictum est, Asbora flumine transiecto, per Euphratem navi conscensa vehebatur. sequebantur et milites, qui annonas secum portaverant, in nave conscendentibus iis quibus hoc iniunctum erat. iam enim classis ad imperatorem venerat, in qua erat numerus navium sexcentarum, quae de lignis

μάτων δὲ πεντακοσίων. ἦσαν δὲ πρὸς τούτοις καὶ στρατιωτικαὶ νῆες πενήκοντα, καὶ ἕτεροι πλατεῖαι σπηλαιόθυνοι, δι' ὧν εἶπον δεήσειεν, ἕδει γίνεσθαι ζεύγματα πεζῆ διδόντα τῷ στρατοπέδῳ τοὺς ποταμοὺς διαβαίνειν. ἠκολούθει δὲ καὶ ἄλλα πάμπολλα 5 πλοῖα, τὰ μὲν τροφὰς φέροντα τῷ στρατῷ, τὰ δὲ ξύλα πρὸς μηχανὰς ἐπιτήδεια, τὰ δὲ καὶ τὰ ἤδη κατεσκευασμένα πολιορκητικὰ μηχανήματα. κατέστησαν δὲ ναύαρχοι Λουκιανὸς καὶ Κωνσταντίος. οὗσης δὲ τοιαύτης τῆς τοῦ στρατοῦ τάξεως, ἀπὸ τινος βήματος ὁ βασιλεὺς πᾶσιν ὁμοῦ τὰ καθήκοντα προσφωνήσας, ἀργυρῶν τε νομισμάτων τριάκοντα καὶ ἑκατὸν τῶν στρατιωτῶν ἕκαστον 10 δόσει τιμήσας, τὴν ἐπὶ Πέρσας εἰσβολὴν ἐποίησατο, τοῦ μὲν πεζοῦ Βίκτωρα στρατηγὸν καταστησόμενος; Ὀρμισδαν δὲ τῆς ἵππων, καὶ Ἀρίνθατον σὺν τούτῳ. περὶ δὲ Ὀρμισδαν καὶ πρότερον εἴρηται ὅτι Πέρσης τε ἦν καὶ βασιλέως υἱός, ὑπὸ δὲ ἀδελφοῦ ἀδικη- 15 θεὶς καὶ φυγὼν πρὸς Κωνσταντίνον τε ἦλθε τὸν βασιλεῦα καὶ εὐνοίας δοκίμια παρασχόμενος τιμῶν καὶ ἀρχῶν ἠξιώθη μεγίστων.

14. Εἰσβαλόντι τούτων εἰς τὰ Περσῶν ὄρια τῷ βασιλεῖ τὸ μὲν εὐώνυμον εἶχεν ἡ ἵππος, συμπαραθέουσα τῇ ἡἰόνι τοῦ ποταμοῦ, τῶν δὲ πεζῶν μοῖρα τῷ δεξιῷ ἠκολούθει, τὸ δὲ λοιπὸν ἡ 20 στρατιά, σταδίους διεστῶσα ἑβδομήκοντα. τοῦτο δὲ τὸ μέσον

2 Ἐτεροι πλατεῖαι] codices Ἐτερα πλατεῖα. Eunapius vel Dio Cassius apud Suidam γ. ζεύγμα: πλατεῖαι μὲν εἰσιν αἱ νῆες δι' ὧν ὁ ποταμὸς ζεύγνται. 7 tribunus Constantianus et comes Lucilianus. Ammian. 8 τῆς om libri. 13 Ἀρεθαῖος P; lib 4 2 Ἀρίνθεος. 19 τὸ δεξιὸν L.

erant factae, de corio quingentarum. praeter has aderant et quinquaginta naves militares, aliaque navigia lata comitabantur; quibus, si usus ita posceret, iungendi pontes essent per quos exercitus pedes transiret flumina. sequebantur et alia complura navigia, quae partim annonam exercitui vehabant, partim ligna fabricandis machinis idonea, partim iam fabricata tormenta obsidionalia. navarchi facti sunt Lucianus et Constantius. talis cum esset exercitus ordo, de tribunali quodam imperator ad universos ea quae ex officio quaererentur prolocutus, et militibus congiario centum et triginta numerorum argenteorum viritim dato, contra Persas movere coepit, Victore pedestribus copiis duce dato, equestribus Hormisda, cui Arinthaem adiunxit, de Hormisda prius etiam diximus, fuisse natione Persam et filium regis, qui a fratre affectus iniuria aufugerit et ad Constantinum imperatorem pervenerit, editisque fidei ac benevolentiae documentis honores et magistratus amplissimos promeruerit.

14. Cum ergo Persarum in fines irruisset imperator, laevum quidem cornu tenebat equitatus, qui propter ripam fluminis progrediebatur, pars autem peditatus ad dextrum latus comitabatur; reliquum agmine continebatur maximo, quod septuaginta stadiis aberat. hoc interiectum spatium com-

εἶχε τὰ τε νωτοφόρα ζῶα, τὰ βαρέα τῶν ὄπλων καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν φέροντα, καὶ ὅσον ἦν ὑπηρητικόν, ὡς ἂν ἐπ' ἀσφαλοῦς εἴεν καὶ οὗτοι, τοῦ στρατοῦ πανταχόθεν αὐτοὺς περιέχοντος. οὕτω διαθεῖς τὴν ἐπὶ τὸ πρόσω πορείαν χίλους ἔγνω καὶ πεντακοσίους προπέμψαι, κατασκευασμένους εἰ τι πολέμιον ἢ προφανῶς ἢ δι' ἐνέδρας ἐπὶ, Λουκιλλιανὸν αὐτοῖς ἐπιστήσας. ἐξήκοντα δὲ προελθὼν σταδίους εἰς τι χωρίον Ζαυθὰ προσαγορευόμενον ἦλθε, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Δοῦρα, ἕχνος μὲν ὡς ἄρα ποτὲ πόλις ἦν φέρουσαν, τότε δὲ ἔρημον· οὗ Γορδιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐδείκνυτο τάφος. ἔνθα καὶ πλῆθος ἐλάφων φανὲν οἱ στρατιῶται κατατοξεύσαντες ἄλις ἐχρήσαντο τῇ ἐκ τούτων τροφῇ. σταθμὸς δ' ἐντεῦθεν διελθὼν τέσσαρας εἰς τι χωρίον ἀφίκετο· Φαθούσας ὄνομα τούτῳ. ἦν δὲ ἀντικρὺ ἐν τῷ ποταμῷ νῆσος, ἔχουσα φρούριον ὑπὸ πλείστων οἰκούμενον. τούτῳ Λουκιλλιανὸν ἐπιπέμψας ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτῷ κατασκόποις χίλοις ἐπολιόρκει τὸ φρούριον. 15 καὶ ἕως μὲν ἦν νύξ, ἐλάνθανον οἱ πολιορκοῦντες, ἡμέρας δὲ γενομένης ὑπὸ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ τινὸς ὕδρειας ἕνεκα προελθόντος ὀφθέντες εἰς θόρυβον τοὺς ἐνδον κατέστησαν. πάντων τε εἰς τὸ τεῖχος ἀναβάντων, ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ νῆσον μηχαναῖς ἅμα καὶ ἑτέροις δυνάμεσι περαιοθεὶς παρεγγύησε τοῖς ἐνδον ἑαυτοὺς τε 20 καὶ τὸ φρούριον παραδοῦσι πρόδηλον ἐκφυγεῖν ὄλεθρον. ἐπεὶ δὲ

6 *rectius forsān ἐπλοῖ. S.* 7 *Ammiano Zaiitha.* 12 *observat d'Anvillius (l'Euphrate et le Tigre p. 62) hoc castellum, cuius nomen alias non occurrat, eadem altitudine situm esse qua Anatha ab Ammiano memorata. R.* 20 *παρηγγύησε?* 21 *παραδιδούσι P.*

plectebatur partim iumenta sarcinas gestantia, quae graviora scilicet arma cum apparatu reliquo ferebant; partim quicquid calonum erat, ut et illi tuto essent loco, undique ab exercitu conclusi. sic ulterius progrediendum ratus, mille quingentos praemittendos statuit Lucilliano duce, qui explorarent aut hostile quoddam agmen vel palam vel per insidias irrueret. sexaginta progressus stadiis quendam ad locum venit cui Zautha nomen; inde Dura, cuius ut urbis quondam vestigia quaedam restabant, sed id temporis desertae; ubi sepulcrum imperatoris Gordiani ostendebatur. ibidem milites ingentem cervorum multitudinem conspicati telis conficiebant, et ad satietatem carnis eorum vescabantur. inde stationibus quattuor emensis quendam ad vicum pervenit, Phathusas dictum. erat autem ex adverso insula in flumine, quae castellum habebat a plurimis inhabitatum. huc misso Lucilliano cum exploratoribus mille, quibus praeerat, castellum obsidione cingebat. et quam quidem diu nox erat, obsessores a nemine deprehendebantur. ubi vero dies illuxisset, a quodam incola castelli, qui aquationis causa prodierat, conspecti magnopere perturbarunt eos, qui erant in castello. cum autem in murum conscendissent omnes, imperator in insulam cum tormentis et ceteris copiis transportatus castello clausis futurum denuntiabat ut, si se ipsos cum castello dedidissent, manifesto et certo interitu liberarentur. quo quidem

τοῦτο πεποιθήκασιν, ἄνδρας μὲν σὺν παισὶ καὶ γυναῖξιν εἰς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων ἐχομένην γῆν ἅμα φυλακῇ στρατιωτῶν παρέπεμψε, Πουσαίω δὲ τῷ τούτων ἡγουμένῳ δὸς ταξιάρχου φροντίδα τὸ λοιπὸν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύουσιν εἶχε, πιστοῦ πειραθεῖς.

5 15. Ἐντεῦθεν ὁδὸν τινα διαμείψας ἐνέτυχεν ἑτέρα τοῦ ποταμοῦ νήσῳ, καθ' ἣν φρούριον ὀχυρώτατον ἦν. ὃ προσβαλὼν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἄλληπτον πανταχόθεν εὐρών, ἐκδοῦναι σφῆς αὐτοὺς ἀπῆται καὶ μὴ ἀναμείναι τὸν ἐκ τῆς ἁλώσεως κίνδυνον. τῶν δὲ τοῦτο ποιήσῃν ὅπερ ἂν καὶ τοὺς ἄλλους δρωῦντας θεά-
10 σαιντο ὑποσχομένων, ἐπὶ τὰ πρόσω διήει. καὶ ἕτερα δὲ φρούρια κατέλιπε, ταῖς ὁμοίαις πεισθεῖς ὑποσχέσεις· ὥστε γὰρ δεῖν μὴ περὶ μικρὰ διατρέβειν τὸν χρόνον, ἀλλ' εἰς τὸ κεφάλαιον ἐαυτὸν ἐμβαλεῖν τοῦ πολέμου. σταθμὸς δὲ τινος παραμείψας εἰς Δάκιρα παρεγένετο, πόλιν ἐν δεξιᾷ πλέοντι τὸν Εὐφράτην κει-
15 μένην· ἦν τινα τῶν οἰκούντων ἔρημον εὐρόντες οἱ στρατιῶται σιτόν τε πολὺν ἐναποκείμενον ἤρπασαν καὶ ἁλῶν πλῆθος οὐ μέτριον, γυναϊκάς τε τὰς ἐγκαταλειφθείσας ἀποσφάζαντες οὕτω κατέσκαψαν ὥστε οἴσθαι τοὺς δρωῦντας μηδὲ γεγονέναι πόλιν αὐτόθι. ἐπὶ δὲ τῆς ἄντικρυς ἡϊόνος, δι' ἧς ὁ στρατὸς ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, πηγῇ
20 τις ἦν ἄσφαλτον ἀνείσα. μεθ' ἣν εἰς Σίθα, εἶτα εἰς Μηγίαν ἀφικόμενος, μετ' ἐκείνην εἰς Ζαραγαρδίαν πόλιν ἦλθεν, ἐν ἣ βῆ-

7 ἐκδοῦναι P.

11 δεῖν om libri.

14 Ammiano *Dacira*.

16 ἁλῶν R auctore Ammiano 24 2: *Dacira invaditur, civitas, habitatoribus vacua, frumento et salibus nitidis plena.* libri ἄλλων.

21 Ammiano *Ozogardana*. *Sitha et Megia hic silentio praeterit. Sitha d'Anvillio p. 69 eadem cum Hit esse videtur. R.*

ab eis facto, viros cum liberis et uxoribus in dicionem Romanam cum praesidio militari misit, ducem vero ipsorum Pusaem tribunatus officio donatum deinceps inter familiares, fidelem expertus, habuit.

15. Secundum haec confecto quodam itinere perventum est ad aliam fluminis insulam, in qua munitissimum castellum erat; quod imperator adortus, cum ab omni parte repperisset inexpugnabile, deditioem ut facerent postulabat, neve periculum expugnationis exspectarent. id se illis facturos pollicitis quod et alios facere vidissent, ad ulteriora perrexit, iidemque castella quaedam alia post se reliquit, similibus promissis acquiescens: nam circa munita nequaquam terendum tempus existimabat, sed ipsum belli caput petendum. stationibus nonnullis emensis Dacira venit, oppidum navigantibus Euphratem ad dextram situm; quod ubi desertum ab incolis repperissent milites, tum vim frumenti magnam in eo repositam diripiebant, tum salium copiam non exiguam; et relictis ibi mulieribus trucidatis, usque adeo diruebant urbem ut locum intuentes existimarent nullum istic oppidum unquam existitisse. in adversa ripa, qua iter faciebat exercitus, fons quidam erat bitumine scatens. hinc Sitha perveniens, inde Megiam, post ad oppidum Zargardiam accessit, in quo sublime tribunal erat, ex lapide factum, quod inco-

Zosimus.

10

μα ἦν ὑψηλὸν ἐκ λίθου πεποιημένον, ὃ Τραιανοῦ καλεῖν εἰώθασιν οἱ ἑγχώριοι. ταύτην ῥᾶστα τὴν πόλιν οἱ στρατιῶται διαρπάσαντες καὶ ἐμπρήσαντες αὐτὴν τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὑστεραίαν ἤσυχίαν ἤγον. Θαναμάσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι τοσαύτην τοῦ στρατοῦ διαδραμόντος ὁδὸν οὐδεὶς ἐκ Περσῶν οὔτε λόχος ἕξ ἐνέδρας⁵ οὔτε ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀπήνησέ τι πολέμιον, Ὁρμισδαν εἰς κατασκοπὴν ἐπέμπει μετὰ δυνάμεως οἷα τὰ Περσῶν διὰ πάσης ἀκριβείας εἰδῶτα. ὃς μικροῦ πρὸς ἕσχατον ἐληλύθει μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ κίνδυνον, εἰ μὴ τύχη τις αὐτοὺς ἐκ παραδόξου διέσωσεν. ὁ γὰρ σουρήνας (ἀρχῆς δὲ τοῦτο παρὰ Πέρσαις ὄνομα) λόχον ἔν τινι τόπῳ καθίσας Ὁρμισδαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας ἐκαρὰδόκει, παριοῦσιν ἐθέλων ἐπελθεῖν, οὐδὲν τοιοῦτον προσδεχομένους· καὶ δὴ τὰ τῆς ἐλπίδος αὐτοῖς εἰς ἔργον ἐξέβαιναν, εἰ μὴ διῶρυξ ἐν μέσῳ τοῦ Εὐφράτου, πέρα τοῦ συνήθους ῥυεῖσα, τῶν περὶ τὸν Ὁρμισδαν ἐκώλυσε τὴν διάβασιν. καὶ διὰ τοῦτο¹⁵ ἀναβληθείσης τῆς παρόδου, τῇ ὑστεραίᾳ φανέντι τῷ σουρήνᾳ καὶ τοῖς κοινωνήσασιν αὐτῷ τῆς ἐνέδρας συστραφέντες ἐπέθεντο, καὶ τοὺς μὲν ἀνελόντες τοὺς δὲ τρέψαντες εἰς φυγὴν τῇ λοιπῇ στρατιᾷ συνέμιξαν.

16. Προελθόντες δὲ εἰς τὰ πρόσω εἰς τινα τοῦ Εὐφράτου²⁰ διώρυχα διήλθον, ἐκτεινομένην μὲν εἰς μῆκος ἄχρι τῆς Ἀσσυρίων, συμπαρατεινομένην δὲ πάσῃ τῇ μέχρι τοῦ Τίγρητος χώρᾳ. ἐνταῦθα πηλῶ κολλῶδει καὶ τέλμασιν ἐμπεσόντες οἱ στρατιῶται, καὶ τοὺς ἵππους μάλιστα τῇ δυσχωρίᾳ θιζόμενοι δυσχεραίνοντας,

lae Traiani vocare consueverunt. eo milites oppido nullo negotio direpto et exusto, diem illum cum postero corporum refectioṇi dederunt. imperator autem miratus quod cum tantum itineris iam confecisset exercitus, nullus adhuc nec ex insidiis nec aperte globus hostilis occurrisset, Hormisdam cum copiis speculatum emittit veluti rerum Persicarum accuratissime gnarum. is parum abfuit quin extremum cum iis quos secum habebat periculum adiret, ni casus quidam eos inopinato servasset. nam surenas (magistratus hoc apud Persas nomen est) insidiis quodam loco positus Hormisdam cum militibus suis opperiebatur, et praetereuntes ac nihil eiusmodi expectantes aggredi cogitabat. et quidem res eis ex voto cessisset, nisi quidam interiectus utrisque alveus ex Euphrate praeter morem excrevisset, et impedimento militibus Hormisdas fuisset quo minus transiicerent. propterea transmissum dilato, postridie conspectum surenam, et eos quos ille participes insidiarum habebat, conversis agminibus adorti sunt; eisque partim interfectis partim terga dare coactis, cum exercitu reliquo se coniunxerunt.

16. Progressi ulterius ad quendam ex Euphrate derivatum alveum pervenerunt, qui pertinet in longitudinem ad Assyriam usque, simulque se per totam ad Tigridem usque regionem extendit. hic milites in lutum quoddam tenax et palustria loca delati, praesertimque videntes hac difficultate potissi-

αὶ οὐδὲ σὺν τοῖς ὅπλοις οἷοί τε ὄντες διανήξασθαι τὴν διώρυχα, οὐ τε βιάτους οὐκ ἐνδιδόντος καὶ τοῦ πηλοῦ διὰ τὸ δίνυρον ὑπερῆναι μὴ συγχωροῦντος, ἐν ἐσχάτῃ τοῦ πρακτείου κατέστησαν ἰσορία. καθίστη δὲ αὐτοῖς τὸν κίνδυνον μέλλουσα τὸ τοὺς πολεμικούς ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ὄχθης ὄρασθαι βέλεσι τε καὶ λίθων ἐκ φρονδοῶν ἀφέσει τὴν διάβασιν εἴργοντας. οὐδενὸς δὲ λύσειν ὑρασθαι δυναμένου τῶν περιεστώτων κινδύνων, ἀγγιολοῖα τῆς κερὶ πάντα καὶ ἑμπειρία πολεμικῆ προέχων ὁ βασιλεὺς ἔγνω τοῖς ἀπολειφθεῖσιν ἐπὶ κατασκοπὴν χιλίοις καὶ πεντακοσίοις ἀνδράσι, ἐπὶ Λουκιλλιανῷ τεταγμένοις, σημῆναι κατὰ νότον χωρῆσαι τῶν πολεμίων, ἐπισπάσασθαι τε τὴν τοῦτων ὁρμὴν, τούτῳ τε τῷ τρόπῳ δοῦναι σφίσι ἀκάλυτον τὸν τῆς διώρυχος ἔκπλουν. ἐκπέμπει τε πρὸς τοῦτο Βίκτωρα (τὸν) στρατηγὸν μετὰ δυνάμειος ἀρκοῦσης. ὁ δὲ νύκτα ἐπιτηρήσας, ὡς ἂν μὴ ὀφθῆι παρὰ τῶν Περσῶν ἀποχωρῶν τοῦ στρατεύματος, καὶ οὕτω δὲ προελθὼν ὁδὸν οὐραστήν ὄση τὸ γινόμενον οὐδὲ ἡμέρας οὔσης ὄραν ἐδίδου τοῖς ναντιοῖς, περαιοθεὶς τὴν διώρυχα τοὺς ἐπὶ Λουκιλλιανῷ τεταγμένους ἐζήτει. (17) προελθὼν δὲ περαιτέρω, πολεμίου πανάπασιν οὐδενὸς ἀλοθόμενος, ἐκβοήσας τε ἀνεκάλεε τοὺς ὁμοφύλους καὶ σαλπύγγων ἤχοις πλησιάσαι σφίσι ἐσημαίνεν. ἀπανησάντων δὲ κατὰ νοῦν αὐτῷ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς τύχης συμπάντων Λουκιλλιανὸς τεκμηράμενος, τῇ μετὰ Βίκτωρος οὔσῃ δυνάμει

2 ὑγρὸν P. 9 προπεμφθεῖσιν vel ἀποπεμφθεῖσιν Reinesius. legere etiam possimus ἀπολυθεῖσιν, quo verbo usus est Zosimus p. 153 22. R. 12 τῆς om libri. 16 ὅσον vulgo. 21 συμβάντων libri.

nun equos affligi, seque cum armis alveum transare nullo modo posse, quod id fieri altitudo aquae non permetteret et per lutum propter eius uliginem transitus non pateret, ad extremam quandam inopiam consilii redacti sunt. et periculum ea quoque re maius erat, quod hostes in adversa ripa conspiciebantur, telis et eiaculatione saxorum e fundis transiectionem impedirent. cum nemo reperire modum posset quomodo de periculis obiectis evaderent, imperator, qui tum sagacitate rebus in omnibus tum experientia rei militaris praestaret, statuit mille quingentis illis, qui sub Luciliano militabant et explorabant itinera, significandum esse, hostes a tergo adorirentur et eorum impetum in se converterent, ut hoc modo exercitus alveum transmittere remine prohibente posset, itaque Victorem ducem satis magnis copiis ad hoc miblegat. is observata nocte, ne conspiceretur a Persis ipsius ab exercitu fessio, tantumque spatio progressus quantum ad id satis esset, ut hostes se interdu quidem quid ageretur animadverterent, alveo transiecto Luciliani militem quaeerebat. (17) Itinere aliquanto longius facto, cum hostem omnino reminem deprehenderet, clamoribus et turbatum sonis populares suos vocabat, et ad se uti propius accederent significabat; quos ex animi sententia sibi datos obviam nactus, cum quid accidisset coniecturis Lucilianus fuisset assecutus, iunctis cum Victore copiis hostes a tergo praeter opinionem adoritur. illi

συμμιξας, ἐπήει κατὰ νότον τοῖς πολεμοῖς ἀπροσδοκῆτως. οἱ δ' ἀπαράσκευοι πρὸς τοῦτο ληφθέντες ἐκτείνοντό τε καὶ ἔφρουγον ὄρη παρείκοι. καὶ ὁ βασιλεὺς, ἐκβάντος αὐτῷ εἰς ἔργον τοῦ στρατηγήματος, ἐπειραιούτο τὴν διώρυχα κωλύοντος οὐδενός. καὶ τὴν μὲν ἵππον τοῖς παραιτυχοῦσι πλοίοις, τὴν δὲ πεζὴν ναυσίν,⁵ ἃς ἐν πολλοῖς μέρεσι τῆς διώρυχος εὔρει, διαβιβάσας εἶχετο τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας, πολέμιον τέως οὐδὲν ὑφορώμενος.

Ἐλθὼν δὲ εἰς πόλιν ἣ Βηρσαβῶρα ἦν ὄνομα, τὸ μέγεθος ἐσκόπει τῆς πόλεως καὶ τὸ τῆς θέσεως ὀχυρόν. δύο μὲν γὰρ κυκλωτέρεισι περιεληπτο τείχεσιν, ἀκρόπολις δ' ἦν ἐν μέσῳ τείχος¹⁰ ἔχουσα καὶ αὐτὴ, τμήματι κύκλου τρόπον τινα ἐμφερές, πρὸς ἣν ὁδὸς τις ἦν ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου τῆς πόλεως τείχους, οὐδὲ αὐτὴ ῥηδίαν ἔχουσα τὴν ἀνάβασιν. καὶ τὰ μὲν πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως καὶ μεσημβρίαν περιφερῆς τις καὶ σκολιὰ διέξοδος εἶχε, τοῦ δὲ πρὸς ἄρκτον μέρους πυρασπασάμενοι τοῦ ποταμοῦ διώρυχα¹⁵ πλατεῖαν προουβάλλοντο, δι' ἧς καὶ ὕδωρ εἰς χρῆσιν τῶν ἐνοικούντων ὠχέτεον. τὰ δὲ πρὸς ἔω τάφρω βαθεῖα καὶ χάρακι διὰ σταυρωμάτων ἐκ ξύλων ὀχυρῶν ἐναπεληπτο. πύργοι δὲ εἰστήκεισαν περὶ τὴν τάφρον μεγάλοι, τὰ μὲν ἀπὸ γῆς μέχρι μέσου δι' ὀπτῆς πλίνθου δεδεμένης ἀσφάλτῳ, τὰ δὲ μετὰ τὸ μέσον πλίνθῳ²⁰ τε ἕμοια καὶ γύψῳ δεδομημένα. (18) ταύτην πολιορκία τὴν πόλιν ὁ βασιλεὺς ἐλεῖν ἐγνωκὼς εἰς τὸ ἔργον παρεκάλει τοὺς στρατιώτας. τῶν δὲ τὸ κέλευμα σὺν πάσῃ προθυμίᾳ πληροῦν ὤρ-

3 παρήκοι libri.

8 Ammiano Pirisabora. aliud nomen affert

d' Anvillius p. 71 Ancobaritis.

15 σπασάμενοι P.

vero, qui et alias obruerentur imparati, vel contrucidabantur vel quacunque liceret aufugiebant. imperator, cui feliciter hoc stratagema, alveum nemine prohibente transmittēbat; et equitatu navigiis obvius, peditatu navibus aliis, quas multis in partibus alvei reperit, transportato.

Nihil amplius hostile veritus ad urbem accessit, cui Bersabora nomen erat; eiusque tum magnitudinem tum situs opportunitatem ac munitionem inspexit. nam duplici muro in orbem claudēbatur, et arx medio erat in oppido, muro et ipsa munita, segmento circuli quodam modo simili; ad quam via quaedam ab interiore civitatis muro ducebat, cuius haud facilis erat adscensus. ad occidentalem oppidi partem, ac meridiem versus, tortuosus et obliquus exitus erat. pars septentriones spectans munita erat ab eis lato quodam alveo fluminis, eo deducto; per quem et aquam ad usum incolarum derivabant. Orientem versus alta fossa et aggere lignis validis cancellato cingebatur. propter fossam turres magnae stabant, ad medium usque a terra de coctilibus laterculis, bitumine conglutinatis, supra medium de similibus laterculis et gypso fabricatae. (18) hanc urbem cum expugnare decrevisset imperator, milites ad capessendum opus exhortabatur. illis cum omni alacritate progressis, ut imperata facerent, urbis incolae

μηκότων, οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες εἰς φιλίαν ἤξουσιν ἔλθειν τῷ βασιλεῖ, νῦν μὲν Ὀρμισδὴν αὐτοῖς πεμφθῆναι διαλεχθησόμενον περὶ σπονδῶν ἐξαιτοῦντες, νῦν δὲ ὑβρεσιν αὐτὸν περιβάλλοντες ὡς αὐτόμολον καὶ φυνγάδα καὶ τῆς πατρίδος προδότην. ἐφ' οἷς εἰς 5 ὄργην εἰκότως ὁ βασιλεὺς ἀναστάς ἔργου πάντας ἔχεσθαι καὶ ἐγκεῖσθαι τῇ πολιορκίᾳ προθύμως ἐκέλευε. τῶν δὲ ἐφ' ᾧ τεταγμένος ἕκαστος ἦν ὀρμησάντων, οἱ κατὰ τὴν πόλιν ὄντας οὐκ ἀξιόχρεως ἑαυτοὺς εἰς φυλακὴν τῶν τῆς πόλεως τειχῶν θεασάμενοι συνέφυγον ἅπαντες ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν. ὅπερ ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ἐπαφῆκε τῇ πόλει τῶν οἰκόντων ἐρημωθεῖση τὴν δύναμιν· 10 ἢ δὲ τὰ τελεῖα καθελούσα καὶ τὰς οἰκίας ἐμπρήσασα μηχανάς τε ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως ἴστη, καὶ ἀπὸ τούτων τοὺς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἔβουλε βελῶν καὶ λίθων ἀφέσει. ἐπεὶ δὲ οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως λίθοις τε καὶ βέλεσι συνεχέσιν ἡμύνοντο τοὺς πολιορκούντας, ἐγένετό τε πολὺς ἐκατέρωθεν φόβος, τότε δὴ ὁ βασιλεὺς, εἴτε ἐξ οἰκίας ἐνοίας τῇ τῶν τόπων ἀρμοσάμενος θέσει εἴτε καὶ τοῦτο ἐκ πολυμαθείας λαβὼν, μηχανήμ τι κατεσκεύασε τοιόνδε. ξύλα μέγιστα πρὸς ἀλληλα συνδήσας σιδήρῳ καὶ πύργου σχῆμα τετραγώνου διὰ τούτων ἀπεργασάμενος, ἀντιστήσας τε τῷ τῆς 20 ἀκροπόλεως τείχει, τῇ τε κατὰ βραχὺ τοῦ ὕψους προσθήκη τῷ μήκει τῶν τειχῶν ἴσον ἀποτελέσας, εἰς τοῦτον ἀνεβίβασε τοξότας τε καὶ τοὺς ἀπὸ μηχανῶν ἀφιέντας λίθους καὶ βέλη. τότε τούτων ἔκ τε τῶν πολιορκούντων οἱ Πέρσαι καὶ ἐκ τῶν ἐφρονησάντων

15 δὴ] δὲ L.

petebant ut ab imperatore in fidem reciperentur, modo mitti ad se postulantes Hormisdam de condicionibus pacis collocaturum, modo probris et contumeliis eundem incessentes ut transfugam et exsulem et proditorem patriae. quibus rebus imperator non immerito concitatus ad iram universos operi intentos esse atque oppugnationem alacriter urgere iussit. illis, uti iussus ac dispositus quisque fuerat, cum impetu progressis, defensores urbis, nequaquam se pares tuendis moenibus esse conspicati, ad arcem universi se recipiebant. quo conspecto milites imperator in urbem habitatoribus vacuam immisit; qui muris deiectis et incensis aedificiis machinas in oppidi parietinis constituere, telorumque ac lapidum iactu eos petiere qui in arcem commigraverant. sed quod propugnatores arcis lapidibus continuis ac telis oppugnantes repellerent, et ingens utrinque clades acciperetur, imperator, sive quadam ingenii sollertia, locorum situs habita ratione, sive magna rerum edoctus experientia, tormentum quoddam tale construxit. tignis maximis inter se ferro colligatis, et per illa quadratae turris effecta forma, eaque moenibus arcis opposita, et paulatim sublimitate crescente tantam ad altitudinem excitata murorum ut altitudinem aequaret, in eam turrim sagittarios imposuit cum iis quae de machinis saxa telaque conicerent. itaque Persae, qui tunc et ab oppugnantibus et astantibus in

τῇ μηχανῇ πανταχόθεν καταβαλλόμενοι μέχρι μὲν τινος ἀντέσχον, τελευτώντες δὲ ὁμολογία τὴν ἀκρόπολιν ὑπέσχοντο παραδώσειν, εἰ μέτριόν τι παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτοῖς ὑπαρχθεῖη. καὶ συνεδόκει τῶν ἔνδον Περσῶν ἕκαστον διὰ μέσου τοῦ στρατεύματος ἀσφαλῶς διαβῆναι, ῥητὸν ἀργύριον καὶ ἱμάτιον ἔχοντα, παραδοθῆναι δὲ τῷ βασιλεῖ τὴν ἀκρόπολιν. οὗ δὴ γεγονότος ἄνδρες ἀφείθησαν πεντακισχίλιοι περὶ πού τὸν ἀριθμὸν, δίχα τῶν πλοίοις μικροῖς διὰ τῆς διώρυχος οἴων τε γενομένων διαφυγεῖν. συνεξήλαθε δὲ τῷ πλήθει καὶ Μομόσειρος τούτων ἡγούμενος. τούτου δὲ τὸν τρόπον καὶ τῆς ἀκροπόλεως αἰρεθείσης, ἔρευναν οἱ στρατιῶται τῶν ἐναποκειμένων ποιούμενοι σίτον τε ἄπλετον εὔρον καὶ ὄπλα παντοῖα καὶ μηχανήματα καὶ ἐπιπλῶν πλήθος οὐ μέτριον καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς. τοῦ μὲν οὖν σίτου τὸ πλεόν ἐναπετέθη τοῖς πλοίοις εἰς ἀποτροφήν τοῦ στρατοῦ, μέρος δὲ τούτου καὶ αὐτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς διενείμαντο, καὶ δίχα τῆς δημοσίας σιτήσεως ἧς εἶχον· τῶν δὲ ὄπλων ὅσα μὲν ἐπιτήθεια Ῥωμαίοις ἐδόκει πρὸς πόλεμον εἶναι, ταῦτα τῷ στρατοπέδῳ διεδόθη, τὰ δὲ Περσικῇ μόνον ἡμεροδία χρήσει, αὐτοῖς δὲ οὐκέτι, τὰ μὲν πῦρ παρεδόθησαν, τὰ δὲ τῷ ποταμῷ φέρεσθαι καὶ καταδύεσθαι συνεχώρησαν. ἐντεῦθεν οὐχ ἡ τυχοῦσα τῷ Ῥωμαίων ἀξιώματι προσεγένετο δόξα, πόλεως μεγάλης καὶ τῶν ἐν Ἀσσυρίᾳ μετὰ Κτησιφῶντα μεγίστης, οὕτω τε ὠχρωμένης, ἐν δύο μόναις ἡμέραις κατὰ κράτος ἀλούσης. ἐφ'

7 libri *μακροῖς*. corr *Leunclavius* ex *Ammiano* 24 2: *nam caetera multitudo obsidiam ante suspectans, navigiis parvis permeato amne discessit.* 9 *Ammiano Mamersides, praesidiorum praefectus.* 19 *congruentius συνεχωρήθησαν. S: ego antea malim παρέδοσαν.*

machina undique deturbarentur, aliquandiu quidem illi resistebant, sed ad extremum deditionis lege se tradituros arcem spondebant, si condiciones imperator moderatas obtulisset. conventum utrinque ut, quotquot intus erant Persae, singuli per medium exercitum Romanum tuto transirent, certa pecunia et veste accepta, et imperatori arcem traderent. quo facto virorum ad quinque milia dimissi sunt, exceptis illis qui longis navigiis per alveum et flumine derivatum evadere potuerant. inter ceteros et dux eorum Momosirus exibat. arce in hunc modum capta, milites ea perquirentes quae essent in arce condita: infinitam frumenti copiam et omnis generis arma et machinas et immensam vim suppellectilis apparatusque reliqui reppererunt. maior frumenti pars ad exercitus alimenta navibus imposita fuit: partem et ipsi milites, praeter annonam publicam, quam habebant, inter se dividebant. arma, quae Romanis ad bellum idonea viderentur, exercitui distributa sunt: apta vero Persico tantum usui, non Romanis militibus, partim igni tradita partim ab amne rapi demergive permissa. hinc non exigua molestati Romani nominis accessit gloria, quod ampla civitas et secundum Ctesiphontem omnium in Assyria maxima, tamque munita, sola biduo per vim capta fuisset. quas ob

οἷς ὁ βασιλεὺς φιλοφρονούμενος τὸ στράτευμα λόγους τε καθήκουσιν ἐτίμα καὶ ἕκαστον ἀφγυροῖς ἑκατὸν νομισμασιν ἐδώρετό.

19. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἐπράχθη, ὁ σουρήνας δὲ μετὰ δυνάμειος οὐκ ὀλλήγης ἕκ τινος τῶν ἐν Ἀσσυρία πόλεων τοῖς προηγουμένοις τοῦ Ῥωμαίων στρατοπέδου κατασκοπῆς ἔνεκεν ἐπελθὼν, οὐ προΐδομένοις τὸ ἐσόμενον, ἕνα μὲν τῶν ἡγουμένων τριῶν ὄντων ἀνείλεν ἅμα τισὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων, τρέφας δὲ τοὺς ἄλλους ἐγκρατῆς ἐγένετο στρατιωτικοῦ σημείου, δράκοντος ἐκτόπωμα φέροντος, οἷα φέρειν εἰώθασιν ἐν ταῖς μάχαις Ῥωμαῖοι.

10 τοῦτο μαθὼν οὐκ ἤνεγκε μετρίως ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ μετὰ θυμοῦ τοῖς ἀμφὶ τὸν σουρήναν ὡς εἶχεν ἐπιπεσὼν τούτων μὲν εἰς φρυγὴν ἔτρεψεν ὅσοι διαφνεγῆν ἠδυνήθησαν, τὸ δὲ σημεῖον ἀναλαβὼν τὸ παρὰ τῶν πολεμίων ἀφαιρεθὲν ἐπῆλθε παραχρῆμα τῇ πόλει καθ' ἣν ὁ σουρήνας ἀποκρούπτων τὸν λόγον τοῖς κατασκόποις ἐπῆλθεν,

15 εἶλέ τε κατὰ κράτος καὶ ἐπυρπόλησε. τὸν δὲ τῶν κατασκόπων ἡγεμόνα, διότι τοῖς πολεμίοις τὸ σημεῖον ἀπέλιπε, τὴν σωτηρίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς μεγαλοφροσύνης ἔμπροσθεν ποιησάμενος, παρέλυσέ τε τῆς ζώνης καὶ ἐν ἀτιμίᾳ τὸ λοιπὸν εἶχεν ἅμα τοῖς κοινωρήσασιν αὐτῷ τῆς φρυγῆς.

20 Προελθὼν δὲ ἐπέκεινα, διὰ τε τοῦ ποταμοῦ τὴν πορείαν ποιοῦμενος, ἦλθεν εἰς τι χωρίον ᾧ πόλις ἐπλησίαζε Φισσηνία προσαγορευομένη. ταύτης τῷ τείχει συμπαρέθεε τάφρος, ἣν βαθυτάτην οὖσαν ἐπλήρωσαν ὕδατος οἱ Πέρσαι, μέρος εἰς ταύτην

6 μὲν om P.

7 τοὺς] πρὸς LP.

21 φρούριον Leun-

clavius.

res imperator exercitum blande demulcens et oratione convenienti laudabat, et singulis centenos nummos argenteos donabat.

19. Et haec quidem ita gesta sunt. surenas autem non exiguis cum copiis ex oppido quodam in Assyria sito Romani exercitus exploratores, qui ceteros antecedeabant, imprudentes aggressus, unum de tribunis tribus cum nonnullis sub eo militibus interemit, et ceteris in fugam actis vexillo militari potitus est, draconis imaginem referente, qualia in bellis Romani gestare consueverunt. eam rem ubi cognovisset imperator, non moderato tulit animo, sed ira concitus, in surenae milites, uti forte instructus erat, irruptione facta, terga dare coegit eos qui elabi fuga poterant; et signo recepto, quod hostes abstulerant, mox ad urbem accessit, in qua surenas collocatis insidiis exploratores adortus fuerat. eam vi cepit et incendit. duci vero exploratorum, propterea quod hosti vexillum reliquisset, salute magnanimitati Romanae anteposita, cingulum ademittit, et deinceps una cum iis quos fugae socios habuerat pro infami duxit.

Uterius autem progressus, cum per amnem iter faceret, ad castellum quoddam venit, cui vicinum erat oppidum: eius nomen erat Fissenia. secundum murum illius erat acta fossa, quam sane altissimam Persae repleve-

οὐκ ὀλίγον τοῦ πλησιάζοντος μετοχετεύσαντες ποταμοῦ· βασιλέως ποταμὸς ἦν ὄνομα τούτῳ. ταύτην διαδραμόντες τὴν πόλιν (οὐδὲν γὰρ ἦν ἐκ ταύτης εὐλαβεῖσθαι πολέμιον) ὁδὸν διήεσαν τέλματι χειροποίητῳ διάβροχον· οἱ γὰρ Πέρσαι τὴν τε διώρυχα τῆ χώρα καὶ τὸν ποταμὸν αὐτὸν ἐπαφέντες ἀδύνατον κατὰ γε τὴν αὐτῶν οἴησιν πεποιήκασιν τῷ στρατῷ τὴν διάβασιν. ἀλλ' ὅμως τοῦ βασιλέως προθέοντος καὶ ὁ στρατὸς ἠκολούθει, βρέχων ἄχρι γονάτων τοὺς πόδας· αἰσχύνῃ γὰρ ἠγοῦντο μὴ ποιεῖν ἄπερ ἐθεῶντο ποιοῦντα τὸν βασιλέα. ἡλίου δὲ ἤδη δύντος ὁ μὲν στρατὸς ἐπὶ τῶν τόπων ἠύλλετο τούτων, βασιλεὺς δὲ στρατιώτας ἑαυτῷ καὶ 10 τεχνίτας ἀκολουθεῖν ἐπιτάξας, δένδρα ἐκτέμνων καὶ ξύλα διώρυχάς τε ἐξεύγνε, τοῖς τέλμασι τε γῆν ἐπετίθει, καὶ τὰ βαθέα τῶν ὁδῶν ἀπεπλήρου, καὶ ταῖς στενοχωρίαις εὖρος ἐνεποιεῖ τὸ μέτριον ἔχον. ἐπανελθὼν τε διῆγε τὴν στρατιὰν μετὰ φραστώνης, ἕως εἰς Βίθραν ἐληλύθει πόλιν, ἐν ᾗ βασιλεία ἦν καὶ οἰκήματα βασιλεῖ 15 τε ὁμοῦ πρὸς ὑποδοχὴν ἀρκοῦντα καὶ στρατοπέδω.

20. Προελθὼν δὲ ἐντεῦθεν καὶ τῶν αὐτῶν ἐχόμενος πόρων ἠγεῖτο τοῦ πλήθους καὶ τὴν ὁδὸν εὐφορωτέραν ἐπολεῖ. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ διήνεγκεν ἅπαντας, ἕως ἦλθεν εἰς τόπον ἔχοντα μὲν οἰκήσιν οὐδεμίαν, ἄλλος δὲ ἐκ φοινίκων πεποιημένον, ἐν ᾧ 20 καὶ ἄμπελοι παραπεφύκεισαν ἄχρι τῆς τῶν φοινίκων κόμης τοῖς κλήμασιν ἀνατρέχουσαι, παρέχουσαι τε ὄραν τὸν ἐκ τῶν φοινίκων καρπὸν ἀναμειγμένον τοῖς βότρυσιν. ἐν τούτῳ τὴν ἐπιλ-

1 Ammiano 24 2 Naarmalcha, infra p. 159 11 Ναρμαλάχης.
2 παραδραμόντες? 9 δύνοντος P, δύναντος L margo.

rant aqua, parte non exigua proximi fluminis in eam derivata. flumen ipsum regis amnis appellatur. hoc oppido praeterito, a quo nihil hostile esset metuendum, iter fecere per locum facticia palude stagnantem. nam et alveo et ipso flumine Persae regioni immisso perfecisse se putabant ut exercitus nullo modo possit transiicere. sed cursim antegresso imperatore subsequebatur exercitus, pedibus usque ad genua madefactis: nam pudore praespediebantur quo minus id facerent quod imperatorem facere videbant. ubi iam sol occidisset, exercitus in locis iis commorabatur; et imperator militibus ac fabris se subsequi iussit, caesis arboribus et tignis alveos pontibus consternerat, palustribus locis terram iniiciebat, vias profundas explebat, angusta denique loca mediocriter aperiebat. deinde reversus exercitum facile transduxit, donec ad oppidum Bithram pervenisset, quo in oppido regia cum iis aedificiis erat quae tam imperatori quam militibus excipiendis sufficerent.

20. Inde progressus, et iisdem laboribus intentus, exercitum anteedebat et viam magis tolerabilem reddebat. atque hoc modo transvexit omnes, donec ad locum venit quo nullum erat aedificium, sed lucus palmis consistus, in quo et vites erant enatae, quae palmitibus suis sursum ad ipsas usque palmarum comas excurrabant et palmulas uvis permistas conspiciendas exhibe-

θοῦσαν νύκτα διαγαγὼν ἐπὶ τὰ πρόσω τῆ ὑστεραία προῆγεν. ἐλ-
 θὼν δὲ πλησίον φρουρίου τινὸς πληγὴν καιρίαν δέχασθαι ἐμέλ-
 λησε· τῶν γὰρ ἀπὸ τοῦ φρουρίου τις Πέρσης ἐπελθὼν τῆ τοῦ βα-
 σιλέως κεφαλῇ τὸ ξίφος ἐπήλασεν. ὁ δὲ προιδόμενος ἐπέθηκε
 5 τὴν ἀσπίδα τῆ κεφαλῇ, καὶ ταύτη τὴν πληγὴν ἀπέσειλατο. ἐκεί-
 νον μὲν οὖν οἱ στρατιῶται συμπεσόντες κατέσφαξαν, καὶ τοὺς
 σὸν αὐτῷ πάντας, εἰ μήπω γέ τινες διαδύντες συνέφυγον εἰς τὸ
 φρούριον· δυσανασχετῶν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ τολμήματι τὸ
 φρούριον ἀνεσκόπει, καὶ ὄπον ἀλώσιμον εἶη περιῶν ἐθεώρει.
 10 περὶ τοῦτο δὲ ἔχοντος αὐτοῦ, τοῖς ἐν τῷ ἄλλει τῶν φοινίκων ἐπι-
 μένουσι στρατιώταις ὁ σουρήνας ἀπρόοπτος ἐπιφανὴς τῶν τε ὑπο-
 ζυγίων καὶ τῆς ἀποσκευῆς κρατήσεν ἤλπισε, καὶ ἅμα τὸν βασιλέα
 τοῦτο μαθόντα πάντως ἀποστήσειν τῆς τοῦ φρουρίου πολιορκίας.
 ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἐν νῶ ταῦτα βαλόμενος ἀμφοτέρων διήμυρτεν,
 15 ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν πολλῷ τὴν τοῦ φρουρίου καθάρεισιν ἐποιεῖτο·
 πόλις τε γὰρ ἐπλησίαζεν αὐτῷ Βησουχίς ὄνομα, πολυάνθρωπος,
 καὶ ἄλλα φρούρια πλείστα, ὧν συνέβαινε τοὺς οὐκ ἠκρότατος ἀπολι-
 πόντας τὰ σφέτερα ὡς οὐκ ἄρκοῦντα πρὸς σωτηρίαν εἰς τὸ παρὰ
 τοῦ βασιλέως πολιορκούμενον συνδραμεῖν, πλὴν τῶν εἰς Κτυσι-
 20 φῶντα διεκφυγόντων ἢ κατὰ τὸ δασύτατον τοῦ ἄλλους ἀποκρυ-
 βέντων. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐνίστατο τῆ πολιορκία κατὰ τὸ κρα-
 τερόν, οἱ δὲ ἀπολυθέντες ἐκ τῆς στρατιᾶς εἰς τὸ κατασκοπεῖν καὶ

4 ὁ] ἐν φ' LP.

14 βαλλόμενος vulgo.

bant. in hoc loco noctem insecutam cum exegisset, postridie eius diei perrexit ulterius. cumque propius ad castellum quoddam accessisset, letale vulnus accepturus erat: nam Persa quidam ex eo castello eruptione facta iam in caput imperatoris gladium adigebat, cum ille praeviso ictu capiti scutum imponeret eoque vim ictus repelleret. et hunc quidem circumfusi milites cum suis omnibus interfecerunt; nisi qui forte fuga per hostes elapsi ad castellum se contulissent. indignatus autem propter audax hoc facinus imperator castellum inspectabat, et si qua parte capi posset, circumambulans considerabat. dum huic intentus est rei, surenas eos milites qui palmarum in loco manserant adortus ex improvise, iumentis et sarcinis se potiturum sperabat, et imperatorem eadem opera, posteaquam de hoc accepisset, omnino ab oppugnatione castelli revocaturum. sed haec animo secum volvens utroque frustratus est. imperator autem magnum in expugnatione castelli momentum ponebat. nam ei proximum erat oppidum cui nomen Besuchis, sane quam populosum, cum aliis castellis plurimis, quorum incolae, relictis castellis suis veluti non satis ad tuendam salutem idoneis, in illud ipsum concurrerant, quod ab imperatore obsidebatur, exceptis iis qui Ctesiphontem evaserant, vel qua lucus esset densissimus semet abdiderant. his de causis imperator obsidionem strenue urgebat. at vero qui de reliquo exercitu di-

βοηθεῖν, εἴ πού τι φανεῖη πολέμιον, οὐκ ἀπεκρούσαντο μόνον τοὺς ἐπελθόντας αὐτοῖς, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀνελόντες τοὺς δὲ προτροπάδην διώξαντες ἐν ἀσφαλεῖ τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς πολιορκίας ἐποίησαν. ἐπεὶ δὲ τῶν φευγόντων τινὲς καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ ἄλσος ἔλειν ἦσαν, οὐδὲ τούτους οἱ ἐπὶ κατασκοπῇ καταλειφθέντες ἀπήγαν ἀθύρους, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἔκτειναν τοὺς δὲ αἰχμαλώτους ἀπήγαγον. (21) οἱ δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκούμενοι βέλων παντοίων ἀφέσει τοὺς ἐναντίους ἡμύναντο, λίθων δὲ οὐκ ὄντων αὐτοῖς ἔνδον ἀσφάλτῳ βάλους πεπυρωμένους ἠκόντιζον. ἐτύχανον δὲ τῶν πεμπομένων αἱ βολαὶ ῥαδίως οἶα καὶ ἐξ ὑπερδεξιῶν καὶ κατὰ πλήθους πεμπόμεναι. ἀλλ' οὐδὲ οἱ τῶν Ῥωμαίων στρατιῶται, καὶ ταῦτα ταῖς ἐξ ἕψους βοηθείαις ἐλαττούμενοι, παρήκαν εἶδος ἀνδρίας καὶ πολεμικῆς ἐπιστήμης· λίθοις γὰρ χειροπλήθεισιν ἔβαλλον, βέλεσι τε οὐκ ἐκ τόξων μόνον ἀφιεμένοις ἀλλὰ καὶ ἐκ μηχανημάτων, ἕπερ οὐκ ἐφ' ἐνὸς μόνον ἴστατο πηγνύμενα σώματος, 15 ἀλλὰ καὶ δύο καὶ τρία καὶ πλείω διήει. τοῦ δὲ φρουρίου κειμένου μὲν ἐπὶ λόφου, τείχεσι δὲ δύο καὶ πύργοις ἑκατάδεκα μεγάλοις ὠχυρωμένον, πέριξ τε τάφρω περιειλημμένου βαθεῖα, κατὰ τι μέρος ὕδωρ εἰσφερούση τοῖς ἐν τῷ φρουρίῳ πρὸς πότον ἐπιτήδειον, χῶμι πιχέειν ὁ βασιλεὺς τῇ τάφρῳ τοὺς στρατιώτας ἐκέλευσεν, 20 ἕτερον τε ἐπὶ τούτῳ πρὸς ἕψος ἀνιστάμενον ἐξισωθῆναι τῷ πύρῳ. κατὰ δὲ μέρος ἕτερον τὴν ὑπὸ τὰ τεῖχη γῆν οὐρῦττειν ἐγνώκει, κατὰ

3 τῷ βασιλεῖ om L. 5 καταληφθέντας interpres. 10 ἐξ
add S. 12 παρήκον L, παρείκον P: corr S. 19 εἶδος LP:
ὑδωρ L margo.

missi fuerant, ut explorarent omnia suisque succurrerent, si qua se vis hostilis offerret, non modo adortos se propulsarunt, sed interfectis aliis, alios effuse terga dare coactos insecuti, ab omni metu securam imperatoris obsidionem reddebant. et quoniam nonnulli fuga sibi consulentes in subiectis luco paludibus haerebant, ne illos quidem, si deprehendissent, illaesos dimittebat itinerum exploratores, sed partim interficiebant partim captivos abducebant. (21) obsessi vero telorum omnis generis iactu vim hostilem propulsabant. cumque saxa deficerent, ignitas bitumine glebas eiaculabantur. earum iactus facile contingebant eos qui petebantur, quod de sublimiore loco et in multitudinem fierent. sed nec Romani milites, quamvis adiumento loci superioris vincerentur, ullum fortitudinis et scientiae bellicae genus intermittebant. magnos enim lapides et tela coniciebant in hostes; quae non arcubus tantum verum et machinis emittebantur. eae non ita constitutae fuerant ut unum modo corpus, sed duo, tria, plura denique ferirent. quia vero castellum in colle situm erat, duobus muris et decem ac sex magnis turribus munitum altaque cinctum fossa, quae parte quadam castelli praesidiariis aquam ad potum idoneam immittebat, egesta terra fossam imperator complanare milites iussit, aliumque praeterea tantam in altitudinem excitari agerem ut turrim aequarent. itidem parte quadam alia terram sub moenibus

τὸ μέσον τοῦ ἐνδοτέρου τείχους, διὰ τοῦ δρυῆματος ἐπιθήσεσθαι τοῖς πολεμίοις πραγματευόμενος. τῶν δὲ πολεμίων τοὺς ἐγείροντας τὸ χῶμα βολαῖς συνεχλοῖν ἐιργόντων, τὴν μὲν ἐν τῷ προφανεῖ μάχην ὁ βασιλεὺς ἀνεδέξατο, πολυειδέσιν ἀμυντηρίοις κατὰ τῶν 5 βαλλομένων εἴτε βελῶν εἴτε πυρσῶν χρώμενος, Νεῦττα δὲ καὶ Γαδαλαίφω τὰ τε χῶματα καὶ τὰς τῶν χωμάτων ἐγέρσεις ἐπέτρεψεν. Βίκτωρι δὲ παραδοὺς ὀπλίτας τε καὶ ἰππέας τὰ μέγροι Κτησιφῶντος αὐτῷ διερευνησθαι προσέταξεν, ὥστ' εἴ πού τι φανεῖη πολέμιον ἀφελκῦσαι τὸν βασιλέα τῆς πολιορκίας περὶώμενον, τούτου 10 διὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων κωλυθῆναι τὴν ἐπιχειρήσιν, ἅμα δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ Κτησιφῶντα, σταδίων ὄσων ἐνενήκοντα, γεφυρῶν τε κατασκευαῖς καὶ ζευγμάτων αὐτῷ καὶ τῷ στρατῷ ῥᾶον καταστήσασαι. (22) ταύτην διελὼν τοῖς ἡγεμόσι τὴν ἐπιμέλειαν, αὐτὸς μὲν διὰ τῶν σὺν αὐτῷ κριῶν μὴ πύλην προσαγωγῶν 15 οὐ κατέσπεισε μόνον αὐτὴν ἀλλὰ καὶ ἔλυσε, τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν δρυγμάτων τεταγμένους ἐκμελῶς ἰδὼν τῷ ἔργῳ χρωμένους ἐκείνους μὲν ἀπέστησε, ταύτην αὐτοῖς ὑπὲρ τῆς ἐκμελείας τὴν ἀτιμίαν ἐπαγωγῶν, ἑτέρους δὲ ἀντεκατέστησεν. αὐτὸς δὲ κριὸν ἕτερον ἄλλη προσέφερε πύλην. καὶ ταύτης δὲ τὴν προσβολὴν οὐκ ἐνεγκούσης, 20 ἵκεν ἀγγέλλων τις ὡς οἱ ταχθέντες τὰ ἀπὸ τῆς τάφρου μέχρι τῆς πόλεως αὐτῆς διορῶντιν ἦδη πρὸς τέλος ἀφίκοντο τοῦ ἔργου καὶ πρὸς τὸ ἀναδῦναι γέγονασιν εὐτρεπεῖς. ἦσαν δὲ οὗτοι τρεῖς λό-

5 Ammiano Nevitta et Dagalaiphus.
postulat, aut contracte ῥᾶον. S.
20 ἀγγέλλων LP.

13 analogiae lex ῥᾶονα
16 ἐκείνους S: libri ἐκείνης.

fodere decrevit, versus medium murum interiorem, quod per hosce cuniculos hostem aggredi cogitaret. hostibus autem milites aggerem excitantes continuo iactu telorum impredientibus, aperti quidem conflictus inveniendi curam imperator in se recepit, variis adversus coniecta sive tela sive ignes defensionum rationibus utens; Nevitae vero et Gadalaipho cuniculos et excitationes aggerum commisit. Victori traditis gravis armaturae militibus et equitibus, ad ipsam usque Ctesiphontem explorare loca praecepit, ut si quod agmen hostile conspiceretur, quod imperatorem ab oppugnatione retrahere cogitaret, eius ille conatum opera subiectorum sibi militum reprimeret, simulque viam, quae Ctesiphontem ducit et stadiorum est nonaginta, pontibus structis tam sibi quam exercitui faciliorem redderet. (22) his inter duces distributis operis, ipse suis arietibus portae cuidam admotis, eam non modo succussit verum etiam dissolvit. cumque segniter intentos operi videret quibus commissa cura fuerat agendi cuniculos, eos inde removit, illa ipsa notatos ignominia propter oscitantiam, et eorum in locum alios substituit. alterum inde arietem alteri portae admovit; quae ipsa quoque cum non ferret impetum, venit quidam qui nuntiaret eos, quibus iniunctum fuisset ut a fossa cuniculos in ipsum usque oppidum agerent, iam ad operis sui finem pervenisse ac paratos ad prorumpendum de cuniculis esse. tres haec cohortes

χοι, ματτιάριοι καὶ λακκινάριοι καὶ βικτωρες. ὁ βασιλεὺς δὲ ταύτην μὲν τέως ἐπέσχευεν αὐτῶν τὴν δομὴν, πύλη δὲ ἑτέρα θάπτον ἐκέλευσεν εὐτρεπέζεσθαι μηχανήν, καὶ τὴν στρατιὰν αὐτῇ πᾶσαν ἐφίστη, πείθων τοὺς πολεμίους ὡς τῇ ὑστεραία ταύτην προσαγαγῶν ἐγκρατῆς τοῦ φρουρίου γενήσεται. ἐποίει δὲ τοῦτο πᾶσαν ἔννοιαν τοῖς Πέρσαις τῆς διὰ τοῦ ὀρύγματος ἀναιρῶν πολιορκίας. τῶν ἀπὸ τοῦ φρουρίου τοίνυν ἀπάντων εἰς τὸ τὴν μηχανὴν ἀποκρούσασθαι συστραφέντων, διορύξαντες τὸν ὑπόνομον οἱ ταύτῃ ταχθέντες, εἶτα τὴν ἐπικειμένην ἄχρι τῆς ἐπιφανείας γῆν διατήρησαντες, ἐφάνησαν οἰκίας ἐν μέσῳ καθ' ἣν ἔτυχε τις ἄλειρις 10 γυνὴ νυκτὸς οὔσης ἔτι βαθείας σίτον ἄλευρα εἶναι ἐργαζομένη. ταύτην μὲν οὖν ὁ πρῶτως ἀναδὺς ἐκβοῶν μέλλουσαν παίσας ἀνείλεν. ἦν δὲ Σουπεράντιος, ἐν τῷ λόγῳ τῶν βικτῶρων οὐκ ἄσημος, ἐπὶ τούτῳ δὲ Μάγνος, καὶ τρίτος ὁ Ἰοβιανὸς τοῦ τάγματος τῶν ὑπογραφῶν προτεταγμένος, ἔπειτα δὲ πλείους. εὐρυ-15 νομένου δὲ κατὰ βραχὺ τοῦ στομίου πάντες ἦσαν ἐν μέσῳ. τότε δὴ λοιπὸν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐλάσαντες ἐπέστησαν παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τοῖς Πέρσαις ἄσματα λέγουσιν ἐπιχώρια, τὴν μὲν τοῦ σφῶν βασιλέως ἀνδρῶν ὑμνοῦντα, διαβάλλοντα δὲ τὴν τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἀνέφικτον ἐπιχείρησιν· ῥᾶον γὰρ ἔφασκον αὐτὸν τὴν τοῦ 20 Διὸς αἰρήσειν αὐτὴν ἢ τὸ φρούριον. ἐπιθέμενοι δὲ τοὺς ἐν χειρὶ σὶν ἔπαιόν τε καὶ ἐκ τοῦ τεύχους ὠθοῦντες δέφθειρον, τοὺς δὲ

1 λακκινάριοι P. forsan lancearii, ut in Notitia utriusque imperii lancearii seniores, lancearii Stobenses, lancearii Augustense. R. 13 Ammiano Exsuperius.

erant, Mattiarum Laccinarii et Victores. imperator eorum inhibito nonnihil impetu, alii portae celeriter admoveri machinam iussit, ac ibidem copias universas constituit, ut hosti persuaderet postridie se hac adhibita machina oppido potiturum. id autem propterea faciebat, ut Persis omnem cogitationem institutae per cuniculos expugnationis eximeret. quapropter oppidanis omnibus in hoc conuersis ut machinam illam eliderent, peractis iam cuniculis ii quibus illorum fossiones mandatae fuerant, cum imminentem sibi terram ad superficiem usque perforassent, media quadam in domo prodierunt; in qua molendinaria mulier erat, quae alta nocte farinam e frumento conficiebat. eam exclamaturam, qui primus prodiit, interfecit. is erat Superantius, de Victorum numero non obscurus miles; quem secutus est Magnus; post quem tertius emersit Iovianus, ordinis notariorum tribunus; deinde plures. exitu paulatim dilatato medio in oppido cuncti erant. tum vero progressi ad murum praeter omnem spem irruebant in Persas, qui cantilenas more patrio factas prouuntiabant, regis sui virtutem celebrantes et imperatoris Romani conatum irritum reprehendentes: nam facilius aiebant eum Iovis aula potiturum quam oppido. hos adorti partim obvios caedebant et de muro detur-

καὶ διώκοντες παντοδαποῖς θανάτων τρόποις ἀνήρουν, οὔτε γυναι-
κῶν οὔτε παίδων ἀπεχόμενοι, πλὴν εἰ μὴ πού γέ τινας αἰχμαλώ-
τους αὐτοῖς ἔδοξεν ἔχειν. Ἀναβδάτης δὲ ὁ ἀρχιφύλαρχος ἐν τῷ
διαδραῖναι τὸ φρουρίον ἄλοδς ἕμα τοῖς ἀμφ' αὐτόν, ὄγδοήκοντα
5 τὸν ἀριθμὸν ὄσει, τῷ βασιλεῖ προσήχθη δεδεμένος τὰς χεῖρας,
κατὰ ταῦτα τοῦ φρουρίου κατὰ κράτος ἄλόντος, ἤβηδὸν δὲ πάν-
των ὅσοι κατὰ τοῦτο ἦσαν ἀναιρεθέντων, ἐκ παραδόξου δὲ ἄλλων
διασωθέντων, ἐφ' ἀρπαγὴν ὁ στρατὸς τῶν ἀποκειμένων κτημά-
των ἐχώρει. κομισαμένου δὲ ἐκάστου τὸ προσπεσόν, τὸ τε τείχος
10 ἄχρις ἐδάφους προσενεχθεισῶν αὐτῷ πλείστων μηχανῶν κατηνέ-
χθη, καὶ τὰ οἰκήματα πύρι τε καὶ ταῖς τῶν στρατιωτῶν χερσὶ
κατελύθησαν, οὕτω τε εἰς τὸ μὴ γεγενῆσθαι ποτε δοκεῖν πε-
ρίεστη.

23. Τῆς δὲ ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας ἐχόμενος διήει μὲν καὶ
15 ἕτερα οὐκ ὀνομαστὰ φρούρια, παραγίνεται δὲ καὶ εἰς περίβολον
ὄν βασιλέως θήραν ἐκάλουν. ἦν δὲ τι τεῖχλον χωρίον ἀπειληφὸς
ἔνδον πολὺ, δένδρεσι πεφυτευμένον παντοδαποῖς. ἐν τούτῳ θη-
ρίων παντοίων ἐναποκλειόμενα γένη προσῆς τε οὐκ ἠποροῦντο διὰ
τὸ καὶ ταύτην ἐπιεσάγεσθαι, καὶ παρῆχον τῷ βασιλεῖ τοῦ θηραῖν,
20 ἦν ἴκα ἀν βουληθείη, ῥαστώνη. τοῦτο Ἰουλιανὸς θεασάμενος
διαρρήγνυσθαι κατὰ πολλὰ μέρη τὸ τείχος ἐπέταττεν, οὗ δὴ γε-
νομένου φεύγοντα παρὰ τῶν στρατιωτῶν τὰ θηρία κατετοξέετο.

3 Ammiano Nabdates, praesidiorum magister. ἀρχιφύλαχος L
margo. Lindenbrogius ἀρχιφρουράρχος. Zosimo p. 158 15 dicitur
φρουράρχος. 4 διδραῖναι P. 6 ἤβηδὸν] Ammian. sine
sexus discrimine. 8 ἐναποκειμένων S.

bantes neci dabant, partim persequentes variis modis interficiebant; nec a
feminis nec pueris abstinentes, nisi si quos retinere captivos eis visum fuis-
set. Anabdates vero, praesidiariorum magister, cum castellum percursita-
ret, captus una cum satellitibus, qui erant octoginta numero, manibus liga-
tis ad imperatorem deductus est. hac via capto per vim oppido et omnibus
puberibus in eo interemptis, perpaucis omnino praeter opinionem elapsis,
ad diripiendas opes in eo repositas miles progrediebatur. cum quilibet abstu-
lisset quicquid obvium nactus fuerat, murus ad solum usque, plurimis ad-
motis machinis, prostratus est, et aedificia flammis militumque manibus di-
ruta, redactaque ad eam speciem, nunquam ut exstitisse viderentur.

23. Hinc ulterius progressus oppida quaedam alia parum celebra
transibat et quoddam ad septum perveniebat, quod regis venationem voca-
bant. erat autem murus quidam, intra se complexus ingens spatium, variis
arboribus consitum. in eo clausae omnis generis ferae satis alimentorum ha-
bebant; quae quidem huc eis advehebantur, et regi venandi facultatem,
quoties vellet, praebabant. id conspicatus Iulianus multis locis murum per-
fringi iussit, quo facto ferae fugientes a militibus confugebantur. non procul

ἐνταῦθα που πλησίον γενόμενος βασιλεια εἶδεν εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν μεγαλοπρεπῶς ἐξησχημένα τύπον, καὶ μαθὼν ταῦτα ὑπὸ Ῥωμαίων ὠκοδομησθαι κατέλιπεν, οὐ συγχωρήσας τοῖς ταξιδίοις λαβή-
συσθαι τι τῶν ἐν αὐτοῖς, αἰδοῖ τοῦ Ῥωμαίου λέγεσθαι τοὺς
ταῦτα δημιουργήσαντας. 5

Ἐντεῦθεν ἡ στρατιὰ φρούριά τινα παραδραμοῦσα εἰς πόλιν ἀφίκετο Μείνας Σαβαθὰ καλουμένην· δέιστηκε δὲ αὕτη σταδίοις τριάκοντα τῆς πρότερον μὲν Ζωχάσης νῦν δὲ Σελευκείας ὀνομαζομένης. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς πλησίον που μετὰ τῆς πολλῆς στρα-
τιᾶς ἠλλίσθη, προηγούμενοι δὲ οἱ κατάσκοποι τὴν πόλιν κατὰ 10
κράτος αἰροῦσι. τῇ δ' ὑστεραία τὰ τεῖχη ταύτης ὁ βασιλεὺς πε-
ρινοστῶν ἑώρα σώματα προσηρητῆμένα σταυροῖς ἔμπροσθεν τῶν
πυλῶν· ταῦτα δὲ ἔφρασκον οἱ ἐπιχώριοι συγγενῶν εἶναι διαβλη-
θέντος τινὸς ὡς προδότου πόλεως γεγονότος, ἦν ἔτυχεν ὁ βασι-
λεὺς Κάρος Περσῶν οὕσαν ἐλῶν. ἐνταῦθα Ἀναβδάτης ὁ φρού- 15
ραρχος εἰς κρήσιν ἤγετο, παραγαγὼν μὲν ἐπὶ πολλὰ τὸν Ῥωμαίων
στρατὸν ὡς δὴ συντελέσων αὐτῷ πρὸς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον,
τότε δὲ ἐξενεχθεὶς ὡς ἔλοιδορεῖτο παρὰ πλείστοις Ὀρμισδὴν προ-
δότην ἀποκαλῶν καὶ τῆς κατὰ Περσῶν αἵτιον ἐκστρατείας· καὶ ἐπὶ
τούτοις ἄλοδς ἀηρέθη. 20

24. Προϊόντος δὲ περαιτέρω τοῦ στρατοῦ, τὰ ἔλη διε-
ρευνῶμενος Ἀρινθαῖος πολλοὺς τε ἐν τούτοις εὐρῶν ἀλχημαλίτους

3 οἰκοδομῆσθαι LP. 7 pro μείνας Leunclavius dubitat, Μη-
θίας an Ἀρμενίας sit legendum.

alicubi ab eo loco regiam vidit, more Romano magnifice structam; quam ubi cognovisset a Romanis aedificatam, reliquit, nec tribunis ut aliquid in ea corrumpent permisit, eius famae verecundia motus, quod aedificii auctores Romani perhiberentur.

Hinc ubi castella quaedam praeteriisset exercitus, ad oppidum Armeniae venit Sabatha dictum; quod triginta stadiis ab ea distat quae prius quidem Zochasa, nunc vero Seleucia nuncupatur. imperatore in vicino loco cum maiori exercitus parte commorato, exploratores antegressi vi oppidum capiunt. postridie cum muros eius circumiret imperator, corpora suffixa patibulis ante portas conspexit. ea narrabant indigenae cuiusdam ease necessariorum, qui fuisset accusatus quasi quoddam oppidum dicionis Persicae prodidisset, quod imperator Carus occupaverat. hic Anabdates praesidii magister in iudicium productus est; qui exercitum Romanum diu deceperat velut ei profuturus in gerendo contra Persas bello, et delatus id tempore quod in Hormisdam maledicus esset, in praesentia plurimorum proditorem eum vocans et susceptae contra Persas expeditionis auctorem, eoque nomine convictus capitis supplicium pertulit.

24. Ulterius profecto exercitu, paludes Arinthaes perscrutans multos in eis repertos captivos abduxit. hic primam Persae conglobati exploratores

ἀπήγαγεν. ἐνταῦθα πρῶτον οἱ Πέρσαι συστραφέντες ἐπῆλθον τοῖς τοῦ στρατοῦ προτρέχουσι κατασκόποις, ὄξέως δὲ τρυπέντες εἰς τὴν πλησίον ἀγαπητῶς συνέφυγον πόλιν. κατὰ δὲ τὴν ἀντιπέραις ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τοῖς ἐπιτεταγμένοις τὴν τῶν ὑποζυγίων 5 φυλακὴν οἰκέταις, καὶ ὅσοι μετὰ τούτων ἦσαν, ἐπελθόντες οἱ Πέρσαι τοὺς μὲν ἀπέκτειναν τοὺς δὲ ζῶντας ἀπήγαγον, ὅπερ πρῶτον ἐλάττωμα Ῥωμαίοις συμβᾶν ἀθνημίαν ἐνεποίησε τῷ στρατεύματι.

Ἐντεῦθεν ὀρμήσαντες ἦλθον εἰς τινὰ διώρυχα μεγίστην, ἣν 10 ἔλεγον οἱ τῆδε παρὰ Τραιῖανου διωρύχθαι Πέρσαις ἐπιστρατεύσαντος· εἰς ἣν ἐμβαλὼν ὁ Ναρμαλάχης ποταμὸς εἰς τὸν Τίγριν ἐκδίδωσι. ταύτην ὁ βασιλεὺς καθῆραι τε ἅμα καὶ ἔρηνυαν διανοήθη, πόρον τε τοῖς πλοίοις ἐπὶ τὸν Τίγριτα παρασκευάζων, καὶ εἴ πη παρείκοι, γεφύρας τῇ τοῦ πολλοῦ στρατοῦ διαβάσει. 15 (25) τούτων δὲ ταύτην πραττομένων, ἐπὶ τῆς ἀντικρὸς ὄχθης πλήθος Περσῶν συνδραμὸν ἰππέων τε καὶ πεζῶν, εἴ τις ἐπιχειρηθεῖν διάβαις, ἐπειρᾶτο κωλύειν. ταύτην ὁ βασιλεὺς τὴν παρασκευὴν τῶν πολεμίων βλέπων ἐπὶ τὸ διαπλέειν ἐπ' αὐτοὺς ἤρεθίζετο, καὶ σὺν ὀργῇ τοῖς στρατηγοῖς ἐνεκελεύετο τῶν πλοίων ἐπι- 20 βαίνειν. ἐπεὶ δὲ τὴν ἀντιπέραις ὄχθην θεωροῦντες ὑψηλοτέραν καὶ ἅμα θρυγκόν τινὰ συμπαρατεινόμενον, εἰς ἔρμα μὲν παραδείσου βασιλικοῦ τὴν ἀρχὴν ὠκοδομημένον, τότε δὲ τέλους πληροῦντα χρεῖαν, δεδιέναι τὰς εἰς ὕψους τῶν βελῶν τε καὶ πυρσῶν

12 ἐνδίδωσι LP.

14 ποι vulgo.

20 ἐπει] οἱ?

exercitum antecedentes adorti sunt. sed confestim in fugam acti cupide vicinam ad urbem convolabant. ex adversa vero ripa fluminis Persae calones aggressi, qui iumentis praesidio relictis fuerant, itidemque ceteros, quicunque cum his erant, partim occiderunt partim vivos abduxerunt. hoc detrimentum, quod primum Romanis accidit, consternatione quadam militum animos percussit.

Inde motis castris maximum quendam ad alveum fluminis ventum est, quem eius loci homines a Traiano, bellum Persis faciente, ductum esse commemorabant, et in quem Narmalaches fluvius derivatus in Tigrim semet exonerat. hunc et repurgare pariter imperator et explorare constituit, ut aditum navigiis ad Tigrim patefaceret, ac sicubi liceret, ad transvehendam maiorem exercitus partem pontes faceret. (25) haec cum istic fierent, in adversa ripa magnus Persarum numerus, tam equitum quam peditum, concursu facto, si quis transmissus tentaretur, prohibere nitebatur. hoc hostium institutum videns imperator ad transiendum in eos irritabatur. ideoque cum iracundia duces hortabatur ut naves ingrederentur. sed cum illi ripam adversam cernentes altiore, ac praeterea sepe quandam ad eam porrectam, ab initio muniendi paradisi regii causa structam, tunc usum muri

βολὰς ἔλεγον. ἔγκειμένον δὲ τοῦ βασιλέως δύο νῆες ὀπλιτῶν πλήρεις ἐπεραιώθησαν, ἃς εὐθὺς οἱ Πέρσαι πυροφόρων βελῶν πλήθος ἀφέντες κατέφλεξαν. ἐκδειματωθέντος δὲ πλέον τοῦ στρατοῦ, τὴν συμβᾶσαν ὁ βασιλεὺς καταστρατηγήσας διαμαρτίαν “περιγεγόνασιν” ἔφη “τῆς διαβάσεως, καὶ κύριοι τῆς ὄχθης γεγόνασι· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ πῦρ τὸ ἀπὸ τῶν πλοίων ἔξαφθὲν, διπερ αὐτὸς ἐπέσκηψα τοῖς ἐπὶ τῶν νεῶν στρατιώταις σύμβολον τῆς νίκης ποιήσασθαι.” τότε τοίνυν ἅπαντες, ὡς εἶχον, εἰς τὰ πλοῖα ἐμβάντες ἐπεραιώθησαν· καὶ ὅπη βάσιμον ἦν τὸ ὕδωρ ἐπιπηδήσαντες, εἰς τε τὸν ἐκ χειρὸς ἀγῶνα καταστάντες τοῖς Πέρσαις, οὐ μόνον ἐκράτησαν τῆς ὄχθης, ἀλλὰ καὶ τὰ πρότερον περαιωθέντα δύο πλοῖα καταλαβόντες ἡμίφλεκτα τοὺς περιλειμμένους ἔτι τῶν ἐν αὐτοῖς ὀπλιτῶν περιέσωσαν. ἐπιπεσόντων δὲ λοιπὸν τῶν στρατοπέδων ἀλλήλοις, ἐκ μέσης νυκτὸς διέμεινε μέχρι μέσης ἡμέρας ἢ μάχη. τέλος ἐνδόντες ἔφυγον προτροπαδὴν οἱ 15 Πέρσαι, τῆς φηγῆς ἠγησαμένων τῶν στρατηγῶν· ἦσαν δὲ οὗτοι Πιγρᾶξ τε, γένει καὶ ἀξιώσει προέχων ἀπάντων μετὰ τὸν σφῶν βασιλέα, καὶ Ἀνάρεος καὶ ὁ σουρήνυς αὐτός. φεύγουσι δὲ ἐκδρομῶντες Ῥωμαῖοι τε καὶ σὺν τούτοις οἱ Γόθοι πολλοὺς μὲν ἀπώλεσαν, χρυσίου δὲ πολλοῦ καὶ ἀργύρου γεγονάσιν ἐγκρατεῖς, 20 ἔτι δὲ κόσμον παντοῖον τοῖς τε ἀνδράσι καὶ ἵπποις περικειμένον, καὶ κλινῶν ἀργυρῶν καὶ τραπεζῶν, ὅσαις ἐνέτυχον ἐπὶ τῶν στρα-

1 πλήρεις] libri πλήθει. 17 et 18 Ammianus 24 6: cum Pigraxe (al. Tigrane) et Surena et Narseo.

praebentem, metuere se telorum et ignium de sublimi iactus dicerent, urgente imperatore navigia duo legionariis referta transiecere; quae Persae statim ignitorum telorum magna vi coniecta succenderunt. cum maiori trepidatione percussus esset exercitus, imperator vafro commento corrigens admissum erratum “successit” inquit “eis transiectis, ripaque potiti sunt: hoc enim ignis ille de navigiis accensus indicat; quem milites eo transmittentes excitare iusseram veluti bene rei gestae signum.” tunc igitur omnes ita ut instructi erant, naves ingressi transmisserunt; et qua vado per aquam iri poterat, in eam insilientes, comminus proelio cum Persis inito, non in ripam solum evaserunt, verum etiam recuperatis duabus illis iam semiustis navibus, quae prius transmisserant, reliquos adhuc in eis legionarios salvos eripuerunt. secundum haec congressis exercitibus a media nocte proelium ad meridiem usque perduravit. tandem Persae cedentes totis viribus fugam arripiebant, facto eius ab ipsis ducibus initio. hi duces erant Pigraxes, genere dignitateque secundum regem cunctos antecellens, et Anareus et ipse surenas. fugientes insecuti Romani, et cum eis Gothi, multos deleverunt, et auri argentique magna potiti sunt copia. variisque tam virorum quam equorum ornamentis, et argenteis lectis et mensis, quascunque relictas a ducibus in for-

τηγῶν ἐν τῷ χάρακι καταλειμμέναις. ἔπεσον δὲ καὶ ἐν τῇ μάχῃ Περσῶν μὲν πέντακόσιοι καὶ δισχίλιοι, Ῥωμαίων δὲ οὐ πλείους πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. τὸν δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ στρατοπέδου παιᾶνα Βίκτωρ ὁ στρατηγὸς ἔδοξέ πως ἑλαττοῦν καταπέλτη τρω-
5 θείς.

26. Τῇ δὲ ὑστεραία τὸν Τίγρητα ποταμὸν ὁ βασιλεὺς τὸ
στράτευμα ἐπὶ πολλῆς ἀδείας διαβιβάσας, τρίτῃ μετὰ τὴν μάχην
ἡμέρᾳ καὶ αὐτὸς μετὰ πάσης τῆς ἀμφ' αὐτὸν δορυφορίας ἐπε-
ραιούτο, καὶ πρὸς τι χωρίον ἔλθων (Ἀβουζαθὰ τοῦτο Πέρσαι
10 καλοῦσιν) ἡμέρας ἐν τούτῳ διέμεινε πέντε. διασκοπῶν δὲ περὶ
τῆς ἐπέκεινα πορείας ἄμεινον ἔχειν ᾤήθη. μηκέτι συμπαραπέμπειν
τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ τὸν στρατὸν, ἀνιέναι δὲ ἐπὶ τὴν μεσόγειαν,
ὡς οὐδενὸς ὑπολειπομένου πλοίων εἰς χρεῖαν αὐτοὺς καθιστάντος.
ταῦτα δὴ λαβὼν κατὰ νοῦν εἰσηγεῖται βουλὴν τῷ στρατῷ, τὰ
15 πλοῖα ἐμπροῆσαι κελεύων. καὶ πάντα, πλὴν ὀκτωκαίδεκα Ῥω-
μαϊκῶν Περσικῶν δὲ τεσσάρων, ἑδωκηνήθη πυρὶ. ταῦτα γὰρ
ἀμάξαις φερόμενα ἠκολούθει, ταῖς ἀνακνυτούσαις ὡς εἰκὸς ὑπη-
ρετησόμενα χρεῖαις. ὄλιγον δ' ἀνωτέρω τοῦ ποταμοῦ τὸ λειπό-
20 τεσ αὐτοῦ πον κατέλυνον. ἔνθα πολλοὶ πανταχόθεν ἠλίσκοντο Πέρ-
σαι καὶ κατεσφάττοντο. ἔλθόντες δὲ εἰς τὸν Δοῦρον ποταμὸν διέ-
βησαν τοῦτον γέφυραν ζεύξαντες. ἐπεὶ δὲ τοὺς Πέρσας ἐθείσαντο
τὸν μὲν ἐν τῇ γῆ πάντα χιλὸν κατακαύσαντας, ὡς ἂν τὰ ὑποζύγια

11 ἔχειν R: libri ἔχων.

sato reppererunt. ceciderunt in pugna Persarum duo milia quingenti, Romanorum non plures quam septuaginta quinque. ovationem exercitus ob partam victoriam visus est quodammodo dux Victor, catapultae laesus, immi-
nuere.

26. Postridie imperator exercitu trans Tigrim flumen magna cum securitate vecto, tertio post pugnam die cum universo satellitio suo et ipse transiciebat. cumque pervenisset ad castellum quoddam (Abuzatha Persae vocant), dies in eo quinque commoratus est. dispiciens autem de faciundo ulterius itinere rectius se facturum arbitratus est, si propter ripam fluminis exercitum non amplius duceret, sed ad mediterranea pergeret, quod nulla iam causa superesset quae usum navigiorum posceret. haec cum ei ad animum accidissent, exercitui consilium exponit, naves exuri iubens; quae quidem omnes, demptis decem et octo Romanis, Persicis quattuor, igni absumptae fuerunt. nam curribus hae vectae comitabantur exercitum, emergentibus, ceu par erat, usibus subserviturae. iam paulo supra flumen iter reliquum conficiendum erat. ubi locum qui Noorda dicitur attigissent, ibidem divertebant. complures hic Persae capti et trucidati. progressi ad Durum amnem ponte iuncto transierunt. conspicati Persas omne soli pabulum cremasse, ut iumenta Romanorum pastus inopia premerent, eosdemque

Zosimus.

τῶν Ῥωμαίων τροφῆς ἀπορία πιέζοιτο, συστάτας δὲ αὐτοὺς κατὰ πολλοὺς λόχους ἐκδέχεσθαι τοὺς Ῥωμαίους ὡς δὴ μὴ σφόδρα πολλοὺς διανοομένους, τότε δὴ συνειλεγμένους εἰς ταῦτόν θρασυμένοι πρὸς τὴν ὄχθην ἐχώρησαν τοῦ ποταμοῦ. τῶν δὲ ἡγουμένων τοῦ στρατοῦ κατασκόπων εἰς χεῖρας ἐλθόντων μοῖρα τινὶ Περσικῇ, 5 Μακαμαῖός τις γυνὸς ὑπὸ προθυμίας ἐπιπεσῶν τέσσαρας ἀναιρεῖ, συστραφέντων δ' ἅμα πολλῶν ἐπ' αὐτὸν κατασφάττεται. Μαῦρος δὲ ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, τὸ σῶμα ἰδὼν ἐν μέσοις κείμενον Πέρσαις, ἀρπάζει αὐτὸ καὶ τὸν πρῶτον παῖσαντα κτείνει. καὶ οὐκ ἀπέπε βαλλόμενος, ἄχρις ὅτε τὸν ἀδελφὸν ἔμπνουσ ἔτι τῷ στρατῷ παρ-10 ἔδωκεν.

27. Ἐλθόντες δὲ εἰς πόλιν Βαροφθάς τὸν χιλὸν εὔρον ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταπρησθέντα. μοῖρας δὲ τινος Περσῶν ἅμα Σαρακηνοῖς ἐπιφανείσης, καὶ οὐδὲ ἄχρι θείας τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν ὑποστάσης ἀλλ' αὐτόθεν ἀφανοῦς γενομένης, κατ' ἄλλ-15 γους εἰς ταῦτό συνιόντες οἱ Πέρσαις συνειλεγμένοι τε εἰς πλῆθος ἤδη παρεῖχον ὑπόνοιαν ὡς ἐπελευσόμενοι τοῖς ὑποζυγίοις. τότε δὴ πρῶτος ἐνδὸς τὸν θῶρακα ὁ βασιλεὺς παντὸς μὲν αὐτὸς προέδραμε τοῦ στρατεύματος, οἱ Πέρσαις δὲ οὐκ ὑπέμειναν, ἀλλ' εἰς τοὺς αὐτοῖς ἐγνωσμένους ἀποδρᾶναι διέγνωσαν τόπους. προῖων 20 δὲ εἰς κώμην ἐλήλυθε Σύμβραν, ἣτις ἐν μέσῳ δυοῖν κείται πόλειον, αἷς ὀνόματα Νισβαρα καὶ Νισχανάβη. διαιρεῖ δὲ ταύτας ὁ Τί-

6 Ammiano *Macchamaeus*. 12 Βαροφθάς P. 15 γινομένης
LP: corr S. 16 συνιόντες LP. 21 Ammiano *Hucumbtram*.

coactos in plures turmas Romanos opperiri, quos non admodum multos arbitrarentur, ubi iam collectos in unum conspexissent, ad ripam fluminis tendebant. hic cum exploratores, qui exercitum praecedebant, cum Persarum cuneo quodam manus conserent, Macamaeus quidam, prae animi alacritate inermis in hostes irruens, quattuor ex eis interficit. verum pluribus simul in eum conversis mactatur. eius frater Maurus conspectum medios inter Persas fraternum corpus arripit, et eum qui primus ictum intulerat occidit, neque telis petitus animum despondit, donec fratrem adhuc spirantem exercitui reddidisset.

27. Cum ventum ad oppidum Barophthas esset, pabulum a barbaris exustum reppererunt. posteaquam cuneus quidam Persarum cum Saracenis conspectus fuisset, ac ne facile quidem tenus exercitum Romanum sustinuisset, sed ex oculis se continuo subduceret, coeuntes alii post alios exiguo numero Persae, globo suorum collecto, Romanis eam de se praebebant opinionem quasi iumenta essent aggressuri. tum vero primus loricam induens imperator universum cursim anteibat exercitum; nec sustinuerunt impetum Persae, sed in loca sibi nota diffugiendum censuerunt. itaque progressus imperator ad vicum Symbraam venit, qui duobus oppidis interiacet, quorum nomina sunt Nisbara et Nischanabe. haec oppida Tigris dividit; et pons erat,

γρις, καὶ γέφυρα ἦν, ἣ τὰς ἐπιμιξίας τοῖς ἀμφοτέρων οὐκ ἤτορα ἐδίδον ῥαδίας καὶ συνεχεῖς, ἦν οἱ Πέρσαι κατέφλεξαν, ὡς ἂν μὴ διὰ ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι κατ' ἐξουσίαν ἐκατέρους παρενοχλοῖεν. ἔνθα πού λόγοι Περσῶν ἀναφανέντες ὑπὸ τῶν προνομιόντων
 5 κατασκόπων ἐτράπησαν. καὶ ἅμα τροφήν ἄφθορον ὁ στρατὸς εὐρὼν ἐν ταύτῃ τῇ κώμῃ, καὶ ὅσα πρὸς τὴν χρεῖαν ἤρει λαβῶν, τὸ περιττὸν ὅσον ἦν ἅπαν διέφθειρεν. ἐπεὶ δὲ μεταξὺ Δυναβῆς πόλεως καὶ Σύνκης ἐγένοντο, τοῖς φύλαξι τῆς οὐραγίας τοῦ στρατοπέδου συμπεσόντες οἱ Πέρσαι πολλοὺς ἀπέκτειναν, πλείους δὲ
 10 ἀποβυλόντες ἐτράπησαν, καὶ ἄλλως ἐλαττωθέντες· ἀηρέθη γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ σατραπῆς τις τῶν ἐπιφανῶν ὄνομα Δάκης, ὃς ἔτυχε πρότερον ἐπὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλεῦα Κωνσταντίον ἀπεσταλμένος, εἰρήνης πέρι καὶ καταλύσεως τοῦ πολέμου διαλεξόμενος.

15 28. Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς οἱ πολέμοι πλησιάζοντας Ἀκκήτη πόλει τοὺς ἐν τῇ γῆ καρποὺς ἐπυρρόλον· οἷς ἐπιδραμόντες οἱ Ῥωμαῖοι τὸ πῦρ κατέσβεσαν καὶ τῶν καρπῶν τοῖς λιπομένοις ἐχρήσαντο. περαιτέρω δὲ προελθόντες εἰς Μάρωνσα παρεγένοντο κώμην, ἣ τοῖς τὴν οὐραγίαν τοῦ στρατοῦ φυλάττουσιν ἐπιθέμενοι
 20 Περσῶν λόγοι συνέπεσον, καὶ ἀπώλεσαν ἄλλους τε στρατιώτας καὶ Βρετανίωνα τὸν ἡγεμονίαν ἔχοντα τοῦ λόχου, ἀνδρείως ἀγωνισάμενον. καὶ πλοῖα δὲ ἤλω κατόπιν πολὺ τοῦ στρατοπέδου τοῖς πολεμίοις περιπεσόντα. παραδραμόντες δὲ κώμας τινὰς εἰς Τοῦμ-

11 Ammiano *Adaces*.
 11 Ammiano *Vetranio*.

18 Ammiano *Maranga tractus*.

21 Am-

qui amborum incolis expedita frequentiaque commercia suppeditabat. eum Persae cremarunt, ne Romani per illum utrosque pro lubitu vexarent. hic conspectae Persarum cohortes ab exploratoribus pabulatum egressis in fugam actae sunt; et exercitus de inventa in hoc vico annonæ ubere cum ea sumpsisset ad usum quae sufficerent, quicquid erat reliquum, corruptit. inde cum inter oppidum Danaben et Syncam essent, Persae cum agminis extremi praesidiarii congressi multos interfecerunt: sed amissis pluribus terga dederunt, cum ceteroquin etiam inferiores discederent. nam hoc proelio nobiliss quidam satrapa trucidatus est, nomine Daces, legatus ad imperatorem Constantium missus, qui cum eo de pace componendoque bello colloqueretur.

28. Ubi Romanos ad oppidum Accetam propius accedere conspexissent hostes, fructus qui erant in agris exurebant; in quos incursione facta ignem Romani restinguebant, ac fructus reliquos usui suo reservabant. ulterius autem progressi ad vicum Maronsa pervenerunt; ubi turmae Persarum, extremi agminis praesidio relictos adortae, manum conseruerunt, et cum alios milites tum Brettanionem turmae ducem viriliter dimicantem interfecerunt. captae sunt et naves, quae longe a tergo exercitus in hostem inciderant. hinc vicos quosdam cursim praetergressi Tummaram venerunt,

μαραν ἦλθον, ἔνθα μετιμέλεια πάντας εἰσῆλθε τῆς τῶν πλοίων ἐμπρήσεως· τά τε γὰρ ὑποζύγια πρὸς τὴν τῶν ἐπιτηδείων κομιδὴν οὐκ ἐπῆρκει, τοσαύτην ὁδὸν καὶ πᾶσαν διὰ πολεμίας ταλαιπωρούμενα, καὶ οἱ Πέρσαι τὰ γεννήματα συλλέγοντες ὅσα οἶοι τε ἦσαν, καὶ τοῖς δυχρωτάτοις ἐνυποκλείσαντες τόποις, τῆς ἀπὸς τούτων χρείας τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀφηροῦντο στρατόπεδον. ἐν δὲ τούτοις ὅμως οὖσιν αὐτοῖς ἐπεφάνη Περσικὰ τάγματα, καὶ μάχης γενομένης ἐκράτουν τῷ πλείονι Ῥωμαῖοι, πολλοὺς ἄμα τῶν Περσῶν ἀνελόντες.

Τῇ δὲ μετὰ ταῦτα ἡμέρᾳ περὶ πλήθουσιν ἀγορὰν οἱ Πέρ-10
σαι συνταραχθέντες εἰς πλήθος τοῖς οὐραγοῖς τοῦ Ῥωμαίων στρατεύματος ἀδοκῆτοις ἐπέπεσον. οἱ δὲ ἀσύντακτοι τέως ὄντες καὶ τῷ αἰγνιδίῳ τῆς ἐφόδου συνταραχθέντες ὅμως ἀντεπιέναι προεθυμοῦντο, τοῦ βασιλέως ἤπερ εἰώθει περιόντος καὶ εἰς Θάρσος τὰς τάξεις ἐγείροντος. (29) ἐπεὶ δὲ εἰς χεῖρας ἕπαντες ἦλθον 15
ἀλλήλοις, ἐπιὼν τοὺς ταξιάρχους καὶ λοχαγούς, ἀναμειγμένος δὲ τῷ πλήθει, πλήττεται ἕξιφει παρ' αὐτὴν τῆς μάχης τὴν ἀκμήν, καὶ ἐπιτεθείς ἄσπιδι φοράδην ἐπὶ τὴν σκηπὴν ἄγειται, μέχρι τε νυκτὸς μέσης ἀρχέσας ἀπέθανεν, οὐ πόρρω τὴν Περσῶν ἡγεμονίαν ἀπωλείας καταστήσας ἐσχάτης. ἔτι δὲ τῆς τελευτῆς τοῦ 20
βασιλέως οὖσης ἀδήλου, τῶν Ῥωμαίων ὁ στρατὸς ἐπὶ τοσοῦτον ἐκράτησεν ὥστε πενήκοντα μὲν τῶν ἐν μεγίστῃ δυνάμει σατραπίας πεσεῖν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἄπειρον πλήθος. ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ βασιλέως

2 τὴν add S.

15 ἀγείραντος LP.

ubi concrematarum navium cunctos paenituit: quippe iumenta vehendo com-
meatui non sufficiebant, tanti iam itineris aerumnas in hostili solo confecta;
et Persae quoscunque poterant fructus colligentes, eorum intra munitissima
loca conclusorum usu Romanos prohibebant. hoc tamen rerum statu Persi-
cis legionibus conspectis, initaque pugna, longe Romani superiores evade-
bant, multis Persis interfectis.

Postridie eius diei, quo tempore forum frequentissimum erat, con-
globati Persae nec opinantes eos qui agmen extremum Romanorum co-
gebant adorti sunt. illi quamvis nondum ordines instruxissent et im-
pressionem subita perturbati essent, tamen vicissim in hostem pergebant
alacriter, principe more suo circumeunte et legiones ad virtutem exci-
tante. (29) cum ad manus undique ventum esset et imperator partim tur-
marum duces ac tribunos obiret, partim promiscue conferta in turba militum
versaretur, in ipso ardore proelii gladio feritur, scutoque impositus ad ten-
torium deportatur; ubi vita mediam ad noctem usque producta mortuus est,
Persarum imperio propemodum ab eo iam ad extremum exitium redacto. in-
terea vero dum principis obitus ignoratur, usque adeo exercitus Romanus
superior hostibus exstitit, ut quinquaginta maximae potestatis satrapae cum
infinita multitudine caderent. at ubi mors imperatoris innotuit, iamque mi-

καταφάνης ἐγένετο τελευτή καὶ ἀνέστρεψαν ἐπὶ τὴν σκηρὴν ἔνθα νεκρὸς ἔκειτο, ἔτι μὲν ἔνιοι Ῥωμαίων ἐμάχοντο καὶ τῶν πολεμίων ἐκράτουν, λόχοι δὲ τινες ἀπὸ φρουρίου Περσικοῦ τοῖς ὑπὸ Ὀρμισθὴν τεταγμένοις ἐπιθέμενοι κατέστησαν εἰς χεῖρας. μάχης δὲ 5 καρτερᾶς γενομένης ἔπεσεν Ἀνατόλιος ὁ τῶν περὶ τὴν ἀλλὴν ἡγούμενος τάξεων, ὃν καλοῦσι Ῥωμαῖοι μάγιστρον· καὶ Σαλούστιος ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος, ἐκπεσὼν τοῦ ἵππου, μικροῦ κατεσφάγη τῶν πολεμίων ἐπικειμένων, εἰ μὴ τῶν ὑπηρετῶν τις ἀποβὰς τοῦ ἵππου δέδωκεν αὐτῷ ῥασιώνην φυγῆς, συναποκλινάντιον αὐτῷ καὶ 10 τῶν ἀμφὶ τὸν βασιλέα δύο ταγματῶν, οὓς σκουταρίους προσαγορεύουσιν. ἕκ δὲ τῶν εἰς φυγὴν τετραμμένων ἄνδρες ἐξήκοντα μόνον, σφῶν καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἀξιώματος μεμνημένοι παραβαλλόμενοι τε ἄχρι θανάτου, τοῦ φρουρίου γέγονασιν ἐγκρατεῖς ἀπ' οὗ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπεξελθόντες οἱ Πέρσαι πλεονεκτεῖν ἔδοξαν· καὶ 15 τρεῖς ἑξῆς ἡμέρας τῶν πολεμίων ἐφειδρυνόντων, οὐκ ὀλίγον μέρους τοῖς πολιορκουσῖν ἐπιθεμένον, περιεσώθησαν.

30. Τότε τοίνυν τῶν ἐν τέλει πάντων ἡμᾶ τῷ στρατοπέδῳ συνειλεγμένων βουλὴ προετίθετο τίνι δέοι παραδοθῆναι τὴν τῶν ὄλων ἡγεμονίαν, ὡς οὐχ οἶον τε ὄντος δίχα τοῦ πάντων ἡγεσόμε- 20 νου τοὺς ἐπικειμένους ἐν μέσῃ τῇ πολεμικῇ κινδύνους διαφυγεῖν.

5 Ammiano *Anatolius officiorum magister*: libri hoc loco Ἀντώνιος. et ipse Zosimus eum vocat (cap. seq. p. 167, 1) Ἀνατόλιον; quare correxi contextus nomen. cf. Prosopogr. C. Th. 9 *rectius ἔδωκεν. S.* 10 *σχολαρίους* Gothofredus ad leg. 8 de ann. civ. nam duae memorantur scholae, *scutariorum* scilicet et *clibanariorum*, quae stipando imperatori institutae erant. R.

lites reversi essent ad tentorium in quo cadaver iacebat, pugnant adhuc quidem nonnulli Romani atque hostem superabant: sed cohortes quaedam e castello Persico, parentes Hormisdae imperio milites adortae, manum cum eis conserebant. sacri cepto proelio Anatolius cecidit, ordinum palatinorum dux, quem Romani magistrum officiorum vocant. et Salustius praefectus praetorii cum ex equo decidisset, imminentibus hostibus fere fuisset trucidatus, nisi quidam ex apparitoribus equo descendens fugae capessendae facultatem ei praeuisset, recedentibus una cum ipso et iis ordinibus duobus, qui stipare imperatorem consueverunt ac Scutarii dicuntur. ceterum ex his qui terga dederant, sexaginta duntaxat milites, tum sua tum Romani nominis dignitate ad animum revocata, et ad mortem usque discrimini semet obii- cientes, eo castello potiti sunt de quo Romanos adorti Persae superiores existisse visi fuerant. cumque continuo deinceps triduo circumsiderentur ab hostibus, non exigua parte copiarum obsessores aggressa salvi evaserunt.

30. Tum vero cunctis optimatibus una cum exercitu collectis, consultatum est cuinam rerum summa committenda esset, quod fieri nullo modo posset ut ex imminentibus medio in hostico periculis principe destituti eva-

Iovianus. καὶ ψήφῳ κοινῇ βασιλεὺς Ἰοβιανὸς ἀναδείκνυται, Βαρρωνιανοῦ τοῦ τῶν δομestikῶν ἡγουμένου τάγματος παῖς.

Τὰ μὲν οὖν ἄχρι τῆς Ἰουλιανοῦ τελευτῆς τόνδε πέπρακται τὸν τρόπον, Ἰοβιανὸς δὲ τὴν ἄλουργίδα ἐνδὸς καὶ τὸ διάδημα περιθέμενος εἶχετο τῆς ἐπὶ τάδε πορείας. ἐπεὶ δὲ εἰς Σοῦμα τὸ 5 φρούριον ἦλθεν, ἐπιπεσοῦσα ἡ Περσῶν ἵππος τοῖς ἀμφ' αὐτόν, ἐλέφαντός τε οὐκ ὀλίγους ἐπαγαγοῦσα, τοὺς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας ἐκάκουν. ἐτετάχατο δὲ ἐν τούτῳ Ἰοβιανοὶ καὶ Ἐρκουλιανοί. ταγματῶν δὲ ταῦτα ὀνόματα, παρὰ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ καταστάντα, φερόντων τὰς τούτων ἐπωνυμίας· ὁ μὲν γὰρ Λιδὸς ὁ δὲ 10 Ἡρακλέους ἐπώνυμον εἶχε. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὑπὸ τῆς τῶν ἐλεφάντων ἀλκῆς ἐβιάζοντο, καὶ πολλοὶ φεύγοντες ἔπεσον. ἐπελαυνόντων δὲ αὐτοῖς τῶν Περσῶν πρὸς τῇ ἵπῳ καὶ τοὺς ἐλέφαντας, ἦλθον εἰς τι χωρίον ἄναντες, ἐν ᾧ τοὺς τῶν Ῥωμαίων σκευοφόρους ἔτυχεν εἶναι. τούτων δὲ συνεπιλαβόντων αὐτοῖς τοῦ κινδύ- 15 νου καὶ ἐξ ὑπερδεξίου τοὺς Πέρσας ἀκοντιζόντων, ἐτρώθησάν τινες τῶν ἐλεφάντων, καὶ ἥπερ ἦν ἔθος αὐτοῖς, ἔφυγον ὀδυνώμενοι μετὰ βρυγηθμοῦ καὶ τὴν ἵππον ἄπασαν συνετάραξαν, ὥστε τῇ φυγῇ καὶ ἐλέφαντας ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν κατασφαγῆναι καὶ πολλοὺς ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ πεσεῖν. ἀπέθανον δὲ καὶ Ῥωμαίων 20 τρεῖς λοχαγοὶ γενναίως ἀγωνισάμενοι, Ἰουλιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς καὶ Μακρόβιος. διερευνώμενοι δὲ τοὺς κειμένους, καὶ ἐν τούτοις

5 Ammiano Sumere.

21 Ammiano Maximus.

derent. ideoque suffragio communi Iovianus imperator designatur, Varro-
niani domesticorum tribuni filius.

Et quae quidem ad obitum usque Iuliani acciderunt, in hunc gesta fuere
modum. Iovianus induta purpura sumptoque diademate, contentis itineri-
bus domum pergebat. ad Suma castellum ubi venisset, equitatus Persicus
in Romanos irruptione facta, nec paucis adductis elephantis, dextrum cornu
infestabat, in quo Ioviani et Herculiani constituti erant. eae sunt a Dio-
cletiano et Maximiano profectae legionum appellationes, habentium cogno-
mina principum illorum, quorum alter Iovis alter Herculis cognomentum
usurpavit. ac initio quidem vim roboris elephantorum non sustinebant, et
multi fugientes cadebant. verum ubi pariter et equitatum et elephantos Per-
sae in nostros concitabant, ventum est ad acclivem quandam locum, in quo
Romanorum forte calones erant. his in periculi societatem venientibus tela-
que in Persas de sublimi iacentibus elephantis quidam vulnerati sunt; qui
more suo fugam dolore perciti cum barritu capessebant, et equitatum omnem
conturbabant, ita quidem ut tam in hac fuga elephantis a militibus interfice-
rentur quam in ipso proelio complures ex hostibus caderent. perierunt et
Romani legionum tribuni tres, dum fortiter dimicant, Iulianus Maximianus
et Macrobius. cumque humi iacentes perquirent, et inter eos Anatoli

εὐρόντες τὸ Ἀνατολλίου σῶμα, ταφῆς ἤξιωσαν ἧς ὁ καιρὸς ἐδίδον, πολεμίων πανταχόθεν ἐπικειμένων. ἡμέρας δὲ τέσσαρας προελθόντες καὶ πανταχόθεν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐνοχλούμενοι, διωκόντων μὲν ἐπὶ ὁδεύοντας ἴδιοιεν, φευγόντων δὲ ὅποτε αὐτοῖς ἀντεπίλοιον Ῥωμαῖοι, γενομένης τινὸς εὐρυχωρίας αὐτοῖς τὸν Τίγριν περαιωθῆναι διέγνωνσαν. ἄσκοδὸς τοῖνυν ἀλλήλοις συνδήσαντες καὶ ζεύγματα τροπὸν τινα διὰ τούτων κατασκευάσαντες ἐποχοῦμενοι τε τούτοις διέβησαν. ὡς δὲ τῆς ἀντιπέρας ἐκράτησαν ὄχθης, τότε δὴ καὶ οἱ στρατηγοὶ σὺν τοῖς λειπομένοις ἐπ' ἀδείας ἐπεραιώθησαν. οὐδὲ οὕτω δὲ τῶν Περσῶν ἀποστάντων ἀλλὰ σὺν πολλῷ πλήθει κατὰ πᾶν τῆς ὁδοῦ μέρος ἐπικειμένων, ἐν πᾶσιν ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι κινδύνοις, ὑπὸ τε τῶν περιεστώτων κακῶν καὶ προσέτι ἐνδείᾳ τροφῆς πιεζόμενοι.

31. Καίπερ οὖν ἐν τούτοις ὄντι τῷ στρατοπέδῳ περὶ φιλικίας ὅμως ἐποιῶντο λόγους οἱ Πέρσαι, συρρήναν τε καὶ ἄλλους τῶν ἐν δυνάμει παρ' αὐτοῖς ὄντων ἐκπέμψαντες. Ἰοβιανοῦ δὲ τοῦ περὶ τῆς εἰρήνης προσδεξαμένου λόγους, στείλιαντός τε Σαλούστιον τὸν τῆς ἀλλῆς ὑπαρχον καὶ Ἀρινθαῖον σὺν τούτῳ, λόγων περὶ τούτου γενομένων αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους ἐγίνοντο μὲν τριακοντούταις σπονδαί, συνδόκει δὲ Ῥωμαίους τοῦ τε Βαβδικηνῶν ἔθρους ἐκοτῆναι τοῖς Πέρσαις, ἔτι δὲ Καρδουήνων καὶ Ῥημῆνων καὶ Ζαληνῶν τε πρὸς τούτοις καὶ ἐπὶ πᾶσι περὶ αὐτὰ φρουρίων,

16 οἱ ἐν δυνάμει *optimates* Ammiano.

20 Ammiano Zabdicena.

21 Ammiano Corduena.

Ammiano Rehimena.

22 περὶ]

τῶν περὶ S.

cadaver repperissent, id ea sepultura coonestarunt quam temporis ratio concedebat, hostibus undique urgentibus. dies progressi quattuor et ab hostibus undique vexati, persequentibus, si Romanos proficisci viderent, fugientibus, quoties iidem ipsos invaderent, ubi latius spatium nacti fuissent, Tigrim transmittere decreverunt. itaque colligatis utribus, cum ex iis iuga quasi quaedam confecissent, his ipsis invecti transiecerunt. posteaquam adversa ripa milites potiti fuissent, etiam duces cum reliquis secure transmiserunt. verum ubi ne sic quidem abscederent Persae, sed magna cum multitudine hominum ab omni parte, qua eundem erat, imminerent, nullo non in periculo Romani versabantur, qui et a malis circumstantibus et praeterea commeatus inopia premerentur.

31. Licet igitur haec esset exercitus condicio, nihilo tamen minus Persae de pace tractabant, surena et aliis apud eos potestate praeditis ad Romanos ablegatis. hanc pacis mentionem cum Iovianus admitteret, ac Salustium praefectum praetorii cum Arinthaeco misisset, institutis inter hos de pace colloquiis mutuis annorum quidem triginta factae sunt indutiae, sed utrinque consensum ut Romani Babdicenorum gentem Persis cederent, itemque Carduenorum et Rhemenorum et praeterea Zalenorum, ac postremo,

ὄντων τὸν ἀριθμὸν πεντεκαίδεκα, μετὰ τῶν οὐκ ἐκ τῶν καὶ κτημάτων καὶ ζώων καὶ πάσης ἀποσκευῆς, Νίσιβιν δὲ παραδοῦναι δίχα τῶν ἑνοικούντων· ἐδόκει γὰρ τούτους, ἔνθα ἂν δόξειε Ῥωμαίοις, μετοικισθῆναι. προσαφείλοντο δὲ καὶ Ἀρμενίας τὸ πολὺ μέρος οἱ Πέρσαι, βραχὺ τι ταύτης Ῥωμαίοις ἔχειν ἐνδόντες. ἐπὶ τούτοις αἱ σπονδαὶ γιγνόμεναι καὶ γραμματεῖσι ἐκατέρωθεν ἐπισφραγισθεῖσαι δεδώκασιν Ῥωμαίοις εὐρυχωρίαν τῆς οἴκαδε ἐπανόδου, κατὰ μηδὲν τὰ Περσῶν διαφθείρουσιν ὄρια, μήτε αὐτοῖς ὑπὸ Περσικῆς ἐπιβουλενομένοις ἐνέδρας.

32. Εἰς τοῦτο τῆς ἱστορίας ἀφικνόμενος τὸ μέρος ἐπὶ τοῖς 10 ἀνωτάτω μοι χρόνους ἐπῆλθεν ἀναδραμεῖν, καὶ ζητῆσαι εἴ ποτε Ῥωμαῖοι τῶν αὐτοῖς τι κτηθέντων ἐτέροις ὑπέστησαν παραδοῦναι, ἢ ὅλως ἕτερόν τι ἔχειν τῶν ὑπὸ τὴν ἐπικράτειαν αὐτῶν ἄπαξ γενομένων ἠγέροντο. Λευκίον γὰρ Λουκούλλου Τιγράνην κατελόντος καὶ Μιθριδάτην, περιποιήσαντός τε πρώτου τῇ Ῥωμαίων 15 ἀρχῇ τὰ μέχρις Ἀρμενίας τῆς ἐνδοτάτω καὶ Νίσιβιν ἐπὶ τούτοις καὶ τὰ πρόσκινα φρούρια ταύτη, Πομπήϊος Μάγνος τοῖς τούτου κατορθώμασι τέλος ἐπιτιθεῖς διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης εἰρήνης τὴν τούτων Ῥωμαίοις ἐβεβαίωσε κτήσιν. ἐπεὶ δὲ Περσῶν αὐθις κινήσεων χειροτόνησεν ἡ γερουσία Κράσσον αὐτοκράτορα 20 στρατηγόν, ὃ δὲ εἰς χεῖρας ἑλθὼν ἀσυχρὰν ἄχρι τοῦδε Ῥωμαίοις κατέλιπε δόξαν, ἁλὸς τε ἐν τῇ μάχῃ καὶ παρὰ Πέρσαις ἀποθα-

18 congruentius γενομένης. S. 20 libri αὐτοκράτορα καὶ στρατηγόν.

quae in his essent castella, numero quindecim, una cum incolis et praediis et iumentis et omni apparatu, Nisibim vero sine incolis traderent: hos enim placuit, quocumque Romanis visum esset, commigrare. praeterea Persae magnam Armeniae partem adimebant, perpusillum quiddam in ea Romanis possidendum relinquentes. his condicionibus initum foedus, et instrumentis utrinque consignatum, facultatem Romanis domum redeundi praebeuit, ita quidem ut Persarum finibus nullum ab illis detrimentum inferretur, nec vicissim Persicae Romanis insidiae tenderentur.

32. Posteaquam ad hanc historiae partem perveni, ad superiora mihi tempora recurrere subit et indagare num ab se parta Romani unquam aliis ut traderent imperare sibi potuerint, aut ut haberent alii quicquam eorum quae semel in ipsorum dicionem venissent passi fuerint. nam cum L. Lucullus regno Tigranem Mithridatemque deiecisset, ac primus imperio Romano sitas ad intinam usque Armeniam regiones ipsamque praeterea Nisibim acquisivisset una cum finitimis eidem castellis, Pompeius Magnus, rebus ab hoc praeclare gestis finem imponens, per constitutam ab se pacem Romanis horum possessionem stabilivit. postea vero quam Persis rursus commotis praetorem summa cum potestate Crassum senatus creasset, atque is cum hoste congressus foedam in hunc usque diem Romanis infamiam reliquisset, in ipso proelio captus et apud Persas exstinctus, copiarum dux fa-

νών, τότε παραλαβὼν τὴν στρατηγίαν Ἀντώνιος, καὶ τῷ Κλεο-
 πάτρως ἐχόμενος ἔρωτι, τοῖς περὶ τὸν πόλεμον ἐκμιλῶς καὶ ὀλιγώ-
 ρως προσέσχε· καὶ ἀπήλλαξε μὲν κάκεινος ἀνάξια πεπραχῶς τοῦ
 Ῥωμαίων ὀνόματος, Ῥωμαῖοι δὲ οὐδὲ τούτων αὐτοῖς τῶν ἐλατ-
 5 τωμάτων συμβάντων ἐκπεπτώκασι τούτων τῶν τόπων τινός. με-
 ταστάντος δὲ αὐτοῖς εἰς μοναρχίαν τοῦ πολιτεύματος, καὶ τοῦ Σε-
 βαστοῦ στήσαντος ὄρια τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ Τίγριν τε καὶ Εὐφρά-
 την, οὐδὲ οὕτω τῆς χώρας ταύτης ἀπέστησαν. χρόνοις δὲ πολ-
 λοῖς ὕστερον Γορδιανοῦ τοῦ βασιλέως Πέρσαις ἐπιστρατεύσαντος
 10 καὶ ἐν μέσῃ τῇ πολέμῳ πεισόντος, οὐδὲ μετὰ ταύτην τὴν νίκην
 οἱ Πέρσαι παρῆσαντό τι τῶν ἤδη Ῥωμαίοις ὑπεκλήων γεγενη-
 μένων, καὶ ταῦτα Φιλίππου διαδεξαμένον τὴν ἀρχὴν καὶ εἰρήνην
 αἰσχίστην πρὸς Πέρσας θεμένον. μετ' οὐ πολὺ δὲ τῇ ἐφ' αὐτοῦ
 Περσικοῦ πυρὸς ἐπιβρίσαντος, ἀλούσης δὲ κατὰ κράτος τῆς μεγάλ-
 15 λης Ἀντιοχείας καὶ μέχρι τῶν Κιλικίων πλῶν τοῦ Περσικοῦ
 στρατεύματος διαβάντος, Οὐλεριανὸς αὐτοῖς ἐπιστρατεύσας ὁ
 βασιλεὺς, καὶ ὑπὸ τὰς Περσῶν γενόμενος χεῖρας, οὐδὲ οὕτω Πέρ-
 σαις ἄδειαν δέδωκεν ἕφ' ἑαυτοῖς τὰ χωρία ταῦτα ποιήσασθαι.
 μόνῃ δὲ ἡ Ἰουλιανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τελευτῇ πρὸς τὴν τούτων
 20 ἀπώλειαν ἤρκεσεν, ὥστε ἄχρι τοῦδε μηδὲν δυνήθῃναι τούτων τοὺς
 Ῥωμαίων βασιλέας ἀναλαβεῖν, ἀλλὰ καὶ προσαπολέσει κατὰ
 βραχὺ τὰ πλείονα τῶν ἐθνῶν, τὰ μὲν αὐτόνομα γεγονότα, τὰ δὲ
 βαρβάρους ἐκδεδομένα, τὰ δὲ εἰς ἐρημίαν πολλὴν περιστάντα.

7 libri τίγριν τε καὶ: an Τίγρητα καὶ? 14 ἐπιβρῦσαντος
 vulgo.

ctus Antonius et amore Cleopatrae captus, negligenter rebus ad bellum ad-
 ministrandum pertinentibus et segniter intentus erat, ita quidem ut et ille
 discesserit admissis quibusdam indignis Romano nomine. nec tamen Ro-
 mani, licet eis hi casus adversi accidissent, ullam ex hisce provinciis ami-
 serunt. re vero publica ipsorum in unius dominatum commutata, cum Au-
 gustus limites imperio Romano statuisset Tigrim et Euphraten, ne sic qui-
 dem hac regione cesserunt. longo secundum haec interjecto tempore, cum
 Gordianus imperator bello Persas adortus esset ac medio in hostico cecidisset,
 ne post hanc quidem victoriam Persae quicquam eorum quae Romanae
 dicioni subiecta fuissent avulserunt; idque Philippo successionem imperii
 consecuto, qui turpissimam cum Persis pacem fecit. non multo post, cum
 ignis Persicus Orientem invadendo permeasset, ac magna illa capta per vim
 fuisset Antiochia, copiaque Persicae Cilicum ad portas usque penetrasset,
 Valerianus imperator in eos expeditione suscepta, Persarum in potestatem
 redactus, ne sic quidem concessit Persis ut istaec loca sui iuris efficerent.
 sola mors imperatoris Iuliani ad horum amissionem sufficit, adeo quidem ut
 hucusque nihil horum imperatores Romani recuperare potuerint, sed paula-
 tum etiam plures gentes amiserint; quarum aliae semet in libertatem vindica-

ταῦτα μὲν οὖν τῆς συγγραφῆς προοίους ἐπὶ τῶν πραγμάτων δειχθήσεται.

33. Τῆς δὲ πρὸς Πέρσας γενομένης εἰρήνης ὃν διεξήλθομεν τρόπον, Ἰοβιανὸς ὁ βασιλεὺς μετὰ ἀδελφῶν ἐπανιῶν ἅμα τῷ στρατοπέδῳ καὶ πολλαῖς περιπεσῶν δυσχωρίαις καὶ τόποις ἀνόδροις, πολλοὺς τε τῆς στρατιᾶς ἀποβαλὼν ἐν τῇ διὰ τῆς πολεμίας παρόδῳ, Μαυρικίον μὲν τῶν λοχαγῶν ἓνα τροφήν ἐκ Νισίβιος ἀγαγεῖν ἐκέλευε τῷ στρατοπέδῳ, ἀπαντῆσαι δὲ μετὰ ταύτης ὡς ἂν οἶός τε ἢ πορρωτάτω, κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν ἄλλους ἐξέπεμπε, τὴν Ἰουλιανοῦ τελευτήν καὶ τὴν ἀνάρρησιν τὴν οἰκίαν ἀπαγγελοῦντας. μάλιστα δὲ σὺν πολλῇ κακοπαθείᾳ τῇ Νισίβει πλησιάζας ἐπιστῆναι μὲν οὐκ ἤθελε τῇ πόλει τοῖς πολεμίοις ἐκδομένην, καταλύσας δὲ ἐν τινὶ πρὸ τῆς πύλης ὑπαίθρῳ τῇ ὑστεραία στεφάνους ἅμα καὶ ἱεσίας ἐδέχετο, πάντων ὅσοι κατὰ τὴν πόλιν ἦσαν ἐκλιπαροῦντων μὴ προέσθαι σφῶς μηδὲ εἰς πείραν καταστῆσαι βαρβάρων ἡθῶν, τοσαύτη ἐτῶν ἑκατοντάς, τοῖς Ῥωμαίων νόμοις ἐντετραμμένους. ἀσχερὸν δὲ καὶ ἄλλως εἶναι Κωνσταντιῶν μὲν τρεῖς Περσικοὺς πολέμους ἀναδεξιόμενον καὶ ἐν πᾶσιν ἐλαττωθέντα Νισίβιος ἀντιλαβέσθαι, καὶ πολιορκουμένην αὐτὴν καὶ εἰς ἔσχατον ἐλθοῦσαν κινδύνου διὰ πάσης περισῶσαι σπουδῆς, αὐτὸν δὲ μηδεμιᾶς τοιαύτης ἐπικειμένης ἀνάγκης τοῖς πολεμίοις τὴν πόλιν ἐκδοῦναι καὶ δεῖξαι Ῥωμαίοις ἡμέραν ἢ οὐπω τεθέανται, περιδεῖν ἀνυκαζόμενοι πόλιν τοσαύτην καὶ χώραν

5 δυσχερεῖαις P.

16 τοσαύτας ἐτῶν ἑκατοντάδας H cum S.

runt, aliae barbaris se dediderunt, aliae magnam ad solitudinem redactae sunt et haec quidem a nobis in historiae progressu de rebus ipsis ostenduntur.

33. Pace cum Persis eo quo diximus modo constituta, Iovianus imperator secure cum exercitu revertens, et in aspera et inaquosa loca multa delatus, compluribus in hostilis soli transitu militibus amissis, unum ex tribunis Mauricium Nisibi commeatum exercitui apportare iussit, et cum eo quam longissime posset militibus obviam venire. misit et alios in Italiam, qui Iuliani obitum et designationem ipsius nuntiarent. ubi vix magno labore atque aermna propius Nisibim accessisset, oppidum quidem hosti deditum ingredi recusabat, sed in quadam ante portam area sub dio divertens postridie coronas et supplicationes recipiebat, oppidanis omnibus obsecrantibus ne se desereret, neve barbaros mores experiri cogeret eos qui tot iam saeculis Romanis legibus innutriti fuissent. foedum et ceteroquin esse, Constantium tribus susceptis bellis Persicis, in omnibus superatum, Nisibi tamen praesidio fuisse, atque illam obsessam et extremum in discrimen adductam omni studio incolumem servasse: ipsum nulla tali necessitate urgente civitatem hosti dedere, ac eum diem Romanis conspiciendum praebere quem necdum antehac viderint; qui tantum ut oppidum tantaque regio tradatur hostibus,

πολεμίοις ἐκδεδομένην. ἐπεὶ δὲ τούτων ὁ βασιλεὺς ἀκούων τὰ
 συντεθειμένα πρόσχετο, Σαβίνος τοῦ βουλευτικοῦ προεστῶς κα-
 ταλόγου προσετίθει τοῖς παρὰ τοῦ πλήθους εἰς ἰκεσίαν προσενε-
 χθεῖσιν ὡς οὔτε δαπάνης εἰς τὴν πρὸς Πέρσας δεήσονται μάχην
 5 οὔτε ἐπικουρίας ἐπεισάκτου, δυνήσονται δὲ αὐτοὶ σώμασιν οἰκείοις
 καὶ δαπανήμασι τὸν ἐπαχθησόμενον αὐτοῖς ἀποκρούσασθαι πό-
 λεμον, κρατήσαντές τε ἔσονται πάλιν ὑπήκοοι Ῥωμαίοις, τὰ προσ-
 ταττόμενα πληροῦντες ὃν τρόπον καὶ πρότερον. τοῦ δὲ εἰπόν-
 τος οὐδὲν οἶόν τε τῶν συντεθειμένων παραβαθῆναι, πολλάκις οἱ
 10 ἀπὸ τῆς πόλεως ἰδεήθησαν ἰκετεύοντες μὴ στερηθῆναι τὴν Ῥω-
 μαίων ἀρχὴν τοῦ προτειχίσματος. (34) ἐπεὶ δὲ ἤνουν πλέον
 οὐδέν, ἀναχωρήσαντος σὺν δρογῇ τοῦ βασιλέως καὶ Περσῶν παρα-
 λαβεῖν κατὰ τὰς σπονδὰς ἐθελόντων τὰ τε ἔθνη καὶ τὰ φρουρία
 καὶ τὴν πόλιν, οἱ μὲν τῶν ἔθνων καὶ τῶν φρουρίων οἰκήτορες, εἰ
 15 μὴ λάθρα φυγεῖν ἠδυνήθησαν, ἐνέδοσαν τοῖς Πέρσαις πράττειν
 εἰς αὐτοὺς ὅ τι βούλονται, Νισιβηνοὶ δὲ ἀνακαυχῆς εἰς τὸ μετα-
 σταῆναι τυχόντες, οἱ μὲν πολλοὶ καὶ σχεδὸν ἅπαντες εἰς τὴν Ἀμιδαν
 ἀπανεστήσαν, ὀλίγοι δὲ ἑτέρας κατόκησαν πόλεις. πάντα δὲ ἦν
 οἰμωγῆς καὶ θρήνων μεστά, πόλεως ἐκείστης ἐκκεῖσθαι ταῖς Περ-
 20 σῶν ἐφόδοις, Νισίβιος δοθείσης αὐτοῖς, οἰομένων. Καρρηνοῖς
 δὲ τοσοῦτον ἐγένετο πένθος τῆς Ἰουλιανοῦ τελευτῆς μηνυθείσης
 ὥστε τὸν ἀπαγγέλλαντα καταλεῦσαι σωρόν τε λίθων μέγιστον ἐπ’

3 προενεχθεῖσιν interpres.

16 Νισιβηνοὶ vulgo.

permittere cogantur. cum haec audiens imperator pacta conventa prae-
 texeret, Sabinus, ordinis decurionum princeps, ad ea quae a populo suppli-
 candi causa prolata fuerant, nec opus esse sibi sumptu ad bellum Persicum,
 adiecit, nec auxilii externis, sed ipsos posse corporibus suis et impensis in-
 ferendum sibi bellum propulsare; quo in bello si victoria potiti fuissent, rur-
 sus se Romanorum subditos futuros, eodemque modo facturos imperata quo
 prius. illo subiciente pacta conventa violari non posse, multoties oppidani
 supplices orabant ne Romanum imperium hoc propugnaculo spoliaretur. (34)
 verum ubi nihil proficerent amplius, imperatore cum iracundia quadam ab-
 scedente, ac Persis secundum pacis leges et ipsas gentes et castella et urbem
 occupare volentibus, nonnullae quidem gentes et castellorum incolae, nisi
 clam aufugere potuissent, potestatem faciebant Persis secum quicquid velent
 agendi; Nisibini autem, indutiis ad migrandum impetratis, maiori ex parte,
 ac propemodum omnes, Amidam discessere; pauci ad inhabitandum alia se
 contulerunt oppida. cuncta vero lamentis et ululatibus erant plena, quod
 civitas quaelibet, Nisibi tradita, Persarum se grassationibus expositam pu-
 taret. Carreni vero tantum percepere dolorem morte Iuliani nuntiata, ut
 eum qui nuntium hunc attulerat lapidibus obruerent, ingentemque lapidum

αὐτῷ ἀνεγείραι. τοσαύτην ἰσχυσεν ἀνδρὸς ἐνὸς τελευτῇ τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἐμποῖσθαι μεταβολήν.

Ἰοβιανοῦ δὲ σπουδῇ τὰς πόλεις διαδραμόντος, οἷα δὴ πένθει καὶ στυγνότητι τῶν πόλεων ἐχομένων καὶ ἰλαρὸν οὐδὲν ἢ χάριεν ἐνδείξασθαι, καθάπερ ἦν ἔθος τοῖς αὐτόθι δῆμοις, ὑφισταμένων, 5 παρεγένοντο μὲν τῶν στρατιωτῶν ὅσοι τὴν δορυφορίαν εἶχον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἅμα τῷ βασιλεῖ, εἶπετο δὲ καὶ ὁ στρατὸς ἅπας τῷ Ἰουλιανοῦ σώματι. καὶ τοῦτο μὲν εἰς Κιλικίαν ἀπενεχθὲν ἐν τινι Ταρσοῦ προαστείῳ βασιλικῇ ταφῇ παρεδίδото, καὶ ἐπίγραμμα 10 μα προσεγράφετο τῷ τάφῳ τοιόνδε.

Ἰουλιανὸς μετὰ Τίγριν ἀγάρροον ἐνθάδε κεῖται,

ἀμφοτέρων βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής.

(35) ἐχόμενος δὲ τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς Ἰοβιανὸς ἄλλα τε διετίθει, καὶ τοῖς ἐν Παιονίᾳ στρατοπέδοις Λουκιλλιανόν, ὄντα κηδεστὴν αὐτῷ, καὶ Προκόπιον καὶ Οὐαλεντιανόν, ὃς μετὰ 15 ταῦτα γέγονε βασιλεὺς, ἐξαπέστειλε, τὴν τε Ἰουλιανοῦ τελευτὴν ἀπυγγελούστας, καὶ ὅτι περ εἴη μετ' αὐτὸν αὐτοκράτωρ προβεβλημένος. ἀλλ' οἱ ἐν τῷ Σιρμίῳ Βατάβοι, πρὸς φυλακὴν ἀπολειμμένοι τῆς πόλεως, ἅμα τῇ ἀκοῇ τὸν μὲν Λουκιλλιανὸν ὡς τηλικούτων κακῶν ἄγγελον διεχρήσαντο, ἐν οὐδενὶ τὸ πρὸς τὸν 20

10 Inscriptionem hanc sepulchralem varie exhibent. versus ultimus Homeri est, Il. γ 279. Zonaras 13 13: Κύνῳ ἐπ' ἀργυρόεντι ἀπ' Εὐφρατῆος ῥοάων Πέρσιδος ἐκ γαίης ἀτελευτητῶ ἐπὶ ἔργῳ κινήσας στρατιῆν τὸδε Ἰουλιανὸς λάχε σῆμα, ἀμφοτέρων, βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής. iisdem verbis Cedrenus R. 11 ἀγάρροον LP. 15 Οὐαλεντιανόν P.

acervum super eum excitarent. tantam unius viri mors publicis in rebus mutationem efficere potuit.

Ceterum Ioviano celeriter oppida percurrente, quod ea luctus atque maeror occupassent, nec laeti iucundive quicquam exhibere pro istorum more populorum possent, quotquot erant satellitio imperatoris deputati milites, Antiochiam cum imperatore profecti sunt, universo exercitu Iuliani cadaver comitante; quod in Ciliciam deportatum quodam in suburbio Tarsi regiae sepulturae mandatum fuit, ad tumulum huiusmodi epigrammate adscripto:

Tigride Iulianus iacet hic post fata relicto,
rex pariter bonus et bellator acerrimus idem.

(35) Iovianus summo intentus imperio cum alia disponebat, tum ad exercitum in Pannonia Lucillianum socerum suum et Procopium et Valentinianum, qui secundum haec factus est imperator, ablegavit, ut et Iuliani mortem eis nuntiarent et se post illum principem lectum exponerent. sed apud Sirmium Batavi, qui ad oppidi praesidium relicti fuerant, cum primum haec audivissent, Lucillianum veluti tantorum malorum nuntium interfece-

βασιλέα Θέμενοι κῆδος, Προκόπιον δὲ τῆς πρὸς Ἰουλιανὸν συγγενείας αἰδοῖ διαφῆκαν ἀθῶον· Οὐαλεντινιανὸς δὲ διαδράς τὸν ἐξ ἐκείνων διέφυγε θάνατον. ἔξομήσαντι δὲ τῆς Ἀντιοχείας Ἰοβιανῶ καὶ ἔχομένῳ τῆς ἐπὶ Κωνσταντινούπολιν ὁδοῦ νόσος αἰφνίως 5 δίως ἐνσκήψασα τῆς Βιθυνίας ἐν Λαδαστάνοις ἐπήγειρε τοῦ βίου a. 364 τὸ τέλος αὐτῶ, μῆνας μὲν ὀκτώ βασιλεύσαντι, διαθεῖναι δὲ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐς δέον οὐ δυνηθέντι.

36. Βουλῆς δὲ ὑπὲρ τοῦ τίνα δέοι προστῆναι τοῦ πολιτεύματος προτεθείσης, πολλοὶ μὲν καὶ περὶ πολλῶν γίνοντο λόγοι 10 τῷ στρατοπέδῳ καὶ τοῖς τὰς ἡγεμονίας ἔχουσι, πάντων δὲ ἡ ψήφος εἰς ἓνα συνῆει Σαλούστιον τῆς ἀλλῆς ὑπαρχον. τοῦ δὲ τὸ γῆρας προῖσχομένου καὶ διὰ τοῦτο φήσαντος οὐχ οἷός τε ἔσεσθαι πεπονηκόσιν ἀρκέσειν τοῖς πράγμασι, τὸν παῖδα γοῦν ᾗτησαν εἰς τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν ἐλθεῖν. τοῦ δὲ καὶ νέον εἶναι καὶ οὐδὲ ἄλλως 15 ἐπιτήδειον πρὸς τοσαύτης ἀρχῆς ὕγκον ἐλπόντος, τῆς τοῦ πάντων ἀμείνονος τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνδρὸς αἰρέσεως τότε διήμαρτον, ἤνεγκαν δὲ τὴν ψήφον ἐπὶ Οὐαλεντινιανόν, ὃς ἐκ μὲν 20 Κιβάλεως ὠρομητο (πόλις δὲ αὕτη Παιονική), πολέμων δὲ μετασχῶν οὐκ ὀλίγων παιδεύσεως οὐδεμιᾶς μετεσχῆκει. μετεπέμποντο δὲ αὐτὸν ὕμῳσ οὐ παρόντα, καὶ ἡμερῶν οὐ πολλῶν ἐτριβέτο χρόνος ἐν ἀναρχίᾳ τοῦ πολιτεύματος ὄντος. ἐπεὶ δὲ κατέλαβε τὸ στρατοπέδον ἐν Νικαίᾳ πόλει τῆς Βιθυνίας, ἐκεῖσε παραλαβὼν τὴν βασιλείαν εἶχετο τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας.

2 Οὐαλεντιανὸς P. 5 fortasse rectius ἐπήγαγε. S. 8 δέοι] libri δέον. 11 τῆς] τὸν τῆς?

runt, affinitatis imperatoriae nulla ratione habita: Procopium, cognationis cum Iuliano reverentia tacti, dimiserunt illaesum. Valentinianus autem fuga elapsus mortis ab eis imminenti semet eripuit. cum autem Iovianus Antiochia discessisset, Cpolim p̄ergens, subitus eum morbus in Dadastanis Bithyniae corripuens vitae finem attulit, cum octo menses imperasset, nec publicis in rebus quicquam ex usu constituere potuisset.

36. Consultatione proposita quisnam rei publicae praeficiendus esset, varii quidem et de variis sermones tam ab exercitu quam a ducibus habebantur, sed omnium suffragia in unum Sallustium praefectum praetorii concurrerunt, illo senectutem praetendente ac propterea rebus laborantibus se suffectorum negante, filium summae rerum praefici postulabant. at cum iuvenem esse nec alioquin ad tanti imperii molem satis idoneum diceret, in hoc quidem tempore quo minus praestantissimum sui saeculi virum eligerent aberrarunt. hinc in Valentinianum collata suffragia; qui Cibali oriundus erat (id oppidum est Pannoniae), vir bellis haud paucis exercitus, at eruditionis omnis expertus, nihilo minus absentem arcessebant; nec multi dies abiere, dum res publica principe carebat. cum autem ad exercitum Nicaeae, quae urbs est Bithyniae, venisset, inito ibidem imperio coeptum iter prosequabatur.

Δ.

Τὰ μὲν οὖν ἄχρι τῆς Ἰοβιανοῦ τελευτῆς, μεθ' ὃν Οὐαλεντινιανὸς ἤρθε τῶν Ῥωμαϊκῶν προεσιάναι πραγμάτων, ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἀνεληφται βίβλῳ. νόσου δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνσκημύσης αὐτῷ καὶ τὸ φέσει πρὸς θρηγὴν τοῦ ἀνδρὸς ἔτοιμον εἰς ὠμότητα μείλιονα καὶ παραφορὰν ἄκραν ἀναστησάσης, ὑποψία μὲν αὐτὸν εἰσῆι ψευδῆς ὡς ἔκ τινος γοητείας ὑπὸ τῶν Ἰουλιανοῦ φίλων αὐτῷ σκευωρηθείσης νοσοίῃ, κατηγορίαι δὲ κατὰ τινων ἦσαν ἐπιφανῶν, ἃς ἀγγινοία τε καὶ φρονήσει διέλθεν ὁ τῆς αὐτῆς ὑπαρχος ἦν δὲ ἔτι Σαλοῦστιος. ἐνδούσης δὲ αὐτῷ τῆς νόσου, τῆς Νικαίου ἀπαναστᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρεγένετο. τοῦ δὲ στρατοπέδου καὶ τῶν ἄλλων πρὸς αὐτὸν ἐπιτηδείως ἐχόντων ἐλεσθαι κοινωνὸν τῆς βασιλείας παρακαλοῦντων, ὅπως εἴ τις τοῖς πράγμασι συμβαλῆ. περίστασις, ἔχοιεν τὸν ἀντιληψόμενον καὶ μὴ ταῦτα πάθοιεν οἷς ἐπὶ τῆς Ἰουλιανοῦ πεπόνθασι τελευτῆς, πείθεται τῇ παραινέσει, καὶ στρέψας ἐν αὐτῷ γνώμην ἐκ πάντων ὧν ἔλαβε κατὰ νοῦν Οὐάλεντα τὸν ἀδελφὸν αἰρεῖται, πιστότατον αὐτῷ πάντων ἡγησάμενος ἕσσεσθαι. τούτον γοῦν ἀναδείκνυσι κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς.

Valentinianus et Valens.
a. 364

1 τῆς] libri τῆς περι.
Salustius.

3 malim περιελληται R.
fortasse Νικομηδείας R.

9 aliis

IV.

Quae igitur gesta fuerunt ad obitum usque Ioviani, post quem Valentinianus lectus fuit uti rebus Romanis praesesset, libro superiori complexi sumus. cum autem morbus in itinere Valentinianum invasisset, atque hominem ad iram natura proclivem maiorem ad crudelitatem et extremam insaniam impulsisset, suspicionem falsam concipiebat quasi ex veneficio quodam, Iuliani amicorum fraude parato, aegrotaret. et accusationes adversus quosdam illustres instituebantur; quas sagacitate prudentiaque sua praefectus praetorii discutiebat. eo munere Salustius adhuc fungebatur. cum morbus remisisset, Nicaea relicta Cpolim accessit. exercitu ceterisque necessariis hortantibus, imperii consortem sibi deligeret, ut, si quis casus accideret, non deesset qui rebus opem ferret; nec eadem perpeterebantur quae morte Iuliani perpessi fuissent, huic admonitioni obtemperat, animoque secum hinc inde versato, de cunctis quos mente conceperat Valentem fratrem deligit, ratus hunc omnium sibi fidissimum fore. illum igitur imperii consortem appellat.

2. Ἀμφοτέρων δὲ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὄντων, οἱ τοῖς Ἰουλιανῶ γνηριμοῖς ἐπιβουλεύοντες οὐ δέλειπον πρό τε τῶν βασιλείων κατασπεύροντες λόγους ὡς ἐπιβουλεύοιεν αὐτοὶ τοῖς βασιλεῦσι, καὶ τὸ ἄλογον πλῆθος εἰς τοιαύτας ἐρεθίζοντες ἐκβοήσεις. 5 οἱ δὲ βασιλεῖς καὶ ἄλλως πρὸς τοὺς Ἰουλιανοῦ γνηριμοὺς ἀπεχθῶς ἔχοντες, τότε δὴ μᾶλλον εἰς τὸ κατ' αὐτῶν ἐξανίστατο μῖσος, καὶ κρίσεις ἐπενόουν λόγον οὐδαμῶθεν ἐχούσας. ἐμνησικύκει δὲ Οὐαλεντινιανὸς Μαξιμῶ κατ' ἐξαιρετον τῷ φιλοσόφῳ, διαβολὴν τινὰ κατὰ νοῦν ἔχων, ἣν ἔτυχεν ἐπὶ τῶν Ἰουλιανοῦ χρόνων κατ' 10 αὐτοῦ ποιησάμενος ὡς διὰ τὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείαν περὶ τοὺς θεοὺς θεισμοὺς ἀσεβήσαντος. ἀλλὰ τούτων ἀφελκυσε αὐτοὺς τέως ἢ περὶ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ κηδεμονία τε καὶ φροντίς. ἐτράπησαν τοίνυν ἐπὶ τὸ διανεῖμαι τὰ ἔθνη τοῖς ἀρχουσι, καὶ τίνας δέοι τῆς βασιλικῆς ἀδελῆς ἐπιτραπήναι τὴν φυλακὴν. οἱ 15 μὲν οὖν ἄλλοι πάντες, ὅσοι παρὰ Ἰουλιανοῦ διοικήσεις ἐθνῶν ἢ ἄλλας ἀρχὰς ἔτυχον ἐπιτετραμμένοι, παρελύοντο τούτων· ἐν οἷς καὶ Σαλούστιος ὁ τῆς ἀδελῆς ὑπαρχος ἦν. μόνον δὲ Ἀρινθαίου καὶ Βικτωρος αἷς εἶχον πρότερον στρατιωτικαῖς ἀρχαῖς ἐπιμεινάντων ἡγεμονίαις, παρήεσαν ἐπὶ τὰς ἀρχάς, ὡς ἔτυχον, οἱ τούτων 20 ἐπιθυμοῦντες τυχεῖν, ἐνὸς τούτου δόξαντος γίνεσθαι κατὰ λόγον· εἰ γάρ τις αὐτῶν ἐπὶ δικαίαις μέμψειν ἤλω, δίκην ὑπέσχε, συγκνώμης οὐδεμιᾶς ἀξιούμενος.

2 Leunclavius mavult βασιλείων. 17 Ἀρινθίου LP. 18 στρατιωτικῆς ἀρχῆς Leunclavius. mihi ἀρχαῖς expungendum videtur.

2. Cum autem uterque Cpoli degeret, qui Iuliani familiaribus insidiabantur, non intermittebant tum coram imperatoribus sermones serere quasi principibus illi struerent insidias, tum brutam plebem concitare, ut eiusmodi voces iactaret. imperatores autem, qui ceteroqui Iuliani familiaribus infesti essent, tunc etiam magis ad illos odio persequendos insurgunt, ac lites excogitant nulla ratione subnixas. et gravissime Valentinianus Maximo philosopho succensebat, criminationis cuiusdam memor, qua Iuliani temporibus Valentinianum detulerat, quasi propter religionem Christianam ille sacros in ritus impie deliquisset. sed ab his eos id temporis civilium militariumque rerum cura revocabat. quapropter ad distribuendas praesidibus provincias se convertebant, et quibus aulae imperatoriae custodia committenda esset. itaque ceteri omnes, quibuscunque a Iuliano provinciarum administrationes aliive magistratus crediti fuerant, abdicabantur; quorum in numero praefectus etiam praetorii Salustius erat: solo autem Arintheo et Victore, quae prius habebant ceu duces imperia militaria, retinentibus, ad magistratus reliquos fortuito perveniebant qui eos affectabant, cum quidem unum hoc ex rationis praescripto fieri videretur. nam si quis eorum iustis querelis convictus fuisset, nullam impetrans veniam poenas luebat.

3. Τούτων αὐτοῖς οὕτω διακειμένων, ἔδοκει τῷ Οὐαλεντιανῷ, διελομένῳ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὴν ἀρχὴν, ἐπιτρέψαι μὲν αὐτῷ τὴν ἑξῆς ἄχρις Αἰγύπτου καὶ Βιθυνίας καὶ Θράκης, λαβόντα δὲ τὰς ἐν Ἰλλυριοῖς πόλεις αὐτὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν διαβῆναι καὶ τὰς ἐν ταύτῃ πόλεις ἔχειν ὑφ' ἑαυτῷ μετὰ τῶν ὑπὲρ τὰς Ἀλ-5 πεις ἔθνων Ἰβηρίας τε καὶ τῆς Βρεττανικῆς νήσου καὶ Λιβύης ἀπάσης. τῆς τοίνυν ἀρχῆς οὕτω διαιρεθείσης, ὁ Οὐαλεντιανὸς ἐμβριθέστερον τῇ ἀρχῇ προσελθὼν ἄρχοντάς τε ἐν κόσμῳ προῆγεν, καὶ περὶ τὰς εἰσπραξέας τῶν εἰσφορῶν καὶ τὰς ἐκ τούτων χορηγουμένας στρατιωτικὰς σιτήσεις ἀκριβέστατος ἦν. ἐπεὶ δὲ καὶ 10 νόμων εἰσφορὰς ἐγνώκει ποιήσασθαι, ἀφ' ἑστίας ὡσπερ ἀρξάμενος τὰς νυκτερινὰς ἐκώλυε θυσίας ἐπιτελεῖσθαι, τοῖς μυσσαρῶς μὲν οὖν πραττομένοις ἐμποδῶν διὰ τοῦ τοιοῦδε νόμου γενέσθαι βουλόμενος· ἐπεὶ δὲ Πραιτεξτάτος ὁ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνθύπατον ἔχων ἀρχὴν, ἀνὴρ ἐν πάσαις διαπρέπων ταῖς ἀρεταῖς, τοῦτον¹⁵ ἔφη τὸν νόμον ἀβίωτον τοῖς Ἕλλησι καταστήσειν τὸν βίον, εἰ μέλλοιεν κώλυεσθαι τὰ συνέχοντα τὸ ἀνθρώπειον γένος ἀγιώτατα μυστήρια κατὰ θεσμόν ἐκτελεῖν, ἐπέτρεψεν ἀργοῦντος τοῦ νόμου πράττεσθαι πάντα κατὰ τὰ ἕξ ἀρχῆς πάτρια. τῶν δὲ ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον βαρβάρων, ἧς μὲν Ἰουλιανὸς περιῆν, τὸ Ῥωμαίων ὄνομα²⁰ δεδιότων, ἀγαπώντων τε εἰ μηδεὶς αὐτοῖς κατὰ χώραν μείνονσιν ἐνοχλοῖη, τῆς τούτου τελευτῆς ἀγγελθείσης ἀπανέστησαν αὐτίκῃ τῶν οἰκείων ἡθῶν καὶ πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων παρεσκευάζοντο

10 ἀκριβέστερος L.

19 post πράττεσθαι cum R omisi δέ.

3. His ita constitutis, visum est Valentiniano, diviso cum fratre imperio, curae quidem illius Orientem ad Aegyptum usque Bithyniamque ac Thraciam permittere, se vero sortitum Illyricas urbes in Italiam transire atque urbes in ea sitas, una cum transalpinis nationibus et Hispania et insula Britannia totaque Africa, iuri suo reservare. diviso in hunc modum imperio, Valentinianus occulta severius gubernatione magistratus recte atque ordine constituebat, et in exactionibus tributorum ac militaribus annonis quae inde suppeditabantur, rigidissimus erat. et quia legum quoque promulgationes instituire decreverat, exorsus ab ipso lare, quod aiunt, nocturna sacra fieri prohibuit; qua lege coercere volebat ea quae scelerate designarentur. sed cum Praetextatus, qui proconsule Graeciam administrabat, vir omni virtute praestans, hanc legem diceret vitam iniucundam et acerbam victu Graecis parituram, si futurum esset ut mysteria sanctissima, quae genus humanum continerent, prohiberentur, peragi ea rite, vi legis suae cessante, permisit, ita tamen ut omnia secundum patritas consuetudines, quales ab initio fuissent, perficerentur. transrhenani vero barbari, qui quam diu Iulianus superstes erat, nomen Romanum metuebant, et sat habebant si nemo quid eis in solo suo quiescentibus exhiberet molestiae, morte Iuliani nuntiata suis continuo sedibus egressi ad gerendum contra Romanos bellum sese parabant. quo

πόλεμον. ὅπερ αἰσθόμενος Οὐαλεντινιανὸς διέταττεν, ὡς προσ-
 ἦκον ἦν, τὰ στρατόπεδα, πεζὰ τε καὶ ἱππικὰ καὶ ψιλὰ, καὶ τῶν
 ἐπικειμένων τῷ Ῥήνῳ πόλεων ἐποιεῖτο τὴν δέουσαν φυλακὴν.
 ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἔξω παντάπυσιν ἂν πολεμικῆς πείρας Οὐα-
 5 λεντινιανὸς διετύπον.

4. Οὐάλεντα δὲ πολλὰ πανταχόθεν περίσταντο ταραχαί, a. 365
 πρότερον μὲν ἀπράγμονα τρήσαντα βίον, ἄφνω δὲ βασιλείαν προσ-
 λαβόντα καὶ τὸν τῶν πραγμάτων ὄγκον οὐ φέροντα. οἱ τε γὰρ
 Πέρσαι τῇ διὰ τῶν ἐπὶ Ἰοβιανοῦ σπονδῶν ἐπαρθέντες πλεονεξία,
 10 καὶ τὰς ἐφόδους ἐπ' ἀδείας ποιοῦμενοι Νισίβιος ὑπ' αὐτοῖς γενο-
 μένης, εἶλκον πρὸς ἑαυτοὺς τὸν βασιλέα, τὰς τῆς ἐξέως συνταράσ-
 σοντες πόλεις· καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξορμήσαντος συμβέ-
 βηκεν ἢ κατὰ Προκόπιον ἐπανάστασις. τούτῳ γὰρ Ἰουλιανὸς
 ὡς γένοι συναπτομένῳ μέρος τι τῆς δυνάμεως ἐμπιστεύσας, ἐκέ-
 15 λευσεν ἕνα Σεβαστιανῶ διὰ τῆς Ἀδιαβηνῆς χωροῦντι ἀπαντῆσαι
 οἱ δι' ἑτέρας ὁδοῦ κατὰ τῶν πολεμίων ἰόντι, δοὺς αὐτῷ καὶ βα-
 σιλικὴν στολὴν ἔχειν δι' αἰτίαν πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἠγνοημένην. ἐπεὶ
 δὲ ὁ δαίμων εἰς ἕτερόν τι τὴν τῶν πραγμάτων ἡγυγε τύχην καὶ
 μετὰ τὴν Ἰουλιανοῦ τελευτὴν Ἰοβιανὸς εἰς τὸν βασιλεῖον ἀναβέ-
 20 βηκε θρόνον, δραμῶν εὐθὺς ὁ Προκόπιος τὴν δεδομένην αὐτῷ
 βασιλικὴν ἐσθῆτα Ἰοβιανῶ παρέδωκεν, ὑπὸ τίνος τε εἶη λαβῶν
 ὠμολόγει, καὶ ἐξελιπάρει τὸν βασιλέα τῆς τε στρατείας αὐτὸν ἀνεῖ-
 ναι καὶ ἐν ἡσυχίᾳ συγχωρῆσαι βιῶναι, γεωργίᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ τῶν

10 τὰς add P.

14 συναπτόμενος P.

Valentinianus animadverso copias et pedestres et equestres et armaturae le-
 vis, uti par erat, disponebat, sitaque ad Rhenum oppida necessario prae-
 sidio munebat. atque haec Valentinianus, rei bellicae non omnino rudis,
 in hunc modum ordinabat.

4. Valentem vero multae perturbationes undique circumstabant, qui
 desiderem prius egisset vitam et subito consecutus imperium fuisset, ne rerum
 molem sustineret. nam et Persae, quod potior ipsorum esset condicio per
 indutias sub Ioviano factas, animis elati summaque cum licentia, Nisibi suam
 in potestatem redacta, grassantes, Orientis oppida conturbando imperatorem
 ad se trahebant; et cum is egressus Cpoli fuisset, auctore Procopio suscitata
 rebellio contigit. huic enim Iulianus ut sanguine sibi iuncto, parte copiarum
 credita, mandaratum ut cum Sebastiano per Adiabenen itinere facto sibi per
 aliam viam in hostem eunti occurreret, concesso eidem ut amictum impera-
 torium haberet ob causam ceteris omnibus ignotam. postea vero quam deus
 alio rerum fortunam transtulerat, ac post obitum Iuliani Iovianus impera-
 torium illud solum conscenderat, confestim advolavit Procopius, ac datam
 sibi vestem imperatoriam Ioviano tradidit, et quamobrem hanc accepisset
 fassus est, enixe rogans imperatorem ut militari se sacramento liberaret, et
 agriculturae et rei familiaris studio incumbentem in otio vivere permetteret.

Zosimus.

12

οικείων ἐγκατεροῦντα. καὶ τούτου τυχὼν ἐπὶ τὴν Καισάρειαν, ἢ Καππαδοκίαν ἐστίν, ἅμα γυναικὶ καὶ τέκνοις ἐχώρει, ταύτην οἰκεῖν ἐγνωκὼς οἶα ἐν αὐτῇ τὰ τέμια κτήματα ἔχων. (5) διατριβόντος δὲ αὐτοῦ κατ' αὐτὴν αἰρεθέντες ἀτοκράτορες Οὐαλεντινιανὸς καὶ Οὐάλης, ἐπειδὴ καὶ πρότερον ὑπόπτως πρὸς αὐτὸν ἔχοντες ἔστελλον παραχρῆμα τοὺς συλληφθέντας, ὁ δὲ παρεδίδου τούτοις ἑαυτὸν καὶ ἄγειν ἐπέτρεπεν ὅποι βούλοιντο, πρότερον τῇ γυναικὶ διαλεχθῆναι καὶ τὰ τέκνα θεάσασθαι συγχωρούμενον. ἐπεὶ οὖν ἐνδεδώκασιν, ἐστλάσιν αὐτοῖς παρεσκευάζει, καὶ οἰνωθέντας ἰδὼν ἅμα τοῖς οἰκείοις ἅπασιν ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον ἔδραμε πόντον, ἐκεῖθ' ἐν τε νηὸς ἐπιβὰς ἐπὶ τὴν Ταυριανὴν διήγει χερρόνησον. χρόνον δὲ τινα διατρίψας αὐτόθι καὶ τοὺς οἰκίητορας θεασάμενος οὐδεμίαν ἐν αὐτοῖς ἔχοντας πίστιν, δεδιὼς μὴ ποτε τοῖς ἐπὶ ζήτησιν ἀφικνουμένοις αὐτοῦ παραδοθῆι, παραπλεύσασιν ἰδὼν ὀλκάδα καὶ ταύτην παραδοὺς ἑαυτὸν καὶ τοὺς οἰκείους τὴν Κων-¹⁵σταντινούπολιν καταλαμβάνει νυκτὸς ἔτι οὐσης. καταλύσας δὲ πρὸς τινα τῶν ἐκ προλαβούσης συνηθείας ὄντων αὐτῷ γνωρίμων, κατασκευάμενός τε ὅπως ἔχει τὰ τῆς πόλεως μετὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἀποδημίαν, ἐπιθέσθαι τυραννίδι διανοεῖτο, ταύτην ἀρχὴν ποιησάμενος τῆς ἐπιθέσεως. ἦν τις εὐνοῦχος Εὐδύγιος²⁰ ὄνομα, τῆς βασιλικῆς ἄρτι ἐκβεβλημένος ἀλλῆς, ὑγιᾶς δὲ πρὸς τοὺς κρατοῦντας οὐκ ἔχων. τοῦτον οἰκειωσάμενος ὁ Προκόπιος, ἐπειδὴ καὶ κύριον εὖρεν ὄντα πλούτου παμπόλλου, φράζει τῶς

2 γυναικὶ R: libri γυναιξί.

13 ἐπιζητήσασιν libri: corr S.

quo impetrato Caesaream, quae Cappadociae urbs est, una cum uxore et liberis est profectus, quod istic habitare decrevisset, ubi et praedia magni pretii possidebat. (5) hic eo commorante, Valentinianus et Valens imperatores lecti, prius etiam suspectum habentes, confestim mittunt qui hominem comprehenderent. ille se his dedere, potestatemque facere perducendi quo vellent; saltem petere prius ut cum uxore colloqui liberosque suos videre sibi permitterent. quo concesso epulum eis parat, et obrutos vino conspicatus cum omnibus suis ad Pontum Euxinum cursu contendit. inde navim ingressus ad Taurianam Cherronesum pergit; ubi commoratus ad aliquod tempus, et animadverso nullam in incolis esse fidem, veritus ne aliquando adventantibus iis qui se istic perquirerent dederetur, onerariam praeter-navigantem videns eique se cum suis committens Cpolim noctu pervenit. cumque divertisset ad quendam ex consuetudine pristina sibi familiarem, et statum urbis post imperatoris profectionem considerasset, regnum affectare cogitabat, hoc eius invasionis initio facto. erat eunuchus quidam, cui nomen Eugenius, ex aula imperatoria non ita pridem eiectus, qui parum bene affectus erga principes esset. hoc sibi familiariter conciliato Procopius, quem et magnas opes possidere compererat, quinam esset et quamobrem adveni-

τίς εἴη καὶ κατὰ τίνα ἦκοι χρεῖαν καὶ ὅπως δέοι τοῖς πράγμασιν
 ἐπιθέσθαι. τοῦ δὲ κοινωνεῖν ἅπασιν τοῖς ἐγχειρουμένοις ὁμολογή-
 σαντος, καὶ ἔνθα [δ'] ἂν δεήσειε χρήματα χορηγεῖν, προοίμιον
 ἐποίησαντο τῆς πράξεως τὸ διαφθεῖραι χρήμασι τὴν ἐν τῇ πόλει
 5 καθεσταμένην φρουράν, ἣν τάγματα στρατιωτῶν δύο ἐπλήρου.
 δούλους δὲ πρὸς τούτοις ὀπλίσαντες, καὶ σὺν οὐ πολλῷ πόνῳ
 πλῆθος οὐκ ὀλίγον συναγαγόντες οἷα πολλῶν ἐν τούτοις ἑαυτοῦς
 ἐκόντας ἐπιδιδόντων, νυκτὸς ἄωρὶ τὸ πλῆθος ἐπαφέντες τῇ πόλει
 συνετάραξαν ἅπαντας· καὶ οἴκοθεν ἕκαστοι προϊόντες ἐθεώοντο
 10 Προκόπιον ὡσπερ ὑπὸ σκηπῆς βασιλέα σχεδισθέντα. (6) Θορύ-
 βου δὲ μεγίστου τὴν πόλιν ἅπασαν ἔχοντος, οὐδενός τε ὄντος ἐν
 ἑαυτῷ τῶν φρονεῖν τὰ δέοντα δυναμένων διὰ τὸ τῆς ἐγχειρήσεως
 ἀπροσδόκητον, ἔτι τοὺς πολλοὺς ὁ Προκόπιος λανθάνειν ἔδδοκει,
 βεβαιώσειν ἑαυτῷ τὸ κράτος, εἰ λάθοι τέως, οἰόμενος. καὶ συλ-
 15 λαβῶν Καισάριον, ὃν ἔτυχον οἱ βασιλεῖς πόλεως ὑπαρχον κα-
 ταστήσαντες, ἔτι δὲ καὶ Νεβρίδιον, ᾧ τῆς ἀδελφῆς μετὰ Σαλούστιον
 παρέδωκαν τὴν ἀρχήν, γράφειν τὰ αὐτῷ δοκοῦντα τοῖς ἐπηκόοις
 ἠνάγκαζεν. ἐφύλαττε δὲ ἰδίᾳ ἕκαστον, τὸ μὴ κοινωνῆσαι σκέμ-
 ματος αὐτοῖς ἀποκλείων. τούτων δὲ αὐτῷ βεβουλευμένων εἰς τὰ
 20 βασιλεία προήει λαμπρός, ἀνελθὼν δὲ εἰς τὸ πρὸ τῆς ἀδελφῆς βῆμα,
 καὶ πληρώσας ἐλπίδων καὶ ἀδρῶν ὑποσχέσεων ἅπαντας, εἰσήει

: 5 καθεσταμένην S pro librorum καθεσταμένην. 12 ἐν ἑαυτοῦ?
 13 ἔδδοκει eodem sensu dictum quo ἐγνώκει constituit, ut saepissime. H.
 16 Νευρίδιον P.

set, quoque pacto res aggredi oporteret, indicat. illo pollicito se venturum
 in societatem omnium quae tentarentur, atque etiam pecunias, ubi usus
 posceret, suppeditaturum, ab hoc exorsi sunt principio, ut constitutum in
 urbe praesidium, quod duobus militum numeris constabat, pecunia corrump-
 erent. praeter hos servis armatis, nec magno labore non exigua multitu-
 dine coacta, pluribus ad huiusmodi sponte sua semet offerentibus, intem-
 pesta nocte copiis in urbem immissis universos perturbarunt, quod quisque
 suis ex aedibus egressi Procopium, veluti regem scenicum, subito factum
 conspicerent. (6) cum urbs tota maximo in tumultu versaretur, nec apud
 se quisquam illorum esset qui poterant intelligere quid opus esset facto pro-
 pter conatus huiusce casum inexpectatum, complures adhuc latere se Pro-
 copius existimans, imperium sibi se constabaturum, modo res eatenus oc-
 culta foret, existimabat. cumque Caesarium, quem imperatores praefectum
 urbis constituerant, itemque Nebridium, quem post Salustium praefectum
 praetorii fecerant, apprehendisset, hos, quaecumque sibi viderentur, ad sub-
 ditos scribere coegit. et seorsum custodiebat singulos, a communicandis
 consiliis eos excludens. his ita deliberatis ad praetorium splendide processit;
 adscensoque tribunali quod ante praetorium est, cum spe omnes largisque
 promissis implesset, praetorium ingressus est, cetera procuraturus. et quo-
 niam recens imperatores inter se partiti fuerant exercitus, ad milites, qui

τῶν λοιπῶν ἐπιμελησόμενος. τῶν βασιλέων τοίνυν ἄρτι τὰ στρα-
τόπεδα διελομένων, ᾗθήθη δεῖν ὁ Προκόπιος ἔτι τοῖς στρατιώταις
οὔσιν ἀτάκτοις, κατὰ κέλυσιν τινα τῶν βασιλέων τόπους ἐκ τόπων
ἀμείβουσιν, ἐπιπέμψαι τινάς, οἳ δυνήσονται πάντας οὓς ἂν οἶοι
τε ὧσιν ὡς αὐτὸν μεταστήσαι. καὶ τοῦτο ῥαδίως ἤνυετο, χρη-5
μάτων αὐτοῖς τε καὶ τοῖς τούτων ἡγουμένοις διαδοθέντων· συν-
ῆι τε πλῆθος οὐκ εὐκαταφρόνητον αὐτῷ, καὶ πρὸς ἐπίθρσιν
ἀνέδην παρεσκευάζετο. πέμπει μὲν οὖν εἰς τὴν Βιθυνίαν μετὰ
δυνάμειος Μάρκελλον ἐπὶ συλλήμει Σεργηριανοῦ καὶ τῶν σὸν αὐ-
τῷ βασιλικῶν ἱππέων, ἐκ καραδοκίας τοῦ διαφθεῖραι. συμφυ-10
γόντων δὲ αὐτῶν εἰς τὴν Κύζικον, τὴν μὲν πόλιν εἶλε Μάρκελλος
ναυμαχίᾳ καὶ πεζῇ δυνάμει κρατήσας, Σεργηριανὸν δὲ διαφυγόντα
καὶ εἰς τὴν Λυδίαν ἀναχωρήσαντα συλλαβῶν διεχρήσατο. (7) τού-
τῳ τῷ προτερήματι Προκόπιος ἐπαρθεὶς δυνάμεις τε κατὰ βραχὺ
περιποιεῖτο καὶ ἦν ἤδη κατὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἀξιόμαχος¹⁵
τοῖς βασιλεῦσι· Ῥωμαίων τε γὰρ τάγματα καὶ βαρβάρων αὐτῷ
πλῆθος προσετίθετο. πρὸς τοῦτο δὲ αὐτοὺς ἐπεσπίασατο τῆς
Ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως συγγενείας τὸ κλέος καὶ τὸ συνεστρατεύ-
σθαι καθ' ἅπαντας τοὺς διαπονηθέντας ἐκείνῳ πολέμους. ἤδη
δὲ τῶν ἐπιφανῶν τινὰς ἔστειλλε πρὸς τὸν ἔχοντα τὴν ὑπὲρ τὸν²⁰
Ἰστρον Σκυθῶν ἐπικράτειαν· ὁ δὲ μυθρικούς ἀκμάζοντας ἐπέμπε συμ-
μάχους αὐτῷ. καὶ ἄλλα δὲ βάρβαρα ἔθνη συνῆι μεθέξοντι τῆς
ἐγγειρήσεως. λαβῶν δὲ εἰς ἔννοιαν ὡς οὐ πρὸς ἄμφω δὴ οἱ τοὺς

19 κατὰ πάντας L et P margo.

nullo adhuc ordine, iussu imperatorum, hinc inde vagabantur, mittendos quosdam censuit Procopius, qui quoscunque possent ad se traducerent. quod sane perfacile confiebat, pecuniis in eos eorumque duces distributis, adeoque copiae non contemnendae ad eum confluebant; ac palam ad invadendum hostem se parabat. itaque Marcellum cum exercitu in Bithyniam ablegat, ad comprehendendum Serenianum et imperatorios equites, quos ille secum habebat, sperans eos se delaturum. at cum illi fuga Cyzicum se recepissent, oppidum illud Marcellus navali proelio copiisque terrestribus superior occupavit. Serenianum fuga elapsum et in Lydiam digressum apprehendit et occidit. (7) hoc elatus successu victoriaque Procopius paulatim et copias sibi adiungebat et iam opinione multorum bello cum principibus gerendo par erat: nam et Romanae legiones et copiae barbarorum ad eum confluebant. praeterea cognationis cum imperatore Iuliano splendor homines in partes ipsius traherebat, et quod omnibus in bellis, quae ille gesserat, expeditionum socius fuisset. quin et illustres quosdam viros ad Scytharum transistriarum principem ablegabat, qui decem ei milia robustorum militum in belli societatem misit. itidem ad eum et aliae nationes barbarae se conferebant, ut expeditionis participes essent. cum autem ei non cum ambo-
bus imperatoribus simul esse dimicandum ad animum accidisset, praestare

βασιλέας ἀγωνιστέον, ἄμεινον ἔκρινον εἶναι τῷ πλησιάζοντι διαμάχεσθαι τέως, εἴτα σκέμασθαι τὸ πρακτέον.

Ἀλλὰ Προκόπιος μὲν ἐν τούτοις ἦν, ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης τὴν ἐπανάστασιν ἐν τῇ κατὰ Φρυγίαν Γαλατίαν πυθόμενος κατεπλάγη μὲν ἅμα τῇ ἀκοῇ καὶ ἐπίμπλωτο ταραχῆς, Ἀρβιτιῶνος δὲ θαρρεῖν κελεύσαντος ἔταττε μὲν ὡς εἰς πόλεμον τὰς οὐσας δυνάμεις, ἔστελλε δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοὺς ἀπαγγελοῦντας ὅσοις ὁ Προκόπιος ἐνεχειρήσεν. ἀλλὰ Οὐαλεντινιανὸς μὲν ἀπέγνω μὴ βοηθεῖν ἀνδρὶ πρὸς φυλακὴν οὐκ ἀρκέσαντι τῆς αὐτῷ παραδεδομένης ἀρχῆς, ὁ δὲ Οὐάλης εἰς μάχην παρεσκευάζετο, τὴν στρατηγίαν Ἀρβιτιῶνος εἰς τὸν πατῆρα Προκοπίου προχειρισάμενος πόλεμον. μελλόντων δὲ ὅσον οὐδέπω τῶν στρατοπέδων εἰς χεῖρας ἵεναι, κατεστρατήγει τὴν τούτου προπέτειαν Ἀρβιτιῶν, ὑπαγόμενος ὅτι πλείστους τῶν συστρατενομένων, καὶ παρὰ τούτων ὅσα Προκόπιος ἐβουλεύετο προμανθάνων. (8) ἐπεὶ δὲ ἤλαυνον ἐπ' ἀλλήλους ὁ τε βασιλεὺς καὶ Προκόπιος, συναντήσῃ πως σφίσιν εἰς Θυάτειρα τὰ στρατεύματα, μικροῦ δὲ ἐδέησεν ἢ Προκοπίου μερὶς ὑπεριτέρα γενομένη τὴν τῶν πραγμάτων εἰς αὐτὸν μεταθεῖναι ῥοπήν, τοῦ Ὁρμισδοῦ τοῦ Πέρσου παιδὸς (δωάννημος δὲ ἦν τῷ πατρὶ) δόξαντας ἐν τῇ μάχῃ πλεονεκτεῖν. ἀλλὰ Γομάριος τῶν Προκοπίου στρατηγῶν ἄτερος, κοινωγῶν τῆς πράξεως ἅπασιν

5 Ammiano Arbitio.

15 ἐβουλεύετο Leunclavius: libri ἐβού-

λετο.

20 Gomarius Ammiano, Γομάριος etiam Anonymo Bianconii.

iudicabat ut id temporis duntaxat adversus proximum pugnaret, ac deinde quid porro agendum esset dispiceret.

Ac Procopius quidem haec agebat. Valens autem imperator, accepto rebellionis huius ad Phrygiae Galatiam nuntio, territus ad eius famam totus perturbationis plenus erat. sed cum eum Arbitio bono esse animo iussisset, ad bellum instruebat eas copias quae ad manum erant, simulque mittebat ad fratrem qui nuntiarent quantas res Procopius molitus fuisset. Valentinianus ei, qui ad defensionem et custodiam imperii sibi traditi satis idoneus non fuisset, minime ferendum auxilium censebat. Valens ad pugnam se comparabat, cum gerendo contra Procopium bello ducem Arbitionem cum imperio praefecisset. ubi iam modo non manus conserturi essent exercitus, imperatoria quadam sollertia temeritatem Procopii circumveniebat Arbitio, quamplurimos ex iis qui ei militabant ad se pelliciens, et ex his Procopii consilia praecognoscens. (8) cum vero copias imperator atque Procopius contra se in vicem ducerent, accidit ut ad Thyatira sibi occurrerent exercitus; et paulum abfuit quin Procopii pars victoria potita rerum summam in ipsum transferret, cum Hormisda, Persae illius filius, patri cognominis, eo proelio visus fuisset hostibus existere superior. sed Gomarius alter ducum Procopii, particeps facinoris eorum om-

ἄσοι Προκοπίῳ συστρατευόμενοι τὰ βασιλέως ἐφρόνου, ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ τὴν Ἀδούστου πρόσρηοριαν ἀναβοήσας ἅπαντας τοὺς σὺν αὐτῷ τὴν αὐτὴν ἀφιέναι φωνὴν ἕκ τινος ἐποίησεν συνθήματος, οὗ δὴ γενομένου μετεχώρου ἅπαντες οἱ Προκοπίου στρατιῶται πρὸς Οὐάλεντα. ὁ δὲ μετὰ τὴν νίκην ταῖς Σάρδεσιν ἐπιδημήσας⁵ κάκειθεν ἐπὶ Φρυγίαν ἐλάσας, εὐρῶν δὲ τὸν Προκόπιον ἐν Νικολείᾳ τῇ πόλει, κἀνταῦθα πάλιν Ἀγίλωνος τοῦ Προκοπίου στρατηγοῦ τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸ τῷ βασιλεῖ λυσιτελοῦν διαθέντος, ἐνίκου κατὰ κράτος ὁ Οὐάλης, ὥστε καὶ αὐτοῦ κυριεῦσαι τοῦ τυραννήσαντος, οὗ πολλῶν δὲ ὕστερον καὶ Μάρκελλον συλλαβεῖν. τούτους μὲν οὖν διεχρήσατο, εὐρῶν δὲ βασιλικὴν τινα παρὰ Μαρκελλῶν στολὴν ὑπὸ Προκοπίου δεδομένην αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα κινήσεις, ἐπέξῃει πικρῶς ἅπασιν, διερευνώμενος οὗ τοὺς συμπράξαντας τῇ τυραννίδι μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς βουλῆς κοινωνήσαντας ἢ ὅλους ἀκούσαντάς τι καὶ μὴ παραχρῆμα τὸ μελετώμενον ἀπαγγείλαντας. πολλὰς δὲ ἦν κατὰ πάντων σὺν οὐδεμιᾷ κρίσει δικαίᾳ χωρῶν, καὶ παρανάλωμα τῆς τοῦ βασιλέως ἀργῆς οἷ τε τοῦ νεωτερισμοῦ μετασχόντες καὶ οἱ κατὰ μηδὲν αἴτιοι διὰ συγγένειαν ἢ φιλίαν ἐγίνοντο.

9. Τῶν δὲ κατὰ τὴν Οὐάλεντι νεμετημένην ἐπικράτειαν²⁰ ὄντων ἐν τούτοις, ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλλεις ἔθνεσι διατρίβων μεγίστων καὶ ἀπροσδοκῆτων ἐπειράτω

1 ὄσοι S: οἷς οἱ P, οὗ L.
et Anonymo Bianconii.

7 Ἄπλωνος libri: correxi ex Ammiano

nium qui Procopio militantes rebus imperatoris studebant, in ipso proelio clara voce pronuntiato Augusti nomine, fecit ut omnes sui milites eandem vocem, tessera quadam data, emitterent. quod ubi accidisset, omnes Procopii milites ad Valentem transibant. is post victoriam Sardes ingressus et illinc profectus in Phrygiam, reperto in oppido Nacolia Procopio, cum rursus ibi Procopii dux Haplo rem ita composuisset ut imperatori expediebat, vi summa Valens victoria potitus est, ita quidem ut perduellem ipsum in potestatem suam redigeret, nec multo post Marcellum quoque comprehenderet; quos ambos interfecit. cum autem amictum quendam imperatorium apud Marcellum invenisset, quem Procopius ei dederat, maximopere propterea commotus in omnes acerbe grassabatur, non eos modo perquirens qui facto perduellionem adiuverant, verum etiam qui consilii participes fuerant, vel omnino inaudierant aliquid nec quod institueretur continuo detulerant. nec ullo prorsus adhibito iusto iudicio, graviter in universos desaeviebant, adeo quidem ut ab imperatoris ira tam rerum novarum participes quam omnis expertes culpa, propter cognationem vel amicitiam, absumerentur.

9. Cum rerum in attributo Valenti imperio status hic esset, imperator Valentinianus apud gentes transalpinas degens maxima pariter et inopinata

κινδύνων. τὸ γὰρ Γερμανικὸν ἅπαν, ὃν ἐπεπόνθει κατὰ τοὺς χρόνους ἐν οἷς Ἰουλιανὸς τὴν τοῦ Καίσαρος εἶχεν ἀρχὴν μεμνημένον, ἅμα τῷ γινῶναι τὴν αὐτοῦ τελευτὴν τὸ ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς ἐμπεπηγὸς δέος ἀποσεισάμενοι καὶ τὸ φύσει προσπεφυκὸς αὐτοῖς 5 θάρσος ἀναλαμβάνοντες ὄμωσε πάντες τοῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν ἐπήεσαν χωριοῖς. ὑπαντήσαντος δὲ αὐτοῖς τοῦ βασιλέως μάχη συνίστατο καρτερά, καὶ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τὸ Ῥωμαίων προτροπάδην διώξαντες στρατεύματα. Οὐαλεντινιανὸς δὲ οὐ φρηγῆ δέγνω τὸν κίνδυνον ἀποκλίνειν, ἀλλ' ἐνεγκὼν τὴν τύχην διηρευ- 10 νᾶτο τοὺς τῶν ἐλαττωμάτων αἰτίους, ὅτινες ἦσαν οἱ τῆς φρηγῆς ἄρξαντες. ἀναζητήσας δὲ σὺν ἀκριβείᾳ, καὶ τὸ τάγμα τῶν Βατάβων αἰτιασάμενος, ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον ἅπαν ἀναλαβὸν τὴν πανοπλίαν συνελθεῖν ὡς ἀκουσόμενον λόγων ὕφελος ἅπασι φερόντων κοινόν. τότε δὴ λόγοις ἐχρήσατο τοῖς τῆς φρηγῆς ἄρ- 15 ξασιν αἰσχύνῃ εἰς ἅπαντα τὸν βίον ἐπάγουσι, καὶ τοὺς Βατάβους προσέταττεν, ἀποθιμένους τὰ ὄπλα, τοῖς τμήμα προσφέρουσιν οἷα δραπετάς οἰκέτας ἐπ' ἐξαγωγῇ δημοσίᾳ πωλεῖσθαι. τότε τοίνυν ἅπαντες ἐπὶ γῆν ἀνατετραμμένοι πρηγεῖς ἐλιπάρουν πάσης ἐλευθερώσαι τὸ στρατόπεδον τοιαύτης αἰσχύνῃς, ἄνδρες ὑπισχνού- 20 μενοι φανήσεσθαι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος ἄξιοι. τοῦ δὲ ἐντεῦθεν ἤδη τοῦτο ἔργον δειχθῆναι κελεύσαντος, τῆς γῆς ἀναστήσαντες ἑαυτοῦς, ὀπλισάμενοί τε ὃν ἔδει τρόπον, ἀνεμαχέσαντο, καὶ

5 malim ὁμοῦ. quanquam infra quoque (5 42) novo quodam modo ponitur ὁμοσε. 6 libri ἐπέεσαν. 9 διερευνᾶτο libri. 20 Ῥωμαίων L.

pericula experiebatur. quippe tota Germanorum natio, revocatis ad animum iis quae perpressa temporibus illis fuisset quibus Iulianus Caesaris auctoritatem habuerat, simul atque de morte ipsius accepissent, excusso metu qui animis eorum infixus erat, et innata genti audacia resumpta, pariter universi subiecta Romano imperio loca invadebant. quibus imperatore obviam profecto proelium acre coeptum est; quo barbari Romanum exercitum vincebant et citato cursu persequiebantur. Valentinianus minime fuga periculum declinare statuit, sed hoc casu aequo animo tolerato detrimenti accepti auctores perquiri, a quibus scilicet initium fugae factum fuerat. quaestione peraccurate instituta cum legionem Batavorum ream peregrisset, iussit ut universus exercitus sumptis armis conveniret, velut auditoris militibus ea verba quae publice cunctis essent usui futura. secundum haec verbis usus est quae auctoribus fugae pudorem infamiamque per omnem vitam irrogarent: iussit Batavos, armis exutos, pretium offerentibus veluti mancipia fugitiva, ut alio abducerentur, publice distrahi. tum vero proni ad terram prolapsi omnes, ut exercitum penitus eiusmodi dedecore liberaret, obsecrabant; simulque futurum pollicebantur ut viros se praestarent nomine Romano dignos. quod cum ille deinceps ipsa re declarari iussisset, ubi de terra surrexissent ac semet ex usu armassent, pugnam redintegrabant, et extra vallum pro-

τοῦ χάρακος προελθόντες τοσαύτην περὶ τὸν πόλεμον ἐπεδείξαντο προθυμίαν ὥστε ἕξ ἀπέρου πλήθους ὀλίγους εἰς τὰ οἰκεῖα τῶν βαρβάρων διασωθῆναι. ἡ μὲν οὖν πρὸς τὸ Γερμανικὸν ἄπαν μύχην ταύτης ἔτυχε τότε τῆς τελευτῆς.

- a. 367 10. Οὐάλης δὲ ὁ βασιλεὺς πολλοὺς μετὰ τὴν Προκοπίου 5 τελευτὴν ἀνελών, πλειόνων δὲ τὰς οὐσίας εἰς τὸ δημόσιον ἐνεγκών, ἀνεκώτετο τῆς ἐπὶ Πέρσας ἐλάσεως, μοίρας τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθῶν τὰ Ῥωμαίων ὄρια ταρατούσης. ἐφ' οὗς δύναμιν ἀρκοῦσαν ἐκπέμψας τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας ἀνείχε, καὶ τὰ ὄπλα παραδοῦναι συναναγκάσας διένειμε ταῖς παρὰ τὸν Ἴστρον αὐτοῦ 10 πόλεσιν, ἐν ἀδέσμῳ φρουρεῖσθαι παρακελευσάμενος φυλακῆ. οὗτοι δὲ ἦσαν οὗς ὁ τῶν Σκυθῶν ἡγούμενος ἔτυχε Προκοπίῳ συμμάχους ἐκπέμψας. ἐπεὶ οὖν τούτους ἀφειθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπήτει κατὰ πρεσβείαν τοῦ τότε κρατοῦντος αὐτοὺς φήσας ἐκπεπομφέναι, πρὸς οὐδὲν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Οὐάλης ὑπήκουε· 15 μήτε γὰρ πρὸς αὐτὸν τούτους ἐστάλθαι ἔλεγε, μήτε φίλους ὄντας ἀλλὰ πολεμίους ἀλῶναι. αὕτη τὸν Σκυθικὸν πόλεμον ἀνεῳρίψισεν ἢ αἰτία. διανοομένους δὲ αὐτοὺς ἐπιέναι τοῖς Ῥωμαίων ὄροις αἰσθόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ πρὸς αὐτὸ ἤδη συνειλεγμένους ἄπαντας οὖν δῆύτητι πάσῃ, τὸ μὲν στρατόπεδον τῇ ὄχθῃ τοῦ 20 Ἴστρον συμπαραινεύς, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῆς Μαρκεριανουπόλεως, ἡ μείσση τῶν ἐν Θυρίκῃ πόλεων ἐστὶ, διατρέψων, τῆς τε τῶν στρατιωτῶν ἐν ὄπλοις ἀσκήσεως ἐπιμέλειαν ἐποιεῖτο καὶ μάλιστα τοῦ

10 legere etiam queas ταῖς περὶ τὸν Ἴστρον, ut infra p. 191 4 S.

gressi tam eo se bello strenue gesserunt, ut de barbarorum infinita multitudine pauci domum incolumes redierint. ac bellum quidem adversus totam nationem Germanicam huiusmodi tunc exitum habuit.

10. Imperator autem Valens, multis post obitum Procopii capite plexis et plurium bonis in fiscum relatis, in expeditione Persica praepediebatur parte quadam transistriarum Scytharum fines Romanos turbante. adversus quos satis amplis emissis copiis, quo minus ulterius progredierentur, inhibuit, et arma tradere coactos in oppida sua, propter Istrum sita, distribuit, cum mandato ut in custodia vinculorum experte asservarentur. erant autem hi quos Procopio Scytharum princeps ad belli societatem miserat, cum igitur ille dimitti hos ab imperatore peteret, quos rogatum se per legatos ab eo qui tum rerum potiebatur misisse dicebat, nulla in re Valens imperator ei morem gerebat: nam nec ad se missos illos aiebat, nec ut amicos sed hostes captos. haec causa bellum Scythicum suscitavit. cum autem sensisset imperator hostem de finibus Romanis invadendis cogitare, atque hanc ob causam universos iam magna celeritate collectos, exercitum propter Istri ripam porrigenens et ipse Marcianopoli degens, quae urbium Thraciae maxima est, tum ut in armis exercebantur milites studiose curabat, tum vel maxime ne ulla eis annona deesset. praefectum quidem praetorii declarabat.

μηδεμίαν αὐτοῖς ἐπιλείψαι τροφήν. ὕπαρχον μὲν οὖν τῆς αὐλῆς Ἀῤῥόσιον ἀπεδείκνυ, Σαλούστιον ταύτης διὰ τὸ γῆρας ἀφείας, ἥδη δεῦτερον ταύτην μεταχειρισάμενον τὴν ἀρχήν· Ἀῤῥόσιος δέ, κατὰ περ ἐνεστῶτος οὕτω μέγαλον πολέμον, περὶ τε τὴν τῶν εἰσφορῶν 5 εἰσπραξίν δίκαιος ἦν, οὐδένα βαρύνεσθαι παρὰ τὸ καθήκον καὶ ὀφειλόμενον ἀνεχόμενος, καὶ ὀλκᾶδων πλήθει τὴν στρατιωτικὴν αἴτησιν διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἰστροῦ παραδιδούς, κἀντεῦθεν διὰ τῶν ποταμίων πλοίων ταῖς ἐπικειμέναις τῷ ποταμῷ πόλεσιν ἐναποτιθέμενος, ὥστε ἕξ ἔτοιμον γενέσθαι τῷ 10 στρατοπέδῳ τὴν χορηγίαν. (11) τούτων δὲ οὕτω χεμῶνος α. 369 ὄντος ἔτι διωκημένων, ἕαρος ἀρχομένου τῆς Μαρκανονπόλεως ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἅμα τοῖς εἰς τὸν Ἰστρον φυλάττουσι στρατιώταις περαιωθεῖς ἐν τῇ πολεμίᾳ τοῖς βαρβάροις ἐπήει. τῶν δὲ στήναι πρὸς μάχην σταδίαν οὐ θαρρησάντων, ἐγκεκρυμμένων δὲ 15 τοῖς ἔλεσι καὶ ἐκ τούτων λαθραίας ποιουμένων ἐπιδρομάς, τοῖς μὲν στρατιώταις κατὰ χώραν ἐπέταττε μένειν, ὅσον δὲ ἦν οἰκετικὸν συναγαγῶν, καὶ ὅσον μέντοι τὴν τῆς ἀποσκευῆς ἐπιτέτραπτο φυλακὴν, ῥητόν τι χρυσίον ὑπισχνεῖτο δωρεῖσθαι τῷ βαρβάρου φέροντι κεφαλῆν. εὐθὺς οὖν ἅπαντες ἐπηρμένοι τῇ τοῦ 20 κέρδους ἐλπίδι, ταῖς ὕλαις καὶ τοῖς ἔλεσι εἰσδύμενοι τοὺς τε προσπίπτοντας ἀναιροῦντες, ἐπιδεικνύντες τε τῶν κατασφαττομένων τὰς κεφαλὰς τὸ ταχθὲν ἐκομίζοντο. πολλοῦ δὲ πλήθους τοῦτον τὸν τρόπον ἀπολομένου, περὶ σπονδῶν οἱ λελειμμένοι τοῦ

2 Ἀῤῥόσιον etiam Philostorgius habet, Ἐξόσιον (i. e. Ἀῤῥόσιον, Ἀῤῥό-) Eunapius. diversus fuit Ausonius, quem reponerat S. vid. Prosopograph. cod. Th. R. 12 εἰς nescio an abundet. 22 ταχθὲν Leunclavius: libri τὰχος.

Auxonium, Salustio propter senectutem hoc munere liberato, qui iam secundo magistratum hunc gesserat. Auxonius vero, licet adeo magnum bellum immineret, tamen et in exigendis tributis iustus erat, neminem ultra quam par esset ac debiti posceret ratio gravari permittens; et onerariarum magna copia militarem annonam per Pontum Euxinum ad Istri curans ostia, fluvialibus inde navigiis vectam in oppida propter annem sita recondebat, ita quidem ut esset unde suppeditari ea militibus expedite posset. (11) his in hunc modum adhuc durante hieme procuratis, inito vere Marcianopoli solvens imperator, una cum praesidiariis ad Istrum militibus in hosticum transvectus, barbaros adoritur. illis vero pugna stataria congregi non ausis, sed intra paludes abditis et ex iis clandestinos incursus molientibus, milites suo loco manere iussit, et omni calorum turba collecta cum iis quibus erat impedimentorum commissa custodia, certam auri summam ei se daturum pollicetur qui barbari caput attulisset. mox igitur omnes erecti spe lucri, silvas atque paludes ingressi, obvios quosque perimunt, et interfectorum capita monstrantes pecuniam constitutam auferunt. hoc modo cum ingens multi-

βασιλέως ἐδέοντο. τοῦ δὲ οὐκ ἀποσεισαμένου τὴν αἴτησιν, ἐγί-
νοντο σπονδαὶ μὴ καταισχύνουσαι τὴν Ῥωμαίων ἀξίωσιν· ἐδόκει
γὰρ Ῥωμαίους μὲν ἔχειν μετὰ πάσης ἀσφαλείας ὅσα πρότερον
εἶχον, βαρβάρους τε ἀπέγνωστο μὴ περαιοῦσθαι μηδὲ ὅλως ποτὲ
τοῖς Ῥωμαίων ἐπιβαίνειν ὄρλοις. ταύτην ποιησάμενος τὴν εἰρή- 5
νην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφικνεῖται, τελευτήσωντος δὲ τοῦ
τῆς αὐλῆς ὑπάρχοντος Μοδέστου ταύτην παραδίδωσι τὴν ἀρχήν. καὶ
ταῦτα οὕτω διοικησάμενος ἐπὶ τὸν κατὰ Περσῶν ἠπείλετο
πόλεμον.

12. Ὅντος δὲ ἐν παρασκευαῖς αὐτοῦ, Οὐαλεντινιανὸς ὁ 10
βασιλεὺς τὰ περὶ τοὺς Γερμανοὺς εὖ διαθήμενος ᾤκηθη δεῖν καὶ
τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀσφαλείας τῶν Κελτικῶν ἔθνων ποιήσασθαι
πρόνοιαν. νεολαίαν οὖν ὅτι πλείστην ἀθροίσας ἐκ τε τῶν προσ-
οικούντων τῷ Ῥῆνῳ βαρβάρων καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίους
ἔθνεσι γεωργῶν, τοῖς στρατιωτικοῖς ἐγκαταλέξας τάγμασιν οὕτως 15
αὐτοὺς ἐξήσκησε τὰ πολέμια ὥστε φόβῳ τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα τῶν
στρατιωτῶν μελέτης καὶ πείρας ἐννεα τοὺς πάντας ἐνιαυτοὺς μη-
δένα τῶν ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίους πόλεσιν ἐνοχλήσαι.
κατὰ τὸνδε τὸν χρόνον Οὐαλεντινιανός, διὰ τινὰ πλημμυλῆματα
τὴν Βρετανικὴν νῆσον οἰκεῖν κελουσθεὶς, ἐπιθέμενος τυραννίδι 20
συναπέθετο ταύτην τὸν βίον. Οὐαλεντινιανῷ δὲ τῷ βασιλεῖ νόσος
ἐνέσκηψεν, ἣτις αὐτὸν παρὰ βραχὺ τοῦ βίου μετέστησεν. ἐπεὶ

18 Ῥωμαίους S: libri Ῥωμαίων. 19 Ammiano *Valentinus*;
nonnulli tamen eius codices, et Hieronymus hoc nomen, ut Zosimus,
scriptum exhibent. R.

tudo periisset, reliqui pacem ab imperatore petebant supplices. id postu-
latum ille cum non reiecisset, pax facta fuit, quae nullum maiestati Romanae
dedecus attulit: nam utrinque placuit ut omnino Romani secure possiderent
ea, quaecumque prius erant in eorum potestate; barbarisque fuit interd-
ictum ne transirent neve prorsus unquam Romanos intra fines irruerent.
hac pace facta Cpolim proficiscitur. et quia praefectus praetorii diem suum
in terris supremum clauserat, Modesto magistratum hunc tradit; atque his
in hunc modum administratis ad bellum contra Persas gerendum properat.

12. In eius apparatu dum occupatur, Valentinianus imperator, rebus
Germanicis recte constitutis, in futurum quoque tempus securitati Celticarum
nationum prospicere se debere arbitratus est. quapropter maxima iuvenum
multitudine tum de barbaris Rheni accolis tum de subiectarum imperio Ro-
mano gentium agricolis collecta numerisque militaribus adscripta, sic eos
bellicis in rebus exercuit, ut horum militum exercitationis et experientiae
metu totos novem annos nemo transrhenanorum subiecta Romanis oppida
vexarit. in hoc tempore Valentinianus quidam, delictorum quorundam no-
mine relegatus in insulam Britanniam, tyrannide affectata vitam cum eadem
amisit. imperator autem Valentinianus morbo correptus est, quo vita pro-

δὲ ταύτην διέφυγε, συνελθόντες οἱ περὶ τὰ βασιλεία λόγον αὐτὸν ποιήσασθαι παρεκάλουν τοῦ διαδεξομένου τὴν βασιλείαν, ὡς ἂν μὴ τινος αὐτῷ συμβαίνοντος σφαλεῖη τὰ τῆς πολιτείας. πεισθεῖς δὲ τούτοις ὁ βασιλεὺς τοῖς λόγοις ἀνείπε τὸν παῖδα Γρατιανὸν βα- a. 367
5 σιλέα καὶ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς, ὄντα νέον ἔτι καὶ οὐπω πρὸς ἤβην ἔλθόντα τελείαν.

13. Τῶν δὲ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐν τούτοις ὄντων, Οὐάλης ὁ βασιλεὺς, ἐφ' ὅπερ ἕξ ἀρχῆς ὠρμητο, κατὰ Περσῶν ἐπὶ τὴν a. 372
ἐψῶν ἐστέλλετο, προῖών τε σχολαίως ἐβοήθει τὰ δέοντα πρεσ-
10 βονομέναις ταῖς πόλεσι, καὶ ἄλλα πολλὰ κατὰ τὸ προσῆκον ὠκο-
νόμει, τοῖς δίκαια αἰτούσι ῥαδίως φιλοτιμούμενος τὰ αἰτούμενα.
παρελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μετὰ πάσης ἀσφαλείας τὰ τοῦ
πολέμου διώκει, τὸν μὲν χειμῶνα διατρέβων ἐν τοῖς αὐτόθι βασι-
λείοις, ἥρος δὲ ἐπὶ τὴν Ἱερὰν πόλιν ἀπιὼν κἀκεῖθεν τὰ στρατό-
15 πεδα τοῖς Πέρσαις ἐπάγων, καὶ αὐθις ἐνισταμένον τοῦ χειμῶνος
ἐπανιὼν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. ἡ μὲν οὖν πρὸς Πέρσας οὕτως ἐτρι-
βετο μάχη, τοῦ δὲ βασιλέως κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ὄντος παρα-
δόξων ἑξανίστατο πραγμάτων ὑπόθεσις ἕξ αἰτίας τοιαύδε. ἦν
τις Θεόδωρος τοῖς βασιλικαῖς ὑπογραφεῦσιν ἐναριθμούμενος. a. 374
20 τοῦτον εὖ μὲν γεγονότα τε καὶ τραφέντα, νέον δὲ ἔτι καὶ τῷ τῆς
ἡλικίας θερμοῦ ῥαδίως κολάκων θωπεύει ἐπὶ τὰ χεῖρονα σαλευό-
μενον περιστάντες τοιοῦτοί τινες ἀναπεύθουσιν ὡς περιττοὶ τινὲς
εἰσιν ἐν παιδείᾳ καὶ τεκμήρασθαι τὸ μέλλον ἕκ τινος κατωθωμέ-
νης αὐτοῖς μαντείας δεινοί. πυνθανόμενοι δὲ τίς μετὰ Οὐάλεντα

pemodum excessit. et cum liberatus esset, congressi proceres aulici successorem ut designaret imperii cohortabantur, ne, si quid humanitas ipsi accidisset, detrimentum res publica caperet. hac oratione permotus imperator Gratianum filium imperatorem principatusque consortem dixit, iuvenem adhuc nec plenos pubertatis annos ingressum.

13. Cum hic rerum ad Occidentem status esset, Valens imperator contra Persas in Orientem, quo tendebat initio, se parat; ac lente progressus, oppidis legatos ad se mittentibus, ubi posceret usus, opitulatur, aliaque multa rite administrat, aequa petentibus facile postulata concedens. Antiochiam cum pervenisset, omnino caute res bellicas administrat. et hieme quidem in Antiochena regia commoratus Hierapolim verno tempore proficiscitur, atque inde contra Persas ducens exercitus instante rursus hieme revertitur Antiochiam. ac bellum quidem Persicum in hunc modum extrahebatur. cum autem Antiochiae degeret imperator, ex huiusmodi causa rerum inusitatatarum materies coepit. erat Theodorus quidam inter notarios imperatoris adscriptus. hunc nobili quidem genere prognatum et educatum bene, sed iuvenem adhuc, qui ex aetatis fervore non difficulter assentatorum adulationibus ad peiora impelleretur, adorti eius generis homines excellere se litteris et ex divinatione quadam ab se praeclare percepta futura conuiciendi se peritos esse persuadent. inquirentes quis post Valentem im-

βασιλευσειεν, ἔστησαν τρίποδα τὸ μέλλον αὐτοῖς διὰ τινος σημαί-
 ροντα τελετῆς· φανῆναι δὲ ἐν τῷ τρίποδι γεγραμμένα θῆτα καὶ
 εἴ καὶ οὗ καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ δέλτα, ταῦτα δὲ μονονουχί φωνῆν
 ἀφιέντα δηλοῦν ὡς Θεόδωρος τὴν βασιλείαν μετὰ Οὐάλεντα διαδέ-
 ξεται. τούτοις ἐπαρθεῖς τοῖς ὕθλοις, ὑπὸ τε τῆς ἄγαν ἐπιθν-5
 μιὰς ἀγύρταις συνεχῶς καὶ γόησιν ἐντυγχάνων καὶ περὶ τοῦ πρακ-
 τέου κοινούμενος, βασιλεῖ κατάφωρος γίνεται. καὶ αὐτὸς μὲν
 ἀξίαν ἐδίδου τῆς ἐγχειρήσεως δικην, (14) συνέβαινε δὲ ἐπὶ
 τούτῳ καὶ ἕτερον. Φορτουνατιανός, τῇ τῶν βασιλικῶν ἐφεστῶς
 ταμιείων φροντίδι, τῶν ὑφ' ἐαυτὸν στρατευομένων τινὰ γοητείας¹⁰
 γραφῆν φεύγοντα κρῖνων ἐπέβυλεν αἰκισμοῖς· τοῦ δὲ τῇ τῶν βα-
 σάνων ἀνάγκη καὶ ἄλλους ἐξονομάσαντος ὡς συνεπιστυμένους
 αὐτῷ, τὰ μὲν τῆς ἐξετάσεως εἰς Μόδεστον, ὃς τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος
 ἦν, μετεφέρετο οἷα προσώπων ἀχθέντων εἰς μέσον τῇ ἀρχῇ τοῦ
 δικάσαντος πρότερον οὐχ ὑποκειμένων, ἣ δὲ κρῖσις διὰ πάντων¹⁵
 ἐχώρει. πρὸς δὲ ὄργην ἄμετρον ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ὑπόπτως
 εἶχε πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐπὶ φιλοσοφίᾳ διαβοήτους ἢ ἄλλως λόγοις
 ἐντεθραμμένους καὶ προσέτι τῶν ἐν τῇ ἀλλῇ τιμωμένων τινῶς·
 καὶ οὗτοι γὰρ ὡς ἐπιβουλεύοντες τῷ βασιλεῖ προσηγγέλλοντο. καὶ
 δὴ ἐπέμποντο πανταχόθεν οἰμωγαὶ καὶ ἀπάντων κοινὸς ὀδυρμός·²⁰
 ἦν γὰρ πλήρη τὰ μὲν δεσμοτήρια τῶν μάρτην οἰκούντων αὐτά, διὰ
 δὲ τῶν ὀδῶν ἐφέρετο πλήθη πλείονα τῶν ἐν ταῖς πόλεσι καταλε-
 λειμμένων. αἱ δὲ τὰς φυλακὰς τῶν μάρτην ἀγομένων ἐπιτετραμι-

4 ἀφιέναι δηλοῦντα ὡς P.

17 ἄλλους LP.

peraturus esset, tripodem statuisse, qui ritu quodam arcano significaret eis quod futurum esset. in tripode scriptas litteras Θ et E et O et praeter has Δ apparuisse; quae quidem modo non vocem exprimentes indicent Theodorum in imperio Valenti successurum. his ille nugis elatus, dum prae cupiditate nimia circulatorum et maleficorum frequenter adit et cum eis quod agendum erat communicat, imperatori proditur et dignas conatu poenas luit. (14) secundum hoc et aliud accidit. Fortunatianus, comes rei privatae, quendam ex militantibus sub se veneficii reum, de causa cognoscens, verberibus subicit. cum ille tormentis coactus et alios nominatim indicasset tanquam sibi conscios, causae quidem cognitio ad Modestum praefectum praetorii transfertur, quod in medium personae productae fuissent, qui illius imperio qui prius ius dixerat non suberant; iudicium vero in universos exercetur, et princeps ad iram immodicam concitatus omnes philosophiae nomine celebres vel alias excultos litteris et praeterea quosdam honoratos in aula suspectos habet: nam et illi velut insidiatores principi deferebantur. undique ploratus et lamentatio communis omnibus emittitur. erant enim pleni carceres illorum qui praeter meritum in eis degebant; et per itinera maiorem hominum copiam trahebantur quam in oppidis essent relictas. cohortes au-

μέναι φυλαί πρὸς ἀσφάλειαν τῶν φυλαττομένων οὐκ ἀρκεῖν ὁμολόγουν, δεδιέναι τε μὴ πού γε πολλῶ πλείους ὄντες ἐκβιάσαιντο φυγὴν ἑαυτοῖς. καὶ οἱ μὲν συκοφάνται δίχα παντὸς ἀνεχώρουν κινδύνου, κατηγορεῖν ἀναγκαζόμενοι μόνον, οἱ δὲ κρινόμενοι νῦν 5 μὲν ἐτιμῶντο θανάτου δίχα νομίμων ἐλέγχων, οἱ δὲ τὰς οὐσίας ἀπώλλουν, παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην συγγένειαν ἐσχάτη τύχῃ καταλιπόντες· ἦν γὰρ τὸ σπουδαζόμενον ἐκ πολυτρόπων ἀσεβημάτων συλλογὴν τῷ δημοσίῳ πολλῶν γενέσθαι χρημάτων. (15) πρῶτος μὲν οὖν τῶν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ γνωρίμων ἀνήρητο 10 Μάξιμος, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἐκ Φρυγίας Ἰλάριος ὡς δὴ χρησάμενος τινα λοξὸν εἰς τὸ σαφέστερον ἐρμηνεύσας, καὶ Σιμωνίδης ἐπὶ τούτῳ καὶ Πατρικίος ὁ Λυδὸς καὶ ὁ ἐκ Καρίας Ἀνδρόνικος. ἦσαν δὲ οὗτοι πάντες εἰς ἄκρον παιδείας ἐληλυθότες καὶ φθόνῳ μᾶλλον ἢ ψήφῳ δίκαια κατακριθέντες. οὕτω δὲ δημοῦ πάντα συνεταράτ- 15 τετο ὥστε καὶ τῶν προστυχόντων τὰς οἰκίας ἐπεισιέναι μετὰ πλήθους ἀνέδην τοὺς συκοφάντας, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἀρπάζειν, ἐκδιδόναι δὲ τοῖς φονεῦναι ἅπαντας καὶ δίχα κρίσεως τεταγμένοις. τῶν δὲ ἀτοπημάτων ἦν κολοφῶν Ὀῆστος, ὃν εἰς πᾶσαν εἰδῶς ὠμότητα πρόχειρον ὄντα τῆς Ἀσίας ἀνδύπατον ὁ βασιλεὺς ἔστει- 20 λεν, ὡς ἂν μηδεὶς τῶν περὶ λόγους ἐσπουδακῶτων ἀπολειφθεῖη. καὶ εἰς ἔργον ἤει τὸ βούλευμα· πάντας γὰρ ὁ Ὀῆστος ἀναζητήσας, οὓς μὲν εὗρεν ἀκρίτως ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ὑπερόριον ἑαυ-

3 φυγῆν S: libri φυγεῖν.

18 εἰς πάντα εἰδῶς ὠμότητος P.

tem, quibus erat eorum mandata custodia quotquot in carceres absque causa ducebantur, non se sufficere fatebantur asservandis iis qui custodiebantur, seque vereri dicebant ne longe numero plures vi sibi viam ad fugam aperirent. et calumniatores quidem absque omni periculo discedebant, accusare duntaxat coacti; rei vero partim morte multabantur absque legitimis probationibus, partim facultates amittebant, liberis et coniugibus ceterisque cognatis extremae fortunae relictis. hoc enim agebatur, ut per nefarias rationes multiplices magnam fisco pecuniae copiam colligeret. (15) primus ex nobilibus philosophis interfectus est Maximus, et post illum oriundus e Phrygia Hilarius, qui ambiguum quoddam oraculum clarius fuisset interpretatus. secundum hunc Simonides et Patricius Lydus et Andronicus e Caria; qui omnes ad summum doctrinae fastigium pervenerant, et potius invidia quam iusto calculo damnati fuerunt. adeo vero plena confusionis erant omnia, ut libere delatores cum multitudine quorumvis semet offerentium domos ingrederentur, et obvios raperent atque illis traderent qui etiam inaudita causa quoslibet necare iussi fuerant. et horum flagitiorum quidam quasi colophon erat Festus, quem ad omne crudelitatis genus promptum miserat imperator, ut Asiam proconsule administraret, ne quis eruditione doctrinae praeditus superaret, sed initum consilium reipsa succederet. nam cum omnes indagasset Festus, quos quidem reperisset, nulla cognitione ad-

τοῖς φυγὴν ἠνάγκασεν ἐπιθεῖναι. καὶ ἡ μὲν ἐκ τῆς κατὰ Θεόδωρον αἰτίας συμβῆσα ταῖς πόλεσι συμφορὰ ταύτην ἔσχε τὴν τελευτήν.

16. Οὐαλεντινιανὸς δὲ δόξας πῶς τὸν πρὸς τοὺς Γερμανοὺς πόλεμον διατιθέναι μετρίως, βιρύτατος ἦν ταῖς ἀπαιτήσεσι τῶν εἰσφορῶν σφοδρότερον ἐπικείμενος καὶ ὑπὲρ τὸ σύνηθες ταύτας εἰσπραττων. ἐποιεῖτο δὲ τούτου πρόφασιν τῆς στρατιωτικῆς δαπάνης τὸ πλεῖθος, ὅπερ ἠνάγκασεν αὐτὸν ἐκδιυπνήσαι τὰ τῷ δημοσίῳ φυλαττόμενα χρήματα. εἰς μῖσος τοῖνον ἅπαντας ἐπὶ τούτῳ κινήσας ἔτι μείζον ἢ πρότερον ἐπικραίνετο, καὶ οὔτε τοὺς 5 ἄρχοντας ἤθελεν ἐξετάζειν εἰ κέρδους ἀπέχονται, τοῖς τε ἐκ τοῦ ζῆν ἀμέμπτως ἔχουσι δόξαν ἐφθάνει, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἕτερός τις ἦν παρὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπιτηδευθέντα τρόπον αὐτῷ τῆς βασιλείας. διὰ ταῦτα καὶ Αἰβύνας, οὐκ ἐνεγκόντες τὴν Ῥωμαίου πλεονεξίαν τοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἔχοντος ἐν Μαυρουσίοις ἀρχῆν, Φίρμω 15 τὴν ἄλουργίδα δόντες ἀνέδειξαν βασιλέα. ὅπερ ἀπαγγελθὲν εἰκότως Οὐαλεντινιανὸν συνετάραξε· καὶ παραχρῆμα τάγματά τινα στρατιωτικὰ τὴν ἐν Παιονίᾳ καὶ Μυσίᾳ τῇ ἄνω καταλαμβάνοντα φυλακὴν ἐπὶ Αἰβύνην ἐκπλεῦσαι προσέταξε. τούτου δὴ γενομένου Σαρρομάται καὶ Κουάδοι, καὶ πρότερον ὄντες ἔγκοτοι τῷ τὴν ἐν 20 τούτοις ἐπιτετραμμένῳ τοῖς τόποις φυλακὴν (ἦν δὲ Κελέστιος), μετὰ τὴν τῶν στρατιωτῶν εἰς Αἰβύνην ἀποδημίαν ἐπέθεντο Παλοσί

15 alii eum vocant *Comitem Africae*; vide *Prosopograph. cod. Th.*
20 ἔγκ LP, relicto pro postremis quattuor literis spatium vacuo. S.
21 Κελέστιος *Ammiano Marcellianus*.

hibita interficiebat, reliquos exsilio semet ipsos multare cogebat. et calamitas quidem ea quae culpa Theodori civitatibus accidit, hunc habuit finem.

16. Valentinianus vero, qui visus fuisset bellum adversus Germanos mediocriter administrasse, gravissimus subditis erat, tributorum exactiones acrius urgens eaque ultra consuetum morem extorquens. praeterebat autem militaris annonae magnitudinem, quae ipsum pecuniam fisco servatam coegisset expendere. quapropter odio cunctorum in se concitato, acerbior etiam quam prius erat; ac neque magistratus examinare volebat an a captandis lucris abstinerent, et gloriam ex inculpata vita nactis invadebat. denique fere alius erat et diversus ab iis moribus quos initio regni prae se tulerat. eam ob causam et Afri, non ferentes avaritiam Romani, qui apud Mauros magistri militum officio fungebatur, amictum purpura Firmum imperatorem crearunt; cuius rei nuntius allatus haud abs re Valentinianum perturbavit, ideoque festim numeros quosdam militum, relicta Pannoniae Moesiaeque superioris custodia, in Africam navigare iussit. quo factio Sarmatae et Quadi, iam pridem illi cui credita erat horum locorum custodia (et erat is Coelestius) infensi, post militum protectionem in Africam Pannonios

τε καὶ Μυσοῖς· τοῦ γὰρ Κελεστίου τὸν τούτων ἄρχοντα πίστεσιν ἐνόηκοις παραγαγόντος, ἀνελόντος τε δόλω τῆς τροπέλης ἔτι προκειμένης, εἰκότως οἱ βάρβαροι τῆς ἐφόδου ταύτην ἔχοντες πρόσφασιν τοὺς περὶ τὸν Ἰστρον ἐληΐζοντο, πᾶν, εἴ τι τῶν πόλεων ἦν 5 ἐκτός, διαρπάζοντες. ἀλλὰ Παίονες μὲν εἰς ἄρπαγὴν τοῖς βαρβάροις προέκειντο, τῶν στρατιωτῶν ἐκμελῶς πρὸς τὸ φυλάττειν τὰς πόλεις ἐχόντων καὶ τοῖς ἐνδοτέρω τοῦ ποταμοῦ τόποις οὐχ ἤττον ἢ οἱ βάρβαροι παρενοχλούντων· Μυσία δὲ οὐδενὸς ἐπειράθη κακοῦ, Θεοδοσίου τοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἔχοντος 10 ἀνδρείως σιάντος καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀποδιώξαντος, ὅθεν ἐκ ταύτης τῆς νίκης δόξαν κτησάμενος ἔτυχε μετὰ ταῦτα τῆς βασιλείας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς οἰκείοις ἀφηγηθήσεται χρόνοις· (17) Οὐαλεντινιανὸς δὲ τὴν ἀκοὴν τῶν ἀπαγγελθέντων οὐκ ἐνεγκών, ἐκ Κελτῶν ὀρηθῆσας ἐπὶ τὴν Ἰλλυρίδα διέβρινε, βουλευόμε- 15 νος περὶ τοῦ πρὸς Κουάδους καὶ Σαυρομάτας πολέμου. Μεροβαύδην δέ, στρατιωτικῶν ἔργων ἐμπειρίαν ἔχειν παρὰ τοὺς ἄλλους δοκοῦντα, παντὸς τοῦ στρατοπέδου προϊήσθη. τοῦ δὲ χειμῶνος παρὰ τὸ εἰωθὸς ἐκταθέντος, ἔστελλον πρὸς αὐτὸν οἱ Κουάδοι πρεσβείας λόγους ὑπὲρ τὸ μέτριον φέροντας, ἐφ' οἷς Οὐαλεν- 20 τιανὸς ἀγανακτήσας, καὶ ὑπὸ τῆς ἄγαν ὀργῆς παραφορᾶς οὐ πόρρω γενόμενος, αἵματος κάτωθεν ἀναχθέντος ἐπὶ τὸ στόμιον συσχύοντος τε τὰς τῆς φωνῆς ἀρτηρίας ἐξέλιπεν, ἐν μὲν Ἰλλυριοῖς a. 375

7 τρόποις LP. 12 c. 24.
ὑπὲρ τὸ μέτριον φέρουσαν.

19 malim πρεσβείαν λόγους

et Moesos invadunt. nam quod ipsorum principem Coelestius interposita fide, sacramento confirmata, circumvenerat eumque fraude necaverat, necdum remota mensa, non abs re barbari, hanc expeditionis nacti occasionem, in vicinos Istro grassabantur, quicquid esset extra oppida, diripientes. itaque Pannonii barbarorum praedationibus erant expositi, dum milites aegritur oppida defenderent et cis amnem posita loca non minus quam barbari vexarent. Moesia vero propterea nihil mali perpessa fuit, quod magister militum Theodosius viriliter obstitisset et invadentes fuga sibi consulere coegisset. unde factum ut ex hac victoria gloriam consecutus ad imperium deinceps pervenerit. sed haec suis temporibus et locis exponentur. (17) Valentinianus autem, quae nuntiata fuissent audire non sustinens, e Celtis profectus in Illyricum transit, de bello Quadis et Sarmatis inferendo deliberans. Merobaudem, qui rei militaris peritiam supra ceteros habere videretur, toti exercitui praeficit. hieme praeter morem durante longius, Quadi per legatos ei verba quaedam modum excedentia denuntiant; ob quae indignatus Valentinianus, praecae nimia iracundia propemodum redactus ad insaniam, sanguine in os delapso, qui vocis arterias obstruebat, exstinctus est, cum

ἐννέα μῆνας, ἄλλειπουσῶν ἄλλων ἡμερῶν, διατρέψας, εἰς δωδέκατον δὲ ἐνιαυτὸν τῆς βασιλείας προελθὼν.

18. Τοῦτου τελευτήσαντος ἐμπεσὼν τῷ Σιρμίῳ σκηπτὸς τὰ βασίλεια κατέφλεξε καὶ τὴν ἀγορὰν, ἔδοξε τε τοῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν δεινοῖς οὐκ αἴσιον τοῖς κοινοῖς πράγμασιν εἶναι τὸ τέρας. 5 καὶ σεισμοὶ δὲ ἔν τισι συνηρέχθησαν τόποις. ἐσεισθη δὲ καὶ Κρήτη σφοδρότερον, καὶ ἡ Πελοπόννησος μετὰ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ὥστε καὶ τὰς πολλὰς διαρρηῆναι τῶν πόλεων, πλὴν τῆς Ἀθηναίων πόλεως καὶ τῆς Ἀττικῆς. ταύτην δὲ καὶ περιωθῆναι φασιν ἔξ αἰτίας τοιαύδε. Νεστόριος ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἱερο-10 φαντεῖν τεταγμένος ὄναρ ἐθεάσατο παρακελευόμενον χρῆναι τὸν Ἀχιλλέα τὸν ἥρωα δημοσίαις τιμᾶσθαι τιμαῖς· ἔσεσθαι γὰρ τοῦτο τῇ πόλει σωτήριον. ἐπεὶ δὲ κοινώσατο τοῖς ἐν τέλει τὴν ὄψιν, οἱ δὲ ληρεῖν αὐτὸν οἶα δὴ ὑπέργηρων ὄντα νομίσαντες ἐν οὐδενὶ τὸ ῥηθὲν ἐποιήσαντο, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν λογισάμενος τὸ πρακτέον¹⁵ καὶ ταῖς θεοειδέσιν ἐννοίαις παιδαγωγούμενος, εἰκόνα τοῦ ἥρωος ἐν οἴκῳ μικρῷ δημιουργήσας ὑπέθηκε τῷ ἐν παρθενῶνι καθιδρυμένῳ τῆς Ἀθηναῖς ἀγάλματι, τελῶν δὲ τῇ θεῷ τὰ συνήθη κατὰ ταῦτόν καὶ τῷ ἥρωϊ τὰ ἐγνωσμένα οἱ κατὰ θεσμόν ἔπραττε. τούτω τε τῷ τρόπῳ τῆς τοῦ ἐνυπνίου συμβουλῆς ἔργῳ πληρωθείσης,²⁰ ἐπιβρίσαντος τοῦ σεισμοῦ μόνους Ἀθηναίους περιωθῆναι συνέβη, μετασχούσης τῶν τοῦ ἥρωος ἐνεργεσιῶν καὶ πάσης τῆς Ἀττικῆς-

5 πέρασ LP. 17 οἶκος μικρὸς est parvum sacellum, οἰκημα, ναῖσκος, armarium. H. 21 ἐπιβρίσαντος L.

in Illyrico menses novem, paucis diebus demptis, commoratus fuisset et imperii duodecimum annum attingisset.

18. Eo defuncto fulmen e caelo Sirmii delapsum regiam cum foro cremavit, visumque fuit iis quorum acria de rebus huiusmodi iudicia sunt, parum prosperum publicis rebus hoc portentum esse. terrae motus quoque nonnullis in locis acciderunt, Creta vehementius succussa cum Peloponneso reliquaue Graecia, ita ut oppida complura collaberentur, exceptis Athenis et Attica regione, quam ex huiusmodi causa conservatam perhibent. Nestorius id temporis sacrorum antistes constitutus somnium vidit, quod publicis honoribus Achillem heroa iuberet affici: hoc enim urbi salutare futurum. cum autem visum hoc cum magistratibus communicasset, atque illi rati eum delirare, qui iam senex decrepitus esset, nihili quod dictum fuerat fecissent, ipse secum ratiocinatus quid agendum esset, divinisque cogitationibus eductus, imaginem herois exigua forma fabricatam sub Minervae simulacro, quod in virgineo conclavi collocatum est, posuit. quoties autem perageret consueta huic deae sacra, pariter et illa quae sciret heroi debita rite faciebat. atque hoc modo cum ipsa re somnii consilio satisfactum esset, terrae motu passim grassato solos Athenienses salvos evadere contigit, hisce beneficiis

ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστι, μαθεῖν ἔξεστι δι' ὧν ὁ φιλόσοφος Συριανὸς διεξῆλθεν, ἕμνον εἰς τοῦτον τὸν ἥρωα γράφων. ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ἀνάρμοστα τοῖς προκειμένοις ὄντα παρέθηκα.

19. Οὐαλεντινιανοῦ δὲ τελευτήσαντος δρώντες οἱ ταξιαρχοὶ Μεροβαύδης καὶ Ἐκίτιος Οὐάλεντα καὶ Γρατιανὸν πόρρω που διατρέφοντας (ὁ μὲν γὰρ ἔτι κατὰ τὴν ἐφάν ἦν, ὁ δὲ ἐν τοῖς ἐσπερίοις Γαλάταις πυρὰ τοῦ πατρὸς ἀπολελειμμένος), ὑφορώμενοι μὴ ποτε συμβῆῖ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον βαρβάρους ἀνάρχους ἐπιπτεσεῖν τοῖς πράγμασι, παῖδα Οὐαλεντινιανοῦ νέον, ἐκ γαμετῆς αὐτῶ τεχθέντα τῆς πρότερον Μαγνητιῶ συνοικησώσης, οὐ πόρρω που μετὰ τῆς μητρὸς ὄντα μεταπεμψάμενοι παράγουσι μετὰ τῆς ἀλουργίδος εἰς τὰ βασίλεια, πέμπτον ἄγοντα μὲν ἐνιαυτόν. διελομένων δὲ πρὸς ἑαυτοὺς Γρατιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ νέου τὴν βασιλείαν, ὡς ἐδόκει τοῖς περὶ αὐτοὺς τὰ πράγματα κρίνουσιν (αὐτοὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς οὐκ ἦσαν κύριοι διὰ τὴν ἡλικίαν), Γρατιανῶ μὲν τὰ Κελτικὰ φῶλα καὶ Ἰβηρία πᾶσα καὶ ἡ Βρετανικὴ νῆσος ἀπεκληροῦτο, Οὐαλεντινιανὸν δὲ ἐδόκει τὴν Ἰταλίαν τε καὶ Ἰλλυριοὺς καὶ τὴν ὅλην ἔχειν Αἰβύην.

Valens,
Gratianus
et Valentinianus II.

20. Οὐάλεντα δὲ τὸν βασιλεῦ πολλὰι πολλαχόθεν περιεστήκεισαν πολέμων ἐπιφοραί. καὶ πρῶτον μὲν Ἰσάυροι (καλοῦσι α. 376 δὲ αὐτοὺς οἱ μὲν Πισίδας, οἱ δὲ Σολύμονες, ἄλλοι δὲ Κίλικας ὀρείους· τὸ δὲ ἀκριβέστερον, ἠρίκα εἰς τοὺς περὶ αὐτῶν ἀφικώ-

5 Ἐκίτιος] Ammian. Aequitius.
vius.

22 ὀρίους LP: corr Leunclavius.

herois tota pariter Attica fruenta. hoc autem verum esse, licet ex iis cognoscere quae Syrianus philosophus, hymnum in hunc heroa scribens, commemoravit. et haec quidem a propositis rebus haud aliena libuit adiciere.

19. Ceterum extincto Valentiniano, cum legionum tribuni Merobaudes et Equitius Valentem et Gratianum viderunt in locis procul remotis degere, quod alter adhuc esset in Oriente, alter apud occidentales Gallos a patre relictus fuisset, veriti ne quando usu veniret ut transistriani barbari rebus principe destitutis irruerent, arcessitum minorem Valentiniani filium, natum ei de coniuge quae Magnentii prius uxor fuerat, nec procul inde cum matre degentem in regiam purpura vestitum producant, cum vix quintum aetatis annum ageret. dividendis imperium inter se Gratiano et Valentiniano minore, prout iis videbatur qui apud eos res moderabantur (nam principes ipsi propter aetatem sui iuris non erant); Gratiano quidem Celticae nationes et Hispania tota cum insula Britannia attribuebantur, Valentinianum vero placuit Italiam et Illyrios et totam Africam possidere.

20. Ceterum Valentem imperatorem plures e pluribus locis irruentes bellorum fluctus circumstabant. primum Isauri (quos alii Pisidas, alii Solymos, alii Cilices montanos vocant: nos quidem accuratius de his aliquid indicabimus, ubi ad eum locum pervenerimus de iis ut dicendum sit) oppida

Zosimus.

μεθα λόγους, δηλώσομεν) τὰς ἐν Λυκία καὶ Παμφυλία πόλεις ἐπόρθουν, τειχῶν μὲν κρατεῖν οὐ δυνάμενοι, τὰ δὲ ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἅπαντα διαρπάζοντες. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς ἔτι κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν διατριβῶν ἔστειλεν ἐπ' αὐτοὺς ἀρκοῦσαν, ὡς ἤπειο, δύναμιν, οἱ μὲν Ἰσαυροὶ μετὰ τῆς λείας ἀπάσης εἰς τὰ τραχύ-⁵τατα συνέφευγον τῶν ὄρων, οὔτε διῶξαι τῶν στρατιωτῶν δι' ἐκμείλειαν δυνάμενων, οὔτε ἄλλως τὰ συμβάντα ταῖς πόλεσι δυστυχήματα θεραπεῦσαι. τούτων δὲ ὄντων ἐν τούτοις, φῦλόν τι βάρβαρον τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον Σκυθικοῖς ἔθνεσιν ἐπανέστη, πρότερον μὲν οὐκ ἐγνωσμένον, τότε δὲ ἐξαίφνης ἀναφανέρ. Οὐννοὺς¹⁰ δὲ τούτους ἐκάλουν, εἴτε βασιλείους αὐτοὺς ὀνομάζειν προσήκει Σκύθας, εἴτε οὗς Ἡρόδοτος φησι παροικεῖν τὸν Ἰστρον σιμῶς καὶ ἀσθενέας ἀνθρώπους, εἴτε ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διέβησαν· καὶ τοῦτο γὰρ εἶρον ἱστορημένον, ὡς ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Τανάιδος καταφερομένης ἰλῆος ὁ Κιμμέριος ἀπογαιωθεὶς Βόσπο-¹⁵ρος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην περὶ διαβῆναι. παρελθόντες δὲ ὅμως τοῖς ἵπποις καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ οἷς ἐπεσφύοντο, τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον κατοικημένοις ἐπήεσαν Σκύθαις, μάχην μὲν σταδίων οὔτε δυνάμενοι τὸ παράπαν οὔτε εἰδοτεῖς ἐπαγαγεῖν (πῶς γὰρ οἱ μήτε εἰς γῆν πῆξαι τοὺς πόδας οἷοι τῶν²⁰ ὄντες ἐδραίως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ καθέδοντες), περιελεύσει δὲ καὶ ἐκδρομαῖς καὶ ἐκκαίροις ἀναχωρήσειν, ἐκ τῶν ἵππων κατατοξέοντες, ἄπειρον τῶν Σκυθῶν εἰργά-

20 μηδὲ?

Lyciae Pamphyliaeque vastabant, cum moenibus potiri non possent, sed omnia sub dio sita diriperent. imperatore vero, qui adhuc haerebat Antiochiae, satis magnas, ut ipse putabat, in eos mittente copias, Isauri cum universa praeda in montes asperrimos confugiebant, militibus ob segnitiam nec persequi eos valentibus, nec alia ratione casibus oppidorum adversis mederi. cum haec ab illis ita gererentur, natio quaedam barbara transistrianae gentes Scythicas est adorta, prius illa quidem incognita, sed quae subito temporis emerit. eos appellabant Hunnos, sive adeo regii Scythas nuncupandi sunt, sive quos ait Herodotus Istri accolae esse, homines simos et imbelles, sive denique in Europam ex Asia transiere. nam et hoc memoriae proditum in historiis repperi, e limo, quem Tanais devehit, Cimmericum Bosphorum ad terrae formam redactum facultatem eis praebuisset terrestri ex Asia in Europam itinere transeundi. utut sese res habeat, profecti cum equis et uxoribus et liberis et iis rebus quas secum vehebant, habitantes super Istrum Scythas invaserunt. ac stataria quidem pugna prorsus neque poterant neque norant hostem aggredi (quo enim id pacto? qui ne in terram quidem firmiter pedes defigere poterant, sed in equis et haerebant interdum et somnum capiebant) sed partim circumequitando, partim excurrendo, partim opportune retrocedendo et ex equis iaculando, immensam

σαντο φόνον. τοῦτο συνεχῶς ποιῶντες εἰς τοῦτο τὸ Σκυθικὸν περιέστησαν τύχης ὥστε τοὺς περιλειμμένους, ὧν εἶχον ἐσκόταντας οἰκήσεων, ἐκδοῦναι μὲν τοῖς Οὐννοῖς ταύτας οἰκεῖν, αὐτοὶ δὲ φεύγοντες ἐπὶ τὴν ἀντιπέρασ ὄχθην διαβῆναι τοῦ Ἰστρου, καὶ 5 τὰς χεῖρας ἀναιτίναντες ἱκετεύειν δεχθῆναι παρὰ βασιλέως, ὑποσχέσθαι τε πληρῶσειν ἔργον αὐτῷ συμμάχων πιστῶν καὶ βεβαίων. τῶν δὲ τὰς ἐπὶ τοῦ Ἰστρου πόλεις φρουρεῖν τεταγμένων εἰς τὴν τοῦ βασιλεύοντος γνώμην ἀναβαλλομένων τὰ περὶ τούτου, δέχεσθαι τοὺτους Οὐάλης ἐπέτρεπε πρότερον ἀποθεμένους τὰ 10 ὄπλα. τῶν δὲ ταξιαρχῶν, καὶ ὅσοι στρατιωτῶν ἡγεμονίαν εἶχον, διαβάντων μὲν ἐφ' ὧτε ὄπλων δίχα τοὺς βυρβάρους ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὄρια διαπέμψαι, μηδεὸς δὲ γενομένου ἐτέρου πλην γυναικῶν εὐπροσώπων ἐπιλογῆς καὶ παιδῶν ὠραίων εἰς ἀσχορῆτητα θήρας ἢ οἰκετῶν ἢ γεωργῶν κτήσεως, οἷς τισὶ μόνοις προσσχόντες 15 τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς κοινὸν ὄφελος ἔφερον ὑπερεῖδον, ὥστε ἀμέλει μετὰ τῶν ὄπλων ἔλαθον οἱ πλείους περαιωθέντες. καὶ ἅμα τῆς ἐπὶ Ῥωμαίους γῆς ἐπιβάντες οὔτε ἱκεσιῶν οὔτε ὄρκων ἐμνήσθησαν, ἀλλ' ἢ Θορήκη τε ἅπασα καὶ ἡ Παιονία καὶ τὰ μέχρι Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ἐπληροῦντο βυρβάρων τὰ προσπεσόντα 20 ληϊζομένων. (21) κινδύνου δὲ τοῖς ταύτῃ πράγμασιν ἐπικειμένον μεγίστου, δραμόντες ἐπὶ βασιλέα το συμβὰν ἀπαγγέλλουσιν. ὁ δὲ τὰ πρὸς Πέρσας ὡς ἐνῆν διαθέμενος, ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας

11 ἐφ' ὅτε L.

18 Παιονία] forsan Μυσία. R.

Scytharum caedem edebant. quod cum frequenter facerent, nationem Scythicam ad eam fortunam redegerunt, ut superstites domiciliis suis relictis Hunnis ea traderent incolenda, ipsi fugam capessentes in adversam Istri ripam transiicerent, erectisque manibus supplices ab imperatore se recipi peterent, simulque pollicerentur officio se fidorum et constantium sociorum functuros. eam rem cum praesidiis oppidorum ad Istrum praefecti eo usque differrent, dum de voluntate principis cognitum fuisset, Valens uti reciperentur armis prius depositis permisit. itaque tribuni legionum militumque duces transiiciebant illi quidem, ut absque armis barbaros in fines Romanos deducerent: verum nihil agebant aliud quam quod elegantis formae mulieres deligerent, et pueros formosos ad usum obscenum venarentur, aut calones agricolaave compararent; quibus solis intenti cetera publicam ad utilitatem spectantia negligebant. unde fiebat ut complures clam cum armis transvecti ignorarentur; qui simul atque solum Romanum ingressi fuissent, neque precum illarum supplicum neque sacramentorum recordabantur, sed universam Thraciam cum Pannonia et pertinentibus ad Macedoniam et Thessaliam usque regionibus complevere barbari, quaevis oblata sibi diripientes. (21) cum autem rebus eorum locorum maximum immineret periculum, principem ad-euntes quid accidisset nuntiant. ille negotiis Persicis, quemadmodum sane

διαδραμῶν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦει, κἀντεῦθεν ἐπὶ Θράκης ἐχώρει, τὸν πρὸς τοὺς αὐτομόλους Σκύθας ἀγωνισόμενος πύλεμον. ἐξιόντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ καὶ αὐτῷ δὲ τῷ βασιλεῖ τέρας ὤφθη τοῖονδε. ἀνθρώπου τι σκῆνος ἐράνη κατὰ τὴν ὁδὸν κείμενον, τὸ μὲν ἄλλο ἕπαι ἀκίνητον καὶ ἀπὸ κεφαλῆς μεμαστιγω-⁵ μένῳ ἄχρι ποδῶν ῥοικός, μόνους δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεωγμένους ἔχον, ἐμβλέποντας τοῖς πλησιάζουσιν. ἐπεὶ δὲ τοῖς ἐριωτῶσι τίς τε εἶη καὶ πόθιν, ἢ παρὰ τίνος ταῦτα πάθοι, παντάπασιν οὐδὲν ἀπεκρίνατο, τερατιῶδες εἶναι νομίσαντες ἐπέδειξαν καὶ τῷ βασιλεῖ πυριόντι. τοῦ δὲ τὰς αὐτὰς πεύσεις προσαυγαγόντος οὐδὲν ἤτιον¹⁰ ἄφωρος ἦν, οὔτε ζῆν νομισθεὶς διὰ τὸ πᾶν τὸ σῶμα ἀκίνητος εἶναι, οὔτε τεθνάναι τελῶς, ἐπειδὴ ἐρρωσθαι τὸ βλέμμα ἔδοκει. καὶ γέγονεν ἀφανὲς ἄφρω τὸ τέρας. τῶν οὖν περιεστῶτων περὶ τὸ πρακτέον ἀπροουμένων συνέβαλλον οἱ τὰ τοιαῦτα ἐξηγεῖσθαι δεινοὶ τὴν ἐσομένην προμηνύειν τῆς πολιτείας κατάστασιν, ὅτι τε πλητ-¹⁵ τόμενα καὶ μαστιγούμενα διατελέσει τὰ πράγματα, ψυχορρογοῦσιν ῥοικός, μέχρις ἂν τῇ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐπιτροπενόντων κακία τελῶς φθαρή. τοῦτο μὲν οὖν, ἐπιόντων ἡμῶν τὰ καθ' ἕκαστα, σὺν ἀληθείᾳ φανήσεται προαγορευθέν. (22) ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης κηζόμενος ἤδη τὴν Θράκην πᾶσαν τοὺς Σκύθας²⁰ θεώμενος, ἔγνω τοὺς ἐκ τῆς ἐώας σὺν αὐτῷ παραγενομένους καὶ μάχεσθαι μεθ' ἵππων ἐμπειροτάτους τῇ τῶν Σκυθῶν ἵππῳ πρό-

5 ἀκίνητον R pro vulgato εὐκίνητον. 10 παρόντι P. 18 ταχέως L. margo.

poterat, compositis, Antiochia cursim iter emensus Cpolim abit, atque inde pergit in Thraciam, bellum adversus Scythas illos transfugas gesturus. egressus autem exercitus et ipse princeps huiusmodi portentum conspexere. corpus quoddam hominis in via iacens visum fuit, cetera quidem prorsus immobile, verberibusque caeso a capite ad pedes usque consimile, verum oculos tantum apertos habens, qui propius accedentes intuerentur. cum autem interrogantibus quis esset et unde, tum a quo istaec perperuss fuisset, nihil omnino responderet, prodigiosum quiddam rati etiam praetereunti principi commonstrant. cum is de rebus iisdem interrogasset, nihilominus nutus erat, nec existimatus vivere, quod universum corpus expers esset motus, nec integre mortuus, quando incolumes oculi esse viderentur. tandem subito portentum hoc evanuit. itaque cum ii qui circumstabant, quid agendum esset ambigerent, homines in exponendis talibus ingeniosi statum rei publicae futurum portendi dicebant, quodque duratura esset rerum caesarum et flagris confectarum facies, animam exhalantibus similis, donec magistratum et administrantium improbitate prorsus interiisset. atque haec nobis singula perlustrantibus vere praedictum apparebit. (22) Valens autem imperator, qui iam Scythas universam Thraciam depopulari cerneret, statuit eos quos ex Oriente secum adduxerat, ex equis pugnandi peritissimos, in equitatum Scy-

τερον λιπέμψαι. λαβόντες οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως τὸ σύνθημα κατ' ὀλίγους τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πυλῶν ἐξήεσαν, καὶ τοὺς ἐκλείποντας Σκυθῶν τοῖς κοντοῖς περονῶντες πολλῶν ἡμέρας ἐκάστης ἔφερον κεφαλᾶς. ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν ἵππων ταχυτῆς καὶ ἡ 5 τῶν κοντῶν ἐπιφορὰ δύσμαχος εἶναι τοῖς Σκύθαις ἐδόκει, καταστρατηγήσαι τὸ Σαρρακηρικὸν διανοήθησαν φῶλον. ἐνέδραν τινὰ κοίλοις ἐναποκρύψαντες τόποις τρεῖς ἐνὶ Σκύθας ἐπιέναι σινεῖδον Σαρρακηρῶ. καὶ ταύτης διαμαρτόντες τῆς πείρας, τῶν Σαρρακηρῶν διὰ τὸ τῶν σφετέρων ἵππων ταχὺ καὶ εὐάγωγον κατ' ἐξου- 10 σίαν ἀποφευγόντων, ἤρκα ἂν πλῆθος ἐπιὸν ἴδοιεν, ἐπελαυνόντων δὲ σχολαίσις καὶ τοῖς κοντοῖς ἀναιρούντων, τοσοῦτος ἐγένετο Σκυθῶν φόβος ὥστε ἀπαγορεύσαντας αὐτοὺς ἐθελῆσαι περαιωθῆναι τὸν Ἴστρον καὶ σπᾶς ἐκδοῦναι τοῖς Οὐννοῖς μᾶλλον ἢ ὑπὸ Σαρρακηρῶν πανωλεθρία διαφθαρεῖναι. καταλιπόντων δὲ αὐτῶν 15 τοῖς περὶ Κωνσταντίνου τὴν πόλιν τόπους καὶ πορρωτέρω προελθόντων, γέγονεν εὐραχωρία τῷ βασιλεῖ παραγαγεῖν εἰς τὸ πρόσω τὸ στράτευμα.

Σκοπομένου δὲ αὐτοῦ τίνι δέοι τρόπῳ διαθεῖναι τὸν πόλεμον πλῆθος ἐπικειμένον τοσοῦτου βαρβάρων, καὶ ἅμα τῇ τῶν 20 ἀρχόντων βαρυνόμενον κακία, καὶ παραλῦσαι μὲν αὐτοὺς διὰ τὸν περιέχοντα τὰ πράγματα σύλον ὀκνοῦντος, ἀποροῦντας δὲ τίσι τὰς ἡγεμονίας παραδοῦναι προσήκει μηδενὸς ἀξιώχρῳ φαινομέ-

1 σύνθημα LP. 2 ἐπεξήεσαν P. rectius ὑπεξήεσαν. S.
10 ἂν] δ' ἂν LP. cf. ἐνθα δ' ἂν p. 179 3.

thicum prius immittere. quapropter accepta illi a principe tessera exiguo numero alii post alios extra Cpolis portas egrediebantur, et remotos a suis Scythas contis transfigentes multorum capita quotidie afferebant. et quoniam equorum celeritas ictusque contorum Scythis perquam difficulter posse superare videbantur, astu nationem Sarracenicam circumvenire statuerunt. itaque depressis in locis abditis insidiis, tres Scythas unum Sarracenum adoriri placuit; qui sane dolus eis non successit, Sarracenis ob equorum suorum velocitatem et agilitatem pro lubitu aufugientibus, quoties multitudinem aliquam adventare cernerent. iidem si tardiores adactis equis invaderent eosque contis interimerent, tanta Scytharum caedes edebatur, ut Istrum re desperate transmittere mallent et Hunnis se potius dedere, quam a Sarracenis ad internecionem deleri. cumque vicina Cpoli loca deseruissent et ulterius essent progressi, spatium imperatori datum est copias suas longius promovendi.

Considerante autem ipso quo pacto bellum hoc gerendum esset tanta multitudo barbarorum imminente, cum pariter et improbitas magistratum ei molestiam exhiberet, quibus imperium abrogare verebatur propter eam tempestatem qua tum res agitabantur, et quinam praeficiendi muneribus essent, quibus parem et idoneum videre erat neminem, ambigeret, Sebastia-

ρου, καταλιπὼν Σεβαστιανὸς τὴν ἐσπέραν οὖν τῶν αὐτόθι βασι-
λέων διὰ νεότητα φρονεῖν ταῦτα πρὸς ἑαυτοὺς οὐκ ἀνεχομένων,
ἀλλὰ ἐκδόντων ἑαυτοὺς ἐθνόνων ἐπὶ τῷ κοιτῶνι τεταγμένων δια-
βολαῖς, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρεγένετο. (23) τοῦτο
μαθὼν Οὐάλης, καὶ τὰς ἐν πολέμοις καὶ τῇ πάσῃ πολιτείᾳ τοῦ 5
ἀνδρὸς ἀρετὰς ἐπιστάμενος, αἰρεῖται στρατηγὸν αὐτὸν καὶ τὴν
ἡγεμονίαν τοῦ παντὸς πιστεύει πολέμου. ὁ δὲ πρὸς τὸ ἐκδεδη-
τημένον καὶ παντάπασιν ἐκμελὲς τῶν ταξιαρχῶν καὶ στρατιωτῶν
ἀφορῶν, καὶ ὡς εἰς φυγὴν μόνον εἰσὶ γεγυμνασμένοι καὶ γυναι-
κώδεις καὶ ἀθλίας εὐχὰς, δισχιλίους ἤτησεν, οὐδ' ἂν ἔλοιτο, δο-10
θῆναι στρατιώτας αὐτῶ· πλήθους γὰρ ἡγεῖσθαι γαύνως ἡγμένων
ἀνθρώπων μὴ ῥᾶδιον εἶναι, παιδαγωγῆσαι δὲ ὀλίγους καὶ εἰς τὸ
ἀρρενωπὸν ἐκ τοῦ θήλεος ἀναγαγεῖν οὐ σφόδρα δύσκολον εἶναι,
καὶ ἄλλως δὲ λυσιτελεῖς μᾶλλον ἐν ὀλίγοις ἢ παντὶ κινδυνεύειν τῷ
πλήθει. πείθει ταῦτα λέγων τὸν βασιλέα, καὶ λαβῶν αἴρεσιν οὐκ 15
ἐκ τῶν ἐντεθραμμένων δειλίᾳ καὶ πρὸς τὸ φεύγειν γεγυμνασμένων
οὐδ' ἤτησεν εἰλετο, νεωστὶ δὲ τινὰς ἐναριθμηθέντας τῷ στρατο-
πέδῳ καὶ σώματος ἀνατρέχοντας εὐφύια καὶ προσέτι γε τῷ φύσει
τεκμαίρεσθαι δυναμένῳ φαινομένους εἰς ὅπερ ἤρέθησαν ἱκανούς.
αὐτόθεν οὖν ἐκάστου τῆς φύσεως ἐπειρᾶτο, καὶ τῇ συνεχεῖ γυμνα-20
σίᾳ τὸ ἐνδόν ἐπλήρου, πειθομένους μὲν ἐπαινῶν καὶ δωρεαῖς
ἀμειβόμενος, ἀπειθοῦσι δὲ σφοδρὸς καὶ ἀπαράκλητος εἶναι δοκῶν.

2 ταῦτα R: libri ταῦτα.

19 ἤρέθησαν S: ἤρέθισαν L, ἤρε-
θίσαι P.

nus Occidente relicto, quod istic qui erant imperatores, ob imbecillitatem
aetatis inter se concordēs esse non possent, sed eunuchorum cubiculis prae-
factorum calumniis totos se traderent, Cpolim venit. (23) ea re cognita
Valens, qui huius viri tam in bellis quam administranda universa re publica
virtutes norat, Sebastianum praetorem copiarum eligit, eiusque fidei totius
belli gerendi munus committit. is ad molliem summamque socordiam tribu-
norum atque militum respiciens, et quod ad fugam et muliebria miseraque
vota duntaxat exercitati essent, duo milia militum, quos ipse deligeret, sibi
dari petiit. existimabat enim non esse facile multitudini hominum praesse,
qui dissolute gubernati fuissent; at instituire paucos et a moribus effemina-
tis ad viriles traducere non admodum esse difficile. magis et alioquin expe-
dire, si fiat in paucis potius quam in universa multitudine periculum. haec
dicens imperatori persuadet; electionemque nactus non eos sibi sumit qui
essent innutriti formidini et ad capessendam fugam exercitati, sed quosdam
recens adscriptos exercitui, corporisque dotibus egregiis a natura praeditos,
et qui praeterea coniectandi perito viderentur, ad quodcunque facinus inci-
tarentur, idonei futuri. confestim igitur cuiusque naturam explorat, et exer-
citatione frequenti quod deerat supplet, dicto audientes collaudans ac mu-
neribus afficiens, in alios inobedientes ita se gerens ut acerbis et inexorabi-

οὕτω δὲ τοὺς σὸν ἀπὸ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν ἐπιστήμην ἀσκήσας
 τὺς μὲν τειχῆρεις κατελάμβανε πόλεις, τῆς ἀσφαλείας ὅτι μάλι-
 στα τοῦ στρατοπέδου ποιούμενος λόγον, ἐνέδρῳις δὲ συνεχέσι τοῖς
 προνομεύουσι τῶν βαρβάρων ἐπήρει, καὶ νῦν μὲν τῷ πλήθει τῶν
 5 λαφύρων εὐρίσκων βαρνομένους ἀνήρει, τῆς λείας γενόμενος κύ-
 ριος, νῦν δὲ μεθύοντας, ἄλλους δὲ τῷ ποταμῷ λουομένους ἀπέ-
 σφαζεν. ὡς δὲ τὸ πολὺ τῶν βαρβάρων τοῖς τοιούτοις στρατηγῆ-
 μασι ἐδαπάνησε μέρος, καὶ τὸ λειπόμενον δέει τοῦ στρατηγῶ
 τοῦ προνομεύειν ἀπέσχετο, φθόνος ἐξανίσταται κατ' αὐτοῦ μέγι-
 10 στος. οὗτος δὲ ἔτικτε μῖσος, ἐντεῦθεν τε διαβολαὶ πρὸς τὸν βα-
 σιλέα, τῶν τοῦ ἄρχην ἐκπεπωκότων τοὺς κατὰ τὴν αὐτὴν εὐνοῦ-
 χους παρορμίωντων εἰς τοῦτο. οὕτω δὲ τοῦ βασιλέως εἰς ἄλογον
 ἐποψίαν παρατραπέτος, Σεβαστιανὸς μὲν ἐδήλον κατὰ χάραν
 μένειν τῷ βασιλεῖ καὶ μὴ περαιτέρω προβαίνειν· οὐδὲ γὰρ εἶναι
 15 ῥᾶστον πλήθει τοσοῦτω πόλεμον ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπάγειν, ἀλλ'
 ἐκ περιδρομῆς καὶ λαθραῖαις ἐπιθέσει τριβειν τὸν χρόνον, ἕως
 ἂν σπάνει τῶν ἐπιτηδείων ἀπειπόντες ἢ παραδοῖεν αὐτούς, ἢ τῶν
 ἐπὶ Ῥωμαίους χωρίων ἀναχωρήσαιεν, τοῖς Οὐννοῖς ἐκδιδόντες τὸ
 καθ' ἑαυτοὺς μᾶλλον ἢ τοῖς ἐκ τοῦ λιμοῦ συμβαίνειν εἰωθόσιν
 20 οἰκτροτάτοις ὀλέθροις. (24) ἀλλ' ἐκείνου ταῦτα παραινούντος, a. 378
 οἱ ἀναντία σπονδάζοντες ξιέναι μᾶλλον τὸν βασιλέα πανστρατιᾷ
 πιρεκάλουν ἐπὶ τὸν πόλεμον ὡς ἤδη τῶν βαρβάρων ὡς ἐπίπαν
 ἀπολωλότων καὶ ἀκοντιῖ τοῦ βασιλέως τῇ νίκῃ πιρισταμένον.

18 Ῥωμαίων L.

19 πολέμου L.

lis esse videretur. hoc modo suis ad omnem disciplinam bellicam exercitiis
 in oppida moenibus cincta se recipit, eius inprimis ratione habita, ut in tuto
 esset exercitus. simul continuis insidiis barbaros pabulatum egressos adori-
 tur, ac modo copia spoliolorum onustos inveniens, praeda suam in potestatem
 redacta trucidat, modo temulentos, quosdam et lavantes in flumine, iugulat.
 cum magnam barbarorum partem huiusmodi stratagematis delevisset, ac re-
 liqui metu ducis a pabulando se continerent, maxima quaedam adversus eum
 invidia nata est. ea vero peperit odium; unde criminationes erga principem
 oriebantur, ab iis profectae quibus erant abrogata imperia, quique spado-
 nes sulicos ad hoc incitabant. cum hoc modo imperator ad absurdam suspi-
 cionem improbe fuisset impulsus, Sebastianus ei significat ut suo loco mane-
 ret nec ulterius progrediretur: non enim in proclivi esse tanta cum multitu-
 dine aperto Marte congreri, sed per circuitus et clandestinis aggressionibus
 tantisper extrahendum esse tempus, donec inopia commeatu desperatis re-
 bus vel se dederent, vel ex dicione populi Romani abirent atque Hunnis se
 potius permitterent quam miserimis cladibus, quae famem comitari soleant.
 (24) verum haec illo monente, qui contrariarum partium erant imperatores
 hortantur, ad bellum potius universo cum exercitu egredere, quasi bar-
 baris iam maiori ex parte deletis sine labore princeps ad victoriam accessu-

κρατησάσης δὲ τῆς χειρόνος γνώμης, ἐπειδὴ πρὸς τὸ χειρόν ἦγεν ἢ τύχη τὰ πράγματα, τὸν στρατὸν ἅπαντα σὺν οὐδενὶ κόσμῳ πρὸς τὴν μάχην ἐξῆγεν ὁ βασιλεὺς. οἷς ἀπαντήσαντες ἀπροφασίστως οἱ βάρβαροι, καὶ παρὰ πολὺ τῆ μάχῃ κρατήσαντες, μικροῦ μὲν ἅπαντας πανωλεθρία διέφθειραν· σὺν ὀλίγοις δὲ πεφηνότος εἰς 5 τινα κόμην τοῦ βασιλέως, οὐκ οὔσαν τειχίρη, περιθέντες ὕλην πανταχόθεν τῆ κόμῃ καὶ πῦρ ἐνέντες τοὺς ἐν αὐτῇ συμφυρόντας μετὰ τῶν ἰνοικούντων ἐνέπρησαν, ὡς μηδὲ τῷ τοῦ βασιλέως σώματι δυνηθῆναι τινα παντάπασιν ἐπιστῆναι.

Τῶν δὲ πραγμάτων ἐπὶ λεπτοτάτης ἐστῶτων ἐλπίδος, Βί-10 πτωρ ὁ τοῦ Ῥωμαίων ἡγούμενος ἱππικῶν, τὸν κίνδυνον ἅμα τισὶν ἱππεῦσι διαφυγόν, ἐπὶ Μακεδονίαν τε καὶ Θεσσαλίαν ἐλάσας
 Gratianus κακεῖθεν ἐπὶ Μυσοῦς καὶ Παιόνας ἀναδραμών, αὐτόθι διατρέ-
 et Valenti- βοντι τῷ Γρατιανῷ τὸ συμβὰν ἀπαγγέλλει καὶ τὴν τοῦ στρατοπέ-
 nianus II. δου καὶ τοῦ βασιλέως ἀπόλειαν. ὁ δὲ οὐ σφόδρα μὲν λυπηρῶς 15 τὴν τοῦ θεοῦ τελευτὴν ἤνεγκεν (ἦν γὰρ τις ὑποψία πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς), ὁρῶν δὲ αὐτὸν οὐκ ἀρκοῦντα πρὸς τὴν διοίκησιν, Θράκης μὲν ὑπὸ τῶν ἐφεστῶτων ταύτῃ βαρβάρων κατεχομένης καὶ τῶν περὶ Μυσίαν καὶ Παιονίαν τόπων ὑπὸ τῶν ταύτῃ βαρβάρων ἐνοχλουμένων, τῶν δὲ περὶ τὸν Ῥῆνον ἐθνῶν ἀκαλύτως ταῖς 20 πόλεσιν ἐπιόντων, αἰρεῖται τῆς βασιλείας κοινωτὸν Θεοδοσίον, Valentinia- ἐκ μὲν τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Καλλιαικίας, πόλεως δὲ Κανῆκας ὁρμώμε-
 nus II et Theodosius νον, ὅντα δὲ οὐκ ἀπόλεμον οὐδὲ ἀρχῆς στρατιωτικῆς ἄπειρον.
 a. 379

22 Καλλιαικίας LP.

δὲ add P.

rus esset. cum autem sententia deterior vicisset fortuna res in peius agente, copias universas imperator ad pugnam nullo producit ordine; quibus ubi barbari absque tergiversatione occurrissent ac proelio longe superiores essent, propemodum universos ad internecionem deleverunt. imperatore vero fuga cum paucis in vicum quendam elapso nullis cinctum moenibus, ab omni parte vico materie circumdato igneque immisso, quotquot eo confugerant, una cum incolis concremarunt, ita ut ne ad corpus quidem imperatoris omnino quisquam pervenire posset.

Rebus ad spem minutissimam redactis dux equitatus Romani Victor, e periculo cum nonnullis equitibus elapsus, cum in Macedoniam Thessaliamque contendisset atque inde ad Moesos et Pannonios excurrisset, Gratiano in iis locis commoranti rem, uti accidisset, nuntiat, itemque tam exercitus quam imperatoris interitum. ille non admodum maesto patrum caedem animo tulit, quod inter eos suspicio quaedam intercederet, sed quia videbat se rebus administrandis non sufficere, Thracia quidem a barbaris, qui eam invaserant, occupata, Moesiae vero Pannoniaeque locis ab haerentibus ibidem barbaris vexatis, Rhenanis denique nationibus urbes citra cuiusquam impedimentum infestantibus, imperii consortem Theodosium deligit, oriundum ex oppido Hispanicae Callaeciae Cauca, hominem bellicosum et imperii militaris haud

ἐπιστήσας δὲ τοῖς κατὰ Θράκην αὐτὸν καὶ τὴν ἐξῆς πράγμασιν αὐτὸς ἐπὶ Γαλάτας τοὺς ἐσπερίους ἐχώρει, τὰ αὐτόθι διαθήσων, εἰ οἷός τε γένοιτο.

25. Θεοδοσίῳ δὲ τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν Θεσσαλονικίην 5 διατριβόντος, πολλοὶ πανταχόθεν κατὰ κοινὰς καὶ ἰδίας συρρέοντες χρείας τῶν προσηκόντων τυγχάνοντες ἀπηλλάττοντο. πλήθους δὲ πολλοῦ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον Σκυθῶν, Γότθων λέγω καὶ Ταϊ- a. 380 φάλων καὶ ὅσα τούτοις ἦν ὁμοδίαιτα πρότερον ἔθνη, περαιωθέντων καὶ ταῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οὖσαις πόλεσιν ἐνοχλεῖν 10 ἀναγκαζομένων διὰ τὸ πλῆθος Οὐννων τὰ παρ' αὐτῶν οἰκούμενα κατασχεῖν, ὃ μὲν βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐς πόλεμον πανστρατιᾷ παρεσκευάζετο· πάσης δὲ τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν ἤδη κατελιημμένης, καὶ τῶν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν πόλεων καὶ τῶν αὐτόθι φρουρίων οὐδὲ ἐπὶ βραχὺ θαρρούντων ἔξω τῶν τειχῶν 15 προελθεῖν, μήτι γε καὶ ἐν τοῖς ὑπαίθροις εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, Μοδάρης ὢν μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν Σκυθῶν γένους, οὐ πρὸ πολλοῦ δὲ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσας καὶ δι' ἣν ἐπεδείξατο πίστιν στρατιωτικῆς προβεβλημένος ἀρχῆς, ἐπὶ τινος ἀναβιβάσας λόφου τοὺς στρατιώτας, ὁμαλοῦ μὲν καὶ γεώδους, ἐκτεινομένου δὲ εἰς 20 μῆκος καὶ πεδία μέγιστα ὑποκείμενα ἔχοντος, ἔλαθε μὲν τοὺς βαρβάρους τοῦτο πεποιηκώς, ἐπεὶ δὲ διὰ τῶν κατασκόπων ἔγνω πάντας ἐν τοῖς ὑποκείμενοις τῷ λόφῳ πεδίοις τοὺς πολεμίους ἀποχρησαμένους τῇ κατὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἀτειχίστους κόμας ἐν-

23 ἀτειχὺς P, ea forma qua εὔτειχος et εὔξιφος apud Apollonium grammaticum. S.

ignarum. hoc Thraciae rebus et Orienti praefecto ipse ad occidentales Gallos tendit, ut eorum locorum res, si posset, componeret.

25. Dum imperator hic Theodosius Thessalonicae commoratur, multi propter publicas et privatas necessitates illuc undique confluentes, impetratis ab eo quae par erat, discedebant. cum autem ingentes copiae transistriarum Scytharum, Gothorum inquam et Taifalorum et aliarum gentium, quae prius inter hos vivere solebant, flumen transiecissent, et oppidis Romanae dicionis propterea graves esse cogentur, quod Hunnorum multitudo terras ab ipsis habitatas occupasset, Theodosius imperator ad bellum gerendum universis se cum copiis parabat. tota vero ab iis nationibus quas diximus occupata Thracia, et oppidorum in illis locis castellorumque praesidiariis ne paulum quidem extra munitiones progredi audentibus, nedum ut apertis in locis manus consererent, Modares, e regio Scytharum genere oriundus, qui non multo ante transfugerat ad Romanos et propter fidelem Romanis navatam operam magisterium militum fuerat adeptus, cum milites in collem quandam duxisset, planum quidem illum et arvo similem, sed qui porrigeretur in longum et amplissimos campos sibi subiectos haberet, ibidem, barbaris id ab eo factum ignorantibus, haerebat. cum autem per exploratores intellexisset universos in campis colli subiectis hostes, abusos annona quam in agris et

ρεθείση τροφῇ κείσθαι μεθύοντας, ἡσυχῇ παραγγέλλει τοὺς στρατιώτας ξίφη μόνα καὶ ἀσπίδας ἐπικομιζομένους, μελιζονος δὲ ἢ βαρύτερας ὑπεριδόντας ὀπλίσεως καὶ τοὺς συνασπισμοὺς τοὺς συνήθεις ἐάσαντας, ἐπελθεῖν τοῖς βαρβάροις ἤδη τῇ τροφῇ παρεμμένοις· οὐπερ γεγενημένου βραχὺ τι τῆς ἡμέρας ἐπιθέμενοι τοῖς 5 βαρβάροις οἱ στρατιῶται πάντας κατέσφαξαν, τοὺς μὲν οὐδὲ ἀίσθανομένους, τοὺς δὲ ἅμα τῇ αἰσθήσει τρωθέντας, καὶ ἄλλους ἄλλοις θανάτου τρόποις ἀναιρεθέντας. ἐπεὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν οὐδὲν ἐπελείφθη, τοὺς μὲν πεσόντας ἐσκύλεον, ἐπὶ δὲ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας ὀρμήσαντες ἀμάξας μὲν εἶλον τετρακισχιλίας, 10 αἰχμαλώτους δὲ ὄσους ἦν εἰκὸς ἐπὶ τοσοῦτων ἀμαξῶν φέρεσθαι, δίχα τῶν βύδην ταύταις ἀκολουθούντων καὶ ἐξ ἀμοιβῆς, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι, τὰς ἀναπαύσεις ἐπ' αὐτῶν ποιουμένων. οὕτω τοῖς ἀπὸ τῆς τύχης πορισθεῖσι τοῦ στρατοῦ χρῆσάμενον, τὰ μὲν τῆς Θράκης, εἰς ἴσχατον ἀπωλείας ἐλάσειν κινδυνεύσαντα, τέως ἦν 15 ἐν ἡσυχίᾳ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν ἐν ταύτῃ βαρβάρων ἀπολομένων.

26. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἑψῶν οὐ πρόρω γέγονε παντελοῦς ἀπωλείας ἐξ αἰτίας τοιαύδε. τῶν Οὐννων, ὃν τρόπον διεξῆλθον, τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον κατωκημένοις ἔθνεσιν ἐπελθόντων, οὐκ 20 ἐνεγκόντες οἱ Σκύθαι τὰς τοῦτων ἐφόδους Οὐάλεντος τημικαῦτα βασιλεύοντος ἐδεήθησαν κατὰ τὴν Θράκην δέξασθαι αὐτοὺς, συμμάχων τε καὶ ὑπηκόων πληρώσοντας χρεῖαν, ὑπηρετησομέ-

10 τετρακισχιλίους vulgo.

vici non munitis repererant, vino iacere obrutos, tacite militibus imperat ut gladios duntaxat et scuta ferentes, armis maioribus gravioribusve posthabitis consuetisque scutorum condensationibus omissis, barbaros iam luxu solutos invaderent. quod ubi factum esset, perexiguo diei tempore barbaros adorti milites universos interfecerunt, cum quosdam nihil sentientes, quosdam inter sentiendum vulnerassent, et aliis alios mortis generibus interemissent. cum nulli iam viri superessent, mortuos spoliant, et mulieres ac pueros aggressi quattuor plaustrorum milia capiunt cum tot mancipiis quot erat consentaneum tot vehi curribus, praeter eos qui pedites plaustra comitabantur ac per vices, ut fieri consuevit, in plaustris quiescendo se recreabant. ita cum iis quae fors fortuna obtulerat usus esset exercitus, res Thraciae, in extremo periculo exitii constitutae, tum quidem in tranquillo erant, barbaris in ea praeter omnem spem deletis.

26. Orientis autem res ex huiusmodi causa parum aberat quin prorsus interirent. Hunnis eo modo quo diximus transistrianas gentes aggressis, cum impressiones illorum Scythae sustinere non possent, Valentem id temporis rerum potentem obsecrarunt ut se per Thraciam reciperet, sociorum et subditorum facturos officium, et obsecuturos in rebus omnibus quas prius

νους δὲ πᾶσιν οἷς ἂν ὁ βασιλεὺς ἐπιτάξει. τούτοις ἑπαχθεὶς τοῖς
 λόγοις ὁ Οὐάλης δέχεται μὲν αὐτούς, οἰηθεὶς δὲ τῆς αὐτῶν πί-
 στειως ἐχέγγυον ἀσφάλειαν ἔχειν εἰ τοὺς αὐτῶν παῖδας εἰς ἤβην a. 878
 οὐπω προελθόντας ἐν ἑτέρῳ που διαιτᾶσθαι παρασκευάσει χώρα,
 5 πλῆθος πολὺ τι παιδαρίων εἰς τὴν εἰώων ἐκπέμψας Ἰούλιον ἐπέ-
 στησε τῇ τούτων ἀνατροφῇ τε καὶ φυλακῇ, τὴν ἀγγλῖνοιαν τοῦ
 ἀνδρὸς πρὸς ἐκάτερον ἄρκειν ἠγησάμενος. ὁ δὲ ταῖς πόλεσιν
 αὐτοὺς ἐγκατένειμεν, ὥστε μὴ βάρβαρον νεολαίαν, εἰς πλῆθος
 συνειλεγμένην τοσοῦτον, εὐρυχωρίαν ἔχειν τοῦ νεωτερίζειν τι καὶ
 10 ἔξω τῶν οἰκείων συμφρονῆσαι. τούτοις ἐνδιατωμένοις ταῖς πό-
 λεσιν καὶ ἤδη ταῖς ἡλικίαις ἀκμάζουσι τὰ κατὰ τὴν Θρᾷκην συμ-
 βάντα τοῖς αὐτῶν ὁμοφύλοις ἠγγέλθη· δυσχερᾶναντες δὲ πρὸς
 τὴν ἀκοὴν ἀλλήλοις τε ὠμίλλον ὅσοι κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν ἔτυχον
 ὄντες, καὶ τοῖς ἑτέρας πόλεις οἰκοῦσι λαθραίως ἐδήκουν, τῇ κατὰ
 15 τῶν πόλειων ἐπιθέσει τιμωρῆσαι τοῖς σφῶν πατράσι καὶ ὁμοφύλοις
 διανοούμενοι. ταύτης ἀισθόμενος ὁ Ἰούλιος τῆς τῶν βαρβάρων
 ὁρμῆς, καὶ ἀπορῶν μὲν ὅ τι πράξειε, δεδιὼς δὲ τὴν τῶν βαρβάρων
 ἐφ' ὅπερ ἂν ὁρμήσῃσι πρόχειρον ἐπιχείρησιν, τῷ μὲν βουσι-
 λεῖ Θεοδοσίῳ δῆλον καταστήσαι τὸ μελετώμενον οὐκ ἔγνω, καὶ ἐν
 20 τοῖς περὶ Μακεδονίαν ἐνδιατρίβοντι τόποις, καὶ προσέτι γε ὡς
 μὴ παρ' αὐτοῦ παρὰ Οὐάλεντος δὲ ταύτην ἐπιτραπέις τὴν φρον-
 τίδα, καὶ οὐπω σχεδὸν τῷ τότε βασιλεύοντι γνωριζόμενος· τῇ δὲ
 κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν γεροσίᾳ γράψας ἐν παραβύστιῳ,

5 Libanio Ἰουλλος. 9 συνειλεγμένων libri: corr S. εὐρυ-
 χωρίας libri: corr idem.

ceptus imperasset. his verbis persuasus Valens suscipit ille quidem eos, sed
 ratus ipsorum se fidei nomine cautionem habiturum idoneam, si liberos eor-
 um necdum puberes in alia regione curaret educari, magnam puerulorum
 multitudinem in Orientem mittit, eorumque praeficit educationi et custodiae
 Iulium, quod eius viri sagacitatem et industriam utriusque suffecturam officio
 putaret. Iulius eos in oppida distribuit, ne barbara iuventus, tanto collecta
 numero, amplum haberet molendi res novas spatium et a suis remota con-
 spiraret. his intra civitates degentibus et aetatis iam maturitatem assecutis
 eae res nuntiabantur, quae res in Thracia popularibus suis accidissent. qua
 fama permoleste cognita, quotquot in eodem erant oppido, inter se congre-
 diuntur, et alias urbes inhabitantibus clanculum significant cogitare se, Ro-
 manas urbes adoriendo parentes ac populares suos ulcisci. Iulius hoc insti-
 tuto barbarorum animadverso inops consilii quid potissimum ageret, simul-
 que barbarorum conatus expeditos veritus, quocumque se convertissent,
 Theodosio quidem imperatori, quid ageretur, minime statuit aperiendum,
 partim quod is in Macedonia locis haereret, partim quod a Valente fuisset
 haec ei commissa procuratio, non a Theodosio tunc rerum domino, cui prope
 necdum innotuerat: scriptis autem secreto ad senatum Cpolititanum literis et

καὶ παρὰ ταύτης ἐπιτραπεῖς ὅ τι ἂν λυσιτελεῖν ἤγησαιο προᾶξαι, τοικῶδὲ τινι τρόπῳ τὸν ἐπηρητημένον ταῖς πόλεσιν ἀποσειεται κίνδυνον. καλέσας ὡς ἑαυτὸν ἅπαντας ὅσοι ταγματῶν ἔτυχον στρατιωτικῶν προεστῶτες, καὶ ὄρκους καταλαβὼν, ἣν εἶχε γνώμην αὐτοῖς ἐκοινῶσατο. οἱ δὲ ἄπερ ἔδει πράττειν ἀκηκοότες, λόγους ἑνέσπειραν τοῖς ἐν ἐκάστη πόλει βαρβάροις, ὡς ὁ βασιλεὺς ἀδραῖς σφόδρα δωρεαῖς αὐτοὺς ἀμείψασθαι βούλοιο καὶ διαδοῦναι πᾶσιν οὐ χρήματα μόνον ἀλλὰ καὶ γῆν, ὡς ἂν εἰς τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ Ῥωμαίων εὐνοίαν ἐπιδοῖεν. ἐπὶ τούτοις τε ἐκέλευον εἰς τὰς μητροπόλεις ἀγείρεσθαι, ῥητῆς αὐτοῖς εἰς τοῦτο δοθείσης ἡμέρας. 10 ταύταις ἐπαρθέντες οἱ βάρβαροι ταῖς ἐλπίσιν ἐλάλασαν μὲν τι τοῦ Θυμοῦ καὶ τῆς κατὰ τῶν πόλεων ἀπωλείας, ἀναμεινάντες δὲ τὴν κυρίαν, ὅσπερ ἦν τεταγμένον ἐκάστοις ἕναι, συνέρρεον. εἰδότες δὲ καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σύνθημα, καταλαβόντες τὰ ταῖς ἀγοραῖς ἐπικείμενα τέγη τοὺς βαρβάρους εἰσιόντας λίθοις καὶ βέλεσι κατη- 15 κόντισαν, ὥς ἅπαντας πανωλεθρία διαφθείραντες τὰς ἐν τῇ ἐξῆς πόλεις τῶν ἐπικειμένων ἤλευθέρωσαν φόβων.

27. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐξῆς καὶ Θράκην συμπεσόντα ἐλαττώματα τῇ τῶν στρατηγῶν ἀγχινολίᾳ ταύτην ἔσχε τὴν τελευταίην. ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδοῖσιος ἐνδιαιωόμενος ἔτι τῇ Θεσσαλονίκῃ τοῖς 20 μὲν ἐντυγχάνουσιν ἰδοκεὶ πως ἐπρόσοιτος εἶναι, τρυφήν δὲ καὶ ἐκμύλειαν τῆς βασιλείας προοίμια ποιησόμενος τὰς μὲν προεστῶσας ἀρχὰς συνεντάραξε, τοὺς δὲ τῶν στρατιωτικῶν ἡγουμένους

4 ὄρκους libri: corr S.

8 ὡ LP.

ab eo accepta potestate agendi quicquid expediturum rei publicae putaret, tali quodam modo periculum urbibus imminens avertit. accessit ad se omnibus ordinum militarium praefectis et sacramentis exactis, consilium quod instituisset cum eis communicat. illi, perceptis iis quae essent peragenda, rumores inter cuiuslibet urbis barbaros didunt, imperatorem largis admodum muneribus eos afficere velle, nec pecuniam duntaxat verum etiam agros distributurum in omnes, ut eos ad suam et populi Romani amicitiam pelliceret. ideoque iubebant ut certo ad hoc eis die statuto intra metropoles convenirent. per has elati spes barbari nonnihil de iracundia deque struendo urbi- bus exitio remittunt, et exspectato die praestituto, quo singuli venire iussi fuerant, confluunt. cum autem milites quoque datam sibi tesseram non ignorarent, occupatis tectis quae versus forum quodlibet spectabant, ingres- sos barbaros lapidibus et telis tantisper petunt, donec universis ad interne- cionem deletis urbes orientales imminenti formidine liberassent.

27. Et damna quidem, quas per Orientem et Thraciam acciderant, exitum huiusmodi, sagacitate ducum, habuerunt. imperator autem Theodosius, adhuc Thessalonicae degens, adeuntibus ille quidem facilis accessu videbatur, sed a voluptate negligentiaque exorsus imperium officia praepositorum rei publicae magistratuum conturbavit, et rerum militarium duces nu-

πλείονας ἢ πρότερον εἰργάσατο· ἐνδὸς γὰρ ὄντος ἰππάρχου καὶ ἐπὶ τῶν πεζῶν ἐνδὸς τεταγμένου, πλείοσιν ἢ πέντε ταύτας διένειμε τὰς ἀρχάς, τούτῳ τε καὶ τὸ δημόσιον σιτήσεσιν ἐβάρυνε πλείοσιν (οὐκέτι γὰρ δύο στρατηγοῖς μόνοις ἀλλὰ πέντε καὶ πλείοσιν, ὅσα 5 ἕκαστος τῶν δύο πρότερον εἶχεν, ἐχορηγοῦντο) καὶ τοὺς στρατιωτὰς τοσοῦτων ἀρχόντων ἐκδέδωκε πλεονεξία· τούτων γὰρ ἕκαστος οὐκ αὐτὸ μέρος, ἀλλὰ ὀλόκληρον, ὡς ἂν εἰ δύο μόνων ὄντων, ἐκ τῆς περὶ τὰ στρατιωτικὰ σιτηρέσια καπηλείας ἀθροΐζειν ἐβούλετο κέρδος. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἱλάρχας καὶ λο-
10 χαγούς καὶ ταξίαρχους εἰς πλήθος ἤγαγε τοσοῦτον ὥστε διπλασίους ἢ πρότερον εἶχε λελειφθαι, τοὺς δὲ στρατιωτὰς τῶν ἐκ τοῦ δημοσίου δεδομένων αὐτοῖς ἔχειν οὐδέν.

28. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τοῦτο κατέστησεν ἢ τοῦ βασιλείως ἐκμέλεια καὶ ἢ ἄλογος τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, τοσαύτην δὲ 15 ἐπεισήγαγε τῇ βασιλικῇ τραπέζῃ δαπάνην ὥστε διὰ πλήθος τῶν ἐδεσμάτων καὶ τῆς περὶ ταῦτα πολυτελείας τάγματα πολυάνθρωπα καταστῆναι μαγείρων τε καὶ οἰνοχόων καὶ τῶν ἄλλων, οὓς εἴ τις ἐξαριθμήσασθαι βουληθείη, συγγραφῆς αὐτῷ πολυστίχου δεήσει. περὶ γὰρ τοῦ πλήθους τῶν περὶ τὴν βασιλικὴν θεραπείαν ἐνού-
20 χων, καὶ ὡς οἱ πλείστοι τούτων, ὅσοι μάλιστα τῶν ἄλλων ὥρρα διέφερον, ἄρχοντάς τε οὓς ἠβούλοντο παρῆγον εἰς μέσον καὶ τῆς βασιλείας ἀπίσης τὴν ἐπικράτειαν ἔσχον, τὴν τοῦ βασιλείουτος

1 εἰργάσατο S: libri ἐργασάμενος. ἰππάρχου Leunclavius: libri ἰπάρχου. 4 ὅσα L margo: ὄσοις P. 7 οὐ κατὰ μέρος? 21 τε οὓς R: τῶς LP.

mero plures quam antea fuissent, instituit. quippe cum unus esset equitum magister et unus itidem peditum praefectus, pluribus quam quinque magistratus hosce distribuit, et hoc ipso fiscum pluribus annonis gravavit: non enim amplius duobus tantummodo ducibus, sed quinque vel pluribus etiam, quaecunque duum illorum quilibet ante habuisset, praebebantur. simul tot magistratuum avaritiae milites exposuit: nam quilibet eorum non partem sed solidum, ac si duo tantum essent, cauponariam quandam ex militaribus annonis facitando colligere lucrum volebat. nec his contentus etiam praefectos alarum turmarumque duces et tribunos tantopere adauxit, uti duplo plures quam prius essent post se reliquerit, et milites interim nihil eorum quae ipsi ex fisco praebebantur acciperent.

28. Sed huc quidem imperatoris negligentia et enormi avaritia res rediit. tanti vero sumptus in mensam imperatoris erogandi primus auctor extitit, ut propter ciborum multitudinem et in his apparandis lautitiam populosae coquorum et pocillatorum et aliorum cohortes instituerentur; quas si quis enumerare voluerit, prolixae descriptionis indigebit. nam de multitudine inservientium principi spadonum, quodque complures horum, praesertim qui ceteris forma praestabant, tam praesides in medium producerent eos quos ipsi vellent, quam quod totum imperium in sua potestate haberent, et quo-

εις ὄπερ ἐβούλοντο μεταφέροντες γνώμην, τί δεῖ λέγοντα μὴ κύνειν ἐπὶ πλέον τὸν λόγον, δέον τὰ τῆς ἕξ ἐκείνου τῶν πραγμάτων ἀπωλείας αἰτία διελθεῖν. ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἔτυχε, καὶ περὶ τοὺς ἀναξίους, τὰ δημόσια δαπανῶν πλείονων εἰκότως ἐδεῖτο χρημάτων, καὶ τὰς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγεμονίας ὠνίους προυτίθει τοῖς προσιοῦσι, 5 δόξῃ μὲν ἢ βίῃ σπουδαίῳ παντάπασιν οὐ προσέχων, ἐπιτήδειον δὲ κρίνων τὸν [ἀργὸν ἢ] ἀργύριον προσάγοντα πλείον. καὶ ἦν ἰδεῖν ἀργύραμοιβοὺς καὶ ὀβολοστάτας καὶ ἄλλους ἐπ' ἀγορᾶς τὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων αἰσχροτάτα μεινόμενος ἐπιφερομένους τὰ τῶν ἀρχῶν σύμβολα καὶ τοῖς πλείονα ἔχουσι χρήματα τὰς ἐπαρχίας 10 παραδιδόντας. (29) οὕσης οὖν ἤδη τοιαύτης τῆς ἀμφὶ τὴν πολιτείαν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐναλλαγῆς, τὸ μὲν στρατιωτικὸν ἐν ὀλίγῳ μείμειστο χρόνῳ καὶ εἰς τὸ μηδὲν περιήσταντο, τὰς δὲ πόλεις ἐπιλελοίπει τὰ χρήματα, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν ἐπιτεθέντων εἰσφορῶν, ἐπερβαίνοντων τὸ μέτρον, τὰ δὲ εἰς τὴν τῶν ἀρχόντων ἐκενοῦτο 15 πλεονεξίαν· τοὺς γὰρ μὴ θεραπεύοντας τὴν αὐτῶν ἀπλησίαν τοῖς ἐκ συκοφαντίας πράγμασι περιέβαλλον, μόνον οὐχὶ βοῶντες ὡς ὅσα ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς δεδώκασιν ἀνάγκῃ πᾶσα συναγαγεῖν. ἐκ τού-

7 ἀργὸν ἢ enatum ex ἀργύριον. 13 ἀπολελοίπει vulgo. 14 ante τὰ μὲν desideratur aut relativum ὄν, aut copulativa καί, aut aliud huiusmodi. Sylb. nihil hic mutat Godofredus meus, vir in media Graecia plura edoctus, quam quidem Sylburgius. vid. eum in Comm. ad l. 6. Theod. Cod. ad leg. Iul. repetund. Ritter. loco commatis post χρήματα aliam distinctionem posui, qua coniectura Sylburgiana magis fit superflua. R. φόρων S, ne discreparet genus participii. at discrepat etiam p. 89 16: τῶν μεινόμενων πεντηκοντόρων, et l. 5 c. 26: τῶν πόλεων ἀπεγνωκότων. cf. Phot. Biblioth. p. 1 b 27, 222 b 38, 231 a 8, 258 b 20, 277 b 3, 450 b 13. Thiersch. de lingua Zaconum p. 536.

cunque lubitum esset, animum principis flecterent, de his, inquam, quid opus est orationem instituere prolixiorē? quando rerum interitus, exinde secuti, causae nobis indicandae veniunt. cum enim temere atque etiam in indignos fasci bona profunderet, ideoque non abs re pluribus pecuniis egeret, provinciarum praefecturas quibusvis accedentibus venales exponerebat, nulla prorsus existimationis aut honestae vitae ratione habita, sed eum iudicans idoneum qui auri vel argenti maiorem summam afferret. adeoque videre erat argentarios et nummularios et alios, professiones in foro foedissimas obeuntes, magistratuum insignia ferre, maioremque pecuniae viam habentibus provincias tradere. (29) cum talis in re publica iam coepisset, vergens in deterius, mutatio, militares quidem copiae perexiguum intra tempus deminuebantur et in nihilum adeo redigebantur, urbes vero pecunia destituebant, quae partim per imposita tributa modum excedentia, partim per avaritiam magistratuum exhauriebatur. hi enim eos qui animos ipsorum inexplebiles sibi non conciliabant, omni cultu calumniis opprimebant, tantum non clamantes omnia sibi, quae pro magistratu numerassent, necessario colli-

του τοιγαροῦν οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες πενία τε καὶ ἀρχόντων κακίᾳ
 τρυχόμενοι δυστυχῆ καὶ οἰκτιστον ἔτριβον βίον, ἱκετεύοντες τὸν
 Θεὸν καὶ δεόμενοι τῶν τοσοῦτων αὐτοῖς ἀπαλλαγῆν ἐρασθαι συμ-
 φωρῶν· ἔτι γὰρ ἦν αὐτοῖς ἄδεια τοῦ φοιτᾶν εἰς τὰ ἱερά καὶ τὰ
 5 Θεῖα κατὰ τοὺς πατέρας Θεσμοὺς ἐκμειλίττεσθαι.

30. Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδοσίος παρὰ πολὺν ἐλαττωθὲν τὸ
 στρατιωτικὸν Θεασάμενος, ἐφῆκε τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον βυρβάρων
 τοῖς βουλομένοις ὡς αὐτὸν ἰέναι, τοὺς αὐτομόλους ἐντάττειν τοῖς
 στρατιωτικοῖς τάγμασιν ὑπισχνούμενος. οἱ δὲ τὸ σῆνθημα τοῦτο
 10 δεξάμενοι ἤσσαν τε ὡς αὐτὸν καὶ ἀνεμίγνυντο τοῖς στρατιώταις,
 γνώμην ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, εἰ πλείους γένοιτο, ῥῆον ἐπιθέσθαι
 τοῖς πράγμασι καὶ κρατήσιν ἀπάντων. ἰδὼν δὲ τὸ πλῆθος τῶν
 αὐτομόλων ὁ βασιλεὺς ἤδη τὸ τῶν αὐτόθι στρατιωτῶν ὑπεραίρων,
 ἐν νῶ τε βαλλόμενος ὡς καθέξει τις αὐτοὺς ἕτερόν τι παρὰ τὰ συν-
 15 τεθειμένα φρονήσοντας, ἄμεινον ᾤθη μέρους τι τούτων τοῖς στρα-
 τευομένοις κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἀναμιξαι, μέρος δὲ τῶν τὰ ἐκείσε
 τάγματα πληρούντων ὡς ἑαυτὸν ἀγαγεῖν. οὗ δὴ γενομένου, καὶ
 τῶν μὲν ἐπ' ἐκεῖνα τῶν δὲ ἐπὶ τάδε κατὰ τὸ βασιλείως σῆνθημα
 προϊόντων, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι τὴν ἀρόδον ἡσυχῆ ποιούμενοι διὰ
 20 τῶν πόλεων τὰ ἐν χρεῖα τιμῆς δικαίως ὠνοῦντο, οἱ βάρβαροι δὲ
 σὺν οὐδενὶ κόσμῳ τῆ παρόδῳ χρώμενοι τὰ ἐπ' ἀγορᾶς ὡς ἐβού-
 λοντο διετίθεσαν. ἐπεὶ δὲ συνέδραμον εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, ἥ

14 βαλλόμενος vulgo.

22 Φιλαδέλφειαν et mox Φιλαδέλφια P.

genda esse. hinc igitur oppidorum incolae, qui tam paupertate quam magi-
 stratum improbitate affligerentur, infelicem maximeque miserabilem vitam
 agebant, dumque suppliciter orabant ut talibus tantisque calamitatibus libe-
 rarentur. etenim adhuc facultatem habebant adeundi fana patriisque ritibus
 numina placandi.

30. Cum autem Theodosius imperator admodum deminutos exercitus
 animadvertisset, transistriani barbaris ad se veniendi, quicumque vellent,
 potestatem fecit, pollicitus se transfugas militum numeris adscripturum. eam
 illi pactionem accipientes adito Theodosio inter milites referebantur, cum
 quidem opinarentur, si numerus ipsorum excresceret, facile se rem publicam
 aggressuros et omnia suam in potestatem redacturos. conspicatus vero mul-
 titudinem transfugarum imperator, quas iam suorum militum numerum exce-
 deret, simulque revocans ad animum quo pacto quis eos cohibiturus esset,
 si praeter pacta conventa moliti quid fuissent, praestare ratus est ut partem
 horum aliquam in Aegypto militantibus admisceret, ac vicissim partem plenis
 Aegypti legionibus detractam ad se traduceret. quod cum factum esset, his
 quidem illuc istis autem huc iter facientibus, uti princeps imperaverat, Ae-
 gyptii sane per oppida sine tumultu transeuntes iusto res necessarias pretio
 sibi comparabant, barbari autem nullum habentes in transitu sui modum,
 cum iis quae venibant in foro, pro animi libidine agebant: posteaquam utri-

μία τῆς Λυδίας ἐστίν, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι πολλῶ τῶν βαρβάρων ὄντες ἐλάττους εἶχοντο τῆς στρατηγικῆς εὐταξίας, οἱ δὲ βάρβαροι πλήθει τούτους ὑπεραίροντες ἔχεν τι πλεον ἤξιον. καὶ ἐπειδὴ τῶν ἐπ' ἀγορᾶς τις ᾧν ἀπέδοτο δοθῆναι τιμὴν ᾗτησεν, ὁ δὲ βάρβαρος τὸ ξίφος ἐπήγαγεν, εἴτα ἀναβοήσαντος ἐπλήττετο καὶ ἄλλος⁵ βοηθῆσαι βουλόμενος, ἐλέησωτες οἱ Αἰγύπτιοι τὸ γινόμενον ἐπιεικῶς τοῖς βαρβάροις ἀπέχεσθαι παρήρουν τῶν τοιούτων ἀτοπημάτων· μὴ γὰρ εἶναι τοῦτο ἔργον ἀνθρώπων κατὰ Ῥωμαίων νόμους ζῆν ἐθέλοντων. οἱ δὲ κατ' ἐκείνων ἐγρῶντο. τοῖς ξίφεσιν, ἕως ἐνδόντες οἱ Αἰγύπτιοι τῷ θνητῷ συνέπεσον τε αὐτοῖς καὶ πλείους¹⁰ ἢ διακοσίους ἀνείλον, τοὺς μὲν πλήξαντες, τοὺς δὲ εἰς τοὺς ὑπὸ νόμους φνεγεῖν ἀναγκάσαντες κἀκέισε τὸν βίον ἀπολιπεῖν. ἐν μὲν οὖν τῇ Φιλαδελφείᾳ ταῦτα πράξαντες ἐπὶ τοῖς βαρβάροις Αἰγύπτιοι, καὶ πείσαντες σωφρονεῖν ὡς τῶν ἀντιστησομένων αὐτοῖς οὐκ ἐπιλειπόντων, αὐτοὶ μὲν εἶχοντο τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας,¹⁵ οἱ δὲ βάρβαροι ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, οὗ τειραγμένον ἦν αὐτοῖς, προήεσαν. ἤγειτο δὲ αὐτῶν Ὁρμισδης ὁ Πέρσης· ἦν δὲ Ὁρμισδου παῖς τοῦ κοινωνήσαντος εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον Ἰουλιανῷ τῷ αὐτοκράτορι.

31. Τῶν δὲ Αἰγυπτίων εἰς Μακεδονίαν ἀφικομένων καὶ²⁰ τοῖς αὐτόθι τάγμασι συναφθέντων, τάξεις μὲν ἦν τοῖς στρατεύμασιν οὐδεμία, οὐδὲ Ῥωμαίου διάκρισις ἢ βαρβάρου, πάντες δὲ

2 fortasse rectius στρατιωτικῆς εὐταξίας. vel στρατηγικῆς erit a ducibus praescripta, ut Leunclavius accipit. S. 21 συναφέντων L.

que Philadelphiae convenissent, quod oppidum est Lydiae, longo numero barbaris inferiores Aegyptii praescriptum sibi a ducibus ordinem observabant: barbari vero, qui hos multitudine superarent, amplius aliquid sibi iuris usurpabant. cumque forte quidam ex iis qui erant in foro venditarum ab se rerum pretium posceret, barbarus autem gladio feriret, atque hinc illo exclamante vulneraretur et alter, priori laturus opem, miserti eius quod accideret Aegyptii modeste barbaros hortabantur, ab iniquis huiusmodi facinoribus abstinerent: non enim hoc decere viros qui secundum leges Romanas vivere decrevissent. tum illi gladios suos adversus hos stringere, donec et Aegyptii laxato iracundiae freno cum eis congregarentur et plures quam ducentos interimerent, aliis caesis, aliis in cloacas fugere ac vitam in eis relinquere coactis. cum haec Aegyptii Philadelphiae patrassent in barbaros, et modestiores ut essent, non defuturis scilicet qui eis resisterent, persuasissent, ipsi quidem ulterius iter suum prosequerentur, barbari vero versus Aegyptum, quo ire iussi fuerant, progrediebantur. et habebant hi ducem Hormisdam, natione Persam, Hormisdade illius filium, qui cum Iuliano imperatore bello contra Persas interfuit.

31. Adventantibus in Macedoniam Aegyptiis, et iam legionibus eorum locorum adscriptis, nullus erat in castris ordo, nullum Romani vel barbari

ἀναμίξ ἀνεστρέφοντο, μηδὲ ἀπογραφῆς ἔτι τῶν ἐν τοῖς στρατιω-
 τικοῖς ἀριθμοῖς ἀναφερομένων φυλαττομένης. ἐφῆτο δὲ τοῖς
 αὐτομόλοις, ἤδη τοῖς τάγμασιν ἐγγραφείων, εἰς τὴν οἰκίαν
 ἐπανιέναι καὶ ἐτέρους ἐκπέμπειν ἀνθ' ἑαυτῶν, καὶ ὀπηρῶν ἂν
 5 αὐτοῖς δοκίῃ, πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίους στρατεύεσθαι. τοιαύτην
 δρῶντες οἱ βάρβαροι κρατοῦσιν ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς τάγμασι
 ταραχὴν (οἳ τε γὰρ αὐτόμολοι πάντα ἐσήμενον αὐτοῖς καὶ ἡ τῆς
 ἐπιμιξίας εὐρυχωρία) καιρὸν ἔχειν ᾗθήθησαν ἐπιθέσθαι τοῖς πρά-
 γμασιν ἐν ἀμελείᾳ τοσαύτη κειμένοις. καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὸν
 10 ποταμὸν διαβάντες καὶ μέχρι Μακεδονίας ἐλθόντες (ἐκώλυε γὰρ
 οὐδὲ εἶς, ἐνδιδόντων αὐτοῖς μάλιστα τῶν αὐτομόλων ἀκώλυτον,
 ἐφ' ἅπερ ἐβούλοντο, τὴν διάβασιν) ἐπειδὴ καὶ τὸν βασιλέα μετὰ
 παντὸς αὐτοῖς ἀπαντήσαντα τοῦ στρατεύματος ἦσθοντο, νυκτὸς
 οὔσης ἤδη βαθείας πῦρ ἀνακαίόμενον πολὺ θεασάμενοι, τεκμαι-
 15 ρόμενοι τε ὡς περὶ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν εἴη τὸ φαινό-
 μενον πῦρ, ἅμα δὲ καὶ παρὰ τῶν προσιόντων αὐτοῖς αὐτομόλων
 οὕτως ἔχειν τοῦτο μαθόντες, δρόμον ἀφῆκαν ἐπὶ τὴν τοῦ βασι-
 λέως σκητὴν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὄδηγούμενοι. συναραμένων δὲ καὶ
 τῶν αὐτομόλων αὐτοῖς, μόνοι Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν αὐτομόλων ὅσοι
 20 παρῆσαν, ἀντέστησαν. ὀλίγοι δὲ πρὸς πολλῷ πλέονας οὐκ ἀρκέ-
 σαντες ἔδωκαν μὲν τῷ βασιλεῖ φυγῆς εὐρυχωρίαν, αὐτοὶ δὲ ἄπαν-
 τες ἔπεσον ἀνδρείως μαχόμενοι καὶ τῶν βαρβάρων πλῆθος ἄπειρον

7 pro articulo ἢ non male fortasse reposuerimus verbum ἦν. S.
 13 congruentius ἀπαντήσαντα. S.

discrimen, sed inter se cuncti promiscue versabantur, cum ne descriptionis
 quidem eorum qui militum in numeros referebantur ulla ratio haberetur, quin
 etiam licitum transfugis erat ut adscripti iam legionibus in patriam reverte-
 rentur, aliosque suo loco mitterent, atque ubi videretur ipsis, iterum sub
 Romanis militarent. eiusmodi confusionem cum in ordinibus militaribus
 regnare viderent barbari, quibus omnia transfugae renuntiabant, accedente
 mutuae consuetudinis licentia, idoneum se tempus ad invadendas res tam
 negligenter administratas nactos existimabant. ideoque flumine nullo labore
 transmisso ad Macedoniam usque progressi (nullus enim prohibebat, ac
 transfugae praesertim liberum eis concedebant, quocumque pergere vellent,
 transitum) ubi principem quoque cum copiis universis occurrere sibi sentie-
 bant, nocte iam profunda magnum ignem accensum conspicati, coniecturam
 esse facientes ignem illum, qui luceret, propter imperatorem et imperatorios
 esse stipatores, cognito denique de transfugis ad eos accedentibus ita se rem
 habere, cursu principis ad tentorium, ignem quasi ducem viae secuti, con-
 tenderunt. simul autem et transfugis ad eorum se partes adiungentibus, soli
 Romani cum iis transfugis qui adhuc eis aderant resistebant, cumque pauci
 contra multo plures non sufficerent, imperatori quidem aufugiendi satis am-
 plum concessere spatium, ipsi vero fortiter dimicantes, infinita barbarorum

Zosimus.

14

ἀνελόντες. εἰ μὲν οὖν ἐπεξῆλθον οἱ βάρβαροι τῷ προτερόματι καὶ τοὺς ἅμα τῷ βασιλεῖ φεύγοντας ἐδίωξαν, πάντως αὐτοβοεῖ πάντων ἂν ἐκράτησαν. ἐπεὶ δὲ ἀρκεσθέντες τῇ νίκῃ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ἐγένοντο κύριοι φυλάττοντος οὐδενός, αὐτοὶ μὲν ἀφῆκαν τὰς πόλεις, ἄχαρι πρῶξαντες εἰς αὐτὰς οὐδὲ ἐν, ἐλπίδι τοῦ φόρον τινὰ ἐξ αὐτῶν κομίσσθαι· (32) μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς ἐπὶ τούτοις τὴν ἀναχώρησιν ποιησάμενοι τὰ οἰκεία κατέλαβον, φυλακαῖς μὲν τὰ φρούρια καὶ τὰς τειχῆρας ἠσφαλλίζετο πόλεις, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦλανε, γράμματα πρὸς Γραιτανὸν στείλας τὸν βασιλέα, δι' ὧν τὰ συμβεβηκότα ἐδήλου,¹⁰ καὶ ὡς δέοι τοῖς πράγμασι εἰς ἔσχατον ἤκουσι κακοῦ μετὰ πάσης ἀμύνειν ταχτήτος. καὶ τοὺς γραμματεφόρους ἐπὶ τούτοις ἐξέπεμπεν, αὐτὸς δὲ, ὡς οὐδενὸς λυπηροῦ ταῖς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεσι καὶ Θεσσαλίᾳ συμβεβηκότος, ἐφίστη τοὺς τῶν δημοσίων πράκτορας φόρων εἰσπράζοντας τὸ τελούμενον εἰς πᾶσαν ἀκριβείαν. καὶ ¹⁵ ἦν ἰδεῖν, ὃ διὰ τὴν τῶν βαρβάρων φιλανθρωπίαν περιλελειμμένον ἦν, ἐκφορούμενον· οὐ γὰρ χρήματα μόνον ἀλλὰ καὶ γυναικείος κόσμος καὶ ἐσθῆς πᾶσα, μέχρι καὶ αὐτῆς ὡς εἰπεῖν τῆς τὴν αἰδῶ σκεπούσης, ὑπὲρ τῶν τεταγμένων ἐδίδοτο φόρων. καὶ ἦν πᾶσα πόλις καὶ πᾶς ἀγρὸς οἰωγῆς καὶ θρήνων ἀνύμεστος, τοὺς βαρ-²⁰ βάρους ἀπάντων ἀνακαλούντων καὶ τὴν ἐξ ἐκείνων ἐπισπωμένων βοήθειαν.

33. Καὶ τὰ μὲν Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων ἐν τούτοις ἦν, ὃ δὲ βασιλεὺς Θεοδοσίος λαμπρὸς καὶ ὡσπερ ἐπὶ νίκῃ σεμνῇ θριαμ-

multitudine trucidata, ceciderunt universi. enimvero si usi victoria barbari et aufugientes cum imperatore mox fuissent insecuti, primo statim clamore cunctos omnino in potestatem rede-gissent. sed quoniam victoria contenti Macedoniae Thessaliaeque, nemine praesidiis has defendente, domini facti fuerant, liberas reliquere civitates, nec in eas, spe tributum aliquod ab eis accipiendi, durius quicquam statuerunt. (32) imperator autem, cum intellexisset has ob causas eos discessione facta patriam repetiisse, praesidiis castella cum oppidis, quotquot moenibus erant cincta, munit; ipse Cpolim abit, missis ad Gratianum imperatorem litteris, quibus significabat ea quae accidissent, quodque rebus ad extremum discrimen adductis quam celerrime succurrendum esset. cum hoc nomine tabellarios ablegasset, ipse, quasi nihil triste Macedonicis ac Thessalicis oppidis accidisset, publicorum tributorum exactores instituit, qui omnino rigide pensiones tributarias exigerent. erat videre totum hoc, quod humanitate barbarorum relictum fuerat, in ceusum erogari. non enim pecunia duntaxat, verum et mundus muliebris et omnis vestitus, usque ad illam fere vestem qua pudenda teguntur, indictorum nomine tributorum conferebatur; et omne oppidum, omnis villa ploratu ac lamentis erat plena, barbaros in-clamantibus universis et eorum opem poscentibus

33. Atque in hoc statu Thessalorum Macedonumque res erant, imperator autem Theodosius splendide, quasique triumphum ob gloriosam victo-

βον ἐκτελῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσῆει, τῶν μὲν κοινῶν
 ἀτυχημάτων οὐδένα ποιούμενος λόγον, συνεκτείνων δὲ τῷ τῆς
 πόλεως μεγέθει τὴν τῆς τροφῆς ἀμετρίαν. ὁ δὲ βασιλεὺς Γρα-
 τσιανὸς οὐ μετρίως ἐπὶ τοῖς ἀγγελθεῖσι συνταραχθεὶς στρατιῶν
 5 ἀρκοῦσαν ἐξέπεμψε, Βαύδωνι τῷ στρατηγῷ ταύτην παραδοῦς, ᾧ
 καὶ Ἀρβογιάστην συνέπεμψεν· ἄμφω δὲ ἦσαν Φράγκοι τὸ γένος,
 εὖνοι τε σφόδρα Ῥωμαίοις καὶ χρημάτων ὡς μάλιστα ἀδωρότατοι
 καὶ περὶ τὰ πολέμια φρονήσει καὶ ἀλλῇ διαφέροντες. τούτων ἅμα
 τῇ στρατιᾷ τοῖς κατὰ Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν ἐπιστάτων
 1 χωρίοις, οἱ τὰ τῆδε νεμόμενοι Σκύθαι ἐκ προοιμίον τοῦ φρονή-
 ματος τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς προαιρέσεως συνναισθόμενοι, παρα-
 χρῆμα τῶν τόπων ἐκστάντες ἐπὶ τὴν Θράκην ἐπαλενδρόμονν πε-
 πορθημένην ὑπ' αὐτῶν πρότερον, καὶ ὅ τι πράξιεν ἀποροῦντες
 ἐπὶ τὴν ὁμοίαν τῇ πρότερον ἐφέροντο πείραν καὶ τοῖς αὐτοῖς
 5 παράγειν τὸν βασιλεῦ Θεοδόσιον ἐπεχείρουν· αὐτομόλους γὰρ
 ἐπεμπον ὡς αὐτὸν ἐλαχίστους, εὖνοιαν καὶ συμμαχίαν καὶ πᾶν τὸ
 προστατόμενον ὑπισχνουμένους, καὶ ἐπειδὴ ταῦτα λέγονσι πιστεύ-
 σασ ἐδέχτο καὶ οὐδὲ ἡ πρώτη πείρα δέδωκεν αὐτῷ τὸ λυσιτελοῦν
 ἰδεῖν, ἐπηκολούθησαν καὶ ἐπὶ τούτοις ἕτεροι, καὶ πάντας προσέιτο,
 10 καὶ ἄλλιν ἐπὶ τοῖς αὐτομόλοις τὰ πράγματα ἦν διὰ τὴν τοῦ βασι-
 λέως ἡλιθιότητα. ταύτην δὲ ἔτρεφεν ἡ τῆς τροφῆς ἄσκησις ἐν
 αὐτῷ. πάντα γὰρ ὅσα πρὸς ἡθῶν ἀρκεί καὶ βίου διαφθοράν, ἐπὶ
 τῆς τούτου βασιλείας τοσαύτην ἐπίδοσιν ἔσχεν ὥστε πάντας σχε-

5 Symmachus et alii *Bauthoni*,

riam peragens, Cpolim ingreditur, nullam publicorum casuum rationem ha-
 bens, et cum urbis magnitudine deliciarum ac voluptatis immodicum usum
 porrigens. at imperator Gratianus harum rerum nuntio non parum pertur-
 batus satis magnas copias ablegat, Baudoni duci traditas; cum quo et Arbo-
 gastem mittit. erant autem ambo natione Francj amicissimis in Romanos ani-
 mis, ab avaritia donisque captandis prorsus immunes, in bellicis rebus pru-
 dentia pariter ac robore praestantes. postquam hi cum exercitu in Macedo-
 niam Thessaliamque pervenissent, qui res istic agebant ferebant Scythae,
 mox ab exordio cognita horum audacia et instituto, locis iis relictis in Thra-
 ciam recurrunt prius ab eis vastatam; et quid agerent ambigentes, ad dolum
 malum priori similem se convertunt, et iisdem artibus imperatorem Theodo-
 sium circumvenire conantur. condicionis enim villissimae transfugas ad eum
 mittunt, qui et benevolentiam et societatem et facturos se quicquid imperas-
 set pollicerentur. cum haec dicentibus fidem adhibens eos susciperet, iam-
 que ne priori quidem experimento consecutus fuisset ut quod esset ex re
 cerneret, secuti sunt hos et alii, quos omnes ille recipiebat. iamque res
 adeo rursus in potestate transfugarum propter stoliditatem principis erant,
 eam stoliditatem in ipso deliciarum et voluptatis usus alebat. nam omnia,
 quaecumque corrupendis moribus et vitae plurimum valent, hoc imperante

δόν, ὅσοι τὰ τοῦ βασιλέως ἐξήλουν ἐπιτηδεύματα, τὴν ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν ἐν τούτοις ὀρέζεσθαι. μίμοι τε γὰρ γελῶντες καὶ οἱ κακῶς ἀπολούμενοι ὀρχησθαί, καὶ πᾶν ὃ τι πρὸς αἰσχροσύνην καὶ τὴν ἄτοπον ταύτην καὶ ἐκμελῆ συντελεῖ μουσικὴν, ἠσκήθη τε ἐπὶ τούτου, καὶ μετὰ ταῦτα, διὰ τὸ τὴν ἐκείνων ἄνοιαν ζηλώσαντας εἶναι, εἰς τοσαύτην κατενεχθέντος διαφθορὰν τοῦ πολιτεύματος. ἔτι τε καὶ τὰ τῶν θεῶν ἔδη κατὰ πᾶσαν ἐπολιόρκει πόλιν καὶ χώραν, κίνδυνός τε πᾶσιν ἐπέκειτο τοῖς νομίζουσιν εἶναι θεοὺς ἢ ὄλως εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπουσι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ φαινόμενα προσκυνοῦσι. 10

34. Θεοδοσίου τοίνυν ὄντος ἐν τούτοις, Γρατιανὸς ὁ βασιλεὺς ἐκπέμπει τοῖς κατὰ τὸ Ἰλλυριῶν κλίμα στρατιωτικῶς τάγμασι στρατηγὸν Βιταλιανόν, ἄνδρα πεπονηκόσι τοῖς πράγμασι κατ' οὐδὲν ἀρκεῖσαι δυνάμενον. τούτου δὲ ἠγομένου δύο μοῖραι τῶν ὑπὲρ τὸν Ἑρῆνον Γερμανικῶν ἔθνων, ἡ μὲν ἠγεμόνι Φριτιγερῶν 15 χρωμένη ἡ δὲ ὑπὸ Ἄλλοθον καὶ Σάφρακα τεταγμένη, τοῖς Κελτικοῖς ἔθνεσιν ἐπικείμεναι κατέστησαν εἰς ἀνάγκην τὸν βασιλεῖα Γρατιανὸν ἐνδοῦναι σφίσιν, ἀπολιπούσας τὰ ἐν Κελτοῖς, διὰ τοῦ Ἰστρου Παιονίαν καὶ τὴν ἄνω Μυσίαν καταλαβεῖν. ἦν γὰρ αὐτῷ λόγος τε καὶ σπουδὴ τέως ἀπαλλυγῆναι τῆς συνεχοῦς τούτων ἐφ' ὅδου. 20 διαπλεύσαντες οὖν ἐπὶ τούτοις τὸν Ἰστρον, διανοοῦμενοί τε

1 ἐξήτουν libri: corr Leunclavius. 5 διὰ τὸ om P. hiat locus.
7 ἔδη S: libri εἴδη. 16 Ammiano Alotheus, Iornandae Alatheus,
Saphraxeidem Safrach.

principe tantum incrementi ceperunt, ut propemodum omnes, qui studia principis aemulabantur, in his beatitatem humanam constituerent. erant enim mimi ridiculorum, et qui male pereant, saltatores, et quicquid ad obscenitatem et flagitiosam hanc dissolutamque musicam pertinet, tam sub ipso quam deinceps exercitum fuit; ac tantam ad corruptelam praecipitavit ideo res publica, quod essent qui horum dementiae aemularentur. praeterea deum quoque sacraria per omnes urbes et agros oppugnabantur; adeoque periculum cunctis imminere, qui deos esse putabant vel in caelum omnino suspiciebant et quae in eo conspiciuntur adorabant.

34. Cum haec Theodosius ageret, Gratianus imperator ad legiones Illyrici ducem mittit Vitalianum, hominem qui rebus fatiscens nequaquam sufficere posset. hoc ducis munus administrante, duo Germanicarum trans Rhenum nationum agmina, quorum alterum ducem Fritigernum habebat, alterum sub Allotho et Safrace militabat, dum Celticas gentes premunt, Gratianum imperatorem eo compulerunt ut ipsis, modo regiones Celticas reliquissent, Istro transiēto Pannoniae Moesiaque superioris aedeundae potestatem faceret. hoc enim studiose agebat, ut horum irruptione continua liberaretur. cum igitur ob haec illi navigatione per Istrum instituta transire

διὰ Παιονίας ἐπὶ τὴν Ἑπειρον διαβῆναι, περαιωθῆναι δὲ τὸν
 Ἀγελῶν καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἐπιδέσθαι, τροφὰς πορίσα-
 σθαι ᾤθησαν πρότερον, Ἀθανάριχόν τε παντὸς τοῦ βασιλείου . 381
 τῶν Σκυθῶν ἄρχοντα γένους ἐκποδῶν ποιήσασθαι πρὸς τὸ μηδένα
 5 κατὰ νότου τὸν κωλύσοντα τὴν αὐτῶν ἐπιχείρησιν ἔχειν. ἐπιθέ-
 μενοι τοίνυν αὐτῷ σὺν σὸδεγὶ πόνω τῶν τόπων ἐν οἷς ἦν ἀπανέστη-
 σαν. ὁ δὲ ὡς Θεοδοσίον ἔδραμεν ἄρτίως ἀπυλλαγέντα νόσον τὸν
 βίον αὐτῷ καταστησάσης εἰς ἀμφίβολον. ὁ δὲ φιλοφρόνως μετὰ
 τῶν σὺν αὐτῷ βαρβάρων ἐδέξατο, πόρρω που τῆς Κωνσταντινου-
 0 πόλεως προελθὼν, καὶ παραχορῆμα τελευτήσαντα ταφῇ βυσιλικῇ
 περιέστειλε. τοσαύτη δὲ ἦν ἡ περὶ τὴν ταφὴν πολυτέλεια ὥστε
 τοὺς βαρβάρους ἅπαντας καταπλαγέντας τῇ ταύτης ὑπερβολῇ,
 τοὺς μὲν Σκύθας ἐπανελθεῖν οἴκαδε καὶ μηκέτι Ῥωμαίοις παρ-
 ενοχλεῖν, τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ βασιλέως θανμάσαντας, ὅσοι δὲ
 5 ἕμα τῷ τελευτήσαντι παρεγένοντο, τῇ τῆς ὄχθης φυλακῇ προσ-
 εγκατερέθησαν ἐπὶ πολὺ κωλύσαι τὰς κατὰ Ῥωμαίων ἐφόδους.
 ἐν ταύτῳ δὲ καὶ ἄλλα προσεγίνετο τῷ Θεοδοσίῳ τέχης πλεονεκτή-
 ματα Ἰσχυροῦ γὰρ καὶ Καρποδάκας Οὐννοῖς ἀναμιγμένους
 0 καὶ τὰ οἰκεῖα καταλαβεῖν συνηνάγκασεν. ἐκ τούτου τοιγαροῦν
 ἀναθαρρήσαι τοὺς στρατιώτας συνέβη, καὶ ἔδοξε πως βραχὺ γοῦν
 ἐκ τῶν προλαβόντων δυστυχημάτων . . . ἀνετεγχεῖν, ἀνίεναι τε καὶ

Ἰ ἀθήθησαν δειν πρότερον?
 agnoscit etiam Suidas. S.

Ἰ Θεανάριχον LP sed Ἀθανάριχον

per Pannoniam in Epirum, et Acheleo transmissis Graecas aggredi civitates cogitarent, prius commeatus sibi copiam parandam et Athanarichum, totius regii Scytharum generis principem, longe removendum arbitrabantur, ne quem haberent a tergo, qui conatum ipsorum impediret. hunc igitur adorti, nullo labore locis iis in quibus erat expulerunt, at is celeriter ad Theodosium se contulit, non ita pridem morbo liberatum, qui spem de vita dubiam fecerat. Theodosius hominem cum barbaris comitibus amanter excipit, spatium non exiguum extra Cpolim obviam ei progressus. cumque non multo post extinctus fuisset, regia sepultura mortuum terrae mandavit. et tantam sane magnificentiam adhibuit, ut tam superbo funere barbaris omnibus obstupefactis Scythae domum redirent nec Romanos amplius infestarent, bonitatem principis admirati; quotquot autem cum rege vita defuncto venerant, custodiendae ripae fluminis intenti, diu, quominus incursionibus Romani vexarentur, impedirent. eo tempore Theodosio quidam alii quoque prosperi casus accidere. nam Scyros et Carpodacas permistos Hannis propulsavit, et proelio superatos Istrum transiicere suasque sedes repetere compulsi. hinc igitur animosi rursus esse milites, paulumque videri de rebus adversis superiorum

γεωργοῖς τὴν ἐκ τῆς γῆς ἐπιμέλειαν καὶ ὑποζυγίοις καὶ θρέμμασι νομὴν ὑφοβον.

- a. 383 35. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεοδοσίος οὕτω πως ἔδοξεν ἰᾶσθαι τὰ ἐλαττώματα· Πρόμωτος δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν κατὰ Θράκην πεζῶν Οἰδοθέῳ, δύναμιν συναγαγόντι πλείστην οὐ μόνον ἔκ τῶν Ἰστροῦ προσοίκων ἔθνῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πορρωτάτω που καὶ ἀγνώστων, καὶ ἐπελθόντι στρατιᾷ καὶ περαιουμένῳ τὸν ποταμὸν, ἀπαντήσας πεζῇ τε καὶ ποταμίαις ναυσὶ τοσοῦτον εἰργάσατο φρόνον ὥστε καὶ τὸν ποταμὸν πλησθῆναι νεκρῶν καὶ τοὺς ἐν γῆ πεσόντας μὴ ῥαδίως ἀριθμηθῆναι. τῶν δὲ κατὰ Θράκην ἐν τούτοις ὄντων,¹⁰ οὐ μέτριαί τινες, οὐδὲ οἶαι διαφέρειν ἐκώλως, τὸν Γρατιανὸν περιέσταντο τύχαι. τοῖς γὰρ περὶ τὴν αὐλὴν τὰ τῶν αὐτοκρατόρων ἦδη διαφθεῖρειν εἰωθόσι πειθόμενος, Ἀλανοὺς τινὰς αὐτομόλους δεξιόμενος καὶ στρατιωτῆς ἐγκαταλέξας δωρεαῖς τε ἀδραῖς ἐτίμα καὶ θαρεῖν ἤξιον τὰ πάντων ἀναγκαϊότατα, στρατιωτῶν¹⁵ λόγον οὐδένα ποιούμενος. τοῦτο τοῖς στρατιώταις κατὰ τοῦ βασιλέως ἔτεκε μῖσος, ὑπερ ὑποτιμώμενον κατὰ βραχὺ καὶ ἀξανάμενον εἰς νεωτέρων πραγμάτων ἐκίνησε τοὺς στρατιώτας ἐπιθυμίαν, τοὺς τε ἄλλους καὶ κατ' ἐξαιρέτον τοὺς ταῖς Βρετανικαῖς νήσοις ἐνιδρυμένους οἳ τῶν ἄλλων ὑπάντων πλέον ἀδθαδεῖα καὶ²⁰ θυμῷ νικωμένους. ἐκίνει δὲ πρὸς τοῦτο πλέον αὐτοὺς ~~Μάξιμος~~ Ἰβηρ τὸ γένος, Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ κατὰ τὴν Βρεττανίαν συστρα-

4 Philostorgio Πρόμωτος.
δένα om P.

5 Claudiano Odotheus.

16 οἰ-

temporum recipere . . . et agricolis exeroendarum operarum suarum, iumentis ac pecoribus liberi pastus copia redire.

35. Ac Theodosius quidem imperator in hunc modum acceptis detrimentis mederi visus est. Promotus autem, dux copiarum in Thracia pedestrium, Oedotheo, qui maximum exercitum, non de Istri duntaxat accolis verum etiam de remotissimis et ignotis gentibus collegerat, iamque cum militibus suis aderat et amnem transmittēbat, cum terrestribus copiis et navigiis fluvialibus occurrens, tantam caedem eddidit ut et ipsum flumen plenum cadaveribus esset et in terra caesi non facile numerari possent. cum hoc esset in statu res Thraciae, non mediocres nec digestu faciles Gratianum casus circumstabant, nam iis obtemperans qui principum mores in aulis corrumpere solent, Alanos quosdam transfugas susceptos et militum numeris adscriptos muneribus largis cohonestabat, tantique faciebat ut eis maximi res momenti crederet, nulla ratione suorum militum habita. pariebat hoc imperatori apud milites odium; quod paulatim succensum et auctum ad rerum novarum libidinem perpulit cum alios milites tum vel maxime Britannicis in insulis constitutos, ut qui magis contumaciae et iracundiae quam ceteri omnes indulgerent. incitabat etiam magis eos Maximus, Hispanus natione, qui Theodosii principis in Britannia commilito fuerat. is permoleste ferens Theodo-

τευσάμενος. οὗτος δυσανασχετῶν ὅτι Θεοδοσίος ἤξλωτο βασιλείας, αὐτὸς δὲ οὐδὲ εἰς ἀρχὴν ἔντιμον ἔτυχε προελθῶν, ἀνήγειρε πλέον εἰς τὸ κατὰ τοῦ βασιλέως ἔχθος τοὺς στρατιώτας. οἱ δὲ ῥαδίως ἔξαναστάντες ἀνείπον βασιλέα τὸν Μάξιμον, καὶ περιθέντες τὴν 5 ἄλουργίδα καὶ τὸ διάδημα, παραχρῆμα τὸν Ὠκεανὸν ναυσὶ διαβάντες ταῖς τοῦ Ῥήνου προσωρμισθησαν ἐκβολαῖς. τῶν δὲ ἐν Γερμανίᾳ καὶ τοῖς μετὰ ταύτην στρατοπέδων ἀσμενέστατα τῇ ἀναρρήσει θεμένων, ἀντικαθίστατο Γρατιανὸς εἰς μάχην αὐτῷ, μέρος οὐ μικρὸν ἔτι τοῦ στρατοπέδου συναγωνιζόμενον ἔχων. ὡς 10 δὲ συνῆλθον αἱ δυνάμεις ἀλλήλαις, ἀκροβολισμοὶ μὲν ἐπὶ πέντε μῶνας ἡμέρας ἐγίνοντο, θεασάμενος δὲ ὁ Γρατιανὸς πρότερον μὲν τὴν Μανρουσιαν ἄπασαν ἵππον ἀποχωρήσασαν καὶ Μάξιμον ἀναβοήσαντας Ἀύγουστον, εἶτα καὶ τοὺς ἄλλους κατὰ βραχὺ τῇ μερίδι Μαξίμου θεμένους, ἀπογνοὺς ταῖς ἐλπίσι, τριακοσίους ἱππέας 15 ἀναλαβὼν σὺν αὐτοῖς ἔφυγε προτροπάδην ἐπὶ τὰς Ἄλπεις. εὐρών δὲ ταύτας ἀφυλάκτους ἐπὶ Ραιτίας ἐχώρει καὶ Νορικὸν Παιονίαν τε καὶ τὴν ἄνω Μυσιαν. οὐκ ἀμελήσας δὲ τῆς αὐτοῦ φυγῆς Μάξιμος τὸν ἵππαρχον Ἀνδραγάθειον, ὁρμώμενον μὲν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου, δοκοῦντα δὲ εὖνουν εἶναι, μετὰ καρτερωτάτων ἵππων 20 ἐκπέμπει διώξοντα. ὁ δὲ συντόνω ὁρμῇ διώκων, καταλαβὼν τε διαβαίνειν ἐθέλοντα τὴν ἐν τῇ Σιγιδούνῳ γέφυραν, κατασφάζει, οὕτω τε βεβαιωτέραν Μαξίμῳ τὴν βασιλείαν πεποίηκεν.

Valentinianus II. et Theodosius.

7 Leunclavius post ταύτην supplet τόποις.
εὐφυλάκτους R.

16 οὐκ ἀφυλάκτους S,
18 ἵππαρχον P.

sium quidem habitum fuisse dignum imperio, se vero nullum ad honorificum magistratum pervenisse. magis etiam milites ad imperatoris odium irritabat. illi facile ad seditionem impulsus Maximus imperatorem appellant, ac tradita illi cum diademate purpura, confestimque transmissis navibus oceano, ad ostia Rheni appulerunt. exercitibus autem qui erant in Germania ceterisque secundum hanc regionibus, summa cum benevolentia designationem hanc approbantibus, obiciebat ei se Gratianus proelio congressurus, quod non exigua pars exercitus adhuc ab ipso staret. ubi copiae propius ad se in vicem accessissent, ad quinque dies inter se velitationibus utebantur. conspicatus autem Gratianus primo Mauros equites universos discessionem fecisse ac Maximum Augustum conclamasse, deinde ceteros etiam paulatim ad Maximi partes transire, desperatis rebus, sumptisque secum trecentis equitibus, pleno cursu cum eis versus Alpes aufugit. eas cum nullo munitis praesidio reperisset, versus Raetias et Noricum et Moesiam superiorem tendit. haec illius fuga non neglecta Maximus magistrum equitum Andragathium, oriundum Ponto Euxino, qui esse peramico in ipsum animo videretur, cum equis laborem tolerantibus ad eum persequendum mittit. is impetu continuo Gratianum persequens, cum Sigiduni pontem transiturum assecutus esset, occidit, atque hoc modo stabilius imperium Maximo reddidit.

36. Ἄξιον δὲ τῶν ἱστορουμένων τι μὴ παραλιπεῖν τῆς παρουσίας ἀφηγήσεως οὐκ ἀλλότριον. ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ῥώμην ἱερατικοῖς τέλεσιν ἔφερον οἱ ποτιφίκες τὰ πρῶτα. τούτους γεφυραίους ἂν τις καλέσειεν, εἰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἢ προσηγορία μετενεχθείη. ταύτης δὲ ἔτυχον τῆς ἐπικλήσεως ἕξ αἰτίας 5 τοιαύσδε. τῶν ἀνθρώπων οὐδέπω τὴν διὰ τῶν ἀγαλμάτων ἐπισημαίνων τιμὴν, ἐν Θεσσαλίᾳ πρῶτον ἐδημιουργήθη θεῶν δέικηλα. ἐδῶν δὲ οὐκ ὄντων (ἄγνωστος γὰρ ἦν καὶ τούτων ἡ χρεῖα) τὰ τῶν θεῶν ἔκτυπώματα τῇ κατὰ τὸν Πηγεῖον γεφύρα καθίδρυσαν, τοὺς ἱεραῖοις τοῖς θεοῖς λαχόντας ἐκ τῆς πρώτης καθιδρύσεως γεφυραίους ἔξονομάσαντες. τοῦτο παραλαβόντες ἀπ' Ἑλλήνων Ῥωμαῖοι τοὺς πρώτην τὴν παρ' αὐτοῖς ἱερατικὴν ἔχοντας τάξιν ποτιφίικας προσηγόρευσαν· οἷς συναριθμεῖσθαι τοὺς βασιλέας διὰ τὸ τῆς ἀξίας ὑπερέχον ἐνομοθέτησαν. καὶ ἔτυχε τούτου Νομᾶς Πομπιλίος πρῶτος, καὶ πάντες ἕξῃς, οἳ τε λεγόμενοι ῥῆγες 15 καὶ μετ' ἐκείνους Ὀκταβιανός τε αὐτὸς καὶ οἱ μετ' ἐκείνων τὴν Ῥωμαίων διαδεξάμενοι μοναρχίαν· ἅμα γὰρ τῷ παραλαβῆναι ἕκαστον τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν ἢ ἱερατικὴ στολὴ παρὰ τῶν ποτιφίικων αὐτῷ προσεφέρετο, καὶ παραχρῆμα ποτιφίικ μᾶξιμος ἀνεγράφετο, ὅπερ ἔστιν ἀρχιερεὺς μέγιστος. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες αὐτοκράτορες ἀσμενέστατα φαίνονται δεξάμενοι τὴν τιμὴν καὶ τῇ ἐπιγραφῇ χρησάμενοι ταύτῃ, ἐπειδὴ εἰς Κωνσταντῖνον ἦλθεν ἡ βασι-

12 πρώτην τὴν] immo τὴν πρώτην. 22 legendum videtur καὶ δὴ καὶ Κωνσταντῖνος, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ἦλθεν ἡ βασιλεία. S.

36. Fuerit autem pretium operae quiddam memoriae proditum non omitti, quod a narratione praesenti non sit alienum. in collegiis sacerdotum Romae pontifices primas tenebant; quos, si vox ista Graecam in linguam transferatur, gephyraeos a pontibus dicere liceat. hanc autem appellationem huiusmodi quadam ex causa nacti sunt. cum necdum homines cultum qui per imagines exhibetur intelligerent, prima in Thessalia deum simulacra facta sunt. cumque ne sacraria quidem adhuc essent (nam et illorum incognitus erat usus), effigies divinas in Penei fluminis ponte statuebant, indito illis vocabulo, qui deum praefecti sacris essent, ut a prima simulacrorum collocatione Gephyraei, quasi si pontanos dicas, nuncuparentur. hoc a Graecis accepto, Romani eos qui sacerdotum in collegiis apud ipsos locum principem obtinerent pontifices appellarunt; simulque sanxerunt ut eorum in numero reges etiam propter dignitatis exoellentiam censerentur. primus quidem Numa Pompilius hunc honorem adeptus est, omnesque deinceps qui reges appellati sunt; ac post illos Octavianus ipse, qui post eum Romano imperio successerunt. simul enim atque summum imperium quisque consequeretur, amictus ei sacerdotalis offerebatur a pontificibus, et continuo in catalogum pontificum maximorum referebatur. ac ceteri quidem principes universi lubentissimis animis hunc honorem accepisse et hoc usi titulo videntur, atque Constantinus etiam, potitus imperio, licet is a recta sacris in rebus via

λεία, καὶ ταῦτα τῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὰ θεῖα τραπεῖς καὶ τὴν Χριστιανῶν ἐλόμενος πίστιν, καὶ μετ' ἐκεῖνον ἐξῆς οἱ ἄλλοι καὶ Οὐαλεντινιανός τε καὶ Οὐάλης. τῶν οὖν ποτιφίκων κατὰ τὸ σύνηδες προσαγαγόντων Γρατιανῶ τὴν στολὴν ἀπεισεῖσατο τὴν 5 αἴτησιν, ἀθέμιτον εἶναι Χριστιανῶ τὸ σχῆμα νομίσας. τοῖς τε ἱερεῦσι τῆς στολῆς ἀναδοθείσης φασὶ τὸν πρῶτον ἐν αὐτοῖς ἑταγμένον εἰπεῖν "εἰ μὴ βούλεται ποτιφίξ ὁ βασιλεὺς ὀνομάζεσθαι, τάχιστι γενήσεται ποτιφίξ μᾶξιμος."

37. Ἡ μὲν οὖν Γρατιανοῦ βασιλεία τοιαύτην ἔσχε τὴν 10 τελευτήν, Μᾶξιμος δὲ τὴν βασιλείαν ἔχειν ἐν ἐχυρῶ πιστευσάμενος ἔστειλε πρὸς Θεοδόσιον βασιλέα πρεσβείαν οὐ συγγνώμην αἰτοῦσαν ἐφ' οἷς ἕς Γρατιανὸν ἔπραξεν, ἀλλὰ τι καὶ βαρύτητος ἐν ἑαυτῇ φέρουσαν. ἦν δὲ ὁ πρὸς τοῦτο σταλείς ὁ τοὺς βασιλικοὺς φυλάττειν ἐπιτεταγμένος κοιτῶνας, οὐκ ἐνοῦχός τις ὢν (οὐδὲ γὰρ ἐν- 15 νούχους ὁ Μᾶξιμος ἐπιστῆσαι τῇ τῆς ἀλλῆς ἠνέσχετο φυλακῇ), πρεσβύτης δὲ τῶν ἐκ νεότητος αὐτῶ προσεδρευσάντων. ἦτις δὲ τὸν Θεοδόσιον ἢ πρεσβεία σπονδὰς καὶ ὁμόνοιαν καὶ ὁμιχμίαν κατὰ παντὸς πολεμίου Ῥωμαίοις, ἢ ἀπειθοῦντι δυσμένειαν καὶ μάχην προήγγελλε. Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς ἐδέχετό τε βασιλεία 20 Μᾶξιμον εἶναι, καὶ εἰκότων αὐτῶ κοινωνεῖν καὶ βασιλέως προσηγορίας ἤξιον, λάθρα μὲν τὸν κατ' αὐτοῦ πραγματευόμενος πόλε-

8 duplex inest sensus. primum enim significat Gratianum, quia nomen pontificis maximi dedignatus sit, brevi re ipsa fore pontificem maximum suoque sanguine pontem infecturum; deinde, quia ipse pontifex esse detrectaverit, brevi Maximum pro eo et imperatorem futurum et pontificem. S.

deflexerit et fidem Christianorum amplexus sit; itemque post illum reliqui ordine secuti, et Valentinianus et Valens. cum ergo pontifices ex more talem Gratiano amictum attulissent, aversatus est id quod petebant, ratus non esse fas illiusmodi habitu Christianum uti, cumque stola flaminibus reddita fuisset, aiunt eum qui dignitate princeps inter eos erat dixisse "si princeps non vult appellari pontifex, admodum brevi pontifex maximum fiet."

37. Igitur Gratiani principatus exitum huiusmodi habuit. Maximus autem, qui possidere se iam tuto orederet imperium, legatos ad Theodosium imperatorem misit, non qui veniam admissorum adversus Gratianum peterent, sed praeterea grave quiddam secum perferrent. et erat is qui missus hoc nomine fuit augustalium cubiculorum praepositus, non spado quispiam (nec enim Maximus ferre poterat ut praetorii custodiae apadones praeficerentur) sed vir aetate gravis, ex illorum numero qui a prima aetate cum eo versati fuerant. postulabat autem legatus hic a Theodosio foedus et concordiam et adversus quemque Romanorum hostem belli societatem; vel si postulatis non fuisset assensus, iniunctias et bellum denuntiabat. hic vero admittere Theodosius ut Maximus imperator esset, simulque dignum ducere qui secum statuarum et imperatorii nominis esset particeps: verum clam in eum bellum

μον, παντὶ δὲ θωπείας εἶδει καὶ θεραιέας αὐτὸν καταστρατηγῶν, ὥστε καὶ Κυνηγιῶ τῷ τῆς ἀλλῆς ὑπάρχω πεμπομένῳ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, προστεταγμένῳ τε πῦσι τὴν εἰς τὰ θεῖα θρησκείαν ἀπαγορεύσαι καὶ κλείδρα τοῖς τεμένεσιν ἐπιθεῖναι, τὴν Μαξιμίον εἰκόνα δεῖξαι τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν ἐπέταξεν, ἀναθεῖναι τε δημοσίᾳ 5 ταύτην, καὶ ὅτι συμβασιλεύσειν ἔλαχεν αὐτῷ προφωνῆσαι τῷ δήμῳ. Κυνήγιος μὲν ὄν καὶ ἐν τούτῳ τὸ προσταχθὲν ἐπλήρου καὶ τῶν κατὰ τὴν ἰψάν καὶ τὴν Αἴγυπτον ὑπασαν ἱερῶν καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπέκλεισε τὰς εἰσόδους, θυσίας τε εἶρξε τὰς ἕξ αἰῶ- 10 νος νενομισμένας καὶ πῦσαν πάτριον ἀγιστεῖαν.

- a. 386 38. Τὰ μὲν ὄν ἐξ ἐκείνου μέχρι τοῦδε τῆ Ῥωμαίων ἐπι- κρατεία συμβάντα δεῖξει τῶν πραγμάτων ἢ κατὰ μέρος ἀφήγησις. ἰπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔθνος τι Σκύθικόν ἵπὲρ τὸν Ἴστρον ἐφάνη πᾶσιν ἄγνωστον τοῖς ἐκεῖσε νομίαισιν· ἐκάλουν δὲ Γροθίγ- γους αὐτοὺς οἱ ταύτη βάρβαροι. πλήθος τοίνυν ὄντες καὶ ὠπλι- 15 σμένοι κατὰ τὸ δέον, καὶ προσέτι γε ῥώμῃ διαφέροντες, ῥᾶστα διαδραμόντες τοὺς ἐν μέσῳ βαρβάρους παρ' αὐτὴν ἐηλλίδρασι τοῦ Ἴστρον τὴν ὄχθην, καὶ τὴν διάβασιν αὐτοῖς ἤτουν ἐπιτραπήναι τοῦ ποταμοῦ. Πρῶμωτος δὲ τὴν τῶν ἐκεῖσε στρατοπέδων ἐπιτε- τραμμένος ἀρχὴν, συμπαρατείνας ἐπὶ μήκιστον τῆ ἡῖονι τοῦ ποτα- 20 μοῦ τὰ στρατόπεδα τὴν παράροdon τοῖς βαρβάροις ἀπέκλειε. ταῦτα δὲ πρᾶττων καὶ ἐφ' ἑτέραν ὁδὸν ἦλθε τοιάνδε. συγκαλέσας τῶν

14 Προθίγγους libri: corr Salmasius.

moliri et omni assentionis ac observantiae genere hominem circumvenire, adeo quidem ut etiam daret in mandatis Cynegio, praefecto praetorii, cum eum ablegaret in Aegyptum et omnibus numinum religione per ipsum interdicti ac fana claudi praecepisset, ut imaginem Maximi conspiciendam Alexandrinis exhiberet, publice poneret et consortem hunc imperii factam esse habita ad populum oratione declararet. qua quidem in re Cynegius, quod imperatum fuerat, praestitit; aditusque templorum per Orientem et universam Aegyptum et ipsam Alexandriam occlusit, sacrificiaque ab omni aeo usitata cum omni patrio cultu prohibuit.

38. Quae autem ab eo tempore hucusque Romano imperio acciderint, ipsarum rerum commemoratio particulatim instituta monstrabit. sub eadem haec tempora natio quaedam Scythica trans Istrum prodiit, omnibus istic incolis ignota; quos eorum locorum barbari Grothingos appellant. hi cum multitudine abundarent et armis necessariis instructi essent, praetereaque robore corporis excelleret, nullo negotio peragratis interiorum barbarorum terris ad ipsam usque ripam Istri pervenerunt et fluminis transmittendi copiam sibi concedi postularunt. Promotus autem militum in iis locis magister, exercitibus ad ripam fluminis, qua fieri poterat, longissime porrectis, a transitu barbaros arcebat. et haec agens aliam quoque viam huiusmodi reperit. convocatis nonnullis qui linguam eorum callebant, et quibus maxime

αἰσθανομένων τῆς ἐκείνων διαλέκτου τινάς, οἷς μάλιστα ἐγνώκει τὰ τοιαῦτα θαρρεῖν, ἐπὶ προδοσίᾳ καθεῖναι λόγους τοῖς βαρβάροις τοῦτοις ἀφῆσιν. οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ δοθῆναι τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν μετὰ τοῦ στρατεύματος ἄδρον ἀπήτουν μισθόν. τῶν δὲ βαρ-
5 βάρων πρὸς τὸ τοῦ μισθοῦ πλήθος ἀρκεῖν οὐ φησάντων, πίστιν τοῖς οἰκείοις λόγοις ἐμποιοῦντες οἱ ἐσταλμένοι παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῖς ἐξ ἀρχῆς προταθεῖσιν ἐπέμενον, σμικρῶναι κατὰ τι τὸ κέρδος οὐκ ἀνεχόμενοι. συνδραμόντων δὲ εἷς τι ποσὸν ἀμφοτέρων, ἐγίνοντο μὲν ἐν παραβύστῳ περὶ προδοσίας συνθήκαι, καὶ συνεδόκει
10 μέρος μὲν τι τοῦ μισθοῦ παραχορῆμα κομισασθαι τοὺς προδότας, τὸ δὲ λειπόμενον τῷ καιρῷ φυλάξαι τῆς νίκης. ἐπεὶ δὲ καὶ ὅπως ἀρθῆναι τὰ σημεῖα ἔδει καὶ τὸν καιρὸν ἔταξαν καθ' ὃν ἐγρηῖν τὰς προδοσίας εἰς ἔργον ἔλθεῖν, ἀπαγγέλλουσι τῷ στρατηγῷ τὸ συγκείμενον, καὶ ὡς νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ βάρβαροι μέλλοιεν ἔργου τε
15 ἄπτεσθαι καὶ τὴν διάβασιν κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ποιῆσθαι στρατεύματος. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι τὸ τῆς δυνάμεως ἀκμαιότατον πλήθει μονοξύλων ἐμβιβύσαντες ἔταξαν πρῶτον διαβῆναι καὶ τοῖς στρατιώταις ἔτι καθεύδουσιν ἐπελθεῖν, εἶτα ἐπὶ τοῦτοις τοὺς ἐν ἰσχυρῷ μέσῃ ἔχοντας τάξιν, ὡς ἂν τοῖς πρώτοις ἤδη τῆς ἐπιθέσεως
20 ἄρξαμένοις συνεπιλάβοιντο, καὶ οὕτως ἐξῆς τὴν ἀχρηστον ἅπασαν ἠλικίαν, ἐπὶ κατορθωμένοις ἤδη πράγμασιν ὠραῖζεσθαι μέλλουσαν. (39) ὁ δὲ στρατηγὸς Πρόμωτος ἐκ τῶν ἐπὶ προδοσίᾳ σταλέντων ἅπαντα ταῦτα προδιδαχθεῖς πρὸς τὰ τοῖς βαρβάροις σκε-

2 καθεῖλε LP.

decrevisset in talibus fidere, hos ipsos dimittit, ut de proditione barbaris hisce mentionem inficerent. ingens hi praemium petunt a barbaris, si tradi sibi ducem Romanum cum exercitu vellent. cum barbari dicerent eius praemii magnitudinem suas superare facultates, vicissim qui missi a duce fuerant, quo verbis suis fidem facerent, iis insistebant quae ab initio proposuissent, nec sibi de luoro quicquam decidi permittebant. posteaquam utrinque de certa quadam summa convenisset, clam de proditione paciscuntur; et utrisque visum est debere partem aliquam praemii statim proditores accipere, reliquo ad victoriae tempus reservato. ubi iam constitutum fuisset quo pacto signa danda et quo esset exsequenda tempore proditio, duci rem, uti composita fuisset, nuntiant, et quod, ubi nox advenisset, facinus barbari aggressuri essent et adversus exercitum Romanum transiecturi, partem igitur exercitus sui robustissimam, lintribus impositam plurimis, primo loco transiicere barbari iusserunt et milites adhuc dormientes adoriri; deinde alios, qui ratione roboris medium velut ordinem obtinebant, ut primis aggressionem exorsis opem ferrent; atque ita tandem reliquam omnem aetatem inutilem, quae se rebus iam praeclare confectis esset ostentatura. (39) de quibus omnibus iam ante dux copiarum Promotus ab iis qui nomine proditionis alegati fuerant edoctus ad occurrendum consiliis barbarorum se parat, navibus ita con-

φθέντα παρεσκευάζετο, τὰς ναῦς ἀντιπρώρους στήσας ἀλλήλαις, καὶ τὸ μὲν βᾶθος πλοίοις τρισὶ πληρώσας, φροντίσας δὲ μήκους ὅτι μάλιστα πλείονος ἐπὶ σταδίους ἕκοσι τοῦ ποταμοῦ τὴν ἡῖονα κατέλαβε, τοῖς ἐναντίοις ἐπὶ τοῦτο τὴν διάβασιν ἀποκλείων, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀπαντῶν μονοξύλοις ἤδη διαβαίνειν ἐπιχειροῦσι, καὶ οἷς ἐνετύγχανε καταδύων. ἀσελήνου δὲ τῆς νυκτὸς οὔσης ἀγνοοῦντες οἱ βάρβαροι τὴν τῶν Ῥωμαίων παρασκευὴν ἔργου τε ἤπτοντα καὶ σιγῇ καὶ ἡσυχίᾳ πολλῇ τοῖς μονοξύλοις ἐνέβαινον, ἀγνοεῖν πάντῃ τὰ βεβουλευμένα τοὺς Ῥωμαίους ἠγούμενοι. τῶν δὲ σημείων ἀρθέντων οἱ τὴν προδοσίαν μηχανησάμενοι, τῷ στρατηγῷ¹⁰ προμηγνύσαντες ἕκαστα καὶ ἄρμοσάμενοι τῇ τῶν πολεμίων παρασκευῇ, ταῖς τε ναυσὶ μεγάλαις οὔσαις καὶ εἰρσειᾷ καρτερωτάτῃ χρωμέναις ἐπέπλεον καὶ τὰ πρυστυγχάνοντα πάντα κατέδνον, οὐδενὸς τῶν ἀποπιπτόντων διὰ τὸ τῆς πανοπλίας βάρους οἷον τε γενομένου σωθῆναι. τὰ δὲ τοὺς ταῖς ναυσὶ περιπλέοντας διαφρυγόντα¹⁵ μονόξυλα, καὶ τοῖς εἰς μήκος ἠγμένοις πλοίοις περιπεσόντα, παντὶ τῷ προσπεσόντι βαλλόμενα σὺν αὐτοῖς ἀπώλετο τοῖς ἀνδράσιν, οὐδενὸς ὑπερβῆναι τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίων διάφραγμα δυνηθέντος. φόνου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ οἶος οὕτω πρότερον ἐν ναυμαχίᾳ συνέβη, σωμαίων μὲν ὁ ποταμὸς ἐπληροῦτο καὶ ὄπλων ὅσα²⁰ φύσιν εἶχεν ὑπὲρ τοῦ ὕδατος αἰωρεῖσθαι, εἰ δὲ πού τινες οἶοί τε γεγόνασι διαβῆναι νηχόμενοι, τοῖς περὶ τὴν ἡῖονα τοῦ ποταμοῦ παροῖς ἐμπεσόντες ἀπώλοντο. τοῦ δὲ ἀκμάζοντος παντὸς ἐν τοῖς

16 ἠγμένοις S: libri συγμένοις. 23 παροῦσι Leuclavius, πλοίοις S.

stitutus ut obversas in vicem sibi proras haberent. latitudinem aciei navalis efficit eam quae navigiis tribus constaret: longitudinis autem maioris inprimis habita ratione, ad viginti usque stadia ripam fluminis occupat; qua quidem re adversos a transiectu excludebat; et reliquis occurrens qui lintribus transmittere conarentur, in quoscunque delatus esset, eos submergebat. cumque nox esset illunis, ignorantes apparatus Romanorum barbari, facinus ipsum exordiebantur, magno cum silentio lintres ingressi, rati que Romanos consilia sua prorsus latere. signis autem datis, cum prodicionis auctores de singulis duces praemonuissent ac propius ad hostilem apparatus accessissent, navibus magnis et remigio validissimo utentibus invehabantur, obviaque cuncta submergebant, cum nemo desilientium propter armorum pondus evadere posset. lintres autem illi, quicumque vitaverant Romanos navibus circumvectos, cum in porrectas in longitudinem naves incidissent, quibusvis offerentibus sese telis petiti cum ipsis viris interibant, adeo quidem ut navium Romanarum septimum illud nemo transire potuerit. ingenti edita caede, qualis antea neodum ullo navali proelio patrata fuit, cadaveribus amnis compleri et armis, quorum quidem esset ea natura ut aquae innarent, quodsi qui natando transiicere potuissent, in eos qui ad ripam fluminis aderant delati peribant. hoc modo cum flos ipse barbarici exercitus omnino exstinctus

βαρβάρους διαφθαρέντος, ἐπὶ τὴν λείαν ἐχώρουν οἱ στρατιῶται, παιδάρια μὲν ἀπάγοντες καὶ γυναῖα, καὶ τῆς ἀποσκευῆς γενόμενοι κύριοι. τότε δὴ καὶ ὁ στρατηγὸς Πρόμωτος οὐ πόρρω ποντὸν βασιλέα Θεοδοσίον ὄντα μετακαλέσας ἐποιεῖτο μάρτυρα τοῦ κατ-
 5 ορθώματος. ὁ δὲ τῶν αἰχμαλώτων τὸ πλῆθος καὶ τὸν ὄγκον τῶν λαφύρων τεθεαμένος ἀνῆκέ τε τοὺς αἰχμαλώτους ἀδέτους καὶ δωρεαῖς ἐφιλοφρονεῖτο, διὰ τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας εἰς τὸ αὐτομολῆσαι προτρέπων, καὶ ἄλλως εἰς τὸν κατὰ Μαξιμου συνοίσον-
 10 τὰς οἱ πόλεμον. ὁ μὲν οὖν Πρόμωτος ἐπέμεινε τῇ τῆς Θράκης ἐφεστῶς φυλακῇ καὶ πρὸς τὸν εἰρημένον πόλεμον ἐν παραβύστῳ γινόμενος ἐδρεπέης· ἕτερον δὲ τι παραπλήσιον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ συμβᾶν ἄξιον ἀφηγήσασθαι.

40. Πόλις ἔστιν ἐν τῇ κατὰ Θράκην Σκυθία Τομεὺς ὀνομαζομένη. τῶν ἐνιδρυμένων ταύτῃ στρατιωτῶν ἡγήτο Γερόντιος,
 15 ἀνὴρ καὶ ῥώμη σώματος καὶ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν χρεῖαν ἄρκων. ἦσαν δὲ πρὸ ταύτης τῆς πόλεως ὑπὸ βασιλέως ἀριστίνδην ἐνοστίντες βάρβαροι, τῇ τε τῶν σωμάτων ἀνατρέχοντες εὐφύα καὶ ἀνδρία πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντες. οὗτοι καὶ σιτήσεων ὑπὲρ τοὺς στρατιώτας καὶ ἄλλων παρὰ βασιλέως ἤξιωμένοι δωρεῶν οὐκ εὐνοία τὰς εἰς
 20 αὐτοὺς ἀμείβεσθαι διανοοῦντο τιμὰς ἀλλὰ τῇ εἰς τὸν ἄρχοντα ὑπεροψία καὶ τῇ περὶ τοὺς στρατιώτας καταφρονήσει. ταύτης αὐτῶν αἰσθανόμενος τῆς προαιρέσεως ὁ Γερόντιος, καὶ ὡς ἐγχειρήσασθαι

15 post σώματος omissum videtur προέχων aut simile quoddam partici-
 pium. S. 16 ἐστάντες P. 17 πολὺ S: libri πολλῇ.

fuisse, ad praedam se milites convertebant, pueros et mulierculas abducen-
 tes et apparatu barbarorum potiti. tunc etiam dux copiarum Promotus ar-
 cessit imperatorem Theodosium, qui non procul aberat, rei fortiter gestae
 testem fecit. ille multitudinem captivorum et spoliolorum molem conspicatus
 captivos vinculis liberatos dimisit et muneribus demulsit, hac eos humanitate
 pelliciens ut ad se sponte transirent; quod etiam ceteroqui eorum opera fu-
 tura ipsi esset utilis ad bellum contra Maximum gerendum. ac Promotus
 quidem mansit in officio, Thraciae custodiendae praefectus, et ad bellum
 quod diximus secreto paratus. fuerit autem operae pretium et aliud quiddam
 simile, quod eodem tempore accidit, narrari.

40. Est oppidum in ea Scythia quae Thracia continetur, quod Tomos
 vocant. huius oppidi militibus praesidiariis cum potestate praeerat Geron-
 tius, vir robore corporis excellens et ad usum belli quemvis idoneus. erant
 autem extra oppidum barbari quidam a principe delectu praestantissimorum
 habito collocati, qui et corporum dotibus egregiis natura praediti erant et
 virilibus animis ceteros superabant. hi supra milites reliquos et annonis et
 aliis muneribus ab imperatore donati non honores illos sibi habitos benevo-
 lentia compensare cogitabant, sed despectu praesidis et militum Romanorum
 contemptu. hac eorum voluntate cognita Gerontius, et quod in oppidum

διανοοῦνται τῇ πόλει καὶ συνταράξαι τὰ καθεστῶτα, κινουῦνται τῶν στρατιωτῶν τοῖς φρονήσει μάλιστα διαφέρουσιν, ἐπέξειλθεῖν τῇ τῶν βαρβάρων ἀσελείᾳ καὶ ὕβρει βουλόμενος. ὡς δὲ διὰ δειλίαν ἐώρα ὀκνοῦντας καὶ αὐτὸ τὸ κίνημα τῶν βαρβάρων δεδιότας, ἀναλαβὼν τὰ ὕπλα καὶ τῶν ὑπασπιστῶν σφόδρα εὐαριθμήτους πανίς τῶ τῶν βαρβάρων ἀντετάττετο πλήθει, καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας ἀπήντα, τῶν στρατιωτῶν ἢ καθευδόντων ἔτι καὶ τῶ ὄκνω πεπεδημένων, ἢ πρὸς τὸ τεῖχος ἀναδραμόντων καὶ τὰ γινόμενα θεωμένων. τοῖς δὲ βαρβάροις ἐπήει γελᾶν τὴν τοῦ Γεροντίου παραφροσύνην, καὶ θανατῶν οἰόμενοι τὸν ἄνθρωπον ἔπεμπον αὐτῷ τοὺς 10 ἐν ἑαυτοῖς ἀλκῇ διαφέροντας. ὁ δὲ τῷ πρῶτον ἐπελθόντι συμπλακείς καὶ τὴν ἀσπίδα συντόμως χειρίσσας ἐμάχετο καρτερῶς, ἄχρις ὅτε τῶν ὑπασπιστῶν τις, ἰδὼν συμπεπλεγμένους αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἀπέκοψε τῷ ξίφει τοῦ βαρβάρου τὸν ὤμον καὶ τοῦ ἵππου κατήγαγε. καταπλαγέντων δὲ τῶν βαρβάρων τὸ τοῦ ἀνδρὸς 15 ἀνδρείον τε ἕμα καὶ θαρραλέον, ἕμα τε ὁ Γερόντιος ἄλλοις τῶν πολεμίων ἐπήει, καὶ θεωροῦντες οἱ ἐκ τοῦ τείχους τὰ πραττόμενα παρὰ τοῦ σφῶν στρατηγοῦντος ἀνεμνήσθησαν τοῦ Ῥωμαίων ὀνόματος, καὶ ἐπέξειλθόντες ἤδη καταπεπληγμένους τοὺς ἐκπεσόντας κατέσφαξαν· τοὺς δὲ ἀποδράντας ἐδέχετο παρὰ Χριστιανῶν τιμῶ- 20 μενον οἰκοδόμημα, νομιζόμενον ἄστυον. ὁ μὲν οὖν Γερόντιος τῶν ἐπηρητημένων τὴν Σκυθίαν ἐλευθερώσας κινδύνων, καὶ τῶν

10 ἐπέπεμπον?
δράσαντας P.

19 καταπεπλεγμένους libri: corr S.

20 ἀπο-

aliquid molituri essent statumque rerum conturbaturi, consilium suum cum prudentissimis quibusque militibus, petulantiam et iniurias barbarorum punire volens, communicat. cum autem eos ob metum cunctabundos cerneret, qui vel ipsum barbarorum inceasum timerent, sumptis armis et admodum paucis satellitibus adversus universam barbarorum multitudinem semet obiecturus instruit, apertisque portis prodit, militibus vel adhuc dormientibus et meta ceu compage quadam vinctis, vel in muros accurrentibus et quae gererentur spectantibus. barbaris autem ridere Gerontii dementia subiiit; et quod hominem cupidum mortis existimarent, quosdam robore praestantes adversus eum mittunt. Gerontius cum eo congressus qui primus irruerat, cum manu parvam celeriterprehendisset, fortiter dimicat, donec quidam ex satellitibus, conspicatus eos lucta manu implicatos, humerum barbari gladio abscidisset et hominem equo deturbasset. obstupefactis autem barbaris ob viri fortitudinem et audaciam, simul Gerontius alios ex hostibus adoritur; et qui erant in muris, conspicientes ea quae ab ipsorum duce gererentur, Romani nominis ad animos revocata memoria, barbaros aggrediuntur et erumpentium terrore percultos occidunt. qui aufugerant, in aedificium se recipiebant quod a Christianis habetur in honore proque asylo ducitur. ac Gerontius quidem ab imminenti periculis liberata Scythia, et barbaris hanc aggressis eximia

ἐπαναστάντων αὐτῇ βαρβάρων ἀνδρίας ὑπερβολῇ καὶ μεγαλοψυχίᾳ κρατίας, τὰς παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἀμοιβὰς προσεδέχτο· Θεοδοσίος δὲ ὁ βασιλεὺς οὐ μετρίως ἀγανακτήσας ὅτι βάρβαροι τοσαύτης ἤξιωμένοι παρ' αὐτοῦ τιμῆς ἀηρέθησαν, εἰ καὶ τοῖς 5 πράγμασιν ἔτυχον λυμηγόμενοι, συναρπάζει τε τὸν Γερόντιον παραχρήμα καὶ λόγον τῆς ὑπὲρ Ῥωμαίων ἀριστείας ἀπήτει. τοῦ δὲ καὶ τὴν κατὰ Ῥωμαίων αὐτῶν ἐπανάστασιν ἀπελέγχοντος, διεξιόντος τε τὰς ὑρπαγὰς καὶ τὴν τῶν οἰκητόρων ἀπώλειαν, τούτων μὲν οὐδενὶ προσεῖχεν ὁ βασιλεὺς, ἐνίστατο δὲ τῷ μὴ διὰ τὸ κοινῇ 10 λυσιτελεῖς ἀλλ' ἐπιθυμῆα τῶν παρὰ βασιλέως αὐτοῖς δεδωρημένων, ὡς ἂν μὴ ἐλεγχθεῖη ταῦτα κερδάνας, ἐκποδῶν αὐτοὺς ἐθελῆσαι ποιῆσαι. τοῦ δὲ καὶ ταῦτα τῷ δημοσίῳ λέγοντος πεπομηγῆναι μετὰ τὴν ἐκείνων ἀναίρεσιν (ἦν δὲ περιανχένια χρυσῶ παρὰ βασιλέως αὐτοῖς δεδομένα πρὸς κόσμον), μόλις ἦν εἶχε διανείμας τοῖς 15 εὐνοίχοις οὐσίαν οἷός τε γέγονε τῶν περιεστώτων ἐξαιρεθῆναι κινδύνων, ἄξια τῆς εἰς Ῥωμαίους εὐνοίας ἐκτίσας τὰ ἐπιχειρήματα.

41. Τῶν δὲ ὑπὸ τὴν Θεοδοσίον βασιλείαν οὕτω διεφθαρμένων, καὶ σπουδαίου μὲν οὐδενὸς εἰς ἀρετὴν φέροντος ἐπαινουμένου, παντὸς δὲ τρυφῆς καὶ ἀκολασίας εἶδους κατὰ πῆχυν (τὸ 20 λεγόμενον) ἐφ' ἐκάστης ἐπιδιδόντος, οἱ τὴν ἐν Συρίᾳ μεγάλῃν Ἀντιόχειαν οἰκοῦντες, οὐ φέροντες τὴν ἐπὶ τοῖς δημοσίοις φόροις ὀσημέραι παρὰ τῶν πρακτόρων ἐπινοουμένην προσθήκην, εἰς στάσιν ἀνέστησαν, καὶ τοὺς ἀνδριάντας αὐτοῦ τε τοῦ βασιλέως καὶ

16 ἐπιχειρήματα L.

fortitudine ac magnanimitate victis, ab imperatore praemia quaedam expectabat. Theodosius autem non mediocriter iratus ob interemptos barbaros, quos ipse tanto dignatus esset honore, quantumvis exitio rei publicae fuissent, confestim Gerontium corripit et ab eo rationem rei pro Romanis strenue gestae poscit. illo rebellionis eos adversus Romanos arguente, simulque rapinas et incolarum exitium commemorante, horum nullo moveri princeps, sed in eo persistere, Gerontium non utilitatis publicae causa sed ob libidinem adipiscendi barbaris ab imperatore donata, ne lucris istis potitus convinci posset, illos e medio tollere voluisse. Gerontio respondente se ista conque post ipsorum caedem fisco misisse (erant autem aurei torques, ad ornatum eis a principe donati) vix facultatibus, quas habebat, in eunuchos distributis eripere se periculis imminentiibus potuit, dignis scilicet fide in rem publicam Romanam sua praemiis persolutis.

41. Cum essent in imperio Theodosiano res in hunc modum perditae, ac nihil egregium, quod ad virtutem tenderet, laudaretur, sed omne deliciarum et luxuriae genus unatim, ceu proverbio dici solet, quotidie sumeret incrementum, magnae illius Antiochiae Syriacae cives, non ferentes publicorum cumulationes tributorum, quae singulos in dies ab exactoribus excogitabantur seditionem moverunt, et tam ipsius principis quam Augustae statuis

τῆς τούτου συνοικουσίας αἰσχυρῶς καθελόντες φωνὰς ἀφῆκαν τῶν μὲν πραττομένων οὐκ ἀναξίας, οὐκ ἔξω μέντοι στωμυλίας καὶ τῆς συνήθους αὐτοῖς ἀστεϊότητος. ἐπεὶ δὲ τοῖς παρ' αὐτῶν γεγενημένοις ὁ βασιλεὺς κινήθεις ἠπειλεῖ τῷ πταλοματι δίκην ἀξίαν ἐπιθεῖναι, δέει τῆς βασιλέως ὀργῆς ἐδόκει τῇ βουλῇ πρέσβεις ἐκπέμψαι, ὅπερ ὧν ὁ δῆμος ἐπράξεν ἀπολογησομένους. αἰροῦνται γούνην Λιβανίων τε τὸν σοφιστὴν, οὗ τὸ κλέος ἐκ τῶν καταλελειμμένων ὑπ' αὐτοῦ κηρύττεται λόγων, καὶ Ἰλάριον γένους τε λαμπρότητι καὶ παντὶ παιδείας εἶδει προήκοντα. καὶ ὁ μὲν σοφιστὴς τὸν περὶ τῆς στάσεως αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ γερονσίᾳ λόγον¹⁰ εἰπὼν ἵσχυσε τὸν βασιλεῖα μεταστῆσαι τῆς κατὰ Ἀντιοχέων ὀργῆς, ὥστε ἀμέλει τούτῳ καὶ τὸν περὶ τῶν διαλλαγῶν ἐπιθεῖναι, τελείως τοῦ βασιλέως τὸ πρὸς τὴν πόλιν ἔχθος ἀποθεμένον· Ἰλάριος δὲ διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἐπαίνων ἀξιοθεῖς ἄρχεν παρὰ βασιλέως ἐτάττετο Παλαιστίνης ἀπάσης.¹⁵

42. Τῶν δὲ κατὰ τὴν ἑώραν καὶ Θράκην καὶ Ἰλλυρίδα ὄντων ἐν τούτοις, Μάξιμος οὐ κατὰ τὴν ἀξίαν οἰόμενος αὐτῷ τὰ πράγματα φέρεσθαι μόνων ἄρχοντι τῶν ὑπὸ Γρατιανῷ πρότερον τεταγμένων ἐθνῶν, διανοεῖτο παραλῦσαι τὸν νέον Οὐαλεντινιανὸν τῆς βασιλείας, εἰ μὲν δύναίτο, πάσης, εἰ δὲ τούτου διαμάρτοι,²⁰ μέρος γούνη αὐτῆς, ὅσον ἂν οἶός τε γένοιτο, οἰκειώσασθαι. καὶ ταύτη κεκρατημένος τῇ γνώμῃ διαβῆναι τὰς Ἄλπεις καὶ ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν χωρῆσαι παρεσκευάζετο. Θεωρῶν δὲ ὡς διὰ στενῆς ὁδοῦ

16 Ἰλλυριῶν libri.

20 τούτου S: libri τούτο.

foede deiectis voces iactarant, non illas quidem iis indignas quae gerebantur, sed cum dicitate tamen et ipsis familiari urbanitate coniunctas. cumque princeps ob ea commotus, quae ab ipsis designata fuerant, merito supplicio se delictum hoc puniturum minaretur, metu irae principis visum est ordini decurionum legatos mittere qui a plebe commissa purgarent. itaque Libanium professorem, cuius famam libri ab eo relictī praedicant, et Hilarium, splendore familiae atque omni eruditionis genere praestantem, deligunt. ac professor ille quidem oratione coram imperatore ac senatu de seditione pronuntiata tantum efficere potuit, ut a concepta adversus Antiochenos ira principem revocaret; obiterque factum est ut ei princeps alteram quoque de reconciliatione orationem iniungeret, inimicidiis adversus urbem prorsus depositis. Hilarium autem, eximiae virtutis causa laudatus, ab imperatore toti Palaestinae cum imperio praefectus est.

42. Cum res Orientis et Thraciae et Illyrici hoc essent in statu, Maximus, qui non ex dignitate res sibi succedere putabat, si solis imperaret iis nationibus quae Gratiano prius paruerant, de Valentiniano regno deiicendo cogitabat, toto quidem illo, si posset, sin ea spe frustraretur, de parte illius aliqua saltim acquirenda, quantam sane occupare posset, hac opinione victus ad transeundas Alpes et ad eundam Italiam se parat. cum autem videret per

καὶ τραχυτάτων καὶ ἀβάτων ὁρῶν ἀνάγκη ποιήσασθαι τὴν ὁδοι-
 πορίαν, διαδέχεται δὲ ταῦτα τέλματα καὶ ἔλη ὁδοιπόροις σχολαί-
 τερον διουῶσιν, οὐχ ὅτι στρατιῶ τοσαύτῃ διέξοδον ἐνδιδόντα, τὸ
 5 πρακτέον εἰς ἀμείνονα βουλήν ἀνετίθετο. τοῦ δὲ Οὐαλεντιανοῦ
 πρεσβείαις ἐκ τῆς Ἀκυλητίας χρωμένον καὶ περὶ βεβαιότητος εἰρή-
 νης ἀσφάλειαν αὐτῷ δοθῆναι παρακαλοῦντος, ἐτίθετο ταῖς αἰτή-
 σεσι Μάξιμος, δεῖξαι τοῦτο καὶ αὐτὸς ὅτι μάλιστα ποιούμενος.
 πέμπει οὖν Δομνῖνον ἐπὶ τούτῳ Οὐαλεντιανός, Σύρον μὲν ὄντα
 τὸ γένος, ἐκ δὲ τοῦ βέλτιονος αὐτῷ γνώριμον ὄντα· παραδυνα-
 10 στεῶν γὰρ αὐτῷ πίστει καὶ πραγμάτων ἐμπειρίᾳ προέχεν τῶν
 ἄλλων ἐδόκει· καὶ ἄλλως ὅσα ὁ βασιλεὺς οὐδενὸς εἰδότες ἄλλου
 πράττειν ἐβούλετο, τούτῳ κατ' ἐξαιρετον ἐγνώκει θαρραῖν. ἐλθὼν
 οὖν ὡς τὸν Μάξιμον ὁ Δομνῖνος, καὶ ὅσα τῆς πρεσβείας ἦν ἀπαγ-
 γείλας, ἤξιούτο θεραπείας καὶ φιλοφροσύνης παντοίας· τιμῆς τε
 15 γὰρ αὐτὸν ὁ Μάξιμος ἐπερβαλλούσης ἤξιον, καὶ ὄγκου δωρεῶν
 ἐπλήρον τοσοῦτον ὥστε Δομνῖνον μηδένα τοιοῦτον ἔσσεσθαι τῷ βα-
 σιλεῖ Οὐαλεντιανῷ φίλον ὑπονοῆσαι. τοσοῦτον δὲ ἴσχυεν ὁ Μά-
 ξιμος τὸν Δομνῖνον παραγαγεῖν ὥστε καὶ μέρος ἧς εἶχε στρατιῶς
 συμπαραπέμψαι, συνοῶσον εἰς ἐπικουρίαν τῷ βασιλεῖ κατὰ τῶν
 20 ἐπικειμένων τοῖς ὑπ' αὐτὸν Παίοσι βαρβάρων. ἐπὶ τούτοις ἀνα-
 χωρήσαντος τοῦ Δομνῖνου, καὶ ὠραιοῦμένον τῷ πλήθει καὶ μεγέ-
 θει τῶν δωρεῶν καὶ τῇ τῶν δεδομένων αὐτῷ συμμάχων δορυφο-
 ρίᾳ, τὴν ἀπὸ τῶν Ἀλπεων φέρουσαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδὸν ἔλαθε

4 δὲ om LP. 7 δεῖξαι] Leunclavius δέξασθαι. 16 τοσοῦ-
 του vel τοσοῦτων S: libri τοσοῦτον. 23 Ἰταλίαν] libri Ἰδίαν.

viam angustam et asperissimos inviosque montes iter necessario faciendum esse, quos deinde lacus et paludes excipiunt, per quas duntaxat viatoribus otiose tardeque transeuntibus, non tantis copiis, exitus patet, quid agendum esset ad consilium melius differebat. cum autem Valentinianus legatos Aquileia mitteret, deque pace firmiori sibi caveri peteret, postulatis assentitur Maximus, eam rem se quoque lubentissime accipere simulans. itaque Dominum Valentinianus hanc ob causam ablegat, natione Syrum et notae melioris familiarum. quippe maxima secundum ipsum potestate praeditus fide pariter et usu rerum praestare ceteris videbatur; et quicquid alioqui princeps alio nemine conscio facere volebat, huic inprimis credendum statuerat. itaque cum venisset ad Maximum Dominus, capitibus legationis omnibus expositis, omni cum observantia comitateque exceptus est. nam et dignabatur eum honore Maximus eximio, et tanta munerum mole satiabat ut imperatorem Valentinianum nullum huic parem habiturum amicam Dominus existimaret. ac poterat usque adeo Dominum decipere Maximus, ut etiam partem exercitus sui cum eo mitteret, quae imperatori contra barbaros subiectis ipsi Pannoniis imminentes esset auxilio. posteaquam haec consecutus Dominus abiisset, ac sibi placeret ob copiam magnitudinemque munerum, quae acceperat, et concessorum sibi sociorum satellitium, viam ab Alpibus domum ducentem imprudens

Zosimus.

15

τῷ Μαξίμῳ ῥάονα καταστήσας. ὅπερ ὁ Μάξιμος προιδόμενος, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάντα κατασκευάσας, ἐπηκολούθησε πανστρατιᾷ, μεθ' ἡσυχίας προπέμψας κατὰ τὴν ὁδὸν φύλακας, οἱ πᾶσαν ἐποιοῦντο φρογτίδα τοῦ μηδένα παραδραμόντα τὴν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν Μαξίμου διάβασιν τοῖς ἀμφὶ Δομνῖνον ἀγγεῖλαι. καὶ ἦν ἡ τοιαύτη φυλακὴ λίαν εὐκόλος· οὐδὲ γὰρ ἦν οἶόν τε λαθεῖν τοὺς διὰ τοῦ στενωτάτου τῶν Ἄλπεων ἴοντας. ὅτε τοίνυν ἔγνω τοὺς ἀμφὶ τὸν Δομνῖνον τὰ στενώτατα τῶν Ἄλπεων καὶ τὰ τῶν ὄρων ἄβατα διελθόντας, ἤδη δὲ καὶ τὰ μετὰ τὰς Ἄλπεις, ὅσα ἦν ἐλώδη καὶ δυσχέρειαν ἐμποιοῦντα στρατοπέδῳ πολέμιον στίφος ἐναντιώ- 10 σόμενον ἐν δυσχωρίαις εὐρήσειν ἐλπίζοντι, τότε δὴ σὺν παντὶ τάχει τὴν Ἰταλίαν, οὐδενὸς ἐμποδῶν ὄντος, καταλαβὼν τῇ Ἀκυλῆϊα προσάγει.

43. Οὐαλεντινιανοῦ δὲ τῷ αἰφνιδίῳ καὶ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα καταπλαγέντος, δέος εἰσῆει τοὺς ἀμφ' αὐτὸν μὴ καὶ ζωγρίαν ἐλῶν 15 ὁ Μάξιμος διαχρήσεται. τότε δὴ νεὼς ἐπιβὰς ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἀπῆρε. συναπέλει δὲ αὐτῷ καὶ ἡ μήτηρ Ἰουστῖνα, Μαγνηντίῳ μὲν, ὡς εἴρηται μοι, πρότερον συνοικήσασα, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου καθάρεισιν Οὐαλεντινιανῷ τῷ βασιλεῖ διὰ κάλλους ὑπερβολὴν συναφθεῖσα, καὶ τὴν θυγατέρα Γάλλαν ἐπαγομένην. 20 διαπλεύσαντες δὲ τὰ τοσαῦτα πέλαγῳ καὶ τῇ Θεσσαλονίκῃ προσορμισθέντες πρεσβεῖα πρὸς Θεοδοσίον ἐγγῶντο τὸν βασιλέα, νῦν γοῦν αὐτὸν τῇ κατὰ παντὸς τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ γένους ἀσελγεία

15 καταπλαγέντος S: vulgo καταστάντος.

Maximo faciliorem reddidit. quod Maximus futurum prospiciens, eaque de causa cunctis apparatus rebus, universis cum copiis subsecutus est, tacite praemissis in itinere custodibus, qui omnem curam adhibebant ne cursu quis praetergressus Maximi transitum in Italiam Domnini comitibus nuntiaret. ac huiusmodi custodia perfacilis erat, nec enim latere poterant qui parte Alpium artissima proficiscebantur. cum igitur intelligeret Dominum cum suis copiis, qua sunt angustissimae, inviosque montes penetrasse, cum iis praeterea locis, quae trans Alpes erant palustria et difficultatem obiciebant militum copiis, quibus ne hostile agmen offenderent timendum erat, omni cum celeritate Italiam, nemine praepediente, ingressus Aquileiam copias ducit.

43. Valentiniano tam repentino casu extra spem omnem constituto, formidare coeperunt eius familiares ne Maximus eum vivum in potestatem redactum occideret. quapropter navem ingressus Thessalonicam abiit, socia navigationis Iustina matre; quae Magnentium prius maritum habuerat, ut ante diximus, et illo sublato propter eximiam formae venustatem Valentiniano principi iuncta matrimonio fuerat. haec Gallam quoque filiam secum abducebat. cum tot emensi maria Thessalonicam appulissent, legatione ad imperatorem Theodosium missa rogant ut saltem nunc insolentiam adversus omnem Valentiniani familiam exercitam vindicaret. Theodosius ad ipsam

τιμωρήσῃσι παρακαλοῦντες. ὁ δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀκοήν ἐκ-
 πλαγείς λήθην μὲν τινα τῆς ἄγαν ἐποιεῖτο τρυφῆς καὶ τῇ περὶ τὰς
 ἡδονὰς ἐνεδίδου μανία, βουλῆς δὲ προτεθείσης ἐδόκει τὴν Θεσσα-
 λονικήν αὐτὸν ἕματισι τῶν ἀπὸ τῆς γερουσίας καταλαβεῖν. οὗ
 5 δὴ γενομένου τελεῖα περὶ τοῦ πρακτέου προετίθετο γνώμη, καὶ
 κοινῷ δόγματι συνεδόκει τοῖς Μαξιμῷ πεπλημμελημένοις ἐπέξελ-
 θεῖν· μὴ γὰρ εἶναι βιωτὸν ἀνθρώπῳ Γρατιανὸν μὲν ἀνελόντι καὶ
 τὴν βασιλείαν οἰκειωσαμένῳ τὴν τούτου, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο προ-
 εχώρησεν, ὁδῶ προελθόντι καὶ τῆς λειψιμμένης ἀρχῆς τὸν ἀδελφὸν
 10 ἐκείνον παρελομένῳ. (44) τούτοις δυσαρεστήσας ὁ Θεοδοσίος
 διὰ τε τὴν ἔμφυτον μαλακίαν καὶ τὴν τῆς προλαβούσης διαίτης
 ἐκμέλειαν ὤκει πρὸς τὸν πόλεμον, τὰ ἐκ τῶν ἐμφυλίων κακὰ γέ-
 ρων εἰς μέσον, καὶ ὡς ἀνάγκη πᾶσα τὰ κοινὰ πλήττεσθαι καιρίαις
 πληγαῖς ἀμφοτέρωθεν· ὅθεν ἔφασκε δεῖν πρότερον διακηρυκέ-
 15 σθαι, καὶ εἰ μὲν ἔλοιτο Οὐαλεντινιανῷ Μαξιμὸς ἀποδοῦναι τὴν
 βασιλείαν καὶ ἄγειν τὴν ἡσυχίαν, κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα τὴν
 ἀρχὴν εἰς ἄπαντας διηροῦσθαι, πλεονεξία δὲ κρατούμενον αὐτὸν
 καταπολεμήσειν ἀπροφασίστως. τούτοις ἀντιφθέγγεσθαι μὲν οὐ-
 δεῖς τῶν ἀπὸ τῆς γερουσίας ἐθάρρει, δοκοῦσι πως κοινῇ τῇ πολι-
 20 τεῖᾳ λυσιτελεῖν· Ἰουστῖνα δὲ οὔτε πραγμάτων ἄπειρος οὔσα οὔτε
 πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος εὐρεσιν ἄπορος, ἐπισταμένη τὸ Θεοδο-
 σίου περὶ τὰς ἐρωτικὰς ἐπιθυμίας ἐπιρρεπές, ἐφιστᾷ τε τὴν θυγα-
 τέρα Γάλλαν ἐξαισίῳ διαπρέπουσαν κάλλει, καὶ τῶν γονάτων ἐπι-

12 δανεί vulgo.

rei famam obstupefactus luxus illius nimii obliviscitur, et paulum de insano voluptatum studio remittit. habito deinde consilio visum ut ipse cum nonnullis e senatu Thessalonicam se conferret. hoc ubi factum fuit, de integro consultatur quid agendum esset; communique decreto placuit ut a Maximo patrata facinora punirentur: non enim illi homini vitam amplius concedendam, qui et Gratianum occidisset eiusque regnum usurpasset, et hunc successum adeptus via quasi quadam progressus fuisset ac fratrem illius relicto sibi principatu exuisset. (44) offensus his Theodosius, ob insitam a natura mollitiem et hactenus actae vitae socordiam, ad bellum hoc segniorem se praebet, afferens in medium ea mala quae de bellis civilibus proveniunt; simulque ostendens necessario rem publicam in his utrinque letales plagas accipere. quapropter aiebat prius legatos esse mittendos; ac si quidem Valentiniano Maximus imperium restituere mallet et quietem amplecti, secundum formam pristinam in omnes imperium dividendum esse, sin ab avaritia se vinci pateretur, citra tergiversationem ullam bello persequendum. adversus haec nemo quidem e senatu proferre quicquam audebat, quod aliquo modo rei publicae conducibilia viderentur. Iustina vero, nec rerum usu destituta nec inops consilii ad inveniendum id quod expediret, cum Theodosii pronom ad amores animum nosset, Gallam filiam suam, eximia forma praestantem,

λαβομένη τοῦ βασιλέως ἐκέτευε μήτε τὸν Γρατιανοῦ τοῦ δεδωκότος οἱ τὴν βασιλείαν θάνατον περιδεῖν ἀτιμώρητον, μήτε σφᾶς εἰκῆ κειμένους εἶσαι, πάσης ἐκπεπωκότους ἐλπίδος. καὶ ταῦτα λέγουσα τὴν κόρην ὀδυρομένην ἐδείκνυε καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀποκλαιούσαν τύχην. τούτων ἀκούσας ὁ Θεοδόσιος, καὶ ἅμα τῇ θείᾳ τοῦ τῆς κόρης 5 κάλλους ἁλούς, παρέβαινε μὲν καὶ τῷ βλέμματι τὴν ἐπὶ τῷ κάλλει τῆς κόρης πληγὴν, ἀνεβάλλετο δὲ τὸ πρακτέον, χρηστὰς ἔχειν αὐταῖς ὑποφαίον ἐλπίδας. ὡς δὲ πλέον ἐπεσιμύχετο τῇ τῆς κόρης ἐπιθυμίᾳ, τὴν Ἰουστίναν μετελθὼν ἤϊτε τὴν θυγατέρα πρὸς γάμον οἷα Πλακίλλης τῆς πρότερον αὐτῷ γημαιμένης ἀπαλλαγείσης. οὐκ 10 ἄλλως δὲ ἔφασκε δώσειν, εἰ μὴ τὸν κατὰ Μαξιμίου ἀρόμιενος τῇ τε Γρατιανοῦ τιμωρήσειεν ἀναιρέσει καὶ Οὐαλεντινιαῶν πάλιν ἀποδοίη τὴν τοῦ πατρὸς βασιλείαν. ἐπὶ τούτοις ἔτυχε τε τοῦ γάμου καὶ ταῖς τοῦ πολέμου παρασκευαῖς ὄλον ἑαυτὸν ἐνεδίδου, καὶ συνελαννόμενος ὑπὸ τῆς ἡγναικὸς τό τε στρατιωτικὸν ἐφιλοφρονεῖτο 15 σιτήσεων ἐπιδύσει, καὶ τὴν ἄλλην ἐκμέλειαν ὑπὸ τῆς χρείας ἀναγκαζόμενος ἐπηνόηθον, διαθεῖναι τε τὰ μετὰ τὴν ἀποδημίαν τὴν αὐτοῦ δεησόμενα προνοίας ἐγνώκει.

- a. 388 45. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ Κυνήγιος ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος ἐπανιών ἐξ Αἰγύπτου κατὰ τὴν ὁδοιορίαν ἔτυχε τεθνεώς, ὃν τινα 20 δέοι προστήσασθαι τῆς ἀλλῆς ὑπαρχον ἀνέζητει, καὶ πολλοὺς πολλάκις ἀνασκοπήσας εὔρε τὸ τελευταῖον ἄνδρα πρὸς τοῦτο ἀρόμι-

3 ὑπεσιμύχετο Hemsterhus. ad Lucian. t' 1 p. 352. 10 aliis Placilla aut Placidia. 11 post τὸν κατὰ Μαξιμίου deest πόλεμον, aut simile quoddam nomen. S. 17 τὰ] libri καὶ.

coram eo statuit, et genua principis amplexa suppliciter obsecrat ne Gratiani, qui largitus ei fuisset imperium, caedem inultam relinqueret, neve se neglectos iacere sineret, omni spe destitutos. quae proferens puellam illacrumantem et fortunam suam deplorantem ei commonstrat. his Theodosius auditis, simulque puellae pulchritudinis intuitu captus, etiam vultu acceptum ex puellae forma vulnus satis ille quidem prodebat, sed differēbat tamen id quod esset agendum, significans ei uti spes bonas animis conciperent. cum autem puellae desiderio magis in dies ureretur, conventa Iustina filiam eius in matrimonium sibi dari petit: nam Placilla, quae cum eo prius fuerat nupta, diem suum obierat. ea vero se non aliter ait hanc ei daturam, nisi bello contra Maximum suscepto Gratiani caedem ultus esset et Valentiniano patritium imperium restituisset. his ille condicionibus et impetrat nuptias et apparando bello totus incumbit. quin et impulsus a muliere militum animos auctis annorum stipendiis demulcet, et reliquam segnitiam sic usu exigente corrigat ut etiam ea sibi disponenda statueret, quae post abitum ipsius aliquam flagitatura providentiam essent.

45. Ob eam causam mortuo in itinere Cynegio, praefecto praetorii, cum ex Aegypto revertetur, quemnam praefectum praetorii constitueret dispiciebat. cumque multos multoties considerasset, tandem virum ad hoc

διον. μετακαλέσας τοίνυν ἐκ τῆς Ἀκυληίας Τατιανόν, ἥδη μὲν ἄλλας ἐπὶ Οὐάλεντος ἐγκεχειρισμένον ἀρχάς, ἄνδρα δὲ ἐν πῦσι σπουδαῖον, ἀναδεικνύει τῆς αἰλῆς ὑπαρχον ἐν τῇ πατρίδι, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς σύμβολα πέμψας αὐτῷ τὸν παῖδα τὸν αὐτοῦ Πρό-
 5 κλον τῆς πόλεως ὑπαρχον κατέστησεν. ἀλλ' ἐν τούτῳ μὲν εὖ διε-
 γένητο, τὰς μεγίστας ἀρχάς ἀνδράσι τοιοῦτοις ἐκδεδωκώς οἱ καὶ
 παρὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἀποδημίαν τὰ τῶν ὑπηκόων ἄριστα δυνή-
 10 σονται διαθεῖναι· τοῖς δὲ στρατιώταις, ἱππέσιν μὲν Πρόμωτον,
 πεζοῖς δὲ Τιμάσιον ἐπέστησεν. ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν ἕξοδον οὐδὲν
 ἔλλείπειν ἰδοίαι, λόγος ἐπέπεσε ταῖς βασιλέως ἀκοαῖς ὡς οἱ τοῖς
 Ῥωμαῖκοῖς τέλεσιν ἀναμειγμένοι βάρβαροι διωρεῖν ἔποσχέσει με-
 γάλων παρὰ Μαξιμου περὶ προδοσίας ἐδέξαντο λόγους, αἰσθόμε-
 νοι δὲ ὡς περίπυστον γέγονε, περὶ τὰ τέλματα καὶ τὰς ἐν Μακε-
 15 δονία λίμνας συνέφρυγον, τοῖς αὐτόθι δύσειν ἑαυτοὺς ἀποκρύπτον-
 τες· ἐν οἷς διωκόμενοι καὶ διὰ πάσης ἀναζητούμενοι μηχανῆς
 κατὰ τὸ πολὺ διεφθάρησαν μέρος, ὥστε τὸν βασιλέα τούτου τοῦ
 δέους ἀπαλλαγέντα σπουδῇ πάση καὶ πανστρατιῇ κατὰ Μαξιμου
 χωρῆσαι. Ἰουστίναν μὲν οὖν ἄμα τῷ παιδί καὶ τῇ θυγατρὶ ναυσὶν
 ἐμβυλῶν καὶ τοῖς ὑσφαλῶς παραπέμποσιν παραδοὺς εἰς τὴν Ῥώ-
 20 μιν ἐξέπεμπεν (ἐπιπιστεύκει γὰρ ὡς ἀσμενέστατα Ῥωμαῖοι δέξον-
 ται τούτους, ἀλλοτριούμενοι Μαξιμου ταῖς γνώμαις), αὐτὸς δὲ
 ἄμα τῷ στρατῷ διὰ Παιονίας τῆς ἄνω καὶ τῶν Ἀπεννίνων ὁρῶν
 ἐπὶ τὴν Ἀκυληίαν αὐτὴν ἐλάσαι διανοεῖτο καὶ ἐπελθεῖν ἀπαρασκευῶς
 τῷ πολέμῳ.

4 aliis Proculus.

13 περι] ἐπι?

idoneum reperit. accessitum igitur Aquileia Tatianum, qui et alios sub Valente magistratus gesserat et erat in omnibus virtute singulari praeditus, praetorii praefectum in patria declarat; et missis ad eum magistratus insignibus filio ipsius Proculo praeturam urbanam tradit. enimvero praeclare se hic gessit, amplissimis magistratibus eiusmodi viris commissis, qui etiam post abitum principis optime res subditorum administrare possent. militum vero copiis equestribus Promotum, pedestribus Timasium praeficit. cum autem nihil ad profectioem amplius deesse videretur, ad aures imperatoris rumor est allatus, permistos Romanis legionibus barbaros magnis muneribus promissis a Maximo de proditione sollicitatos. animadvertentes autem illi eius rei famam iam emanasse. versus paludes et lacus in Macedonia confugiunt, et in eorum locorum saltibus semet occultant; in quibus cum eos alii persequerentur et quavis arte perquirerent, maiori ex parte perierunt, adeo quidem ut imperator hoc metu liberatus omni studio et omnibus cum copiis contra Maximum pergeret. Iustinam quidem cum filio et filia navibus impositam et tuto deducturis traditam Romam ablegat, persuasus Romanos lubentissimis animis hos excepturos, quorum a Maximo voluntates essent alienae. ipse cum exercitu per superiorem Pannoniam et Apenninos montes Aquileiam contendere et imparatum hostem aggredi cogitabat.

46. Ταύτη τῆ πορεία χρωμένου Θεοδοσίου, πνθόμενος Μάξιμος ὡς ἡ Οὐαλεντινιανοῦ μήτηρ ἅμα τοῖς παισὶν διαβαίνειν μέλλοι τὸν Ἰόνιον κόλπον, ταχυνναυτοῦντα πλοῖα συναγαγὼν καὶ Ἀνδραγαθίῳ παραδοὺς ἐπὶ τὴν τούτων ἔστελλε θήραν. ὁ δὲ περιπλεύσας ἅπανταχοῦ καὶ τῆς πείρας διαμαρτῶν (ἔφθησαν γὰρ 5 ἐκεῖνοι τὸν Ἰόνιον περαιωθῆναι πορθμόν), δύναμιν ἀρκοῦσαν συναγαγὼν πάντα περιέπλει τὰ ἐκεῖσε, ναυτικῆ δυνάμει Θεοδοσίον οἰόμενος ἐπιθήσεσθαι. ὄντος δὲ ἐν τούτοις Ἀνδραγαθίου, διελθὼν Παιονίαν καὶ τὰς ἐν τοῖς Ἀπεννίνοις ὄρεισι πύλας ὁ Θεοδόσιος ἀπροσοκῆτοις ἅμα καὶ ἀφυλάκτοις τοῖς ἀμφὶ τὸν Μάξιμον 10 ἐπιτίθεται. μέρος δὲ τινος τοῦ στρατοπέδου σὺν δξυτάτῃ φύμῃ τοῖς τῆς Ἀκυλήϊας τεύχεσι προσπεσόντος καὶ βιασαμένου τὴν διὰ τῶν πηλῶν εἴσοδον (ἀντιστῆναι γὰρ αὐτοῖς οὐχ οἶοί τε γυγόνασιν οἱ φυλάττοντες ὄντες ὀλίγοι) Μάξιμος μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου κατήγετο θρόνον, χρήματα διανέμειν τοῖς ὑπ' αὐτὸν στρατιώταις 15 ἀρξάμενος, γυμνωθεὶς δὲ τοῦ βασιλικοῦ σχήματος Θεοδοσίῳ προσήγετο. ὁ δὲ βραχέα τῶν κατὰ τῆς πολιτείας αὐτῷ πεπλημμελημένων ἐν θνείδους μέρει διεξελθὼν τῷ δημίῳ παρέδωκε, τὴν ὀφειλομένην ἐκτίσοντα δίκην. Μαξίμῳ μὲν οὖν τοῦτο τοῦ βίου καὶ τῆς τυραννίδος ἐγένετο τέλος, ἅμα τῷ κατὰ Οὐαλεντινιανοῦ 20 προτερήματι πᾶσαν ἕξιν ἀκοντὶ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν θνειροπολήσαντι. (47) Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς ἀγκηκῶς ὅτι διαβαίνων τὰς Ἀλπεὶς ὁ Μάξιμος Βίκτωρα τὸν υἱὸν ἀπέλεπεν αὐτόθι τῆ

15 post θρόνον in LP. legitur οὐ.

21 τῶν] τὴν?

46. Dum hoc Theodosius iter tenet, audiens Maximus Valentiniani matrem cum liberis sinum Ionium transiecturam, collectis velocibus et expeditis navigiis, ac iisdem Andragathio traditis, hominem ad illos velut indagine capiendos dimittit. is in omnem partem navigiis circumvectus propositum tenere non potuit, quod illi iam ante fretum Ionium transmisissent. inde satis magnis copiis coactis omnia passim in iis locis circumnavigabat, quod Theodosium exercitu navali bellum facturum existimaret. at Theodosius, his rebus intento Andragathio, per Pannoniam portasque montium Apenninorum progressus nec opinantes et incautos Maximianos adoritur cumque pars quaedam exercitus impetu celerrimo ad Aquileiae muros accessisset, aditumque vi sibi per portas aperuisset (quippe non poterant eis custodes, perquam pauci numero, resistere), Maximus imperatorio solio deturbatur, cum pecuniam in milites suos partiri coepisset. habitu imperatorio exutus ad Theodosium deducitur. is paucis, quaecunque contra rem publicam deliquisset, velut exprobrationis loco recensitis, hominem carnifici tradit, meritam poenam luiturum hunc Maximus vitae pariter ac tyrannidis exitum habuit, qui astu superato Valentiniano citra laborem omni se potiturum imperio Romano somniaverat. (47) quia vero Theodosius imperator audierat Maximum transeuntem Alpes filium Victorem, dignitate Caesaris ornatum,

τοῦ Καίσαρος ἀξία τιμημένον, Ἀρβογάστην ἔστειλε παραχρῆμα τὸν στρατηγόν, ὃς παρέλυσέ τε τῆς ἀρχῆς καὶ ἀπέκτεινε τὸ μειράκιον. τούτων ἀπαγγελάθτων Ἀνδρουγαθίῳ τὰ περὶ τὸν Ἴόνιον διερευνημένῳ πορθμὸν, ὅτι μυρίοις περιπεσέεται κακοῖς ἐπιστάμενος, οὐκ ἀναμείνας τοὺς ἐπιθησομένους αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν τιμωρίαν ἐπέθηκεν, καθείς εἰς τὴν θάλασσαν τὸ σῶμα καὶ ταύτη μᾶλλον ἐκδοῦναι τὰ καθ' ἑαυτὸν ἢ τοῖς ἐχθρίστοις ἐδόμενος.

Τὴν μὲν οὖν βασιλείαν πᾶσαν Οὐαλεντινιανῷ παρέδωκεν, ὅσῃν ἔτυχεν ἔχων ὁ τούτου πατήρ, καὶ τοῦτο περὶ τοὺς εὐεργέτας
10 καθ' ἕκαστον ἔδοξεν εἶναι· τῶν δὲ ὑπὸ Μαξιμίῳ στρατευομένων ὅσῃν ἦν ἐπιλεκτοὶ μετὰ τῶν οἰκείων ἀναλαβάν, ἀφῆκε μὲν ἐκείνοι τὰ περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Κελτοὺς καὶ ὅσα τῆς ἐπικρατείας ἦν τῆς αὐτοῦ διαθήσοντα. συνῆν δὲ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, τὸ ἐλλείπον ἐν φρονήσει διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας, καθ' ὅσον γυναικὶ δυνατὸν
15 ἦν, ἐκπληροῦσα.

48. Αὐτὸς δὲ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐπανελθὼν οὐ τὴν τυχοῦσαν εἶρεν ἐν τοῖς Μακεδόνων πράγμασι ταραχὴν. ὅσοι γὰρ τῶν βαρβάρων ἐν τοῖς ἔλεσι καὶ ταῖς περὶ τὰς λίμνας ὕλαις ἑαυτοὺς ἀποκρύψαντες ἐκ τῆς προτέρας τῶν Ῥωμαίων ἐφόδου πε-
20 ριεσώθησαν, τῆς περὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἀσχολίας Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως λαβόμενοι τὰ Μακεδόνων καὶ Θεσσαλῶν ἐληίζοντο, μηδενὸς αὐτοῖς ἐναντιωθέντος. ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς νίκης αὐτοῖς καὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως ἠγγέλθη, τοῖς ἔλεσι ἀδίκως

apud transalpinas gentes reliquisse, confestim Arbogastem magistrum militum mittit, qui et imperio deiecit adolescentulum et interfecit. his Andragathio nuntiatis, qui navibus fretum Ionium scrutabatur, quod infinita se perpersurum mala sciret, non exspectato hostium adventu ipse sibi supplicium intulit, praecipitato in mare corpore, cui se credere quam inimicissimis mallet.

Theodosius autem universum imperium Valentiniano tradidit, quantum quidem ipsius olim pater habuerat; quod sane visum est ex officio erga bene meritos fieri. ex iis vero qui Maximo militaverant, quicquid selectum erat, inter suos rettulit; ac Valentiniano permisit ut res Italicas Celticas et alias imperii sui disponeret; cui quidem et mater aderat, quae quicquid ob aetatis imbecillitatem filii prudentiae deesset, quantum a muliere praestari poterat, supplebat.

48. Ipse Thessalonicam reversus non levem in rebus Macedonum perturbationem repperit. quotquot enim barbari, intra paludes et vicinas stagnis silvas abditii, de priore Romanorum impressione salvi evaserant, occupationem Theodosii principis in bello civili occasionis nacti loco, in Macedonum Thessalorumque fortunas nemine resistente grassabantur. postea vero quam fama victoriae reditusque principis ad eos perlata fuisset, rursus in paludes

ἐαντοὺς ἐναπέκρουσαν, ἀπτόθεν τε λαθραίως ἐπανιστάμενοι, τὰ ἐν ποσὶ τε ἄγοντες καὶ φέροντες, ἡμέρας ἐπιφαινομένης ἐπὶ τοὺς συνήθεις τόπους ἐχώρουν, ὥστε περιῆν τῷ βασιλεῖ λογίζεσθαι φάσματα μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους εἶναι τοὺς ἐπιόντας. ἀπορῶν τοίῳν ἐκοινώσατο μὲν οὐδενὶ τὸ πρακτέον, ἀναλαβῶν δὲ ἄχρις πέντε ἵππεων τὸν ἀριθμόν, καὶ ἐκάστῳ τρεῖς ἵππους ἢ τέσσαρας ἔλκειν ἀπὸ ῥυτῆρος εἰπῶν, ὥστε ἐπειδὴν ὁ τὸν ἵππεύα φέρων ἵππος ἀπέλοι τῷ πόνῳ, μεταβαίνειν ἐπὶ τὸν ἕτερον, τούτῳ τε τῷ τρόπῳ πρὸς πᾶσαν ἀρκέσει τοὺς ἵππους κακοπάθειαν ἧς κατὰ νοῦν ἔλαβεν ἐγχειρήσεως, οὐδενὶ τῶν θεωμένων ὅτι βασιλεὺς εἶη¹⁰ διδοὺς ὑποπιτεύειν, περιενόσκει τοὺς ἀγροὺς, καὶ εἴ ποῦ τροφῆς ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ δεηθείη, παρὰ τῶν ἀγροίκων αὐτῶν, ἐνέτυχε καταλύματι βραχεῖ παρὰ γραῦς οἰκουμένῳ, καὶ στέρῃς αὐτῷ μεταδοθῆναι καὶ ποτοῦ παρεκάλει. τῆς δὲ γραῦς φιλοφρόνως αὐτὸν ὑποδεξάμενης, οἴνου τε καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἔτυχεν ἔχουσα¹⁵ μεταδούσης, ἐπειδὴ νῦν ἐγένετο, αὐτόθι καθέουδειν ἐδέετο. τῆς δὲ πρεσβύτιδος καὶ πρὸς τοῦτο ἐνδοῦσης, κείμενος ὁ βασιλεὺς ἐν τινὶ μέρει τῆς καταλύσεως ἀνθρώπων ἐθεάσατο φθεγγόμενον μὲν οὐδὲ ἐν, λοικῶτα δὲ λανθάνειν ἐθέλοντι. καὶ τοῦτο θαυμάσας ὡς αὐτὸν ἐκάλει τὴν γραῦν, καὶ ἐπυνθάνετο τίς εἶη καὶ πόθεν.²⁰ τῆς δὲ ἀγνοεῖν εἰπούσης, καὶ κατὰ ποίαν ἀφίκετο χρεῖαν, τοῦτο δὲ εἰδέναι φασκούσης ὅτι γε ἄφ' οὗ Θεοδοσίος ὁ βασιλεὺς ἐπαν-

1 mallet fortasse aliquis ἀπανιστάμενοι, sed ἐπανιστάμενοι sincera est scriptura; id est, insurgentes adversus viatores, seu adorientes, ἐπιδέμενοι. S.

semet abdebant, et hinc clanculum egressi, cum primum dies illuxisset, obvia quaevis agebant ferebant, atque ita deinde ad loca consueta se recipiebant, adeo quidem ut de cetero principis animus subiret cogitatio, spectra potius quam homines hos invasores esse. quapropter anceps animi, cum nemine re communicata quam moliebatur, equitibus numero quinque secum sumptis, eorum quemque tres aut quattuor equos loro ducere iussit, ut ubi sessorem gestans equus defatigatus esset, in alium se reciperet, eoque modo quemvis ad laborem perferendum in eo conatu, quem animo concepisset, equi sufficerent. nemini vero se adspicienti quicquam suspicionis praebens, quasi esset imperator, agros circumibat; et sicubi cibo cum suis indigeret, a rusticis eum petebat. tandem perexiguum ad deversorium venit, in quo degebat anus quaedam; a qua tecto recipi potumque sibi praebere postulat. cum anus eum comiter suscepisset, vinumque cum aliis quae forte tum habebat impertiisset, quandoquidem nox appetebat, ibidem ut dormiret orat. hoc etiam ab anu impetrato, princeps in parte deversorii quadam cubans hominem conspicit, qui nihil omnino loquebatur et latitare volenti similis erat. quod admiratus anum ad se vocat, et ille quis esset, aut unde, quaerit. ea respondere se tum hoc, tum cuius rei causa venisset, ignorare: verum hoc se scire fateri, ex quo tempore Theodosium imperatorem cum exer-

ἔναι μετὰ τῆς στρατιᾶς ἠγγέλθη, καταλύσας παρ' αὐτῆ καὶ τὴν
 ὑπὲρ τῆς τροφῆς τιμὴν ἐκάστης ἡμέρας ἀποδιδούς, τὴν ἡμέραν
 ἅπασαν τῆς οἰκίας ἐξιών, ὅποι βούλεται τε περιουσιῶν, νυκτὸς
 ἐπιγομένης ἐπιανῶν ὡσπερ ἐκ κόπου τροφῆς τε μεταλαμβάνει καὶ
 5 κεῖται κατὰ τὸ νῦν ὁρώμενον σχῆμα, ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας,
 τεκμαιρόμενός τε ὡς οὐ προσήκει τοὺς τῆς πρεσβύτιδος λόγους
 ἀνέξετάστους καταλιπεῖν, συναρπάσας τὸν ἄνθρωπον ὅστις εἶη
 λέγειν ἀπῆται. τοῦ δὲ οὐδὲν ἀνασχομένου παντάπασιν ἀποκρίνα-
 σθαι βάσανοι διὰ μαστίγων ἐπήγοντο. τοῦ δὲ μηδὲ τῆ διὰ τού-
 10 των ἐνδόντος ἀνάγκη, ξίφεισιν ἀμύττειν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῖς ἐπι-
 πεύσιν ἐνεκελεύετο, προσθεῖς ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος
 εἶη. καὶ ὅς τῶν ἐν τοῖς ἔλεσι κρυπτομένων βαρβάρων εἶναι κα-
 τάσκοπος ἔλεγεν, ἀπαγγέλλειν τε αὐτοῖς ὅποι εἶη καὶ ποίοις ἐπιέναι
 τόποις ἢ ἀνδράσι προσήκει. τούτου μὲν οὖν παραχρῆμα ἀπέτεμε
 15 τὴν κεφαλὴν, ἐλάσας δὲ πρὸς τὸ στρατόπεδον οὐ πόρρωθεν ἀν-
 λιζόμενον ἄγει τε αὐτοὺς ἐνθα ἔγνω τοὺς βαρβάρους ἐνδαιτυῖσθαι,
 σὺν αὐτοῖς τε ἐπιπεσῶν ἤβηδὸν πάντας διέφθειρε, τοὺς μὲν τοῖς
 ἔλεσι κρυπτομένους ἐξάγων, τοὺς δὲ καὶ ἐν τοῖς ὑδασιν ἀποσφά-
 των, ὥστε φόνον τῶν βαρβάρων γενέσθαι πολύν.

20 49. Ὁ δὲ στρατηγὸς Τιμάσιος, τοῦ βασιλέως ἀγασθεὶς
 τὴν ἀνδρίαν, ἀστοῖς οὖσι τοῖς στρατιώταις καὶ οὐκέτι πρὸς τοὺς
 ἐν τοῖς τέλμασι πόνους ἀρκεῖν δυναμένοις τροφῆς ἥξιου συγχωρη-

2 ἐκστάσης LP.

12 δς om LP.

citu reversum esse nuntiatum fuerit, hunc hominem apud se devertere, ac
 singulos in dies persoluto victus pretio, diem totum domo egressum, et quo-
 cunque lubitum sit circumeuntem, adventante nocte reverti velut a labore,
 cibumque sumere, atque illum in modum cubare, veluti iam conspiceretur.
 his auditis imperator, qui haec anus indicia minime relinquenda conficeret
 inexplorata, correptum hominem dicere iubet quisnam esset. illo nihil om-
 nino proloqui auso, quaestiones flagris admotis instituebantur. cum ne huic
 quidem adhibitae vi cederet, equitibus imperat, gladii corpus eius pungerent,
 adiecto se Theodosium imperatorem esse. tum ille barbarorum in paludibus
 abditorem exploratorem se dicere, quibus renuntiaret ubinam locorum esset,
 et quae regiones quive homines essent invadendi. confestim huic abscissum
 caput; et profectus ad exercitum princeps, qui non longe ab eo loco in ca-
 stris erat, milites eo deducit ubi degere barbaros cognoverat; cumque suis
 in illos irruens omnes cuiusvis aetatis interficit, ac partim in paludibus abdi-
 tos extrahit, partim in ipsis aquis iugulat, ita quidem ut ingens barbarorum
 caedes ederetur.

49. Dux vero Timasius, imperatoris fortitudinem admiratus, ut mi-
 litibus adhuc ieiunis, qui non amplius sufficere laboribus illis per paludes
 exantlandis possent, sumendi cibi spatium concederetur rogat. cum im-

θῆναι μεταλαβεῖν. τοῦ δὲ ἐνδόντος ἡ μὲν σάλπιγξ ἤχοῦσα τὸ ἀνακλητικὸν ἀφίστη τοὺς στρατιώτας τοῦ ἔργου καὶ τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιφορᾶς, ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπὶ τὴν εὐωχίαν καὶ ταύτης ἐμφορηθέντες, οἶνω τε καὶ πόνῳ συνειλημμένοι, βαθύτατον ἐκάθευδον ὕπνον. ὅπερ αἰσθόμενοι τῶν βαρβάρων οἱ περιλελειμ- 5 μένοι ὄπλα τε ἀνέλαβον, καὶ προσπεσόντες ὕπνῳ καὶ μέθῃ τοῖς στρατιώταις κεκρατημένοις κυτεκέντον δόρασι τε καὶ ξίφεσι καὶ παντὶ τῷ πρὸς φόνον ἀρκοῦντι. συνανήρητο δ' ἂν ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτός, εἰ μὴ τινες τῶν οὐπω θοίνης μεταλυβόντων ἔδραμον ἐπὶ τὴν τοῦ βασιλέως σκηνήν, τὸ συμβᾶν 10 ἐξαγγέλλοντες· ἐφ' οἷς αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ταραχθέντες φυγῇ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἔγνωσαν ἀποδρᾶναι. φεύγουσι δὲ αὐτοῖς ὑπαρτήσας Πιρόμωτος (ἔτυχε γὰρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως μετὰ- πεμπτος γεγονώς) τὸν μὲν βασιλέα περισώζειν αὐτὸν τε καὶ τοὺς αὐτῷ συνόντας ἤξιον· τῶν γὰρ βαρβάρων αὐτῷ μελήσειν, ἀξίαν 15 τῆς αὐτῶν ἀπονοίας ἐπιθήσονται δίκην. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἐπήει, καὶ εὐρῶν ἔτι τοῖς καθεύδουσιν ἐγκείμενους ἐπῆλθε μετὰ πάσης ὀξύτητος, καὶ τοσοῦτους ἀνείλεν ὥστε ἢ οὐδένα ἢ σφόδρα ὀλίγους εἰς τὰ ἔλη συμφυγόντας περισωθῆναι.

50. Τὰ μὲν οὖν συνεγεγῆντα τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ μετὰ 20 τὴν Μαξίμου καθάρσειν ἐπανιόντι τοιαύδε πως ἦν· εἰς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανελθὼν ἐπὶ μὲν τῷ κατὰ Μαξίμον τροπαίῳ μέγα ἐφρόνει, τοῖς δὲ ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βαρβάρων εἰς αὐτόν τε καὶ τὸ στρατόπεδον ἦπαν γεγονόσι συνισταλμένους πολέμοις

perator annuisset, signo tuba receptui dato milites ab opere barbarorumque persecutione desistunt. secessum ad epulas; quibus satiati, iamque a vino et labore victi, altum plane dormiunt; quo barbari superstites animadverso arma capiunt, et occupatos a somno temulentiaque adorti milites hastis et gladiis et instrumento quovis ad caedem idoneo confodiunt. interfectusque cum copiis universis fuisset et ipse princeps, si non ex iis quidam, qui necdum pransi fuerant, ad imperatoris tentorium accurrissent, et quod acciderat nuntiassent quamobrem turbatus imperator, et ii quos secum habebat, fuga periculum imminens evitare statuunt. Promotus autem fugientibus obviam factus (arcessitus enim a principe fuerat) ab imperatore petit ut sibi suorumque saluti consuleret: quippe barbaros sibi curae futuros, qui merito contumaciam ipsorum supplicio castigaturus esset. simul haec dicens barbaros invadit. cumque reperisset in militem adhuc dormientem irruentes, adortus est eos impetu velocissimo, et tot interemit ut vel nemo vel admodum pauci, qui se rursus in paludes receperunt, incolumes evaserint.

50. Quae igitur imperatori Theodosio contigere post interemptum Maximum redeunti, talia fere fuerunt. reversus autem Cpolim ob partam quidem adversus Maximum victoriam magnos gerebat spiritus, ob ea vero quae barbari latitantes in paludibus in ipsum et in omnem exercitum patra-

μὲν ἀπειπεῖν ἐγνώκει καὶ μάχαις, ἐπιτρέψας δὲ τὰ περὶ ταῦτα Προμώτῳ αὐτὸς τῆς προτέρας ἀνεμιμνήσκετο διαίτης, πολυτελεῖ δειπνα δειπνῶν καὶ πολυπραγμονῶν ἐν ταῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς θεάτροις καὶ ἵπποδρομαῖς ἐναβροννόμενος, ὥστε ἐπεισὶ μοι θαυμάζειν 5 τούτου τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐφ' ἐκάτερα τοῦ βίου ῥοπὴν. φύσει γὰρ ὦν ἐκμελής, ῥαθυμία τε πάσῃ καὶ οἷς προεῖπον ἐκκείμενος, λυπηροῦ μὲν αὐτὸν οὐδενὸς ἢ δέος ἐπάγοντος ἐνοχλοῦντος ἐνδίδου τῇ φύσει, καθιστάμενος δὲ εἰς ἀνάγκην σαλεύειν κατὰ τι τὰ καθεστῶτα προσδοκωμένην ἀπειτίθετο, μὲν τὴν ῥαθυμίαν, καὶ τῇ 10 τρυφῇ χαίρειν εἰπὼν εἰς τὸ ἀνδρωδέστερον καὶ ἐπίπονον καὶ τληπαθὲς ἀνεχώρει. τοιοῦτος ἔξ αὐτῆς ἀποδεδειγμένος τῆς πείρας, ἐπειδὴ πάσης ἦν ἀπηλλυγμένος φροντίδος, ταῖς αὐτῷ φύσει προσούσαις ἐκμελείαις ἐδούλευε.

51. Τῶν δὲ τὰς ἀρχὰς ἐπιτετραμμένων ἐν τιμῇ κατ' 15 ἔξαιρετον ἦγετο Ρουφῖνος, Κέλτος τὸ γένος, μάγιστρος τῶν ἐν τῇ ἀλλῇ τάξεω καταστάς· τούτῳ γὰρ πάντα ὁ βυσιλεὺς κατεθάραε, τῶν ἄλλων ὀλιγωρῶν. ὅπερ ἐκίνει Τιμάσιον καὶ Πρόμωτον μετὰ τοσοῦτους ὑπὲρ τῆς πολιτείας κινδύνους ἐν δευτέρᾳ τάξει κειμένους. ἐφ' οἷς ὁ Ρουφῖνος ὠραϊζόμενος καὶ ἀναβεβηκῶς τῷ φρο- 20 νήματι σκέμματος κοινῷ προκειμένου θρασύτερόν τι ῥῆμα εἰς τὸν Πρόμωτον ἀπέρρηεν. ὁ δὲ οὐκ ἐνεγκὼν ἐπήγαγε τῷ προσώ-

1 ἐπιτρέψας τὰ περὶ τούτων Προμώτῳ· αὐτὸς δὲ τῆς Suidas 2 p. 174 Kust. 3 τοῖς om P. 4 ὥστε — ἀνδρός] θαυμάζω δὲ τούτου Suidas. 7 ἢ δέος ἐπάγοντος ἢ ἐνοχλ. Suidas. 8 et 10 ἐς idem. 14 ἀρχὰς μετιόντων κατ' ἔξαιρετον ἐν τιμῇ Suidas. 16 βουλῇ id.

verant maestior factus, bellis ac pugnis valedicere decrevit. cumque Promoto curam horum commisisset, ipse priorem vivendi rationem ad animum revocans cenas magnificas cenabat, et in exquirendis voluptatibus curiosus erat, et theatris atque circensibus semet oblectabat. adeoque mihi principis huius vitam in partem utramque proclivem mirari subit. nam cum natura segnis esset omnique secordiae et indicatis antea vitiis deditus, si nihil ei triste, nihil formidabile molestiam exhiberet, naturae frena laxabat: sin urgeret aliqua necessitas, quae statum rerum quassatura timeretur, ignaviam deponebat, et deliciis valere iussis ad virilem animum ac laborum molestiarumque tolerantiam redibat. cum ipso rerum usu docente talis esset, omni sollicitudine liberatus inditis a natura ignavi ingenii vitiis serviebat.

51. Ex iis autem quibus erant commissi magistratus, honoratissimo apud eum loco Rufinus habebatur, natione Celta, palatinorum ordinum magister. huic enim princeps omnia credere, nec reliquos magni aestimare; quod animos Timasii et Promoti nonnihil pungebat, qui post tot exhausta pro re publica pericula posteriore loco censerentur. Rufinus autem, hoc nomine sibi placens et elatus animo, quoddam in consilio publico verbum paulo ferocius in Promotum iactat. id ille non ferens ori manum impigit

πω τὴν χεῖρα καὶ ἐπληξεν. ὁ δὲ εἰσελθὼν καὶ τῷ βασιλεῖ τὸ πρόσωπον δείξας τοσοῦτον ἔξανέστησεν εἰς ὄργην ὥστε εἰπεῖν, εἰ μὴ τὸν κατὰ Ῥουφίνου φθόνον ἀπόθοντο, ταχέως αὐτὸν ὄψονται βασιλεύοντα. ταῦτα ὁ Ῥουφῖνος ἀκηκώς, ἐπειδὴ καὶ ἄλλως ἦν ἄπιστον ἔγκοτος διὰ φιλοπρωτείας ὑπερβολήν, ἀναπειθεὶ τὸν βασιλέα κελεῦσαι τῶν βασιλείων ἕξω πον διατρέβειν Προμώτω καὶ τῇ περὶ τὰ πολέμια μελέτῃ τοὺς στρατιώτας ἀσκεῖν. καὶ ἐπειδὴ τοῦτο κατέπραξε, καθίζει λόγον αὐτῷ βαρβάρων ποιουμένων τὴν ἐπὶ Θράκην ὁδοιπορίαν. οἱ δὲ τὸ σύνθημα δεξάμενοι, μηδὲν προῖδομένων τοιοῦτον ἐπιθέμενοι, κατασφάζουσιν ἄνδρα πλούτου μὲν κρείττονα γεγονότα, χρησάμενον δὲ τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς βασιλεῦσιν εἰλικρινῶς, ἄξια δὲ τῆς προαιρέσεως ἐπιχειροῦσα κομισάμενον, ὅτι τοῖς οὕτως ἐκμελῶς καὶ ἀσεβῶς τὰ κοινὰ πράγματα διαφθεῖσιν ὑψηρέησατο.

52. Ταύτης διαβολῆτος τῆς πράξεως ἐν ἅπασιν γενομένης¹⁵ καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν οὔσης, παντός τε σωφρονοῦντος ἐπὶ τοῖς τοσοῦτοις ἀτυπήμασι σχετιζόμενος, αὐτὸς μὲν Ῥουφῖνος ὥσπερ τι σεμνὸν ἐργασάμενος ὑπατος ἀνεδείκνυτο, Τατιανῷ δὲ καὶ τῷ τούτου παιδί Προκλῷ, Ῥουφίνῳ προσκεκροκόσει δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ ὅτι τὰς ὑπάρχουσας ἔχοντες ἔξουσίας, ὁ μὲν τῆς αὐλῆς ὁ 20 δὲ τῆς πόλεως, ἀδωρότατα καὶ ὡς ἐνὶ μάλιστα δεόντως αὐτὰς διετίθεισαν, ἐπήγετο πράγματα λόγον οὐκ ἔχοντα. καὶ ἵνα εἰς ἔργον ἀχθείη τὰ κατ' αὐτῶν βουλευόμενα, πρότερον ἀπετίθειτο Τατιανὸς τὴν ἀρχὴν καὶ ἤγετο εἰς κρίσιν, ὑπάρχου τῆς αὐλῆς

eumque percussit. Rufinus ad principem ingressus, ostensa facie, tantam eum ad iram impulit ut diceret, ni conceptam adversus Rufinum invidiam deponerent, brevi principem visuros. his Rufinus auditis, qui ceteroquin etiam infestus aliis esset ob nimium primatus et ambitionis studium, persuadet imperatori, Promotum extra aulam alicubi commorari iuberet et ad rei bellicae studium milites exercere. quod cum obtinuisset, barbaros in insidiis collocat, dum Promotus in Thraciam proficiscitur. illi, accepto mandato, nihil tale prospicientem aggressi trucidant, virum qui et opes consumpserat, et erga rem publicam ipsosque principes sincere se gesserat. merita vero praemia consilii voluntatisque suae tulit, qui tam secorderiter et impie publicas res administrantibus operam suam locasset.

52. Huius facinoris fama ubique didita, cum esset in ore omnibus et modestissimus quisque tanta scelera periniquo ferret animo, Rufinus, quasi qui facinus honestum patrasset, consul designatur. hinc Tatiano eiusque filio Proculo, qui Rufinum alia nulla de causa offenderant quam quod praefecturas gerentes, ille praetorianam hic urbanam, eas incorruptissimi a muneribus, et quam maxime fieri posset, ex officii ratione administraverant, negotia nulla iusta de causa facessuntur. atque uti perfici possent quae in eos agitabantur consilia, prius magistratu Tatianus abdicatur et in ius duci-

ἀποδεδειγμένου Ῥουφίνου. , καὶ τῷ μὲν φαινομένῳ κοινωνοῦν
 ἐτάχθησαν ἕτεροι Ῥουφίνῳ τῆς κρίσεως, ἐκεῖνος δὲ μόνος εἶχε τῆς
 ψήφου τὸ κῦρος. ἐπεὶ δὲ Πρόκλος αἰσθόμενος τῆς ἐπιβουλῆς...
 ὑφορώμενος ὁ Ῥουφίνος τὸ δραστήριον τοῦ ἀνδρός, καὶ δεδιώς
 5 μὴ νεώτερόν τι φρονήσας συνταράξῃ τινὶ τὰ κατ' αὐτὸν μηχανῆ,
 μετελθὼν ἀπάτη τὸν πατέρα καὶ ὄρκους, καὶ τὸν βασιλέα πείσας
 ὑποφῆναι καὶ αὐτῷ καὶ τῷ παιδί μεγίστας ἐλπίδας, τούτῳ τε τῷ
 τρόπῳ μεταγαγὼν ἐκ τῆς ἀληθοῦς ὑπονοίας εἰς ματαιοὺς ὄνειρους,
 ἀναπέθει Τατιανὸν γράμμασι τὸν παῖδα μετακαλίσασθαι. Πρό-
 10 κλον μὲν οὖν ἅμα τῷ φανῆναι συναρπασθέντα τὸ δεσμοτήριον
 δέχεται, Τατιανοῦ δὲ τῆ τῆς πατρίδος οἰκίσει παραδοθέντος
 ἀκροάσεις συνεχεῖς ἐπὶ τῆ τοῦ Πρόκλου συγγήσασαν κρίσει, καὶ τε-
 λευτῶντες οἱ δικασταὶ κατὰ τὸ Ῥουφίνῳ συγγείμενον ἀπάγεσθαι
 τοῦτον ἐν Συκαῖς τῷ προαστείῳ τὴν ἐπὶ θανάτῳ προσέτιπτον.
 15 οὐδ' ἔπειτα αἰσθόμενος ὁ βασιλεὺς ἔστειλε μὲν δῆθεν τὸν ἀνακαλεσού-
 μενον ἐκ τοῦ τραχήλου τὸ ξίφος· ὁ δὲ συνθήματι Ῥουφίνου πει-
 θόμενος, σχολαίτερον ἀπιὼν, ἔφθασεν ἤδη πεσοῦσαν τὴν κεφαλὴν.

53. Ἐν δὲ τῷ ταῦτα πράττεσθαι Οὐαλεντινιανὸς ὁ βασι- a. 392
 λεὺς ἀγγέλλεται τελευτήσας. ὁ δὲ τῆς τελευτῆς τρόπος ἐγένετο
 20 τοιούσδε. Ἀρβογόστης ἐκ τοῦ Φράγκων ὀρμώμενος ἔθρους, Βαύ-
 δωνι δὲ ὑποστρατηγεῖν ἐπὶ Γρατιανοῦ βασιλεύοντος τεταγμένος,
 ἐκεῖνον τελευτήσαντος τῷ δραστηρίῳ τεταρρηκῶς τὴν στρατιωτι-

3 post ἐπιβουλῆς deest φωνῆ διεσώθη vel simile quiddam. S.
 17 ἐφθασεν ἰ. ε. κατέλαβεν. cf. p. 73 2: φθάσαι τὸν σταδμόν,
 p 84 2: φθάσαι τοῦτον.

tur, Rufino praefecto praetorio designato. ac in speciem quidem constituti
 sunt et alii, qui cum Rufino in societatem huius iudicii venirent; sed aucto-
 ritatem sententiae ferendae solus ille habebat. quia vero Proculus animad-
 versis insidiis fuga sibi consuluerat, et suspectam Rufinus habebat industriam
 viri, metuebatque ne quid novi molitus arte quadam res suas conturbaret,
 Tatianum patrem fraude praestitisque iuramentis circumventum, ipso etiam
 imperatore persuaso ut tam patri quam filio spes maximas faceret, eoque
 modo de vera suspicione traductum ad vana somnia, tandem impellit ut filium
 per litteras revocaret. itaque Proculum, simul atque comparuisset, corre-
 ptum carcer excipit; et Tatiano patriam incolere iusso, frequenter ad cog-
 noscendam Proculi causam coitur. tandem iudices, ut inter ipsos et Rufinum
 convenerat, Proculum morte multandum Sycas, quod suburbii nomen est,
 abduci iubent. id princeps animadvertens misit qui gladium scilicet a cer-
 vicibus eius revocaret. at is, Rufini mandato parens, tardius abiit, et ubi
 iam caput abscissum fuerat advenit.

53. Cum haec agerentur, imperator Valentinianus e vivis excessisse
 nuntiatur, hoc quodam modo interfectus. Arbogastes oriundus e gente Fran-
 corum, quem secundum a Baudone duce locum Gratianus imperator obtinere
 iusserat, illo rebus humanis exempto, fretus industria sua, citra principis

κὴν εἰς ἀρχὴν ἑαυτὸν περιέστησε βασιλείως οὐ δεδωκότος, κατάλληλος δὲ τοῖς ὑποτεταγμένοις στρατιώταις ὀφθεῖς διὰ τε ἀνδρίαν καὶ πολεμικὴν ἐπιστήμην καὶ χρημάτων ὑπεροφίαν ἐπὶ μέγα προῆλθε δυνάμειως, καὶ τοσοῦτος ἦν ὥστε καὶ πρὸς τὸν βασιλεῦα παρρησιάζεσθαι, καὶ ὅσα μὴ καλῶς αὐτῷ μηδὲ προσηκόντως ἔχειν ἐδόκει κωλύειν. πρὸς ταῦτα δυσανασχετῶν ὁ Οὐαλεντινιανὸς ἀντίτεινε μὲν πολλάκις, ἦννε δὲ οὐδέν· ὠχύρωτο γὰρ ὁ Ἀρβογάστης τῇ τῶν στρατιωτῶν ἀπάντων εὐνοίᾳ. ὑποτετάχθαι δὲ τούτῳ περαιτέρω μὴ φέρων, ἐπειδὴ καθήμενος ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου τὸν Ἀρβογάστην θεάσατο προσιόντι, δριμύτερον ὑποβλέπων¹⁰ δέδωκεν αὐτῷ γράμματα τῆς ἀρχῆς παραλόντα. ὁ δὲ ἀναγνούς “οὔτε δέδωκάς μοι” φησὶ “τὴν ἀρχὴν οὔτε ἀφελίσθαι δυνήσῃ.” καὶ ταῦτα εἰπὼν, διαρρηξίνας τε τὸ γραμματίον καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφείς, ἀπιὼν ὄχητο. τότε δὴ λοιπὸν οὐκ ἐν ἀπορρήτῳ τὰ τῆς ἐποψίας ἐτρέφετο, φανερὰ δὲ παρὰ πᾶσι τὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους¹⁵ αὐτοῖς ἐγίνετο δυσμενείας. καὶ ὁ μὲν Οὐαλεντινιανὸς συνεχέει πρὸς τὸν βασιλεῦα Θεοδοσίον γράμμασιν ἐχρήτο, τὴν κατὰ τῆς βασιλείας ἀλαζονείαν τάνδρὸς ἐξαγγέλλων, καὶ βοηθεῖν παρεκάλει, δραμεῖσθαι πρὸς αὐτόν, εἰ μὴ τάχιστα τοῦτο ποιήσειεν, ἐπομνέμενος· Ἀρβογάστη δὲ τὸ πρακτέον ἀνασκοποῦντι γνώμη τις²⁰ ἐπήει τοιαύτη. (54) ἦν τις ἐν τοῖς βασιλείοις ἀναστρεφόμενος Εὐγένιος ὄνομα, παιδείᾳ προήκων ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε καὶ ῥητορικὸν ἐπανελέσθαι βίον καὶ προεστάναι διδασκαλείου. πρὸς τοῦτον

15 παρὰ om P. 23 προστάνας P, vitio ambigu; nam vel προστάνας legendum vel προστήνας. S.

auctoritatem magisterium militum in se transtulerat. visus autem subditis sibi militibus idoneus ob fortitudinem rei que bellicae scientiam et pecuniae contemptum, magnam ad potentiam pervenit. adeoque tantus erat ut etiam adversus principem liberior esset, et quaecumque non recte, nec uti par erat, fieri putabat, prohiberet. ea Valentinianus permoleste ferens opponit se quidem illi saepius, sed nihil proficit: nam Arbogastes omnium militum benevolentia munitus erat. tandem Valentinianus haud ferens amplius ut huic subiectus esset, cum Augusto in solio sedens accedentem videret Arbogastem, torvis oculis hominem adspiciens, libellum porrigit quo ei magistratum abrogabat. hoc ille perlecto “nec dedisti mihi potestatem” ait “nec eripere poteris.” quibus prolatis discriptoque libello et in terram abiecto discedit. ex eo tempore non clanculum suspiciones alebantur, sed omnibus eorum inimicitiae patebant. ac Valentinianus quidem crebris ad imperatorem Theodosium litteris utebatur, quibus eum de huius viri adversus maiestatem principis arrogantia certiore redderat, simulque petebat ut opem sibi ferret, iureiurando affirmans se ad ipsum advolaturum, ni quam primum hoc fecisset. Arbogasti vero, consideranti quid agendum esset, huiusmodi quoddam consilium ad animum accidit. (54) versabatur in aula quidam cui nomen Eugenius, tanta eruditione doctrinae praestans ut et oratoriam profiteretur et

ὁ Ῥιχομήρης οἷα σφόδρα χαρίεντα καὶ ἀστείον ἔχων οἰκείως Ἀρβογάστη συνίστησιν, ἔχειν ἐν τοῖς συνήθεσι καὶ φίλοις αἰτήσας ὡς οὐκ ἐσόμενον ἄχρηστον, εἴ ποτε πρᾶγμα φιλίας ἀληθοῦς δέομενον ἀνακίψει. Ῥιχομήρους τοιγαροῦν ὡς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον ἐκδημήσαντος, ἢ συνεχῆς συνουσία φίλον Ἀρβογάστη τὸν Εὐγένιον ἐς τὰ μάλιστα πεποίηκε, καὶ οὐδὲν ἦν ὃ μὴ ἐθάρρει τῶν σπουδαίων αὐτῷ. τότε δὴ τὸν Εὐγένιον τοῦτον λαβὼν κατὰ νοῦν, καὶ ὅτι διὰ παιδείας ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἄλλην τοῦ βίου σεμνότητα πρὸς ἀγαθὴν βασιλείαν ἀρμοδιώτατος ἔσται, κοινοῦται μὲν αὐτῷ τὰ βεβουλεμένα, δυσαριστοῦντα δὲ τοῖς λεγομένοις ἰδὼν ἐπέμενε θεραπέων καὶ μὴ ἀποσείσασθαι τὰ δωροῦμενα παρὰ τῆς τύχης αἰτιῶν. ἐπεὶ δὲ ἔπεισεν, ἄμεινον ἔχειν ᾤθηθῃ Οὐαλεντινιανὸν ἐκποδῶν πρότερον καταστήσασθαι καὶ οὕτως Εὐγένιῳ παραδοῦναι τὴν μοναρχίαν. τῷ βασιλεῖ τοίνυν ἐν Βιέννῃ Κέλτικῆ πόλει τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ καὶ περὶ τὸ ταύτης τείχος ἡμῖν τισὶ τῶν στρατιωτῶν παιδιαῖς ἐνασχολουμένῳ καὶ μηδὲν τοιοῦτον ἔχοντι κατὰ νοῦν ἐμπροσθεν παλεὶ καιρίων καὶ διαφθεῖρει. πάντων δὲ σιωπῇ τὸ τολμηθὲν ἐνεγκόντων διὰ τε τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἐν πολέμοις ἀνδρίαν, καὶ προσέτι γε ὅτι πολλὴν αὐτῷ διὰ τὸ χρημάτων ὑπεροχῶν οἱ στρατιῶται συνεισέφερον εὐνοίαν, ἀναδείκνυσιν Εὐγένιον βασιλέα, πᾶσιν ἐπ' αὐτῷ χρηστὰς ἔχειν δεδωκὼς ἐλπίδας διὰ τὰ τῷ ἀνδρὶ προσόντα πλεονεκτήματα.

Theodosius.

scholam aperiret. hunc Richomeris, ut hominem perelegantem et urbanum familiariter complectens, Arbogasti commendat; et ab eo petit ut inter familiares et amicos illum habeat, quippe non futurum inutilem, si quando negotium aliquod emergat, quod officium verae amicitiae poscat. igitur ubi Richomeris ad imperatorem Theodosium profectus fuisset, assidua consuetudo amicissimum Arbogasti Eugenium reddidit; adeoque nihil erat rei seriae quod illi non crederet. in hoc vero tempore, cum ei ad animum hic Eugenius accidisset, qui propter eximiam doctrinam et vitae gravitatem ad bonum imperium futurus esset aptissimus, cum eo quae secum ipse deliberasset communicat. sed cum illum offendi per ea quae proponerentur videret, hominem demulcere pergit et hortari ne reiiceret ea quae a fortuna offerrentur. ubi persuasisset, praestare ratus est ut prius e medio Valentinianum tolleretur atque ita rerum summam Eugenio traderet. quapropter imperatorem, qui apud oppidum Galliae Viennam commorabatur et propter muros eius ludicra cum quibusdam militibus exercebat, nihil tale cogitantem adortus letaliter vulnerat et interficit. cum omnes taciti facinus admissum ferrent ob viri dignitatem et fortitudinem bellicam, ac praeterea, quod hominem magna benevolentia milites prosequerentur, qui pecuniam contemneret, Eugenium imperatorem declarat, omnibus de hoc viro propter eius insignes dotes spes bonas concipere iussit.

55. Τούτων τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ συναγγελθέντων συνετάραξεν ἡ τούτου γαμετὴ Γάλλα τὰ βασιλεια, τὸν ἀδελφὸν ὀλοφρομένη. πολλῇ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς λύπη τε ἅμα καὶ φροντίδι κατέχευτο, κοινωνοῦ μὲν τῆς ἀρχῆς ἐκπεσῶν καὶ νέου καὶ ἀγχι-στειῆ συναπτομένου, περιπεσῶν δὲ ἀνδράσι ἀλλοτριῶς τε πρὸς 5 αὐτὸν ἔχουσι καὶ ἄλλως οὖσιν ἀμάχοις διὰ τε τὴν Ἀρβογάστου θρασυῆτι μεμιγμένην ἀνδρίαν καὶ τὰς Εὐγενίῳ προπούσας μετὰ παιδεύσεως ἀρετάς. καίπερ οὖν ταῦτα λέγων τε καὶ ἀνακινῶν τῷ λογισμῷ πολλὰκις, ἀναρρῖψαι τὸν ὑπὲρ πάντων ὁμοῦ τῶν πραγμάτων κίβον ἐγνώκει, παντοίαις παρασκευαῖς εἰς τὸν πόλι-10 μον χρώμενος. καὶ τὰ μὲν ἵππικὰ τάγματι Ῥιχομήρει καταπιστεῦσαι διανοεῖτο, τῆς ἀνδραγαθίας τὰνδρὸς ἐκ πολλῶν ἤδη πολέμων πεπειραμένος, ἑτέρους δὲ τοῖς ἄλλοις τέλεσι πιστῆσαι τοὺς ἡγουμένους· Ῥιχομήρους δὲ κατὰ καιρὸν τῆς περὶ ταῦτα βουλῆς νόσῳ τελευτήσαντος, εἰκότως ἐφ' ἑτέρας ἡγεμόνων αἰρέ-15 σεις ἐτρόπετο. γνώμης οὖν ἔτι περὶ τούτου ταῖς τοῦ βασιλέως ἐννοίαις ὑποκειμένης, ἀπηγγέλλετο πρεσβεία παρὰ Εὐγενίου, πυνθανομένη τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου πότερον τίθεται τῷ βασιλεὺν αὐτὸν ἢ ἀποτίθεται τὴν ἀνάρρησιν. ὁ δὲ τῇ πρεσβείᾳ διακονούμενος ἦν Ῥουφίνος Ἀθηναῖος, Ἀρβογάστου μῆτε γράμματι κο-20 μίσας μῆτε ἄλλην αὐτοῦ τινὰ ποιησόμενος μνήμη. τοῦ δὲ βασιλέως εἰς τὸ διασκέψασθαι καὶ προσηκόντως ἀποκρίνασθαι τοῖς

7 rectius fortasse legeremus ἐμπροπούσας vel προσούσας, ut p. 235 12 et 239 22 S. 8 alibi ἀνακινῶν. S. p. 137 6: πάσαν γνώμην ἀνακινούντι. R.

55. His omnibus Theodosio principi eodem tempore nuntiatis, coniux eius Galla fratrem deplorans universam turbavit aulam. simul et ipse princeps magno maerore curaue conficiebatur, qui consortem imperii florentem aetate, vinculoque iunctum affinitatis, amisisset, et in homines ab se alienos et ceteroquin invictos, cum ob mistam audaciae fortitudinem Arbogastis, tum insignes Eugenii cum doctrina coniunctas virtutes, incidisset. quamvis igitur haec diceret et cum animo saepius versaret, aleam tamen de summa rerum simul iacere decrevit, omnis generis apparatus ad bellum gerendum instituens. et turmas quidem equestres Richomeri committere cogitabat, pluribus iam bellis eius viri fortitudinem expertus; itidemque ceteris legionibus alios duces praeficere. cum autem Richomeris huius ipsius consultationis tempore morbo exstinctus esset, non abs re semet ad alios duces deligendos convertit. dum ergo de hoc sententia principis intra cogitationes ipsius adhuc haeret, adesse missam ab Eugenio legationem nuntiat, quae de Theodosio principe quaereret, utrum assentiri vellet ut Eugenius imperio frueretur, an declarationem eius ut irritam reiiceret. ea legatione Rufinus Atheniensis fungebatur, qui nec litteras Arbogastis secum attulit nec ullam aliam eius mentionem fecit. cum princeps in deliberando lega-

πρόσβειν ἀναβαλλομένον, καὶ ἕτερόν τι τοιόνδε συνέπεισε πραγ-
θῆναι.

56. Ἄμα τῷ παραλαβεῖν τὴν βασιλείαν Θεοδόσιος βαρ-
βάρους τινὰς εἰς φιλίαν καὶ ὁμαιχμίαν ἐδέξατο, καὶ ἐλπῖσιν αὐ-
5 τοὺς καὶ δωρεαῖς ἄλλαις τιμήσας· εἶχε δὲ καὶ ἐν θεραπείᾳ πάσῃ,
καὶ τοὺς ἐκάστης φυλῆς ἡγουμένους καὶ τραπέζης ἤξιον κοινῆς.
οὗτοι δίοστησαν ταῖς γνώμαις ἕριδος αὐτοῖς κινήσεως· οἱ μὲν
γὰρ ἔφρασκον ἄμεινον εἶναι καταφρονῆσαι τῶν ὀρκίων, οὗς ἔτυχον
δεδωκότες ὅτε Ῥωμαίοις ἑαυτοὺς ἐνεδίδουσιν, οἱ δὲ τοῦναντίον
10 κατὰ μηδὲνα τρόπον ἐναντιωθῆναι τοῖς συγκαίμενοις. ἦν δὲ ὁ
μὲν πατῆσαι τὴν πίστιν ἐθέλων καὶ πρὸς τοῦτο τοὺς ὁμοφύλους
παρακαλῶν Πρίουλφος, Φραουῖτος δὲ ὁ τοῖς ὁμωμοσμένοις ἐμ-
μεῖναι φιλονεικῶν. καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ταύτην ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς
τὴν ἕριν ἐλάμβανον· ἐπεὶ δὲ τραπέζης ἤξιωμένοι βασιλικῆς, ἔκτει-
15 νομένου τοῦ πότου, παρετράπησαν εἰς ὄργην ἔξενεχθέντες καὶ ἦν
εἶχον ἔξέφηναν γνώμην, ὃ μὲν βασιλεὺς τῆς ἐκάστου προαιρέσεως
αἰσθόμενος διέλυσε τὴν ἐστίασιν, ἀναχωρήσαντες δὲ τῶν βασι-
λείων εἰς τοσοῦτον ἔξέστησαν, ἕως οὐκ ἐνεγκῶν ὁ Φραουῖστιος εἰλ-
κυσε τὸ ξίφος καὶ τὸν Πρίουλφον παίσας ἀνεῖλεν. ὥς δὲ ἐπέλ-
20 θεῖν οἱ τούτου στρατιῶται τῷ Φραουστίῳ διενεθήθησαν, ἐν μέσῳ

5 pro ἄλλαις non absurde reponi potest ἄδραϊς. S. 12 Eunapio
Ἐριούλφος Φραουῖτον vocavi cum Heynio qui in libris h. l. Φραουῖ-
στιος est, infra (5 20 et 21) Φραουῖτος vel Φραουῖτος vel Φραουῖ-
τος. idem apud Eunapium Φράβιτος, apud Suidam Φράβιθος, apud
Socratem Φραυῖτος, apud Philostorgium Φραυῖτας, apud Sozomenum
Φλαβίτας, teste R. 15 καὶ om P. 18 post τῶν βασι-
λείων S desiderat ἐκεῖνοι vel simile relativum.

tisque dando convenienti responso cunctaretur, accidit ut etiam aliud quid-
dam huiusmodi fieret.

56. Ubi primum Theodosius imperium fuerat consecutus, barbaros
quosdam ad amicitiam bellorumque societatem admiserat, spe pariter et mu-
neribus delinitos. itidem et cuiusque nationis duces omni studio prosequen-
batur et mensae adhibebat. hos inter exorta contentione ad animorum dis-
cidia ventum est. nam alii praestare dicebant ut sacramenta flocci facerent,
quae id temporis quo Romanorum se potestati permisissent praestiterant,
e contrario alii nullo modo quicquam adversus pacta conventa faciendum
aiebant. et qui datam fidem pedibus proculcari volebat, ac suae nationis
homines hortabatur ut id facerent, Priulfus erat: Fraustius vero, qui iura-
mentis praestitis insistendum contendebat. diu quidem certe non constabat
has inter eos rixas esse. cum autem aliquando mensae principis adhibiti,
compotatione producta longius, ad iras abrepti mutuas prorupissent animi-
que sui quisque sententiam aperuisset, imperator voluntate cuiusque cognita
finem epulo imposuit. illi vero cum e praetorio discessissent, animis tanto-
pere moti sunt ut tandem haec non ferens Fraustius ducto gladio Priulfum
caesum interficeret. cum autem milites illius aggredi Fraustium cogitarent,

Zosimus.

16

στάντες οἱ βασιλικοὶ δορυφόροι περαιτέρω προελθεῖν τὴν στάσιν ἐκώλυσαν.

57. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς ἀκηκοὺς ἤνεγκέ τε μετρίως καὶ ἐν αὐτοῖς δαπανᾶσθαι δυσμεναιόντας συνεχώρησε, τοὺς δὲ πρέσβεις δώροις τε καὶ λόγοις ἐπαγαγὼν τὸ μέτριον ἐν ἑαυτοῖς⁵ ἔχειν δοκοῦσιν ἐπέμπεν ἐπ' οἶκον, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων ἀποδημίαν τῶν τοῦ πολέμου παρασκευῶν εἶχετο. κεφάλαιον δὲ τῆς παρασκευῆς, ὡσπερ οὖν ἔστιν, οἰόμενος εἶναι τὴν τῶν στρατηγῶν αἰρεσιν, τῶν μὲν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἔταξεν ἠγεῖσθαι Τιμάσκον καὶ ἐπὶ τούτῳ Στελλίχωνα (συνώκει δὲ οὗτος Σιρῆνη Θεοδοσίου¹⁰ τοῦ βασιλέως ἀδελφοῦ Θυγατρὶ), τοὺς δὲ συμμαχοῦντας αὐτῷ βαρβάρους ἐπὶ Γαίτην ἔταξε καὶ Σαυὺλ. ἐκοινῶναι δὲ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς καὶ Βακούριος, ἔλκων μὲν ἐξ Ἀρμενίας τὸ γένος, ἔξω δὲ πάσης κακοηθείας ἀνὴρ μετὰ τοῦ καὶ τὰ πολεμικὰ πεπαιδευθῆναι. ἡ μὲν οὖν ἀρχαιρεσία τοῦτον αὐτῷ διετέθη τὸν τρόπον, ἥδη δὲ¹⁵

a. 894 αὐτῷ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐπειγομένῳ συμβέβηκε Γάλλαν τὴν γαμετὴν ἐν ταῖς ᾠδίσιον αὐταῖς τελευτῆσαι, σὺν τῷ βρέφει καὶ τὸν βίον ἀποθεμένην. ταύτην μὲν οὖν κατὰ τὸν Ὀμηρικὸν νόμον ὁ βασιλεὺς ἐπ' ἡματι δακρύσας ἀπεχώρει σὺν τῷ στρατῷ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον διαθήσων, ἀπολιπὼν Ἀρκάδιον τὸν υἱόν, ἥδη πρὸ τού-²⁰ του βασιλεία καθισταμένον. ἐπεὶ δὲ νέος ἦν ἔτι, τὸ λείπον εἰς φρόνησιν αὐτῷ διὰ τὴν νεότητα θεραπέυων ἀπέλιπεν αὐτόθι

5 παραγαγών? 11 ἀδελφῆς LP: sed ἀδελφοῦ cum Leunclavio legendum esse docent sequentia lib. 5 4. S. 21 καθισταμένον
S: libri καθιστάμενον.

stantes in medio satellites principis tumultum hunc progredi longius haud permiserunt.

57. Haec tamen imperator audita modice tulit, et inimicitiarum auctores mutuis se vulneribus conficere passus est. legatos autem muneribus deceptos et verbis, quae moderationis et humanitatis plena viderentur, domum remisit, post eorum apparatus rerum bellicarum intentus. eius autem caput esse ratus, ut est, delectum praetorum, Romanis quidem exercitibus ducem Timasium et secundum hunc Stelichonem praefecit; et erat hic Serenae, principis Theodosii fratris filiae, maritus. foederatos autem barbaros Gainae et Saulo parere iussit. horum potestatis particeps erat et Bacurius, oriundus ex Armenia, vir omnis expertus improbitatis et rebus praeterea bellicis exercitus. hoc modo delectis ab eo ducibus, cum iam ad perfectionem properaret, coniugem ipsius Gallam parturientem mori contigit, infantis onere cum vita deposito. huic Homericō more diurnis imperator persolutis lacrimis, cum exercitu bellum gesturus discedit, Arcadio filio relicto, qui iam ante fuerat imperator declaratus. et quoniam adhuc iuvenis erat, remedio quasi quodam id supplens quod per aetatem ad prudentiam ei

Ῥουφῖνον, ἅμα τε τῆς ἀλλῆς ὑπαρχον ὄντα καὶ ἐς πᾶν ὀτιοῦν ἕτερον τῆς ἑαυτοῦ κυριεύοντα γνώμης, πρᾶττοντά τε ὄσα βασιλεῖ δίδωσιν ἢ τῆς ὑπεροχῆς ἕξουσία.

58. Ταῦτά τε διαθείς, καὶ τὸν νεώτερον τῶν παιδῶν 5 Ὀνώριον ἅμα ἑαυτῷ συναπαγαγών, τὰ ἐν μέσῳ πάντα διέδραμεν ἕθνη, καὶ τῆς διὰ τῶν Ἄλπεων παρόδου κρατήσας παρὰ πᾶσαν ἑλπίδα τοῖς πολεμίοις ἐπέστη. καὶ τὸν μὲν Εὐγένιον τῷ παραλόγῳ κατέπληξεν· οἰηθεὶς δὲ ἄμεινον εἶναι τὸ βάρβαρον τάγματα τοῖς ἐναντίοις καθεῖναι καὶ τούτοις πρότερον διακινδυνεύειν, Γαί- 10 νην ἔταξε σὺν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἔθνεσιν ἐπελθεῖν, ἐπομένων αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων, ὅσοι τῶν βαρβαρικῶν ἔλαχον ἕξηγεῖσθαι ταγματῶν, ἰππέων τε ὁμοῦ καὶ ἰπποτοξοτῶν καὶ πεζῶν. ἀντεπεξελθόντος δὲ Εὐγένιου παντὶ τῷ στρατεύματι καὶ συμπε- 15 σόντων ἀλλήλοις τῶν στρατοπέδων, ἦλλον μὲν ἔκλειψιν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς μάχης συνέβη γενέσθαι τοιαύτην ὥστε νύκτα εἶναι μᾶλλον ἐπὶ πλεονα νομῆσθαι χρόνον, νυκτομαχοῦντα δὲ τρόπον τινὰ τὰ στρατεύματα τοσοῦτον ἐργάσασθαι φόνον ὥστε κατ' αὐ- τὴν τὴν ἡμέραν τὸ μὲν πολὺ μέρος τῶν Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ συμμαχοῦντων ἀποθανεῖν, καὶ τὸν στρατηγὸν Βακούριον ἀνδρείο- 20 τατα τῶν σφετέρων προκινδυνεύσαντα, τοὺς δὲ ἄλλους παραλόγως ἅμα τοῖς περιλειφθεῖσι διαφυγεῖν. ἐπεὶ οὖν νυκτὸς γενομένης ἐφ' ἑαυτῶν ἐγένετο τὰ στρατόπεδα, ὃ μὲν Εὐγένιος ἐπαρθεὶς τῷ προτερήματι δῶρά τε διένειμε τοῖς ἡριστευκόσι καὶ ἐνεδίδου

13 quam transposui, καὶ libri ante παντί.

deerat, Rufinum ibidem relinquit, qui simul et aulae praefectus esset, et ex animi sui arbitrato in quasvis res alias dominatum haberet, adeoque ageret omnia quaecunque principi potestas eminentiae tribuit.

58. His constitutis et Honorio minore filio secum abducto, sitas in medio nationes omnes cursim transiit, et Alpium aditu praeter omnem spem positus ad hostes accessit, inopinato adventu Eugenio terro. ceterum praestare ratus ut legiones barbaras in adversos immitteret illeque primum periclitaretur, Gainem cum nationibus sibi subditis hostem aggredi iussit, sequentibus hunc alii etiam ducibus, quicunque barbaricis ordinibus, equitibus inquam et sagittariis equestribus et peditatu, praerant. adversus hos cum suos quoque produxisset Eugenius, omnibusque copiis congressi iam essent exercitus, ipso proelii tempore talis defectus solis accidit, ut maiore temporis spatio nox esse potius quam dies existimaretur. cumque nocturnam quodammodo pugnam exercitus pugnarent, tanta strages hominum edita fuit, ut eo die maior pars foederatorum Theodosii principis interficeretur, una cum Bacurio duce, qui ante suos fortissime se periculis obiecit; ceteri praeter opinionem fuga cum residuis evaderent. igitur ubi noctis interventus collegissent exercitus, elatus ob victoriam Eugenius dona distribuebat in eos qui supra ceteros strenue se gesserant, et cenandi potestatem faciebat, quasi

δειπνεῖν, ὡς δὴ μηδενὸς ἔτι μετὰ τοσοῦτον ἐλάττωμα πολέμου γενησομένου· τῶν δὲ ἐπὶ τὸ ἐστιῶσθαι τραπέντων, ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος ὄρθρον ἤδη μέλλοντα θεασάμενος ἐπέπεσε σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι κειμένοις ἔτι τοῖς πολεμίοις, καὶ οὐδενὸς ὧν ἔπασχον αἰσθανομένους ἀπέσφαττε. προελθὼν δὲ καὶ μέχρι τῆς Εὐ-5 γενίου σκηνῆς καὶ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν ἐπιθήμενος ἀνέϊλε τοὺς πλειονας. ἔνιοι δὲ τῇ καταπλήξει διεγερθέντες καὶ δομήσαντες εἰς φυγὴν ἤλωσαν· ἐν οἷς καὶ αὐτὸς Εὐγένιος ἦν, ὃν συνυρπάσαντες καὶ τὴν κεφαλὴν ἀφελόμενοι κοντιῷ τε διαπεύραντες μακροτάτω πᾶν περιέφερον τὸ στρατόπεδον, δεικνύντες τοῖς ἔτι τᾶκείνου φρο-10 νοῦσιν ὡς προσήκει Ῥωμαίους ὄντας ὡς τὸν βασιλέα ταῖς γνώμαις ἐπανελθεῖν, ἐκποδῶν μάλιστα τοῦ τυράννου γεγενημένου. πάντες μὲν σὺν ὡς εἰπεῖν οἱ μετὰ τὴν νίκην ὑπολειφθέντες ἐπὶ τὸν βασιλέα δραμόντες τοῦτον τε Αὔγουστον ἀνεβόησαν καὶ ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις ἤξιον ἔχειν συγγνώμην, καὶ ὁ βασιλεὺς ῥᾶον ἐπέ-15 νευεν· Ἀρβογάστης δὲ τυχεῖν ὑπὸ Θεοδοσίῳ φιλανθρωπίας οὐκ ἀξιώσας ἐπὶ τὰ τραχύτατα συνέφυγε τῶν δρών, αἰσθόμενος δὲ ὡς πάντα περιουστοῦσι τόπον οἱ τοῦτον ἐπιζητούντες ἐκυτὸν ὑπέσχε τῷ ξίφει, τὸν ἐκούσιον θάνατον τῆς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συλλήψεως προτιμήσας.

59. Τῶν δὲ πραγμάτων ὧδε τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ προχωροῦσάντων, ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἀναδείκνυσι βασιλέα, Στελίχωνα στρατηγὸν τε ἀποφήνας ἕμα τῶν αὐτόθι

10 τᾶκείνου S pro vulgato κᾶκείνου.

nullum amplius post tantam cladem acceptam proelium futurum esset. his autem ad epulas conversis, Theodosius imperator auroram appetentem conspicatus universis cum copiis in hostes adhuc humi iacentes irruiit, et nihil eorum quae perpeterentur sentientes occidit. cumque progressus esset ad Eugenii tentorium, quotquot propter hunc aderant, adortus complures interemit, nonnullis, quos ipse terror excitaverat, dum fugam moliantur, captis; inter quos et Eugenius erat. huic, arrepto caput abscissum, hasta longissima praefixum, totis castris circumlatum fuit, ut iis ostenderetur qui adhuc a partibus illius stabant, par esse, quando Romani haberi vellent, ut animis ad imperatorem suum, praesertim tyranno iam de medio sublato, redirent. quapropter omnes fere post victoriam superstites, ad imperatorem cursu delati, Augustum inclamant et admissorum veniam poscunt; quibus eorum precibus imperator haud gravatim annuit. Arbogastes autem, qui Theodosii humanitatem experiri non cuperet, in montes asperissimos confugit, et animadvertens omnia loca perlustrari ab iis qui eum quaerent, ipse sibi manus intulit, praestare ratus ut voluntariam mortem potius oppeteret quam ut ab hostibus caperetur.

59. Cum hoc modo res Theodosio principi successissent, Romam ingressus Honorium filiam imperatorem declarat, Stelichone legionum in iis

ταγμαίων καὶ ἐπίτροπον καταλιπὼν τῷ παιδί. συγκαλέσας δὲ τὴν
γεροσίαν τοῖς ἄνωθεν παραδεδομένοις ἐμιμένουσιν πατρίοις καὶ
οὐχ ἔλομένην ἔτι συνενεχθῆναι τοῖς ἐπὶ τὴν τῶν θεῶν ἀποκλίνας
καταφρόνησιν, λόγους προῆγε, παρακαλῶν ἀφιέναι μὲν ἦν πρό-
5 τερον μετήρσαν, ὡς αὐτὸς ἔλεγε, πλάνην, ἐλθεῖν δὲ τὴν τῶν
Χριστιανῶν πίστιν, ἧς ἐπαγγελία παντὸς ἁμαρτήματος καὶ πάσης
ἀσεβείας ἀπαλλαγῆ. μηδενὸς δὲ τῆ παρακλήσει πεισθέντος, μηδὲ
ἐλομένου τῶν ἀφ' οὐπερ ἡ πόλις ὤκισθη παραδεδομένων αὐτοῖς
πατρίων ἀναχωρῆσαι καὶ προτιμῆσαι τούτων ἄλογον συγκατάθεσιν
10 (ἐκεῖνα μὲν γὰρ φυλάξαντας ἤδη διουκισίαις καὶ χιλίοις σχεδὸν
ἔτεσιν ἀπόρθητον τὴν πόλιν οἰκεῖν, ἕτερα δὲ ἀντὶ τούτων ἀλλαξα-
μένους τὸ ἐκβησόμενον ἀγνοεῖν), τότε δὴ ὁ Θεοδόσιος βαρύνε-
σθαι τὸ δημόσιον ἔλεγε τῆ περὶ τὰ ἱερά καὶ τὰς θυσίας δαπάνη,
βούλεσθαι τε ταῦτα περιελεῖν, οὔτε τὸ πρᾶττόμενον ἐπαινοῦντα,
15 καὶ ἄλλως τῆς στρατιωτικῆς χρείας πλειόνων δεομένης χρημάτων.
τῶν δὲ ἀπὸ τῆς γεροσίας μὴ κατὰ θεσμόν ἐλπόντων πρᾶττεσθαι
τὰ τελούμενα μὴ δημοσίου τοῦ διαπαντήματος ὄντος, διὰ τοῦτο τε
τοῦ θνητοῦ θεομοῦ λήξαντος καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τῆς πατρίου
παραδόσεως ἦν ἐν ἀμελείᾳ κειμένων, ἡ Ῥωμαίων ἐπικράτεια κατὰ
20 μέρος ἐλαττωθεῖσα βαρβάρων οἰκητήριον γέγονεν, ἡ καὶ τέλειον
ἐκπεσοῦσα τῶν οἰκητόρων εἰς τοῦτο κατέστη σχήματος ὥστε μηδὲ

8 ἐπὶ] libri cum Suida 2 p. 174 med. περι. 4 προσῆγε L margo
et Suidas. 5 μετήρσαν, ὡς αὐτὸς ἔλεγε] εἴλοντο Suidas.
9 ἄλογον συγκατάθεσιν] τὰ Χριστιανῶν Suidas. 17 τε om
Suidas.

locis duce creato et eodem filio suo tutore relicto. ceterum advocato senatu,
qui patritis avitisque ritibus inhaerebat, nec adhuc permoveri poterat ut iis
assentiretur qui ad contemptum deorum deflexerant, orationem habuit, qua
eos hortabatur ut missum facerent errorem (sic enim appellabat) quem
hactenus secuti fuissent, et Christianorum fidem amplecterentur, quae libe-
rationem ab omni delicto et impietate pollicetur. sed cum huic exhortationi
nemo pareret, nec a patritis ritibus, quos inde usque ab origine urbis acce-
pissent, discedere vellent et his expertem rationis assensum praeferre (cum
dicerent, illis observatis, se iam mille ducentis propemodum annis urbem in-
victam incoluisse; cum quibus, si commutarent alia, quid eventurum esset
ignorarent), tum vero Theodosius fiscum sumptu gravari qui in sacra et ho-
stias fieret, seque ista velle abolere dixit; qui neque probaret id quod age-
retur, et alioqui sciret penuriam militarem maiores pecunias poscere. cum
senatus respondisset non rite fieri sacrificia, nisi de publico fierent impen-
sae; nihiloque minus ob haec sacrorum lex abolita cessavit, aliaque neglecta
iaceant, quaecunque a maioribus tradita fuerunt, deminutum particulatim
Romanum imperium barbarorum domicilium factum est, aut potius incolis
prorsus amissis ad eam redactum est formam, ut ne loca quidem, in quibus

τοὺς τόπους ἐν οἷς γεγόνασιν αἱ πόλεις ἐπιγινώσκειν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοῦτο τύχης κατενεχθέντα δεῖξει σαφῶς ἢ κατὰ μέρος τῶν πραγμάτων ἀφήγησις· ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἔθνη καὶ Ἰβήρας καὶ Κελτοὺς καὶ προσέτι γε Λιβύην ἅπασαν a. 395 Ὀνωρίῳ τῷ παιδί παραδούς, αὐτὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανιῶν ἐτελεύτησε νόσω, καὶ τὸ τούτου σῶμα ταριχευθὲν τοῖς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει βασιλικαῖς τάφοις ἐναπετέθη.

E.

Arcadius et Honorius. **Τ**ῆς δὲ τῶν ὄλων ἀρχῆς εἰς Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον περιστάσις ἄχρι μὲν δνόματος ἐδόκουν ἔχειν τὸ κράτος, ἢ δὲ πᾶσα τῆς ἀρχῆς δύναμις ἦν κατὰ μὲν τὴν ἐφάν παρὰ Ῥουφίνῳ, κατὰ δὲ τὴν ἐσπεραν ἐν τῇ Στελίχωνος γνώμῃ. δίκαι τε πᾶσαι παρ' αὐτοῖς κατ' ἐξουσίαν ἐκρίνοντο, καὶ ἀπῆει κερρατηκῶς ὁ χρημάτων τὴν ψῆφον ἀνούμενος ἢ ἄλλως οἰκειότητι τὴν τοῦ δικάζοντος ἐπισπώμενος εὔνοιαν. κτήματα δὲ ὅσα τοὺς κυρίους ἐν τοῖς ἀπάντων ἐποίει στόμασιν εὐδαίμονας ὀνομάζεσθαι, μετῆει πρὸς τούτους, τῶν μὲν δωρεαῖς θεραπευόντων καὶ τούτῳ τὸ συκοφαντεῖσθαι διαφευγόντων, ἐτέρων δὲ τὰ οἰκεῖα προιέμενων ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν ἀρχῆς ἢ ἄλλον τινὰ πρῆσθαι τῶν πόλεων ὄλεθρον. παντὸς δὲ εἶδους

13 ἢ ἄλλως] πολλῶν ἢ Suidas 3 p. 268. 16 διαφυγόντων idem.

urbes sitae fuerunt, agnoscantur. sed haec ad istam condicionem devenisse, particulatim instituta rerum narratio clare monstrabit. ceterum Theodosius imperator, Italiae populis et Hispanis et Celtis et univarsa praeter haec Africa Honorio filio suo traditis, dum Cpolim reversurus est, morbo vitam finit; eiusque corpus pollinctum sepulcris imperatoris, quae Cpoli sunt, illatum fuit.

V.

Posteaquam summum imperium ad Arcadium et Honorium pervenisset, nomine quidem tenuis id obtinere videbantur, sed reapse totius principatus potestas per Orientem penes Rufinum, per Occidentem in arbitrio Stelichonis erat. itidem lites omnes apud eos magna licentia determinabantur; et victor abibat qui pecunia sententiam redimebat, vel alioqui iudicis benevolentiam necessitudine quadam ad se trahebat. praedia vero, quorum domini omnium ore tanquam beati praedicabantur, ad hos ipsos perveniebant, aliis quidem muneribus eos demulcentibus eaque via calumnias evitantibus, aliis vero sponte res suas dimittentibus, ut magistratum aliquem consequerentur vel aliam quandam urbium perniciam sibi compararent. cumque per urbes omne

πονηρίας ταῖς πόλεσιν ἐπιπολάζοντος, ὃ μὲν ἀπανταχόθεν πλοῦτος εἰς τὴν Ῥουφίνου καὶ Στελίχωνος οἰκίαν εἰσέρρει, ἣ δὲ πενία κατὰ πάντα τόπον ἐπενέμετο τὰς τῶν πάλαι πλουτοῦντων οἰκίας. ἡσθάνοντο δὲ τῶν γινομένων οἱ βασιλεῖς οὐδενός, ἀλλὰ ἔγραφον μόνον 5 ὅσα Ῥουφίνος ἐπέταττε καὶ Στελίχων. ἐπεὶ δὲ ἀπλετος ἦν αὐτοῖς πλοῦτος συνειλεγμένος, ἤδη καὶ τὴν βασιλείαν ἑαυτῷ μνάσθαι Ῥουφίνος ὠνειροπόλοι, διανοούμενος, ἦν εἶχε θνητά τερα γάμων ὠραίαν, κατεγγυῆσαι τῷ βασιλεῖ, ὅπερ εἰσδύσειως πρόσφασις εἶχε. καὶ δὴ καθήσιν περὶ τοῦτου λόγους ἐν παραβύθῳ διὰ τινων ἐπὶ 10 τῇ βασιλικῇ θεραπείᾳ τεταγμένων, αὐτὸς μὲν οἰόμενος μηδένα παντάπασιν τὴν σκέψιν εἰδέναι, τῆς δὲ φήμης ἄχρι τοῦ δήμου τὸ μελετώμενον ἐνεγκούσης· ἐκ γὰρ τοῦ τῆς ὑπεροψίας ὄγκου καὶ τῆς δσημέραι προστιθεμένης ἀλαζονείας τὴν τούτου ἔνοιαν ἀπαντες ἔτεκμαίροντο, καὶ τὸ κατ' αὐτοῦ κοινὸν ἠξάνετο μῖσος. ὃ δέ, 15 ὥσπερ τὰ μετριώτερα πλημμυλήματα μείζοσιν ἀποπήμασιν ἐξεπίτηδες ἀποκρῆναι βουλόμενος, ἕτερον ἐτόλμησε τοιούτου.

2. Φλωρεντίῳ τῆς ἀλλῆς ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλλειψις ἔθνεσιν ἐπάρχῳ γενομένῳ κατὰ τοὺς χρόνους ἐν οἷς Ἰουλιανὸς ὁ μέγας τὴν τοῦ Καίσαρος εἶχε τιμὴν, Λουκιανὸς ἦν υἱός. οὗτος ἐχρηῖτο 20 προστάτῃ Ῥουφίνῳ, τὰ τιμιώτατα τῶν ὄντων αὐτῷ κτημάτων εἰς ἐκείνον μετενεγκών· ἐφ' οἷς ἀμολογῶν χάριτας ὁ Ῥουφίνος τῷ

2 ἣ δὲ Suidas: editur καὶ ἡ.

4 ἔγραφον νόμον LP: corr e

Suida R. 5 ἀπλετος L margo: Suidas ἀπλετος, P ἀπληστος.

11 τοῦ δήμου add P.

13 τὴν ἐπὶ τούτου LP.

genus improbitatis increvisset, quicquid ubique divitiarum erat, in Rufini Stelichonisque domum confluebat, et omnibus in locis paupertas eorum domos exhauriebat, qui locupletes olim fuerant. neque principes sentiebant quicquam eorum quae gererantur: sed quaecumque Rufinus imperasset aut Stelicho, statim scribebant. et quoniam immensas opes illi congererant, iam Rufinus de imperio quoque sibi parando somniabat, cum de tradenda in matrimonium principi filia nubile cogitaret atque hanc adfundi principatus occasionem haberet. adeoque de hoc per quosdam inservientes principi secreto mentionem iniicit, cum ipse quidem existimaret nemini omnino quicquam de hoc consilio constare, fama vero passim id quod moliebatur ad ipsam plebem usque divulgaret; nam ex ipso tumore superbiae et crescente in dies arrogantia, quid haberet in animo, coniciebant omnes, et odium commune adversus eum augescebat. ipse vero, quasi si delicta modica maioribus de industria facinoribus occultare vellet, aliud quiddam huiusmodi ausus est.

2. Florentius, qui apud transalpinas gentes praetorū fuerat id temporis quo magnus ille Iulianus dignitatem Caesaris obtinebat, filium habuit Lucianum. hic Rufino patrono utebatur, et praediis suis maximi pretii iam ei cesserat. quo nomine se iuveni Rufinus obligatum nunquam non

νεανίσκῳ διετέλεσεν, ἐπαίνους αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ διεξιῶν. ὁ δὲ κόμητα τῆς ἐφῶς πεποίηκεν· αὐτὴ δὲ ἡ ἀρχὴ βούλεται τὸν προβεβλημένον αὐτῆς ἐφεστάναι πᾶσι τοῖς τὰς τῆς ἐφῶς ἐπαρχίας ἰθύνουσι καὶ ἐπὶ τοῖς οὐ κατὰ τὸ δέον πραττομένοις εὐθύνειν. ὁ Λουκιανὸς τοίνυν πῦσαν ἀρχικὴν ἀρετὴν εἰς τοὺς ἀρ-5 χομένους ἐπιδεικνύμενος· ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ καὶ πᾶσι τοῖς ἄρχοντα κοσμεῖν δυναμένοις διαβόητος ἦν, οὔτε προσώπων διαφορὰν οὔτε ἕτερόν τι κατὰ τοῦν ἔχων, πλην ὧν ὁ νόμος ἐπηγόρευεν. ὥστε ἀμέλει καὶ τὸν τοῦ βασιλέως θεῖον Εὐχέριον, αἰ-10 τοῦντά τι παρὰ τὸ προσήκον, ὑποσεισάμενος εἰς τοσοῦτον ἐκίνη-10 σεν ὥστε πρὸς τὸν βασιλέα διαβυλεῖν. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς αἴτιον εἶπεν εἶναι Ῥουφῖνον ἀνδρὶ τοιούτῳ τοσαύτην ἀρχὴν δεδωκότῳ, λαβὼν πρόφουσιν ὁ Ῥουφῖνος, καὶ ἐφ' οἷς ἐμύνητο ὁ βασιλεὺς δῆθεν ἀγανακτῶν, οὐδενὶ τῆν γνώμην ἦν εἶχεν ἐκφύνας, ἅμῃ σφόδρα δλίγοις ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἵεται, ρυκτός τε βαθείας ἐπι-15 δημήσας τῇ πόλει τὸν Λουκιανὸν συναρπάσας εἰς εὐθύνας ἄγει, κατηγοροῦντος παντάπασιν οὐδενός. σφαίραις δὲ μολιβδίναις αὐ- τὸν κατὰ τοῦ τένοντος ἐνεκελεύετο παύεσθαι, καὶ διαλιπόντα πα- ραχορῆμα φέρεσθαι φορεῖν κεκαλυμμένον ἐπολεῖ, διδοὺς ἅπασιν ὑπονοεῖν ὡς οὐ τεθνηκώς εἶη, τεύξεται δὲ πάντως φιλανθρωπίας. 20

1 Θεοδοσίῳ LP: editi Ἀραδίῳ. mox libri ἐσπέρας pro ἐφῶς.
 2 ἐβούλετο Suidas 2 p 458. 3 τῆς om L cum Suida. 4 τὸ
 add Suidas. 5 ἰθύνειν Suidas. 6 ἀρχικὴν om LP ἄρχον-
 τας Suidas. 7 εὐθύνειν Suidas. 8 ἐπηγόρευεν Suidas. 9 Eucherius Arcadii
 propatruus, de quo Pagius in Crit. ad a. 382 et diss. Hypat. proleg.
 n 27, 28. R. 17 Ammian. 29 1 pondera plumbea. Constantin.
 l. 2 c. de exactor. plumbatarum verbera aut pondera.

profitebatur, et laudes eius apud imperatorem Theodosium commemorabat. is vero comitem Orientis fecit; cuius magistratus ea potestas est, ut qui eum gerit, omnibus provincias Orientis administrantibus praesit, et quaecunque non aguntur uti par erat, corrigat. itaque Lucianus omnem erga subditos dignam praeside virtutem declarans, ob iustitiam temperantiam ceterasque dotes omnes, quae magistratum ornare possunt, sane quam celebris erat; nec vel personarum discrimen vel aliud quicquam in animo eius haerebat, extra ea quae lex dictaret, ita quidem ut aliquando imperatoris etiam patrum Eucherium, petentem aliquid praeter rationem decori, re non impetrata reiectum, tantopere commoverit ut is hominem apud imperatorem calumnia gravaret. cumque princeps in Rufinum culpam conferret, qui tali viro tantam potestatem dedisset, Rufinus arrepta occasione, quasique principis reprehensionem moleste ferens, nemini consilio suo patefacto cum paucis admodum Antiochiam proficiscitur, et intempesta nocte civitatem ingressus comprehensum Lucianum, nemine prorsus accusante, causam dicere cogit. plumbeis autem pilis in cervicem ei verbera dari iubet; cumque defecisset, mox opertum lectica vehi curat, omnibus eam praebens opinionem, quasi vita necdum amissa quandam omnino humanitatem experturus esset.

καὶ ἡ μὲν πόλις ἐπὶ τῷ παραλόγῳ τοῦ δράματος ἔδυσχέραυνεν· ὁ δὲ τιθασσιέων τὸν δῆμον βασιλικὴν ὠκοδόμηε στοῦν, ἧς οὐδὲ ἐν ἡ πόλις ἔχει διαπρεπέστερον οἰκοδόμημα.

3. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 5 τὰ περὶ τὴν τοῦ βασιλέως κηδεῖαν ἐπραγματεύετο, σπεύδων ὅσον οὐδέπω τὴν θυγατέρα τούτῳ συνάψαι. τύχης δὲ τινος ἕτερόν τι παρὰ τὸ προσδοκώμενον ἐκείνῳ προτανευούσης, διήμερτε τῆς ἐλπίδος ὁ Ρουφίνος ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. ἦσθην δύο παῖδε Προμώτῳ, Θεοδοσίου περιόντος ἔτι τοῖς αὐτοῦ παισὶ συναναστρεφόμενοι· 10 τούτων δ' ἄτερος εἶχε παρ' ἑαυτῷ παρθένον κάλλι λαμπουσαν ἔξαισιῳ. ταύτην Εὐτρόπιος, εἷς τῶν περὶ τὴν βασιλικὴν φεραπείαν ἐνούχων, ἀγαγέσθαι παρήνει τῷ βασιλεῖ, τὰ περὶ τοῦ κάλλους διεξιὼν. ἐπεὶ δὲ τοὺς λόγους ἠδέως ἑώρα δεχόμενον, ἔδειξε τῆς κόρης εἰκόνα, ταύτην τε πρὸς μείζονα τὸν Ἀρκάδιον ἐγγέ- 15 ρας ἐπιθυμίαν ἔπεισε τὸν ταύτης γάμον ἐλέσθαι, Ρουφίνου μηδὲν ἐπισταμένου τῶν πραιτομέων, οἰομένου δὲ ὅσον οὐδέπω τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τῷ βασιλεῖ συνοικήσειν, κοινωνήσειν τε αὐτῷ μετ' οὐ πολὺ τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς. ὡς δὲ τὴν ἐπὶ τῷ γάμῳ πράξιεν ἐθέεσατο καταρθωμένην ὁ ἐνούχος αὐτῷ, χορεύειν τῷ δήμῳ καὶ 20 στεφανηφορεῖν ὡς ἐπὶ βασιλικοῖς ἐκέλευε γάμοις, ἐσθῆτα δὲ βασιλεῖ προέπουσαν καὶ κόσμον ἐκ τῶν βασιλείων λαβῶν, ταύτην τε φέρειν δὸς βασιλικοῖς ὑπηρέταις, ἦγε διὰ μέσης τῆς πόλεως ἦγον-

9 συναναστρεφόμενοι Leunclavius.

10 παρθένον] nomine Eudoxiam.

et urbe quidem ipsa facinus insolens aegerrime ferente, Rufinus plebem demulcens regiam porticum exstruxit, qua nullum habet urbs aedificium splendidius.

3. His peractis Cpolim reversus, impetrandae affinitatis imperatoriae negotium aggreditur, magisque quam unquam alias principi filiam in matrimonium collocare studet. sed cum casus quidam aliud ei quippiam praeter expectationem procuraret, ex huiusmodi causa spe Rufinus excidit. erant duo Promoti filii, qui adhuc superstite Theodosio cum liberis eius educabantur. horum alter apud se virginem habebat eximia pulchritudine spectabilem. hanc Eutropius, unus ex inservientibus imperatori eunuchis, ut uxorem principis duceret, venustate puellae praedicata cohortatur. cumque videret principem, quae diceret, non illubenter admittere, monstrata puellae imagine perque hanc Arcadio maius ad desiderium incitato, huius uti nuptias amplecteretur, persuasit, Rufino eorum ignaro quae tractarentur, et existimante tantum non propediem filiam suam principi nupturam, seque non multo post illius in summo imperio consortem futurum. eunuchus autem conspicatus iam confectum ab se nuptiarum negotium, tripudiare populum et sertis uti, velut in nuptiis principis fieri consuisset, iubet. cumque vestem, quae principem deceret, et mundum e regia sumpsisset, eaque gestanda ministris imperatoris dedisset, populo praeeunte per urbem mediam incedit. ratis au-

μένου τοῦ δήμου. πάντων δὲ τῇ Ῥουφίνου ταῦτα δοθήσεσθαι θυγατρὶ . . . καὶ συμπαρατρεχόντων τοῖς φορεῦσιν, ἐπειδὴ προιόντες ἐγένοντο τῆς Προμώτου πλησίον οἰκίας, εἰσῆσαν τε μετὰ τῶν ἔδνων καὶ ἀποδόντες τῇ παρὰ τῷ Προμώτου παιδί τρεφομένην παρθένῳ τὴν τῷ βασιλεῖ συνοικεῖν μέλλουσαν ἔδειξαν. οὕτως ὁ 5 Ῥουφίνος τῆς ἐλπίδος ἀποκρουσθεὶς, ἐπειδὴ συνοικοῦσαν ἄλλην ἑώρα, τὸ λειπόμενον ἐσκόπει, πῶς ἂν καὶ τὸν Ἐδτρόπιον ἐκποδῶν ποιήσει. καὶ τὰ μὲν ὑπὸ τὴν Ἀρκαδίου βασιλείαν ἐν τούτοις ἦν.

a. 398

4. Στελλῶν δὲ τῆς κατὰ τὴν ἑσπέραν βασιλείας ἐπιτρο- 10 πείων ἐκδίδωσι πρὸς γάμον Ὀνωρίῳ τῷ βασιλεῖ τὴν ἀπὸ Σερήνας ὄδσαν αὐτῷ θυγατέρα. Σερήνα δὲ ἦν παῖς Ὀνωρίου, ὃς Θεοδοσίῳ τῷ τῶν βασιλευόντων πατρὶ γέγονεν ἀδελφός. ὀχυρώσας δὲ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα κηδεῖα τὴν δύναμιν, καὶ ἄλλως ἅπαν σχεδὸν τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον ὑπήκοον εἶχε· τελευτήσαντος γὰρ μετὰ 15 τὴν Ἐδγενίου καθάρσει ἐν Ἰταλίᾳ Θεοδοσίου στρατηγός ὢν τοῦ παντὸς στρατεύματος ὁ Στελλῶν, εἴ τι δυνατὸν αὐτοῦ καὶ πολεμικώτατον ἦν, τοῦτο κατέσχε, τὸ δὲ ἀπεσκληρὸς καὶ ἀπόβλητον χωρεῖν ἐπὶ τὴν ἑψάν ἤφιει. καὶ ταῦτα διαθεῖς, ἔχων τε πρὸς Ῥουφίνον ἰγκότως οἶα δύναμιν αὐτῷ ἀντίρροπον κατὰ τὴν ἑψάν 20 ἔχειν βουλόμενον, ὡς Ἀρκαδίον ἵνα διανοεῖτο, διαθεῖναι κατ' ἐξουσίαν καὶ τὰ κατ' ἐκείνον ἐθέλων· ἔλεγε γὰρ ἐπιτετραφῆθαι

2 post θυγατρὶ deest νομιζόντων vel simile quodpiam participium. S. 12 θυγατέρα] Mariam. vid. c. 12. 17 pro πολεμικώτατον aptius fortasse legemus πολέμοις ἀρμόδιον. S.

tem omnibus haec Rufini filiae datum iri, et illos comitantibus qui ea ferebant, ubi progrediendo propius ad Promoti domum accessissent, cum donis hanc sponsaliciis intrant, eisque puellae virgini traditis quae apud filium Prometi educabatur, quaedam principis futura coniux esset ostenderunt. hoc modo Rufinus spe sua delectus, qui aliam cum principe nuptam cerneret, quod reliquum erat dispiciebat, qua via Eutropium quoque de medio tolleret, et Arcadiani quidem imperii res in hoc statu erant.

4. Stelicho vero, qui regni occidentalis ouram gerebat, Honorio principi filiam, quam susceperat ex Serena, matrimonio copulat. et istaec Serena filia erat Honorii, qui Theodosii principum parentis frater fuit. communita vero per imperatoris affinitatem potentia, ceteroquin etiam propemodum universas Romanorum copias sibi subiectas habebat. nam cum post deiectum imperio Eugenium Theodosius in Italia rebus humanis excessisset, Stelicho, qui dux totius exercitus erat, robustissimos et bellicosissimos quosque milites sibi retinuerat, viribus exhaustos et reiicilos in Orientem ablegans. his ita constitutis, cum Rufino succenseret, qui potestatem suae parem per Orientem habere vellet, ad Arcadium proficisci cogitabat, cupiens et illius res pro lubitu suo disponere, quippe dicebat ab Theodosio

παρὰ Θεοδοσίου τελευτῶν μέλλοντος τὰ κατ' ἄμφω τοὺς βασιλεῖς **a. 395**
 ἔχειν ἐν πάσῃ φρονίδι. (5) τούτων ὁ Ῥουφίνος αἰσθόμενος
 ἐκ πάσης ἐβουλεύετο μηχανῆς ἐκποδῶν γενέσθαι τὴν Στελλίχωνος
 ἐπὶ τὴν ἑῴαν ὁρμὴν, καταλῦσαι δὲ οὐδὲν ἤτιον καὶ ἀσθενεστέραν
5 τὴν οὖσαν Ἀρκαδίῳ στρατιωτικὴν δύναμιν καταστῆσαι. ταῦτα
 δὴ πάντα πραγματευόμενος ἄνδρας εὔρε πρὸς ταῦτα πονηροτέρους
 ἢ περ ἐβούλετο, οἷς χρησάμενος μεγάλων ἤρξε τῆ Ῥωμαίων ἐπι-
 κρατεία κακῶν. τὸ δὲ ὅπως ἐρῶ. Μουσώνιος, Ἕλληρ ἀνὴρ καὶ
 παιδείας ἤκων εἰς ἄκρον, τριῶν ἐγένετο παίδων πατήρ, οἷς δνύ-
10 ματα ἦν Μουσώνιος καὶ Ἀντίοχος καὶ Ἀξίοχος. ἀλλὰ Μουσώ-
 νιος μὲν καὶ Ἀξίοχος παιδεία καὶ καλοκάγαθια τὰς τοῦ πατρὸς
 ἐπεθύμουν παραδραμεῖν ἀρετὰς, Ἀντίοχος δὲ πᾶσιν ἐνηβρύνετο
 τοῖς ἐναντίοις, αὐτὸς πονηρίας ὄργανον ὢν. τοῦτον ἀρμόδιον
 οἷς ἐβούλετο Ῥουφίνος εὐρῶν ἀνθύπατον καθίστησι τῆς Ἑλλάδος,
15 ἔτοιμον ἐθέλων τοῖς ἐπιούσι βαρβάροις ποιῆσαι τὴν αὐτῆς ἀπώ-
 λειαν, καὶ Γεροντίῳ τὴν ἐν Θερμοπύλαις παραδοὺς φυλακὴν,
 ἐπηρεησομένῳ ταῖς αὐτοῦ κατὰ τῆς πολιτείας ἐνοχλαῖς. ταῦτα
 Ῥουφίνος πονηρευσάμενος, ἐπειδὴ στασιάζοντα καὶ ἀλλοτριώ-
 σунτα τῶν νόμων ἐαυτὸν ἐθέλωρσεν Ἀλάριχον (ἡγανάκει γὰρ ὅτι
20 μὴ στρατιωτικῶν ἤγειτο δυνάμειων ἀλλὰ μόνους εἶχε τοὺς βαρβά-
 ρους, οὗς Θεοδόσιος ἔτυχεν αὐτῷ παραδοὺς ὅτι σὺν αὐτῷ τὴν
 Εὐγενίου τυραννίδα καθέτελε), τότε τοῖσιν ἐσήμαινε δι' ἀπορηγί-
 των αὐτῷ προσωτέρω τοὺς σὺν αὐτῷ βαρβάρους ἢ ἄλλως σύγκλυ-

16 καὶ om P.

morituro sibi datum in mandatis ut omni cura principem utrumque comple-
 teretur. (5) haec Rufinus animadvertens, quavis arte moliebatur ut pro-
 fectionem Stelichonis in Orientem averteret, nihiloque minus Arcadii copias
 militares dissiparet ac debiliores redderet. quae omnia sollerter agere insti-
 tuens, homines nequiores ad ista perficienda repperit quam cuperet; quo-
 rum usus opera magnum imperio Romano malorum auctor exstitit. et
 quoniam id pacto, dicam. Musonius homo Graecus, qui summum doctrinae
 fastigium attigit, tres habuit filios, Musonium Antiochum et Axiochum. Mu-
 sonius et Axiochus eruditione pariter et integritate virtutes paternas supe-
 rare contendebant, Antiochus omnibus diversis studiis oblectabatur et instru-
 mentum improbitatis erat. hunc Rufinus idoneum instituto suo repertum pro
 consule rebus Graeciae praeficit, dum facilem irruentibus barbaris Graeciae
 vastationem efficere nititur, simulque Gerontio praesidium ad Thermopylas
 tradit, qui et ipse consiliis eius adversus rem publicam subserviturus esset.
 his a Rufino per summam nequitiam designatis, posteaquam seditiosum esse
 legibusque semet eximere vidit Alarichum, qui permoleste ferret militum se
 copias haud praefici, sed eos duntaxat habere barbaros quos ei tradiderat
 Theodosius quo tempore cum illo tyrannidem Eugonianam everterat, se-
 creto ei significat ut, quos secum haberet barbaros aliosve collecticios di-

δας ὄντας ἔξαγαγεῖν, ὡς ἐτοίμων ἀπάντων εἰς ἄλλωσιν ἔσομένων. ἐπὶ τούτοις Ἀλάριχος τῶν Θράκης ἀπανίστατο τόπων, καὶ ἐπὶ Μακεδονίαν προῆι καὶ Θεσσαλίαν, πάντα καταστρεφόμενος τὰ ἐν μέσῳ. γενόμενος δὲ Θερμοπυλῶν πλησίον ἐπεμπε λάθρῃ πρὸς Ἀντίοχον τὸν ἀνθύπατον καὶ Γερόντιον τὸν ἐφειστηκότα τῇ Θερ-
 a. 396 μοπυλῶν φυλακῇ τοὺς τὴν ἔφοδον ἀγγελοῦντας. καὶ ὁ μὲν ἀπε-
 χῶρει μετὰ τῶν φυλάκων, ἐνδιδοὺς ἔλευθέραν καὶ ἀκώλυτον τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα παράδοτον τοῖς βαρβάροις· οἱ δὲ ἐπὶ λείαν ἐτοιμοὶ τῶν ἀγρῶν καὶ παντελεῖ τῶν πόλεων ἀπώλειαν ἐχώρουν, τοὺς μὲν ἄνδρας ἡβηδὸν ἀποσφάττοντες, παιδάρια δὲ καὶ γυναῖκας ἀγελή-
 δὸν ἅμα τῷ πλούτῳ παντὶ ληΐζόμενοι. καὶ ἡ μὲν Βοιωτία πᾶσα, καὶ ὅσα μετὰ τὴν ἀπὸ Θερμοπυλῶν εἴσοδον Ἑλληνικὰ ἔζη διήλ-
 θον οἱ βάρβαροι, ἔκειντο τὴν ἐξ ἐκείνου μέχρι τοῦ νῦν καταστρο-
 φὴν διδόντα τοῖς θειωμένοις ὄρῳν, μόνων Θηβαίων διὰ τὸ τῆς πόλεως ὄχρῳν περισωθέντων, καὶ ὅτι σπεύδων τὰς Ἀθήνας ἐλεῖν 15
 Ἀλάριχος οὐκ ἐπέμενε τῇ τούτων πολιορκίᾳ. Θηβαίων τοίνυν διὰ τοῦτο ἐκπεφευγῶτων ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἐχώρει, ῥᾶστα τὴν πόλιν οἰόμενος ἐλεῖν διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐνδον φυλαχθῆναι οὐ δυναμέ-
 νην, καὶ προσέτι τοῦ Πειραιῶς ἐχομένου σπάνει τῶν ἐπιτηδείων μετ' οὐ πολὺ πολιορκουμένους ἐνδώσειν. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀλάριχος 20
 ἐν ταύταις ἦν ταῖς ἐλλείσιν, ἐμελλε δὲ ἡ τῆς πόλεως ἀρχαιότης καὶ ἐν οὕτῳ δυσσεβείᾳ κακοῖς θείαν τινα πρόνοιαν ὑπὲρ αὐτῆς ἐπι-
 σπάσασθαι καὶ μένειν ἀπόρρητος. (6) ἄξιον δὲ μηδὲ τὴν αἰ-

versarum gentium milites, ulterius duceret, omnibus absque labore potiturus. hic fretus Alarichus e Thracia discedit et in Macedoniam Thessaliamque progreditur, interiectis omnibus excidio datis. propius autem ad Thermopylas delatus clam ad proconsulem Antiochum mittit, et ad Gerontium Thermopylarum custodiae praefectum, qui suum eis adventum nuntiarent. Gerontius cum praesidiariis abscedit, transitumque liberum omni absque impedimento barbaris in Graeciam relinquit. illi vero ad agros nullo negotio diripiendos et delendas penitus urbes progrediuntur. quicquid virilis sexus esset aetatisque puberis, interimunt; pueros et mulierculas gregatim una cum opibus universis ceu partam praedam abigunt. ac Boeotia quidem universa ceterique Graecorum populi, quoscunque post suum de Thermopylis ingressum transiere barbari, prostrati iacebant, ac vastitatem ab illo tempore suam nunc quoque spectantium oculis exhibent, solis Thebanis partim ob urbis munitionem conservatis, partim quod Alarichus Athenas capere properans earum obsidioni non inhaesisset. cum igitur ob hanc causam Thebani discrimen evasisent, Athenas contendit, facillime se urbem occupaturum ratus, quod propter amplitudinem interiorem custodiri non posset; quodque praeterea in potestate Piraeum haberet, non multo post inopia commeatus obsessos deditionem facturos putabat. et Alarichus quidem has spes fovebat, verum urbis antiquitas etiam in tam impiis malis divinam quandam providentiam evocatura pro se ac mansura vastationis expers erat. (6) operas

τίαν δι' ἣν ἡ πόλις περιεσώθη, θεοπρεπῆ τινὰ οἶσαν καὶ εἰς εἰ-
 σέβειαν τοὺς ἀκούοντας ἐπικυλουμένην, σιωπῇ διελθεῖν. ἐπιὼν
 Ἀλάριχος πανστρατιᾷ τῇ πόλει τὸ μὲν τείχος ἑώρα περινοστοῦσαν
 τὴν πρόμαχον Ἀθηναίων, ὡς ἔστιν αὐτὴν ὄραν ἐν τοῖς ἀγάλμασιν,
 5 ὠπλισμένην καὶ ὅλον τοῖς ἐπιούσιν ἐνίστασθαι μέλλουσαν, τοῖς δὲ
 τείχεσι προειστώτα τὸν Ἀχιλλεῦ τὸν ἥρω τοιοῦτον ὅλον αὐτὸν τοῖς
 Τρωσὶν ἔδειξεν Ὅμηρος, ὅτε κατ' ὄρηγν τῷ Θανάτῳ τοῦ Πατρό-
 κλου τιμωρῶν ἐπολέμει. ταύτην ὁ Ἀλάριχος τὴν ὄρην οὐκ ἐνεγ-
 κῶν πάσης μὲν ἀπέστη κατὰ τῆς πόλεως ἑγγειρήσεως, ἐπεκρη-
 10 κεύετο δέ. καὶ προσδεξιμένων τοῖς λόγους, ὄρκους τε λαβόντων
 καὶ δόντων, εἰσῆει σὺν ὀλίγοις Ἀλάριχος εἰς τὰς Ἀθήνας. τυχῶν
 δὲ φιλοφροσύνης ἀπάσης, λουσάμενός τε καὶ κοιωνήσεως ἐστιά-
 σεως τοῖς ἐν τῇ πόλει λογύσι, καὶ προσέτι γε δῶρον λαβὼν, ἀνε-
 χώρει τὴν τε πόλιν ἀβλαβῆ καὶ τὴν Ἀττικὴν πᾶσαν καταλιπὼν.
 15 καὶ ἡ μὲν Ἀθηναίων πόλις ἐν τῷ κατὰ τὴν Οὐάλεντος βασιλείαν
 γενομένῳ σεισμῷ, πᾶσαν κατασεύσαντος τὴν Ἑλλάδα, μόνη πε-
 ριεσώθη κατὰ τὸν εἰρημένον μοι τρόπον ἐν τῷ προλαβόντι βιβλίῳ,
 καὶ νῦν εἰς ἴσχατον ἐλθοῦσα κινδύνου διέφυγεν. Ἀλάριχος δὲ τὴν
 Ἀττικὴν πᾶσαν ἀπόρθητον ἀπολιπὼν δέει τῶν φανέντων φασμά-
 20 των ἐπὶ τὴν Μεγαρίδα παρῆει, καὶ ταύτην ἐλὼν ἔξ ἐπιδρομῆς
 τῆς ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλάσειως εἶχετο, μηδεμιᾶς πειρώμενος

5 particula *ὅλον* forsitan e sequentibus huc irrepsit. S. 7 Π. v 164.
 15 ἐν τε τῷ? 16 κατασεύσαντος] subauditur τοῦ θεοῦ,
 ut in impersonalibus ἀστράπτει, βροντᾷ, ὕει et similibus. S.
 17 p. 192 9.

vero pretium fuerit ne causam quidem ob quam urbs servata fuit, sane divi-
 nam et excitantem auditores ad pietatem, silentio praeteriri. cum ad urbem
 Alarichus universis cum copiis accederet, murum quidem circumlustrantem
 vidit propugnatricem Minervam, ea specie qua inter simulacra conspicitur,
 armatam scilicet quasique iam adeuntes invasuram, ante moenia vero stan-
 tem Achillem heroa, talem omnino qualem Troianis Homerus exhibuit, cum
 ira stimulante Patrocli necem ulturus in eos pugnaret. hoc spectrum non
 ferens Alarichus, omni adversus urbem conatu intermisso, pacem per per-
 cones civibus offert; quorum illi cum orationem probassent, sacramentis
 ultro citroque praestitis cum paucis Athenas Alarichus ingressus est. excep-
 ptus omni genere comitatis, posteaquam et lavisset et cum selectissimis in
 urbe viris fuisset epulatus et praeterea muneribus cultus, urbe pariter et
 Attica tota sine ullo maleficio cessit. ac civitas quidem Atheniensis tum eo
 terrae motu, qui Valente principe contigit et universam succussit Graeciam,
 sola mansit incolumis, quemadmodum praecedente libro diximus; tum hoc
 tempore in extremum adducta discrimen evasit. Alarichus vero cum Atticam
 totam, nulla foedatam vastitate, metu spectrorum quae apparuerant reli-
 quisset, in Megaridem transit; et oppido primo impetu capto versas Pelo-

ἀντιστάσεως. ἐνδόντος δὲ αὐτῷ Γεροντίου τὸν Ἴσθμὸν διαβῆναι, πάντα λοιπὸν ἦν αὐτῷ δίχα νόνον καὶ μάχης ἄλωσιμα, τῶν πόλεων διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἦν ὁ Ἴσθμὸς περικεῖται ἀταίς ἀτειχίστων οὐσῶν. εὐθέως οὖν ἡ Κόρινθος πρώτη κατὰ κράτος ἤλσικετο καὶ τὰ πρόσκιμα ταύτῃ πολίγνια καὶ ἐπὶ ταύτῃ τὸ Ἄργος καὶ ὅσα 5 ἦν αὐτῆς τε καὶ Λακεδαιμόνος ἐν μέσῳ χωρία. καὶ αὐτῇ δὲ ἡ Σπάρτη συναπήγετο τῇ κοινῇ τῆς Ἑλλάδος ἄλωσει, μήτε ὅλοις ἔτι μήτε ἀνδράσι μαχίμοις τετειχισμένη διὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων πλεονεξίαν, ἀλλ' ἔρχουσι ἐκδεδομένη προδόταις καὶ τῇ τῶν κρατούντων ἡδονῇ προθύμως ὑπηρετουμένοις εἰς ἅπαντα τὰ πρὸς κοι-10 νὸν ὄλεθρον φέροντα.

7. Ῥουφίνος μὲν οὖν, ἀγγελθέντος αὐτῷ τοῦ περὶ τὴν Ἑλλάδα πάθους, ἐπίδοσι ἐλάμβανεν ἧς εἶχε περὶ τὴν βασιλείαν ἐπιθυμίας· συνταραττομένου γὰρ τοῦ πολιτεύματος οὐδὲν ἐμποδὼν ἔμετο αὐτῷ φανήσεσθαι πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν· Στε-15 λίχων δὲ ναυὶ στρατιώτας ἐμβιβάσας τοῖς κατὰ τὴν Ἀχαΐαν δυστυχήμασι ὤρητο βοηθεῖν, καὶ τῇ Πελοποννήσῳ προσσχὼν εἰς Φολόην συμφυγεῖν τοὺς βαρβάρους ἠνάγκασε. καὶ ῥῆστα διέφθειρεν ἂν αὐτοὺς σπᾶνει τῶν ἐπιτηδείων, εἰ μὴ τροφῇ καὶ μίμοις γελοίων ἤκιστά τε αἰσχυνομέναις γυναιξίν ἐκδοὺς ἐνυτὸν ἀφῆκε²⁰ τοὺς στρατιώτας ὅσα καταλελοίπασιν οἱ βάρβαροι ἄρπάξιν, τοῦ τε δοῦναι τοῖς πολεμοῖς εὐρυχωρίαν ἀναχωρήσασιν τῆς Πελοποννήσου μετὰ πάσης τῆς λείας εἰς τὴν Ἠπειρὸν διαβῆναι καὶ τὰς ἐν

21 τοῦ τε] ὄστε?

ponnesum properat, invento nemine qui resisteret. cumque Gerontius Isthmi transeundi copiam ei fecisset, omnes ab eo deinceps urbes capi citra laborem et pugnam poterant, quod nullis essent munitae moenibus, velut Isthmi praesidio securae. confestim ergo prima Corinthus cum finitimis oppidiis vi capitur, et secundum hanc Argos una cum iis locis quae inter hanc et Lacedaemonem interiacent. ipsa quoque in societatem captae Graeciae Sparta venit, nec armis amplius nec idoneis ad pugnam viris munita propter Romanorum avaritiam, sed iis exposita magistratibus, qui et proditores essent et illorum libidini qui rerum potirentur percipide in omnibus, ad perniciem publicam spectantibus, inserirent.

7. Nuntiata Rufino Graeciae calamitate, cupiditas imperii, qua flagrabat, incrementum sumere: nam conturbata re publica nihil impedimento sibi futurum in eiusmodi conatu existimabat. at Stelicho, militibus in naves impositis, ad opem adversis Achaiae rebus ferendam proficiscitur. cumque in Peloponnesum appulisset, barbaros in Pholoen fugere coëgit; et facillime comueatus eos inopia delevisset, nisi deliciis et mimis ridiculorum et parum verecundis mulierculis se dedisset, ac militibus quaecumque barbari reliquerant diripiendi potestatem fecisset, hostibusque spatium concedendi, ut e Peloponneso cum omni praeda regressi in Epirum transirent et in urbes eius

ταύτη ληίσασθαι πόλεις. ὅπερ αὐτοὺς ὁ Στελλίων πεποιηκότας ἰδὼν ἄπρακτος ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἀπέπλευσε, μελίζονα καὶ χαλεπώ-
 τερα τοῖς Ἑλλήσι κακὰ δι' ὧν ἐπήγετο στρατιωτῶν ἐπιθεῖς. ἐπεὶ
 δὲ παρεγένετο, παραχρῆμα θάνατον ἔγνω Ῥουφίνῳ κατασκευάσαι
 5 τρώπῳ τοῖσδε. πρὸς τὸν βασιλέα ποιεῖται λόγους Ὀνώριον ὡς
 προσήκει τέλη τινὰ στρατιωτικὰ στείλει πρὸς Ἀρκάδιον τὸν ἀδελ-
 φόν, ἐπιμνησθῆναι τοῖς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῇ τούτου κεκαχωμένοις
 ἔθνεσι. καὶ ὅπερ ἐγγώκει πράττειν ἐπιτραπείς ἔταπτε τοὺς ἐπὶ
 τοῦτο σταλησομένους, Γαῖνῳ δὲ αὐτοῖς ἐπιστήσας ἡγεμόνα, ὅσα
 10 ἐπὶ Ῥουφίνου διενοεῖτο ἐξεῖπε. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἤδη πλησίον
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὄντων, φθάσας ὁ Γαῖνης ἀπήγγειλεν
 Ἀρκαδίῳ τῷ βασιλεῖ τὴν αὐτῶν παρουσίαν, καὶ ὡς παραγένοιτο
 τοῖς πράγμασι πεπονηκόσιν ἐφιέμενοι βοθηεῖν. τοῦ δὲ βασιλέως
 ἡσθέντος ἐπὶ τῇ τούτων ἀφίξει, ὑπαντήσῃ τοῖς στρατιώταις εἰσιέ-
 15 ναι μέλλουσι παρεκάλεσε τὸν βασιλέα Γαῖνης· ταύτης γὰρ τῆς
 τιμῆς ἠξιώσθαι τοὺς στρατιώτας ἔλεγε σύνθητες εἶναι. πεισθέν-
 τος δὲ τοῦ βασιλέως καὶ πρὸ τῆς πόλεως ὑπαντήσαντος, ἐπειδὴ
 προσκνήσαντες τῆς προσηκούσης ἠξιώθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως
 φιλοφροσύνης, δόντος Γαῖνον τὸ σύνθημα πάντες ὁμοῦ τὸν Ῥου- a. 395
 20 φῖνον ἀπολαβόντες ἐν μέσῳ τοῖς ξίφεσι παύουσι· καὶ ὁ μὲν ἀσπῆ-
 ρητο τῆς δεξιᾶς, ὁ δὲ τὴν ἐτέραν ἔκοπτεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ
 τραχήλου χωρίσας ἀπήει, παιᾶνας ἄδων ἐπινικίους. ἐς τοσοῦτον

8 ἐξέταπτε H, coll. 5 21 1: ἐξέτασσε τοὺς βαρβάρους.

grassarentur. quod eos fecisse conspicatus Stelicho rebus infectis in Italiam
 navigat, cum maiora gravioraque Graecis intulisset mala per eos milites quos
 secum adduxerat. in Italiam cum appulisset, confestim Rufino necem struere
 modo quodam tali decrevit. ad Honorium principem refert quasdam militum
 cohortes ad Arcadium fratrem mittendas esse, quae afflictas misere sub eius
 imperio nationes tuerentur. cumque iussus esset id exsequi quod decrevisset,
 milites ad hanc rem perficiendam mittendos ordinat. quibus ubi Gainas du-
 cem praefecisset, quae suae de Rufino cogitationes essent exponit. ubi
 prope iam a Cpoli milites aberant, antegressus Gainas Arcadio principi mili-
 tum adventum nuntiat, eos adesse studio rebus laborantibus succurrendi
 commemorans. imperatore propter eorum adventum laetitia perfuso, Gainas
 hortatur ut ingressuris urbem militibus ipse princeps obviam prodiret: aiebat
 enim ex more militibus honorem hunc haberi. cum obsecutus imperator ante
 urbem eis occurrisset, ac milites eum venerati vicissim a principe perbenigne
 fuissent excepti, data ab Gainas tessera simul universi Rufinum in medio in-
 terceptum gladiis feriunt; et hic quidem adimebat ei dextram, ille manum
 alteram praecidebat, alius capite discedebat a cervice revulso, consuetas
 victoriis ovationes accinens. usque adeo vero ludibriis interemptum afficie-

δὲ ἐπετώθασαν ὥστε τὴν χεῖρα πανταχῆ τῆς πόλεως περιάγειν, αἰτεῖν τε ἀργύριον δοῦναι τῷ ἀπλήστῳ τοῦς προστρυγγάνοντας.

8. Ρουφίνος μὲν οὖν ἰδίᾳ τε πολλοῖς κακῶν ἀφορήτων γινόμενος αἴτιος καὶ τῇ πολιτείᾳ λυμηνάμενος ἀπάσῃ δίκῃν ἐξέτισε τῶν πεπονηρευμένων ἄξια, Εὐτρόπιος δὲ πρὸς πάντα Στελίχωνι⁵ συναργήσας τὰ κατὰ τοῦτου βεβουλενμένα τῶν ἐν τῇ ἀλλῇ πρακτομένων κύριος ἦν. καὶ τὴν μὲν Ρουφίνου περιουσίαν κατὰ τὸ πλεον ἐσφετερίζετο, καὶ ἑτέρους ἐνδιδοὺς ἐκ ταύτης οικειοῦσθαι τὰ ὀπωσοῦν ἄξια τῆς αὐτοῦ κτήσεως νομιζόμενα· τῆς δὲ Ρουφίνου γαμετῆς οὖν τῇ θυγατρὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ προσ-¹⁰δραμούσης δέει τοῦ μὴ συναπολέσθαι τῷ ἀνδρὶ, πίστιν δούς ὁ Εὐτρόπιος ἐφῆκεν αὐταῖς εἰς τὴν κατὰ Ἱεροσόλυμα πόλιν ἐκπλεῦσαι, πάλαι μὲν οἰκητήριον Ἰουδαίων οὔσαν, ἀπὸ δὲ τῆς Κωνσταντίνου βασιλείας ὑπὸ Χριστιανῶν τιμωμένην οἰκοδομήμασιν. ἐκεῖναι μὲν οὖν αὐτόθι τὸν λιπόμενον τοῦ βίου διέτριψαν χρόνον¹⁵ Εὐτρόπιος δὲ πάντας, ὧν εἴη τις λόγος, ἐκποδῶν καταστῆσαι a. 396 βουλόμενος, ὡς ἂν μηδεὶς ἕτερος πλὴν αὐτοῦ βασιλεῖ παραδυναστεύῃ, καὶ ἐπὶ Τιμασίῳ στρατιωτικῶν ἡγήσαμένῳ ταγμαῦτων ἀπὸ τῶν Οὐάλεντος καὶ πολλῶν μετασχόντι πολέμων ἐπιβουλήν ἴστυσιν, οὐδεμιᾶς αἰτίας ὑπόσεως. ἦν δὲ ἡ συκοφαντία τοιαύτη²⁰ (9) Βάργος ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας ὁρμώμενος, ἀλλᾶντας ὄνιους ἐπ' ἀγορᾷ προτιθεῖς, ἐπὶ τισιν ἄλοὺς ἀτοπήμασιν ἀπὸ

9 αὐτῶν L margo. 16 εἴη H, ἦν S, εἴ LP. 18 ἀπὸ τῶν Οὐάλεντος] subaudiendam χρόνων. S. 22 usitatus ἐπ' ἀγορᾶς. sed cf. 5 11.

bant, ut et manum eius ubique per urbem circumgestarent, et ab occurrentibus peterent, insatiabili stipem darent.

8. Ac Rufinus quidem, qui compluribus intolerabilium malorum privatim auctor exstiterat et universae rei publicae detrimentum attulerat, dignas admissis facinoribus diris poenas luit. Eutropius autem, opera Stelichoni navata in omnibus quae contra Rufinum ille machinatus fuerat, iam iis quae agerentur in aula plena cum potestate praeerat. ac Rufini quidem facultates sibi maiori ex parte vindicat, cum aliis quoque concessisset, ut ex iis ea sibi numerent quae possideri ab eis posse quoquo modo viderentur. uxori vero filiaeque Rufini, ad ecclesiam Christianorum metu confugientibus, ne cum illo perirent, Eutropius fide data permisit ut Hierosolymorum ad urbem navigarent, quae olim Iudaeorum domicilium fuit, sed ab imperio Constantini a Christianis ornari aedificiis coepit. hic illae reliquum vitae tempus exegerunt. ceterum Eutropius omnes, qui essent alicuius auctoritatis, submovere volens, ne quis alius praeter ipsum potestate imperatori proximus esset, etiam Timasio, qui a Valentis usque temporibus dignitatem magistri militum habuerat et pluribus interfuerat bellis, nulla iusta de causa insidias struit. erat autem huiusmodi calumnia. (9) Bargus oriundus Laodiceae, quod oppidum est Syriae, lucanicarum in foro institor, in flagitiis quibus-

τῆς Λαοδικείας εἰς τὰς Σάρδεις ἦλθε φηγιάς, εἶτα ἀκείνῃσθε φανείσθε οἶος ἦν, ἐπὶ πονηρίᾳ διεβεβήητο. τοῦτον ὁ Τιμάσιος ταῖς Σάρδεσιν ἐπιδημήσας, στωμύλον ἰδὼν δεινὸν τε κολακείᾳ ῥαδίως ὑπαγαγέσθαι τοὺς προστεγγάνοντας, ἠκείνωσάτο τε καὶ παρα-
 5 χορήμια στρατιωτικοῦ τέλους ἔταξεν ἄρχειν· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἑαυτῷ συναπήγαγεν. οὐκ ἐπαινούστων δὲ τῶν ἐν τέλει τὸ γεγονός (ἔτυχε γὰρ πρότερον ὁ Βάργος διὰ τινὰ πονηρέματα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δια-
 10 κὰτὰ Τιμασίον συκοφαντίαν τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰρῶν ἴσθησι κατήγορον αὐτῷ, γραμματίτια δεικνύντα ψευδῆ, βασιλείας ἐπιθυμίαν ἐπιφέροντα Τιμασίῳ. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς προνοκάθητο δικαστῆς, Εὐτρόπιος δὲ παριστώσας, ἐπειδὴ καὶ τὴν ἡγεμονίαν πάντων τῶν βασιλικῶν εἶχε κοιτώνων, τῆς πάσης ψήφου κύριος ἦν. πάντων
 5 δὲ δυσνασχοτόντων ἐφ' οἷς ἀλλαντοπώλης ἄνθρωπος τὸν ἐν ἀρχαῖς καὶ ἀξίαις διαπρέψαντα τοσαύταις ἴστατο κρήνων, ἀνεχώρει μὲν τῆς κρίσεως ὁ βασιλεὺς, ἐπέτρεπε δὲ ταύτην Σατουρνίνῳ καὶ Προκοπίῳ. τοῦτον δὲ ὁ μὲν εἰς βαθὺν γῆρας ἦν προελθὼν καὶ μεγάλαις τετιμημένος ἀξίαις, οὐκ ἔξω δὲ κολακείας, ἀλλ' εἰωθῶς
 10 ἐν ταῖς κρίσεισι τὰς τῶν βασιλεῖ παραδυναστευόντων θεραπεύειν ὁρμάς τε καὶ γνώμας· ὁ δὲ Προκόπιος τοῦ μὲν βασιλέως ἐγγόνει

11 γραμματίτια P. 16 κρήνων h. l. de delatore s. accusatore, qui in iudicium adduxit: εἰς κρίσιν ὑπάγων. H. 18 μὲν εἰς εἰς P. 21 Προκόπιος ab Ammiano (26 14) Petronius patri-
 cius, Valentis socer vocatur: etiam in l. 7 c. Th. de filiis militarium. ergo in nomine fortassis error est apud Zosimum. Valesius. Tille-

dam deprehensus Laodicea Sardes profugerat; ubi cum talem se gereret qualis erat, malitia nobilitatur. hunc Timasius, qui Sardes venerat, cum facetum videret, ac mirum artificem quibusvis hominibus, in quos incideret, assentando facile sibi conciliandis, in familiaritatem admittit et confestim cohorti militum praeficit. nec illo contentus etiam Cpolim secum abducit. hoc factum non probantibus iis qui erant in magistratu, quod Bargo iam ante propter admissa quaedam improba facinora fuisset interdictum ne Cpoli degeret, Eutropius, hominē reperto quo ad struendam Timasio calumniam uteretur, velut instrumento idoneo, summittit hunc accusatorem Timasio, libellos falsos praeferentem, qui affectati crimen imperii Timasio impingerent, imperator iudicis officio fungens praesidebat; Eutropius adstans, qui cubiculis augustalibus in universum praepositus esset, ferendae sententiae penes se potestatem habebat. cum moleste ferrent omnes institorem farcinum tot muneribus atque dignitatibus illustri viro crimen intentare, princeps relicto iudicio id ipsum Saturnino et Procopio committit. horum alter provectoris aetatis erat magnisque perfunctis honoribus, non tamen adulationis expers, sed qui consuesset in iudiciis eorum qui secundum principem summam potentiam obtinebant studiis et animis obsequi. Procopius autem

Zosimus.

Οὐδέποτε κηδεστής, σκαιὸς δὲ τις ὢν καὶ ἀνάγωγος ἔν τισιν ἐδόκει τῆλθῆ μετὰ παρρησίας ἐκφαίνειν. ὥστε ἀμέλει καὶ τότε συννεχθεὶς εἰς τὴν κατὰ Τιμασίον ψῆφον τῷ Σατουρνίνῳ τοῦτο προσέθηκεν, ὡς οὐκ ἔδει Τιμασίον Βάργον εἶναι κατήγορον, οὐδὲ τὸν τοσαύταις ἀρχαῖς διαπρέψαντα καὶ ἀξίαις εὐτελοῦς ἀνθρώπων⁸ καὶ ἀνασεισυρμένον συκοφανταίαις ἀλῶναι, καὶ ὅπερ ἦν ἀποπώτατον, ἐνεργέτην ὑπὸ τοῦ παθόντος εἰς πράγματα πάσχειν. ὦνησε δὲ οὐδὲν ταύτῃ χρησάμενος τῇ παρρησίᾳ Προκόπιος, ἀλλ' ἢ μὲν Σατουρνίνον ψῆφος ἐκράτει σφόδρα ἐπαινεθεῖσα, Τιμάσιος δὲ τῇ Ὁάσεως οἰκῆσει παραδοθεὶς ἀπηλαύνετο, φυλακῆς αὐτὸν δημοσίας¹⁰ παραπεμπούσης. τόπος δὲ ἦν οὗτος λυπρότατος καὶ οὐδενὶ τῶν αὐτῷ παραδιδόμενων ἀναχωρεῖν ἐνδιδούς· ἢ τε γὰρ ἐν μέσῳ γῆ ψαμμώδης οὖσα καὶ παντάπυσιν ἔρημος καὶ ἀοίκητος ἀφαιροῖται τῆς γνώσεως τοὺς ἐπὶ τὴν Ὁασίαν ἀπιόντας, τῶν ἀνέμων τοῖς ἴχνεσι τὴν ψύμμον ἐπιφερόντων, καὶ τῷ μήτε φυτόν μήτε οἰκήσιον εἶναι,¹⁵ γνώρισμα εἰς εἰκασίαν τι καταλιπεῖν τοῖς ὁδοιποροῦσι δυνάμενα. φήμη δὲ ὅμως εἰς ἅπαντας ἦει παρὰ Σαυαγρίου τοῦ παιδὸς ἡρέσθαι Τιμάσιον λέγουσα, διαφυγόντος τοὺς ἐσταλμένους εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ καὶ διὰ τινῶν ἀρπάσαντος τὸν πατέρα ληστῶν. ἀλλ' εἴτε ἀληθῆ ταῦτα ἦν εἴτε Εὐτρόπιῳ χαριζόμενοι ταῦτα ἐν τῷ²⁰ πλήθει δόμοπειραν, οὐκ ἔγνω τις τὸ σαφές, πλὴν ὅτι περ οὔτε Τιμάσιος οὔτε Σαυαγρίος ἐξ ἐκείνου πεφήμασιν.

mont. t. 5 p. 137 rectius κηδεστής interpretatur non soecr sed gener, accedente auctoritate Chrysostomi Ep. ad Rom. de voce κηδεστής vid. Spanh. ad Iuliani or. 1 p. 287. R.

Valentis imperatoris gener fuerat, homo ferox et intractabilis, qui veritatem in nonnullis profiteri libere videretur, adeo quidem ut hoc tempore, in condemnando quidem Timasio cum Saturnino consentiens, illud tamen adiecit, non debuisse Bargum accusatorem dari Timasio, nec virum tot gestis magistratibus dignitatibusque clarum vilis homuncionis et prorsus impuri calumniis opprimi, et (quod esset absurdissimum) bene merito fieri negotium ab eo qui beneficiis affectus esset. non tamen hac usus libertate Procopius quicquam profecit, sed admodum laudata Saturnini sententia vicit. Timasius autem ad inhabitandum Oasim damnatus expellitur, huc eum deducente satellitio publico. is erat locus insigniter sterilis; e quo nemo posset evadere, qui eo deportaretur. nam quod aliunde huc euntibus interfectum solum occurrit, arenosum, vastum prorsus et inhabitatum, notitiam pergentibus in Oasim omnem adimit, tum quod venti vestigiis arenam ingerant, tum etiam quod nec arbor ulla nec domicilium sit, quae indicium aliquod iter facientibus ad coniecturam relinquere possint. fama tamen ad omnes emanavit, a Syagrius filio Timasium ereptum fuisse, qui ad inquirendum se missos evasisset operaque praedonum quorundam patrem rapuisset. sed sive adeo vera istaec erant sive per quasdam Eutropio gratificantes in vulgus spargebantur, nemo quidem certe rem accurate cognoscere potuit, extra quam quod neque Timasius neque Syagrius ex eo tempore conspecti fuerunt.

10. Ὁ δὲ Βάργος, ὡς ἔξω πάσης ὑποψίας καταστήσας
 Εὐτρόπιον οὐκέτι τὴν Τιμασίον δυσμένειαν ὑφορώμενον, ἤξιοῦτο
 στρατιωτικῷ τέλους ἀρχῆς χρήματα φέρειν αὐτῷ κομψὰ δυναμέ-
 νης, καὶ ἀνεχώρει μειζόντων ἐλπίσι δωριῶν βουκολούμενος· ἤγνοε
 5 γὰρ ὡς Εὐτρόπιος τοιοῦτον αὐτὸν φανέντα περὶ Τιμασίον τὸν
 εὐεργέτην καὶ περὶ αὐτὸν ὅμοιον φανήσεσθαι προσεδόκησεν. ἐκδη-
 μήσαντος γοῦν τῆς ἀρχῆς ἕνεκα Βάργου, τὴν τούτῳ συνοικοῦσαν
 γυνυῖκα διὰ τινος αἰτίας ἀπεχθῶς πρὸς αὐτὸν ἔχουσαν πείθουσι
 γραμματεῖα προδοῦναι τῷ βασιλεῖ κατηγορίας φέροντα πλείστας
 10 εἰς τὰ μέγιστα τε τῶν ἐγκλημάτων τὸν Βάργον ἀγοῦσας. ὑπερ
 ἀκηκῶς Εὐτρόπιος εὐθὺς ἤγεν εἰς κρίσιν τὸν ἄνθρωπον καὶ
 ἄλόγῃ παρεδίδου τιμωρίᾳ προεπούση, μεθ' ἣν ἅπαντες θαυμά-
 ζοντες ἅμα καὶ ἀνυμνοῦντες τὸν τῆς Ἀδραστείας ὀφθαλμὸν διετέ-
 λεσαν, ὃν οὐχ οἷον τέ τινα τῶν ἡσεβηκότων κατὰ τι λαθεῖν.

15 Μεθῶν δὲ ἤδη τῷ πλούτῳ καὶ ὑπὲρ τὰ νέφη τῇ φαντασίᾳ
 φέρεσθαι δοκῶν ὁ Εὐτρόπιος ἐν ἄπιασι σχεδὸν τοῖς ἔθνεσιν εἶχε
 τοὺς τὰ πραττόμενα πολυπραγμονοῦντας, καὶ ὅπως ἕκαστος ἔχοι
 τύχης· καὶ οὐδὲν ἦν καθάπαξ ὃ μὴ χρημάτων αὐτῷ κέρδος ἐπῆ-
 γεν. ἄγει τοῖνυν αὐτὸν καὶ κατὰ Ἀβουνδαντίου φθόνος τε ὁμοῦ
 20 καὶ πλεονέξια. ἦν δὲ Ἀβουνδάντιος ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Θράκῃ Σκυ-
 θίας, ἐκ δὲ τῶν Γρατιανοῦ στρατευσάμενος χρόνων καὶ ἐπὶ Θεο-
 δοσίου τιμῶν μεγίστων ἐπιβίβας, ἤδη δὲ καὶ στρατηγὸς καὶ ὑπάτος

1 αὖς add P. 9 γράμματα προσδοῦναι Leunclavius. 18 οὐδὲν
 R: libri οὐδέ.

10. Bargus vero, qui omnis periculi metu liberasset Eutropium non iam inimicitias Timasii suspectas amplius habentem, militum cohortis praefectura donatur, ex qua lucrum habere commodum posset; maiorumque munerum spe deceptus abiit. ignorabat enim Eutropium sibi de eo qui talem erga bene meritum Timasium se gessisset, non nisi consimilem animum erga se quoque pollicitum. cum igitur muneris sui causa Bargus domo profectus esset, iunctam ei matrimonio mulierem, quae esset infesto propter causas quasdam in illum animo, libellos quosdam offerre principi persuadent; quibus accusationes plurimae continerentur et criminum gravissimorum Bargus insimularetur. his auditis hominem Eutropius confestum in ius duci iubet, et convictum merito supplicio punit; quo facto non cessabant omnes oculum Adrastiae tum admirari tum celebrare, quem fieri nequeat ut quisquam nefaria patrantium ullo modo fallat.

Eutropius autem iam opibus ebrius, supraque nubes imaginatione sua se ferri existimans, apud omnes prope nationes habebat qui curiose scrutarentur, quicquid ageretur et quae esset cuiusque fortuna; nec omnino quicquam erat quod ei pecuniae lucrum non ferret. igitur eum adversus Abundantium quoque invidia pariter et avaritia concitat. erat autem Abundantius oriundus e Scythia, Thraciae parte, qui inde usque a Gratiani temporibus militaverat, ac sub Theodosio maximos honores adeptus etiam praefator atque

ἀποδεδειγμένος. ἐπειδὴ καὶ τοῦτον Εὐτρόπιος ἠβουλήθη τῆς οὐσίας τε δημοῦ καὶ πάσης τιμῆς ἐκπεσεῖν, ἔγραφε μὲν ταῦτα ὁ βασιλεύς, ἀπηλαύνετο δὲ Ἀβουνδάντιος τῶν βασιλείων, οἴκησιν τὴν ἐν Φοινίκῃ Σιδῶνα λαχὼν καὶ ἐν ταύτῃ τὸν λοιπὸν χρόνον βεβιωκώς. 5

a. 897 11. Εὐτρόπιος τοίνυν ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει παντάπασιν ἔχων οὐδένα τὸν ἀντιβλέπειν τολμῶντα, μόνον δὲ Στελιχωνα τῶν κατὰ τὴν ἐσπέραν κυριεύοντα πραγμάτων κατὰ νοῦν ἔχων, ἀνελεῖν αὐτῷ διανοεῖτο τὴν ἐπὶ Κωνσταντινουπόλιν ἀφίξιν. ἀναπέθει δὴ τὸν βασιλέα, τέως συναγαγόντα τὴν γερουσίαν, κοινῶ 10 δόγματι τῆς βασιλείας πολέμιον αὐτὸν προσειπεῖν. οὗ δὴ γενομένου Γίλδωνα παραχρῆμα πάσης ἔχοντα τῆς ὑπὸ Καρχηδόνου Λιβύης τὴν ἡγεμονίαν οἰκειωσάμενος, ἀφίστησι διὰ τοῦτου τὴν χώραν τῆς Ὀνωρίου βασιλείας καὶ τῇ Ἀρκαδίου προστίθησιν. ἐπὶ τούτῳ δυσχεραίνοντι καὶ λίαν ἀπορομένῳ Στελιχωνί συνήρατο τὸ 15 ἀπὸ τῆς τύχης αὐτόματον. ἀδελφὸν γὰρ ἔχων ὁ Γίλδων ὃ Μασκέλδηλος ἦν ὄνομα, καὶ τούτῳ διὰ βαρβαρικὴν μανίαν ἐπιβουλεύσας ἠνάγκασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς Στελιχωνα πλεῦσαι καὶ ὅσα παρὰ τῷ ἀδελφοῦ πέπονθεν ἐξειπεῖν. ὁ δὲ δυνάμεις ἄδρᾶς αὐτῷ παραδούς καὶ πλοῖα χορηγήσας ἀρκοῦντα, πολεμήσοντα τῷ Γίλδωνι 20 παραπέμπει. οὗτος ἀναβάς ἔνθα διατρέβοντα τὸν ἀδελφὸν ἠκηκόει, καὶ ἀπαρυσκέυω μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐπιπεσών, μάχης

1 ἐπει δὲ? 8 τῶν S, τὸν LP. 11 προσειπεῖν? 12 Γίλδωνα] uterque codex α pro λ in hoc nomine habet. S. 16 Ammianus Mascizel, alii Mazescel et Mascizel. 21 ἀναβάς aut ἐπιστάς H, cum legeretur ἀναστάς.

consul designatus fuerat. posteaquam hunc quoque voluit Eutropius facultates et dignitatem omnem amittere, saltim id scripto mandat imperator; et mox aula pellitur Abundantius, oppidum Phoeniciae Sidonem habitare iussus, ubi reliquum vitae tempus transegit.

11. Cum ergo iam neminem Cpoli prorsus haberet Eutropius qui eum vel obtueri auderet, solum Stelichonem, arbitrato suo res Occidentis tractantem, animo versans, quo minus ille Cpolim accederet, aditum ei praecludere cogitat. quare principi persuadet ut convocato senatu Stelichonem hostem imperii decreto publico declararet. quo facto mox sibi Gildonem, totius ad Carthaginem pertinentis Africae ducem, adiungit, et eius opera provinciam Honorii principis imperio subtractam Arcadianae dicioni adiicit. eam rem permoleste ferenti nec mediocriter animi dubio Stelichoni quidam se fortuitus casus obtulit, quippe cum Gildo fratrem, quem habebat Masceldelum, furore quodam barbarico appeteret insidiis, ad eam hunc necessitatem redegit ut in Italiam ad Stelichonem navigaret, quaeque perperus a fratre fuisset ei exponeret. is amplius illi copiis traditis suppeditatoque navium idoneo numero, bellum adversus Gildonem gesturum ablegat. posteaquam ad eum locum pervenisset ubi commorari fratrem inaudiverat, atque in

καρτεράς γενομένης τοσούτον ἐκράτησεν ὥστε Γίλδωνα τὸν βίον **a. 398**
ἀπολιπεῖν ἀπαγξάμενον· τοῦτο γὰρ εἴλετο μᾶλλον ἢ ὑπὸ τοῖς πο-
λεμίοις γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν Γίλδωνος ἀδελφὸς ἀποδοὺς τῇ Ὀνω-
ρίου βασιλείᾳ Λιβύην εἰς Ἰταλίαν ἐπαγγίει νενικηκώς· Στελίχων
5 δὲ νεμισήσας ἐπὶ τῷ κατορθώματι θεραπεύειν ἄμωσ προσεποιεῖτο,
χρηστάς· ὑποφαίνων ἐλπίδας. ἐπεὶ δὲ προῖων ἐπὶ τι προδότειον
ἐπὶ ποταμοῦ γεφύρας ἐγένετο, μετὰ δὲ τῶν ἄλλων εἶπετο καὶ ὁ
Μασκέλδηλος αὐτῷ, σύνθημα πρὸς τούτου δεδομένον αὐτοῖς οἱ
δορυφόροι πληροῦντες ὄθοῦσι κατὰ τοῦ ποταμοῦ. καὶ ὁ μὲν
10 Στελίχων ἐγέλα, τὸ δὲ ῥέυμα συναρπάσας ἀπαπνίγει τὸν ἄν-
θρωπον.

12. Ἐντεῦθεν ἡ μὲν Ἐδτροπίου δυσμῆνεια καὶ Στελίχωνος
ἀνεκαλύπτετο καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ἦν· ἀλλοτρίως δὲ
πρὸς ἑαυτοὺς ἔχοντες ἐπὶ πάσης ἀδείας τοῖς τῶν ἀρχομένων κακοῖς
15 ἐνετρέφων, ὁ μὲν ἤδη τὴν θυγατέρα Μαρίαν Ὀνωρίῳ τῷ βασιλεῖ
γαμετὴν δεδωκώς, ὁ δὲ κυριεύων Ἀρκαδίου καθάπερ βοσκήματος.
εἶτε γὰρ κτῆμα περιβλεπτον ἦν τινὶ τῶν ὑπηκόων, εἰς θυτέρου
τούτων μετετίθετο δεσποτείαν, καὶ χροσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἅπας
ἐκ τῶν πρότερον ἐχόντων εἰς αὐτοὺς ἔρρει· πολὺς γὰρ ἦν ὁ τῶν
20 ἀπανταχοῦ συκοφαντούντων ἐσμός, οἷς ἐπιτέτακτο τωιαῦτα κα-
ταμηνύειν.

13. Τῆς δὲ βασιλείας ἐκατέρωθεν οὔσης ἐν τούτοις, ἄπαν- **a. 399**
τες μὲν οἱ τὴν γεουσίαν πληροῦντες ἐπὶ τῇ τῶν πραγμάτων ἐδυσ-

illum imparatum cum exercitu irruisset, acri proelio commisso usque adeo
victor exstitit ut Gildo sibi mortem, laqueo fracta gula, conscisceret. hoc
enim perpeti maluit quam in hostium potestatem venire. Gildonis vero frater,
Africa Honorii regno restituta, victor in Italiam reversus est; cui Stelicho
licet ob rem bene gestam invideret, tamen bonas spes faciens colere se ho-
minem simulat. cum autem aliquando quoddam ad suburbanum prodiret et
in pontem fluminis pervenisset, atque illum cum aliis Masceldelus quoque
comitaretur, satellites ab eo dato signo satisfaciētes hominem in flumen
detrudunt. ibi Stelicho ridere, Masceldelus fluminis abreptus impetu suf-
focari.

12. Hinc iam inimicitiae Stelichonis et Eutropii in apertum erumpere
et in ore omnibus esse. atque his odiis animorum mutuis insistentes omni-
cum licentia subditorum malis insultant, cum iam Stelicho Mariam filiam Ho-
norio principi dedisset uxorem, et Eutropius in Arcadium veluti pecudem
quandam imperium exerceret. nam sive praedium aliquod insigne subditorum
quisquam haberet, ad horum alterius dominium transibat; sive quid auri et
argenti esset, id omne pristinis a possessoribus ad ipsos confluebat, quippe
magnum erat agmen hominum ubique calumniae struentium, quibus horum
deferendorum cura commissa fuerat.

13. Cum esset utrinque hic imperii status, omnes ordinis senatorii pro-
ceres afflictam miseramque rerum conditionem indigne ferebant, praesertim

σχέλαινον κακουχία, οὐκ ἤμιστα δὲ Γαίνης, οὔτε τῆς πρεσβυτέρῳ
 πρεπούσης στρατηγῶ τιμῆς ἀξιούμενος, οὔτε δωρεαῖς ἀπληστίαν
 ἐμπλήσαι βαρβαρικὴν δυνάμενος. ἀπέκναιε δὲ πλεόν αὐτὸν εἰς
 τὴν Εὐτροπίου οἰκίαν χρήματα πάντα εισρέοντα. ἐπὶ τούτοις
 ἀχθόμενος κοινωνὸν ποιεῖται Τριβίγιλδον τῆς σκέψεως. ἦν δὲ
 οὗτος ἀνὴρ φιλοκίνδυνος καὶ πρὸς πᾶσαν ἀπόνοιαν ἐτοιμότατος,
 ἦρχε δὲ οὐ Ῥωμαϊκῶν ἰλῶν ἀλλὰ βαρβάρων ἐνδρυσμένων τῇ Φρυ-
 γία, παρὰ βασιλέως τὴν τούτων λαβῶν ἐπιμέλειαν. οὗτος ἐπὶ
 τὴν Φρυγίαν ἐθέλειν ἐκδημῆσαι προσποιούμενος, ὅπως ἂν ἐπι-
 σκέψαιτο τοὺς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένους βαρβάρους, ἐπὶ τούτῳ τε¹⁰
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξορμήσας ἐχώρει. παραλαβὼν δὲ τοὺς
 βαρβάρους ὧν τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν, ἅπαντα ἐπήει τὰ ἐν μέσῳ,
 φόνου μὲν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἢ παιδίων οὐκ ἀπεχόμενος, τὰ δὲ
 ἐν ποσὶ ληϊζόμενος· ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοσοῦτο πλῆθος συνήγαγεν
 οἰκετῶν καὶ ἄλλως ἀπερριμμένων ἀνθρώπων ὥστε εἰς ἔσχατον κιν-¹⁵
 δύνου τὴν Ἀσίαν ἄπισαν ἀπαγαγεῖν. ἦ τε γὰρ Λυδία πάσης ἐν-
 πέπληστο ταραχῆς, πάντων ὡς εἰπεῖν ἐπὶ τὰ Φυλάσσια φυγόντων
 καὶ ἕμα τοῖς σφετέροις ἄπισιν ἐπὶ τὰς νήσους ἢ ἄλλοθί ποι δια-
 πλεόντων· καὶ ἡ πύραλος δὲ Ἀσία τὸν κίνδυνον ὅσον οὐδέπω θεω-
 ρήσειν ἐπιστησόμενον αὐτῇ προσεδόκα. (14) ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα²⁰
 τῷ βασιλεύοντι συνηγγέλθη, λόγον μὲν οὐδένα τῆς κοινῆς ἐποιεῖτο

1 πρεσβυτέρῳ om P. 3 pro δυνάμενος sententia duo requirere
 videtur, δυναμένοις θεραπευόμενος. S. 5 in LP aliquoties vel
 Τριβίγιλδος vel Τριβίλιδος scribitur. S. Claudianus Targibilus;
 fortasse metri causa. R. 14 ante ἐν ὀλίγῳ desideratur copula
 καί, vel τε post eas ipsas voces. S. nisi malis καὶ ante φόνον.

Gaius, qui nec convenientem duci provectoris aetatis honorem consequeretur, nec muneribus ob insatiabilem animi barbari libidinem expleri posset; quem denique magis etiam ureret, quod omnes in Eutropii domum pecuniae derivarentur. has ob causas indignatus socium sibi consilii Tribigildum adiungit. is periculis obeundis praesenti vir erat animo, et quodvis ad facinus audendum promptissimus. nec alis equestribus Romanis sed barbaris, in Phrygia collocatis, praeerat, quarum erat illi a principe data cura. hic in Phrygiam proficisci se velle simulat, ut militantes sub se barbaros inspiceret; eoque nomine Cpoli digressus abit. cumque barbaros secum sumpsisset, quorum dux erat, quicquid esset in itinere medio situm invadit; nec virorum aut mulierum aut puerorum caedibus abstinens, et obvia quaeque diripiens, per exiguo tempore tantam coegit multitudinem calorum aliarumque vilium personarum, ut Asiam totam in extremum discrimen adduceret. nam et plena tumultus Lydiae penitus erat, fere omnibus ad loca maritima confugientibus et cum suis universis ad insulas aliove navigantibus, et Asia mari finitima periculum iam imminens, quantum alias unquam, se conspecturam videbatur. (14) haec ubi nuntiata principi fuissent, nullam ille publicae calamita-

συμποραῖς (οὐδὲ γὰρ οἷός τε ἦν συνιδεῖν τὸ πρακτέον ἐσχάτως ἀνόητος ὢν), Εὐτροπίῳ δὲ τὴν πᾶσαν ἔδωκε τῆς βασιλείας οἰκονομίαν. ὁ δὲ Γαίτην αἰρεῖται καὶ Λέοντα στρατηγούς, τὸν μὲν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκπέμψων ἐπέλευσόμενον τοῖς κατέχουσι ταύτην 5 βαρβάροις ἢ ἄλλως μιγάσιν ἀνθρώποις, Γαίτην δὲ διὰ τῆς Θράκης καὶ τῶν τοῦ Ἑλλησπόντου στενῶν ἀπαντήσοντα τοῖς πολεμίοις, εἰ καὶ τοῖς τόποις ἐκείνοις ἐνοχλοῦντας θεάσασαιτο. Λέων μὲν οὖν ὁ τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν συμβεβηκόσι βοηθῆσαι ταχθεὶς ἀρετῆς μὲν οὐδ' ἥστινοσοῦν μετεilhφει στρατηγικῆς, οὐδ' ἄλλον τινὸς ἀξίου 10 πρὸς τοῦτο τύχης αὐτὸν ἀγαγεῖν, πλὴν ὅτι πρὸς Εὐτρόπιον εἶχεν οἰκείως· Γαίτης δὲ τὴν ἐπὶ Θράκην ἐστέλλετο, κωλύσων τὴν δι' Ἑλλησπόντου τῶν ἕμα Τριβιγίλδω διάβασιν, ναυμαχῆσων τε αὐτοῖς, εἰ καὶ τοῦτου γένοιτο χρεία. ταύτη διαταχθέντες οἱ στρατηγοὶ τὰς δυνάμεις ἀπήγον, ὅπερ ἕκαστος ἔλαχε. Γαίτης δέ, ἃ 15 συνέκειτο πρὸς Τριβιγίλδον αὐτῷ λαβὼν κατὰ νοῦν, καὶ ὡς ἐνέστηκεν ὁ καιρὸς ἀντιλαβέσθαι κελεύων τῆς ἐγχειρήσεως, ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον ἄγειν Τριβιγίλδω τὴν στρατιάν ἐκλευεν. εἰ μὲν οὖν ἔπερ ἐφρόνει κατὰ τῆς πολιτείας ἐταμιεύσατο καὶ ἡσυχῇ μετὰ τῶν οὖν αὐτῷ βαρβάρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτυχεν ἔξορμήσας, 20 πάντως ἂν ἐξέβουινεν αὐτῷ τὸ βεβουλευμένον εἰς τέλος, καὶ ἦ τε Ἀσία πᾶσα κατεῖληπτο καὶ συναπολέσθαι ταύτη τὴν ἑώρα οὐδὲν ἦν τὸ κωλύον. ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατεῖα φυλάττεσθαι τὰς πόλεις ἐβούλετο τέως ἢ τίχῃ, Γαίτης μὲν τῷ προσόντι φῦσει

tis rationem habere (nec enim perspicere poterat quid agendum esset, extreme stolidus homo) sed Eutropio totam administrationem imperii tradere. is et Gainam et Leonem duces eligit, hunc ablegaturus in Asiam, ut obtinentes eam barbaros vel alioqui promiscue collecticios adoriretur, Gainam per Thraciam et Hellespontū dimissurus angustias, hostibus ibidem occurrurum, si et istaec loca vexari ab eis conspexisset. ac Leo sane, qui rebus Asiaticis opem ferre iussus fuit, nulla prorsus imperatoria virtute praeditus erat, nec alia dote quapiam quae ad hanc fortunam eum provehere mereretur, uno excepto, quod Eutropio familiaris esset. Gainas in Thraciam mittebatur, quo minus per Hellespontum Tribigildi milites transierent prohiberetur; ac navali quoque proelio cum eis congressurus, si quidem usus ita posceret. in hunc modum ordinati duces eo copias abducunt quo sortitus quisque fuerat. Gainas iis ad animum revocatis de quibus inter ipsum et Tribigildum convenerat, quodque iam tempus appetisset quo coeptum exsequi conatum deberet, Tribigildo suas ut copias ad Hellespontum duceret imperat. enimvero si quae contra rem publicam mente conceperat occultasset, ac pacate cum barbaris suis Cpoli fuisset egressus, omnino successurum erat ei quod ceperat consilium, Asiaque tota fuisset occupata; nec quo minus ea perdita simul et Oriens periret, quicquam erat omnino quod prohiberet. sed quando adhuc urbes illas imperio Romano fortuna salvas esse volebat, a natura barbaris

θερμῶ καὶ μαυιώδει τοῖς βαρβάροις ἐξενεχθεὶς ἀπεχώρει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὄλην ὡς εἶπεν τὴν ἔξουσίαν τοῦ πολέμου παραλαβῶν, οὕτω δὲ σχεδὸν εἰς τὴν Ἡράκλειαν ἀφιγμένος τῷ Τριβιγίλδῳ τὸ πρακτέον ἐσήμαινεν, ὃ δὲ ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον οὐκ ἔγνω χωρεῖν δέει τοῦ μὴ περιπεσεῖν ταῖς αὐτόθι καθεσταμέναις δυνάμεσι, πᾶσαν δὲ καταστρεψάμενος τὴν Φρυγίαν προσέβαλλε καὶ Πισιδίαις, καὶ κωλύματος οὐδενὸς πειραθεὶς ἀπῆει πάντα πορθῶν, τούτων δὲ ἀπαγγελλομένων ὃ μὲν Γαίνης οὐδένα τῶν πολεμουμένων ἐποιεῖτο λόγον, οἷα δὲ κατὰ νοῦν ἔχων ὄσα πρὸς αὐτὸν Τριβιγίλδῳ συνέκειτο, (15) Ἄτων δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἑλλή-¹⁰σποντον διέτριψε τόποις, οὔτε συμπεσεῖν ἐς μάχην Τριβιγίλδῳ θαρρῶν, καὶ ἕμα δεδιέναι φάσκων μὴ ποτε δι' ἑτέρας ὁδοῦ μέρος τι τῆς στρατιᾶς ἐκπέμψας Τριβιγίλδος τὰ περὶ τὸν Ἑλλήσποντον λάθῃ χωρῖα καταστρεψάμενος. συνέβαινε τοίνυν, ὄντος οὐδενὸς ἐμποδίου τῷ Τριβιγίλδῳ, πᾶσαν μὲν κατὰ κράτος ἀλίσκεσθαι¹⁵ πόλιν, ἀναιρεῖσθαι τε πάντας τοὺς οἰκήτορας ἕμα τοῖς στρατιώταις, βάρβαρον δὲ σύμμαχον Ῥωμαίων εἶναι οὐδένα· τοῖς γὰρ δημοσίοις ἐν ταῖς συμβολαῖς ἀναμυγνύμενοι κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπηκόων ἐχώρον, ὃ δὲ Γαίνης ἐπὶ ταῖς Ῥωμαίων ἔχθεσθαι δοκῶν συμφοραῖς, θαυμάζειν προσεποιεῖτο τὰ Τριβιγίλδου στρατη-²⁰γήματα, καὶ ἀνανταγώνιστον ἔλεγεν εἶναι φρονήσει καὶ ἀγγυνοῖ μᾶλλον ἢ δυνάμει πλεονεκτοῦντα, περαιωθεὶς δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν

4 ἐπὶ μὲν τὸν? 11 cum praepositione legi potest ἐνδιέτριψε, nisi eam articulo τοῖς praeponeere aut cum eodem subaudire malis. δ. 20 προσεποιεῖτο Leunclavius; ὅπως ἐποίηε LP.

Insito calore furoreque Gainas abreptus Cpoli discedit, universa propemodum belli potestate accepta, cumque vix Heracliam pervenisset, Tribigildo quid agendum esset significat, ille vero minime versus Hellepontum progredi statuit, veritus ne in constitutas istis copias incideret; sed vastata penitus Phrygia Pisidas adortus est; nec ullum expertus impedimentum, cuncta populatus abiit. quae res cum nuntiarentur, nullam Gainas eorum qui bello premebantur rationem habere, memor eorum de quibus ipsi cum Tribigildo convenisset. (15) interim Leo sitis ad Hellepontum locis immoratur, qui nec proelio congruere cum Tribigildo auderet, simulque vereri se diceret ne forte Tribigildus per aliam viam parte quadam copiarum emissa ex improvise agros ad Hellepontum depopularetur. quapropter accidit ut nulla re Tribigildum impediendo quaevis oppida per vim caperentur, omnes illorum incolae cum ipsis militibus interficerentur, nemo denique barbarus a Romanorum partibus staret. nam ad suae nationis homines in ipsis semet aggregando conflictibus, adversus Romanorum subditos pedem inferebant. Gainas autem, qui Romanorum calamitates indigno videretur animo ferre, mirari se Tribigildi stratagemata simulat, quem prudentia diceret insuperabilem et sagacitate potius quam viribus hostem vincere. cum transiecisset in

ἐπεξῆει μὲν οὐδένι, περιεώρα δὲ τὴν τῶν πόλεων καὶ τῆς χώρας ἀπώλειαν, ἐπακολοθῶν μόνον· καὶ τὰ γινόμενα τρόπον τινα θεωρῶν ἐκυραδοῦκε τὴν ἐπὶ τὴν ἑώραν τοῦ Τριβιγίλδου διάβασιν, ἐκπέμπων μὲν αὐτῷ λάθρα δυνάμεις συνεπιλαμβανομένους οἷς ἐπέ-
 5 χείρει, μήπω δὲ τὴν ἑαυτοῦ περὶ τὰ πράγματα γνώμην ἐπίδειξας. εἰ μὲν οὖν ἐπελθῶν τὴν Φρυγίαν ὁ Τριβιγίλδος μὴ τὴν ἐπὶ Πισιδίαν ἀλλ' εὐθὺς ἐπὶ Λυδίαν ἐχώρησεν, οὐδὲν ἄν ἐκώλυσε ταύτης ἀκοντιῖ κατὰ κράτος αἰρεθείσης συναπολέσθαι καὶ τὴν Ἰωνίαν αὐτῇ, κἀκείθεν αὐτὸν ἐπὶ τὰς νήσους σκάφεισι διαβάντα, καὶ ναυ-
 10 τικὸν ὅσον ἐβούλετο πορισάμενον, ἀπασάν τε τὴν ἑώραν διαδραμεῖν καὶ μέχρις Αἰγύπτου πάντα λήσασθαι, μηδεμιᾶς ἀξιωμαχοῦ δυνάμειος οὔσης. ἔπει δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔλαβε κατὰ νοῦν, ἔγνω δὲ τῇ Παμφυλίᾳ Πισιδίαις ἡμοροῦσῃ τὰς δυνάμεις ἐπαγαγεῖν, ὁδοῖς μὲν ἔτυχε δυσσεμβάτοις καὶ ἵππασίᾳ παντάπασιν ἀπροσίτοις, στρα-
 15 τοπέδου δὲ οὐδενὸς ἐναντιουμένου Οὐαλεντίνος τις τὴν Σέληνην οἰκῶν (πολιχνή δ' αὐτῇ Παμφυλίαις ἐστίν, ἐπὶ λόφον κειμένη) παιδείας μετρίως ἡμέμενος καὶ πείρας οὐκ ἔξω τυγχάνων πολεμικῆς, συναγαγῶν οἰκετῶν πληθὸς καὶ γεωργῶν, ταῖς πρὸς τοὺς γειτνιώντας ληστὰς συνεχέσει μάχαις γεγυμνασμένους, εἰς τοὺς
 20 ὑπερκειμένους τῶν παρόδων ἔστησε λόφους, ὡς ἄν θεωροῦντες ἄπαντας τοὺς διὰ τῆς ὁδοῦ πορευομένους αὐτοὶ μὴ φαίνοντο, κἄν εἰ ἡμέρας οὔσης οἱ ἐναντίοι διαβαίνοιεν. (16) τοῦ δὲ Τριβιγίλ-

β ἐπὶ τὴν ἑώραν] res postulare videtur ἐπὶ τὴν ἑώραν. R. 5 γνώμην om LP. 6 τὴν Φρυγ.] ἐπὶ τὴν Φρυγ. L. 14 ἐνέ-
 τυχε vel περιέτρυχε mavult S.

Asiam, neminem aggreditur, sed urbium et agrorum excidio neglecto, tantumque subsequens hostem et quodammodo spectator eorum quae gererentur, Tribigildi in Orientem progressum exspectat, clam copias ad eum mittens auxilio futuras ad ea quae moliretur; necdum sua de rebus institutis patefacta sententia, quodsi Tribigildus Phrygiam ingressus non Pisidiam versus sed in Lydiam protinus contendisset, nihil fuisset impedimento quo minus ea nullo labore per vim capta simul et Ionia periisset; unde navigiis transvectus in insulas, comparata classe quantam quidem vellet, universum percurrisset Orientem, et nullis idoneis copiis resistentibus ad Aegyptum usque cuncta diripisset. at enim quod haec ad animum ei non accidisset, copiasque ducere statuisset in Pamphyliam finitimam Pisidis, in itinera multum impedita et equitatu prorsus inaccessa incidit. cum nullus eis obsisteret exercitus, Valentinus quidam, Selgae municeps, quod Pamphyliae oppidulum est in colle situm, homo mediocriter eruditus et rei bellicae non omnino rudis, mancipiorum et agricolarum multitudine collecta, quotquot erant exerciti pugnibus adversus vicinos praedones continuis, in colles constituit, his imminentes locis per quae transeundum erat, ut adspicientes universos iter istuc facientes ipsi prorsus a nemine conspicerentur, licet hostes interdiu transirent.

δου διὰ τῆς ὀμαλωτέρας ὁδοῦ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ βαρβάρων ἐπὶ τὰ κάτω μέρη τῆς Παμφυλίας ἐλάσαντος, ἐλθόντος τε ἔτι νυκτὸς οὔσης εἰς τοὺς ὑποκειμένους τῇ Σέλιγῃ τόπους, ἐβάλλοντο σφενδόνας οἱ βάρβαροι συνεχέσιν, ἀφιεμένων πετρῶν χειροπλήθων καὶ ἔτι μειζόνων· ἦν γὰρ ἐξ ὑπερδείων ῥαδία καὶ ἡ τῶν ἀδρύτερων ἄφρασις λίθων. ἀποφυγῆς δὲ οὐκ οὔσης — ἦν γὰρ κατὰ μὲν τὸ ἕτερον τῆς ὁδοῦ μέρος λίμνη βαθεῖα καὶ τέλματα, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄνοδος στενή, δυοῖν μόλις ἀνδράσι πάροδον ἐνδιδοῦσα· κυκλοειδῆ δὲ τὴν ἄνοδον οὖσαν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι κοχλίαν, τῇ θάσει τοῦ ζῦου παρεμφερώς. τοῦτον ἐφύλαττε τὸν τόπον Φλωρέντιός τις, συμμάχους ἔχων εἰς τὸ κωλύσαι τοὺς περρωμένους διαβαίνειν ἀρκοῦντας. ἐν τούτοις ἀπειλημμένοι τοῖς τόποις οἱ βάρβαροι καὶ τῷ πλήθει καὶ μεγέθει τῶν λίθων βαλλόμενοι κατὰ τὸ πολὺ διεφθείροντο μέρος· κατὰ στενοχωρουμένων γὰρ αὐτῶν οἱ λίθοι πίπτοντες οὐ διημιάρτανον φόνου. πολλῆς τοίνυν ἐχούσης¹⁵ αὐτοὺς ἀπορίας, οἱ μὲν πλείους εἰς τὴν λίμνην ἑαυτοὺς μετὰ τῶν ἵππων ἀφῆκαν, καὶ τὸν ἀπὸ τῶν πετρῶν φεύγοντες θάνατον ἐν τοῖς τέλμασι διεφθάρησαν, Τριβίγιλδος δὲ ἕμα τριακοσίοις ἀναβάς ἐπὶ τὸν κοχλίαν, καὶ χρήμασιν ὅτι πλείστοις τὸν Φλωρέντιον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ φύλακας ὑπελθόν, ὠνεῖται τὴν πάροδον· καὶ²⁰ τούτῳ τῷ τρόπῳ διαφυγὼν τοὺς λοιποὺς ἅπαντας περιεῖδεν ἄρδην ἀπολουμένους.

14 καταστενοχωρουμένων vulgo.

(16) posteaquam Tribigildus itinere magis plano ad inferiora Pamphyliæ loca cum barbaris suis adequitasset ac noctu ad subiecta Selgæ loca pervenisset, continuis barbari fundarum ictibus petebantur, excussis eius magnitudinis lapidibus qui manus implerent, atque etiam maioribus. quippe de locis superioribus etiam lapidum paulo maiorum iactus facilis erat, cum autem nullum esset effugium (nam ex altera viæ parte stagnum profundum et paludes erant, ex altera quidem artus adscensus, qui transitus vix duobus viris praebebat; adscensus hunc, qui erat orbicularis, ob similitudinem animalis incolæ cochleam vocant; hunc vero locum Florentius quidam cum praesidio tenebat, cum tot militiae socios secum haberet, quot quidem ad impediendos eos qui transire conarentur sufficerent) intercepti hisce locis barbari, et copia magnitudineque saxorum obruti, maiori ex parte peribant. nam quod in angustum cogerebantur, decedentes in eos lapides aberrare non poterant quin aliquos occiderent. itaque consilii vehementer inopes in stagnum se complures una cum equis demiserunt; dumque mortem vitant, quæ a saxis immineret, in paludibus extincti sunt. Tribigildus autem cum trecentis conscensa cochlea, maximaque pecunia corrupto Florentio, cum militibus praesidiariis transitum redimit; eoque modo cum evasisset, reliquos omnes funditus deleri passus est.

Τούτων δὴ τὸν τρόπον οἰηθεὶς ὁ Τριβίγιλδος τὸν ἐπαχθέντα παρὰ Οὐαλεντίνου κίνδυνον αὐτῷ διαπεφηνῆναι, τῶν πρότερον οὐκ ἐλάττωσι καθόστατο κινδύνοις περιπετής. ἅπαντες γὰρ ὡς εἶπεῖν οἱ τῶν πόλεων οἰκήτορες, τοῖς παρατυχοῦσιν ἐξοπλισάμενοι, 5 συνέκλεισαν αὐτὸν ἅμα τοῖς συμφυγαῦσι τριακασίοις ἐν μέσῳ τοῦ Μέλανος ποταμοῦ καὶ τοῦ Εὐρυνμέδοντος, ὧν ὁ μὲν ἐπέκεινα διαβαίνει τῆς Σίδης, ὁ δὲ παραρρεῖ τῇ Ἀσπένδῳ. στενοχωρούμενος δὲ καὶ ἀπορῶν ὁ τι πράξει, πρὸς τὸν Γαίτην διεπρεσβεύετο. ὁ δὲ δυσχεραίνων ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν, οὐπω δὲ ἦν εἶχε περὶ τὴν 10 ἐπανάστασιν γνώμην ἐμφαίνων, Λέοντα τὸν ὑποστρατηγοῦντα βοηθήσοντα τοῖς κατὰ Παμφυλίαν ἐξέπεμπε, ἐπιθησόμενον τοῖς ἀμφὶ Τριβίγιλδον ἅμα Οὐαλεντίνῳ καὶ οὐ συγχωρήσοντα τοὺς ποταμοὺς διαβῆναι. ὁ δὲ ἀνειμένος ὧν φύσει καὶ τρυφῇ πάσῃ τὸν βίον ἐκδεδωκῶς ὅμως ἐπολεῖ τὸ κελυόμενον. (17) ὁ δὲ Γαίτης 5 νης δεδιὼς μὴ ποτε πανταχόθεν ὁ Τριβίγιλδος πολιορκούμενος, οὐκ ἔχων ἀξιόμαχον δύναμιν, ἄρδην ἀπόλοιτο, τῶν συνόντων αὐτῷ βαρβάρων λόχους ἄλλους ἐκ' ἄλλοις ἐπέμπε τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, ἥπως αὐτὰ τε κατὰ βραχὺ διαφθείροιντο καὶ Τριβίγιλδῳ φυγῆς εὐρυχωρία δοθείη. συνέπιπτον τοίνυν οἱ παρὰ Γαίθου 10 δεδομένοι Λέοντι πρὸς βοήθειαν βάρβαροι Ῥωμαίων καὶ παντὶ, καὶ τὴν μὲν χώραν ἐλήϊζοντο, τοὺς δὲ στρατιώτας ἀνήρουν. καὶ οὐκ ἀνῆκαν ἅπαντα ἐπιόντες, ἕως ὅτε τὴν ὑπὸ Λέοντι

7 παραρρεῖ] διαρρεῖ libri.

10 frequentius dicit ἐμφαίνειν. R.

17 ἐπέπεμπε?

20 καὶ in P expuncta est, et forsan in τῷ mu-

tanda. S.

Ratus hac ratione Tribigildus eo se liberatum periculo quod Valentinus ipsi creaverat, in alia prioribus non minora praeceps actus est. nam universi propemodum oppidorum incolae, correptis armis obvius, eum cum trecentis illis fugae sociis intra Melanem et Eurymedontem amnes concluderunt, quorum alter supra Sidam labitur, alter Aspendum interfuit. in artum coactus, et quid ageret nesciens, suos ad Gainam mittit. is permolestus quidem ferens ea quae accidissent, quod tamen necdum animi sui de rebellione sententiam aperiret, Leonem secundum ab se ducem mittit, qui Pamphyliis opem ferret, et cum Valentino Tribigildi copias adoriretur, nec amnes ab eis transiri permitteret. Leo, quamvis natura vecors et omni luxuria deditus, tamen quod imperatum erat fecit. (17) Gainas autem veritus ne forte, dum Tribigildus ab omni parte oppugnatur, qui pares adversariis copias non haberet, ad interneccionem deleteretur, barbarorum, quos secum habebat, cohortes alias super alias in castra Romana mittit, ut ea paulatim absumerentur et commodum Tribigildus fugiendi spatium consequeretur. itaque barbari, quos Leoni Gainas in auxilium miserat, in quosvis Romanos irruunt, regionem depopulantur, milites interficiunt; nec omnia desinunt invadere, donec exercitum Leo-

σὺν αὐτῷ τῷ στρατηγῷ κατεδαπάνησαν δόναμιν καὶ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν χώραν ἔρημον πεποιήκυσιν, ὥστε καὶ τὸ τῷ Γαίνῃ σπουδαζόμενον εἰς ἔργον ἐκβῆναι· διαφυγῶν γὰρ ἐκ τῆς Παμφυλίας ὁ Τριβίγιλδος χαλεπωτέρας τῶν προτέρων ταῖς ἐν Φρυγίᾳ πόλεσιν ἐπέθηκε συμφοράς. ὁ δὲ Γαίνης ἑξαίρων εἰς ὕψος τὰς τούτου τῷ βασιλεῖ κατορθώματα, τοσοῦτον ἐπέθηκεν αὐτοῦ φόβον τῇ γερουσίᾳ καὶ τοῖς περὶ τὴν ἀλλήν ἄπυσιν, ὥστε ἠπελλεῖ καὶ τοῖς καθ' Ἑλλησποντον αὐτὸν ἐπελεύσεσθαι τόποις καὶ ὅσον οὐδέπω πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιήσειν, εἰ μὴ τὰ σπουδαζόμενα τῷ πολεμῶ τῆς παρὰ τοῦ βασιλέως ἀξιοθεῖη προνοίας. ταῦτα δὲ ὁ 10 Γαίνης ἐμηχανᾶτο λανθάνειν τε αὐτὸν ἐθέλων ὅπως ἐφρόνει, καὶ διὰ τῶν εἰς Τριβίγιλδον ἀναφερομένων τοῖς αὐτῷ κατὰ νοῦν οὖσαν ἔργον ἐπιθεῖναι βουλόμενος· ἀπέκναιε γὰρ αὐτὸν οὐ τὸ παροῦσθαι τοσοῦτον ὅσον Εὐτρόπιος εἰς ἀκρότατον ἤκων ἤδη δυνάμειος, ὥστε καὶ εἰς ὑπάτους ἀναρρηθῆναι καὶ τῷ χρόνῳ φέρεσθαι τὴν 15 τούτου προσηγορίαν καὶ τιμηθῆναι τῇ τῶν πατρικίων ἀξίᾳ. ταῦτα μάλιστα τὸν Γαίνην ἐκίνησεν εἰς τὴν τῶν κοινῶν ἐπιναύστασις. κυρασκνευζόμενος δὲ τῇ γνώμῃ πρὸς τοῦτο πρότερον Εὐτροπίῳ θάνατον ἔγκω βουλευσάι· καὶ κατὰ τὴν Φρυγίαν ἔτι διατρίβων ἐκπέμπει πρὸς βασιλέα λέγων ὡς ἀπειρήκοι τῇ περὶ τὰ πολέμια 20 Τριβίγιλδον δεινότητι, καὶ ἄλλως οὐχ οἷόν τε φέρειν τὴν τούτῳ μανίαν οὐδὲ τὴν Ἀσίαν τῶν ἐπικειμένων αὐτῇ κινδύνων ἑλευθερωθῆναι, πλὴν εἰ μὴ ταῖς αἰτήσεσιν αὐτοῦ βασιλεὺς ἐνδοῦναι πεισθεῖη. τὰ δὲ τῶν αἰτήσεων εἶναι τὸν τῶν πάντων κακῶν αἰτιώ-

nis cum ipso duce prorsus absumpsissent, totamque propemodum regionem vastam et desertam reddidissent; quo factum ut, quod studiose Gainas expetebat, reapse contingeret. quippe cum e Pamphylia Tribigildus evasisset, graviores quam antea calamitates Phrygiae civitatibus intulit. Gainas autem mirifice principi facinora Tribigildi extollere tantumque metum illius senatui pariter et aulicis universis inficere, ut etiam venturum ad Hellespontum diceret, tantumque non sursum deorsum acturum omnia, ni princeps hostia postulata respicere dignatus esset. haec autem arte Gainas agebat, qui principem ignorare vellet animi sui sententiam; et per ea quae in Tribigildum conferrentur animi sui cogitata perficere cuperet. non enim tantopere contemptus urebat hominem quantum Eutropius ad summum iam potentiae fastigium elatus, adeo quidem ut etiam inter consules designaretur, et annus nomen eius ferret, et patriciorum denique ipse dignitatem adeptus esset. haec maxime Gainam ad invadendam rem publicam permoverunt; quam ad rem cum animo iam paratus esset, prius Eutropio mortem moliri statuit. itaque cum adhuc in Phrygia degeret, mittit ad imperatorem qui diceret se iam propter insignem Tribigildi bellicis in rebus sollertiam animum despondisse, nec ceteroquin furorem huius sustineri posse vel Asiam ab urgentibus eam periculis liberari, nisi postulatis eius assentiri princeps animum indixisset. postulata vero haec erant, ut malorum omnium maximus auctor Eu-

τατον Εὐτρόπιον ἐκδοθῆναι οἱ πρὸς τὸ πρῶττειν εἰς αὐτὸν ὃ τι
 βούλοιο. (18) ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος ἀκροῶς ἅμα τε
 εἰσκαλεῖ τὸν Εὐτρόπιον καὶ τῆς ἀξίας παραλύσας ἀφῆκεν. ὁ δὲ
 δρομαῖος ἐπὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐχώρησεν ἐκκλησίαν, ἔχουσαν
 5 ἕξ ἐκείνου τὸ ἄσυλον. ἐπεὶ δὲ πολὺς ἦν ὁ Γαίνης οὐκ ἄλλως
 ἀνήσειν λέγων τὸν Τριβίγιλδον, εἰ μὴ Εὐτρόπιος ἐκποδῶν γένοιτο,
 καὶ παρὰ τὸν ἐπὶ τῷ ἄσυλῳ τῶν ἐκκλησιῶν τεθέντα νόμον ἔξαρ-
 πύσαντες αὐτὸν εἰς τὴν Κύπρον ἐκπέμπουσιν, ὑπὸ φυλακὴν ἀκριβῆ
 καταστήσαντες. ἐπικειμένου δὲ Γαίνου καὶ πρὸς τὴν ἀναίρεισιν
 0 αὐτοῦ τὸν Ἀρκάδιον συνελάνοντος, σοφίζόμενοι τὸν ὄρκον οἱ τὰ
 περὶ βασιλέα διατιθέντες ὃν ἔντευχεν Εὐτρόπιος εἰληφῶς ἦνίκα τῆς
 ἐκκλησίας ἔξελλετο, μετέπεμπτον μὲν ἐκ τῆς Κύπρου ποιοῦνται,
 ὡσπερ δὲ ὁμομοχότες ὄντι κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐτῷ
 θάνατον μὴ ἐπάγειν, εἰς Χαλκηδὸνα πέμπαντες ἀποσφάττουσιν.
 Ἡ Εὐτροπίῳ μὲν οὖν ἡ τύχη κατ' ἀμφοτέρα παραλόγως ἐχρήσατο,
 πρὸς ἕπος ἄρμισα τοσοῦτον ὅσον οὐδὲ εἰς πώποτε τῶν ἐνοούχων
 ἀνεβιβάσθη, θάνατόν τε ἐπαγαγοῦσα διὰ τὸ μῖσος ὃ πρὸς αὐτὸν
 οἱ τῇ πολιτεία πολεμοῦντες ἔλεγον ἔχειν.

Ὁ δὲ Γαίνης ἤδη πᾶσιν ὧν πρόδηλος ὡς εἰς νεωτερισμὸν
 φέρεται, λανθάνειν ὁμως ἐνόμιζε· καὶ Τριβιγίλδον γνώμης κέρριος
 ὧν οἷα καὶ δυνάμει προέχων καὶ ἀξιώσει, τὸ τούτου πρόσωπον
 ὑποδύμενος σπονδὰς πρὸς τὸν βασιλέα ποιεῖται, καὶ ὄρκους ὑπο-

5 οὐ καλῶς LP.

20 φέρεται vulgo.

tropius sibi dederetur, in quem ipse statueret quicquid vellet. (18) his au-
 ditis Arcadius et accessit Eutropium et abrogata dignitate dimittit. Eutro-
 pius se cursu Christianorum ad ecclesiam confert, quae ab illo ius asyli habe-
 bat. quia vero Gainas instabat, Tribigildum aliter de suo quicquam remis-
 surum impetu negans, nisi de medio tolleretur Eutropius, etiam contra le-
 gem, qua ius asyli sancitum est ecclesiis, hominem inde abreptum in Cyprum
 relegant, accuratae custodiae traditum. urgente vero Gaina et ad caedem
 eius Arcadium impellente, tandem illi qui res imperatoris administrabant, ius-
 iurandum Eutropio praestitum, cum extraheretur ex ecclesia, per cavillatio-
 nem eludentes, eum e Cypro revocant; quasi iurassent non se morte mul-
 tatos ipsam dum Cpoli esset, Chalcedonem missum interficiunt. et Eutro-
 pio quidem in utramque partem insolito fortuna modo quodam est usa. nam
 et tantum ad culmen eum evexit quantum nullus eunuchorum umquam attigit,
 et neci dedit propter odium, quo se illum persequi hostes rei publicae di-
 cerent.

Ceterum Gainas, quem iam manifesto constaret universis ad res novas
 tendere, tamen id clam adhuc esse putabat. cumque sua in potestate Tribi-
 gildi animum haberet, quod potentia pariter et auctoritate praestaret, per-
 sonam eius gerens pacem cum principe facit, ac praestitis ultro citroque sa-

σχῶν καὶ λαβῶν διὰ Φρυγίας ἀνέστρεψε καὶ Λυδίας. ἐρείπετο δὲ αὐτῶ καὶ ὁ Τριβιγίλδος, διὰ τῆς ἄνω Λυδίας ἄγων τοὺς ὑπ' αὐτῶ τεταγμένους, ὥστε μηδὲ θείσασθαι τὰς Σάρδεϊς, ἢ τῆς Λυδίας ἐστὶ μητρόπολις. ἐπεὶ δὲ εἰς Θυάτειρα συνέμιζαν ἀλλήλοισ, μετέμελε τῷ Τριβιγίλδῳ τὰς Σάρδεϊς ἀπορρήτους ἀγένητις ῥήμιον ὃν τὴν πόλιν ἐλεῖν πάσης ἔρημιον οὖσαν ἐπικουρίας. ἀναστρέφειν οὖν ἔγνω σὺν τῷ Γαῖνῃ καὶ τὴν πόλιν κατὰ κράτος ἐλεῖν· κἂν εἰς ἔργον αὐτοῖς ἡ γνώμη προῆλθεν, εἰ μὴ γενόμενος ὕμβρος ἔξαισιος, καὶ τὴν τε γῆν ἐπικλύσας καὶ τοὺς ποταμοὺς καταστήσας ἀπόρους, ταύτην αὐτῶν ἐνέκοψε τὴν ὁρμήν. διελόμενοι δὲ 10 τὴν ὁδὸν ἤγον τὰς δυνάμεις ὁ μὲν Γαῖνης ἐπὶ τὴν Βιθυνίαν, ἄτερος δὲ ἐπὶ τὸν Ἑλλάσποντον, τὰ ἐν ποσὶ πάντα τοῖς ἐπομένοις σφίσι βραβάρους ἐκδόντες εἰς ἄρπαγῆν. ὡς δὲ ὁ μὲν τὴν Χαλκηδὸνα κατέλαβεν ὁ δὲ τὰ περὶ τὴν Λάμψακον εἶχε, τὴν μὲν Κωνσταντινούπολιν καὶ αὐτὴν τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν ἔσχατος πε- 15 ριστάτο κίνδυνος, ὁ δὲ Γαῖνης αὐτὸν ἤτει τὸν βασιλέα πρὸς ἑαυτὸν ἤκειν· οὐ γὰρ ἂν ἑτέρῳ παρὰ τοῦτόν τι διωλέξασθαι. καὶ πρὸς τοῦτο δὴ τοῦ βασιλέως ἐνδόντος, γίνετο μὲν ἡ σύνοδος ἔν

a. 400 τινι πρὸ τῆς Χαλκηδόνος τόπῳ, καθ' ὃν ὁσίας Εὐφρημίας μαρτύριον ὠκοδόμητο, τιμῆς διὰ τὴν περὶ τὸν Χριστὸν θρησκείαν ἀξίω- 20 θείσης, ἑδόκει τε τὸν Γαῖνην καὶ Τριβιγίλδον ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην περαιωθῆναι, κομιζομένους ἐκδότους ἐπὶ θανάτῳ τοὺς ἐξέχοντας τοῦ πολιτεύματος ἄνδρας· οὗτοι δὲ ἦσαν Αὐρη-

3 αὐτῶ S, αὐτῶν LP.

10 αὐτῶν S: libri αὐτῶ.

cramentis per Phrygiam Lydiamque revertitur. eum Tribigildus a tergo sequitur, milites suos per Lydiam superiorem ita ducens, ut Sardes ne intueretur quidem, quae Lydiae metropolis est. posteaquam ad urbem Thyatira se coniunxissent, Tribigildum paenitebat Sardes at se non fuisse datas excidio, qui urbem ab omni destitutam auxilio perfacile capere potuisset. itaque cum Gaina reverti statuit et urbem vi expugnare. hoc decretum reapse fuerant exsecuturi, nisi delapsa ingens pluvia terram inundasset, fluminaque tantopere auxisset ut transiri non possent. quo factum ut hic ipsorum interumperetur impetus. diviso hinc itinere copias ducitant, Gainas in Bithyniam, alter versus Hellespontum, rebus omnibus, quae semet offerrent, barbarorum comitantium direptioni concessis. posteaquam ille Chalcedonem pervenerat, hic Lampsaco finitima tenebat, extremo in periculo tum Cpolis tum ipsum imperium Romanum versabatur. Gainas postulare ut se princeps ipse conveniret: nec enim se cum alio quoquam praeter ipsum collocuturum. cum princeps in hoc quoque fuisset assensus, coitum est in quodam ante Chalcedonem loco, ubi Euphemiae religiosae martyris aedes exstructa stabat; quae propter cultum Christo praestitum honore afficitur. placuit Gainam et Tribigildum ex Asia in Europam transvehi, eisque ad mortem viros in re publica eminentissimos dedi. hi erant Aurelianus, qui eius anni consu-

λιανός ὁ τὴν ὕπατον ἔχων ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει τιμὴν καὶ Σατουρνί-
 νος ἐναριθμηθεὶς ἦδη τοῖς ὑπάτοις καὶ Ἰωάννης ἐπὶ τούτοις, τὰ
 ἀπόρρητα πάντα παρὰ τοῦ βασιλέως τεταρρημένος, ὃν ἔλεγον οἱ
 πολλοὶ καὶ τοῦ Ἀρκαδίου παιδὸς εἶναι πατέρα. ὁ μὲν οὖν βασι-
 5 λεὺς καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν τυραννικὴν αἴτησιν ἀπεπλήρου, Γάλης
 δὲ τοὺς ἄνδρας παραλαβὼν, καὶ τὸ ξίφος αὐτοῖς ἄχρι ψαῦσαι
 μόνον τοῦ σώματος ἐπιθείς, ἤρκεσθη τούτους ζημιωθῆναι φηγῆ.
 περαιωθεὶς δὲ ἐπὶ τὴν Θράκην, ἀκολουθήσαι οἱ Τριβιγλιδῶ κει-
 λεύσας, ἀπέλιπε τὴν Ἀσίαν ἀναπνεύσασάν πως καὶ τῶν περιστά-
 10 των ἀπαλλαγείσαν κινδύνων. ἐν δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει δια-
 τρίβων τοὺς μὲν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένους στρατιώτας ἄλλους ἄλλα-
 χῆ διέσπειρεν, ὥστε καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῇ ἀλλῇ δορυφόρων γυμνῶ-
 σαι τὴν πόλιν, τοῖς δὲ βαρβάροις ἐδίδου λάθρα συνθήματα,
 παρεγγυῶν, κπειδὸν ἴδοιεν ἐξελεθόντα τῆς πόλεως, ἐπιθέσθαι αὐτῇ
 15 παραχορήμα τῆς ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν οὔση βοήθειας ἐρημῶ, καὶ
 τὴν πᾶσαν ἐπικράτειαν αὐτῷ παραδοῦναι. (19) ταῦτα τοῖς ὑπ'
 αὐτὸν ἐπισκήψας πρῶξαι βαρβάροις ἐξῆι τῆς πόλεως, μαλακῶς
 ἔχειν εἰπὼν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ πόνοις, δεῖσθαι τε
 ῥομστῶνης, ἧς οὐκ ἂν τύχη μὴ παραδόνς ἑαυτὸν φροντίδας οὐκ
 20 δεχοῦση διατριβῆ. καταλιπὼν οὖν ἐν τῇ πόλει βαρβάρους πολλῶ
 τῷ μέτρῳ τὸν ἀριθμὸν ὑπερβαίροντας τῶν ἐπὶ φυλακῇ τῆς αὐλῆς
 τεταγμένων, εἰς τι προὔσκειον ἀνεχώρει τεσσαράκοντα σταδίοις
 τῆς πόλεως διεστώς, αὐτόθεν προσδεχόμενος ἐπιθήσεσθαι, τῶν

22 τεσσαράκοντα veri fidem excedere non immerito fortasse videa-
 tur. S.

latum gerebat, et Saturninus consularis, et praeter hos Ioannes, cui prin-
 ceptis omnia sua arcana crediderat et quem plerique perhibebant eius filii,
 quem Arcadius habebat, patrem esse. huic quoque postulato princeps, licet
 tyrannico, satisfecit. cumque viros illos Gainas accepisset eisque gladium
 admovisset, eatenus tamen ut cutem tantummodo stringeret, satis habuit eos
 exilio dumtaxat poenas luere. cum transiecisset in Thraciam, iusso se sub-
 sequi Tribigildo, Asiam reliquit respirantem aliquo modo periculisque cir-
 cumstantibus liberatam. Cpoli degens constitutos suis sub signis milites alios
 alio dispersit, adeo quidem ut ipsis etiam praetorianis satellitibus urbem nu-
 daret. barbaros vero clam datis signis hortatur ut ubi milites egressos urbe
 conspexissent, confestim eam militum ope destitutam invaderent et potesta-
 tem universam sibi traderent. (19) haec mandata de iis quae fieri vellet,
 cum barbaris suis dedisset, ex urbe proficiscitur, quod ex belli laboribus ae-
 grum sibi corpus esse diceret ac quietis indigere; qua frui non posset, nisi
 se vitae curis solutae tradidisset. quapropter relictis in urbe barbaris, qui
 militum praetorianorum numerum longe superabant, quoddam in suburbanum
 secedit, quadraginta stadiis ab urbe remotum, unde urbis invadenda occa-

ἐν ταύτῃ βαρβάρων κατὰ τὰ συγκαίμενα πρώτων ἐπιτιθεμένων. ἀλλ' ἐν ταύταις ἦν ὁ Γαίνης ταῖς ἐλπίσι· καὶ εἰ μὴ θερμοῦτηι φερόμενος βαρβαρικῇ τὸν ὑρμόδιον καιρὸν προκατείληφεν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυσεν ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενέσθαι τὴν πόλιν. ἕπει δὲ οὐκ ἀναμείνας τὸ σύνθημα τῷ τείχει προσήγαγε, καταπλαγέστες οἱ φύλακες ἀνεβόησαν, θορόβου δὲ πᾶσιν ἐγγενομένου θοῆνος ἕξηκτύετο γυναικῶν, οἰμωγὴ δὲ ἦν παμμειγῆς ὡς ἦδη τῆς πόλεως ἐχομένης, ἕως συνδραμόντες ἅπαντες κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει βαρβάρων συνέστησαν, τούτους τε ἀνελόντες ἕφιφεσὶ τε καὶ λίθοις καὶ πᾶσι τοῖς εἰς χεῖρας ἐλθοῦσιν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνέδραμον, ἅμα δὲ 10 τοῖς φύλαξι τοὺς ἀμφὶ τὸν Γαῖνην ἀκοντίζοντες παντὶ τῷ προσπίπτοντι τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν ὀρμῆς ἀνεχαίτισαν.

Ἀλλὰ τῆς πόλεως τρόπῳ τοιῶδε τὸν κίνδυνον διαφυγούσης, οἱ βάρβαροι τῶν ἔνδον ἀπειλημμένοι, πλεον ἢ ἑπτακισχίλιοι, τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίαν, ἣ πηλοῖον ἐστὶ τῶν βασιλείων, κατέλαβον, ταύτης τὸ ἄσυλον αὐτοῖς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ περιποιούσιν· οὗς ὁ βασιλεὺς κἀνταῦθα διαφθείρεσθαι παρεκελεύετο, μηδὲ ἀρκέσαι τὸν τόπον αὐτοῖς εἰς ἀποφυγὴν τῆς κατὰ τὴν ἄσϊαν ὧν ἐτόλμησαν δίκης. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ταῦτα ἐκέλευεν, ἐθάρρει δὲ οὐδὲ εἰς χεῖρας ἐπαγαγεῖν καὶ τῶν ἀσύλων αὐτοὺς ἕξειλκύσαι δέει τοῦ 20 τινὸς ἀντιστάσεως ᾗ' αὐτῶν πειραθῆναι. ἐδόκει τοίνυν τὴν ὑπερκειμένην τῆς τραπέζης τοῦ λεγομένου θυσιαστηρίου στέγην

14 ante τῶν ἔνδον desideratur ὑπό, παρὰ vel similis praepositio. S. ego οἱ malim quam τῶν. 16 ταύτῃ P.

sionem expectat, ubi primum haerentes in ea barbari, ceu convenerat, impetum in illam fecissent. in hac spe Gainas erat; ac nisi barbarico fervore impulsus idoneum tempus anticipasset, nihil fuisset impedimento quo minus urbem barbari suam in potestatem redegissent. iam vero, cum non expectato signo suos ad murum adduxisset, territi custodes exclamant, cumque tumultus in omnibus exstitisset, mulierum ploratus audiri cum eiulatu promiscuo velut urbe iam capta, donec concursu facto cuncti se contra barbaros, qui erant in urbe, coniunxissent. posteaquam hos gladiis lapidibus et quibusvis in manus oblati armis interfecissent, in muros cursu redeunt. et una cum praesidiariis tela in militem Gainae emittentes, re quavis obvia, quo minus in urbem erumperent, avertunt.

In hunc modum urbe periculo liberata, intercepti ab urbanis barbari, numero plures quam septem milia, Christianorum ecclesiam palatio proximam occuparunt, asylum hoc salutis suae tuendae quaerentes. eos imperator hoc ipso in loco iubet interfici; quem eis ad evitandam facinorum admissorum iustissimam poenam non satis idoneum esse vellet. haec praecipiente principe, nemo tamen eis inferre manum audebat et ex asylis ipsos extrahere; quod vererentur, ne barbari defensionem pararent. quapropter visum est demoliri tectum, quod mensae sacrarii (sic enim vocant) impositum est; ut

γυμνωθείσαν ἐνδοῦναι τοῖς εἰς τοῦτο τεταγμένοις, καὶ ξύλα πε-
πυρωμένα κατὰ τούτων ἀφίεμαι, καὶ τοῦτο συνεχέστερον ποιοῦσιν
ἄρδην ἅπαντας καταφλέξαι. καὶ τοῦτο γενόμενον τοὺς μὲν βαρ-
βάρους ἀνείλεν, ἔδοξε δὲ παρὰ τοῖς σφόδρα χριστιανίζουσι μέγα
5 μύσος ἐν μέσῃ τετολμῆσθαι τῇ πόλει.

Γαῖνης μὲν οὖν τῆς οὕτω μεγίστης ἐγχειρήσεως ἀποσφαλεῖς
ἤδη προφανῶς τὸν κατὰ τῆς πολιτείας ἀνεργήσασκεν πόλεμον, ἐπιῶν
δὲ τοῖς ἐν Θράκῃ χωρίοις τὰς μὲν πόλεις ἑώρα καὶ τείχεσι πεφρα-
γμένας καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ οἰκητόρων ἐχούσας φυλα-
10 κήν· ἣδη γὰρ ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐφόδων οὐκ ἀμελέτητοι πολέ-
μων γεγονότες παντὶ σθένει πρὸς τὸ πολεμεῖν ὤρμητο. καὶ Γαί-
νης οὐδὲν ἕτερον ἔξω τειχῶν περιλελειμμένον θεώμενος πλὴν πόαν
(ἐμέλησε γὰρ ἅπασι συγκομίσαι κυρπούς τε παντοίους καὶ ζῶα καὶ
παντοίαν ἀποσκευὴν) ἔγνω τὴν Θράκην ἀπολιπὼν δραμεῖν ἐπὶ τὴν
15 Χερρόνησον καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν παλιandroμῆσαι διὰ τῶν τοῦ Ἑλλη-
σπόντου στενωῶν. (20) ὄντος δὲ ἐν τούτοις αὐτοῦ, κοινῇ ψήφῳ
βασιλεύς τε καὶ ἡ γεροσμία στρατηγὸν ἐπὶ τῷ κατὰ Γαῖνην αἰροῦν-
ται πολέμῳ Φραουῖτον, ἄνδρα βάρβαρον μὲν τὸ γένος, Ἑλληνα δὲ
ἄλλως οὐ τῷ ῥόπῳ μόνον ἀλλὰ καὶ τῇ προαιρέσει καὶ τῇ περὶ τὰ θεῖα
20 θερησεῖα. τούτῳ τοίνυν ἤδη πολλαῖς διαπρέψαντι στρατηγίαις,
καὶ τὴν ἑῴαν ἅπασαν ἀπὸ Κιλικίας ἄχρι Φοινίκης καὶ Παλαιστί-
νης τῆς ἀπὸ τῶν λησιῶν λύμης ἐλευθέρωσαντι, παραδεδώκασι
τὰς δυνάμεις. ὁ δὲ ταύτας παραλαβὼν ἀντικαθίστατο τῷ Γαῖνῃ,

19 καὶ τῇ προαιρέσει add P.

quibus hoc datum esset negotiū, ligna in eos accensa deſcerent, idque conti-
nuo factitantes ad internecionem omnes exurerent. hoc ubi factum fuisset,
barbari quidem interempti sunt: sed visum est iis qui valde christianissabant,
magnum in urbe media piaculum esse commissum.

Gainas cum ausu longe gravissimo excidisset, aperte iam bellum adver-
sus rem publicam concitat. et Thraciae quidem agros adortus, muris oppida
munita, magistratum et incolarum praesidio teneri videbat: nam ex supe-
riorum temporum incursionibus ad bella condocesfacti totis viribus ad proe-
liandum erumpebant. itaque Gainas, qui nihil praeter gramen extra muros
relictum cerneret, quod omnes adhibita cura varios fructus et iumenta et
omnis generis penum coegissent, Thracia relicta in Cherrhonesum contendere
statuit et per Hellesponti angustias in Asiam recttrere. (20) dum hoc ille
mouitur, communi suffragio princeps atque senatus bello contra Gainam ge-
rendo Fraintum ducem deligunt, natione quidem illum barbarum, sed cetera
Graecum, non indole dumtaxat et moribus verum etiam instituta animi et
nominum cultu. huic ergo multis iam praeturis illustri, quique totum Orien-
tem, inde a Cilicia usque ad Phoenicem et Palaestinam, a latronum lue repur-
gaverat, exercitus tradunt. quibus acceptis Gainae se Fraintus opponit,

Zosimus.

τὴν διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου κωλύων τῶν βαρβάρων ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διάβασιν. παρασκευαζομένον δὲ Γαῖνον πρὸς μάχην, ἀργούντων οὐκ ἤρείχετο τῶν στρατιωτῶν ὁ Φραουῖτος, ἀλλὰ μελέταις συνεχέ-σιν ἐξήσκει, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τοῖς γυμνασίοις ἐπέφρωσεν ὥστε ἀντὶ τῆς πρὸ τούτου ἠρωστῶν τῆς τε καὶ ἐκμελείας, ἐφ' οἷς ὁ Γαῖνης μὲλ-5 λειν ἐδόκει πρὸς τὸν πόλεμον δυσχεραίνειν. Φραουῖτος μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐν τούτοις ἦν, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὸ τε στρατόπεδον τὸ οἰκεῖον ἐπισκοπῶν καὶ τὰς τῶν ἐναντίων ἀποθεω-10 ρῶν ἐγχειρήσεις. ἐπεμελεῖτο δὲ καὶ τοῦ ναυτικοῦ· πλοῦα γὰρ ἦν αὐτῷ πρὸς ναυμαχίαν ἀρκοῦντα, Λίβερνα ταῦτα καλούμενα, ἀπὸ 15 τινος πόλεως ἐν Ἰταλίᾳ κειμένης ὀνομασθέντα, καθ' ἣν ἐξ ἀρχῆς τούτων τῶν πλοίων τὸ εἶδος ἐναυπηγήθη. δοκοῦσι δὲ πως τὰ πλοῖα ταῦτα ταχυναυτεῖσθαι πεντηκοντῶρων οὐχ ἦττον, κατὰ πολὺ τῶν τριηρικῶν ἐλαττούμενα, πλείστοις ἔτσι τῆς τούτων ἐκλιπούσης 20 δημιουργίας, εἰ καὶ Πολύβιος ὁ συγγραφεὺς ἐκτίθεσθαι πως ἔδοξε 15 τῶν ἐξηρικῶν πλοίων τὰ μέτρα, οἷς φάνονται πολλάκις Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνοι πολεμήσαντες πρὸς ἀλλήλους. (21) ὁ δὲ Γαῖνης βιασόμενος τὴν διὰ τοῦ Μακροῦ τείχους ἐπὶ τὴν Χερρόνησον εἰσοδόν, ἐξέτασσε τοὺς βαρβάρους παρὰ πῦσαν τὴν Θρακίαν 20 ὄφρ' ἂν τὴν ἀντιπαρατείνουσιν τοῖς ἀπὸ τοῦ Παρίου μέχρι Λαμψάκου καὶ Ἀβύδου καὶ τῶν ποιοῦντων τὴν στενὴν θύλασσαν τόπων. ὁ μὲν οὖν Ῥωμαίων στρατηγὸς ταῖς ναυσὶ περιέπλει τὰ κατὰ τὴν

2 mallm cum articulo πρὸς τὴν μάχην. S. 10 Λίβερνα scil. πλοῖα, rectius Λίβερνα. Plutarchus Λιβερνικά vocat et Λιβερνιδας. S. 16 πολλάκις [νεχρήσθαι] Ῥωμαῖοι S.

barbarorum transiectionem in Asiam per Hellespontum impediens, interea vero, dum Gainas ad proelium se parat, Fraiutus ferre non potuit ut otiosi milites essent, sed continuis eos exercitiis instruxit. adeo denique iam milites exercitationibus confirmaverat, ut ignavia desidiaque superiorum temporum deposita permoleste ferrent Gainam bello gerendo cunctari. his rebus in Asia Fraiutus intentus erat, cum interdum noctuque tum sua perlustraret castra, tum speculando conatus hostiles exploraret. classem quoque non negligebat. quippe navium habebat eum numerum qui committendo navali proelio sufficeret. eas Liburnas quodam, ab oppido quodam in Italia sito sic nominatas, quo in oppido naves ad eam formam initio fabricatae fuerunt. videntur autem hae naves non minus esse veloces quam illae sint quae quinquaginta remis aguntur, sed multum a triremibus superari; ac longo iam tempore confici desierunt, quanquam scriptor historiae Polybius hexecarum quoque navium rationes exposuit; quibus saepe Romani et Carthaginenses, cum inter se bella gererent, usi fuisse videntur. (21) ceterum Gainas, vi per Longum murum Cherrhonesum patefacto aditu, barbaros propter universum Thraciae littus illud eminentius constituit, quod ex adverso semet extendit, et obicit incipientibus a Pario locis, ad Lampsacum et Abydum et ad illa usque loca quae mare istuc angustum efficiunt. dux militum Romanorum,

Ἀσίαν χωρία, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τὰ ἐγγειρήματα τῶν
 βαρβάρων ἀποσκοπῶν· ὁ δὲ Γαίνης ἀπορία τῶν ἐπιτηδείων ἐπὶ
 τῇ τριβῇ δυσνασχετῶν, ἐκ τῆς κατὰ Χερρόνησον ὕλης ξύλα
 τεμῶν καὶ ταῦτα συγκολλήσας ἀλλήλοις πρὸς πᾶσαν ἀκρίβειαν,
 5 ἐπιτηδεία τε πρὸς ὑποδοχὴν ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων ἀποτελέ-
 σας, ἐνεβίβασε τούτοις μετὰ τῶν ἵππων τοὺς ἀνδρας καὶ ἀφῆκε
 φέρεσθαι κατὰ ῥοῶν· οὔτε γὰρ κώπυις ἰθύνεσθαι οἶά τε ἦν οὔτε
 ἄλλως κυβερνητῶν ἀνέχεσθαι τέχνης, σὺν οὐδεμιᾷ τέχνῃ βαρβα-
 ρικῇ δὲ ἐπινοία σχεδιασθέντα· μείνας δὲ αὐτὸς ἐπὶ τῆς χέρσου
 10 κοινωθήσκειν ὅσον οὐδέπω τῆς νίκης ἤλπισεν, ὡς οὐδαμῶς τῶν Ῥω-
 μαίων αὐτοῖς ἀξιομάχων φανησομένων· τοῦτο οὐκ ἔλαθε τὴν
 τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων ἀγχίνουαν, ἀλλὰ τὸ ἐγγειρούμενον
 τεκμηράμενος βραχὺ τῆς γῆς ποιεῖ προελθεῖν τὰς ναῦς, ὡς δὲ
 εἶδε τὰς τῶν βαρβάρων σχεδίας πρὸς τὸ τῷ ῥέματι δοκοῦν φερο-
 15 μένας, αὐτὸς πρότερον ἐπεφέρετο τῷ κατὰ πρώτην τάξιν ἀπαντή-
 σαντι ξύλω· πλοῖον δὲ χαλκέμβολον ἔχων ἕξ ὑπερδεξίων ἐπήκει,
 καὶ ὠπῶν ἕνα καὶ βελῶν ἀφέσει τοὺς ἐμπλέοντας βάλλων αὐταν-
 δρον καταδδει· θεασάμενοι δὲ τὸν στρατηγὸν οἱ τῶν ἄλλων νεῶν
 ἐπιβάται καὶ μιμησάμενοι τὸν μὲν κατεκέντησαν, τοὺς δὲ τῶν
 20 ξύλων ἐκπεσόντων εἶχεν ἢ θάλασσα, μηδενὸς ὡς εἰπεῖν διαφυγεῖν
 τὸν θάνατον δυνήθέντος· ἐπὶ τούτῳ βαρυνόμενος ὁ Γαίνης τῷ
 ἐλαττώματι καὶ ἀπορῶν ἐπὶ τοσοῦτων συμμαχῶν ἀποβολῇ, ὄλιγον

14 τὸ om LP.
Th. Smithius.

16 addendam ἐξ vidit S.
20 ἐκπεσόντας S.

19 κατηκέντησαν

navibus haec Asiatica loca circumvectis, interdū nocturne barbarorum co-
 natus speculatur. Gainas autem propter inopiam commeatus moram longio-
 rem moleste ferens, tignis e silva in Cherrhoneso caesis et inter se peracco-
 rate compactis ac redditis ad homines et equos vehendos idoneis, milites una
 cum equis imposuit et fluxu secundo ferri permisit: nam neque remis dirigi
 poterant, nec alio quo modo gubernatorum artem admittebant, quod arte
 nulla, sed barbarica tantum sollertia, opere tumultuario facta fuissent. in-
 terim Gainas in littore subsistens omnino se nunc victoria potiturum spera-
 bat, quasi nullo modo pares suis hoc proelio Romani se praestituri essent:
 hoc sagax ille dux Romanorum non ignorabat, sed coniectura de ipsius co-
 natu facta iubet ut naves a terra paulum proveherentur. cum autem barba-
 rorum rates agi videret quo fluxus eas impelleret, ipse primus occurrentem
 2a prima serie ratem invadit. cumque navim aeneo rostro munitam habe-
 ret, rebus omnibus superior irruit, simulque ratem adversam propellens et
 telis emissis victores petens una cum ipsis eam viris demergit. intuiti vero
 duces ceterarum navium vectores et factum eius imitati telis adversos con-
 fecere, cum alii ratibus littori illis a mari abriperentur, ac nemo propemo-
 dum mortem effugere posset. Gainas hoc tam gravi afflictus detrimento,
 totque militiae sociis amissis, ad inopiam consilii redactus, motis e Cherrho-

ἀναχωρήσας τῶν ἐν Χερρονήσῳ τόπων ἐπὶ τὴν ἕξω Θράκην ἀπέ-
 τρεχε. Φρουρῖτος δὲ διώκειν τέως οὐκ ἔγνω φεύγοντα τὸν Γαί-
 νην, ἀλλὰ κατὰ χώραν τὴν δύναιμι ἀνελάμβανεν, τῷ δεδομένῳ
 παρὰ τῆς τύχης ἀρνούμενος προτερήματι. πάντων δὲ ὡς εἰπεῖν
 αἰτίας ἐπιφερόντων Φρουρῖτω, ὅτι διῶξαι φεύγοντα Γαῖνην οὐκ ἔ-
 ἤθελσε, φεισαμένῳ δὲ ὡς ὁμοφύλων αὐτοῦ τε Γαίνου καὶ τῶν
 ἕμα τούτῳ διαφυγόντων, οὐδὲν τοιοῦτον ἑαυτῷ συνεπιστάμενος
 ἐπανάημι πρὸς τὸν βασιλεῦ, μέγα φρονῶν ἐπὶ τῇ νίκῃ καὶ μετὰ
 παρηρησίας τοῖς παρ' αὐτοῦ τιμωμένοις ταύτην ἀνατιθεῖς· οὐδὲ
 γὰρ ἤσχυνετο καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἀκούοντος ὁμολογεῖν ὅτι¹⁰
 σέβοιτο καὶ τιμῆν θεοῦ κατὰ τὰ πάτρια καὶ οὐκ ἀνέξεται κατὰ
 τοῦτο τοῖς ἀπὸ τοῦ πλήθους ἀκολουθήσαι. Φρουρῖτον μὲν οὖν
 ἀποδεξιόμενος ὁ βασιλεὺς ἕπατον εἶναι κατέστησε· Γαίνης δὲ τὸ
 πολὺ τῆς δυνάμεως μέρος ἀποβαλὼν ἤπερ εἴρηται, μετὰ τῶν λει-
 πομένων ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἀπέτρεχε, πεπορθημένην δὴ τὴν Θράκην¹⁵
 ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐφόδων εὐρών, τὰ δὲ ἐν ποσὶ ληΐζόμενος.
 δεδιὼς δὲ μὴ ποτε στρατόπεδον ἕτερον Ῥωμαϊκὸν ἐπακολουθήσῃ
 ἐπίθοιτο τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις οὐ πολλοῖς οὖσιν, οὐκ ἔξω τε
 ὑποψίας ἔχων τοὺς ἐπομένους αὐτῷ Ῥωμαίους, ἐκείνους μὲν οὐ
 προῖδομένους τὸ βούλευμα πάντας ἀπέκτεινεν, ἅμα δὲ τοῖς βαρ-²⁰
 βάροις ἐπεριώθη τὸν Ἴστρον, εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν διανοού-
 μενος, αὐτόθι δὲ τοῦ λοιποῦ βιοτεύειν.

15 mutilatus esse videtur locus. si tamen pro δὴ reponatur μέν,
 aliquo modo structura cohaerere poterit. S. non minus aptum ἤδη.

neso nonnihil castris ad sitam extra Cherrhonesum Thraciam procurrit. Fra-
 iutus in hoc tempore fugientem Gainam minime persequendum statuit, sed
 illo ipso in loco suas ad se copias recipit, ea victoria contentus quam fortuna
 dedisset. cum nemo non Fraiutum accusaret, quod fugientem Gainam noluis-
 set persequi, sed tam ipsi Gainae quam barbaris fuga cum eo dilapsis, velut
 ex eadem natione secum ortis, pepercisset, rel nullius eiusmodi sibi conscius
 ad principem revertitur, magnos animos ob partam victoriam gerens, eam-
 que libere diis illis acceptam referens quos coleret. nec enim pudebat eum
 ipso quoque principe audiente fateri, se ritu patrio deos venerari et colere,
 minimeque suo posse animo imperare ut hac in parte vulgi opinionem secta-
 retur. imperator exceptum Fraiutum consulem designat. Gainas vero magna
 copiarum amissa parte, ceu dictum est, cum reliquis ad Istrum cursu prope-
 rat; et quia vastatam superioribus irruptionibus Thraciam repperisset, quic-
 quid obvium esset, diripit. veritus autem ne forte secutus alius quispiam
 Romanus exercitus barbaros suos, qui pauci erant, adoriretur, simulque su-
 spectos, qui eum comitabantur, Romanos habens, illos quidem consilium
 eiusmodi non prospicientes universos occidit, cum barbaris vero transiit
 Istrum, ad sua reverti atque ibi deinceps vivere cogitans.

22. Ἄλλ' ὁ μὲν Γαίνης ἐν τούτοις ἦν· Οὐλδης δὲ ὁ τὴν Οὐννων ἔχων κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἠγεμονίαν, οὐκ ἀσφαλὲς ἠγησάμενος εἶναι βαρβάρῳ στρατόπεδον αἰκίον ἔχοντι συγχωρησάμενος πέραν τοῦ Ἰστρου τὴν οἴκησιν ἔχειν, ἅμω δὲ καὶ τῷ Ῥωμαίων οὐδόμενος βασιλεὶ χαριεῖσθαι τοῦτον ἀποδιώκων, εἰς μάχην αὐτῷ καταστῆναι παρεσκευάζετο καὶ συναγαγὼν τὴν δύναμιν ἀντετάττετο. καὶ Γαίνης δὲ οὔτε πρὸς Ῥωμαίους ἐπανελθεῖν ἔτι δυνάμενος οὔτε ἄλλως τὴν ἀπειλουμένην ἔφοδον διαφυγεῖν, ὄπισθας τοὺς σὺν αὐτῷ τοῖς Οὐννοις ἀπήντα, συμπλακέντων δὲ τῶν στρατοπέδων οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀλλήλοισι, ἀντίσχε μὲν εἰς τικας μάχας ἢ Γαίνου μερίς, ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τε ἐξ αὐτῶν ἔπεσον, ἀηγοῦθη καὶ αὐτὸς Γαίνης, κυρτερώς καὶ γενναίως ἀγωνισάμενος.

Τοῦ πολέμου τῆ Γαίνου τελευτῆ πέρασ λαβόντος, Οὐλδης 15 ὁ τῶν Οὐννων ἠγούμενος τὴν τούτου κεφαλὴν Ἀρκαδίῳ τῷ βασιλεὶ πέμψας δωρεῶν ἠξιοῦτα καὶ ἐπὶ τούτοις σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους ἐτίθετο, τῶν δὲ πραγμάτων σὺν οὐδενὶ λόγῳ φερομένων οἷα τοῦ βασιλέως φρονήσεως ἐστρατημένον, τὰ ἐν τῇ Θράκῃ συνεταιράττετο· φηγάδες γὰρ οἰκείται καὶ ἄλλως τὰς τάξεις ἀπολιπόν- 20 τες, Οὐννους ἐαυτοὺς εἰλόγους εἶναι, τὰ ἐν τοῖς ὑπαίθεροις διήρ- a. 401 παζον, ἕως ὃ Φραυόντος ἐπιστρατεύσας, καὶ ὅσοις ἄλλοις ἐνέτηχεν ἀνελών, ἐξω φόβου πεποίηκε τοὺς οἰκήτορας

1 Orosius Uldin, Iordanes Huldin. 11 τε post πολλοι vel expungi poterit ut otiosa, vel in τινες converti; nisi forte comma quodpiam hic omissum est. 22 in F vacant tantum duo versus cum

22. Dum haec Gainas agit, Uldes Hunnorum eo tempore princeps, non tutum arbitratus esse homini barbaro, suas habenti copias, permittere trans Istrum ut domicilium haberet; praeterea que ratus imperatori se Romanorum rem gratam facturum, si hunc expelleret; ad pugnam cum eo committendam se parat, et coactis copiis aciem adversus hostem instruit. itidem Gainas, qui nec ad Romanos amplius reverti, nec alia via quem minaretur Uldes impetum effugere posset, suis armatis in Hunnos tendit. cum manus non semel sed multoties conseruissent exercitus, strenue Gainae miles aliquot proeliis restitit; tandem compluribus caesis etiam Gainas ipse fortiter et animose pugnans, interfectus est.

Bello Gainae morte finito, Uldes Hunnorum princeps capite ipsius ad Arcadium misso muneribus cultus est, et secundum haec foedus cum Romania habuit. cum autem res temere fluctuarent, imperatore prudentia destituto, Thracia rursus perturbatur, quippe fugitiva mancipia, cum aliis qui ordines suos deseruerant, cum se Hunnos esse perhiberent, quicquid in agris erat sub dio, diripiunt, donec Fraiutus expeditione suscepta, tum his tum aliis, quoscumque nactus esset, interfectis, eorum locorum colonos extra metum posuit

(23) Μαν ἔγνωκε διαβῆναι, δεδιότες μὴ ποτε κακῶς διατεθεῖεν τούτῳ περιπεσόντες, ἀπέβησαν τῆς νεῶς ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἥπειρον τόποις, καὶ περὶ τῆς σφῶν βουλευόμενοι σωτηρίας (ἐποίει γὰρ αὐτοῖς ταύτην ἐπισφαλῆ τὸ τοῦ πλημμελήματος ἐπερβάλλον) καιρὸν δεδώκασι τοῖς παρ' αὐτῶν φυλαττομένοις φυγῆς. ἕτεροι δὲ φασιν ὡς ἵσχυρα χρημάτων αὐτοῖς τὴν ἀφείσιν ἐφιλοτιμήσαντο, οἱ δέ, ὅπως ποτὲ διέφυγον, ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανελθόντες παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ γεροσσίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἐφάρησαν. ἐντεῦθεν ἠδῆσθη τῇ συνοικίᾳ τῷ βασιλεῖ τὸ κατὰ Ἰωάννου τοῦ τῶν Χριστιανῶν ἐπισκόπου μίσος, χαλεπαινούσης πρότε- 10 ρον μὲν αὐτῷ κωμωδεῖν εἰωθῆτι κατὰ τὰς συνόδους αὐτὴν ἐν ταῖς πρὸς τὸ πλῆθος δουλαιαῖς· τότε δέ, μετὰ τὴν Ἰωάννου καὶ τῶν ἄλλων ἐπάνοδον, εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ δυσμένειαν ἐμφανῶς ἐξάνεστη, πρᾶττουσα δὲ πάντα κατ' ἐξουσίαν ἐκίνει τοὺς πανταχόθεν ἐπισκόπους πρὸς τὴν Ἰωάννου καθαίρεσιν, ὧν ἦν πρῶτος καὶ κο- 15 ρυφαῖος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Θεόφιλος, ὁ πρῶτος ἀρξάμενος τῆς κατὰ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ἐξ αἰῶνος πατρῶων ἐπιβουλῆς, προτεθείσης δὲ κρίσεως, ὁρῶν ὁ Ἰωάννης οὐκ ἐξ ἴσης αὐτῷ τὰ πράγματα προβαίνοντα ψήφου τῆς Κωνσταντινονπόλεως ἐκὼν ἀνεχώρει, τοῦ δὲ πλήθους ἐπὶ τούτῳ συνταραχθέντος (ἦν γὰρ ὁ ἄν- 20 θρωπος ἄλογον ὄχλον ὑπαγαγέσθαι δεινός) Θορέβου μὲν ἦν πλήρης ἡ πόλις, ἀπειλήπτο δὲ ἡ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησία ὑπὸ τῶν λεγομένων μοναχῶν. οὗτοι δὲ γάμοις τοῖς κατὰ νόμον ἀπαγορεύ-

dimidio; plura tamen hic deesse satis est perspicuum. S. in codice bibliothecae Coislinianae inter οἰκήτορας et Μαν duae paginae vacuae relictae sunt, R.

(23) veriti ne male tractarentur. posteaquam in hoc incidissent, in Epiri locis e navi sunt egressi. dumque de salute sua deliberarent, quam nimia delicti magnitudo reddebat dubiam, fugae spatium concesserunt iis quos custodiebant, alii data pecunia dimissos fuisse narrant, illi vero, quocumque tandem modo evasere, Cpolim praeter omnem spem reversi, principi, senatui, reliquis omnibus se conspiciendos exhibuerunt. hinc auctum fuit odium Augustae contra Ioannem Christianorum episcopum, quae prius etiam illi succenseret, quod eam publicis in congressibus, quoties ad plebem disserteret, perstringere consuesset. in hoc quidem tempore, post Ioannis aliorumque reditum, palam in eum infesto animo esse coepit, cumque cuncta ex animi libidine gereret, omnium locorum episcopos ad deiciendum loco suo Ioannem concitat; inter quos primus et summus erat Alexandrinae urbis in Aegypto antistes Theophilus, qui primus sacra patritosque ritus aeternos oppugnare coepit. disceptatione proposita, cum videret Ioannes haud aequo iudicio causam suam tractari, Cpoli sponte sua discessit. ob eam rem perturbata plebe, quando vir hic imperitae plebis animos admirabili quadam arte sibi subicere poterat, plena tumultus urbs erat; iamque adeo fuerat intercepta Christianorum ab iis ecclesia qui monachi vocantur. hi legitimis nu-

ουσι, συστήματα δὲ πολυάνθρωπα κατὰ πόλεις καὶ κόμας πλη-
ροῦσιν ἀνθρώπων ἀγάμων, οὔτε πρὸς πόλεμον οὔτε πρὸς ἄλλην
τινὰ χρεῖαν ἀναγκαίαν τῇ πολιτεῖα, πλήν ὅτι προϊόντες ὀδῶ μέγρι
τοῦ νῦν ἕξ ἐκείνου τὸ πολὺ μέρος τῆς γῆς ὠκειώσαντο, προφάσει
5 τοῦ μεταδιδόναι πάντων πτωχοῖς πάντας ὡς εἰπεῖν πτωχοὺς κατα-
στήσαντες. οὗτοι δὲ τὰς ἐκκλησίας ἀπολαβόντες ἐκώλυνον τὰ πλή-
θη ταῖς συνθήσιν εὐχαῖς προσιέναι. πρὸς δ' δυσχεραίνοντες δη-
μοτικοὶ τε ἑμοῦ καὶ στρατιῶται τὴν τῶν μοναχῶν ἤτιον ἀνακόψαι
θρασύτητα, δοθέντος δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τοῦτο συνθήματος ἐχώρουν
10 ἀνέδην καὶ σὺν οὐδεμιᾷ κρίσει πάντας ἀπέσφαττον, ἕως τὴν μὲν
ἐκκλησίαν ἐπλήρωσαν νεκρῶν, τοὺς δὲ ἀποδράντας διώξαντες κατ-
εκέντησαν ἅπαντας ὅσοι φαιαῖς ἔτυχον ἐσθῆσιν ἡμφιεσμένοι· οἷς
συναπολέσθαι συνέβη πολλοὺς ἢ διὰ πένθος ἢ διὰ τινα ἕτεραν
περιπέτειαν ἐν ἱματίοις εὐρεθέντας τοιούτοις. Ἰωάννης δὲ αὐθις
15 ἐπανελθὼν τῶν αὐτῶν ἐπειρᾶτο, τοὺς ἁμαλοὺς ἀνακινῶν ἐν τῇ
πόλει θορόβους.

24. Τὸ δὲ τῶν σκυφαντῶν ὡς οἴπω πρότερον ἐπιπολά-
σαν καὶ τοὺς περὶ τὴν αὐτὴν ἐννόχους αἰεὶ περιέπον, εἴ ποῦ τις
τῶν πλουσίων ἀπέθανεν, ὡς οὐκ ὄντων παίδων ἢ συγγενῶν ἐμῆ-
θνον τὰς οὐσίας, καὶ τοῦ βασιλέως ἐφέρετο γράμματα τοῦδε τὴν

2 ἀγάμων καὶ οὔτε editi. 3 post ἀναγκάων Leuclavius in-
serendum censet ὠφελίμων, ἐπιτηδείων vel simile quid. sed auctor
fortasse ἀναγκάων scripsit, ut significetur neque ad bellum neque
ad alium quempiam usum rei publicae necessaria. S. 5 πάντας
L. margo: vulgo iterum πάντων.

ptiis abstinent, et tam in urbibus quam vicis populosa collegia complent ho-
minibus non maritatis, nec ad bellum nec alium rei publicae necessarium
usum idoneis, nisi quod via quadam progressi ab eo tempore in hunc usque
diem magnam agrorum partem ad se transtulerunt, et sub praetextu, quasi
cum pauperibus omnia communicent, omnes, prope dixerim, ad inopiam
redegerunt, hi cum ecclesias occupassent, quominus plebs ad consuetas preces
accederet prohibent. quod aegre ferentes tam plebei quam milites, ut mo-
nachorum audacia retunderetur, petunt. dato eis ad hoc signo plena cum
licentia prodeunt, et nullo iudicio cunctos iugulant, donec cadaveribus eccle-
siam implesent, et fuga dilapsos persecuti confixissent omnes, quicumque
pulis induti vestibus erant. quos inter plures perire contigit, qui vel luctus
causa vel ob alium quendam casum in huiusmodi vestitu reperti fuissent. ce-
terum Ioannes iam reversus eadem tentabat, consimiles in urbe tumultus ex-
citans.

24. Cum autem calumniatorum natio magis quam antehac unquam ex-
crevisset et eunuchos palatinos perpetuo stiparet, si quis opulentus vita de-
cessisset, eius facultates nuntiabat, quasi nulli liberi vel cognati exstarent,
hinc rescripta principis afferebantur, quibus Titii patrimonium Sempronio

οὐσίαν τῷδε παραδοθῆναι κελύοντα, καὶ παρεδίδοντο τοῖς ἡτη-
κόσιν οἱ κληροὶ παιδῶν ἐστῶτων καὶ τοὺς πατέρας μετὰ οἰμωγῆς
ἀνακαλουμένων. καὶ ἄπλῶς οὐδὲν ἦν ὁ μὴ θρήνων ἐπλήρου τὰς
πόλεις, παντὶ τῶν οἰκητόρων ἄλογον ζημίαν ἐπάγον· τοῦ γὰρ
βασιλεύοντος ἐσχάτως ἀνοηταίνοντος, ἣ τούτῳ συνοικοῦσα κέρα⁵
τῆς φύσεως ἀθραδιζομένη, πανταχόθεν τε ἐδνούχων ἀπληστία
καὶ τῶν περὶ αὐτὴν γυναικῶν, αἱ μάλιστα ταύτης ἐκράτου, ἐκ-
δεδομένη, πᾶσιν ἀβίωτον καθίστη τὸν βίον, ὥστε θανάτου τοῖς
μέτρια φρονοῦσιν οὐδὲν ἦν αἰρετώτερον. ὥς οὐκ ἀρκούντων δὲ
τούτων, ἐπηνέχθη τῇ Κωνσταντινουπόλει πάσης ὑπερβολῆς ἐπέ-¹⁰
κεινα κίνδυνος ἐκ τινος τοιαύτης αἰτίας. Ἰωάννης, ἥπερ εἴρηται
μοι, μετὰ τὴν φηγὴν ἐπανελθὼν καὶ τοῖς συνήθεσιν ἱεροῖς σοφῶν
κατὰ τῆς βασιλίδος τὸ πλῆθος, ἐπειδὴ καὶ τοῦ θρόνου τῆς ἐπι-
σκοπῆς ἑώρα καὶ τῆς πόλεως ἑαυτὸν ἐξωθούμενον, αὐτὸς μὲν
a. 404 ἀπέλιπε τὴν πόλιν νεὼς ἐπιβίης, οἱ δὲ τούτῳ σπουδάζοντες, μη-¹⁵
δὲνα μετὰ τούτου ἐπίσκοπον γενέσθαι τῇ πόλει πραγματευόμενοι,
πυρὶ τὴν πόλιν ἔγνωσαν ἀπολέσαι. λάθρα τοίνυν φλόγα τῇ ἐκκλη-
σίᾳ νυκτὸς ἐμβάλλοντες, καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἔξω καταστήσαντες
ἑαυτούς, καὶ τούτῳ λαθόντες οἱ τινὲς ποτε εἶεν, ἡμέρας γενομένης
ἐσχάτως ἦδη τὴν πόλιν ἅπασιν ἔδειξαν κινδυνεύουσαν· ἣ τε γὰρ²⁰
ἐκκλησία κατεφλέγετο πᾶσα, συνεδαπανᾶτο δὲ ταύτη καὶ τὰ ἐχό-
μενα τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ μάλιστα ὅσοις τὸ πῦρ ἐπῆγεν ἢ τοῦ
γενομένου πνεύματος καταιγίς. ἐνέπεισε δὲ τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸν
εἰωθότα δέχεσθαι τὴν γεροσίαν οἶκον, πρὸ τῶν βασιλείων ὄντα,

dari iubebatur. simul haereditates illis cedebant qui oblati principi precibus
eas obtinuerant, adstantibus interim liberis, et parentes cum gemitu implo-
rantibus. ad summam nihil agebatur, quod oppida lamentis non impleret et
cuius municipi detrimentum nefarium non inferret. nam cum princeps ex-
treme stolidus esset, coniux eius supra sexum arrogans et undique tam eunu-
chorum quam familiarium sibi mullercularum, quae maxime huic imperabant,
insatiabili avaritiae exposita, vitam omnibus acerbam viciu reddebat, adeo
quidem ut modestis hominibus morte nihil esset optabilus. et quasi si haec
non sufficerent, Cpolli periculum quovis gravissimo maius ex huiusmodi qua-
dam causa creatum fuit. Ioannes, uti diximus, post exilium reversus et con-
suetis sacris plebem adversus Augustam commovens, cum et episcopatus solio
et urbe se videret expelli, navi conscensa ab urbe discessit. at quotquot
huius studiosi erant, dum hoc agunt ut post eum nullus in urbe designaretur
episcopus, urbem igni perdendam statuunt. clam igitur ecclesiae flamma per
noctem iniecta, circaque diluculum extra eam progressi, cum hoc ipso quinquam
essent ignoraretur, orto die cunctis urbem extremo versantem in periculo
spectandam exhibent. nam et ecclesia tota conflagrabat, et aedificia conti-
gua cum ea simul absumebantur, praesertim quibus oborti venti procella
flammam inferebat. irruiet ignis et illam in domum, in qua senatus haberi
solebat. ea domus ante palatium sita erat, ad omnem elegantiam et magi-

εἰς πᾶν κάλλος καὶ φιλοτιμίαν ἐξησηκημένον· ἀγάλμασι γὰρ κεκαλ-
 λώπιστο τεχνιῶν τὸ ἀξιοπρεπὲς ἐξ αὐτῆς τῆς θείας παρεχομένοις,
 καὶ μαρμάρων χροιαῖς ἀ' κατὰ τοὺς νῦν οὐ μεταλλέονται χρό-
 νους. φασὶ δὲ ὡς καὶ τὰ δαίκηνια τὰ ἐν τῷ Ἑλικῶνι τὴν ἀρχὴν
 5 καθιδρυθέντα ταῖς Μούσαις, μέρος καὶ αὐτὰ τῆς κατὰ πύγων
 ἱεροσυλίας ἐν τοῖς Κωνσταντίνου γενόμενα χρόνοις, ἀνατεθέντα
 τούτῳ τῷ τόπῳ τῇ διὰ τοῦ πυρὸς ἐπήχθη διαφθορᾷ, σαφέστερόν
 πως τὴν καθέξουσιν ἅπαντας ἀμουσίαν μνηύοντα. θαύματος δέ
 10 τινος τῆνικαῦτα γενομένου ἄξιον οὐ παραδρομεῖν σιωπῆ. τοῦτο
 τῆς γερουσίας τὸ τέμενος, ὅπερ ἔνεκα ταῦτα διέξεμι, Διὸς καὶ
 Ἰαθηνᾶς ἀγάλματα πρὸ τῶν θυρῶν εἶχεν, ἐπὶ τινων βύσεων λιθί-
 νων ἐστῶτα, καθ' ὃ καὶ νῦν ἔστιν αὐτὰ θεύσασθαι σχῆμα· φασὶ
 δὲ τὸ μὲν τοῦ Διὸς εἶναι τοῦ Δωδωναίου, τὸ δὲ τὸ ἐν τῇ Λίνδῳ
 15 τέμενος, ὃ μὲν ἐπικείμενος τῷ τέγει μόλιβδος ἔρρει τρηκόμενος
 κατὰ τῶν ἀγαλμάτων, ἐφέροντο δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς οἰκοδομίας λίθοι
 κατὰ τούτων, ἀνέχειν τῇ τοῦ πυρὸς φύσει μὴ δυνηθέντες. εἰς
 χρώματος δὲ σχῆμα τοῦ παντὸς κάλλους μεταβληθέντος, ἣ μὲν
 κοινῇ δόξῃ καὶ ταῦτα ἐτόπαζε κόριν καὶ αὐτὰ γενέσθαι, καθαιρό-
 20 μενος δὲ ὁ τόπος καὶ πρὸς ἀνανέωσιν γενόμενος εὐτρεπῆς ἔδειξε τὰ
 τῶν θεῶν τούτων ἀγάλματα μόνον κρείττονα τῆς παντελοῦς ἐκείνης
 γεγανότου φθορᾶς· ὅπερ ἅπασιν ταῖς χαριστέροις ἀμείνους ἐπὶ τῇ

9 οὐ] οὐ προσήκει P.

13 τῇ S: libri τῷ.

ficientiam elaborata. nam simulacris artificum elaborata erat, ipso adspectu
 maiestatem praeferentibus, et colorem marmorum, quae hisce temporibus
 non eruantur. ac perhibent eas etiam imagines, quae in Helicone Musis olim
 collocatae, Constantini temporibus in res omnes perpetrati sacrilegii vim ex-
 pertae cum ceteris fuerant, huic loco dedicatas igni tum periisse. quo casu
 sane quam perspicue portendebatur a Musis alienatio, quae omnes esset oc-
 cupatura. par est autem, miraculum quoddam, quod id temporis accidit,
 minime silentio praeteriri. templum istud senatus, cuius haec causa commemo-
 ro, simulacra Iovis et Minervae ante fores habebat, in lapideis quibusdam
 basibus stantia, qua quidem forma nunc etiam conspiciuntur. aiunt autem
 Iovis alterum Dodonaei simulacrum esse, alterum, quod Lindi quondam con-
 sacratum fuerit. igitur ubi templum universum ab igne fuisset absumptum,
 simul et impositum tecto plumbum liquefactum in haec simulacra destillabat,
 et in eadem aedificii quoque lapides ferebantur, si qui naturae ignis resistere
 non potuissent. cum autem universa istaec aedificii venustas abiisset in ru-
 dera, vulgi quidem opinio erat haec etiam simulacra in pulverem esse reda-
 cta. sed repurgato paratoque ad instaurationem loco sola deorum istaec si-
 mulacra conspecta sunt, quae universum hunc interitum evasisent. quod
 quidem effecit ut omnes paulo politiores de urbe spes animis meliores conci-

πόλει δέδωκεν ἔχειν ἐλπίδας, ὡς δὴ τῶν θεῶν τούτων ἔχασθαι τῆς ἐπὲρ αὐτῆς αἰεὶ βουλομένων προνοίας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὅπῃ τῷ θεῷ δοκεῖ, πάντα προῖτω.

25. Πάντων δὲ δυσχεραίνοντων ἐπὶ τῇ τῆς πόλεως συμφορᾷ καὶ αἰτίαν οὐκ ἄλλην ἢ τὴν τοῦ ἕνου λεγομένην σκιάν εὐρι-5 σκόντων, ἐγίνοντο μὲν οἱ περὶ τὸν βασιλέα τῆς τῶν ἐφθαομένων ἀνανεώσεως, ἠγγέλθη δὲ τοῖς περὶ τὴν ἀλλήν ὡς τὸ τῶν Ἰσαύρων πλῆθος, ὑπερκείμενον Παμφυλίας καὶ Κιλικίας, ἐν τοῖς ἀβάτοις τοῦ Ταύρου καὶ τραχυτάτοις ὄρεσιν αἰεὶ βιοτεύον, εἰς τάγματι διανεμηθὲν ληστικὰ τὴν ὑποκειμένην ἐπέρχεται χάραν, πόλεσι μὲν 10 τετειχισμέναις προσάγειν οὐπω δυνάμενοι, κώμας δὲ ἀτειχίστους καὶ πάντα τὰ ἐν ποσὶν ἐπέτρεχον. ἐποίει δὲ ῥαδίως αὐτοῖς τὰς ἐπιδρομὰς ἢ προλαβοῦσα τῆς χώρας ἐκείνης ἄλωσις, ἣν ἡ Τριβιγίλδου καὶ τῶν σὸν αὐτῷ βαρβάρων πεποίηκεν ἐπανάστασις. τούτων ἀπαγγελέθων Ἀρβαζάκιος ἐκπέμπεται στρατηγὸς ὡς δὴ τοῖς 14 ἐν Παμφυλίᾳ πράγμασι πονοῦσιν ἐπικουρήσων. δύναμιν δὲ ἀρκοῦσαν λαβῶν, καὶ τοὺς ληστεύοντας ἐν τοῖς ὄρεσι συμφρυγόντας ἐπιδιώξας, κώμας τε αὐτῶν εἴλε πολλὰς καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγον ἀπέσφαξε πλῆθος. ῥᾶστί τε ἂν τέλειον ἐκράτησεν αὐτῶν καὶ τελείαν τοῖς οἰκοῦσι τὰς πόλεις ἀσφάλειαν ἐνεποίησεν, εἰ μὴ τρυφῇ 20 καὶ ἀτόποις ἐγκείμενος ἡδοναῖς ἐγάλασε μὲν πολὺ τῆς σφοδρότητος, χροῖμασι δὲ τὰς χεῖρας ὑποσχῶν τῆς κοινῆς ὠφελείας τὸ

2 βουλομένων R, cum legeretur βουλευομένων. 6 εἶχοντο S. 8 pro πλῆθος non minus apte legeris ἔθνος. S. 15 Marcellinus in Chron. Narhozaius, Iordanes Arbazius. Suidas v. Ἀρβαζάκιος eius elogium ex Eunapio repetiit. R.

perent, quasi scilicet hi dii stauerent eam semper sua providentia complecti. sed haec quidem omnia, prout numini visum fuerit, ita eveniant.

25. Universis autem permoleste easum urbis ferentibus, nec aliam causam eius quam asini, quod dicitur, umbram invenientibus, familiares principis de vastatis aedificiis instaurandis cogitabant. sed allatus est palatinis nuntius, magnam Isaurorum multitudinem, quae supra Pamphyliam Ciliciamque posita semper in asperrimis et inaccessis Tauri montibus degit, in latronum manipulos divisam regionem subiectam invadere. ac oppida quidem munita tentare non poterant, vicos autem moenibus destitutos et obvia quaevis irruendo vexabant; quos incursus id ipsis faciliores reddebat, quod istaec regio paulo ante fuisset ab hostibus capta, Tribigildo cum barbaris suis rebellionem molito. his nuntiatis Arbazacius dux mittitur, qui laborantibus Pamphyliae rebus succurreret. is ubi copias idoneas acceperat et latrones fuga dilapsos intra montes persecutus fuisset, complurex eorum villas cepit et virorum multitudinem non exiguum interfecit; adeoque prorsus eos in potestatem facillime redegit, et incolis oppidorum securitatem solidam parasset, nisi deliciis et foedis voluptatibus deditus multum de vigore suo remis-

πλουτεῖν ἔμπροσθεν ἐποιήσατο. τῆς μὲν οὖν προδοσίας ἕνεκα ταύτης μετὰπεμπτος εἰς τὰ βασιλεια γενόμενος εἰς κρίσιν προσεδόκατο καθίστασθαι· μέρος δὲ ὧν ἐλλήφει παρὰ τῶν Ἰσαύρων τῇ βασιλίδι προσαγωγῶν τὴν τε κρίσιν διέφυγε καὶ τὸν πλοῦτον περὶ 5 τὴν ἐνθάδε τροφὴν ἔδωκε. τὰ μὲν οὖν Ἰσαύρων ἐν λαθραίαις ἦν ἔτι ληστείαις, οὐπω πρὸς φανεράν ἐπιγύστασιν κατὰ τῶν πλησιαζόντων ἔθνων ἀναστάνα.

26. . . . ἀνεχώρησεν, ἧ προείρηται μοι, τῆς Πελοπον- a. 405
νήσου καὶ τῆς ἄλλης ὀπόσῃν ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς διαρρεῖ, διατρί-
10 βων ἐν ταῖς Ἠπειροῖς, ἦν οἰκοῦσι Μολοττοὶ τε καὶ Θεσπρωτοὶ
καὶ ὅσοι τὰ μέχρις Ἐπιδάμων καὶ Ταυλαντίων οἰκοῦσι χωρία, τὸ
παρὰ Στελίχωνος ἀνέμενε σύνθημα τοιόνδε πως ὄν. τοὺς τὴν
Ἀρκαδίον βασιλείαν οἰκονομοῦντας ὄρων ὁ Στελίχων ἀλλοτριῶς
πρὸς αὐτὸν ἔχοντας διανοεῖτο, κοινῶν χρησάμενος Ἀλαρίχῳ, τῇ
15 Ὀνωρίου βασιλείᾳ τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς ἔθνη πάντα προσθεῖναι, συν-
θήκας τε περὶ τοῦτου πρὸς αὐτὸν ποιησάμενος εἰς ἔργον ἄγειν ὅσον
οὐδέπω τὴν ἐπιχειρήσιν προσεδόκα, προσδεχομένου δὲ Ἀλαρίχου
τῷ παραγγέλματι πειθαρχήσιν, Ῥοδογύιστος ἐκ τῶν ὑπὲρ τὸν
Ἰστρον καὶ τὸν Ῥῆνον Κελτικῶν τε καὶ Γερμανικῶν ἔθνων εἰς
20 τεσσαράκοντα συναγαγὼν μυριάδας εἰς τὴν Ἰταλίαν ὄρητο δια-
βῆναι. οὗ προσαγγελθέντος ἡ μὲν πρώτη πάντας κατέπληξεν

1 ἐποιήσατο S; libri ποιησάμενος. 8 ἀνεχώρησεν] Ἀλάριχος
δὲ ἐπειδὴ ἀνεχώρησεν Leunclavius, lib. 5 c. 7. 10 Ἠπει-
ροῖς] sic quoque 5 29 ter; 48. erat iam hac aetate Epirus vetus
et nova. H, ἦν singulare relativum reapicit generale χώραν,
alioqui plurali numero legendum esset ἄς. S, 12 ἀνέμεσι LP,
18 aliis Radagaisus vel Radaganus.

set, ac pecuniae manus porrigens bono publico divitias praetulisset, quapropter ob hanc praevaricationem ad aulam revocatus, nihil exspectabat aliud quam uti iudicio sisteretur. sed parte illorum quae ab Isauris acceperat Augustae oblata, tum examen effugit, tum opes istas in voluptates urbanas impendit. enimvero molitiones Isaurorum adhuc intra clandestina se latrocinia continebant, necdum illis aperte gentes proximas aggressis.

26. Ceterum Alarichus, ubi, ceu dictum a nobis est, excessisset e Pe-Ioponneso et reliqua regione, quam Achelons amnis interfluit, in Epiris haerens, quam regionem incolunt Molossi Thesproti et alii, quotquot sita usque ad Epidamnum et Taulantios inhabitant loca, rem cum Stelichone compositam exspectabat, quae huiusmodi erat, cum Stelicho videret eos qui Arcadianum imperium administrabant animis erga se infestis esse, adiuncto sibi Alaricho socio cunctas in Illyriis nationes Honorii regno cogitabat adicere. qua de re cum Alaricho pactus occasionem exspectabat, uti reapse quam primum hunc conatum exsequeretur. dum Alarichus in hoc intentus esset ut imperatis obtemperaret, Rodogaisus ex transistranis et transrhenanis Celticisque Germanicisque nationibus collectis hominum quadringentis milibus ad transeundum in Italiam se parat, qua re nuntiata cunctos mirifice prima fama

ἄκοή· τῶν δὲ πόλεων ταῖς ἐλπίσιν ἀπεγνωκότων, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς Ῥώμης εἰς ἔσχατον κινδύνου συνταραχθείσης, ἀναλαβὼν ὁ Στελίχων ἅπαν τὸ ἐν τῷ Τικῆνῳ τῆς Λιγυστικῆς ἐνιδρυμένον στρατόπεδον (ἦν δὲ εἰς ἀριθμὸς συνειλεγμένον τριάκοντα) καὶ ὅσον οἶός τε γέγονε συμμαχικὸν ἐξ Ἀλανῶν καὶ Οὐννων περιποιή- 5 σασθαι, τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων οὐκ ἀναμείνας αὐτὸς ἐπειραιώθη τὸν Ἴστρον ἅμα παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ ταῖς βαρβάρους ἀπροσδοκῆτοις ἐπιπεσῶν ἅπαν τὸ πολέμιον πυνωλεσθῆναι διέφθειρεν, ὥστε μηδένα σχεδὸν ἐκ τούτων περισωθῆναι, πλὴν ἐλαχίστους ὅσους αὐτὸς τῇ Ῥωμαίων προσέθηκε συμμαχία, ἐπὶ ταύτῃ 10 μέγα φρονῶν ὁ Στελίχων εἰκότως τῇ νίκῃ, μετὰ τοῦ στρατοπέδου παρὰ πάντων ὡς εἰπεῖν στεφανούμενος ἐπανήει, παρὰ πῦσαν ἐλπίδα τῶν προσδοκηθέντων κινδύνων τὴν Ἰταλίαν ἐλευθερώσας.

27. Ἐν δὲ τῇ Ῥαβέννῃ (μητρόπολις δὲ Φλαμινίας, πόλις ἀρχαία, Θεσσαλῶν ἀποικία, Ῥήνη κληθεῖσα διὰ τὸ πανταχόθεν 15 ὕδασι περιρρεῖσθαι, καὶ οὐχ ὡς Ὀλυμπιόδωρος ὁ Θηβαῖός φησι, διὰ τὸ Ῥῶμιον, ὃς ἀδελφὸς γέγονε Ῥωμύλῳ, τῆς πόλεως ταύτης οἰκιστὴν γεγοῦναι· Κουαδράτῳ γάρ, οἶμαι, θετέον, ἐν τῇ κατὰ τὸν βασιλέα Μάρκον ἱστορίᾳ τοῦτο περὶ τῆς πόλεως ταύτης διεξελθόντι) ἐν τῇ Ῥαβέννῃ ταίνῃ ταύτῃ παρεσκευασμένῳ Στελίχωνι 20 ταῖς Ἰλλυριῶν πόλεσι μετὰ στρατεύματος ἐπιστῆναι, καὶ σὺν Ἀλαρίχῳ παρσπιάσασθαι μὲν αὐτὰς Ἀρχαδίῳ περιποιήσασθαι δὲ τῇ

3 Λιβυσιτικῆς LP. 15 Ῥύνη P. 18 Κουαστράτῳ LP.
οἶμαι θετέον Hemsterhusius (Thom. Mag. ed. Bernard. p. 444) : antea οἶ μεθετέον. κατὰ τὸν βασ. recte legi (non μετὰ) docent in Veri et Cassii vita Capitolinus c. 7 et Gallicanus c. 1. S.

percussit. cumque desperassent urbes et ipsa Roma iam in extremo periculo turbata esset, Stelicho, sumptis secum universis copiis, Ticino Liguriaie impositis (erant autem numeri militum triginta) cum aliis sociorum auxiliis, quae ab Alanis et Hunnis impetrare potuerat, hostium adventu non exspectato, cum omni exercitu Istrum ipse transiecit, et barbaros nec opinantes aggressus universas hostium copias ad interuersionem caecidit, adeo quidem ut horum prope nullus incolumis evaderet, exceptis paucissimis, quos ipse Romanis auxiliis adscripsit. ob hanc victoriam Stelicho non abs re magno animo gerens, cum exercitu ab omnibus propemodum coronatus redibat, cum praeter omnem spem formidatis periculis Italiam liberasset.

27. Hinc ad Ravennam (ea metropolis est Flaminiae, prisca sane civitas, colonia Thessalorum, Rhene dicta, quod eam aquae ab omni parte circumfluant; non autem propterea, velut Olympiodorus ille Thebanus ait, quod Remus Romuli frater huius urbis conditor fuerit: nam Quadrato, ut opinor, assentiendum est, qui de hac urbe in historia Marci principis id commemoravit) ad Ravennam igitur hanc Stelichone iam parato ad Illyricas urbes cum exercitu adeundas et Alarichi auxilio ab Arcadio quidem avertet-

Ἐνωρίου βασιλέα, δύο κωλύματα συνέβη παρεμπεσεῖν, φήμη τε ὡς Ἀλαρίχος τεθνεὺς εἶη διαδραμοῦσα, καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης Ἐνωρίου γράμματα τοῦ βασιλέως ἀποδοθέντα, δι' ὧν ἐδηλοῦτο ὡς Κωνσταντῖνος ἐπιθέμενος εἶη τυραννίδι καὶ ἐκ τῆς Βρεττανικῆς a. 407
 5 νήσου περαιοθεὶς ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνησι παραγένετο, τὰ βασιλέως ἐν ταῖς πόλεσι πράττων. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τῆς Ἀλαρίχου τελευτῆς λόγος ἀμφίβολος ἔδοξεν εἶναι, πρὶν τινας παραγεγονότας ὅτι περ εἶη δηλώσει· τὰ δὲ περὶ τῆς ἀναρρήσειως Κωνσταντίνου λεγόμενα παρὰ πάντων ἐκράτει. διὰ ταῦτα τῆς ἐπὶ Ἰλλυριοῦς ὁρμῆς
 10 ὁ Στελίχων ἀνακοπεῖς εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, κοινολογήσασθαι περὶ τοῦ πρακτείου βουλόμενος.

28. Τριβέντος δὲ τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος ἐπι- a. 408
 λαβόντος ὑπατοὶ μὲν ἀνεδείχθησαν Βάσσοι καὶ Φίλιππος, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἐνωρίος, ἀπὸ πολλοῦ Μαρίας αὐτῷ τελευτησάσης τῆς
 15 γαμετῆς, τὴν ταύτης ἀδελφὴν Θεορμαντίαν ἤτει οἱ δοθῆναι πρὸς γάμον. ἀλλ' ὁ μὲν Στελίχων . . ἐνδύσειν πρὸς τοῦτο, Σερήνα δὲ ἐνέκειτο, πραχθῆναι βουλομένη τὸν γάμον τοιαῦδε ἕνεκα αἰτίας.
 τοῦ γάμου πρὸς τὴν Μαρίαν Ἐνωρίου ἐνισταμένου, γάμων ὦραν οὐπω τὴν κόρην ἄγουσαν ἢ μήτηρ ὄρωσα, καὶ οὔτε ἀναβαλέσθαι
 20 τὸν γάμον ἀνεχομένη, καὶ τὸ παρ' ἡλικίαν εἰς μῆξιν ἐκδοῦναι φύσεως ἀδικίαν καὶ οὐδὲν ἕτερον εἶναι . . , γυναικὶ τὰ τοιαῦτα θερα-

1 congruentius φήμην — διαδραμοῦσαν. S. 15 Θεορμαντίαν R : vulgo Ἐρματίαν. 16 post Στελίχων desideratur οὐκ ἔδδκει, οὐκ ἔμελλε, vel simile quidpiam. S. 21 post εἶναι Leunclavius supplet νομίζουσα. S.

das, Honorii vero regno adificiendas, impedimenta duo contigit intervenire, famam scilicet hinc inde de Alarichi morte sparsam, et literas Honorii principis, allatas Roma, quibus in literis perscriptum erat Constantinum perduellem iam ex insula Britannia transvectum ad transalpinas gentes accessisse, ac se pro imperatore in civitatibus gerere. verum de Alarichi morte rumor incertus esse visus fuit, donec quidam intervenissent et ipsam, ut erat, rem nuntiassent. quae autem de Constantini designatione perhibebantur, apud omnes fidem inveniunt. quapropter in Illyricana praepeditus expeditione Stelicho Romam proficiscitur, uti cum aliis de rebus agendis consultaret.

28. Exacto auctumno, cum hiems coepisset, Bassus et Philippus consules designati sunt. imperator autem Honorius, Maria coniuge iam pridem rebus humanis exempta, sororem eius Thermantiam sibi matrimonio iungi petebat. in hoc Stelicho quidem haud assensurus videbatur, sed urgebat Serena, quae hasce nuptias ob huiusmodi causam conciliari vellet. cum Honorius matrimonium cum Maria contraheret, mater eius Serena, quae puellam necdum nubilem aetatem attigisse cerneret, ac neque sibi posset impedire ut nuptiae differrentur, et immaturam maritali consuetudini tradere nihil arbitraretur esse aliud quam iniuriam naturae facere, nacta mulierem quae

πέειν ἐπισταμένη περιτυχοῖσα πράττει διὰ ταύτης τὸ συνεῖναι μὲν τὴν θυγατέρα τῷ βασιλεῖ καὶ δμῶλετρον εἶναι, τὸν δὲ μήτε ἐθέλειν μήτε δύνασθαι τὰ τῷ γάμῳ προσήκοντα πράττειν. ἐν τούτῳ τῆς κόρης ἀπειρον γάμων ἀποθανούσης, εἰκότως ἡ Σερῆνα βασιλείου γονῆς ἐκθυμοῦσα δέει τοῦ μὴ τὴν τοσαύτην αὐτῇ δου-
 5 ναστεῖαν ἐλαττωθῆναι, τῇ δευτέρᾳ θυγατρὶ συνάψαι τὸν Ὀνώριον ἔσπευδεν. οὗ δὴ γενομένου τελευτᾷ μὲν ἡ κόρη μετ' οὐ πολὺ, ταῦτά τῃ προτέρᾳ παθοῦσα.

29. Στελίων δέ, ἀγγελιαντος αὐτῷ τινὸς ὡς τὰς Ἡε-
 ρους Ἀλάριχος καταλιπών, ὑπερβᾶς τε τὰ διεργοντα στενὰ τὴν 10
 ἀπὸ Παιονίας ἐπὶ Οὐνετοῦς διάβασιν, τὰς σκηνὰς εἰς Ἡμωνα
 πόλιν ἐπήξατο, μεταξὺ Παιονίας τῆς ἀνωτάτω καὶ Νωρικοῦ κει-
 μένην, — ἄξιον δὲ μὴ παραδραμεῖν ὅσα τῆς πόλεως ἐστὶ ταύτης,
 καὶ ὅπως τὴν ἀρχὴν ἔτυχεν οἰκισμοῦ. τοὺς Ἀργοναύτας φασὶν ὑπὸ
 τοῦ Αἰήτου διωκομένους ταῖς εἰς τὸν Πόντον ἐκβολαῖς τοῦ Ἰστροῦ 15
 προσορμισθῆναι, κρῖναι τε καλῶς ἔχειν διὰ τούτου πρὸς ἄντιον
 τὸν ῥοῦν ἀναχθῆναι καὶ μέχρι τοσούτου διαπλεῦσαι τὸν ποταμὸν
 εἰρεσία καὶ πνεύματος ἐπιτηδείου φορᾷ, μέχρις ἂν τῇ θαλάσῃ
 πλησιαίτεροι γένοιτο. πράξαντες δὲ ὅπερ ἔγνωσαν, ἐπειδὴ κατὰ
 τοῦτον ἐγένοντο τὸν τόπον, μνήμην καταλιπόντες τῆς σφετέρας 20
 ἀφίξεως τὸν τῆς πόλεως οἰκισμὸν, μηχαναῖς ἐπιθέντες τὴν Ἀργὴν
 καὶ τετρακοσίων σταδίων ὄδον ἄχρι θαλάσσης ἐλκύσαντες οὕτω
 ταῖς Θεσσαλῶν ἀκταῖς προσωρμίσθησαν, ὡς ὁ ποιητῆς ἱστορεῖ

rebus huiusmodi remedium afferre sciret, eius opera perficit ut filia cum prin-
 cipe quidem viveret ac tori consors eiusdem esset; verum ille nec vellet nec
 posset ea quae matrimonium requireret implere. interim puella virgine mor-
 tua; non abs re Serena, quae sobolis imperatoriae consequendae percipienda
 esset, ob metum, ne quid sibi de tanta potentia decederet, id operam dabat
 ut Honorum alteri filiae copularet. quo facto puella vitam cum morte com-
 mutat, cum paulo post idem ei quod priori accidisset.

29. Ad Stelichonem vero nuntium quidam pertulit, Alarichum relictis
 Epiris, et superatis angustiis quae a Pannonia transitum ad Venetos impe-
 diunt, apud Emonem oppidum castra locasse, quod inter Pannoniam supre-
 nam et Noricum situm est. atque hoc loco par est, minime silentio praeteriri
 quae ad oppidum hoc pertinent, et quonam modo condi ab initio coeperit.
 aiunt Argonautas, cum eos Aetas persequeretur, ad Istri appulisse ostia,
 quibus in Pontum ille semet exonerat; recteque se facturos existimasse, si
 adverso flumine veherentur, ac tantisper in hoc amne remigis et idonei ventis
 adiumento navigarent, donec ad mare propius accessissent. cum id consilium
 fuissent exsecuti iamque ad locum hunc pervenissent, ipsa structura oppidi
 huius ad memoriam adventus in istam regionem sui relicta, et Argo machinis
 imposita perque stadiorum quadringentorum spatium usque ad mare tracta,
 Thessalorum littoribus appulerunt; sicuti Pisander poeta memoriae prodidit,

Πείσανδρος ὁ τῆ τῶν ἡρωϊκῶν θεογαμιῶν ἐπιγραφῇ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν ἱστορίαν περιλαβῶν. ἐκ δὲ τῆς Ἡμιονος προελθῶν καὶ τὸν Ἄκυλιν περαιοθεὶς ποταμὸν τῷ Νωρικῷ προσέβαλεν, ἤδη τῶν Ἀπεννίνων ὄρων ἕξω γενόμενος. ὁρᾷ δὲ ταῦτα τὰς Παιονίας 5 ἔσχατιάς, στενωτάτην ὁδὸν δίδόντα τοῖς ἐπὶ τὸ Νωρικὸν ἔθνος διαβυίνειν ἐθέλουσι, καὶ πρὸς ἣν ὀλίγοι φύλακες ἤρχον, εἰ καὶ πλῆθος τὴν παράδοον ἐβιάζετο. διαβὰς δὲ ὁμοῦς ὁ Ἀλάριχος ἐκ τοῦ Νωρικῷ πρὸς Στελίχωνα πρεσβείαν ἐκπέμπει, χρήματα αἰτῶν ὑπὲρ τε τῆς ἐν ταῖς Ἡπείροις τριβῆς, ἣν ἔλεγεν αὐτῷ Στελίχωνι 10 πεισθέντι γενέσθαι, καὶ τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸ Νωρικὸν εἰσβολῆς. ὁ δὲ Στελίχων τὴν πρεσβείαν δεξάμενος καὶ ἐν τῇ Ῥαβέννῃ τοὺς πρέσβεις ἐάσας εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, κοινώσασθαι τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ γερονσίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου βουλόμενος. συνελθούσης δὲ τῆς γερονσίας εἰς τὰ βουστλεια καὶ βουλῆς περὶ τοῦ 15 πολεμεῖν ἢ μὴ προτεθείσης, ἣ μὲν τῶν πλειόνων εἰς τὸ πολεμεῖν ἐφέρετο γνώμη, μόνος δὲ Στελίχων σὺν ὀλίγοις, ὅσοι φόβῳ συγκατετίθεντο, τὴν ἐναντίαν ἐχώρουν, εἰρήνην πρὸς Ἀλάριχον ποιῆσθαι ψηφίζόμενοι. τῶν δὲ τὸν πόλεμον αἰρουμένων ἀπαιτούντων Στελίχωνα λέγειν ἀνθ' ὅτου μὴ πολεμεῖν μᾶλλον ἀλλὰ εἰρήνην 20 ἄγειν αἰρεῖται, καὶ ταύτην ἐπ' αἰσχύνη τοῦ Ῥωμαίων ἀξιώματος ἀνέχεται χρημάτων ὠνήσασθαι, "διὰ γὰρ τὸ τῷ βασιλεῖ συνοῖσον" ἔφη "τοσοῦτον ἐν ταῖς Ἡπείροις διέτριψε χρόνον," ὡς ἂν

1 ἡρωϊκῶν θεογαμιῶν Fabricius in Bibl. Gr. defendit vulgatam Ruhnkenius, et interpretatur heroum nuptias cum deabus. vid. ad Virgilii t. 4 p. 236. Heynius. R.

qui Heroicarum divarumque nuptiarum titulo totam hanc propemodum historiam complexus est. Emone vero progressus Alarichus, et Aquili flumine transiecto, iam superatis Apenninis montibus ad Noricum accessit. hi montes extremos Pannoniae limites finiunt, et iis qui ad Noricam gentem transire volunt artissimam viam praebent; cui custodiendae praesidiarii pauci sufficiunt, etiamsi magna multitudo vi transire conetur. Alarichus tamen his transitibus e Norico legatos ad Stelichonem mittit, pecuniam poscens tum eius morae nomine, qua se suasu Stelichonis aiebat in Epiris haesisse, tum huius in Italiam et Noricum profectionis causa. Stelicho hac legatione accepta, relictis Ravennae legatis, Romam abiit, cum imperatore ac senatu de eo quod agendum esset consilia collaturus. posteaquam senatus in palatio convenisset, proposita consultatione bellum gerendum esset nec ne, complurium quidem eo sententia tendebat ut bello res decerneretur. solus Stelicho cum paucis, qui ei metu adducti assentiebantur, contrariam in sententiam ibant et faciundae cum Alaricho pacis auctores erant. hic cum il qui paci bellum praeferebant, a Stelichone sibi dici peterent quamobrem non bellum potius gerere quam pacem colere mallet, eamque cum dedecore Romanae maiestatis pecunia redimere sustineret, "quoniam" inquit "ob commodum principis Alarichus in Epiris tam diu haesit, ut coniuncta mecum opera, bello principi

ἅμα οἱ τῷ τῆς ἐφῆς βασιλεύοντι πολεμήσας Ἰλλυριοὺς ἐκείνης παρέλθεται τῆς ἀρχῆς καὶ τῇ Ὀνωρίου προσθείη. τοῦτο δ' ἂν εἰς ἔργον ἦδη προσῆλθεν, εἰ μὴ τοῦ βασιλέως Ὀνωρίου φθάσαντα γραμματα τὴν ἐπὶ τὴν ἐώαν ἔλασιν αὐτοῦ διεκώλυσεν, ἣν ἐκδεχόμενον Ἀλάριχον αὐτόθι χρόνον δαπανῆσαι πολύν. καὶ ταῦτα⁵ λέγων ὁ Στελίχων ἅμα καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἐδείκνυ, καὶ τὴν Σερήναν αἰτίαν ἔλεγεν εἶναι τὴν ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων ὁμόνοιαν ἀδιάφθορον φυλάττεσθαι βουλομένην. πᾶσι τοίνυν δόξαντος δίκαια λέγειν Στελίχωνος, ἐδόκει τῇ γεροσιᾷ χρυσίου τετρακισχιλίας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης Ἀλαρίχῳ δίδοσθαι λίτρας, τῶν πλειόνων¹⁰ οὐ κατὰ προαίρεσιν ἀλλὰ Στελίχωνος φόβῳ τοῦτο ψηφισαμένων, ὥστε ἀμέλει Λαμπάδιος γένους καὶ ἀξιώματος εὖ ἔχων, τῇ πατρὶφ φωνῇ τοῦτο ὑποφθεγξάμενος “ non est ista pax sed pactio servitutis,” ὃ δηλοῖ δουλείαν μᾶλλον ἢπερ εἰρήνην εἶναι τὸ πρατόμενον, ἅμα τῷ διαλυθῆναι τὸν σύλλογον, δεῖ τοῦ μὴ παθεῖν¹⁵ τι διὰ τὴν πυρροσίαν, εἰς τινι πλησιάζουσαν τῶν Χριστιανῶν ἀπέφενγεν ἐκκλησίαν.

30. Ὁ μὲν οὖν Στελίχων τὴν πρὸς Ἀλάριχον εἰρήνην τοιῶδε τρόπῳ καταπραξάμενος ἐπὶ τὴν ἔξοδον ὤρητο, τοῖς αὐτῷ δόξασιν ἔργον ἐπιθήσων· ὃ δὲ βασιλεὺς ἐθέλειν ἔφρασκεν ἐκ τῆς²⁰ Ῥώμης εἰς τὴν Ῥάβενναν παραγενέσθαι Θεάσασθαι τε τὸ στρατόπεδον καὶ φιλοφρονήσασθαι, πολεμίου μάλιστα τοιούτου τῆς Ἰταλίας ἐντὸς διαβάντος. ἔλεγε δὲ ταῦτα οὐκ οἴκοθεν κινούμενος, ἀλλὰ συμβουλῇ Σερήνας πειθόμενος· ἐβούλετο γὰρ αὐτὸν

15 τῷ S: libri τοῦ, Photii more.

Orientis illato, Illyrios ab eius averteret imperio regnoque Honorii adiace-ret.” et quidem hoc reapse iam successurum fuisse aiebat, si non Honorii principis literae prius allatae suam perfectionem versus Orientem impedi-vissent; in cuius expectatione tantum temporis Alarichus istic consumpsit, atque haec dicens Stelicho simul et epistolam principis ostendit, et culpam in Serenam confert, quae amborum principum concordiam sartam tectam ser-vari voluisset. quapropter omnibus aequa dicere viso Stelichone, senatui placuit Alaricho quattuor librarum milia auri pacis nomine solvi, cum plures id senatusconsultum non sponte sed metu Stelichonis fecissent. adeoque Lampadius, genere dignitateque praestans, cum verbum hoc lingua patria protulisset “ non est ista pax sed pactio servitutis,” dimisso senatu, ne quid sibi propter hanc libertatem accideret veritus, ad proximam quandam Chris-tianorum ecclesiam aufugit.

30. In hunc modum Stelicho confecta cum Alaricho pace ad perfectio-nem semet accingit, ut quae secum decrevisset exsequeretur. imperator autem velle se Roma Ravennam abire dicebat visendi exercitus et benignè compellandi causa, praesertim posteaquam talis ac tantus hostis in Italiam transisset. ea vero non impulsus a se ipso, sed consilio Serenae obtempe-

ἀσφαλεστέραν πόλιν οἰκεῖν, ἵνα εἰ τὴν εἰρήνην πατήρας Ἀλάριχος ἐπέλθῃ τῇ Ῥώμῃ, μὴ κυριεύσῃ καὶ τοῦ βασιλέως· ἦν γὰρ αὐτῇ σπουδὴ περισώζεσθαι τοῦτον, ὡς καὶ αὐτῆς τὴν ἀσφάλειαν διὰ τῆς ἐκείνου σωτηρίας ἐχούσης. τῆς δὲ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὴν Ῥάβενναν ὁρμῆς ἀποθνήσκοντι τῷ Στελίχωνι φανείσης, ἐπενοεῖτο πολλὰ ταύτης κωλύματα. τοῦ δὲ βασιλέως οὐκ ἐνδιδόντος ἄλλ' ἐχομένου τῆς ὁδοιοποιίας, Σάρος βάρβαρος μὲν τὸ γένος, ἐν δὲ τῇ Ῥαβέννῃ στίφους βαρβάρων ἡγούμενος, γνώμῃ Στελίχωνος ἐκίνει πρὸς τῆς πόλεως θορούβους, οὐχ ὡς τῷ ὄντι συνταράξαι τὰ καθεστῶτα
 10 βουλόμενος, ἀλλ' ὡς ἂν ἐκροβήσοι τὸν βασιλεῦ καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὴν Ῥάβενναν ἀποστρέψει. τοῦ δὲ οὐκ ἀποσιάντος ἧς εἶχε γνώμης, Ἰουστινιανὸς ἐν τῷ τῶν συνηγόρων κατὰ τὴν Ῥώμην ἐπιτηδύματι διαπρέψας, αἰρεθεὶς δὲ παρὰ Στελίχωνος πάριδρός τε ὁμοῦ καὶ σύμβουλος, ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀγχινοίας φαινεται τὰ τῆς
 15 βασιλικῆς ὁδοῦ τεκμαιρόμενος, καὶ ὡς ἄλλοτρίως ἔχοντες πρὸς Στελίχωνα οἱ ἐν τῷ Τικίῳ στρατιῶται τοῦ βασιλέως ἐπιδημήσαντος εἰς τὸν ἕσχατον αὐτὸν καταστήσουσι κίνδυνον. διετέλει τε παραινῶν ἐκστῆναι τὸν βασιλεῦ τῆς τοιαύτης ὁρμῆς. ὁρῶν δὲ ἀπειθοῦντα τοῖς Στελίχωνος λόγοις ἀπιὼν ὤχετο, δέει τοῦ μὴ διὰ
 20 τὴν οἰκειότητα συγκατανεχθῆναι τῇ Στελίχωνος τύχῃ.

31. Φήμης δὲ πρότερον εἰς τὴν Ῥώμην ἐλθούσης ὡς Ἀρ-
 κάδιος ὁ βασιλεὺς τελευτήσῃ, κρωθείσης τε μετὰ τὴν Ὀνωρίου
 Honorius et Theodosius II.

2 congruentius ἐπέλθοι. S.

rans aiebat. haec enim ipsum in urbe tutiori degere volebat, ut, si pace violata Romam Alarichus invaderet, non etiam principem in potestatem suam redigeret. hunc enim studioso conservatum cupiebat, velut a cuius salute ipsius etiam incolumitas penderet. cum autem hoc imperatoris iter parum Stelichoni probaretur, multa eius impediendi causa excogitat. verum illo non cedente sed iter urgente, Sarus, natione barbarus et Ravennae praefectus agmini barbaro, de sententia Stelichonis ante urbem tumultus excitat, non quod reapse de turbandis rebus quicquam haberet in animo, sed ut imperatori metum incuteret et eum ab instituto itinere diverteret. cum ne sic quidem a sententia princeps dimoveretur, Iustinianus, advocatorum professione Romae clarus et a Stelichone lectus assessor atque consiliarius, acri sagacitate ingenii, quid illud imperatoris iter sibi vellet, assecutus e certis indicibus videtur; et quod ii milites qui Ticini erant, alienis a Stelichone animis. ubi princeps eo venisset, hominem in extremum discrimen essent adducturi. quamobrem hortari non desit ut ab hoc instituto principem revocaret. sed cum videret hunc iis quae diceret Stelicho non obtemperantem, veritus ne propter familiaritatem pessum cum fortuna Stelichonis iret, ab eo discessit.

31. Fuerat iam ante Romam perlatus de morte imperatoris Arcadii rumor, et post abitum Honorii principis ad urbem Ravennam, confirmatus.
 Zosimus.

τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ῥάβενναν ἄφιξιν, ἐπειδὴ Στελλίχων μὲν εἰς τὴν Ῥάβενναν ἦν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπέστη Βονωνία τῇ πόλει, μὴ τῆς Αἰμιλλας οὖση, διεστηκνία δὲ τοῖς καλουμένοις μιλλοῖς ἑβδομήκοντα τῆς Ῥαβέννης, μετὰεμπτος γίνεται Στελλίχων οἷα στρατιωτῶν κατὰ τὴν ὁδὸν πρὸς ἀλλήλους στασιασάντων, ἐφ' ᾧ σιω-5 φρονισμὸν αὐτοῖς ἐπαχθῆναι. Στελλίχωνος δὲ συναγωγόντος τοὺς στασιασάντας, καὶ οὐχ ὅτι σωφρονισθῆναι μόνον αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς κελύσειεν εἰπόντος, ἀλλ' ὅτι κατὰ δεκάδα τὸν ὑλιώτατον ἓνα θανάτῳ ζημιωθῆναι προσετέτακτο, τοσοῦτον αὐτοῖς ἐνέθηκε φόβον ὥστε δάκρυα πάντας ἀφιέντις εἰς ἔλεον τὸν στρατηγὸν ἐπι-10 σπύσασθαι καὶ ὑποσχέσθαι τὴν τοῦ βασιλέως ἐδμένειαν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔσφηλεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τῆς ὑποσχέσεως, εἰς τὴν περὶ τῶν κοινῶν ἐνράπησαν σκέψιν· ὅ τε γὰρ Στελλίχων εἰς τὴν ἐρίαν βρούλετο διαβῆναι καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἀρχαδίον παῖδα Θεοδοσίον δια-15 θείναι, νέον ὄντα καὶ κηδεμονίας δεόμενον, ὃ τε βασιλεὺς Ὀνώ-ριος αὐτὸς στέλλεσθαι τὴν ὁδὸν ταύτην διενοεῖτο, καὶ ὅσα πρὸς ἀσφάλειαν τῆς τοῦ νέου βασιλείας οἰκονομῆσαι. δυσαρεστῆσας ἐπὶ τούτῳ Στελλίχων τὸν ὄγκον τῶν περὶ τὴν ὁδὸν ἔσομένων δαπανημάτων ἄγων εἰς μέσον ἀποτρέπει τὸν βασιλέα ταύτης τῆς ἐγχιρήσεως. ἔλεγε δὲ μηδὲ τὴν ἐπανάστασιν Κωνσταντίνου συγχωρεῖν²⁰ αὐτῷ τῆς περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ῥώμην αὐτὴν ἀποστῆναι φροντίδος, ἥδη Κωνσταντίνου τοῦ τυράννου τὴν Γαλατίαν πᾶσαν διαδραμόντος καὶ ἐν τῇ Ἀρελάτῳ διατρέβοντος. προσεῖναι δὲ τού-

6 δὲ add H.

inde cum esset Ravennae Stelicho, princeps autem venisset Bononiam, quae urbs est Aemiliae, spatio septuaginta miliarium, ut vocant, a Ravenna remota, arcessitus fuit ab eo Stelicho, quod in itinere milites inter se tumultuati fuissent, ut eos castigatos compesceret. Stelicho, convocatis militibus seditiosis, cum non modo iussisset diceret imperatorem ut castigarentur, sed etiam praecepisse ut decumatione facta nocentissimus quisque morte multaretur, tantam eis trepidationem incussit ut omnes profusus lacrumis ducem ad eam misericordiam flecterent, ut principis clementiam eis polliceretur, cumque princeps, quod ille promiserat, ratum habuisset, ad consultationem de publicis rebus animum adiecerunt. nam et Stelicho cupiebat in Orientem proficisci resque Theodosii constituere, qui Arcadii filius erat, adhuc adolescens ac tutelae indigus, et ipse princeps Honorius idem illud iter suscipere cogitabat, et quae stabiliendo pupilli huius imperio facerent ordinare. quod cum Stelichoni displicuisset, in medium producta sumptuum in itinere faciendorum mole principem ab hoc consilio deterret. praeterea ne licere quidem ei per Constantini rebellionem aut ut ab Italiae atque ipsius Romae cura longius abscederet, quando iam perduellis ille Constantinus universam Galliam percurrisset et Arelate degeret. ad ista, quae tamen ad requirendam prae-

τοῖς, καίπερ οὖσαν ἱκανοῖς εἰς τὸ δεῖσθαι τῆς τοῦ βασιλέως παρου-
 τίας τε καὶ προνοίας, καὶ τὴν Ἀλαρίχου μετὰ τοσούτου στρατο-
 πέδου βαρβάρων ἐπιδημίαν, ἀνθρώπου βαρβάρου καὶ ἀπίστου καὶ
 ἐπειδὴν εὐροὶ τὴν Ἰταλίαν βοήθειας ἔρημον ἐπέλευσομένου. γνώ-
 5 μὴν δὲ ἀρίστην εἶναι καὶ τῇ πολιτείᾳ λυσιτελοῦσαν Ἀλαρίχου μὲν
 ἐπιστρεψῆσαι τῷ τυράνῳ, τῶν τε τὸν αὐτῷ βαρβάρων ἄγοντα
 μέρος καὶ τέλη Ῥωμαϊκὰ καὶ ἡγεμόνας, οὐ κοινωνήσουσιν αὐτῷ
 τοῦ πολέμου, τὴν ἔψαν δὲ αὐτὸς καταλήψεσθαι βασιλέως κλεδόν-
 τος καὶ γραμμῆτι περὶ τοῦ πρακτέου διδόντος. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς
 10 μὲν ὀρθῶς ἅπαντα εἰρησθαι τῷ Στελίχῳ κρίνας, τὰ τε γραμ-
 ματα δὸς πρὸς τὸν τῆς ἔψας βασιλέα καὶ πρὸς Ἀλαρίχον τῆς
 Βονωνίας ἐξήλαυσε. Στελίχῳ δὲ κατὰ χώραν ἔμενε τέως, οὔτε
 ἐπὶ τὴν ἔψαν προΐων οὔτε ἕτερόν τι τῶν βεβουλευμένων ἄγων εἰς
 ἔργον, ἀλλ' οὔτε μέρος τῶν ἐν τῷ Τικίῳ στρατιωτῶν εἰς τὴν
 15 Ῥάβενναν ἢ ἕτερωθί που μετατιθεῖς, ὡς ἂν μὴ τῷ βασιλεῖ κατὰ
 πάροδον ὑπαντήσαντες εἰς τινα κατ' αὐτοῦ τὸν βασιλέα κινήσειαν
 πρῶξιν.

32. Ἀλλὰ Στελίχῳ μὲν οὐδὲν σὺννεπιστάμενος ἀπηχῆς ἢ
 κατὰ τοῦ βασιλέως ἢ κατὰ τῶν στρατιωτῶν βεβουλευμένον ἐν τού-
 20 τοῖς ἦν Ὀλύμπιος δὲ τις, ὁρμώμενος μὲν ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόν-
 του, λαμπρῶς δὲ στρατείας ἐν τοῖς βασιλείοις ἤξωμένος, ἐν δὲ
 τῇ φαινομένῃ τῶν Χριστιανῶν εὐλαβείᾳ πολλὴν ἀποκρύπτων ἐν

12 οὐ τὴν L. rectius οὔτε τὴν; subaudito cum articulo substan-
 tivo ὀδόν. S. 16 ἀπαντήσαντες L.

sentiam providentiamque principis omnino sufficerent, Alarichi quoque tantis
 cum barbarorum copiis adventum accedere; barbari sane hominis et infidi,
 qui si reperiat Italiam ope destitutam, porsus eam invasurus sit: id vero
 consilium esse optimum et imprimis utile rei publicae, ut in perduellens Ala-
 richus expeditionem susciperet, abducta secum parte barbarorum quos habe-
 ret, adiunctisque Romanis legionibus, et earum ducibus quae in huiusce belli
 societatem cum eo venirent: Orientem ipse Stelicho iubente principe, deque
 rebus iis quae peragendae istis essent literas dante, adiret, imperator, qui
 omnia recte ab Stelichone dicta iudicaret, datis ad Orientis imperatorem et
 Alarichum literis Bononia discessit, interim manet istis Stelicho, nec iter
 illud orientale suscipiens, nec aliud quicquam eorum quae deliberata fuerant
 reapse perficiens. quin ne militum quidem eorum partem qui Ticini commo-
 rabantur, Ravennam aliumve quendam in locum traducit, ne forte in transitu
 principis adveniendi copiam nacti, eum ad molliendum aliquid adversus ipsum
 Stelichonem impellerent.

32. Ac Stelicho quidem nullius indigni vel adversus imperatorem vel
 milites consilii sibi conscii haec agebat. Olympius vero quidam; oriundus
 a Ponto Euxino, splendida quadam militia palatina donatus; qui sub specie
 pietatis Christianae magnam intra se malitiam tegeret, atque hominem se

ἑαυτῷ πονηρῶν, ἔτυγχάνειν εἰωθὼς δι' ἐπιεικείας προσποίησιν
 τῷ βασιλεῖ πολλὰ κατὰ τὸν ποιητὴν θυμοφθόρα τοῦ Στελλίχωνος
 κατέχει ῥήματα, καὶ ὡς διὰ τοῦτο τὴν ἐπὶ τὴν ἐφ' ἂν ἐπιδημίαν
 ἐπραγματεύσατο, ὡς ἂν ἐπιβουλεύσας ἀναίρεισιν Θεοδοσίῳ τῷ νέῳ
 Ἐδχερίῳ τῷ παιδί τὴν βασιλείαν παραδόη. ἀλλὰ ταῦτα μὲν 5
 ἔδρυχαρίας αὐτῷ οὔσης κατὰ τὴν ὁδὸν κατέχει τοῦ βασιλέως· ἤδη
 δὲ αὐτοῦ ὄντος κατὰ τὸ Τίκηρον, τοὺς νοσοῦντας ἐπισκεπτόμενος
 τῶν στρατιωτῶν Ὀλύμπιος (ἦν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο τῆς ἐπικεκα-
 λυμένης μετριάτητος τὸ κεφάλαιον) τοιουτώδεις κάκεινοις ἐνέ-
 σπειρεν ἐπιπόδας. τετάρτης δὲ μῆνης ἡμέρας ἕξ οὔπερ ἐπεδήμησεν 10
 ὁ βασιλεὺς τῷ Τικῆρῳ διελθούσης, μετακληθέντων εἰς τὰ βασι-
 λειῶν τῶν στρατιωτῶν ἐφαίνεται τε αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς τὸν
 κατὰ Κωνσταντίνου τοῦ τυράννου παρεθάρσυνε πόλεμον. περὶ
 δὲ Στελλίχωνος οὐδενὸς κινήθεντος ἐφαίνεται νεύων τοῖς στρατιωταῖς
 Ὀλύμπιος καὶ ὡσπερ ἀναμνηστικῶν ὧν ἔτυχεν αὐτοῖς ἐν παραβύ- 15
 στω διαλεχθεῖς· οἱ δὲ τρόπον τινα παράφοροι γεγονότες Λιμένιον
 τε τὸν ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνεσιν ὄντα τῆς αὐτῆς ὑπαρχον
 ἀποσφάττουσι, καὶ ἅμα τούτῳ Χαριοβαύδην τὸν στρατηγὸν τῶν
 ἐκεῖσε ταγματῶν· ἔτυχον γὰρ διαφυγόντες τὸν τύραννον καὶ
 ὑπαντήσαντες κατὰ τὸ Τίκηρον τῷ βασιλεῖ. ἐπισφάττονται δὲ 20
 τούτοις Βιγκέντιός τε καὶ Σάλβιος, ὁ μὲν τῶν ἰππέων ἡγούμενος,
 ὁ δὲ τῶν δομestikῶν τάγματος προϊεστὼς. ἐπεὶ δὲ τῆς στάσεως
 ἀψήθεισης ὁ τε βασιλεὺς ἀνεχώρησεν ἐπὶ τὰ βασιλειαὶ καὶ τῶν

21 Βικέντιος LP.

frugi modestumque simulans cum principe colloqui frequenter soleret, multa,
 ut cum poeta loquar, animum labefactantia verba contra Stelichonem effu-
 tiebat, quod eam nimirum ob causam iter illud in Orientem sibi mandari cu-
 rasset, ut Theodosio minori morte per insidias structa regnum Eucherio filio
 suo traderet. atque haec, oblato sibi spatio et opportunitate, cum iter face-
 rent, ad principem effundebat. qui cum Ticini iam esset, Olympius milites
 adversa valetudine laborantes invisens (nam et hoc ei tectae illius modestiae
 caput erat) consimilia quaedam inspergebat et iis incantamenta. ubi dies
 duntaxat quartus ex quo Ticinum imperator ingressus fuerat praeteriisset,
 arcessitis ad praetorium militibus se conspiciendum princeps exhibet, et ad
 bellum adversus Constantinum perduellem gerendum eos incitat, cum de
 Stelichone motus nullus exstitisset, militibus innuere palam visus est Olym-
 pius, et eos illorum quasi commonefacere de quibus secreto cum ipsis collo-
 cutus fuisset. tum illi quodam modo ad furorem redacti Limenium, apud
 transalpinas gentes praefectum praetorii, cum Chariobaudo, militum in iis-
 dem locis magistro, iugulant: nam hi forte tyranni manus effugerant et Ti-
 cinum ad imperatorem accesserant. secundum hos iugulantur et Vincentius
 et Salvius, alter equitum magister, alter scholae domesticorum comes, aucta
 seditione cum princeps ad praetorium secessisset ac magistratus quidam elabi

ἀρχόντων ἔνιοι διαφυγεῖν ἠδυνήθησαν, ἐπὶ τὴν πόλιν ἄπασαν εἰ στρατιῶται διασπαρέντες ὄσους ἐδυνήθησαν τῶν ἀρχόντων ἀνεῖλον, ἐξεκλύσαντες τῶν οἰκοδομημάτων ἐν οἷς ἔτυχον ἀποδράντες, τὰ δὲ τῆς πόλεως διήρπασαν χρήματα. προϊόντος δὲ εἰς ἀνήκεστον τοῦ κακοῦ, χιτώνιον ὁ βασιλεὺς περιβαλλόμενος χλαμύδος δίχα καὶ διαδήματος, φανείς τε ἐν μέσῃ τῇ πόλει, σὺν πολλῶ πόνῳ μόλις οἷός τε γέγονε τὴν τῶν στρατιωτῶν ἀναστεῖλαι μανίαν. ἀνηρέθησαν δὲ τῶν ἀρχόντων ὅσοι μετὰ τὴν φυγὴν ἤλωσαν, ὁ τε τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεων μάλιστα Ναιμόριος καὶ Πατρώνιος ὁ 10 τῶν Θησαυρῶν προσετώς καὶ ὁ τῶν ἀνηκόντων ἰδίᾳ τῷ βασιλεῖ ταμιεῖον προβεβλημένος, καὶ ἐπὶ τούτοις Σάλβιος ὁ τὰ βασιλεῖ δοκοῦντα τετυγμένος ὑπαγορεύειν, ὃν κοιίστωρα καλεῖν οἱ ἀπὸ Κωνσταντίνου δεδώκασι χρόνοι· τούτῳ γὰρ οὐδὲ τὸ τῶν ποδῶν ἀντιλαβεσθαι τοῦ βασιλέως ἤρκεσε πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ θανάτου. 15 τῆς δὲ στάσεως ἄχρι δέλλης ὀψίας ἐπιμεινάσης, καὶ τοῦ βασιλέως μὴ τι καὶ εἰς αὐτὸν γένοιτο δέσαντος καὶ διὰ τοῦτο ὑποχωρήσαντος, εὐρόντες ἐν μέσῳ Λογγιανόν, ὃς τῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀλλῆς ὑπαρχος ἦν, ἀναιροῦσι καὶ τοῦτον. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἀρχῶν προβεβλημένοι τῆς τῶν στρατιωτῶν ἔργον γεγονάσιν ἀπονοίας· 20 ἀπώλετο δὲ καὶ τῶν παρατυχόντων πληθὸς ὅσον ἀριθμῷ μὴ ῥᾶδιον εἶναι περιλαβεῖν.

33. Ταῦτα προσαγγελθέντα Στελίχωνι κατὰ Βονωνίαν ὄντι, πόλιν οὔσαν, ὡς εἴρηται, τῆς Αἰμιλίας, οὐ μετρίως αὐτὸν

5 περιβαλλόμενος vulgo.

13 οὐδὲ] οὔτε vulgo.

fuga potuissent, sparsi per urbem universam milites magistratus, quoscumque poterant, occidunt, iis extractos aedibus in quas confugerant; et urbanas pariter opes diripiunt. ubi malum eo iam serperet ut medicinam ei facere non liceret, tuniculam sibi princeps iniiciens, absque paludamento ac diademate, mediaque in urbe conspectus, vix magno labore militum furorem comperescere potuit. interfecti sunt et illi magistratus, quicumque post fugam capti fuerunt, Naemorius, ordinum palatinorum magister, et Patronius fisci praefectus et rerum privatarum sive patrimonii principis comes, secundum hos et Salvius, cuius erat officium dictare quae principi viderentur: quaestorem a Constantini temporibus appellarunt. hic ne principis quidem ipsius pedes amplexus impetrare potuit ut mortem effugeret. cum ad vesperam usque seditio durasset, ac veritus imperator ne quid etiam in se committeretur, hanc ipsam ob causam secessisset, Longinianum interim repertum, qui erat praefectus praetorii Italiae, necant. atque hi sane magistratum muneribus fungentes ab insano milite sunt interfecti. periit et illorum qui obiter inter venerant tanta multitudo, quantam numero complecti non facile fuerit.

33. Haec ad Stelichonem perlata, qui Bononiae tum erat (urbem esse diximus Aemiliae), non mediocriter eum turbarunt. itaque convocatis omni-

ἐτάραξε. καλέσας τε ἅπαντας ὅσοι συνῆσαν αὐτῷ βαρβάρων συμμάχων ἠγοούμενοι, βουλὴν περὶ τοῦ πρακτέου προυτίθει. καὶ κοινῇ πᾶσι καλῶς ἔχειν ἐδόκει τοῦ μὲν βασιλέως ἀναιρεθέντος (ἔτι γὰρ τοῦτο ἀμφίβολον ἦν) πάντας ἑμοῦ τοὺς συμμαχοῦντας Ῥωμαίοις βαρβάρους κοινῇ τοῖς στρατιώταις ἐπιπέσειν καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας διὰ τοῦτου καταστῆσαι σωφρονεστέρους, εἰ δὲ ὁ μὲν βασιλεὺς φανεῖη περισωθεὶς, ἀνηρημένοι δὲ οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, τῆρικαῦτα τοὺς τῆς στάσεως αἰτίους ἐπαχθῆναι τῇ δίκῃ. τὰ μὲν οὖν Στελλίχωνι καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις βεβουλευμένα τοιαῦτα ἦν· ἐπεὶ δὲ ἔγνωσαν ἀπηχῆς οὐδὲν εἰς τὴν βασιλείαν γέ-¹⁹γόμενον, οὐκέτι πρὸς τὸν κατὰ τοῦ στρατοπέδου σωφρονισμὸν ἐδόκει Στελλίχωνι χωρεῖν ἄλλ' ἐπὶ τῆς Ῥαβέννης ἀναχωρεῖν· τὸ τε τῶν στρατιωτῶν πλῆθος ἐλάμβανε κατὰ νοῦν, καὶ προσέτι γε τὴν τοῦ βασιλέως περὶ αὐτὸν γνώμην οὐχ ἑώρα βεβαίως ἐστῶσαν, καὶ ἐπὶ τοῦτοις ἐπαφεινᾶ Ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ βαρβάρους οὔτε ὄσιον¹⁵ οὔτε ἀσφαλῆς ᾤετο εἶναι.

34. Ἐπὶ τούτοις ἀπορομένου Στελλίχωνος, οἱ σὺν αὐτῷ βάρβαροι τὰ πρότερον αὐτοῖς ἐσκευυμένα κρατεῖν ἐθέλοντες ἀφελκύν μὲν αὐτὸν ὣν μετὰ ταῦτα ἔκριεν ἐπεχειροῦν· ὡς δὲ οὐκ ἐπειθον, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐν τισὶ χωροῖς ἔκριναν ἐπιμεῖναι, μέχρις²⁰ ἂν ἦν εἴχεν ὁ βασιλεὺς περὶ Στελλίχωνος γνώμην σαφέστερον ἐπιδείξειε, Σάρως δὲ καὶ σώματος ῥώμῃ καὶ ἀξιώσει τῶν ἄλλων συμμάχων προέχων, μετὰ τῶν ἦν³ αὐτῷ τεταγμένων βαρβάρων ἀν-

12 τὸ τε γὰρ τῶν?

bus, quos secum habebat, barbarorum foederatorum ducibus, quid agendum esset deliberandum proponit. visum omnibus communi sententia, recte se facturos, si principe peccato (nam de hoc adhuc ambigebatur) pariter universi Romanis confederati barbari coniunctis viribus in Romanos milites irruerent et hoc facto ceteros omnes ad modestiam revocarent, sin principem saluum esse constaret, interfectis magistratibus, tum vero seditionis auctores suppliciiis afficiendos esse. huiusmodi quiddam a Stelichone ac barbaris, quos penes se habebat, re deliberata, decernitur. postea vero quam cognovissent nihil indignum in personam principis admissum, non amplius Stelicho castigandi exercitus causa procedendum, sed Ravennam abeundum statuit, nam et militum multitudinem ad animum revocabat, et praeterea principis animum erga se non videbat esse stabilem; barbaros denique Romanum in militem immittere neque pium neque tutum esse putabat.

34. Dum ob haec anxius haesitat Stelicho, quotquot aderant barbari, qui rata esse cuperent quae prius ab eis adhibita deliberatione decreta fuerant, abducere quidem illum ab illa conantur quae deinceps faciunda iudicabatur: sed ubi persuadere non poterant, ceteri omnes quibusdam in locis haerendum statuunt, donec princeps animi sui de Stelichone sententiam magis perspicue declarasset, Sarus autem, qui et robore corporis et dignitate ceteris foederatis praestaret, opera militantium sub imperio suo barbarorum

ελὼν καθεδρόντας ἅπαντας οἱ Στελίχωνι προσεδρεύοντες ἔτυχον
 Οἰννοί, καὶ τῆς ἐπομένης αὐτῷ πάσης ἀποσκευῆς γενόμενος ἐγ-
 κρουτῆς ἐπὶ τὴν τούτου σκηνὴν ἐχώρει, καθ' ἣν διατρίβων ἀπε-
 σκόπει τὰ συμβησόμενα. Στελίχων μὲν οὖν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ
 5 βαρβάρων διαστάντων ἐπὶ τὴν Ῥάβενναν ἀπιῶν παρεγγύα ταῖς
 πόλεσιν, ἐν αἷς βαρβάρων ἔτυχον οἴσαι γυναῖκες καὶ παῖδες, μη-
 δένα δέχεσθαι βαρβάρων αὐταῖς προσιδόντα· τῆς δὲ τοῦ βασιλέως
 γνώμης ἤδη κέρσιος Ὀλύμπιος γεγωνὸς τοῖς ἐν τῇ Ῥαβέννῃ στρα-
 τιώταις ἔστειλε βασιλικὰ γράμματα κελεύοντα συλληφθέντα Στε-
 10 λίχωνι τέως ἐν ἀδέσμῳ παρ' αὐτῶν ἔχεσθαι φυλακῇ. τοῦτο μα-
 θὼν ὁ Στελίχων ἐκκλησίαν τινὰ τῶν Χριστιανῶν πλησίον οἴσαν
 νυκτὸς οὔσης ἔτι κατέλαβεν. ἕπερ οἱ συνόντες αὐτῷ βάρβαροι καὶ
 ἄλλως οἰκτεροῦμενοι, μετὰ οἰκετῶν ὠπλισμένοι τὸ ἐσόμενον
 ἀπεσκόπουν. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ἤδη, παρελθόντες εἰς τὴν ἐκκλη-
 15 σίαν οἱ στρατιῶται, καὶ ἄροισι πιστωσάμενοι τοῦ ἐπισκόπου
 πυρόντος ὡς οὐκ ἀνελεῖν αὐτὸν ἀλλὰ φυλάξαι μόνον παρὰ τοῦ
 βασιλέως ἐτάχθησαν, ἐπειδὴ τῆς ἐκκλησίας ὑπεξελθὼν ὑπὸ τὴν
 τῶν στρατιωτῶν ἦν φυλακὴν, ἀπεδίδοτο δεύτερον γράμματα παρὰ
 τοῦ κεκομμώτου τὰ πρότερα, θανάτου τιμώμενα τὰ κατὰ τῆς
 20 πολιτείας ἡμαρτημένα Στελίχωνι. Εὐχερίου δὲ τοῦ τούτου παιδὸς
 ἐν τῷ ταῦτα γενέσθαι πεφηνότος καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἀναχωρή-
 σαντος, ἤγετο Στελίχων ἐπὶ τὸν θάνατον. τῶν δὲ περὶ αὐτὸν
 βαρβάρων καὶ οἰκετῶν καὶ ἄλλως οἰκείων (ἦσαν γὰρ κληῖτος αὐ-

§ παραγγύα?

19 πρότερα] δεύτερα LP.

necatis per quietem omnibus Hunnis, qui Stelichonis assidui satellites erant, omnibusque sequentibus illum potitus impedimentis, ad tentorium eius pergit, in quo tum degens quod futurum esset speculabatur. itaque Stelicho, barbaris etiam dissidentibus inter se, quos secum habebat, Ravennam petens civitates hortatur, in quibus forte barbarorum coniuges et liberi erant, ne quem barbarum ad se venientem intromitterent. Olympius vero, iam principis animo suam in potestatem redacta, literas ad milites Ravennates imperatorias mittit, quae Stelichonem apprehensum in libera custodia detineri iuberent. ea re cognita vicinam quandam Christianorum ecclesiam intempesta nocte ingressus est Stelicho, quod conspicati barbari qui cum eo erant, aiisque familiares, armati cum servis suis quid futurum esset dispiunt. posteaquam illuxisset, ingressi sunt ecclesiam milites, et episcopo presente iureiurando Stelichoni confirmarunt non imperatum esse sibi a principe ut eum necarent, sed tantum ut custodirent. cum vero egressus extra ecclesiam sub custodia militum esse coepisset, alterae reddebantur ab eo qui priores attulerat literae, in quibus Stelichonis in rem publicam delictis poena capitis irrogabatur. Eucherio Stelichonis filio fuga, cum haec fierent, versus urbem Romam elapso; ad mortem Stelicho ducitur. eumque barbari, quotquot ipsi aderant, et famuli et alias necessarij, quorum erat multitudo non

μέτριον) ἀφελέσθαι τῆς σφογῆς αὐτὸν ὀρημαίντων, σὸν ἀπειλῆ πάσῃ καὶ φόβῳ ταύτης αὐτοὺς Στελίχων ἀποστήσας τῆς ἐγχειρήσεως τρόπον τινὰ αὐτὸς τὸν τράχηλον ὑπέσχε τῷ Ξίφει, πάντων ὡς εἰπεῖν τῶν ἐν ἐκείνῳ δυναστευσάντων τῷ χρόνῳ γεροντὸς μετριώτερος. Θεοδοσίον γὰρ τοῦ πρεσβυτέρου συνοικῶν ἀδελφιδῆ⁵ καὶ ἀμφοῖν αὐτοῦ τοῖν παιδῶν τὰς βασιλείας ἐπιτραπέις, τρεῖς δὲ πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἐνιαυτοῖς ἐστρατηγητικῶς οὐκ ἐφάνη ποτὲ στρατιώταις ἐπὶ χρήμασιν ἄρχοντας ἐπιστήσας ἢ στρατιωτικὴν στήσιν εἰς οἰκείον παρελόμενος κέρδος. πατὴρ δὲ παιδὸς ἐνὸς γεροντὸς ἔστησεν αὐτῷ τὴν ἀξίαν ἄχρι τοῦ λεγομένου νοταρίων τριβούνου,¹⁰ μηδέμειαν αὐτῷ περιποιήσας ἀρχήν. ὡς δὲ μηδὲ τὸν χρόνον ἀγνοῆσαι τοὺς φιλομαθοῦντας τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, Βύσσου μὲν ἦν ἑπάταια καὶ Φιλίππου, καθ' ἣν καὶ Ἀρκάδιος ὁ βασιλεὺς ἔτυχε τῆς εἰμαρμένης, τῇ δὲ πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἡμέρα.

35. Στελίχωνος τελευτήσαντος τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις¹⁵ ἅπαντα κατὰ τὴν Ὀλυμπίον διετίθετο βούλῃσιν, καὶ αὐτὸς μὲν τὴν τοῦ μαγιστροῦ ἀρχὴν παρελάμβανε, τὰς δὲ ἄλλας διέειπεν ὁ βασιλεὺς οἷς Ὀλύμπιος ἐμαρτύρει. πανταχόθεν δὲ τῶν Στελίχωνος οἰκείων ἢ ἄλλως τὰ τούτου φρονεῖν δοκούντων διεφενωμένων, εἰς κρίσιν ἤγοντο Δευτέριος ὁ τῆς φυλακῆς τοῦ βασιλικῆ²⁰ κοιτῶνος προεστὼς καὶ Πέτρος ὁ τοῦ τάγματος τῶν ὑπογραφέων ἡγούμενος, καὶ δημοσίαν ὑποστάντες ἐξέτασιν ἠναγκάζοντό τι περὶ Στελίχωνος λέγειν. ὡς δὲ οὔτε καθ' ἐμυτῶν οὔτε κατ' ἐκείνου

3 ὑπέσχετο libri.

11 περιποιήσας H: libri περιποιῆσαι.

modica, neci eum eripere citato impetu statuissent, variis Stelicho minis et terrore proposito ab hoc eos conatu revocavit, et quodam modo cervicem ipsimet gladio praebuit, vir omnium, quotquot id temporis magna cum potestate fuerunt, modestissimus. licet enim filiae fratris Theodosii maioris matrimonio iunctus esset, amborumque Theodosii filiorum regna ei credita fuissent, et annos tres et viginti militum ducis munus gessisset, nunquam tamen animadversum est eum militibus interveniente pecunia magistratus praefecisse vel annonam militarem in lucrum suum vertisse. cumque pater filii duntaxat unius esset, hanc ei dignitatis metam statuit, ut ad officium Tribuni notariorum (quem vocant) profecto nullam aliam potestatem acquireret. ut autem homines studiosi tempus etiam mortis ipsius non ignorent, sciant eam accidisse a. d. 10 kal. Septembres, Bassi Philippique consulatu; quibus consulibus et Arcadius imperator fato functus est.

35. Stelichone extincto universae res palatinae arbitrato Olympii administrabantur. et Olympius quidem ipse magistri potestatem accipiebat: cetera princeps in eos distribuere quos Olympius testimonio sub commendasset. cum autem undique perquirentur Stelichonis familiares vel qui ceteroqui partes eius secuti viderentur, in ius tum Deuterius augustalis cubi- culi praepositus, tum Petrus scholae notariorum tribunus, ducuntur, et publica quaestioni subiecti de Stelichone quid dicere coguntur. sed cum nihil

διδόναι εἶχον οὐδέν· διαμαρτῶν δ' Ὀλύμπιος τῆς σπουδῆς ῥο-
 πάλοις παίεσθαι αὐτοὺς παρεσκεύαζεν ἄχρι θανάτου. πολλῶν
 δὲ καὶ ἄλλων ὡς τι συνεπισταμένων Στελίχωνι πρὸς δίκην ἀχθέν-
 των, ἐπειὴ τε μετὰ βασάνων ἀναγκασθέντων εἴ τινα τούτῳ συν-
 5 σασι βασιλείας ἐπιθυμίαν, ὡς οὐδεὶς ἔφη τι τοιοῦτον εἰδέναι, τῆς
 μὲν τοιαύτης ἔγχειρήσεως οἱ ταῦτα πολυπραγμονοῦντες ἀπέστη-
 σαν, ὃ δὲ βασιλεὺς Ὀνώριος τὴν μὲν γαμετὴν Θερμαντίαν παρα-
 λυθεῖσαν τοῦ βασιλείου θρόνου τῇ μητρὶ προσέταττε παραδίδο-
 σθαι, μηδὲν διὰ τοῦτο ὑφορωμένην, τὸν δὲ Στελίχωνος υἱὸν Εὐ-
 10 χέριον ἀνιχνευθέντα πανταχόθεν ἀναιρεθῆναι. καὶ τοῦτον ἐν τι-
 τῶν κατὰ τὴν Ῥώμην ἐκκλησιῶν πεφευγότα εὐρόντες διὰ τὴν τοῦ
 τόπου τιμὴν εἶασαν· ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ Ἡλιοκράτης ἄρχειν ἐπιτε-
 ταγμένος τοῦ ταμείου, γράμμα βασιλικὸν ἐπικομιζόμενος, ὅπερ
 ἐβούλετο πάντων ὅσοι κατὰ τοὺς Στελίχωνος χρόνους ἔτυχόν τινος
 15 ἀρχῆς δημοσίας γίνεσθαι τὰς οὐσίας, ἔργον ἐπετίθετο τῷ ταμείῳ
 χρημάτων. ὥσπερ δὲ τούτων οὐκ ἀρκούντων ἐμπλήσῃ τὸν τότε
 συνέχοντι δαίμονα, ταῖς τῶν ἀλιτηρίων σειραῖς καὶ ἐν ἐρημίᾳ τοῦ
 θεοῦ πάντα συνταράττοντα τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἕτερόν τι προσε-
 τέθη ταῖς προλαβοῦσι τοιοῦτον. οἱ ταῖς πόλεσιν ἐνιδρυμένοι στρα-
 20 τιῶται, τῆς Στελίχωνος εἰς αὐτοὺς τελευτῆς ἐνεχθείσης, ταῖς
 καθ' ἐκάστην πόλιν οὔσαις γυναιξὶ καὶ παισὶ βαρβάρων ἐπέθεντο,
 καὶ ὥσπερ ἐκ συνθήματος πανωλεθρία διαφθείραντες, ὅσα ἦν

4 τούτων LP: corr S. 15 post ἐπετίθετο (vel ἐπετίθει τούτῳ)
 verba aliquot exciderunt. 17 τῆς τῶν ἀλιτηρίων σειρᾶς P.

haberent quod vel adversus se ipsos vel in illum deponerent, nullo studii sui fructu potitus Olympius ad mortem usque fustibus eos caedi curavit. alii quoque compluribus, velut alicuius rei Stelichoni consciis, in ius ductis et per adhibitae quaestiones dicere coactis, an compertum haberent Stelichonem imperium affectasse, cum nemo quicquam tale se scire diceret, ab huiusmodi conatu homines in rebus talibus indagandis curiosi destiterunt. imperator autem Honorius uxorem Thermantiam, augustali delectam solio, matri suae reddi iussit, nulla tamen iccirco suspicione gravatam, et filium Stelichonis Eucherium pervestigatum undique iugulari. quem ubi fuga quandam in ecclesiam Romae delatum repperissent, ob loci reverentiam missum fecerunt. in eadem urbe Roma Heliocrates fisco praefectus, literas principis afferens, quae literae iubebant omnium, quicumque Stelichonis temporibus aliquem magistratum impetrassent, facultates publicari, congerendis in fiscum pecuniis occupatus erat. et quasi non sufficerent haec ad exsatiandum malum genus, qui tunc et nefariorum catenis constringebat et in solitudine numinis conturbabat universas res humanas, etiam aliud quiddam tale superioribus adiectum fuit. qui erant in oppidis collocati milites, cum de morte Stelichonis ad eos nuntius allatus fuisset, in barbarorum uxores atque liberos per singulas urbes grassantur, eisque veluti signo dato ad internecionem de-

αὐτοὺς ἐν ὁδοῖσι διήρπασαν. ὅπερ ἀκηκοότες οἱ τοῖς ἀνηρημένοις προσήκοντες καὶ πανταχόθεν ἐς ταῦτ' συνελθόντες, σχελιάσαντες ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ Ῥωμαίων κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ πίστεως ἀσεβείᾳ πάντες ἔγνωσαν Ἀλαρίχῳ προσθέσθαι καὶ τοῦ κατὰ τῆς Ῥώμης αὐτῷ κοινωνῆσαι πολέμου· καὶ συναχθεῖσαι πρὸς τοῦτο πλείους⁵ ἄλλῳ τριῶν μυριάδες, ἐφ' ὅπερ ἐδόκει συνέθεον.

36. Ἀλάριχος δὲ οὐδὲ παρὰ τούτων ἐρεθιζόμενος ἤρθετο τὸν πόλεμον, ἀλλὰ ἔτι τὴν εἰρήνην ἐμπροσθεν ἐποιεῖτο, τῶν ἐπὶ Στελίκωνος σπονδῶν μεμνημένος. στείλας δὲ πρέσβεις ἐπὶ χρήμασιν οὐ πολλοῖς εἰρήνην ἤτει γενέσθαι, λαβεῖν τε ὁμήρους Ἀέτιον¹⁰ καὶ Ἰάσονα, τὸν μὲν Ἰοβίου γενόμενον παῖδα τὸν δὲ Γαυδεντίου, δοῦναι δὲ καὶ αὐτὸς τῶν παρ' αὐτῷ τινας εὐγεγονότας, καὶ ἐπὶ τούτοις ἄγειν τὴν ἡσυχίαν, μεταστῆσαι τε εἰς Παιονίαν ἐκ τοῦ Νωρικοῦ τὸ στρατεύμα. ἐπὶ τούτοις Ἀλαρίχου τὴν εἰρήνην αἰτούντος, ὁ βασιλεὺς ἀπεσείετο τὰ αἰτούμενα. καίτοι γε, δυοῖν¹⁵ ἐχρῆν θάτερα πράξαντα τὸ παρὸν εὐ διαθεῖναι· ἢ γὰρ ἀναβαλέσθαι τὸν πόλεμον ἔδει, σπονδὰς ποιησόμενον ἐπὶ μετρίοις τισὶ χρήμασιν, ἢ πολεμεῖν αἰρούμενον πάντα συναγαγεῖν ὅσα στρατιωτῶν τάγματα ἦν, καὶ ταῖς παρόδοις τῶν πολεμίων ἐγκαταστῆσαι, καὶ ἀποκλείσαι τὸν βάρβαρον τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας,²⁰ ἡγεμόνα τε καταστῆσαι καὶ στρατηγὸν τοῦ πολέμου παντὸς Σάρου, ὄντα μὲν καθ' ἑαυτὸν ἀξιόλογον καταπλήξαι τοὺς πολεμίους διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ πολεμικὴν ἐμπειρίαν, ἔχοντα δὲ καὶ βαρβάρων πλή-

2 ἐν αὐτῷ P. 16 congruentius θάτερον. S.

letis, quasunque facultates habebant, diripiunt. quod cum inaudissent occisorum propinqui et ex locis omnibus confluxissent, commoti graviter ob violatam a Romanis tam impie fidem deo teste datam, Alaricho se omnes adiungere statuunt et belli cum eo societatem adversus Romam coire, quo nomine collecta hominum triginta vel paula amplius milia prompte, quocunque videretur, concurrunt.

36. Alarichus autem ne per hos quidem incitatus bellum suscipit, sed pacem adhuc bello praefert, indutiarum memor, quae Stelichone vivo factae fuerant. missis autem legatis, interveniente pecunia non magna pacem fieri postulat, et obsides dari Aetium et Iasonem, illum Iovii, hunc Gaudentii filium. simul ait se quoque nonnullos ex suis nobiles daturum obsides, atque his condicionibus pacem culturum, et e Norico in Pannoniam copias abducturam. quibus legibus petente pacem Alaricho, imperator eius postulata reiecit. atque de duobus alterum facere debuit, et recte rebus praesentibus consulere: nam vel differendum erat bellum, indutiis modica pecunia quadam impetratis, vel, si bellum gerere malebat, omnes cogendae militum legiones, quae usquam essent, et qua transeundum hostibus erat, constituendae, quo barbarus ab ulteriore progressu excluderetur. deligendus item dux et imperator belli totius Sarus, qui et per se idoneus erat ad incutiendum hosti terrorem ob fortitudinem ac bellicae rei peritiam, et apud se barbarorum mul-

· Θος ἀρκοῦν εἰς ἀντίστασιν, ἀλλ' οὔτε τὴν εἰρήνην δεξιόμενος οὔτε τὴν Σάρου φιλίαν ἐπισπασόμενος οὔτε τὸ Ῥωμαϊκὸν συναγαγὼν στρατόπεδον, τῶν δὲ Ὀλυμπίου τὰς ἐλπίδας ἀναρτήσας ἐδ-
 χῶν, τοσοῦτων αἴτιος ἐγένετο τῷ πολιτεύματι συμφορῶν. στρα-
 5 τηγούς τε γὰρ ἐπέστησε τῷ στρατεύματι καταφρόνησιν ἐμποιῆσαι τοῖς πολεμοῖς ἀρκοῦντας, Τουρπιλλίωνα μὲν τοῖς ἵππευσιν, Οὐα-
 ράνην δὲ τοῖς πῆστοις ἐπιστήσας καὶ τῇ τῶν δομειστικῶν ἡλθ Βιγε-
 λάντιον, καὶ τὰ λοιπὰ τούτοις ὁμολογοῦντα, ὧν ἕνεκα ταῖς ἐλπίσι
 πάντες ἀπεγνωχότες ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν ἐδόκουν τὴν τῆς Ἰταλίας
 10 ἀπώλειαν,

37, Ἀλλὰ τούτων οὕτω διοικημένων ἐπὶ τὴν κατὰ τῆς
 Ῥώμης ἔφοδον Ἀλάρικος ὤρμηθη, γελῶσας τὴν Ὀνωρίου παρ-
 σκευήν. ἐπεὶ δὲ μεγίστοις οὕτω πράγμασιν οὐκ ἐκ τοῦ ἴσου μό-
 νον ἀλλὰ καὶ ἐκ μεζονος ὑπεροχῆς ἐγχειρῆσαι διανοεῖτο, μετα-
 15 πέμπεται τὸν τῆς γαμετῆς ἀδελφὸν Ἀτάουλφον ἐκ τῆς ἀνωτάτω
 Παιονίας, ὡς ἂν αὐτῷ κοινωνήσοι τῆς πράξεως Οὐννων καὶ Γότ-
 θων πλῆθος οὐκ ἐκ καταφρόνητον ἔχων. οὐκ ἀνυμείνας δὲ τὴν
 αὐτοῦ παρουσίαν, ἀλλ' εἰς τὸ πρόσω προελθὼν Ἀκυληῖαν μὲν
 παρατρέχει καὶ τὰς ἐξῆς πόλεις ἐπέκεινα τοῦ Ἡριδανοῦ ποταμοῦ
 20 κειμένας (φημὶ δὴ Κογκορδίαν καὶ Ἄλτινον καὶ ἐπὶ ταύτῃ Κρέ-
 μωνα), καὶ περαιοθεὶς τὸν ποταμὸν, ὥσπερ ἐν πανηγύρει, πο-
 λεμίῳ μηδενὸς ἀπαντήσαντος εἰς τι τῆς Βονωνίας ὁρμητήριον ἤλ-
 θεν, ὃ καλοῦσιν Οἰκουβαρίων. ἐντεῦθεν Αἰμιλίαν ἄπυσαν παρ-

15 Olympiodoro et Philastorgio Ἀθαούλφος; Iornandae Athaulphus,

titudinem satis ad resistendum idoneam habebat, enimvero nec pacem amplexus nec amicitia Sari conciliata nec Romanis exercitibus collectis, sed in Olympii votis omni spe collocata, tantarum rei publicae calamitatum auctor exstitit, nam duces exercitui dedit eos qui sui contemptum in animis hostium excitare possent, equitatu Turpillione, pedestribus copiis Varane praefecto, iidemque domesticorum alae Vigilantio; quibus erant et reliqua consentanea. quapropter omnes desperabundi iam in oculis Italiae exitium habere sibi videbantur.

37. His in hunc modum ordinatis, Alarichus apparatu Honorii deriso Romanam expeditionem coepit, et quoniam res adeo maximas non tantum apparatu pari sed etiam maiore cogitabat aggredi, Ataulphum, coniugis suae fratrem, ex Pannonia superiore arcessit, ut eum rei gerendae sibi socium adiungeret; qui Hunnorum Gothorumque copias haud aspemandas haberet, verum illius adventu non expectato ulterius progressus, Aquileiam et urbes ordine trans Eridanum flumen sitas cursu praeterit, Concordiam inquam et Altinum et secundum hanc Cremonam, cumque flumen transiecisset, velut in festa quadam celebritate, hoste nullo prorsus occurrente, quoddam ad castrum Bononiae venit, quod Oecubariam vocant, hinc Aemilia tota pera-

αμείψας καὶ καταλιπὼν τὴν Ῥάβενναν εἰς Ἀρμίμιον ἀφίκετο, πόλιν τῆς Φλαμινίας μεγάλην. εἶτα καὶ ταύτην παραδραμῶν καὶ τὰς ἄλλας ὅσαι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίης ἦσαν, εἰς τὸ Πίκηνον παρεγένετο· τοῦτο δὲ ἔθνος ἐστὶν ἐν ἐσχάτῳ που τοῦ Ἰονίου κείμενον κόλπον. ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμήσας πάντα τὰ ἐν ὁδοῖς ἐληΐζετο φρουριά τε καὶ πόλεις, ὥστε εἰ μὴ πρὸ τῆς τῶν βαρβάρων εἰς τούτους τοὺς τόπους ἀφίξαις διαδράντες ἔφθασαν Ἀρσακίος τε καὶ Τερέντιος οἱ ἐνούχοι, καὶ τὸν Στελίχωνος υἱὸν Εὐχέριον εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήγαγον κατὰ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως ἀποθανούμενον, καὶ ἔργον οἷς βασιλεὺς ἐκέλευσεν ἐπετέθη, πάν-¹⁰τως ἂν ὁ νέος εἰς χεῖρας ἑλθὼν Ἀλαρίχον περιεσώθη. πληρώσαντες δὲ ἐπὶ τε τούτῳ τὸ προσταχθέν οἱ ἐνούχοι καὶ Θερμαντίαν τὴν Ὀνωρίου γαμετὴν τῇ μητρὶ παραδόντες, οὐ δυνηθέντες ἐπιανελεθῆναι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, νεῶς ἐπιβάντες ὡς ἐπὶ Κελτοὺς καὶ Γαλάτας ἀπέπλευσαν, ἧ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐνε-¹⁵δήμει. ὕφελος δὲ μέγα τῆς πολιτείας ὁ βασιλεὺς ἠγησάμενος εἰ τοὺς ἐνούχους ἀποδόντας Θερμαντίαν τῇ μητρὶ καὶ ἀνελόντις Εὐχέριον ὑπὲρ τούτων ἀμείψαιτο τῶν ἀνδραγαθημάτων, Τερέντιον μὲν ἔταξεν ἄρχην τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, Ἀρσακίῳ δὲ τὴν μετὰ τοῦτον ἔδωκε τάξιν. ἀνελὼν δὲ Βαθανάριον τῶν ἐν τῇ με-²⁰γάλῃ Λιβύῃ στρατιωτῶν . . , Στελίχωνος ἀδελφῆς ἄνδρα γενόμενον, Ἡρακλειανῶ παρέδωκε τὴν ἀρχήν, αὐτόχειρι Στελίχωνος ὄντι καὶ ταύτην ἐπαθλον τὴν τιμὴν δεξαμένω,

7 ἔφθασαν P. 12 τούτων vulgo. 21 στρατιωτῶν] στρατιωτῶν ἠγούμενον Leunclavius.

grata relictaque Ravenna Ariminum accessit, urbem Flaminiae magnam. deinde hac quoque cursu praeterita cum ceteris, quae sunt eiusdem provinciae, in Picenum venit. ea gens in extremo sinu Ionio sita est. hinc Romam versus promotis castris obvia castella cuncta cum oppidis diripit, adeo quidem ut nisi ante adventum in haec loca barbarorum Arsacius et Terentius eunuchi cursu evasisent et filium Stelichonis Eucherium Romam adduxissent, mandatu principis interficiendum, ibique principis imperium reapse fuisset exsecuti, omnino in Alarichi manus pervenisset adolescens et salvus evasisset. cum autem et in his eunuchi fecissent quod iussi fuerant, et Thermantiam Honorii coniugem matri reddidissent, quod eadem via reverti ad imperatorem non possent, navi conscensa versus Celtas et Gallos profecti sunt, ubi princeps etiam degebat. magno vero commodo rei publicae futurum ratus imperator, si hos eunuchos, qui Thermantiam matri reddiderant et Eucherium interfecerant, pro tam fortibus factis remuneraretur, Terentium augustalis cubiculi praepositum fecit et Arsacio proximum ab eo locum dedit. itidem, occiso Bathanario comite Africae, quocum nupta Stelichonis soror erat, eam provinciam Heracliano tradidit, qui manu sua Stelichonem interfecit; eiusque facinoris praemium honorem hunc tulit.

38. Ἦδη δὲ Ἀλαρίχον περὶ τὴν Ῥώμην ὄντος καὶ κατα-
 στήσαντος εἰς τὴν πολιορκίαν τοὺς ἔνδον, ἐν ὑποψίᾳ ἔλαβε τὴν
 Σερήναν ἢ γερουσία οἷα τοὺς βαρβάρους κατὰ τῆς πόλεως ἀγα-
 γοῦσαν, καὶ ἐδόκει κοινῇ τε γερουσία πάση καὶ Πλακιδίᾳ τῇ ὁμο-
 5 πατρίᾳ τοῦ βασιλέως ἀδελφῇ ταύτην ἀναιρεθῆναι τῶν περιεστώ-
 των κακῶν οὖσαν αἰτίαν· καὶ Ἀλαρίχον γὰρ αὐτὸν Σερήνας ἐκπο-
 δῶν γενομένης ἀναχωρήσειν τῆς πόλεως οἷα μηδεὸς ὄντος ἔτι τοῦ
 προδύσειν τὴν πόλιν ἐλπίζομένου. ἦν μὲν οὖν ἡ ὑποψία τῷ ὄντι
 ψευδῆς (οὐδὲν γὰρ ἡ Σερήνα τοιοῦτον ἔλαβε κατὰ νοῦν), δίκην
 10 δὲ τῶν εἰς τὰ θεῖα δέδωκε δυσσεβημάτων ἄξιαν, ὡς αὐτίκα μάλᾳ
 ἔρχομαι λέξων. ὅτε Θεοδοσίος ὁ πρεσβύτερος, τὴν Εὐγενίου καθε-
 λὼν τυραννίδα, τὴν Ῥώμην κατέλαβε καὶ τῆς ἱερᾶς ἀγιστείας ἐνε-
 ποιήσε πᾶσιν ὀλιγωρίαν, τὴν δημοσίαν δαπάνην τοῖς ἱεροῖς χορη-
 γεῖν ἀρνησάμενος, ἀπηλάυνοντο μὲν ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι, κατελιμ-
 15 πάνετο δὲ πάσης ἱερουργίας τὰ τεμένη. τότε τοίνυν ἐπεγγεῶσα
 τούτοις ἡ Σερήνα τὸ μητρῶον ἰδεῖν ἐβουλήθη, Θεασαμένη δὲ τῷ
 τῆς Ῥέας ἀγάλματι περικείμενον ἐπὶ τοῦ τραχήλου κόσμον τῆς
 θείας ἐκείνης ἄξιον ἀγιστείας, περιελοῦσα τοῦ ἀγάλματος τῷ ἑαυ-
 τῆς ἐπέθηκε τραχήλῳ· καὶ ἐπειδὴ πρεσβύτερος ἐκ τῶν Ἑστιάκων
 20 περιλειμμένη παρθένων ὠνειδίσειν αὐτῇ κατὰ πρόσωπον τὴν ἀσε-
 βειαν, περιύβρισέ τε καὶ ἀπελάυνεσθαι διὰ τῶν ἐπομένων ἐκέλευ-
 σεν. ἡ δὲ κατιοῦσα, πᾶν ὃ τι ταύτης ἄξιον τῆς ἀσεβείας, ἔλθειν

4 ὁμοπατρίᾳ L margo: vulgo ὁμομητρίᾳ. eodem patre Theodosio,
 sed diversis matribus nati erant, Honorius a Flaccilla, Placidia a
 Galla. H. 19 Ἑστιάδων usitatius.

38. Cum iam Alarichus prope Romam esset et inclusos obsidione cin-
 xisset, Serenam senatus suspectam habere coepit, quasi quae barbaros ad-
 versus urbem attraxisset. censuitque pariter et universus senatus et Placidia,
 principis uterina soror, Serenam esse necandam, quae praesentium malorum
 auctor exsisteret. nam et Alarichum ipsum Serena de medio sublata disces-
 surum ab urbe, quod nemo superaturus esset, a quo ille sibi proditum iri
 urbem sperare posset. erat autem haec quidem suspicio reapse falsa: nam
 nihil huiusmodi Serenae ad animum acciderat. verum meritis violatarum re-
 rum divinarum poenas luebat, velut hoc ipso iam loco narrare lubet. quo
 tempore Theodosius maior oppressa Eugenii tyrannide Romam venit et con-
 temptum sacri cultus in animis omnium excitavit, publicum sumptum ad sa-
 crificia se suppeditaturum infitatus, expellebantur utriusque sexus sacerdo-
 tes, et fana sacrificiis omnibus destituta iacebant. tunc igitur his illudens
 Serena Matris deum aedem videre voluit. conspicata vero mundum collo
 simulacri Rheae circumiectum, illo divino cultu dignum, hunc ipsum simula-
 cro ademptum collo suo adhibuit. cumque vetula quaedam, ex virginibus
 reliqua Vestalibus, hanc impietatem in os ei exprobrasset, tam contumeliis
 illi gravibus illusit quam abigi per comites eam pedissequos iussit. tum ea
 descendens; quicquid illa dignum impietate foret, ut et ipsi Serenae et ma-

αὐτῇ Σερῆνα καὶ ἀνδρὶ καὶ τέκνοις ἤρῳασατο. ἕπει δὲ οὐδενὸς τούτων ποιησαμένη λόγον ἀνεχώρει τοῦ τεμένους ἐγκαλλωπιζομένη τῷ κόσμῳ, πολλάκις μὲν ἐπεφοίτησεν ὄναρ αὐτῇ καὶ ἵπαρ τὸν ἐπόμενον θάνατον προμηνύον, ἐθεάσαντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τὰ παραπλήσια. καὶ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ τοῦ ἀσεβεῖς μετιοῦσα δίκη θραῦσαι τὸ οἰκεῖον, ὥστε οὐδὲ μαθούσα τὸ ἐσόμενον ἐφυλάξατο, ὑπέσχε δὲ τῇ ἀγχόνῃ τὸν τράχηλον ὧ τὸν τῆς θεοῦ κόσμον ἔτυχε περιθεῖσα. λέγεται δὲ καὶ Στελίχωνα δι' ἑτέραν οὐ πρόρω ταύτης ἀσέβειαν τῆς δίκης τὰ ἀπόρητα μὴ διαφυγεῖν· καὶ οὗτος γὰρ θύρας ἐν τῷ τῆς Ῥώμης Καπιτωλίῳ χροσίῳ πολὺν ἔλκοντι¹⁸ σταθμὸν ἠμφισπόμενας ἀπολεπίσαι προστάξαι, τοὺς δὲ τοῦτο πληρῶσαι ταχθέντας εἶρεῖν ἐν τινὶ μέρει τῶν θυρῶν γεγραμμένον *miserō regi servantur*, ὅπερ ἐστὶν “ἀθλίῳ τυράνῳ φυλάττονται.” καὶ εἰς ἔργον ἔξέβη τὸ γεγραμμένον· ἀθλίως γὰρ καὶ ἐλεεινῶς τὸν βίον ἀπέλιπεν.¹⁹

39. Ἄλλ' οὐδὲ ἡ Σερῆνας ἀπώλεια τῆς πολιτοκίας ἀπέστησεν Ἀλάρικον, ἀλλ' αὐτὸς μὲν κύκλῳ περιεῖχε τὰς πόλεις ἀπίστας, καταλαβὼν δὲ τὸν Θύμβριν ποταμὸν τὴν διὰ τοῦ λιμένος τῶν ἐπιτηδεῖων ἐκώλυε χορηγίαν. ὅπερ οἱ Ῥωμαῖοι θεασάμενοι διακαυτερεῖν ἔγνωσαν, οἷα ὡς εἰπεῖν ἐκάστης ἡμέρας ἐκ τῆς Ῥα-20 βέννης ἐλεύσεσθαι τῇ πόλει προσδοκῶντες ἐπικουρίαν. ὡς δὲ οὐδενὸς ἀφικνουμένου τῆς ἐλπίδος ἀπεσφάλησαν, ἐδόκει τὸ μέτρον ἐλαττωθῆναι τοῦ σίτου καὶ τὸ ἡμισυ πέττεσθαι μόνον τοῦ πρότε-

8 an Στελίχων?

rito eius et liberis eveniret, imprecatur. illa vero nullius horum ratione habita, cum mundo isto sibi placens e fano exisset, saepe numero quiddam ei se tum quiescenti tum vigilantī offerebat, quod mortem imminentem ei denuntiaret. alii quoque complures similia conspexerunt. et quidem persecutrix impiorum Vindicta tantopere suo satisfecit officio, ut etiam eo Serena cognito quod de se futurum esset, non tamen sibi caveret, sed laqueo cervicem illam praeberet elidendas quibus divinae mundum iniecerat. fertur et Stelicho propter aliam quandam non absimilem huic impietatem arcana Vindictae supplicia non effugisse. nam et is mandasse perhibetur ut fores Capitolii Romani, quae auro magni ponderis erant obductae, laminis istis aureis spoliarentur; eos autem qui hoc facere iussi fuissent, in parte quadam forium perscriptum reperisse *miserō regi servantur*, atque huic scripturae respondit eventus: nam misere simul et miserabiliter vitam finit.

39. Ceterum ne Serenae quidem interitus Alaricum ab obsidione submovit, sed portas universas undique circumsevit, et occupato Tiberi flumine subministrationem comaeatus e portu impediabat: quod conspicati Romani obducere statuerunt, veluti qui propemodum in singulos dies Ravenna venturum urbi subsidium exspectarent. cum autem nemine succurrente spes eos destituisset, visum est annonae mensuram esse diminuendam, dimidiamque

ρον ἐκάστης ἡμέρας δαπανωμένον, εἶτα τῆς ἐνδείας ἐπιτεινομένης τὸ τρίτον. καὶ ἐπειδὴ μηδεμίᾳ τῆς τοῦ κυκοῦ θεραπείας ἦν μηχανή, τὰ δὲ τῇ γαστρὶ βοηθοῦντα πάντα ἐπέλιπε, λιμῶν κατὰ τὸ εἶδος ἐπῆρι λοιμὸς καὶ πάντα ἦν νεκρῶν σωμάτων μεστά. τῆς δὲ 5 πόλεως ἔξω θάπτεσθαι τῶν σωμάτων οὐ δυναμένων (πᾶσαν γὰρ ἔξοδον ἐφύλαττον οἱ πολέμιοι) τάφος ἦν ἡ πόλις τῶν τεθνεώτων, ὥστε καὶ ἄλλως εἶναι τὸ χωρίον ἀοίκητον, ἀρκεῖν τε, εἰ καὶ μὴ τροφῆς ἦν σπάνις, εἰς σωμάτων διασπορὰν τὴν ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἀναδιδομένην ὁσμήν. ἐπήρκουν δὲ πολλοὶς εἰς τὸ μεταδιδόναι 10 τῶν ἀναγκαίων Λαῖτα ἡ Γρατιανοῦ βασιλεύσαντος γαμετὴ καὶ Πισσαμένη ἡ μήτηρ ταύτης· τοῦ γὰρ δημοσίου βυσιλικῆς αὐταῖς τροπέζης ἐπιδιδόντος παρασκευὴν, ἀπὸ Θεοδοσίου ταύτην ἐχούσαις τὴν δωρεάν, οὐκ ὀλίγοι διὰ τὴν τῶν γυναικῶν φιλανθρωπίαν τὸν λιμὸν ἐκ τῆς αὐτῶν δικίας παρεμυθοῦντο.

15 40. Ὡς δὲ εἰς ἴσχατον τοῦ κυκοῦ προϊόντος καὶ εἰς ἀλλήλοφαγίαν ἐλθεῖν ἐκινδύνευσαν, τῶν ἄλλων ἀπάντων ὅσα ἐξάγιστα εἶναι τοῖς ἀνθρώποις ἐδόκει πεπειραμένοι, πρῆσβείαν ἐγνωσαν στείλαι πρὸς τὸν πολέμιον, ἀπαγγελοῦσαν ὅτι καὶ πρὸς εἰρήνην εἰσὶν ἔτοιμοι τὸ μέτριον ἔχουσιν καὶ πρὸς πόλεμον ἔτοιμότεροι, 20 τοῦ Ῥωμαίων δῆμον καὶ ἀναλαβόντος ὅπλα καὶ τῇ συνεχεῖ περὶ ταῦτα μελέτῃ μηκέτι πρὸς τὸ πολεμεῖν ἀποκνούσας. αἰρεθέντος δὲ πρῆσβευτοῦ Βασιλείου, τὸ μὲν γένος ἔλκοντος ἐξ Ἰβήρων, ἐπάρ-

8 ἀπέλιπε vulgo.

5 ἄπτεσθαι L.

11 ἡ om libri.

Aduntaxat partem eius coquendam quod antea singulos in dies erogaretur; hinc augescente penuria tertiam. et quia nullum excogitari potuit mali sanandi remedium, iamque cuncta ventris inedia succurrentia defecerant, famem, seu consentaneum erat, pestis excipiebat, et omnia plena cadaveribus erant. cumque non possent extra urbem sepeliri cadavera, quod omnes ex urbe vias hostes obsiderent, urbs ipsa mortuorum sepulcrum erat, adeo quidem ut esset alioquin etiam in urbe solitudo; ac si maxime nulla fuisset alimentorum penuria, vel exhalans e cadaveribus foetor ad inficienda corrumpendaque corpora suffecisset. compluribus autem cibum diu sane suppeditabant Laeta, Gratiani quondam principis coniux, eiusque mater Pissamena. quippe quod ex liberalitate Theodosii fiscus eis apparatus mensae regiae praeberet, non pauci, quae harum mulierum erat humanitas, ex earum domo famem solabantur.

40. Cum autem malo ad extremum progressu periculum esset, ne tandem eo redigerentur ut mutuo se vorarent, tentatis omnibus aliis quae hominibus etiam abominabilia videntur esse, legationem mittendam ad hostem statuunt, quae denuntiarent obsessos et ad pacem paratos esse, modo condiciones ea mediocres haberet, et ad proelium paratiores, posteaquam populus Romanus et arma sumpsisset in manus et ex eorum tractatione continua non amplius pugnare formidaret. delecto ad hanc legationem Basilio, qui genere Hispanus erat praesidisque provinciae dignitatem adeptus, comitem

χου δὲ ἀξία τετιμημένον, συνέξῃει τούτῳ καὶ Ἰωάννης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφίων, οὓς τριβούνους καλοῦσιν, ἄρχων γεγενημένος, οἷα γνώριμος Ἀλαρίχῳ καὶ πρόξενος. οἱ γὰρ ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἥριστον εἰ αὐτὸς Ἀλάριχος ἔτι πάρεστι καὶ αὐτὸς ὁ τὴν Ῥώμην εἶη πολιορκῶν· ἐκ γὰρ τῆς προλαβούσης βουκολοῦντο φήμις,⁵ ὡς ἕτερος εἶη τῶν τὰ Στελίχωνος φρονούντων αὐτὸν ἐπαγαγῶν τῇ πόλει. οἱ δὲ πρόσβεις ὡς αὐτὸν ἀφικόμενοι κατεδύοντο μὲν ἐπὶ τῇ χρόνον τοσοῦτον κατασχούσῃ τοὺς Ῥωμαίους ἀγνοίᾳ, τὰ δὲ τῆς γεροσίας ἀπήγγελλον. ὧν Ἀλάριχος ἀκούσας, καὶ ὅτι μεταχειζόμενος ὁ δῆμος ὄπλα παρεσκεύασται πολεμεῖν, “δασύτερος ὧν ὁ λόχος” ἔφη “τέμνεσθαι ῥάων ἢ ἀραιότερος”, καὶ ταῦτο φθιγγόμενος πλετὸν τῶν πρόσβειων κατέχευε γέλωτα. ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης ἐληλύθασιν λόγους, ἐχρητο ῥήμασιν ἐπέκεινα πάσης ἀλαζονείας βαρβαρικῆς· ἔλεγε γὰρ οὐκ ἄλλως ἀποστῆσθαι τῆς πολιορκίας, εἰ μὴ τὸν χρόνον ἅπαντα, ὅσον ἡ πόλις¹⁵ ἔχοι, καὶ τὸν ἄργυρον λάβοι, καὶ πρὸς τούτοις ὅσα ἐν ἐπίλοις εὔροι κατὰ τὴν πόλιν καὶ ἔτι τοὺς βυρβύρους οἰκέτας. εἰπόντος δὲ τῶν πρόσβειων ἐνὸς “εἰ ταῦτα λάβοις, τί λοιπὸν ἔτι τοῖς ἐν τῇ πόλει καταλιμπάνεις”; “τὰς ψυχὰς” ἀπεκρίνατο. ταύτην οἱ πρόσβεις δεξάμενοι τὴν ἀπόφασιν ἤτησαν τοῖς ἐν τῇ πόλει κοινώσα-²⁰σθαι τὸ πρακτέον. ἐνδυσίμου δὲ τυχόντες τοὺς ἐν τῇ πρεσβείᾳ γενομένους ἀπήγγειλαν λόγους. τότε δὴ πεισθέντες Ἀλάριχον εἶναι τὸν πολεμοῦντα, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς ἀνθρωπίνην ἰσχὺν φέροσιν

2 fortasse singulari numero legendum ὃν τριβούνων καλοῦσιν. S.

ei se Ioannes adiunxit, praepositus aliquando notariis principis, quos tribunos vocant, velut Alaricho notus et partium conciliator. non enim certe Romanis constabat, an adhuc ipsemet Alarichus adesset et an ipse Romanos obsideret: quippe nonnihil eos sparsa prius fama solabatur, hunc alium esse qui Stelichonis partibus faveret et ipsum ad urbem adduxisset. cum ad Alarichum legati venissent, puduit eos ignorantiae, in qua tam diu populus Romanus haesisset; pariterque mandata senatus exponunt. quibus Alarichus auditis, ac praesertim quod populus arma tractans ad pugnam paratus esset, “spisius” inquit “foenum rariore facilius secatur,” quod verbum prolocutus ingenti sublato cachinno legatos irrisit. cum autem ad colloquia de pace ventum esset, verbis omnem barbaricam insolentiam superantibus utebatur. aiebat enim non aliter se finem obsidionis facturum, nisi et aurum omne, quod esset in urbe, et argentum omne accepisset, praeterea quicquid reperisset in urbe suppellectilis, itemque mancipia barbara. hic cum dixisset alter legatorum, si quidem haec abstulisset, quid eis tandem relinqueret qui essent in urbe? “animos” respondit. hoc legati accepto responso, ut cum obsis sibi colloqui liceret de eo quod agendum esset, petunt. impetratis indutiis, quae hac legatione fuissent ultro citroque dicta, nuntiant. tum vero persuasi Romani Alarichum esse qui bello vexaret urbem, ac desperatis

ἀπογρόντες, ἀνεμιμνήσκοντο τῆς ἐπιφοιτώσεως πάλοι τῇ πόλει κατὰ τὰς στάσεις ἐπικουρίας, καὶ ὡς παραβάντες τὰ πάτρια ταύτης ἔρημοι κατελείφθησαν.

41. Περὶ δὲ ταῦτα οὖσιν αὐτοῖς Πομπηϊανὸς ὁ τῆς πό-
 5 λεως ὑπαρχος ἐνέτυχέ τισιν ἐκ Τουσκίας εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικόμε-
 νοις, οἱ πόλιν ἔλεγόν τινα Νεβήτην ὄνομα τῶν περιστάτων ἐλευ-
 θερῶσαι κινδύνων, καὶ τῇ πρὸς τὸ θεῖον εὐχῇ καὶ κατὰ τὰ πάτρια
 Θεραπέα βροντῶν ἔξαισιων καὶ πρηστήρων ἐπιγενομένων τοὺς
 ἐπικειμένους βαρβάρους ἀποδιῶξαι. τούτοις διαλεχθεὶς ἔπεισεν
 10 ὅσα ἐκ τῶν ἱερατικῶν ὄφελος. ἐπεὶ δὲ τὴν κρατοῦσαν κατὰ νοῦν
 ἐλάμβανε δόξαν, ἀσφαλέστερον ἐθέλων πρᾶξαι τὸ σπονδαζόμενον
 ἀντίθεται πάντα τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ· ἦν δὲ Ἰννοκέντιος.
 ὁ δὲ τὴν τῆς πόλεως σωτηρίαν ἐμπροσθεν τῆς οἰκείας ποιησάμενος
 δόξης λάθρα ἐφῆκεν αὐτοῖς ποιεῖν ἄπερ ἴσασιν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἄλ-
 15 λως ἔφασαν τῇ πόλει τὰ γενόμενα συντελέσειν, εἰ μὴ δημοσίᾳ τὰ
 νομιζόμενα πραχθεῖη, τῆς γερουσίας εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀναβαι-
 νούσης, αὐτόθι τε καὶ ἐν ταῖς τῆς πόλεως ἀγοραῖς ὅσα προσήκει
 πραιτούσης, οὐκ ἐθάρρησεν οὐδεὶς τῆς κατὰ τὸ πάτριον μετα-
 σχεῖν ἁγιοτείας, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς Τουσκίας παρήκαν, ἐτρά-
 20 πησαν δὲ εἰς τὸ Θεραπεῦσαι τὸν βάρβαρον καθ' ὅσον ἂν οἰοί τε
 γένωνται. πέμποσι τοίνυν καὶ αὐθις τοὺς πρέσβεις, καὶ λόγων
 ἐκατέρωθεν πλείστων γεγενημένων ἐδόκει δοθῆναι παρὰ τῆς πό-

6 forsā Nepet. S. 7 ἀρχῇ LP. 9 Leunclavius ἐποίησε.
 posset etiam ἐπράξε legi. S. ἐπέισθη R. 14 ἄκασιν Ἰσα-
 σιν LP.

omnibus quae vires humanas spectarent, ad animos revocant eam opem quam in seditionibus olim urbs fuisset experta, quodque patritis ritibus violatis hanc amisissent.

41. Dum haec ipsi secum expendunt, Pompeianus praefectus urbis forte in quosdam incidit, qui Romam e Tuscia venerant, et oppidum quoddam aiebant, cui nomen Neveia, praesentibus se liberasse periculis, perque nuncupata numini vota cultumque patritum, tonitruis et fulgetris immanibus elicitis, barbaros imminentes abegisse cum his collocutus, quaecumque de Pontificum libris fieri expediret, fecit, quia vero ad animum accidebat ei quae tunc invaluerat opinio, quo tutius id perageret quod in votis habebat, omnia cum urbis episcopo communicat. is erat Innocentius, qui quidem opinioni suae salutem urbis anteponebat clam permisit eis, ut facerent quaecumque scirent. cum illi non aliter haec urbi conductura dicerent, nisi publice consueta sacrificia fierent, senatu in Capitolium adscendente atque tum ibi tum quolibet in urbis foro, rite debita sacra peragente, nemo interesse caerimonii ritu patrio celebrandis ausus fuit, sed hominibus illis et Tuscia valere iussis ad permulcendum omni studio barbarum se convertunt. itaque rursus ad eum legatos mittunt, et utrinque plurimis in medium prolatis placuit ab

λεως πεντακισχιλιάς μὲν χρυσοῦ λίτρας, τρισμυριάς τε πρὸς ταύταις ἀργυρίου, σηρικὸς δὲ τετρακισχιλίους χιτῶνας, ἔτι δὲ κοκοβαφῆ τρισχίλια δέρματα καὶ πέπερι σταθμῶν ἕλκον τρισχιλίων λιτρῶν. οὐκ ὄντων δὲ τῇ πόλει δημοσίων χρημάτων, πᾶσα ἦν ἀνάγκη τοῖς ἀπὸ τῆς γερουσίας, ὅσοι τὰς οὐσίας εἶχον, ἐκ κατα-5 γραφῆς ταύτην ὑποστήναι τὴν εἰσφορὰν. ἐπιτραπέις δὲ Παλλάδιος τῇ δυνάμει τῆς ἐκίστου περιουσίας τὸ δοθησόμενον συμμετρήσαι, καὶ ἀδυνατήσας εἰς ὀλόκληρον ἅπαντα συναθροῖσαι, ἢ τῶν κεκτημένων μέρος τι τῶν ὄντων ἀποκρυψάντων ἢ καὶ ἄλλως πῶς εἰς πενίαν τῆς πόλεως ἐλθούσης διὰ τὰς ἐπαλλήλους τῶν¹⁰ κρατούντων πλεονεξίας, ἐπὶ τὸν κολοφῶνα τῶν κακῶν ὃ τὰ ἀνθρώπινα λαχὼν ἀλιτήριος δαίμων τὰ πράγματα πράττοντας ἤγαγε. τὸ γὰρ ἔλλειπον ἀναπληρῶσαι διὰ τοῦ κόσμου τοῦ περιχειμένου τοῖς ἀγάλμασιν ἔγνωσαν, ὅπερ οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ τὰ τελεταῖς ἀγλαῖς καθιδρυθέντα καὶ τοῦ καθήκοντος κόσμου τυχόντα διὰ τὸ¹⁵ φυλάξαι τῇ πόλει τὴν εὐδαιμονίαν αἰτίδιον, ἐλαττωθείσης κατὰ τι τῆς τελετῆς ἄψυχα εἶναι καὶ ἀνερόγητα. ἐπεὶ δὲ πανταχόθεν ἔδει τὰ φέροντα πρὸς ἀπώλειαν τῆς πόλεως συνδραμεῖν, οὐκ ἀπεκόσμησαν τὰ ἀγάλματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐχώνευσάν τινα τῶν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεποιημένων, ὧν ἦν καὶ τὸ τῆς ἀνδρίας, ἦν²⁰ καλοῦσι Ῥωμαῖοι οὐριτούτεμ· οὐπερ διαφθαρέντος, ὅσα τῆς ἀνδρίας ἦν καὶ ἀρετῆς· παρὰ Ῥωμαίοις ἀπέσβη, τοῦτο τῶν περὶ τὰ

3 ἔχον L. 12 τὰ] τοὺς τὰ? 21 ὅπερ διαφθαρέντες LP.
22 τοῦ τε LP.

urbe solvi quinque milia pondo auri, argenti triginta milia, vellerum cocineorum tria milia, piperis tria librarum milia. quod autem nullas urbs in fisco pecunias haberet, omnino necessitas flagitabat ut ii senatores, quotquot habebant patrimonia, collationem hanc ex descriptione susciperent. cumque Palladio datum hoc negotii fuisset ut, quod solvendum erat, ex singulorum patrimonii facultate metiretur, isque nequivisset in solidum omnia cogere, vel quod ipsi possessores partem aliquam bonorum occultassent, vel quod esset urbs alioqui propter imperatorum continuas et avaras exactiones ad paupertatem redacta, sceleratus ille genius, qui tunc sortitus res humanas erat, ad ipsum colophona malorum praefectos hisce negotiis impulit. nam quod deerat mundo supplere statuunt, quo erant exornata deum simulacra. quod sane nihil aliud erat quam simulacra sacris ritibus ac caerimoniis dedicata mundoque decenti exornata, propterea quod urbi felicitatem perpetuam conservassent, his ipsis caerimoniis nonnihil deminutis esse inanima prorsus et inefficacia. quod denique cuncta, quae tenderent ad interitum urbis, undique concurrere oporteret, non ornamenta dumtaxat sua simulacris ademerunt, verum etiam nonnulla ex auro et argento facta confiarunt. quorum erat in numero Fortitudinis quoque simulacrum, quam Romani Virtutem vocant. quo sane abolito, quicquid fortitudinis atque virtutis apud Ro-

Θεῖα καὶ τὰς πατρίους ἀγιοτείας ἐσχολακώτων ἕξ ἐκείνου τοῦ χρόνου προφητευσάντων.

42. Τὰ μὲν οὖν χρήματα τοῦτον συνεκομίσθη τὸν τρόπον, ἐδόκει δὲ πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβείαν σταλῆναι κοινωσομένην αὐτῷ περὶ τῆς ἐσομένης εἰρήνης, καὶ ὡς οὐ τὰ χρήματα μόνον Ἀλάριχος ἀλλὰ καὶ παῖδας τῶν ἐν γεγονότων ἡμέρους ἐθέλοι λαβεῖν ἐφ' ᾧ τε δὴ μὴ μόνον εἰρήνην ἀλλὰ καὶ ὁμαιχμίαν πρὸς τὸν βασιλέα ποιήσασθαι, χωρήσειν τε ὁμοσε Ῥωμαίοις κατὰ παντὸς ἐναντία τούτοις φρονεῖν βουλομένου. ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ τὴν εἰρήνην ἐπὶ τούτοις ἐδόκει γενέσθαι, τὰ μὲν χρήματα τοῖς βαρβάροις ἐδόθη, τριῶν δὲ ἀγορᾶν ἡμερῶν τοῖς ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀλάριχος ἀνῆκεν, ἄδειαν ἐξόδου διὰ τινων πλῶν αὐτοῖς δεδωκώς, ἐπιτρέψας δὲ καὶ τὸν ἐκ τοῦ λιμένος ἀνάγεσθαι σῖτον. ἀναπνευσάντων δὲ τῶν πολιτῶν, ἀποδομένων τε ὅσα ἦν αὐτοῖς περὶ 15 ριττά, καὶ τὰ ἐνδόντα πριαμένων ἢ ἐξ ἀμοιβῆς ἄλλων πραγμάτων πορισσόμενων, ἀνεχώρουν τῆς Ῥώμης οἱ βάρβαροι, καὶ τὰς σκηναὺς ἐν τισὶ περὶ τὴν Τουσκιαν ἐπήγγυντο τόποις. καὶ οἱ μὲν οἰκέται σχεδὸν ἅπαντες, οἱ κατὰ τὴν Ῥώμην ἦσαν, ἐκάστης ὡς εἰπεῖν ἡμέρας ἀναχωροῦντες τῆς πόλεως ἀνεμύγνυντο τοῖς βαρβάροις, εἰς τεσσάρων μυριάδων πλήθος συνειλεγμένοι· ἀλιώμενοι 20 δὲ τινες τῶν βαρβάρων τοῖς ἐπὶ τὸν λιμένα κατιοῦσι καὶ ἀνακομίζουσι τι τῶν ἐπιτηδείων ἐπήεσαν, ὅπερ μαθὼν Ἀλάριχος ὡς μὴ

5 χοήσιμα LP. 20 συνειλεγμένοι Leunclavins: libri συνειλεγμένοις. ἀλιώμενοι idem pro vulgato ἀλιώμενοι.

manos superabat, extinctum fuit; id quod ex eo tempore futurum homines rebus divinis et ritibus patriis exerciti praedixerunt.

42. Collectis igitur in hunc modum pecuniis, visum est ad imperatorem mittendam esse legationem, quae cum eo de pace futura conferret, ac significaret Alarichum non solum pecunias verum etiam nobilium filios obsides accipere velle, et hoc modo non tantum pacem sed et belli societatem cum imperatore initurum, et cum Romanis in aciem proditurum adversus quemvis qui esse hostili vellet in eos animo. cum principi quoque videretur pacem hisce condicionibus esse componendam, pecunia barbaris numerata fuit. et Alarichus triduo forum permisit urbanis, exeundi licentia per quasdam portas eis concessa, cum etiam e portu subvehendae annonae potestatem fecisset. posteaquam cives respirassent, omnibusque reliquis sibi venditis coemissent necessaria vel ex permutatione rerum aliarum acquisivissent, Roma barbari discesserunt et castra quibusdam in locis circa Tusciam metati sunt. ac mancipia quidem propemodum omnia, quae Romae erant, in singulos fere dies ex urbe aufugientia barbaris semet aggregabant, ita quidem ut collecta servorum multitudo ad quadraginta milia excresceret. dum vero barbari quidam hinc inde vagantur, Romanos ad portum devectos et com meatus aliquid subvehentes adorti sunt. hoc ubi comperisset Alarichus,

κατὰ γνώμην αὐτοῦ γινόμενον ἐκκόπτειν ἰσπούδαζε. δοκούσης δὲ εἶναι τῶν κακῶν μετρίως ἀνακωχῆς, ἐν μὲν τῇ Ῥαβέννῃ πρόεισιν ὁ βασιλεὺς Ὀνώριος ὑπατος, δεκάκις ἤδη τῆς τιμῆς ταύτης τυχῶν, κατὰ δὲ τὴν ἐψῶν Θεοδόσιος τὸ τρίτον ὁ βασιλεὺς.

a. 409 43. Ἐπὶ τούτῳ τε Κωνσταντῖνος ὁ τύραννος εὐνούχους⁵ πρὸς Ὀνώριον ἔστειλε, συγγνώμην αὐτῶν ἕνεκα τοῦ τὴν βασιλείαν ἀνασχέσθαι λαβεῖν· μηδὲ γὰρ ἐκ προαιρέσεως ἐλέσθαι ταύτην, ἀλλὰ ἀνάγκης αὐτῷ παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπαχθείσης. ταύτης ἀκηκοὺς ὁ βασιλεὺς τῆς αἰτήσεως, θεωρῶν τε ὡς οὐ ῥάδιον αὐτῷ τῶν σὺν Ἀλαρίχῳ βυρβάρων οὐ πόρρω ὄντων περὶ πολέμων ἐτί-¹⁰ ρων διανοεῖσθαι, καὶ προσέτι γε λόγον ποιούμενος συγγενῶν οἰκειῶν παρὰ τοῦ τυράννου κατεχομένων (οὔτοι δὲ ἦσαν Βεργιανὸς καὶ Διδύμιος), ἐνδίδωσι ταῖς αἰτήσεσιν, ἐκπέμπει δὲ αὐτῷ καὶ βασιλικὴν ἰσθῆτα. τῶν μὲν σὺν συγγενῶν ἕνεκα ματαλαὶν εἶχε φροντίδα, πρὸ ταύτης τῆς πρεσβείας ἀποσφαγόντων, τοὺς δὲ εὐ-¹⁵ νούχους ἐπὶ τούτοις ἀπέπεμπεν.

44. Οὕπῳ δὲ τῆς πρὸς Ἀλάριχον βεβαιωθείσης εἰρήνης οἷα τοῦ βασιλέως οὔτε τοὺς ὁμήρους παραδόντος οὔτε τὰ αὐτούμενα πάντα πληρώσαντος, ἐπέμποντο παρὰ τῆς γερονσίας εἰς τὴν Ῥάβενναν πρέσβεις Κεκίλιανὸς καὶ Ἄτταλος καὶ Μαξιμιανός, οἳ²⁰ πάντα ἀποδυσρόμενοι τὰ συμβάντα τῇ Ῥώμῃ καὶ τὸ πλήθος τῶν ἀπολωλότων ἐκτραγωδήσαντες ἤνυσαν πλέον οὐδέν, Ὀλυμπίου

12 Paulo Diacono *Veridianus*.

veluti non sua voluntate factum, singulari studio vindicatum prohibuit. mediocre iam laxamentum hoc malorum esse videbatur, quo tempore Honorius imperator Ravennae consulatum inibat, octies honorem hunc consecutus, in Oriente Theodosius Augustus, iam tertium consul.

43. Secundum haec mittit Constantinus tyrannus eunuchos ad Honorium, veniam poscens quod imperium delatum accepisset: non enim id se sponte sua rapuisse, sed a militibus adhibita vi fuisse coactum. hoc postulatam ubi princeps audivisset, animadvertens haud facile se, quam diu militantes Alaricho barbari longius remoti non essent, de bellis aliis cogitare posse, praetereaque rationem propinquorum habens qui a tyranno in vinculis detinebantur (erant autem ii Verenianus et Didymius), non postulato duntaxat assensus est, sed et imperatoriam vestem ei misit. ac propinquorum quidem causa frustra sollicitus erat, qui ante legationem hanc iugulati fuerant. his actis eunuchos dimittit.

44. Ceterum pace cum Alaricho nondum confirmata, quod imperator nec obsides dedisset nec postulatis omnibus satisfecisset, ab senatu legati Ravennam mittuntur, Caecilianus Attalus et Maximianus; qui deploratis rebus adversis quae urbi accidissent, et eorum multitudine qui perissent tragicum in morem amplificata, nihil his rebus perfecerunt, Olympio cuncta

συνταράσσοντος πάντα καὶ τοῖς καλῶς ἔχειν δοκοῦσιν ἐμποδῶν γινόμενου. ταύτῃ τοι τοὺς πρέσβεις ἑάσας ἀπράκτους ἐφ' οἷς ἠηλύθασι, παραλύσας Θεόδωρον τῆς τῶν ὑπάρχων ἀρχῆς Κεκιλιανῶ ταύτην παρέδωκεν, Ἄτταλον δὲ προεστάναι τῶν θησαυρῶν ἔταξεν. 5 ἔργον δὲ οὐδὲν ἕτερον ἔχοντος τοῦ Ὀλυμπίου ἢ τὸ πανταχόθεν τοὺς Στελίχωνι συνεπίστασθαι τι λεγομένους ἰχνεύειν, ἤχθησαν εἰς κρίσιν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ συκοφαντίᾳ. Μαρκιλλιανὸς καὶ Σαλώνιος, ὄντες ἀδελφοὶ καὶ ἐν τῷ τάγματι τῶν βασιλικῶν ὑπογραφῶν ἀναφερόμενοι· καὶ τούτους γὰρ Ὀλύμπιος τῷ τῆς ἀλλῆς παρέδωκεν 10 ὑπάρχω, καὶ αἰκισμοῦ παντὸς εἶδει τὸ σῶμα ξυανθέντες τῶν Ὀλυμπίω σπουδαζομένων εἶπον οὐδέν.

45. Τῶν δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην ἐν οὐδεμιᾷ τύχῃ βελτίονι καταστάντων, ἔδοξε τῷ βασιλεῖ πέντε τῶν ἀπὸ Δυλματίας στρατιωτικὰ τάγματα, τῆς οἰκείας μεταστάντα καθέδρας, ἐπὶ φυλακῇ 15 τῆς Ῥώμης ἔλθεῖν. τὰ δὲ τάγματα ταῦτα ἐπλήρουν ἄνδρες ἑξακισχίλιοι, τόλμη καὶ ῥώμη τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος κεφάλαιον ὄντες. ἠγέτο δὲ αὐτῶν Οὐάλης πρὸς πάντα κίνδυνον ἐτοιμότητος, ὃς οὐκ ἄξιώσας δι' ὀδῶν ἅς οὐκ ἐφύλαττον οἱ πολέμιοι διελεθεῖν, 20 καραδοκῆσαντος Ἀλαρίχου τὴν πόρον ἐπιπεσόντος τε σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι πάντας ὑπὸ ταῖς τῶν πολεμίων πεποίηκε γενέσθαι χερσί, καὶ μόλις διέφυγον ἄνδρες ἑκατόν, ἐν οἷς καὶ ὁ τούτων

1 γενομένου vulgo. 3 τῶν ὑπάρχων] plur. an ergo praefectura praetorii et urbis? Reinesius. rescribendum est τοῦ ὑπάρχων; Theodorus hoc anno 409 praefectus praetorio fuit. v. Gothofred. in Prosopograph. c. Th. Pagi Crit. Bar. ad h. a. praefectura urbana singul. num. vertere iubet; et Leunclavius ita verterat. R. 10 παντὶ? ἤδη LP. 21 ἐν om LP.

perturbante, atque impediēte quae recta viderentur. itaque dimissis ita legatis ut eas res, quarum causa venerant, non impetrarent, Theodoro praefectura praetorii deiecto, Caeciliano eam tradidit, et Attalum fisco praeesse iussit. cum autem Olympius nihil aliud agendum sibi proponeret quam ut eos undique pervestigaret qui aliquid de Stelichone scire perhiberent, ob huiusmodi calumniam in ius ducti sunt Marcellianus et Salonius fratres, inter notarios principis militantes; quos Olympius praefecto praetorii tradidit. cumque nullo non genere verberum caesa fuissent eorum corpora, nihil tamen illorum proferebant quae Olympius cognoscere gestiret.

45. Rebus urbanis Romae nihilo melius quam antea constitutis, visum est principi quinque Dalmaticos militum ordines, de suis excitis sedibus, ad urbis custodiam arcessere. in his ordinibus erant hominum sex milia, qui tum audacia tum robore corporum exercitus Romani velut ipse vertex erant. eorum dux Valens, ad obeundum quodvis periculum promptissimus, cum indignum arbitraretur ea per itinera proficisci quae ab hoste non obsiderentur, Alaricho transitum eius exspectante suisque cum copiis universis irruente, cunctos hosce milites in hostium manus coniecit. vix centum fuga dilapsi

ἡγούμενος ἦν· οὗτος γὰρ ἕμα Ἀττάλω τῷ ὑπὸ τῆς γερουσίας στα-
λέντι πρὸς τὸν βασιλέα οἶός τε γέγονεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν δια-
σωθῆναι. κακῶν δὲ μειζόνων αἰεὶ τοῖς οὔσι προστιθεμένων, ἐπι-
στάς Ἀτταλος τῇ Ῥώμῃ παραλῦει τῆς φροντίδος Ἡλιοκράτην,
ἦν ὁ βασιλεὺς ἦν αὐτῷ παραδοὺς Ὀλυμπίῳ πειθόμενος. ἐτέτακτο ὅ-
γὰρ τὰς οὐσίας τῶν δεδευμένων διὰ τὴν Στελιχωνος οὐσίαν δι-
ρευνῆσαι καὶ ταύτας τοῦ δημοσίου ποιεῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ μέτρια
φρονῶν τὸ τοῖς δυστυχοῦσιν ἐπεμβαίνειν ἐν ἀσειβείας ἐτίθετο μέρος,
καὶ οὔτε πρὸς ἀκρίβειαν τὰ πράγματα ἀνεζήτηι, πολλοῖς δὲ καὶ
ἀποκρύπτειν αἰ δύναιτο λάθρα ἐδήλον, φαῦλός τις εἶναι διὰ
τοῦτο δόξας εἰς τὴν Ῥάβενναν ἦγετο, τῆς περὶ τοὺς ἀτυχήσαντας
φιλανθρωπίας ἕνεκα δίκην ἐκτίσων. καὶ πάντως ἂν ἐτιμήθη θα-
νάτου διὰ τὴν τότε κρατοῦσαν ὠμότητα, εἰ μὴ τινα τῶν Χρι-
στιανῶν ἐκκλησίαν ἔτυχε τήνικαῦτα καταλαβάν. Μαξιμιλλιανὸς
δὲ τοῖς πολεμίοις περιπεσὼν ἀπεδόθη Μαρινιανῷ τῷ πατρὶ τριω-¹⁵
μυρίων ὑπὲρ αὐτοῦ δοθέντων χρυσῶν· ὡς γὰρ ἀναβαλομένου τὴν
εἰρήνην τοῦ βασιλέως καὶ μὴ πληρώσαντος τὰ συγκείμενα οὐκ ἦν
ἔτι τοῖς Ῥωμαίοις ἢ τῆς πόλεως ἕξοδος ἐλευθέρου. ἀλλὰ τῆς μὲν
εἰρήνης ἕνεκα καὶ αὐθις ὡς βασιλέα πέμπει πρέσβεις ἢ γερουσία,
καὶ τοῦ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου τοῖς πρέσβεσι συνυπάρχοντος· ἦσαν²⁰
δὲ σὺν αὐτοῖς καὶ βαρβάρων τινὲς ὑπ' Ἀλαρίχου σταλέντες, ὡς

6 τῶν δεδημευμένων διὰ τὴν Στ. οἰκείωσιν Leunclavius, τῶν δε-
δεμένων διὰ τὴν Στ. γνώσιν. S. 8 ἐπεμβαίνειν] libri ἐπε-
εμβαίνειν. 14 sunt qui Maximianum malint. S. aut enim
h. l. Μαξιμιανὸς legendum, aut c. 44 ineunte Μαξιμιλλιανός.
17 συγκείμενα] συγκείμενα τοῖς ἀλισκομένοις τῶν εὐ γενομένων P.

sunt; quorum in numero et ipse dux erat: nam is cum Attalo, qui ab senatu missus ad principem fuerat, in urbem profectus incolumis evasit. cum autem praesentibus malis alia maiora semper accederent, Romam ingressus Attalus Heliocratem ea cura liberat, quae illi a principe fuerat auctore Olympio commissa. quippe datum hoc illi erat negotii, ut eorum bona qui propter familiaritatem Stelichonis proscripti fuissent indagaret, eaque in fiscum redigeret. quia vero moderatū vir ingenii sane quam impium duceret insultare miseris, ac neque res strictius inquireret, et multis etiam clanculum significaret ut quaecunque possent occultarent, visus iccirco nullius esse pretii Ravennam abducitur, ob humanitatem miseris praestitam poenas luiturus; omninoque morte multatus ob grassantem id temporis immanitatem fuisset, nisi forte quandam in ecclesiam Christianorum se recepisset. Maximilianus autem cum in hostium manus incidisset, Martiniano patri venditus est, triginta milibus aureorum pro eo solutis. cum enim pacem princeps differret et pactis conventis haud satisfaceret, non amplius Romanis extra urbem prodire liberum erat. senatus quidem pacis causa legatos iterum ad principem mittit, cum quibus et Romanus episcopus proficiscitur. adierunt iisdem et barbari quidam ab Alaricho missi, ut eos ab hostibus infesta ha-

ἂν περισώζοιεν αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐνοχλούντων ταῖς ὁδοῖς πολεμίων. ἀλλὰ τούτων ἐς τὸν βασιλεῦ κεχωρηκότων, Ἀτάουλφος γενόμενος ἕπ' Ἀλαρίχον μετὰπειμτος, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω διεξήλθον, ἐπεραιώθη τὰς Ἀλπεὶς τὰς ἀπὸ Πάιονίαις ἐπὶ Οὐνετιῶν φερούσας. 5 ὕπερ ὃ βυσιλεὺς ἀκηκόως, μὴ πολλήν τε δύναμιν εἶναι αὐτῷ, τοὺς στρατιώτας πάντας, ἰπέας τε καὶ πέζους, ὅσοι κατὰ τὰς πόλεις ἦσαν, ἀπάντησαι τούτῳ διέταξεν ἅμα τοῖς σφῶν ἡγεμόσιν. Ὀλυμπῖω δὲ τῶν ἐν τῇ ἀλλῇ τάξεων ἡγουμένῳ τοὺς ἐν τῇ Ῥαβέννῃ δέδωκεν Οὐννοὺς, τριακοσίους ὄντας τὸν ἀριθμὸν, οἵτινες ἐπειδὴ 10 τοὺς ἐλληθότας . . . Πείσαις αὐτὴν ὀνομάζουσιν, ἐπιθέμενοι καὶ συμπεσόντες ἀναιροῦσι μὲν τῶν Γότθων ἑκατὸν καὶ χιλίους, ἑπτακαίδεκα δὲ μόνοι πεσόντες εἰς τὴν Ῥάβενναν ἐσώθησαν.

46. Ὀλύμπιον δὲ οἱ περὶ τὴν ἀλλῆν εὐνοῦχοι πρὸς τὸν βασιλεῦ διαβαλόντες ὡς αἴτιον τῶν οὐ δεξιῶς συμβεβηκότων τῷ 15 πολιτεύματι, παραλυθῆναι τῆς ἀρχῆς πεποιήκασιν. ὃ δὲ μὴ καὶ ἑτερόν τι πάθοι δεδιώς, φυγῇ χρησάμενος τὴν Δαλματιῶν κατελάμβανεν. ὃ δὲ βυσιλεὺς ὑπαρχον μὲν τὸν Ἀτταλον εἰς τὴν Ῥώμην ἐκπέμπει, πολλὸν δὲ ποιούμενος λόγον τοῦ μὴ λαθεῖν τι τῶν εἰς τὸ ταμιεῖον ἐλθόντων, ἐκπέμπει Δημήτριον ἦν εἶχεν Ἀτταλος 20 φροντίδα πληρώσοντα καὶ διερευνησόμενον τὰς οὐσίας [ὑσαι] τοῦ δημοσίου γεγονάσι. πολλὰ δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ ἄλλα καινοτομήσας, καὶ τοὺς μὲν πρότερον καταδυναστεύοντας ἐκβαλῶν, ἄλλοις δὲ τὰς ἀρχὰς παραδοῦς, ἔταξε καὶ Γενέριδον τῶν ἐν Δαλ-

2 Ἀτάουλφος LP.
om libri.

3 ἐν τοῖς ἀνωτέρω] c. 37.
21 γεγονάσι om L.

20 ὅσαι
δὲ om P.

bentibus itinera contarentur. cum ad imperatorem hi profecti essent, arces-
situs ab Alaricho Ataulphus, quemadmodum supra commemoravi, Alpes
transiit, quae a Pannonia Venetiam versus se porrigunt. quo comperto,
quodque copias non magnas haberet, imperator ei milites universos, equites
atque pedites, quotquot in urbibus erant, cum ducibus suis occurrere iussit.
Olympio, qui dux erat palatinorum ordinum, Hunnos ad Ravennam numero
trecentos dedit. hi cum eos qui venerant . . . quam Pisas appellant, adorti,
consertisque manibus 1100 Gothos interfecerunt, et 17 duntaxat amissis
Ravennam incolumes pervenere.

46. Cum autem eunuchi palatini Olympium apud principem insimulas-
sent velut auctorem eorum casuum qui rei publicae adversi accidissent, tan-
tum effecerunt ut ei magistratus abrogaretur. ille veritus ne quid aliud
sibi gravius accideret, fuga se in Dalmatiam contulit. imperator Attalum
urbi praefectum Romam mittit; nimioque sollicitus opere, ne quid rerum ad
fiscum pertinentium occultaretur, Demetrium ablegat, qui Attali munus obi-
ret et fiscalia bona perscrutaretur. cumque multa tum in creandis magistra-
tibus tum aliis rebus innovasset, et eiectis iis qui prius cum potestate fue-
rant, aliis magistratus traderet, Generidum quoque Dalmaticis militibus uni-

ματία πάντων ἡγεῖσθαι, ὄντα στρατηγὸν καὶ τῶν ἄλλων ὄσοι Παιονίαν τε τὴν ἄνω καὶ Νωρικούς καὶ Ῥαιτούς ἐφύλαττον, καὶ ὄσοι αὐτῶν μέχρι τῶν Ἄλπειων. ἦν δὲ ὁ Γενέριδος βάρβαρος μὲν τὸ γένος, τὸν δὲ τρόπον εἰς πᾶν ἀρετῆς εἶδος εὖ πεφυκώς, χρημάτων τε ἀδωρότατος. οὗτος ἔτι τοῖς πατράοις ἐμμένων καὶ τῆς εἰς θεοῦς θρησκείας ἐκοτῆναι οὐκ ἀνεχόμενος, ἐπειδὴ νόμος εἰσῆχθη τοῖς οὐδοῖς Χριστιανοῖς ζώνην ἐν τοῖς βασιλείοις ἔχειν ἀπαγορεύων, τοῦτον τοῦ νόμου τεθέντος ἀρχῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ στρατιωτικῆς προεστὼς ὁ Γενέριδος ἔμεινεν ἐπ' οἴκου, τὴν ζώνην ἀποθέμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς οἶα δὴ τοῖς ἀρχουσι συναριθμούμενον ἀπῆτει προῖναι κατὰ τὴν δικαίαν τάξιν εἰς τὰ βασίλεια, νόμον ἔφησεν εἶναι κωλύοντα ζώνην αὐτὸν ἔχειν ἢ ὅλως τοῖς ἀρχουσι καταλέγεσθαι τοὺς τὴν τῶν Χριστιανῶν μὴ τιμῶντας θρησκείαν. τοῦ δὲ βασιλέως εἰπόντος ὡς ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τὸν νόμον κρατεῖν, ἐπ' αὐτοῦ δὲ οὐκέτι τοσαῦτα τῆς πολιτείας προκινδυνεύσαντος, ταύτης οὐκ ἀνέχεσθαι τῆς τιμῆς εἶπεν, εἰς ὕβριν πάντων φεροῦσης τῶν ὄσοι τῆς στρατείας διὰ τὸν νόμον διήμαρτον. καὶ οὐκ ἄλλως ἀντελάβετο τῆς ἀρχῆς, ἕως ὃ βασιλεὺς αἰδοῖ τε ἤμα καὶ χρεῖα συνωθούμενος ἔπαυσεν ἐπὶ πᾶσι τὸν νόμον, ἀποδοῦς ἐκάστῳ τῆς αὐτοῦ ὄντι δόξης ἄρχειν τε καὶ στρατεύεσθαι. ἀπὸ ταύτης δρωόμενος τῆς μεγαλοφροσύνης Γενέριδος συνεχέει

3 ὁ νέριδος P. 14 ὡς inclusa locum habere non potest, nisi mutatione in sequentibus facta legamus ὁ νόμος κρατεῖ. S. cf. ὡς ἐπὶ p. 41 10 et 57 21, ὡς ἐς p. 91 19. 15 expectabam ἐπ' αὐτῷ δέ: sequitur tamen προκινδυνεύσαντος. H. 16 ἀνέχεται LP.

versis praefecit, eundemque ceterorum etiam, quicumque per Pannoniam superiorem et Noricos et Raetos et quicquid horum est usque ad Alpes, in praesidiis erant, ducem constituit. atque hic Generidus erat ille quidem barbarus, sed indole ad quodvis genus virtutis praeclara praeditus et alienissimus ab avaritia. qui cum patris ritibus adhuc inhaereret nec a cultu deum se pateretur abduci, lex promulgata fuit, quae in aula cingulo vetaret eos uti qui Christiani non essent. ea lege lata Generidus, qui cum potestate militibus Romae tum praeerat, cingulo deposito domi se continuit. cum autem princeps ab eo peteret ut, quando in magistratum numero esset, ordine locoque suo ad palatium accederet, legem esse respondit, quae cingulum habere se vetaret, aut inter magistratus ulla ratione censeretur qui religionem christianam non venerarentur. hic ubi subiecisset princeps eam quidem legem, ad alios quod attineret, ratam esse, sed ipsum illa non teneri, qui tantum pro re publica discriminum adiisset, respondit se honorem illum non accipere, qui ad omnium tenderet iniuriam, quotquot militia propter hanc legem spoliati fuissent. nec munus suum obiit, donec imperator pudore pariter et necessitate compulsus legem hanc in omnibus irritam esse iussit, concessit cuius ut opinionem suam retinens et magistratu fungeretur et militaret. ab hac exorsus magnanimitate Generidus continuis laboribus milites exercet;

τοὺς στρατιώτας ἐπαίδευε γυμνασίαις, ἐπιδιδούς τε τὰς σιτήσεις αὐτοῖς παραιεῖσθαι τούτων οὐδενὶ κατὰ τὸ σύνηδες ἐνεδίδου, καὶ αὐτὸς, ἕξ ὧν αὐτῷ τὸ δημόσιον ἐδίδου, τὰ πρόποντα τοῖς πλέον πονοῦσι φιλοτιμούμενος. καὶ τοιοῦτος φανεῖς τοῖς τε πλη-
5 σιάζουσι βαρβάρους ἐπίφοβος ἦν, καὶ πῦσαν ἀσφάλειαν τοῖς ἔθνε-
σιν, ὅσα φυλάττειν ἔλαχεν, ἐνεποίει.

47. Κατὰ δὲ τὴν Ῥάβενναν εἰς στάσιν ἀναστάντες οἱ στρατιῶται τὴν ταύτης λιμένα κατυλαμβάνουσι, σὺν οὐδενὶ κόσμῳ βοῶντες καὶ τὸν βασιλέα φανῆναι σφίσι αἰτοῦντες. τοῦ
10 δὲ φόβῳ τῆς στάσεως ἀποκρυβέντος, προελθὼν εἰς μέσον Ἴόβιος ὁ τῆς ἀδλῆς ὑπαρχος, ἕμα καὶ τῇ τοῦ πατρικίου τετιμημένος ἀξία, ποιούμενος ἀγνοεῖν τὴν αἰτίαν τῆς στάσεως (καίτοι γε αὐ-
τὸς ἐλέγετο αἴτιος ταύτης εἶναι, κοινωνὸν ἔχων Ἑλλέβιχον εἰς
15 τοῦτο τὸν τῶν ἰππέων ἡγούμενον δομεστικῶν) ἀπῆτει λόγον αὐ-
τιωτῶν ἦκουεν ὡς πᾶσαι ἀνάγκη Τουρπιλλίωνα καὶ Βιγελάντιον αὐτοῖς ἐκδοθῆναι τοὺς στρατηγούς καὶ μετὰ τούτων Τερέντιον τὸν τῶν βασιλικῶν προεστῶτα κοιτώνων καὶ Ἀρσούκιον τὸν μετὰ
20 τοῦτον τῇ τάξει καλούμενον, δέισαντος δὴ τοῦ βασιλέως τὴν τῶν
στρατιωτῶν ἐπανάστασιν, κατὰ μὲν τῶν στρατηγῶν ἀειφργίας ἐκφέρεται ψῆφος καὶ ἐμβληθέντες πλοῖφ παρὰ τῶν ἀπαγόντων ἀναιροῦνται (τοῦτο γὰρ ἦν αὐτοῖς κελεύσας Ἴόβιος· ἰδεοῖτε γὰρ
μή ποτε ἐπανελθόντες καὶ τὴν κατὰ σφῶν γρόντες ἐπιβουλὴν εἰς

5 διαβαρβάρους P. an πλησιάζουσιν ἰδίᾳ βαρβάρους? 12 προσ-
ποιούμενος L. 14 δομεστικῶν Leunclavius pro vulgato δομέ-
στικον.

et annonas eis suppeditans, nemini permittit ut de his aliquid more consueto detraheret. quin et ipse de iis quae fiscus ei praestabat, labores ceteris maiores sustentibus convenientia praemia largitur. talem cum se gereret, et formidini barbaris finitimis erat, et nationibus iis praesidio quas tueri iustus fuerat.

47. Ceterum Ravennae milites seditione mota portum eius occupant, et confuso clamore sublato, ut imperator ipsos adiret, postulant. at illo metu seditionis occultato, progressus in medium Iovius, qui et praetorii praefectus erat et patricii dignitate cohonestatus, ignorare se causam seditionis simulans, quanquam huius auctor ipsemet esse perhiberetur, socium nactus ad eam Ellebichum, qui comes equitum domesticorum erat, causam a militibus poscit, quamobrem ad hoc facinus prorupissent. cumque de militibus audiret omnino sibi Turpillionem et Vigilantium duces, una cum Terentio Augustalium cubiculorum praeposito, et proximo secundum hunc Arsaicio, dedendos esse, principe militum defectionem verito, duces isti exilio perpetuo multantur, et in navim coniecti ab iis necantur qui eos avehebant. hoc enim Iovius eis imperaverat: quippe metuebat ne forte reversi, cognitibus iis insidiis quae adversus ipsos structae fuissent, principem ad sumendum de

τὴν κατ' αὐτοῦ τὸν βασιλέα προκαλέσονται τιμωρίαν), Τερέντιος δὲ εἰς τὴν ἔψαν ἐκπέμπεται, καὶ Ἀρσάκιος τὴν Μεδιολανὸν οἰκεῖν ἐκληρώσατο.

48. Καταστήσας δὲ ὁ βασιλεὺς Εὐσέβιον μὲν ἀντὶ Τερέντιου φύλακα τοῦ κοιτῶνος, Οὐάλεντι δὲ τὴν ἀρχὴν ἣν εἶχε 5 Τουρπιλλίων παραδούς, καὶ μετὰ Βιγελάντιον Ἀλλόβιχον ἵππαρχον καταστήσας, τὴν μὲν τῶν στρατιωτῶν παύειν πως ἔδοξε στάσιν, Ἰόβιος δὲ ὁ τῆς ἀλλῆς ἵππαρχος, πᾶσαν εἰς αὐτὸν τὴν παρὰ βασιλεῖ δύναμιν περιστήσας, ἔγνω πρέσβεις ἐκπέμψαι πρὸς Ἀλάριχον, ἄχρι τῆς Ῥαβέννης αὐτὸν παραγενέσθαι παρακαλοῦν-10 τας ὡς δὴ τῆς εἰρήνης αὐτόθι γενησομένης. πεισθέντος δὲ τοῖς τοῦ βασιλέως καὶ τοῖς Ἰοβίου γράμμασιν Ἀλαρίχου, παραγενομένου τε εἰς τὴν Ἀρμίνον Ῥαβέννης ἀφρεστῶσαν μιλίοις τριάκοντα, συνδρομῶν κατὰ ταύτην Ἰόβιος, ἅτε ἐν ταῖς Ἡπέροις πρόξενος καὶ φίλος Ἀλαρίχῳ γεγενημένος, τοὺς περὶ τῶν συνθηκῶν ἐπιοίη-15 σατο λόγους. ἀπήτει δὲ Ἀλάριχος χρυσίον μὲν ἔτους ἐκάστου δίδοσθαι τι ῥητὸν καὶ σίτον τι χορηγεῖσθαι μέτρον, οἰκεῖν δὲ αὐτὸν ἅμα τοῖς σὸν αὐτῷ πᾶσι Βενετίας ἄμφω καὶ Νορικοὺς καὶ Δαλματίαν. ταῦτα ἐναντίον Ἀλαρίχου γράψας Ἰόβιος ἐκπέμπει τῷ βασιλεῖ, δοὺς καὶ ἴδια πρὸς αὐτὸν γράμματι παραινοῦντα 20 καταστῆσαι δυνάμειος ἐκατέρας στρατηγὸν Ἀλάριχον, ὥστε ταύ-

2 τὴν μετὰ δολιανὸν LP. 6 Ἀλλέβιχος P. Olympiodorus Ἀλόβιχος, Sozomenus Ἀλάβιχος, cod. Theod. (l. 1 de calumniatorib.) Hellebicus, Chrysostomus Ἐλλέβιχος. ἵππαρχον Valesius ad Sozom. 9 7: vulgo ἵππαρχον. 8 Olympiodorus modo Ἰωβιανός, modo Ἰόβιος. cod. Theod. (l. 7 de denuntiationib.) Iovius. R. 13 pro Βενετίας haud scio an rectius legerimus Παιονίας. C. erat tamen Venetia inferior et superior, ut vel e Notit. utriusque imp. constat. H.

se supplicium concitarent. Terentius in Orientem relegatur, Arsacius Mediolani se continere iubetur.

48. Hinc imperator in Terentii locum Eusebio cubiculi praeposito creato, Turpillionis potestate Valenti tradita, post Vigilantium Allobicho praefectura mandata, quodammodo seditionem militarem sedare visus est. Iovius autem praefectus praetorii, cum omnem apud imperatorem potentiam in se transtulisset, legatos ad Alarichum mittere decrevit, qui eum hortarentur ut ad ipsam usque Ravennam accederet, quod istis pacem facturi essent. Alaricho principis et Iovii literis assenso, et Ariminum profecto, quae Ravenna triginta miliaribus abest, celeriter eo Iovius quoque se contulit; et quod in Epiris Alarichi hospes et amicus factus fuisset, de foedere pangendo tractat. Alarichi haec postulata erant, ut in annos singulos auri certa summa solveretur, et annonae mensura quaedam suppeditaretur; ut item ipse cum suis omnibus utramque Venetiam et Noricos et Dalmatiam incoleret. haec Iovius Alaricho praesente perscripta mittit ad imperatorem, datis ad eundem seorsum quoque literis, quibus eum cohortabatur, Alarichum utrius-

της αὐτὸν τυχόντα τῆς θεραπείας χαλάσαι τι τῆς βαρύτητος τῶν
 συνθηκῶν καὶ ἐπὶ φορητοῖς καὶ μετρίοις ποιήσασθαι τὰς σπονδάς.
 ταύτην δεξάμενος ὁ βασιλεὺς τὴν ἐπιστολὴν καταγινώσκει μὲν τῆς
 Ἰοβίου προπετείας, γράμμασι δὲ ἐχρήτο πρὸς αὐτὸν δι' ὧν ἐδήλον
 5 χροσίου μὲν καὶ σίτου μέτρον αὐτὸν ὄρῃσαι προσήκειν οἷα τῆς
 ἀλλῆς ὑπαρχον ὄντα καὶ τὴν τῶν δημοσίων φόρων ἐπιστάμενον
 δύναμιν, ἀξίαν δὲ ἢ στρατηγίαν μὴ ποτε Ἀλαρίχῳ δώσειν ἢ τισι
 τῶν τῷ γένει προσηκόντων. (49) ταύτην δεξάμενος ὁ Ἰόβιος
 τὴν ἐπιστολὴν οὐ καθ' ἑαυτὸν ἀνελλίξας ἀνέγνω ταύτην ἀλλὰ εἰς
 10 ἐπήκοον Ἀλαρίχου. καὶ τὰ μὲν ἄλλα μετρίως ἤνεγκεν· ὡς δὲ
 ἀρνηθεῖσαν εἶδεν ἑαυτῷ τε καὶ τῷ γένει τὴν τῆς στρατηγίας ἀρ-
 χήν, ἀναστὰς εἰς ὄρηγν ἀτόθεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνει τοὺς
 σὺν αὐτῷ βαρβάρους ἐκέλευσεν ὡς ἀτύκτα τὴν εἰς αὐτὸν καὶ τὸ
 γένος ἅπαν ἀμννούμενος ὕβριν. Ἰόβιος δὲ ἀπορηθεὶς ἐπὶ τῷ πα-
 15 ραλόγῳ τῶν τοῦ βουσιλέως γραμμῶν εἰς τὴν Ῥάβενναν ἐπαυήει.
 βουλόμενος δὲ τῆς μέμψεως αὐτὸν ἀπολύσαι κατέλαβεν ὄρκους
 Ὀνώριον, ἧ μὴν εἰρήνην μὴ ποτ' ἔσεσθαι πρὸς Ἀλαρίχον, ἀλλ'
 ἄχοι παντὸς πολεμήσειν. ὤμνυ δὲ καὶ αὐτὸς ὄρκον τῆς βασιλείας
 ἀψάμενος κεφαλῆς, καὶ τοὺς ἄλλους οἱ τὰς ἀρχὰς εἶχον ταῦτον
 20 ποιῆσαι παρασκευάσας.

50. Τούτων πραχθέντων ὁ βασιλεὺς ὡς δὴ πολεμήσων
 Ἀλαρίχῳ μυρίους εἰς συμμαχίαν Ὀννους ἐπεκαλεῖτο· τροφὴν δὲ
 τούτοις ἔτοιμον εἶναι παριοῦσι βουλόμενος, σίτον καὶ πρόβατα καὶ

20 ποιῆσαι L.

que militiae magistrum constitueret, ut hoc modo delinitus de condicionum
 asperitate nonnihil remitteret, ac tolerabilibus moderatisque legibus pacem
 faceret. imperator, his acceptis literis, Iovii temeritatem damnat, et vi-
 cissim missis ad eum literis significat, auri quidem et annonae modum ut ipse
 statueret aequum esse, qui et praefectus esset praetorii et publicorum tribu-
 torum copiam facultatemque perspectam haberet, at dignitatem aut ducis of-
 ficium nunquam se vel Alaricho vel eius gentilibus concessurum. (49) hanc
 epistolam cum Iovius accepisset, non seorsum apertam sed audiente Alari-
 cho legit. is cetera quidem moderate tulit, verum ubi negatum sibi genti-
 que suae militiae magisterium vidit, mox ira percitus Romam contendere
 barbaros suos iussit, quasi confestim factam sibi totique genti suae iniuriam
 ulturus. Iovius autem ob inexpectatas hasce literas imperatoris ad inopiam
 consilii redactus, Ravennam rediit. cumque se omni culpa liberare vellet,
 Honorium sacramentis obstrinxit, quibus sancte polliceretur nunquam se pa-
 cem cum Alaricho facturum, sed bellum perpetuo gesturum. simul et ipse
 principis tacto capite iusiurandum praestat, et a ceteris, quotquot erant cum
 potestate, consimile quiddam exigit.

50. His actis imperator, qui Alaricho bellum facturum esset, decem
 milia Hunnorum in societatem arcessit; et quod eis adventantibus annonas

βόας τοὺς ἀπὸ τῆς Δαλματίας εἰσφέρειν ἐκέλευεν. ἔπεμπε δὲ τοὺς κατασκοπήσοντας ὅπως τὴν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁδὸν Ἀλάριχος ποιῆται, καὶ πανταχόθεν τὰς δυνάμεις συνήθροισεν. Ἀλάριχος δὲ εἰς μετὰ μελόν ἐλθὼν ἐπὶ τῇ κατὰ τῆς Ῥώμης ὁρμῇ, τοὺς κατὰ πόλιν ἐπισκόπους ἐξέπεμπε πρεσβευσομένους ἅμα καὶ παραινοῦν-5 τας τῷ βασιλεῖ μὴ περιδεῖν τὴν ἀπὸ πλειόνων ἢ χιλίων ἐνιαυτῶν τοῦ πολλοῦ τῆς γῆς βασιλεύουσιν μέρους ἐκδιδομένην βαρβάρους εἰς πρόδησιν, μηδὲ οἰκοδομημάτων μεγέθη τηλικαῦτα διαφθειρόμενα πολεμικῶ πυρὶ, θέσθαι δὲ τὴν εἰρήνην ἐπὶ μετρίαις σφόδρα συνθήκαις. οὔτε γὰρ ἀρχῆς ἢ ἀξίας δεῖσθαι τὸν βάρβαρον, οὔτε¹⁰ τὰς πρότερον ἐπαρχίας ἔτι πρὸς οἴκησιν βοῦλεσθαι καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος λαβεῖν, ἀλλὰ μόνους ἄμφω Ἴνωρικούς, ἐν ταῖς ἑσχατιαῖς πον τοῦ Ἰστρου κειμένους, συνεχεῖς τε ὑφισταμένους ἐφόδους καὶ εὐτελεῖ φόρον τῷ δημοσίῳ εἰσφέροντας, καὶ σίτον ἐπὶ τοῦτοις ἔτους ἐκάστου τοσοῦτον ὅσον ἀρκεῖν ὁ βασιλεὺς οἰηθείη.¹⁵ συγχαρεῖν δὲ καὶ τὸ χρυσίον, εἶναι τε φιλιαν καὶ ὁμαιχιμίαν αὐτῷ καὶ Ῥωμαίοις κατὰ παντὸς αἴροντος ὅπλα καὶ πρὸς πόλεμον κατὰ τῆς βασιλείας ἐγειρομένου. (51) ταῦτα ἐπεικῶς καὶ σωφρόνως Ἀλαρίχον προτεινομένου, καὶ πάντων ὁμοῦ τὴν τοῦ ἀνδρὸς με-²⁰τριότητα θαυμαζόντων, Ἰόβιος καὶ οἱ τῷ βασιλεῖ παραδυναστεύοντες ἀνήνῳτα ἔφασκον τὰ αἰτούμενα εἶναι, πάντων ὅσοι τὰς ἀρχὰς εἶχον ὁμωμοκότων μὴ ποιῆσθαι πρὸς Ἀλάριχον εἰρήνην.

10 ἢ om libri. cf. ἀξίαν δὲ ἢ στρατηγίαν p. 315 7.

paratas esse vellet, frumentum et pecora et boves e Dalmatia adduci iussit. misit et quosdam exploraturos quonam modo Romam Alarichus iter suum institueret. copias quoque suas ex omnibus locis evocat. Alarichus autem, quod eum susceptae adversus Romam expeditionis pacifuitisset, episcopos urbium ablegat, qui simul et legatione fungerentur, et auctores Honorio essent ne culpa sua siperet eam urbem, quae iam a pluribus quam mille annis magnae parti orbis terrarum imperasset, barbaris vastandam dedi, nec tantas aedificiorum moles hostili flamma deleri, sed potius moderatis admodum condicionibus pacem componeret. nec enim opus esse sibi dignitate potestatis, nec se iam postulas prius provincias ad constituendas in eis sedes petere, sed ambos tantum Noricos, ad extremas Istri partes sitos, et qui continuis incursionibus vexentur tenuisque fisco tributum inferant. praeter haec annonae tantum in annos singulos adiiiceret, quantum ipse princeps satis esse putaret. quin et ab auri se postulato discedere, ac velle ut amicitia sit bellicae societas inter se ac Romanos adversus quemvis qui arma sumeret et ad gerendum adversus rem publicam bellum se commoveret. (51) cum haec Alarichus leniter ac modeste proponeret, omnesque simul hominis moderationem admirarentur, Iovius et alii, penes quos secundum principem potestas omnis erat, haec postulata concedi propterea posse negabant, quod omnes magistratus iureiurando se obstrinxissent, cum Alaricho se pacem

εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν τετυχήκει δεδομένος ὄρκος, ἦν ἂν ὡς εἰκὸς παριδεῖν ἐνδιδόντας τῇ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία τὴν ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ συγγνώμην· ἐπεὶ δὲ κατὰ τῆς τοῦ βασιλέως ἠρωμίας κεφαλῆς, οὐκ εἶναι θεμιτὸν αὐτοῖς εἰς τὸν τοσοῦτον ὄρκον ἕξα-
5 μαρτεῖν. τοσοῦτον ἐφύλαττεν ὁ νοῦς τῶν τότε τὴν πολιτείαν οἰκο-
νομοῦντων, Θεοῦ προνομίας ἐστερημένων.

Z.

Ἀλάριχος μὲν οὖν ἐπὶ ταῖς οὕτω μετρίαις αἰτήσεσι περιωρισθεὶς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἤλανε πανστρατιᾶ, τῇ κατ' αὐτῆς πολιορκίᾳ προσκαρτερήσων. ἐν τούτῳ δὲ παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ τυραννή-
10 σαντος ἐν Κέλτοις ἀφίκετο πρὸς Ὀνώριον κατὰ πρεσβείαν Ἰόβιος, παιδείᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς διαπρέπων, βεβαιωθῆναι τὴν πρότερον ἠομολογηθεῖσαν εἰρήνην, καὶ ἅμα συγγνώμην ἕνεκα τῆς ἀναιρέσεως Διδυμίου καὶ Βεργημιανοῦ τῶν συγγενῶν Ὀνωρίου τοῦ βασιλέως αἰτῶν· ἀπελογεῖτο γὰρ λέγων ὡς οὐ κατὰ προαίρεσιν
15 ἀνήρηται Κωνσταντίνου. συντεταραγμένον δὲ τὸν Ὀνώριον θεασάμενος, εὐλογον ἔφασκεν εἶναι ταῖς περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐνασχολου-
μένῳ φροντίσιν ἐνδοῦναι· συγχωρούμενος δὲ πρὸς Κωνσταντίνου

5 ἐφύλαττεν Τουρπιὺς Emend. in Suidam P. 3 p. 165 quo nescio
an non peius ἐτύφλαττεν. 9 περὶ LP. 14 ὡς om LP.
17 Κωνσταντίνου LP.

nullam facturos. quippe si deo praestitum fuisset iusiurandum, fortasse negli-
gli posse, permittendo benignitati divinae facinoris impii condonationem :
sed quando per caput imperatoris iurassent, non iam ei fas esse contra tam
grave iusiurandum delinquere. usque adeo perversa mens illorum erat, qui
dei cura destituti rem publicam id temporis administrabant.

VI.

Alarichus ergo cum tam aequa postulata proposuisset, indignum in modum
ludibrio habitus universis cum copiis Romam ducit, constanter in urbis ob-
sidiōne perstiturus. eo tempore venit ad Honorium legatus a Constantino,
qui apud Celtas tyrannidem invaserat, Iovius, vir eruditione doctrinae ce-
terisque virtutibus excellens, qui constitutam prius pacem, ratam haberi,
praetereaque veniam ob interfectos imperatoris Honorii propinquos, Didy-
mum et Verenianum, posceret: sic enim hoc factum purgabat ut eos Con-
stantini voluntate necatos infitaretur. postquam Honorium gravius commo-
tum vidit, recte facturum ait, si curis Italicis occupatus aliquid concederet.
quodsi potestas sibi fieret ad Constantinum abeundi et casus Italiae nun-

ἐκδημησαι καὶ τὰ συνέχοντα τὴν Ἰταλίαν ἀγγεῖλαι, μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὸν ἦξειν ἅμα παντὶ τῷ ἐν Κελτοῖς καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἐν τῇ Βρετανικῇ νήσῳ στρατεύματι ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ῥώμην βοηθήσοντα περιστάσεσι. καὶ ὁ μὲν Ἰόβιος ἐπὶ τούτοις ἀναχωρεῖν ἐπετρόπη· τὰ δὲ ἐν Κελτοῖς οὐπω τῆς προσηκούσης ἀφηγήσεως ἄξιωθέντα δίκαιον ἄνωθεν, ὡς ἕκαστα ἐπράχθη, διεξελθεῖν.

a. 407

2. Ἐτι βασιλεύοντος Ἀρκαδίου, καὶ ὑπάτων ὄντων Ὀνωρίου τὸ ἕβδομον καὶ Θεοδοσίου τὸ δεύτερον, οἱ ἐν τῇ Βρετανίᾳ στρατευόμενοι στασιάσαντες ἀνάγονσι Μάρκον ἐπὶ τὸν βασιλεῖον θρόνον, καὶ ὡς κρατοῦντι τῶν αὐτόθι πραγμάτων ἐπέθροντο. ἀνελόντες δὲ τοῦτον ὡς οὐχ ὁμολογοῦντα τοῖς αὐτῶν ἦθειν, ἄγονσι Γρατιανὸν εἰς μέσον, καὶ ἄλουργίδα καὶ στέφανον ἐπιθέντες ἔδορυφόρον ὡς βασιλεῖα. δυσαρεστήσαντες δὲ καὶ τούτῳ τέσσαρσιν ὕστερον μῆσι παραλύσαντες ἀναιροῦσι, Κωνσταντίνῳ παραδόντες τὴν βασιλείαν. ὁ δὲ Ἰουστινιανὸν καὶ Νεβιογάστην¹⁵ ἄρχειν τῶν ἐν Κελτοῖς τάξας στρατιωτῶν ἐπηρειώθη, τὴν Βρετανίαν καταλιπὼν· ἐλθὼν δὲ εἰς Βονωνίαν (πρῶτη δὲ αὕτη πρὸς τῇ θαλάσῃ κεῖται, Γερμανίας οὖσα πόλις τῆς κάτω) καὶ ἐν ταύτῃ διατρέψας ἡμέρας τινάς, πάντα τε οἰκειωσάμενος τὰ στρατεύματα μέχρι τῶν Ἀλπεων ὄντα τῶν ὀριζουσῶν Γαλατίαν καὶ²⁰ Ἰταλίαν, ἀσφαλῶς ἔχεσθαι τῆς βασιλείας ἐδόκει. κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Σάρον τὸν στρατηγὸν ἐκπέμπει μετὰ στρατεύματος κατὰ Κωνσταντίνου Στελίχων. ὁ δὲ Ἰουστινιανῷ τῷ στρα-

3 στρατιώτης LP.
στιον LP, Νεοβιγάστην Olympiodorus. cf. Ἀρβογάστην.
tasse Γαλατίας. R.

15 Olympiodoro Ἰουστίνος.

Νεβιογά-

18 for-

ἄνω LP, errore manifesto. S.

tiandi, non multo post rediturum cum omnibus Celticis et Hispanicis et Britannicis copiis, ac rebus Italicis et urbanis opem laturum. his condicionibus abeundi copiam nactus est Iovius. ceterum Celticae res, necdum uti par erat expositas, aequum fuerit inde usque a superioribus annis, quo pacto sigillatim gestae fuerint, commemorari.

2. Quo tempore Arcadius adhuc imperabat, Honorio 7 et Theodosio iterum coss. milites Britannici seditione concitata Marcum in regio solio collocant, eique tanquam rerum in iis locis potenti se subiciunt. eo deinde necato veluti moribus eorum non respondentī, Gratianum in medium producunt, et purpura coronaque ornatum ceu principem solito satellitio comitantur. verum et huic improbato post menses quattuor imperium abrogant et vitam eripiunt, Constantino rerum summa tradita. is ubi Iustinianum et Nevigastem Celticis militibus praefecisset, Britannia relicta transmisit; cumque Bononiam venisset (ea prima mari adiacet, inferioris Germaniae civitas) et in ea dies aliquot fuisset commoratus, omnesque sibi exercitus ad Alpes usque Galliam et Italiam disterminantes conciliasset, imperium tuto iam possidere videbatur. eodem tempore Sarum Stelicho ducem cum exercitu contra Constantinum ablegat. is Iustiniano duci cum copiis suis obviam profe-

τηγῶ μετὰ τῆς δυνάμεως τῆς σὺν αὐτῷ ἀπαντήσας αὐτὸν τε ἀναι-
 ρεῖ καὶ τῶν στρατιωτῶν τὴν πλείονα μοῖραν· καὶ λείας πολλῆς
 γενόμενος κύριος, ἐπειδὴ Κωνσταντῖνον αὐτὸν ἔγνω πόλιν κατα-
 λαβόντα Βαλεντίαν, ἀρκοῦσαν αὐτῷ πρὸς ἀσφάλειαν, εἰς πολιορ-
 5 κίαν κατέστησε. Νεβιογᾶστου δὲ τοῦ λειπομένου στρατηγοῦ λό-
 γους τῷ Σάρῳ περὶ φιλίας προσάγοντος ἐδέχετο μὲν ὡς φίλον τὸν a. 408
 ἄνδρα, δοῦς δὲ καὶ λαβῶν ὄρκους ἀναιρεῖ παραχρῆμα, μηδένα
 τῶν ὄρκων ποιησάμενος λόγον. Κωνσταντῖνου δὲ στρατηγὸν κυ-
 ταστήσαντος Ἐδόβιγχον Φράγκον ὄντα τὸ γένος, Γερόντιον δὲ ἀπὸ
 10 τῆς Βρεττανίας ὁρμώμενον, δείσας ὁ Σάρος τὴν τῶν στρατηγῶν
 τούτων περὶ τὰ πολέμια πείραν ὁμοῦ καὶ ἀνδρῶν ἀνεχώρησε τῆς
 Βαλεντίας, ἐπὶ πολιορκήσας ταύτην ἡμέρας. καταδραμόντων
 δὲ αὐτὸν τῶν Κωνσταντῖνον στρατηγῶν μετὰ μεγίστης δυναστείας,
 σὺν πολλῷ διεσώθη πόνῳ, τὴν λείαν ἅπασαν δωρησάμενος τοῖς
 15 περὶ τὰς Ἄλπεις ἀπαντήσασιν αὐτῷ Βακαύδαις, ὅπως ἐρυχωρίας
 παρ' αὐτῶν τύχη τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν παρόδου. Σάρου τοίνυν
 οὕτως εἰς τὴν Ἰταλίαν διασωθέντος, συναγαγὼν ὁ Κωνσταντῖνος
 τὴν δύναμιν ἅπασαν ἔγνω φυλακὰς ἀρκοῦσας ἐγκαταστήσαι ταῖς
 Ἄλπεσιν. ἦσαν δὲ αὐταὶ τρεῖς, αἱ τὰς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ Κέλ-
 20 τῶν κἀκεῖθεν ἐπέκεινα [τὰς] ὁδοὺς ἀποκλείουσαι, Κοττίαί Πωίνι-
 ναι Μαριτίμαι. ταῦτα δὲ δι' αἰτίαν τοιάνδε τῆς εἰρημένης μοι
 προνοίας ἤξιωσεν. (3) ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις, ἔκτον ἦδη a. 406
 τὴν ὑπατον ἔχοντος ἀρχὴν Ἀρκαδίου καὶ Πρόβου, Βανδῆλοι Σνή-

9 Ἐδόβιγχος Sozomeno. pro δὲ rectius legetur τε. S. 16 ἐπὶ]
 περὶ libri. 20 Κοττία, Πωίνια P. 23 Σύμβοις LP: corr S.

ctus eum cum maiore exercitus parte interfecit; et ingenti praeda potitus, quod intellexisset Constantinum se recepisse Valentiam, urbem ad defensionem eius satis idoneam, hanc ipsam obsidere instituit. alter dux copiarum Nevigastes, cum Saro de pace colloquens, amice quidem ab eo fuit exceptus, sed ultro citroque praestitis sacramentis confestim occisus, religione iurisiurandi ab Saro violata. cum autem Constantinus Edobinchum, natione Francum, et oriundum e Britannia Gerontium duces his suffecisset, Sarus horum datum in re militari experientiam et fortitudinem veritus a Valentia discessit, quam septem diebus obsederat. cumque Constantini duces in eum maximis viribus proruisent, multo labore salvus evasit, universa praeda Bacaudis, quae ad Alpes illi occurrerant, concessa, ut ab eis adeundae Italiae facultatem impetraret. cum Sarus hoc modo in Italiam pervenisset incolumis, Constantinus universis collectis copiis Alpes idoneo praesidio munire decrevit. eae tres omnino sunt, quae in Italiam a Celtis atque inde ulterius ducentia claudunt itinera, videlicet Cottiae Poeninae Maritimae. haec uti faceret ea cura quam diximus, causa quaedam erat huiusmodi. (3) superioribus annis, Arcadio 6 et Probo coss., Vandali Suevis et Alanis

- βοις καὶ Ἀλανοῖς ἑαυτοὺς ἀναμιζαντες τούτους ὑπερβάντες τοὺς τόπους τοῖς ὑπὲρ Ἄλπεις ἔθνεσιν ἑλυμήναντο, καὶ πολλὸν ἐργασάμενοι φόνον ἐπιφοβοὶ καὶ τοῖς ἐν Βρετανίαις στρατοπέδοις ἐγένοντο, συνηνάγκασαν δέ, δέει τοῦ μὴ κατὰ σφᾶς προελθεῖν, εἰς τὴν τῶν τυράννων ὀρητῆσαι χειροτονίαν, Μάρκου λέγω καὶ Γρα-5 τιανοῦ καὶ ἐπὶ τούτοις Κωνσταντίνου· πρὸς δὲν μάχης καρτερεῶς γενομένης ἐνίκων μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, τὸ πολὺ τῶν βαρβάρων κατασφάζαντες μέρος, τοῖς δὲ φεύγουσιν οὐκ ἐπέξεληθόντες (ἢ γὰρ ἂν ἅπαντας πανωλεθρία διέφθειραν) ἐνέδωκαν αὐτοῖς ἀνακτησιμῆ-10 νοις τὴν ἤτταν καὶ βαρβάρων πλήθος συναγαγοῦσιν αὐτοῖς ἀξιο- μάχους γενέσθαι. διὰ ταῦτα τοίνυν τούτοις τοῖς τόποις φύλακας ἐγκατέστησε Κωνσταντίνος, ὡς ἂν μὴ τὴν εἰς Γαλατίαν ἀνεμέ- νην ἔχοιεν πάροδον. ἐγκατέστησε δὲ καὶ τῷ Ῥήνῳ πᾶσαν ἀσφάλειαν, ἐκ τῶν Ἰουλιανοῦ βασιλέως χρόνων ῥαθυμηθεῖσαν.
- a. 408 4. Οὕτω τὰ κατὰ τὴν Γαλατίαν πᾶσαν οἰκονομήσας, 15 Κωνσταντὶ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παιδῶν τὸ τοῦ Καίσαρος σχῆμα περιθεὶς ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν ἐκπέμπει, καὶ τῶν αὐτόθι πάντων ἐθνῶν ἐγκρατῆς γενέσθαι βουλόμενος, ὥστε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀδῆξῃσαι καὶ ἅμα τὴν τῶν Ὀνωροῦ συγγενῶν αὐτόθι δυναστείαν ἐκκόψαι. δέος γὰρ αὐτὸν εἰσῆμι μὴ ποτε δύναμιν συναγαγόντες τῶν αὐτόθι στρα-20 τιωτῶν αὐτοὶ μὲν αὐτῷ διαβάντες τὴν Πυρρήνην ἐπέλθοιεν, ἀπὸ δὲ τῆς Ἰταλίας ὁ βασιλεὺς Ὀνώριος ἐπιπέμψας αὐτῷ τὰ στρατό-

2 ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις R. 3 malim Βρετανία. cf. c. 5 Ἰβηρία.
4 κατὰ] libri καὶ. 21 Τυρρήνην P.

permisti superatis hisce locis nationes transalpinas vastarunt, editaque ingenti caede Britanniarum etiam exercitibus formidabiles exstiterunt. quos quidem eo perpulerunt, ut veriti ne progrederebantur ulterius, ad tyrannos eligendos se converterent, Marcum inquam et Gratianum et secundum hos Constantinum. adversus quem acris commissio proelio victoria quidem Romanis potiti sunt, maiore barbarorum parte iugulata; sed quod fugientes insecuti non essent (omnes enim ad internecionem usque cecidissent), facultatem eis concesserunt ut resarcita clade quam acceperant, et collecta barbarorum multitudine, rursus hosti pares evaderent. propter has ergo causas praesidarios in hisce locis Constantinus collocavit, ne isti liberum in Galliam aditum haberent. Rhenum quoque praesidio munivit idoneo, quod a Iuliani principis temporibus neglectum fuerat.

4. Hoc modo rebus in universa Gallia constitutis, Constantem, filiorum natu maximum, habitu Caesaris ornatum in Hispaniam ablegat. nam et istis universas in potestatem redigere nationes cupiebat, tum ut imperii limites prolataret, tum etiam ut Honorii propinquorum potentiam in iis locis excinderet. metuebat enim ne quando coactis militum in ea regione copiis ipsi monte Pyrene superato se adorirentur, et imperator Honorius, ex Italia mis-

πεδα τῆς τυρανίδος, κύκλω πανταχόθεν περιλαβών, παραλύσειεν. ἐπὶ τούτοις ὁ Κώνστας εἰς τὴν Ἰβηρίαν διέβη, στρατηγὸν μὲν Τερέντιον ἔχων, Ἀπολλινάριον δὲ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχον. τῶν δὲ ἐν τῇ ἀλλῇ τάξεων ἄρχοντάς τε πολιτικούς ἕμα καὶ στρατιωτικούς καταστήσας, ἄγει διὰ τούτων ἐπ' ἐκείνους οἱ γένοι τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ προσήκοντες τὰ τῆς Ἰβηρίας συνεταράττοντο πράγματα, πρότερον μὲν πρὸς αὐτὸν Κώνσταντι διὰ τῶν ἐν τῇ Ἀσσιτανίᾳ στρατοπέδων ἀράμενοι πόλεμον, ἐπεὶ δὲ πλεονεκτεῖσθαι συνήσθηοντο, πλήθος οἰκειῶν καὶ γεωργῶν ἐπιστρατεύσαντες καὶ

10 παρὰ βραχὺ καταστήσαντες αὐτὸν εἰς μέγιστον κίνδυνον. ἀλλὰ κἀνταῦθα τῆς ἐλπίδος διαμαρτόντες Κώνσταντι σὺν ταῖς σφῶν γυναιξίν ἦσαν ἐν φυλακῇ· ὅπερ ἀκηκόετες οἱ τούτων ἀδελφοὶ Θεοδόσιός τε καὶ Λαγώδιος, ὁ μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν διέφυγεν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἑῶν διασωθεὶς ἀνεχώρησε.

15 5. Ταῦτα κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ὁ Κώνστας διαπραξάμενος ἐπανῆλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ Κωνσταντῖνον, ἐπαγόμενος Βερρηιανὸν καὶ Διδύμιον, καταλιπὼν τε αὐτόθι τὸν στρατηγὸν Γερόντιον, ἕμα τοῖς ἀπὸ Γαλατίας στρατιώταις, φύλακί τῆς ἀπὸ Κελτῶν ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν παρόδου, καίτοι γε τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ

20 στρατοπέδων ἐμπιστευθῆναι κατὰ τὸ σῆνθες τὴν φυλακὴν αἰτησάντων, καὶ μὴ ξένοις ἐπιτραπῆναι τὴν τῆς χώρας ἀσφάλειαν. Βερρηιανὸς μὲν σὺν καὶ Διδύμιος ὡς Κωνσταντῖνον ἀχθέντες ἀνηρέθησαν παραχρῆμα, Κώνστας δὲ αὖθις ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς

8 an Γερόντιον? cf. c. 5, 5 ἐπ' om LP. 6 forsahn divide
legendum συνετάραττον τότε. S. 12 Sozomeno Θεοδοσιώλος.
17 δὲ P. 19 Ἰβηρίας P.

sis exercitibus undique circumdato sibi tyrannidem abrogaret. itaque Constantinus in Hispaniam transit, cum ducem Terentium et Apollinarem praefectum praetorii haberet, ac palatinis etiam ordinibus magistratus tam civiles quam militares dedisset. atque his ductoribus copias in eos movet, qui generis affinitate Theodosium principem contingentes Hispanas res conturbabant. illi, primo per Lusitanicos exercitus suscepto adversus Constantem bello, cum ab illo se vinci viderent, cum servorum et agricolarum multitudine hostem aggressi parum abfuit quin eum in gravissimum discrimen adducerent. sed hic quoque spe sua frustrati a Constante cum uxoribus in custodiam dati sunt. qua re fratribus eorum Theodosio Lagodioque nuntiata, in Italiam profugit alter, alter in Orientem salvus evasit.

5. His rebus Constantinus in Hispania gestis ad patrem Constantinum reversus est, adducto secum Vereniano et Didymio, relictoque istie duce Gerontio, qui cum Gallicis militibus iter illud quod a Celtis in Hispaniam ducit custodiret, quamquam exercitus Hispanici hanc custodiam sibi pro more credi, nec regionis tutelam extraneis committi, petissent. ceterum Verenianus et Didymius ad Constantinum perducti mox interfecti sunt. inde rur-

Zosimus.

τὴν Ἰβηρίαν ἐκπέμπεται, Ἰούστον ἐπαγόμενος στρατηγόν. ἐφ' ᾧ Γερόντιος ἀχθόμενος, καὶ τοὺς αὐτόθι περιποιησάμενος στρατιώτας, ἐπανίστησι Κωνσταντίνῳ τοὺς ἐν Κελτοῖς βαρβάρους. πρὸς οὓς οὐκ ἀντισχῶν ὁ Κωνσταντῖνος αἰτεῖ δὴ τοῦ πλείονος τῆς δυνάμεως μέρους ὄντος ἐν Ἰβηρίᾳ, πάντα κατ' ἔξουσίαν ἐπιόντες οἱ ἑπὲρ τὸν Ῥῆνον βάρβαροι κατέστησαν εἰς ἀνάγκην τοὺς τε τὴν Βρεττανικὴν νῆσον οἰκοῦντας καὶ τῶν ἐν Κελτοῖς ἔθνων ἕνια τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀποστῆναι καὶ καθ' ἑαυτὸν βιοτεῖναι, οὐκ ἐπιτοῖς τούτων ὑπακούοντα νόμοις. οἱ τε οὖν ἐκ τῆς Βρεττανίας ὄπλα ἐνδύντες καὶ σφῶν αὐτῶν προκινδυνεύσαντες ἤλευθέρωσαν τῶν ἐπικειμένων βαρβάρων τὰς πόλεις, καὶ ὁ Ἀρμόριχος ἅπας καὶ ἕτεραι Γαλατῶν ἐπιρχαί, Βρεττανοὺς μιμησάμενοι, κατὰ τὸν ἴσον σφᾶς ἤλευθέρωσαν τρόπον, ἐκβάλλουσαι μὲν τοὺς Ῥωμαίους ἀρχοντας, οἰκείον δὲ κατ' ἔξουσίαν πολίτευμα καθιστᾶσαι.

6. Καὶ ἡ μὲν Βρεττανίας καὶ τῶν ἐν Κελτοῖς ἔθνων ἀπό-
 15 στασις, καθ' ὃν ἐτυράννει χρόνον ὁ Κωνσταντῖνος, γέγενετο, τῶν βαρβάρων ἐπαναβάντων τῇ ἐκείνου περὶ τὴν ἀρχὴν ἐκμελείᾳ· κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ἀλάριχος οὐ τυχὼν ἐφ' οἷς ἤτει τῆς εἰρήνης,
 a. 409 οὐδὲ διμήρους λαβῶν, αὐθις ἐπήει τῇ Ῥώμῃ, κατὰ κράτος αἰρεῖν αὐτὴν ἀπειλῶν, εἰ μὴ συμφρονήσαντες αὐτῷ κατὰ τοῦ βασιλείως²⁰ Ὀνωρίου χωρήσαιεν. καὶ ἐπειδὴ πρὸς τὴν αἴτησιν ὤκνον, τὴν μὲν πόλιν ἐπολιόρχει, τὸν δὲ λιμένα καταλαβῶν καὶ ἡμέρας τινὺς ἐγκατεργήσας τῇ τούτου πολιορκίᾳ τελευτῶν κύριος τούτου κατέ-

8 convenientius καθ' ἑαυτὰ vel καθ' ἑαυτούς. S. 9 ἔπα-
 κούοντα S: libri ἐπακούοντα. 12 μιμησάμενοι P. 14 καθι-
 στασθαι LP.

sus in Hispaniam Constans a patre mittitur, ac Iustum ducem secum adducit. quare offensus Gerontius, conciliatis sibi eorum locorum militibus, barbaros in regione Celtarum adversus Constantinum ad defectionem impellit. quibus cum Constantinus non restitisset, quod maior copiarum ipsius pars esset in Hispania, cuncta pro lubitu invadentes transrhenani barbari eo tum incolae insulae Britanniae tum quasdam Celticas nationes redegerunt, ut ab imperio Romano deficerent et Romanorum legibus non amplius obedientes arbitratu suo viverent. itaque Britanni, sumptis armis et quovis adito pro salute sua discrimine, civitates suas a barbaris imminenti liberarunt. itidem totus ille tractus Armorichus ceteraeque Gallorum provinciae, Britannos imitatae, consimili se modo liberarunt, eiectione magistratibus Romanis et sua quadam re publica pro arbitrio constituta.

6. Haec Britanniae Celticarumque gentium defectio, quo tempore Constantinus iste regnum usurpabat, accidit, cum ipsius in imperio secordia moti barbari hasce grassationes instituissent. in Italia vero Alarichus, pace condicionibus iis quas proposuerat non impetrata, nec obsidibus acceptis, Romam rursus invadit, minatus eam se per vim expugnaturum, nisi cives Romani coniunctis secum animis adversus Honorium Augustum expeditionem susceperant. illis ad hoc postulatum cunctantibus urbem obsidet, et ad portum profectus, aliquot diebus in eius expugnatione consumptis, tandem eo

στη. πᾶσαν δὲ αὐτόθι τὴν τῆς πόλεως τροφὴν ἀποκειμένην εὐρῶν
 δαπανήσεν αὐτὴν ἠπελλει περὶ τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον, εἰ μὴ
 θᾶττον οἱ Ῥωμαῖοι τὰ προτεινόμενα πράξαιεν. συνελθοῦσα τοι-
 νων ἢ γερουσία πᾶσα καὶ περὶ τοῦ πρακτέου βουλευσαμένη πᾶσιν
 5 ἐνέδωκεν οἷς Ἀλαρίχος ἐκέλευσεν· οὐδὲ γὰρ ἦν ἀποφυγὴ θανά-
 του μηδεμιᾶς τροφῆς διὰ τοῦ λιμένος τῆ πόλει χρηγομένης.
 (7) κατὰ ταῦτα δεξάμενοι τὴν Ἀλαρίχου πρεσβειάν ἐκάλουν αὐ-
 τὸν πρὸ τῆς πόλεως· καὶ κατὰ τὸ κελευόμενον Ἄτταλον, ὄντα
 - ἕπαρχον τῆς πόλεως, εἰς τὸν βασιλειον ἀναβιβάζουσι θρόνον,
 10 ἄλουργίδα καὶ στέφανον περιθέντες. ὁ δὲ παραχοῆμα Λαμπά-
 διον μὲν τῆς αὐλῆς ἀναδείκνυσεν ἕπαρχον, Μαρκιανὸν δὲ τῆς
 πόλεως ἔταξεν ἄρχειν· τὰς δὲ τῶν δυνάμεων στρατηγίας αὐτῷ τε
 Ἀλαρίχῳ καὶ Οὐάλεντι παραδέδωκεν (οὗτος δὲ ἦν ὁ πρότερον τῶν
 κατὰ Δαλματίαν ταγμάτων ἡγούμενος), καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξῆς τὰς
 15 ἀρχὰς ἐνεχείρισεν. ἀναζεύξας δὲ μετὰ τῆς βασιλικῆς δορυφορίας
 ἐχώρει πρὸς τὰ βασιλεία, πολλῶν αὐτῷ γενομένων οὐκ ἐπιτηδείων
 συμβύλων. τῇ δὲ ἐξῆς παρελθὼν εἰς τὴν γερουσίαν λόγον ἀλα-
 ζονείας γέμοντα διεξῆκει, τὴν τε γῆν ἅπασαν Ῥωμαίοις περιποιή-
 σαι μεγαλυνχόμενος καὶ ἄλλα τούτων ὑπέριτερα, ἐφ' οἷς ἴσως νε-
 20 μεσίσειεν αὐτῷ τὸ θεῖον ἔμελλε καὶ μετ' οὐ πολὺ καθαιρήσειν.

Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ῥώμην ἦσαν ἐν εὐφροσύνῃ πολλῇ,
 τῶν τε ἄλλων ἀρχόντων οικονομῆσαι καλῶς ἐπισταμένων τετυχη-
 κότες καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ Τερτύλλου ὑπάτῳ τιμῇ σφοδρὰ εὐφραίνό-
 μενοι. μόνον δὲ τὸν τῶν λεγομένων Ἀνικίων οἶκον ἐλύπει τὰ κοινῇ

13 οὗτος] vid. lib. 5 c. 48 et Olympiodor. ap. Phot. p. 181. R.
 18 τε 8: libri γε. 23 ὑπάτῳ 8: libri ὑπάτου.

potitus est. ubi cum omnem urbis annonam reconditam invenisset, eam se
 minatus est in exercitum suum expensurum, ni celeriter iis Romani quae
 proponebat satisfecissent. itaque senatus universus convenit, et instituta
 deliberatione quid potissimum agendum esset, tandem omnibus assensus est
 quae Alarichus imperaverat. nec enim mortis ullum erat effugium, postea-
 quam urbi nulla e portu annona suppeditabatur. (7) secundum haec exce-
 ptis Alarichi legatis ad urbem eum arcessunt, ac veluti iussi fuerant, Atta-
 lum, praefectum urbis, sublimem in augusto solio, purpura coronaque cin-
 ctum collocant. is exemplo Lampadium praefectum praetorii declarat, et
 Marcianum praefectum urbis constituit. militares praefecturas tum ipsi
 Alaricho tum Valenti tradit. et Valens is erat qui Dalmaticis antea legio-
 nibus praefuerat. iidem aliis alias ordine potestates tribuit. hinc regio
 cum satellitio pergit ad palatium, cum omnia multa parum fausta se offer-
 rent. postridie senatum ingressus orationem singularis arrogantiae plenam
 habuit, qua se Romanis universum orbem terrarum acquisiturum, et his
 etiam alia maiora magnifice iactat; propter quae numen ei forte succensu-
 rum erat, hominemque non multo post eversurum.

Romani magna exultare laetitia, qui et alios magistratus rei publicae
 recte gerendae peritos nacti fuissent, et insignem ex Tertulli consulis ho-
 nore voluptatem caperent. solam illorum familiam qui Anicij dicuntur, quae

δοκοῦντι πᾶσι λυσιτελεῖν, ἐπειδὴ μόνοι τὸν πάντων ὡς εἰπεῖν ἔχοντες πλοῦτον ἐπὶ ταῖς κοιναῖς ἔδυσχέραινον ἐπιρουγίαις.

Ἀλαρίχου δὲ συμβουλευσαντος ἄρθως Ἀττάλῳ πέμψαι μετρίαν δύναμιν ἐπὶ Λιβύην καὶ Κυρρηδῶνα, διὰ ταύτης τε παραλῶσαι τῆς ἀρχῆς Ἡρακλειανόν, ὡς ἂν μὴ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ Ὀνω-
 ρου φρονούντος κώλυμά τι τοῖς ἐγχειρουμένοις συμβαῖη, ταῖς
 τοιαύταις παραινήσεσιν Ἀτταλος οὐκ ἐτίθετο, ταῖς δὲ ἐπὶ τοῖς
 μάντεσιν ἑλλείσιν ἑαυτὸν ἐκδιδούς, καὶ ἀμαχητὶ περιποιήσεσθαι
 Κυρρηδῶνα καὶ τὰ περὶ Λιβύην ἅπαντα πεπεισμένος, Δρούμιαν
 μὲν οὐκ ἐκπέμπει μεθ' ἧς εἶχε βαρβάρων δυνάμειος ῥᾶστα δυνη-
 σόμενον Ἡρακλειανὸν τῆς ἀρχῆς ἐκβαλεῖν, ἐν δευτέρῳ δὲ τὴν
 Ἀλαρίχου βουλὴν ποιησάμενος Κώνσταντι παραδίδωσι τῶν ἐν τῇ
 Λιβύῃ στρατιωτῶν τὴν ἡγεμονίαν, οὐδεμίαν αὐτῷ δύναμιν ἀξιό-
 a. 410 μυχον συνεκπέμψας. ἀλλὰ τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ ἐν ἀδύλῳ κειμένων,
 ἐπιστρατεύει τῷ βασιλεῖ κατὰ τὴν Ῥάβενναν ὄντι. (8) τοῦ δὲ 15
 συνταραχθέντος τῷ δέει καὶ πρέσβεις ἐκπέμψαντος καὶ κοινὴν ἀμ-
 φοτέρους γενέσθαι τὴν βασιλείαν αἰτοῦντος, Ἰόβιος ὁ τῆς ἀδῆς
 ἑπυρχος παρὰ Ἀττάλου καθισταμένος οὐδὲ ὄνομα καταλείπειν
 ἔφη Ὀνωρίῳ βασιλείας Ἀτταλον, ἀλλ' οὐδὲ ὀλόκληρον ἔξω τὸ
 σῶμα, νῆσόν τε αὐτῷ δώσειν καὶ οἰκήσιν, πρὸς τῷ καὶ μέρος 20
 αὐτῷ τι τοῦ σώματος καταστήσειν πεπηρωμένον. ἐκπλαγέτων
 δὲ πάντων ἐπὶ τῇ τῶν λόγων ἀλαζονείᾳ, καὶ τοῦ βασιλέως Ὀνω-

8 περιποιήσεσθαι LP. 12 Κώνσταντι R: vulgo Κωνσταντίνῳ.
 cf. Sozom. 9 8, et Zosimus infra c. 9. 18 καθιστάμενος libri:
 corr S. 19 ἔφη om PL. ἀλλ' — σῶμα] haec male abundant
 collata ad illa quae inferuntur, πρὸς τῷ — πεπηρωμένον. concin-
 nius certe ita scripsisset: οὔτε ὄνομα — Ἀτταλον, νῆσόν τε κτλ.
 20 fortasse legendum δώσειν εἰς οἰκήσιν. S. πρὸς τὸ LP.

publice videbantur universis conducere, mordebant, quod fere inter omnes hi soli magnas opes possidentes felicitatem publicam permolestae ferrent.

Cum autem Alarichus Attalo recte consuleret, ut idoneas copias in Africam et Carthaginem mitteret, earumque opera Heracliano abrogaret imperium, ne per illum quoque, partes Honorii sectantem, aliquod impedimentum rebus institutis obiceretur, nihili admonitiones eiusmodi fecit Attalus; adeoque spes eas amplexus quas vates ei facerent, ac sine certamine se Carthagine totaque potiturum Africa persuasus, non Drumam mittit, qui cum barbarorum copiis quas ducebat facillime potuisset Heraclianum potestate deicere, sed Alarichi consilio posthabito cuidam Constanti in Africanos milites imperium tradit, nec firmas tamen cum eo copias mittit. interea vero, cum adhuc in dubio res Africanæ essent, expeditionem adversus imperatorem, qui Ravennae se continebat, suscipit. (8) is metu perterritus cum missis legatis imperii societatem offerret, Iovius, ab Attalo perfectus praetorii constitutus, ne nomen quidem imperatoris Honorio relicturam ait Attalum, nec integrum corpus, sed in insulam relegaturum, et praeterea partem aliquam corporis mutilaturum. universis hac orationis arrogantia territis, et

ρίου πρὸς φυγὴν ὄντος ἐτοίμου καὶ ἐπὶ τούτῳ πλῆθος πλοίων οὐ μέτριον εἰς τὸν τῆς Ῥαβέννης λιμένα συνυγαθόντος, ἕξ τάγματι στρατιωτῶν προσωρμίσθησαν, πάλαι μὲν ἔτι περιόντος Στελίχωνος προσδοκώμενα, τότε δὲ πρὸς συμμαχίαν ἐκ τῆς ἐξῆς παραγενόμενα, μυριάδες ἀριθμὸν ὄντα τέσσαρες. ἀνεγκῶν δὲ ὡσπερ ἐκ κάρου βαθείος Ὀνώριος τοῖς μὲν ἐκ τῆς ἐξῆς ἀφικμένοις τὴν τῶν τειχῶν ἐπίστευε φυλακὴν, ἐγνώκει δὲ τέως ἐπιμεῖναι τῇ Ῥαβέννῃ, μέχρις ἂν ἀκριβέστερον τὰ κατὰ τὴν Λιβύην αὐτῷ δηλωθεῖη, καὶ εἰ μὲν Ἡρακλειανὸς ὑπέρτερος γένοιτο, τῶν αὐτόθι 10 πραγμάτων ὄντων ἐν ἀσφαλεῖ παντὶ τῷ στρατεύματι πολεμεῖν Ἀττάλῳ καὶ Ἀλαρίχῳ, τῶν δὲ εἰς τὴν Λιβύην παρ' αὐτοῦ πεμφθέντων ἐλαττωθέντων ταῖς οὐσαις αὐτῷ ναυσὶ πρὸς Θεοδοσίον εἰς τὴν ἐξῆς ἐκπλεῦσαι καὶ τῶν ἐσπερίων βυσιλείας ἐκστῆναι.

9. Καὶ Ὀνώριος μὲν ἐν τούτοις ἦν, Ἰόβιος δὲ κατὰ πρεσβείαν, ὡς διεξῆλθον ἤδη, πρὸς Ὀνώριον ἐκπεμφθεὶς εἰς Ἴννοιαν ἔρχεται προδοσίας, Ὀνωρίου διὰ τινων αὐτὸν ὑπελθόντος. καὶ πρὸς μὲν τὴν γεροσυλίαν παραιτεῖται πληρῶσαι τὴν πρεσβείαν, ἀφείς πρὸς αὐτὴν ἀπρεπῆ τινὰ ῥήματα, καὶ ὡς προσήκει, τῶν ἐν Λιβύῃ σταλέντων διαμαρτόντων, εἰς τὸν κατὰ Ἡρακλειανοῦ πό- 20 λεμον βαρβάρους ἐκπέμψαι· σαλεύεσθαι γὰρ αὐτῶν τὴν ἐκείθεν

5 τεσσάρων LP. pro δὲ aptius legemus δῆ. S. 13 rectius πῆς τῶν ἐσπερίων βασιλείας, vel τῆς ἐσπερίου βασιλείας. S. 18 post ῥήματα in ms libris sequebantur duo haec commata, κινήθεις δὲ πρὸς ὄργην Ἀττάλον, καὶ δι' ἐτέρων τὸ πρακτεῖον μηνύσαντος, quae transposita esse recte vidit Leunclavius. S. 20 post βαρβάρους P habet χοῆναι. cui haud dissimilia p. 192 11: παρακλυθόμενον χοῆναι τιμάσθαι. p. 126 19: ἀμεινον κρίνας πολεμητέα εἶναι. p. 173 12: οἷός τε ἔσεσθαι ἀρκέσειν. p. 122 12: ἀρκέσειν οὐκ ᾔετο δυνησέσθαι βοηθήσειν. αὐτῶν L margo: αὐτῶ P.

Honorio principe iam ad capessendam fugam parato, qui eo nomine non exiguam navium copiam in portum Ravennatem coegerat, sex militum cohortes appulere, quae quidem adhuc superstite Stelichone iam olim exspectabantur, sed tunc primum ex Oriente ad belli societatem venerunt. in his erant hominum quattuor milia. quapropter velut excitatus e gravi soprore Honorius iis moenium custodiam credit qui ex Oriente venerant; atque interim Ravennae manendum statuit, donec certiora de rebus Africanis accepisset. ac si quidem superior evaderet Heraclianus, rebus istic in tuto consistentibus, universo cum exercitu Attalo et Alaricho bellum inferendum: sin missi ab se in Africam vincerentur, in Orientem ad Theodosium cum iis abeundum navibus quas haberet, et occidentaliū nationum imperio cedendum.

9. Hic rerum Honorii status erat. Iovius autem, qui legatus ad Honorium, velut antea commemorabam, missus fuerat, de prodicione, ab Honorio quorundam opera corruptus, cogitare coepit. itaque ad senatum negat, obituum se amplius legationem, indecora quaedam ad eum verba prolocutus; et quod omnino, quandoquidem conatus eorum qui fuerant in Africam missi successu caruisset, barbaros ad gerendum adversus Heraclianum bellum mitti oporteret: quippe Constante interfecto spes ipsorum ab ea parte

ἑλπίδα Κώνσταντος ἀναιρεθέντος. κινήθεις δὲ πρὸς δρῆν Ἀττάλου καὶ δι' ἐτέρων τὸ πρακτέον μνηύσαντος, πέμπονται κατὰ τὴν Λιβύην ἕτεροι μετὰ χρημάτων τοῖς αὐτόθι βοηθήσοντες πράγμασιν. ὅπερ μισθὸν Ἀλάριχος, καὶ ἀπαραιοθεὶς τῷ γενόμενῳ, τοῖς κατὰ τὸν Ἀττάλον ἀπεγνώκει, φρενοβλαβεῖα καὶ σὺν οὐδενὶ κόσμῳ τοῖς ἀλυσιτελέσει ῥαδίως ἐπιχειροῦντι. ταῦτα δὲ λαβὼν κατὰ νοῦν ἀναχωρεῖν ἔκρινε τῆς Ῥαβέννης, καίτοι γε ἐνοστήει τῇ ταύτης πολιορκία διανοοῦμενος ἄχρις ἀλώσεως· Ἰόβιος γὰρ αὐτῷ τοῦτο παρήγει, ὃς ἐπειδὴ τῶν ἐν Λιβύῃ διαμαρτεῖν ἔγνω τὸν ὑπὸ Ἀττάλου σταλέντα, τέλειον εἰς τὸ τὰ Ὀνωρίου πράττειν ἐστράφη, κακηγορῶν τε Ἀττάλον Ἀλαρίχῳ διπέλει, πείθειν σπουδάων ὡς, ἐπειδὴν κρατήσῃ τῆς βουσιλείας, αὐτῷ πρῶτον ἐπιβουλεύσει καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ γένους ἀγχισταίαν προσήκουσιν. (10) Ἀλαρίχου δὲ τέως ἐμμένειν τοῖς πρὸς Ἀττάλον ὄρκοις ἐθέλοντος, ἀναρρεῖται μὲν Οὐάλης ὁ τῆς ἵππου στρατηγός, εἰς προδοσίας ἐμπεσὼν ὑποψίαν, ἐπήει δὲ ταῖς Αἰμιλίας πόλεσιν Ἀλάριχος ἀπάσαις, ὄσαι τὴν Ἀττάλου βασιλείαν ἐτοιμῶς δέξασθαι παρητήσαντο. καὶ τὰς μὲν ἄλλας σὺν οὐδενὶ παρεστήσατο πόνῳ, Βονωνίαν δὲ πολιορκήσας, ἀνασχομένην ἡμέραις πολλαῖς οὐ δύνηθεις ἐλεῖν, ἐπὶ Αἴγνας ἐχώρει, κάκείνους Ἀττάλου δέξασθαι βουσιλείᾳ συναναγκάζων. Ὀνωρίου δὲ γράμμασι πρὸς τὰς ἐν Βρετανίᾳ χρησαμένους πόλεις φυλάττεσθαι παραγγέλλουσι, δωρεαῖς τε ἀμειψυμένου τοὺς στρατιώτας ἐκ τῶν παρὰ Ἡρακλειανῶ

1 Κωνσταντίου L margo.
tasse rectius συναναγκάσαν. S.

12 ἐπιβουλεύσαι LP.
scribendum est Βρεττανίᾳ. R.

fluctuare, cum autem commotus ad iram Attalus per alios indicasset quid esset agendum, mittuntur in Africam cum pecuniis alii, ut rebus eorum locorum opem ferrent. quo Alarichus cognito, graviter ac moleste rem ferens, de rebus Attali desperare coepit, qui stoliditate quadam animi nullaque nixu ratione res inutiles temere moliretur. itaque posteaquam haec illi ad animum accidissent, licet antea Ravennae obsidionem eo usque urgere cogitaverat donec eam cepisset, tamen inde discedendum statuit. nam hoc uti faceret Iovius hortabatur; qui cum intellexisset missi ab Attalo ducis irritos in Africa conatus fuisse, prorsus ad favendum Honorii causae se convertit, et Attalum maledictis apud Alarichum incessere non desit, totus in hoc incumbens, ut ei persuaderet Attalum stabili imperio primum Alaricho ipsi et omnibus ei generis propinquitate iunctis insidias structurum. (10) cum autem Alarichus adhuc in fide Attalo data perstaret, Valens equitum magister occisus est, proditiōnis insimulatus; et Alarichus ipse cunctas urbes Aemiliae cum copiis adiit, quotquot imperium Attali prompte accipere recusassent, et alias quidem nullo labore redegit in dicionem; Bononiam obsessam et hostem compluribus diebus sustentem capere non potuit. itaque versus Ligures pergit, ut illos etiam Attalum imperatorem agnoscere cogeret. Honorius autem, literis ad civitates Britannicas scriptis, quibus eos hortabatur ut rebus suis consulere, itidemque militibus ex ea pecunia quam Heraclianus miserat con-

πεμφθέντων χρημάτων, ὃ μὲν Ὀνώριος ἦν ἐν ἑσπέρῳ πάσῃ, τὴν τῶν ἄπανταχοῦ στρατιωτῶν ἐπισπασάμενος εὔνοιαν· (11) Ἡρακλειανοῦ δὲ τοὺς ἐν Λιβύῃ πάντας λιμένας φυλακῆ παντοίῃς καταλαβόντος, καὶ μήτε σίτου μήτε ἐλαίου μήτε ἄλλου τινὸς τῶν 5 ἐπιτηδείων εἰς τὸν τῆς Ῥώμης κομιζόμενον λιμένα, λιμὸς ἐνέσκηψε τῇ πόλει χαλεπώτερος τοῦ προτέρου, τῶν ἐπ' ἀγορᾷ τὰ ὄνια προτιθέντων, ὅσα ἦν αὐτοῖς, ἀποκρυπτόντων ἐλπίδι τοῦ τὰ πάντων οἰκειώσεσθαι χρήματα, τῆς κατ' ἔξουσίαν ὀριζομένης τιμῆς αὐτοῖς διδομένης. εἰς τοῦτό τε ἦλθεν ἡ πόλις στενοχωρίας ὥστε 10 ἐλλείψαντας καὶ ἀνθρωπίνων ἄπτεσθαι σωματῶν τοιαύτην φωνὴν ἐν τῇ ἵπποδρομίᾳ ἀφεῖναι pretium pone carni humanae, τοῦτο δὲ ἔστιν "ὄρισον τῷ ἀνθρωπείῳ κρέει τιμὴν."

12. Ἐπὶ τούτοις Ἄτταλος καταλυβὼν τὴν Ῥώμην συνάγει τὴν γερούσιαν, καὶ βουλῆς προτεθείσης ἄπαντες μὲν ὡς εἶπεῖν 15 ἔδοκιμάζον καὶ βαρβάρους χρῆναι μετὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν Λιβύην ἐκπέμψαι, παραδοῦναι τε Δρούμας τὴν τούτων ἡγεμονίαν, ἀνδρὶ πλεῖστα ἤδη πίστεως καὶ εὐνοίας ἐπιδείξαντι δειγμάτων, μόως δὲ Ἄτταλος σὺν ὀλίγοις τῇ τῶν πολλῶν οὐκ ἐτίθετο γνώμη, βαρβάρων οὐδένα τῷ στρατοπέδῳ συνεκπέμψαι βουλόμενος. ἐν 20 τεῦθεν Ἀλάριχος εἰς τὴν Ἄτταλου καθάρσειν εἶδεν, Ἰοβίου πρὸ πολλοῦ ταῖς συνεχέσι διαβολαῖς ἐτοιμότερον εἰς τοῦτο κατασκευάσαντος. καὶ τὸ βούλευμα εἰς ἔργον ἄγων, πρὸ τῆς Ἀριμίνου, καθ' ἣν τότε διέτριβεν, ἔξαγαγὼν τὸν Ἄτταλον, περιελὼν τὸ διάδημα καὶ τῆς ἀλορυγίδος ἐκδύσας ταῦτα μὲν ἐπεμψεν Ὀνώριον

8 οἰκειώσεσθαι LP.

giario praemii loco distribute, in omni degebat otio, militumque sibi benevolentiam ab omni parte conciliabat. (11) Heracianus vero cum omnes in Africa portus occupatos multiplici praesidio teneret, neque iam frumentum vel oleum vel aliae res ullae ad victum necessariae in portum Romanum invehentur, fames in urbe gravior quam prius exstitit, dardanariis ea spe quicquid habebant supprimentibus, ut omnium pecunias ad se averterent, eo potius pretio quod ipsi arbitrato suo statuerent, adeoque redacta fuit urbs ad angustias, ut ab iis, qui sperarent hominum quoque corpora degustatum iri, vox huiusmodi Circensibus ludis emitteretur: "pretium pone carni humanae."

12. Has ob causas Romam profectus Attalus senatum advocat; et consultatione proposita universis propemodum ea sententia probata fuit, ut et barbari cum Romanis militibus in Africam mitterentur, eorumque praefectura Drumae traderetur, illi nimirum viro qui documenta iam plurima fidei benevolentiaeque suae edidisset. solus Attalus cum paucis iudicio plurimum non assentiebatur, qui neminem barbarorum cum Romano exercitu mitti vellet. hinc iam Alarichus ad abrogandum Attalo imperium spectare, cum multo ante Iovius cum continuis criminationibus ad hoc impulsisset. itaque reapse consilium suum exsequens, extra urbem Ariminum, in qua tunc commorabatur, productum Attalum diademate spoliatur et exiit purpura; atque his ad

τῷ βασιλεῖ, τὸν δὲ Ἄτταλον ταῖς πάντων ὄψειν ἰδιώτην ἀπέδειξε, κατασχὼν παρ' ἑαυτῷ μετὰ τοῦ παιδὸς Ἀμπελλου, μέχρις ἂν πρὸς Ὀνώριον εἰρήνης γενομένης ἀσφάλειαν αὐτοῖς τοῦ βίου περιποιήσειεν. ἔμεινε δὲ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ Πλακιδία παρ' αὐτῷ, δμήρου μὲν τρόπον τινὰ τάξιν ἐπέχουσα, πάσης δὲ ἀπολαύουσα τιμῆς καὶ βασιλικῆς θεραπείας.

13. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν· Κωνσταντῖνος δὲ τῷ παιδί Κώνσταντῳ τὸ διάδημα περιθεὶς καὶ ἀντὶ τοῦ Καίσαρος βασιλέα πεποιηκώς, Ἀπολλινάριον παραλύσας τῆς ἀρχῆς ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ ἔπαρχον ἀπέδειξεν. Ἀλαρίχου δὲ ἐπὶ τὴν Ῥάβενναν ἀρμηκός ὡς δὴ βεβαίως αὐτῷ πρὸς Ὀνώριον ἐσομένης εἰρήνης, ἕτερόν τι παρ' ἐλπίδι ἐμπόδιον εἶδεν ἢ τήρη, πρὸς τὰ συμβησόμενα τοῖς τῆς πολιτείας πράγμασιν ὁδῷ προειῶσα. Σάρου μετὰ βυρβάρων ἐδαριθμήτων ἐν τῷ Πικῆνῳ διατρίβοντος καὶ μήτε Ὀνωρίῳ τῷ βασιλεῖ μήτε Ἀλαρίχῳ προσθεμένον, δυσμενῶς ἔχων πρὸς αὐτὸν Ἀτάουλφος ἐκ τινος προλαβούσης ἀλλοτριότητος ἐπέρχεται πανστρατιᾷ τοῖς τόποις ἐν οἷς τὸν Σάρον συνέβαινεν εἶναι. ταύτης αἰσθόμενος τῆς ἐφόδου, πρὸς μάχην τε ἀρξάμενος οὐκ οἰηθεὶς μόνων αὐτῷ τριακοσίων συνόντων ἀνδρῶν, ἔγνω δραμεῖν πρὸς Ὀνώριον καὶ κοινωῆσαι τοῦ πρὸς Ἀλαρίχον πολέμου. 30

8 Κωνστᾶ P, sine iota subscripto, lineola superimposita; quae fortasse partim proprii partim abbreviati nominis est index. cum enim supra fere semper huic nomini perittosyllabam flexionem tribuerit, fortassis etiam hic Κωνσταντι scripsit. alioqui Dorica hic esset flexio pro communi. S. fortasse Κωνσταντι διάδημα. 13 συμβαινόμενα vulgo.

Honorium principem missis, Attalum in omnium oculis ad privatam vitae condicionem redegit, apud se tamen cum Ampelio filio retentum, donec pax cum Honorio constituta vitae incolumtatem eis impetrasset. Placidia quoque, soror imperatoris, cum Alaricho erat, vicem illa quidem obsidis modo quodam implens, ita tamen ut omni honore cultuque regio frueretur.

13. Ac Italicarum sane rerum haec id temporis erat condicio. Constantinus autem cum diademate Constantem filium cinxisset proque Caesare dixisset Augustum, Apollinari abrogata potestate, alterum eius loco praefectum praetorii designavit, interim Alaricho cum copiis Ravennam profecto, veluti qui firmam certamque cum Honorio pacem facturus esset, aliud quoddam fortuna repperit impedimentum ad ea quae status publici rebus essent eventura, via quasi quadam progrediens. quippe dum Sarus, nec imperatoris Honorii nec Alarichi se partibus adiungens, cum exiguis barbarorum copiis in Piceno commoratur, Ataulphus, qui esset infesto in eum animo propter quaedam obortas ante hoc tempus inimicitias, ad ea loca cum copiis universis accedit quibus in locis tum forte Sarus erat. illum adventantem cum Sarus animadverteret, non satis ad committendam pugnam instructum se ratus, qui homines secum trecentos duntaxat haberet, ad Honorium profugere statuit et cum eo belli adversus Alarichum societatem coire.

I. F. REITEMEIERI
COMMENTARIUS HISTORICUS
CUM C. G. HEYNI ANNOTATIONIBUS.

Vertical line on the left side of the page.

I. F. REITEMEIERI
COMMENTARIUS HISTORICUS
CUM C. G. HEYNI ANNOTATIONIBUS.

INTRODUCTIO (lib. 1 c. 1—5).

Exordium historiae suae, paulo altius pro instituti ratione repetitum, si quidem potentiae, qua Romani pollebant, non originem sed occasum explicaturus erat, Zosimus capit ab exponenda principatus inter gentes priores, Persas Graecos et Macedones, vicissitudine, antequam summa rerum ab alia ex alia gente ad Romanos perlata esset. quae quidem res quamvis in Polybii, cuius ex imitatione manifeste sunt adumbratae, magis quam in hanc historiam cadere videantur, possunt tamen brevitate et gravitate se commendare sua.

p. 7 v. 4. *ἑξακοσίους ἔτεσι.* quoniam medium inter urbem conditam et Cannensem cladem spatium, ex computo Polybii, 534 annorum numerum explet, Casaubono (ad Polyb. 1 c. 1) emendari *πεντακοσίους* placebat. qua tamen emendatione, cum quingenti anni non magis quam sexcenti numero Polybii respondeant, facile carebimus; neque voluit Zosimus numerum aliter, ut videtur, quam rotunde ponere.

ib. v. 9. οὐδὲ ὅλοις τρισὶ καὶ πενήκοντα. sumpta sunt haec ex Polybio, qui initio belli Punici secundi et parta de Perseo Macedonum rege victoria tanquam terminis inclusit illud tempus (*χρόνον πενήκοντακαιτριετη* Polyb. 3 4), quo Romani summa rerum inter gentes potiti sunt. Polyb. 1 1: *τίς γὰρ οὕτως ὑπάρχει φαῦλος ἢ ἀάθυμος ἀνθρώπων, ὃς οὐκ ἂν βούλοιο γινῶναι πῶς καὶ τίνοι γένει πολιτείας κρατηθέντα σχεδὸν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην οὐχ ὅλοις πενήκοντα καὶ τρισὶν ἔτεσιν ὑπὸ*

μίαν ἀρχὴν ἔπεισε τὴν Ῥωμαίων; itaque non aberrare Zosimus a mente Polybii videtur, sive veram eam dixerit populorum servitutem, sive, quemadmodum Casaubonus interpretatur, impropriam.

II. IMPERATORES AUGUSTUM EXCIPIENTES USQUE AD CLAUDIUM II (l. 1 c. 5—41).

Quae in his capitibus breviter et ad rem accommodate tradita sunt, Zosimo maxime suppeditarunt Dexippi cum Synopsis historiae, Claudii regno finita, tum Scythica, quae Syncello quoque usui fuerunt. errores qui hac in parte occurrunt, et obscuritas quae nonnulla loca obsidet, vel sola Herodiani, optimi horum temporum scriptoris, historia tolli potest.

p. 12 v. 12. pantomimi oblectamentum, quod versos hominum ad libidinem animos molles reddidit et effeminatos (cf. Zosim. 4 33, 5 7), hactenus recte potest horum temporum haberi inventum, quod Pylades et Bathyllus saltationem diversum a comoedia atque tragoedia adeoque proprium aliquid dramaticis genus constituerunt. cf. Salmasius ad Vopisci Carinum c. 19. *R.* ex bono auctore habet Zosimus, quod *pantomimorum* studia commemorat inter praeoipuas corrumpendorum morum causas. non enim mollium modo hominum contubernium cum senatoribus et principibus viris (v. Lips. ad Tac. Ann. 1 77) ortaeque inde factiones et seditiones, verum multo magis ipsa pantomimorum argumenta flagitiosa et turpia (v. Lucian. de Saltat.) omne corruptelae genus inferre debuere. *H.*

p. 12 v. 17. memoratu dignum et illud est, quod *Athenodori* Stoici consiliis Augustus ad moderatum imperii usum revocatus esse traditur. v. hac de re notam Fabric. ad Dion. 52 36 p. 689. *H.*

p. 14 v. 15. perperam traditur Iuliano iam interempto senatus de imperio Severo tradendo deliberasse. aderat enim Severus cum exercitu ex Illyrico ad urbem. cf. Herodian. 2 40 sqq. *H.*

ib. Severi vitam multi inter veteres scripserunt. de eo imprimis cf. Herodian. 2 9—4 2, de Commodo idem 1 17, et de Didio Iuliano 2 6—12.

p. 15 v. 7. *Severus omnem Arabiam subegisse* si non indocte, certe parum caute narratur a Zosimo; peccavit eodem modo Herodianus 3 28. nam accipienda haec erant de Arabia inter Euphratem et Tigrim sita, in qua urbs Atra frustra a Severo oppugnata. v. Dio 75 10. cf. Fabric. p. 1264 et 1144. Arabes ultra Euphratem loca iam olim insederant. Strabo quoque καὶ τὰ — τῆς πέραν τοῦ Εὐφράτου πολλῆς, ἣν Ἀραβες κατέχουσι. 16 pr. item p. 1084 A. cf. 1093 B. *H.*

p. 15 v. 13. Papinianus, testante Dione, post Getam necatus est, de quo imperatore et Antonino cf. Herodian. 3 10—4 13.

p. 16 v. 2. Dione teste, interfector, cui Martialis nomen erat, caede perpetrata turbae immixtus, cruento gladio agnitus poenam meritam luit; Herodiano auctore, fuga evadere frustra conatus a persequentibus caesus est.

ib. v. 3. in Oriente a militibus, non Romae ex senatus sententia, imperio Macrinus admotus est; quoniam postmodum militum suffragiis etiam auctoritas senatus accesserat, id fraudi fortasse Zosimo fuit, ut locum perperam designaret. de Macrino vid. Herodian. 4 12—5 4.

ib. v. 4. eum, Elagabalum vulgo dictum, non eodem anno quo Macrinum, summae rerum milites praefecerunt, sed posteaquam severae disciplinae impatientes, alienatis ab eo animis, Macrinum e medio sustulerant.

ib. v. 13. Ἀρτωνίσιον. id nomen est Elagabali ad dignitatem imperatoriam evecti, de quo vid. Herodian. 5 3—8 et de eius successore Alexandro cf. idem 5 7—6 9.

ib. v. 15. μάγοις τε καὶ ἀγύρταις ἐσχολακῶς. non de novis sacris, sed proprie haec esse accipienda docet Lamprid. c. 8: *omne denique magorum genus aderat illi operabaturque quotidie.* cf. eadem verba de Caracalla Herodian. 4 22. *H.*

p. 17 v. 7. de Ulpiano quae scimus, sunt fere omnia Zosimi et Lampridii; Herodianus etsi aequalis nullam eius mentionem fecit. *Paullum et Ulpianum in magno honore habuit, quos praefectos ab Elagabalo dicunt factos, alii ab ipso* (Alexandro). Ael. Lampridius in vita Alexandri c. 25.

ib. v. 16. Uranii cuiusdam, qui affectato Edessae in Osrhoëne imperio, ab Alexandro oppressus fuit, apud Syncellum ad a. 211 mentio iniecta est.

ib. v. 17. de *Alexandro Severo* pro studio aut odio in eum admodum diversa et inter se repugnantia narrari satis constat. cf. Lamprid. c. 62 63. forte illa τῷ τε σώματι καὶ κατὰ φύσιν λογισμοῖς ἀλλοιότερος ἦν etc. ducta sunt ex aliquo Maximini amatorum, quos ille narrat in invidiam Alexandri commenticia iactantes, quasi Alexander curis occultis et anxietate animi vultum coloremque totiusque corporis habitum mutaverit, ut pallore et macie insignis esset. alium sensum non video. avaritiae morbus matrem, non Alexandrum vexabat, ap. Herodian. 6 4, cui potior in Alexandri rebus fides, et e quo omnino res eius, nimis negligenter a Zosimo narratae, cognoscendae sunt. *H.*

ib. v. 20. quae in Alexandrum ab Zosimo congeritur avaritiae criminatio, quamvis apud alios non ipsius imperatoris, sed matris Mammaeae ea sit reprehensio, a Iuliano quoque (in Caesar.) in eum effunditur, nec ipse Herodianus diffitetur, im-

peratorem ex matris avaritia invidiam apud milites sibi con-
flasse.

p. 18 v. 11. de Alexandri morte cf. Herodian. 6 9.

p. 19 v. 4. quae ad Gordianorum historiam spectant,
quandoquidem a Zosimo parum curate exposita sunt, lege-
sis melius exposita ab Herodiano 7 5 et Iul. Capitolino Vit. Gor-
diani c. 7. Gordianum senem, Africae proconsulem, invitum ad
imperium raptum, re Romam nuntiata, senatus Maximini tyrannidem
iamdudum exosus cum filio imperatorem dixit.

p. 20 v. 4. maior est auctoritas penes Herodianum et Capi-
tolinum, qui non fluctibus maris Gordianum filium, sed proelio,
quod in Africa commissum fuit, periisse, patrem autem audita
filii morte, desperatis rebus, laqueo vitam finiisse tradunt. Sal-
masius (ad Capitolinum p. 189) errorem Zosimi ortum ex eo
putat quod, Capitolino teste, Gordiani copiae, antequam concur-
sum sit, tempestatis vi dissipatae fuerint; et Spanhemius, ut Zo-
simum cum ceteris conciliet, varia lectione, quam Boivinus in
codice Parisiensi invenit, exhibente *πειν* (non *πειν*, ut Spanhe-
mius scripsit) in subsidium vocata et pro solito scribarum com-
pendio acepta, emendat *πολεμειν*, adeo ut Gordianus tempestate
pugnae (nam ea esset *βία χειμώνος*, dictione poetica) oppressus
dicatur. *R. τῶν δὲ βίᾳ χειμώνος ἀπολομένων*. de pugna accipi haec
possunt nullo modo: poetica illa et a nostri scriptoris consuetu-
dine prorsus aliena. incidere Zosimus in scriptores, qui Gordia-
nos in traiectu ex Africa periisse traderent; et fuisse eam famam
discoimus e Zonara Ann. 12 p. 622 D ed. Par. H.

Quot Gordiani fuerint, res fuit inter viros doctos contro-
versa, aliis tres, aliis quattuor fuisse contendentibus. scripta
in eam rem vulgata sunt: *Histoire des quatre Gordiens prouvée
et illustrée par les médailles* Paris 1695, 8; cuius libelli auctor
etiam scribere iubet in hoc loco Zosimi *Γορδιανῶ* pro *Γορδιανῶ*
vel *τοῦ* pro *τῶν*, ut suae scilicet hypothesei subserviat. *Historia
trium Gordianorum*, Daventriae 1697, a cuius auctore (Giesb.
Cupero) emendatio illa improbat. *Lettre touchant l'histoire
des quatre Gordiens, prouvée par les médailles* (par Mr. Gal-
land) Par. 1696. tandem *pro quattuor Gordianorum historia
vindiciae* (auct. Du Bos) Paris. 1700, 8.

*ib. v. 5. Capitolin. Vit. Gordian. c. 2: Gordianus tertius
natus est, ut plures afferunt, ex filia Gordiani, ut unus aut
duo (nam amplius invenire non potui) ex filio, qui in Africa
periiit.*

*ib. v. 10. Zosimus Gordianum Balbino et Maximino vivis
imperium tenuisse narrat; at credendum est aliis, quibuscum
fides potior et ratio stat; Gordiano tum demum commissum fuit
imperium, cum praetoriani milites, constitutos a senatu impera-
tores aversati, Maximum et Balbinum trucidassent.*

p. 20 v. 14. auctore Capitolino (vita Gord. c. 23) Sabinianus (nam ita rectius ab eo vocatur) *per praesidem Mauritaniae oppressus est*, sed addente eodem Capitolino, *ita ut ad eum tradendum Carthaginem omnes venirent, et crimen confitentis et veniam sceleribus postulantes*. quoniam ipsi Carthaginienses fuerunt ii qui rebellarant, non recte rebelles, observante Tillemontio, *Carthaginem venisse* dixeris. tolletur vero iste inter Capitolinum et Zosimum dissensus, modo pro *Carthaginem* rescribatur in illo loco *Carthagine*.

ib. v. 18. *Τιμησικλέους*. Iul. Capitolinus (Gordian. c. 23) *Misitheim* eum vocat, virum doctrina insignem.

p. 21 v. 5. *Ἀντιόχου*, qui etiam Seleucus Callinicus vocatur. adde Bernegg. in Iustin. 41 4 3. *Cellar*.

ib. de *Parthici regni initus* meliores auctores inspiciendi erant. perperam e Cellario ad Syncelli fidem adscriptum est, Antiochum et Seleucum Callinicum esse unum eundemque. ultimum ivit iniuriam fratri illatam Arsaces sub Antiocho 2, qui Theos dictus, et regni fundamenta iecit sub a. 248 ante C. n., frustra posthaec (annis 238 236) armis tentatus a Seleuco Callinico, qui Antiocho successerat. inspicere potest vel opus Guthrianum vol. 2 et 3. *H.*

ib. v. 12. fraude Philippi Timesiclem circumventum periisse plerisque tradere auctor est Iul. Capitolinus Gord. c. 28.

p. 22 v. 4. de morte Gordiani vid. Iul. Capitolin. in vita Gord. c. 29—30. cum Herodiani historia in primis regni Gordiani annis finem habeat, ea quae deinceps ante Constantini tempora gesta sunt, ex Zosimo maxime et scriptoribus historiae Augustae petenda sunt.

ib. v. 15. non tentanda erat vox *ἤδη* [*ἔθνη* malebat Reitemeierus.] *Carp* iam tum vicina Istri loca populari coepere; mox effusi in fines Romanorum vastationes fecere maximas. barbari hi, qui Carpathios montes insedissee videntur, inter Sarmaticos populos commemorantur primum, si bene memini, a Petro Patricio in Exc. Legat., Alexandri Severi tempore, stipendia postulantes a Romanis, sed repressi a Menophilo duce Moesiae; quo mortuo Moesiam diripuerunt, eversa civitate Istrica. Iul. Capit. in Max. et Balb. c. 16. eos *nunc* aggressus Philippus fudit. mox alia cum iis gesta bella sub Decio, sub Claudio, sub Aureliano, qui et Carpicus a senatu dictus. Vopisc. c. 30. tandem sub a. 295 a Diocletiano, deditione facta, in Moesiam secundam traducti agros acceperunt. *H.*

p. 23 v. 18. Zonara 12 20 auctore Decius a Philippo coactus est ad praefecturam suscipiendam stricto gladio. num haec est Thessalica persuasio? Cicero ad Atticum 9 13 ea voce utitur ad persuasionem, quae cum necessitate coniuncta est, designandam.

p. 23 v. 18. nulla alia haec est persuasio quam quae *cum minis* fit. occurrit quoque in Suida in *πειθανάγκη*, sed nulla interpretatione addita, et in Eunapio, in Chrysanthio p. 190 Commel.: of *πειμφθέντες στρατιῶται μετὰ τιμῆς τὴν Θετταλικὴν ἐπήγον πειθανάγκην. H.*

p. 24 v. 14. variante syntaxi, filium quoque trucidatum esse dicit, nempe non ad Veronam proelio, uti pater, sed Romae, post acceptum de patris clade nuntium, apud castra Praetoria, quod Aurelius Victor notavit atque Eutropius. *Cellar.*

ib. auctoribus Aurelio Victore et Zonara filium fecerat Plilippus imperii consortem.

p. 25 v. 1 — 15. commissum fuit proelium cum Scythis ad forum Trebonii; videtur itaque nomen Tanais, etsi constanter in hoc capite a Zosimo ponatur, pro Danubio, qui incurrentibus Thraciam transeundus erat, errore aliquo scriptus esse; quae etiam sententia Gibbonii est (*History of the Rom. Empire* t. 1 c. 7 not. 44). cf. Georgius Syncellus, qui Dexippi verba refert p. 299 B *ed. Venet.*

Scythae, quorum ad Istrum sedes fuit (3 2, 4 20), sunt *Gothi*; iidem a Zosimo aliis locis his nominibus declarantur, *Gothi, Borani, Urugundi, et Carpi* (1 27, 1 31), *Prothingi* (4 38). nec minus Zosimo Bastarnae sunt *Σκυθικὸν ἔθνος* (1 71), *Taiphali* (2 31, 4 25). ipse tamen Zosimus veras gentium origines parum recte tenuisse videtur, quandoquidem 1 24 *Gothos* cum *Herulis* et *Peucinis* a Scythis diversos perhibet. Scythae sive Gothi (Getae nusquam a Zosimo vocantur) apud eum distincti sunt in *ἔθνη* et *γένη*. ii qui in numero τῶν ἔθνῶν ponuntur, sunt quos iam diximus, *Bastarnae* (1 71), *Prothingi* (4 38) et *Scythae quidam* (4 7). in censum eorum qui *γένη* constituunt, referuntur *Scythae regii*, quorum plures principes fuisse videntur: nam Athanarichus omni imperasse Scytharum regionum nationi dicitur (4 34. cf. 4 20 et 4 7); porro *Taiphali* (2 31), *Borani, Carpi, Gothi, Urugundi* (1 31).

ib. v. 15. de morte Decii variant auctores. cum Zosimo conspirat Ammianus 31 13.

ib. v. 21. accipiebant Gothi, iam antea Romanis foederati, annua munera, quae cum iusto tempore non solverentur, Moesiam Philippo regnante vastare coeperunt. cf. Iornandes de reb. Get. c. 16.

p. 26 v. 9. Hostilianum, qui cum Gallo Augustus creatus erat, peste periisse scribit Aurel. Vict. Caes. 30 et Epit. 30.

ib. v. 17. de ea peste cf. Eutrop. 9 5 et Iornandes 19.

p. 28 v. 14. cum Zosimo, praeter Aurelium Vict. Caes. 31 causam mortis morbo tribuentem, reliqui omnes conspirant.

ib. v. 17. *iure meritorum et quasi ex totius orbis una sen-*

tentia, ait Trebell. Pollio in Valerian. 1. mox *Scythae* sunt Gothi et Carpi.

p. 29 v. 1. eadem fere Syncellus tradit p. 303 D ed. Ven. et Zonaras Ann. 12 23.

ib. v. 7. primum a senatu Gallienus Caesar (Victor uterque 23), postea Augustus (Eutrop. 9 6) dictus est.

ib. v. 21. foedus matrimonio confirmatum fuit; nam Gallienus duxit barbari illius regis filiam. v. Victor uterque et Trebell. Pollio in Gallieno. *Cellar.*

p. 30 v. 20. Pityus oppidum opulentissimum in intimo tractu littoris Pontici post Colchidem. Plin. 6 5. vere ergo Strabo lib. 2 vocat τὸν Πιτυοῦντα τὸν μέγαν. *Cellar.*

p. 33 v. 4. Ἀγγιγαλον. huius urbis a barbaris oppugnatae Iornandes quoque (de reb. Get. 20) mentionem iniecit.

ib. v. 18. tradentibus Philostorgio et Treb. Pollione (in Gallien. 4) barbari, incursione facta, non in Bithyniam modo sed in Cappadociam quoque effusi praedati sunt. add. Syncell. p. 304 B.

p. 34 v. 13. de Syriae et Asiae vastatione ex Persarum incursatione nimis parce agit Zosimus. *Antiochia* tum capta: controversia tamen est de anno, sitne capta a. 258 ante Valeriani expeditionem, an post eius captivitatem, quo Ammianus 22 5 revocare videtur, qui Gallieni temporibus evenisse ait. sequitur hoc Gibbon V. C. parum tamen probabile est post cladem illam Valeriani tam secure egisse Antiochenos, ut ludis scenicis assistentes opprimerentur a Persis; nec Ammianus de capta tantum Antiochia narrat, sed omnino Persarum vastationes una cum reditu ad sua; tum ille obiter rem modo attigit. at in nostro Zosimo locus est huc advocandus, inf. 3 32, ubi Antiochiae calamitas diserte ante Valeriani profectionem memoratur. Eunapii locus est in Aedesio p. 50 l. 19, qui eandem urbis cladem respicit, eamque et ipse ad Valeriani tempora revocat, si accuratius expendas. narratur ibi Eustathius philosophus legatus ad Saporem missus. *H.*

p. 35 v. 1. discrepant Treb. Pollio et alii, qui Valerianum tradunt ductu cuiusdam sui ducis captum esse; in eo tamen conspirant omnes, quod imperator hostibus in manum venit fraude circumventus.

p. 36 v. 3. *Cecrops* hic idem esse videtur qui *Cecropius* apud Trebell. in Gallieno 14, dux Dalmatarum, idem inter infectores Gallieni. de eo mox 1 40 noster loqui videtur. *Antoninum* vero alibi memoratum non memini. *H.*

ib. v. 4. iusto brevius et obscure historiam Aurioli Zosimus exposuit. secundum Trebellium Pollionem (Trig. Tyr. c. 11) Gallienus expugnare Auriolum frustra annis pacem cum eo fecit, quo liberius posset contra Postumium proficisci.

Zosimus.

p. 36 v. 4. vid. Trebell. Pollio in Trig. Tyr. et Zonaras 12 24.

ib. v. 10. de morte Salonini, ut ex Treb. Pollione (Trig. Tyr. c. 3) palam fit, diversa inter homines increbuit fama.

ib. v. 13. *Silvanus* hic, cuius curae Saloninus datus erat, apud Zonaram 12 24 p. 632 est *Albanus*. at ipsi Postumo concreditum Saloninum narrat Trebell. 30 tyr. 2. verum error ex eo natus, quod pater eius, Gallienus, a Valeriano traditus fuerat Postumii tutelae, ut ex epistola Valeriani intelligo ap. Vopisc. Aurel. 8. *H.*

ib. v. 16. ex Dexippo, quem noster expressit, petitus apud Syncellum (p. 304 D) locus extat rem illustrans. quos Zosimus Scythas appellat, eos Syncellus sive Dexippus Aerulos, hoc est Herulos, vocat.

ib. v. 19. quae de Odenathō Zosimus obscure enarravit, ea Syncellus et clarius et copiosius exposuit. cf. Treb. Pollio (Trig. Tyr. c. 11).

ib. v. 20. Odenathus, teste Syncello, Orientis creatus erat dux; iuxta Trebellium vero (Gallien. c. 11) regno affectato, omnia quae perfecit, quasi Gallieni partes ageret, ei nuntiari fecit; deinde cum ab imperatore Augustus dictus esset, filium ad eandem evexit dignitatem.

p. 37 v. 9. contra Scythas profecturus morte occubuit, ut a Syncello traditum l. c. auctore vero Treb. Pollione (Trig. Tyr. c. 15) una cum filio occisus est.

ib. v. 16. de Postumo sive Postumio in Gallia tyrannidem occupante iam supra (c. 38) egit. erroneum est, ut Tillemontius demonstrat (t. 2 p. 357), quod is hoc tempore tanquam superstes commemoratur, qui iam ante fuerat occisus quam ad eam deiiciendum a Gallieno arma mota. *R.* turbata haec sunt quae a Zosimo narrantur, nec tam in Postumo quam in rerum narratarum ordine. de *Gallieni* temporibus extremis agitur: caesus is a. 268 m. Martio prope Mediolanum, adversus *Aureolum* profectus. sed is non tum demum novas res molitus erat: nam anno iam 260 ab exercitu Illyrici Augustus erat reuuntiatus. *Postumus* imperium arripuerat in Galliis a. 259, isque cum filio fuit caesus ad Moguntiacum sub a. 268 initia, fraude *L. Aeliani*, qui et Laelianus et Lollianus appellatur: sed numi audiendi sunt. Zosimus adeo defectionum initia et novissima in unum miscuit. vestigia tamen similis perplexae narrationis occurrunt apud Trebell. add. Zonar. p. 634 C. *Marcianus*, qui statim memoratur, diversus utique est a Macriano Augusto in Oriente dicto. cf. Trebell. in Gallieno 13 14. *H.*

p. 38 v. 1. iniectum Claudio crimen, quia is successor fuit occisi imperatoris, non sine causa videtur; neque id diluet Treb. Pollio (in Claudio c. 1), studio Constantini, originem suam ex Claudia gente ducentis, suspectus scriptor.

p. 88 v. 10. de Gallieni caede discrepant inter se scriptores, Trebell. Pollio 14, Sext. Aurel. Caes. 33.

III. IMPERATORES A CLAUDIO USQUE AD CONSTANTIUM REGNANTES (l. 1 c. 41 — 71).

Historia imperatorum ante Claudium epitomatoris more breviter perstricta, sequentium temporum res iam latius, de Eunapii libris depromptas, tradere instituit. deficientibus aliis libris unde huius possit intervalli historia peti, quae de ea nobis innotuerunt, ea fere omnia Zosimo debentur, sine quo in hac nobis parte plane caecutiendum foret.

ib. v. 19. Casaubonus ad Treb. Pollionem in Claudio c. 6 *Πευκίνους* emendat, satis apte: nam *Peucini* vocantur insulae *Peucae*, ad ostium Danubii adiacentis, habitatores, quibus incursantibus comites fuerunt Trutungii Heruli et alii populi Germanicae ac Sarmaticae originis.

p. 39 v. 1. Casaubonus auctoritate Treb. Pollionis (c. 8, etiam Ammiani 31 5) recte emendare videtur *ἐς* vel *ὡς* *δισχίλια*, cum barbarorum numerum eundem tradant, scilicet 320000, necesse est unamquamque navem, si omnes aequali inter se magnitudine fuerunt, portasse 150 homines ex ratione Pollionis, Zosimi vero 50 modo.

ib. v. 19. Pelagonia pars Macedoniae. vid. Strabo 8 extr. *Cellar.* fuit in hac urbs *Doberus* iam apud Thucydidem obvia. Athenas eodem tempore afflictas narrat Zonaras 12 26.

p. 40 v. 2. pugna quae hic narratur, facta est ad Naissum in Moesia superiore, quod ipse Zosimus subiicit c. 45. *H.*

ib. v. 5. de eo bello Scythico cf. Treb. Pollio in Claudio c. 6—10.

p. 41 v. 3. *Babyloni Aegyptiae.* Strabo l. 17 de Aegypto: *Βαβυλῶν φρούριον ἐρημνόν, ἀποστάτων ἐνταῦθα Βαβυλωνίων τινῶν.* *Cellar.*

ib. v. 17. *prope duo milia militum a paucis barbaris, et iis qui fugerent, interempti sunt.* Treb. Pollio Claud. c. 11.

p. 43 v. 3. finitimi iis fuerunt Marcomanni et Iuthungi, quorum incursantium fines Romanos mentio facta apud Dexippum et Vopiscum. fuerunt ad trecenta milia hominum.

ib. v. 7. *ἐν ταῖς περὶ τὸν Ἴστρον ἰσχυταιαῖς (ubi ambo Norici erant, Zosim. 5 50).* Dexippo auctore Iuthungi, cum urbis ad Istrum vexatis Italiae imminet, fusi fugatique ab Aureliano et trajecto Istro a Romanis fuga afflicti, pars ceciderunt, reliqui ab imperatore pacem petierunt, teste Aurel. Victore (c. 35).

p. 43 v. 12. ἀτελήςτος πρότερον. non satis accurate id dictum: nam ab Aureliano non primum facti urbis muri, sed tantum ampliati sunt. Vopisc. Aurel. 21 et alii.

ib. v. 16. ex Vopisco (vita Aureliani c. 39) Daciam discimus provinciam transistriam, ex quo Traianus eam occupaverat, a Romanis servatam, nunc ab Aureliano, desperante posse eam retineri et defendi, derelictam et barbarorum factam esse. quae res Zosimo, imperii decreta et provinciarum amissiones scripturo, non plane omittenda erat.

p. 45 v. 11. vid. Valesius ad Marcellin. 14 5 et Godofred. ad l. ult. C. Th. de infirm. h. quae sub tyrann. Ritter.

ib. v. 17. Δάφνης τοῦ προαστείου. de eo late Godofred. ad l. 2 C. Th. de aqueduct. et Casaub. ad Script. Histor. Aug. et Morellus ad Strabonem 16. Ritter.

p. 46 v. 17. memorabile est, quod qui ex Palaestina missi sunt, praeter arma cetera clavas et fustes secum afferunt. H.

p. 49 v. 18. εἰς κελαιν ἤγαγε Ζηνοβίαν. quod Zenobia in iudicium adduci potuit, quae res per se ad nostros sensus valde mira est, maxime pertinuisse putandum ad perveraciam in renuenda deditione et ad superbas literas, quas ad Aurelianum scripserat. v. Vopisc. 26 27. H.

ib. v. 22. Longinum philosophum, quo magistro Zenobia in literis Graecis usa fuerat, Aurelianus ideo dicitur occidisse, quod superior illa epistola Zenobiae ad Aurelianum (quam Vopiscus c. 27 exhibet) ipsius diceretur dictata consilio, quamvis Syro esset sermone contexta. Vopisc. Aurel. c. 30. Cellar.

p. 50 v. 15. Strabo 14 prope finem, in Cilicia Σαρπηδονίας Ἀρτέμιδος, Dianae Sarpedoniae templum et oraculum memorat. Cellar.

ib. v. 17. Seleucides aves etiam Plin. commemorat 10 s. 39. et apponit Casii montis incolas: unde patet Seleuciae Pieriae, non Ciliciae h. l. agi. H.

p. 51 v. 11. templum Veneris Aphacitidis in Libano monte Constantinus Magnus diruit. Euseb. in Vita l. 3 c. 53. Socrat. 1 18 (14 Lat.). Cellar.

p. 52 v. 17. narrationum de Zenobiae morte, quarum diversitatem Zosimus et Zonaras observarunt, veriore putamus esse eam quam exhibent Vopiscus (Aurel. c. 34) aliique, scilicet Zenobiam eiusque liberos Romae in triumpho esse ductos.

p. 53 v. 7. Vopisco (in Aurel. c. 31) maior fides est. Sandarionem (Zosim. Marcellinum) inquit, quem in praesidio illic Aurelianus posuerat, cum sexcentis sagittariis occiderunt, Achilles (Zosim. Antiocho) cuidam parenti Zenobiae parantes imperium. e medio sustulisse Palmyreni Sandarionem ut aversantem res novas et defectionem videntur.

p. 53 v. 12. de urbe Palmyra direpta epistola imperatoris apud Vopiscum (Aurel. 31) exstat.

ib. v. 14. Firmus sive Firmius quidam in Aegypto rerum novandarum auctor fuerat. vid. Vopisc. Aurelian. c. 52. idem in vita Firmi.

ib. v. 19. *Τέτρινον* — *μετὰ τὴν ἀξίαν μετῆλθε*. id subobscurè dictum. Tetricus non supplicio affectus, sed ubi in triumpho ductus fuerat, Lucaniae corrector praefectus ab imperatore est.

ib. v. 21. *Aurelianus monetam restituit*, teste Zosimo. mirum videri potest, quod eius rei nullum nec in numis argumentum nec memoria deprehenditur. sed referendum est ad seditionem a monetariis motam, qui nummos arrosent. Aurel. Vict. Caes. 34 6, add. Vopisc. c. 38, Eutrop. 9 14. *H.*

p. 54 v. 2. singulis panis siligineus datus. carnis quoque usum Aurelianus populo instituit. Victor epit. 35 ibi Salmasius.

ib. v. 6. *Ἐρως* Vopisco (Aurel. c. 36) *Mnestheus* vocatur, notarius secretorum. caesus est imperator manu Muscaporis.

ib. v. 20. de Tacito cf. Vopiscus in vita Taciti.

p. 55 v. 9. *διώξαντες*. ad avertendam ultionem caedis Maximi. Zonaras 12 28.

ib. v. 12. de Floriano, qui non senatus sed suo arbitrio imperium invaserat, v. Vopiscus in Floriano et Probo.

p. 56 v. 14. de Probo v. eius vita a Vopisco conscripta.

p. 57 v. 5. observante Scaligero ad Eusebium, Zosimi Saturninum Maurum facientis, contra auctoritatem Vopisci oriundum eum e Gallia dicentis, hallucinatio inde orta videtur, quod Saturninus Africam a Mauris occupatam liberaverat. Vopiscus c. 10.

ib. v. 23. frumentariam hanc pluviam narrat etiam Zonaras, sed addita dubitandi formula, *εἴ τιςι τοῦτο πιστεύοιτο*. *Cellar.*

p. 58 v. 8. in *Logionibus* haerebunt mecum alii lectores. videntur iidem esse, qui *Lygii* magis vulgato nomine, numerandi adeo, auctore Zosimo, inter Germanicos populos. memoravit eos iam Tacitus Germ. 43, quo tempore ad Vistulam sedes habebant. progressi inde versus Pannoniae fines, fuere inter eos populos, qui Vannium regno inter Marum et Cusum flum. expulerunt. Tacit. Ann. 12 29. nunc incursarunt Pannoniam, a Probo repressi. iterum Suevos in Moesia infestarunt sub Diocletiano. Dio 67 5 ubi v. Fabric. *H.*

ib. v. 14. cum Bufgundis, quorum hic mentio modo a Zosimo iniecta est, Diocletianus confligit. Mamertin. Panegy. c. 5.

p. 59 v. 11. *Ἀύδιος*. appellat eundem Vopiscus (in Probo c. 16) Palfurium.

p. 61 v. 15. de Isauris of. idem l. c.

ib. v. 17. πόλεμον προκόποντα. Vopiscus (Probo c. 17) praeter urbem Ptolemaidem *Coption* etiam, quam *barbaricum servitium* eriperat, Romano imperio redditam a Probo esse tradit. *barbaricum* illud *servitium* esse barbaros quos Blemmyas Zosimus dixit, mox ipse Vopiscus declarat; idem in reliquis etiam cum Zosimo conspirabit, si ingeniosam Salmasii (ad Vopisc. c. 17) coniecturam admitti placet, qui transpositis et mutatis verbis ita legit: τῆς κατὰ Θ. Πτ. ἀποστάσης βασιλέως, πόλεμον δὲ πρὸς Κόπτιον ἀραμένης, ἐπὶ βραχὺν χρόνον αὐτὴν τε καὶ τοὺς συμμαχήσαντας αὐτῇ Βλεμμύας παρεστήσατο Πρόβος διὰ τῶν τότε στρατηγησάντων. malit praeterea verba ἐπὶ βραχὺν χρόνον in ἐν βραχεῖ χρόνῳ mutare.

ib. v. 19. Vopiscus l. c. *centum milia Bastarnarum in solo Romano constituta, hi fidem omnes servarunt, sed cum et ex aliis gentibus plerosque pariter transtulisset, id est ex Gepidis Gaultunnis et Vandalis, illi omnes fidem fregerunt* (c. 18).

ib. v. 22. ut a quibus locis *Franci* progressi sint teneatur, consulendus est Eumenii Paneg. Constantio Caes. dictus c. 18 3. nimirum a Ponto correptis navibus Graeciam Asianque populati ad Siciliam et sic porro versus Occidentem processere. *H.*

IV. LUDI SAECULARES (l. 2 c. 1—8).

Quae de origine et ratione ludorum saecularium Zosimus tradidit, eo magis nobis grata esse possunt, quo non modo diligentius et disertius verum adeo copiosius egit Zosimus de re, de qua ceteri scriptores parce et summatim dixerunt in iis quae nobis supersunt. quae de origine eorum Valerius Maximus 2 4 scripsit, exactius cum Zosimo conveniunt quam pro vetustate rei sperandum erat, adeo ut ex fonte eodem aut non multum diverso uterque scriptor sua hausisse videatur.

p. 63 v. 2. nolim tentare τὸ μέσον [cum R et Heumanno, quorum hic εἰς τόσον malebat, ille τὸ ὅλον]. tempus enim interiectum inter ludos saeculares explet vitam hominis, quanta esse potest longissima. ceterum mirari licet Romanos ipsos suorum sacrorum origines tam parum recte tenuisse, ut ludos Terentinos et Apollinares cum iisdem confunderent. *H.*

ib. v. 6. ἐν τῷ Σαβ. Valer. Maxim. l. c. *Valesius, vir locuples, vitae rusticae — habitabat in villa sua propter vicium Sabinae regionis Eretum.*

ib. v. 7. de luco, qui fulmine tactus sit, Valerius M. tacet. sunt et pauca alia, levia tamen, quibus a nostro dissentit.

ib. v. 14. Valer. Max. *aquam calidam (Valesius) iis a foro petens, genibus nixus, lares familiares, ut puerorum periculum in ipsius caput transferant, oravit. orta deinde vox est etc.*

quae vox, ut ex verborum et sensus ratione coniecturare licet, non ex luco, unde apud Zosimum venisse dicitur, sed ab ara audita est.

p. 64 v. 11. dum id agit editor ut Maximi verbis Zosimea accommodet, ad emendationem delabitur, inserendo *ov̄*. sed uterque sibi relinquendus est: ita nihil desiderabimus. ignem utique secum portaverat *sacra facturus: ὑπὸ καύματος* de aestu febris, non de siti accipiam. ut itaque vim febris calida leniret, calefacturus est aquam; id quod defectu ligni in lintre facere non poterat. sunt vero plura in quibus discrepat Maximi et Zosimi narratio: prior illa maiorem spirat antiquitatis superstitionem, inprimis in illo quod Valesius *solum videt fumare et aquam impositam calescere*; quo probabile fit veterem famam ad locum campi Martii spectasse igni subterraneo ardentem; eiusmodi sane loca religionem habebant. sic mons Soracte, Amsācti vallis. H.

ib. v. 14. eam rem Valerius, nulla pastorum mentione facta, paulo diverse exponit. *Valesius enim audita voce pueros ad ripam Tiberis protinus detulit, ac lintre ostium petens nocte concubia ad Martium campum appulit. sitientibusque aegris succurrere cupiens, igne in navigio non suppetente, ex gubernatore cognoscit haud procul apparere fumum. et ab eo iussus aggredi Tarentum (id ei loco nomen est)* etc.

ib. v. 19. eadem Valer. Max. plenius exponit. *cupide arrepto calice, aquam flumine haustam, eo unde fumus erat obortus, iam laetior pertulit, divinitus dati remedii quasi vestigia quaedam in propinquo naotum se existimans; inque solo magis fumante quam ullas ignis habente reliquias, dum tenacius omen apprehendit, contractis levibus et quae fors obtulerat nutrimentis, pertinaci spiritu flammam evomuit, calefactamque aquam pueris bibendam dedit.*

p. 65 v. 1. paulo clarius Valer. Max. ea tradit. *qua potata, salutari quiete sopiti, sicutina vi morbi repente sunt liberati, patrique indicaverunt vidisse se in somnis, nescio a quo deorum, spongia sua corpora pertergi et praecipi ut ad Ditis patris et Proserpinae aram, a qua fuerat potio ipsis allata, furvae hostiae immolarentur lectisterniaque et ludi nocturni fierent.*

ib. v. 7. Valerius Maximus; *is, quod eo loci nullam aram viderat, desiderari credens ut a se construeretur, aram empturus in urbem perrexit, relictis qui fundamentorum constituendorum gratia terram ad solidum foderent, hi domini imperium exsequentes cum ad viginti pedum altitudinem humo egesta pervenisent, animadverterant aram Diti patri Proserpinaeque inscriptam. hoc postquam Valesius nuntiante servo accepit, omisso emendae arae proposito hostias nigras immolavit.*

p. 66 v. 6. lectionem Onufrii Panvini (de ludis saecular.) *πυροφόρον πεδλον, igniferum campum*, confirmat Valerius Maxi-

mus, cui campus ille vocatur *fumans solum*. inscriptio apud eundem Panvinium a Politiano ad antiquitatis formam ita redacta est: *P. Valesius Volusi F. Poplicola igniferum campum Dii patri aeternai q. Proserpinai consecraveri, ludos q. eisdem dieis populi Romani salutis ergo feci.*

p. 66 v. 12. *alteri hi ludi saeculares* anno Varr. 353 assignati recte se habent, nam M. Potitus quartum consul erat inter Trib. mil. cons. pot. eodem spectant, quae Livius memorat lib. 5 13 ad an. 355, qui ipsi 356 est. mox v. 19 *ἀνευεώσατο* (ut legendum) Octavianus ludos, L. Marcio Censorino, C. Calvisio Sabino coss. a. 716. at qui praecesserant ludi, facti erant L. Marcio Censorino, Man. Manilio coss. a. 605, quo anno bellum tertium adversus Carthaginienses susceptum. cf. Eutrop. 4 10 ubi v. Hearne. *H.*

ib. v. 20. observat ad hunc locum Sylburgius, cum Panvianis verbis congruere ea quae ad oram codicis Leunclaviani manu aliena adscripta sint; secutum esse Panvinium eos codices a quibus ista verba *προτελ. μὲν* et *τότε* — *Σαβίνου* pariter atque a codicibus iam collatis aberant. quinam autem sint illi codices, quando auctor loci in Panvini libro Latine versi, sive sit Panvinius ipse sive Politianus, nusquam eius rei mentionem fecit, Sylburgio non liquere potuit. comparatis iis quae Valerius Max. de ludis saecularibus tradidit, manifestum fit a Panvino plurima ex Valerio Maximo esse concinnata.

p. 67 v. 2. *Ateius Capito* adhibitus tanquam Ictus iuris pontificii peritissimus, de quo libros ediderat. v. Gell. 4 6. Macrob. Sat. 3 10. Claudius ludos saeculares celebravit U. C. 800. Domitianus 841. Severus 957. C. N. 204. *H.*

ib. v. 15. eandem praeconis formulam recitat Herodianus 3 8 extr. cuius rei ratio est intervallum inter hos ludos 110 annorum, quod cum Claudius anticipasset, risui fuerunt eiusdem praecones. Sueton. c. 21. *Cellar.*

p. 71 v. 9. si fides Phlegonti Tralliano de Mirabilibus c. 4, ad Latinos ipsos pertinuit oraculum. de Latinis enim, Romano sociis, fide mutata crebra moventibus bella Sibylla cecinit, his ludis institutis fore ut defectionis poenam luentes in Romanorum redigerentur potestatem.

ib. v. 19. imp. Diocletianus et Maximianus VIII Coss. fuere a. U. C. 1057 a. C. 304. imp. autem Constantinus III. et imp. Licinius III. a. U. C. 1066 a. C. 313. *H.*

p. 72 v. 3. celebrandis ludis saecularibus certum tempus non videtur prisco tempore fuisse destinatum, quoniam eos tantum calamitate rem publicam urgente, placaudae deorum irae gratia, instituebant. in celebrandorum igitur ludorum tempore scriptores, mentionem eius rei satis incertae incipientes, aliquantum variant, dum alii, iique maxima muniti auctoritate, celebra-

tionis annum centesimum decimum quemque prodiderunt, alii, in quibus Valerius Antias, Varro, Livius et Augustinus, centesimum quemque. Zosimo non centum, ut perperam Panvinius scribit, sed centum ac decem annorum intercessisse inter ludorum celebrationes singulas spatium scribenti (h. l. et c. 6) ad stipulantur commentarii 15 virorum apud Censorinum, Horatius carmine saeculari, et Acro in commentario ad idem carmen. quid inter eos sit discriminis, ex hac tabula intelligi poterit, ex Censorino (de die natali c. 17) aliisque scriptoribus confecta. priore loco tempora in 15 virorum commentariis notata adscripta sint, altero tempora ab Antiante et aliis tradita.

- 1) 295 u. c. M. Valerio, Sp. Verginio coss.
  - b) 245 a Valerio Poplicola, ut *Antias* tradit.
- 2) 408 M. Valerio Corvino iterum et C. Poetilio coss.
  - b) 305 *Antias*.
- 3) 518 P. Cornelio Lentulo et C. Licinio Varrone coss.
  - b) P. Claudio Pulchro, C. Iunio Pullo coss. *Antias et Livius*.
  - c) in tabulis Capitolinis ita huius temporis ludi designantur: *ludi saeculares tert. M'. Aemilio. M'. F. M. Livio. M. F. M. N. Salinatore Mag. x vir.*
- 4) 628 M. Manilio Lepido et L. Aurelio Oreste coss.
  - b) 605 L. Marcio Censorino, M. Manilio coss. *Antias, Varro, Livius*.
  - c) 608 Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Achaico coss. *Piso, Gellius, Cassius, Hemina*, qui illo tempore vixit.
- 5) 737 C. Furnio, C. Iunio Silano coss. celebrati sunt ab Augusto et Agrippa, et carmen saeculare ab Horatio compositum fuit.
  - b) L. Censorino et M. Manilio coss. *Zosimus*.
- 6) 800 Tib. Claudio Caesare 4 et L. Vitellio coss. celebratio facta non iusto sed praecepto tempore, ita ut non maius quam 63 annorum interpositum spatium esset.
- 7) 841 Domitiano 14 et L. Minucio Rufo coss. neque his ludis suum et iustum tempus fuit: nam praeterlapsi modo erant post ludos ab Augusto institutos 104 anni.
- 8) 957 Cilone 2 et Libone coss., imperatore Severo. ludi saeculares, quanquam neglectos eos post Severi aetatem fuisse Zosimus scribit, nondum in desuetudinem abierunt: celebratio enim eorum memorata est, tempore legitimo neglecto.
- 9) 1000 u. c. Philippo patre 3 et filio 3 coss. apud Eutrop. 9 3, Cassiodor. et Euseb. Chron. et item in numis. quod Panvino tradente in numo aliquo legitur, *Gallienus Aug.*, ab altera *saeculares Aug.*, id neque cum temporis ratione congruum est neque alicuius scriptoris testimonio auctoritatem accipit.

10) Honorio Aug. 6 cons. ducentis annis quam a Severo instituti fuerunt. Claudian. Panegy. in 6 cons. Honorii. de ludis saecularibus *Panvinus* librum singularem vulgavit, et *P. Taffinus* de annis et ludis saecularibus. ex numis eam rem illustravit *Spanhemius* de praest. num. t. 2 p. 123—131. eidem explicandae operam dederunt commentatores in Horatii carmen saeculare, *Vossius* de Sibyll. Orae. c. 9 et *Politianus* Miscell. 1 58.

p. 72 v. 5. ludos saeculares neglectos fuisse similiter conqueritur *Victor* Caes. c. 28: *nostra quoque aetate, post mille centesimus consule Philippo excessit, nullis, uti solet, solennibus frequentatus: adeo in dies cura minima Romanae urbis.*

V. CONSTANTINUS (l. 2 c. 8—39).

Historiam Constantini delineanti *Zosimo* praeivit *Eunapius*: huic vero qui et quales fuerint duces, etsi auctore *Sozomeno* 1 3 illius aevi non fuerit historicorum penuria, ignoratur tamen omnino, ut ne coniectando quidem eos reperire liceat, siquidem, praeter *Praxagoram*, gentilium historiographorum, quibus haud dubie solis *Eunapius* fidem habuit, nullum aliud ad nostram memoriam duravit nomen. quam presse *Eunapius* secutus sit *Zosimus*, id, cum nullum superstes sit fragmentum *Eunapii* huc faciens, comparando intelligere et diiudicare iam non licet: ex *Photio* tamen, qui utramque legerat historiam, satis constat *Zosimum* modestiorem in Constantinum, non eadem atque *Eunapius* acerbitate eum et vehementia exagitasse. ne tamen fidem *Zosimi* in hac historiarum parte maxime suspectam possimus rite et subtiliter explorare, id vetant cum alia, tum ceterorum scriptorum qui de Constantino scripserunt auctoritas levis ac dubia, tum narrationum brevitatis et consilii diversitas. habemus *Eutropium*, *Victorem* utrumque, anonymum *Valesii*, *Orosium*, *Zonaram*, non historicorum sed epitomatorum numero censendos, et *Eusebium*, *Lactantium*, *Philostorgium*, *Socratem*, *Sozomenum*, *Theodoretum*, *Evagrium*, *Christianorum*, non rei publicae Romanae res tradentes; praeterea nobis sunt *Panegyrici*, *Iulianus*, *Libanius*, ad alia quidem utiles, a consilio tamen historiae componendae abhorrentes. in tam parum laeta historicorum nobilium segete, clarum ac perspicuum est ex iis scriptis quae temporum supersunt iniuriae exiguam utilitatem ad fidem *Zosimi* diiudicandam redundare; quam si in aliis ferendam dixeris iniquam sortem, minime tamen temporibus Constantini, rerum memorandarum copia fecundis et narrationis diversitate et fidei malae suspicione vexatis, accidisse vellemus.

ib. v. 7. *Diocletianus* privatus vixit annis octo inde ab a. 305, vitam finiit eodem a. 313, quem modo adscripsimus. nullo

igitur modo τριῶν ἐνιαυτοῖς defendi potest, nisi Zosimus peccavit in numero annorum, ut istos ooss. Constantinum III et Licinium III anno 310 assignaret. sed probabilius fit librarium γ pro η scripsisse, cum ad depositum imperium c. 7 Zosimus respexisset. H.

p. 72 v. 10. etiam Africam et Pannoniam auctore anonymo Valesii. Severo occiso Maxentius, provincias eius suae facturus formulae, imagines iussit suas, uti mos erat, in Africa circumferri et exponi. vid. c. 14 init.

ib. v. 13. Zosimi aliorumque testimonium, ex illegitimo Constantinum esse natum consortio, elevare et scriptorum contrarium tradentium auctoritatem stabilire studuit Tillemontius, qua tamen nihil ultra effectum cernimus quam ut probabile factum sit nuptias postea celebratas matri eius legitimae ius coniugis dedisse.

p. 73 v. 2. incisos equorum a Constantino fugiente nervos esse, etiamsi fabulae similis videatur res et apta ad movendam fugae suspicionem, non modo tradit Zosimus (id quod opinatus est Gibbon. t. 1 c. 14 not. 13, irridens Zosimi narrationem ut ab eo fictam) sed etiam Aurelius Victor et anonymus Valesii.

ib. v. 8. militibus a patre commendatum fuisse Constantinum, tum alii tum Eumenius aperte tradit Paneg. c. 7: *manifeste enim patris sententia electus es imperator*, et c. 8: *illico enim atque ille terris fuerat exemptus, universus in te consentit exercitus: te enim mentes oculique signarunt*. Constantino a patre ipso commissum et traditum imperium ait anonymus Biancoini in chron. p. 117.

ib. laudat eum quoque Praxagoras, qui praeter alia scripta vitam Constantini composuit, quam excerptam exhibet Photius ood. 62. Ritter.

ib. v. 10. cf. Tillemont. t. 4 p. 619. improbata hac militum electione a Galerio et negato imperatoris nomine, Constantinus ad Caesaris depulsus dignitatem postea auctore Maximiano Herculio titulum Augusti sumpsit.

p. 74 v. 16. Eutropius ex eoque Hieronymus in Chron. Eusebii et Aurel. Vict. Ravennae interfectum Severum scribunt; Epit. Victoris *Romae ad tres tabernas* extinctum. Zosimus lucem aliquam afferre videtur: Severum desertum a suis Ravennam, urbem munitam, confugisse, inde Herculi blanditiis pertractum ut Romam veniret, in itinere in insidias incidisse eo loco qui *ad Tres Tabernas* dicitur. at *Tres Tabernas* Fori Appii ultra urbem sunt Terracinam euntibus: Severus autem Ravenna decedens prius in Terracinae tractum pervenit quam Romam? ego autem non dubito illas tres Tabernas in agro Ravennate fuisse, neque aliter posse colligi ex verbis Zosimi. alterum autem Victo-

rem deceptum *δπαρτυλῆ* loci putasse eas esse Tres Tabernas, quae sunt ad Forum Appii. Scaliger ad Euseb. n. 23. *Cellar.*

p. 76 v. 3. naotus est Licinius uno die utramque dignitatem, Caesaris et Augusti, nullo temporis inter eas aditas intercedente intervallo, contra vulgarem constantemque consuetudinem, qua non simul sed diversis ac distantibus conferri temporibus solebant. contra Lactantii vero Eusebii et Orosii auctoritatem, anonymus Valesii affirmat tunc demum Licinium a Galerio dictum Augustum esse, cum ex Italia, ubi ipsi oemes fuerat in expeditione adversus Maxentium, redux fuisset.

ib. v. 6. inita inter se amicitia Maximinus et Licinius provincias, quarum nonnullas ille iam praeoccupaverat, ita sunt partiti ut angustiae Chalcedonenses pro terminis essent. Euseb. 9 6, Lactant. 45 39.

ib. v. 10. unde istos Maximianus habuerit milites, non liquet. *R.* sunt Constantini milites, quos ille ad defectionem pellexit. *H.*

ib. v. 13. Tarsi obiit Maximinus (c. 17), non Maximianus Herculus, quem errorem, eadem nominum similitudine deceptus, Socrates erravit. detectis insidiis quas genero suo Constantino Herculus paraverat, ubi Massiliam fuga evaserat, laqueo finit vitam. ita tradunt Lactantius, Eusebius, et qui sunt minoris auctoritatis scriptores.

ib. v. 14. quantum hic sit ordo temporum perturbatus, intelligi poterit ex mox annotatis.

ib. v. 16. vide hanc in rem disputata ad l. 4 C. Th. Ne quid publ. laetit. et ibi alia loca. etiam hoc libro c. 9 supr. de imagin. Constantini. *Ritter.*

ib. v. 17. discimus ex hoc loco non modo Galerium, cuius supra iam memorata fuit mors, adhuc in vivis fuisse, quod milites studio eius egisse dicuntur, sed etiam Africam Severo interempto ditionis fuisse eiusdem Galerii. in proximis ante capitibus multae res perturbatae et sine accurata temporum notatione sunt posita, quas, si suo ordine collocandae essent, ita disponi oporteret. anno 306 Constantino ad patrem in Britanniam profecto, imperioque ei a militibus imposito, Maxentius invidia flagrans et ambitione ad res novas stimulatus regnum Romae occupat (18). anno insequenti (307) cum ad eum tyrannide deiciendum Severus Caesar in Italiam iussu Galerii profectus, re male gesta, moenibus Ravennae se defensaret, a Maximiano fide data deceptus occubuit. quo facto Maximianus amore regni incensus, relicto Maxentio filio, ad Diocletianum se confert et ad capessendam iterum rem publicam eum conicit. quo aversante imperii molem, Maximianus ad Constantinum in Gallia degentem se recepit (c. 10), Galerio interim suscipiente adversus Maxen-

tium expeditionem, quae non magis ei quam ante Severo ex votis successit (c. 10 p. 74 v. 20). Maximianus reversus ad filium abalienandis ab eo militum animis comparare sibi eius regnum frustra tentat (c. 11 p. 76 v. 7). Licinius a Galerio in consortium regni vocatur (c. 11 p. 76 v. 3). Maxentius a vi et impetu adversariorum satis tutus Africam suo regno adiungit (c. 12 p. 76 v. 15 sqq.), quam Alexander ibi copiis praefectus mutata fide ditioni eius subtrahit (c. 12 p. 77 v. 14). intercedente morte Maximiani Herculii anno 310 (c. 11 p. 76 v. 13) et Galerii anno sequente 311 (c. 11 p. 76 v. 5) Maxentius quidem, defectione Alexandri oppressa, Africam recuperat (c. 14), ipse autem anno 312 a Constantino victus est (c. 15. 16). Constantinus victor anno 313, Licinio in matrimonium data sorore, ad Gallias redit (c. 17 p. 81 v. 17). Diocletianus diem obit supremum (c. 8 p. 72 v. 7), et eodem anno Maximinus, cum a Licinio proelio victus fugeret (c. 17 p. 82 v. 4). anno 314 bellum inter Constantinum et Licinium oritur (c. 18 sqq.).

p. 76 v. 20. *Ἰκαναῖς δυνάμεις* non tentandum*). *Maxentii* copias eas esse per se intelligitur, et ex ipso facto patet eas *salis validas* fuisse. rerum autem ordo sic procedit. Afri et Carthaginienses detrectarunt Maxentii imperium, fide et benevolentia in Galerium obstricti. Alexandriam occupare voluere, eo utique consilio ut suarum partium praesidium illud haberent; re frustra tentata, quod urbs forte a Maxentii copiis tenebatur, spe sua defecti Carthaginem rediere. Alexander praefecti Africae vicem a Galerio mandatam habuisse videtur; quem cum Maxentius primo opprimere voluisset, consilio deposito mox ab eo postulavit ut fidei saltem obsidem sibi daret filium. at Alexander, perfide omnia agi a Maxentio intelligens, recusavit dare. *H.*

ib. v. 21. quae Zosimus tradit, obscura sunt et forsitan hoc modo extricari et illustrari possunt. milites qui Carthagine essent, aut partem eorum, cum studio Galerii imagines Maxentii haud admisissent, iram eius veritos Alexandriam, quae Galerio parebat, se conferre voluisse, repulsos autem in itinere a Maxentii copiis, sive eae modo traiecerant sive manserant in fide, redisse Carthaginem, unde exierant.

p. 77 v. 17. *Τύχης ναός*. vid. Valesius ad Marcellin. 16 10. *Ritter.*

p. 79 v. 10. dissident Zosimus Eumeniusque de numero peditum equitumque. hic centum milia armatorum a Maxentio et quartam modo eorum partem a Constantino ductam ad bellum tradit: Zosimus etiamsi invidiae non minus quam Eumenius adulationis suspectus credi possit, fide tamen praestare debet,

*) *Ἰκαναῖς* malebat *R.*

quod probabiliorem numerum eumque diligentia et cura maiori tradidit.

p. 79 v. 20. hanc fraudem, cui neque structurae pontis ratio satis apta videtur neque scriptores aequales testimoniis suis fidem faciunt, posteriores aetate historici rumore aliquo incerto accepto tradere videntur.

p. 81 v. 14. sugillationis et calumniae crimen hoc loco in Nazarium imperatoris laudatorem, potius quam in Zosimum, quem eius vulgo obtrectatorem, conferri potest. ille in panegyrico (c. 6) omnes, ait, qui labefactare statum eius poterant, *cum stirpe deleti* sunt.

ib. v. 15. ex Aurelio Victore (c. 40) intelligimus *sublatas penitus esse legiones praetorianas, simul arma atque usum indumenti militaris*, ut adeo numeris legionum aliarum non sint adscriptae.

p. 82 v. 1. ἐπὶ Κελτούς. ad repellendas Francorum Germanorumque incursiones. Panegy. 6.

ib. v. 5. collectis in Oriente copiis Maximinus sive Maximianus (confundunt enim etiam alii scriptores haec nomina) Tarso in Aegyptum cum profecturus esset, hausto ante veneno periit. Lactant. persec. 49.

ib. v. 13. anonymo Valesii auctore, Constantinus habuit peditum (nam equitum numerus non traditur) viginti milia.

p. 84 v. 22. iam ante pugnam alteram de pace ad Constantinum Licinius miserat, audieratque in condicionibus etiam ferri defectionem Valentis a dignitate Caesaris. Anonym. Vales. Ritterus addit Petr. Patricium in Exo. Leg.

p. 85 v. 1. post Cibalense proelium itaque Constantinus Macedoniam obtinuit. vid. l. 4 de extraord. in Comment. Ritter.

ib. v. 6. Crispo Constantino et Licinio non eodem, quo pax inita anno Caesaris dignitas data est, sed tribus demum post eam annis (a. 317). cf. Tillemont.

ib. v. 7. ἐν παλλακῆς. idem confirmant Victor et Zonaras, aliter tamen de ea re sentit Du Cange fam. Byzant. p. 46. cf. Spanhem. ad Iulian. Orat. 1 p. 64.

ib. v. 9. ἐν Ἀρμελίῳ. vid. l. 5 cod. Th., de appell. nat. h. Ritter.

ib. v. 13. cum Sarmatis saepius Constantinus conflixit; cf. Optatianus c. 23. *R. Sarmatae* seu verius Gothici generis populi (nam Carpi et Getae memorantur ab Optatiano), neglectos limites superarunt, Thraciam Moesiamque populati. referenda res ad a. 321, cuius anni numi sunt cum elogio: *Sarmatia devicta*. sed ludi Gothici acti anno sequente m. Februario, unde huic anno adscri-

bitur ea calamitas a Tillemontio et Gothofr. Cod. Theod. Chronol. h. a. *H.*

p. 85 v. 16. haec Gothis tribuit auctor incertus de vita Constantini ad calcem Ammiani Valesiani. vid. ibi Valesius. huc pertinere videntur Constantini numi cum inscriptione: Victor Goth. *Ritter.*

p. 86 v. 17. tradente anonymo Valesii, Licinius aegre ferens Constantinum, cum bello Gothos persequeretur, iter per ipsius fecisse terras, foedere rupto bellum movet.

p. 88 v. 2. occulte transiisse flumen videntur milites et aptum insidiando cepisse locum: nam si in citeriore ripa locati in insidiis fuissent, vix pateret quae eis adoriendi hostem alteram ripam insidentem fuisset facultas.

ib. v. 20. bello maritimo Crispus etsi non praefuerit, ut anonymus Valesii tradit, saltem interfuisse videtur.

p. 89 v. 2. *Ἀβαντος* *Amandus* est. v. Exc. Vales. de Constantino p. 660 ad calc. Ammian. *H.*

ib. v. 21. non satis perspicua est *pugnae navalis* narratio. *Hellesponti* aquas rapido cursu versus Aegaeum ferri nota res est: Austri itaque impetu exorto eas repressas valde furere necesse est. Amandi classis Asiae littus, *Ἀλάντιον* (potius *Ἀλάντιον*) *Λιμένα*, obtinebat, Rhoeteo promontorio Troadis subiectum; arbitror a tumulo Aiadis dietum. cf. Strabo 13 p. 890 A. stationem parum tutam fuisse hoc ipsum arguit, quod Austro ingruente littori allisae et inflictae sunt naves. ex Zosimi narratione tempestatis vi tota clades illata. quod *Gibbon.* t. 1 p. 446 Crispum classe in hostem invectum narrat, de suo adiecit videtur: nec enim plura suppeditat anonym. Vales. l. c. *H.*

p. 91 v. 3. *Καίσαρα*. Augustum eum vocant anonymus Valesii et numi.

p. 92 v. 1. computo facto secundum numerum militum supra traditum, Licinium proelio centum milia amisisse necesse est; anonymus vero Valesii quartam eorum tantum partem cecidisse narrat.

ib. v. 8. *Χαλκηδόνιοι*. vid. Comm. ad l. 4 de extraord. sive sordid. et l. 1 de veteran. ibique Pagium. *Ritter.*

ib. v. 9. de more dierum natalium apud Persas celebrandorum vid. Herodot. 1 p. 60 ed. Wesseling. Athenaeus 4 p. 143 F.

ib. v. 12. crudelem foedumque Persarum morem excoriandi homines vivos observat Ammianus 23 6. d'Orville ad Charitonem p. 127.

p. 93 v. 12. de Hormisda eiusque ad Constantinum adventu quae Zonaras (13 5) tradit, diversa sunt ab eis quae Zosimus habet, verum non minus fabulae prae se ferentia speciem.

p. 94 v. 2. contra fidem datam occisum Licinium esse pauci negant, in quibus Eusebius ob veri quidem cognoscendi opportunitatem probabilis testis, ob studium tamen imperatoris suspectae fidei.

ib. v. 7. cf. Zonaras 13 1 et Comm. ad l. 1 c. Th. de paganis.

ib. v. 8. haruspibus fidem ab imperatore habitam esse quaedam leges ab eo datae testantur. vid. l. 1 cod. Th. de pag. sacrif., anno 321 lata; cf. ibi Comm. Gothofred. instituendae vero haruspicinae in locis publicis copiam fecit superstitiosis. vid. l. 1 et 3 cod. Th. de maleficis.

ib. v. 11. vide ad hunc locum insignem Codini de Orig. p. 34 ed. reg. Chrysostom. Homil. 15 ad Philipp. p. 318 mira de Fausta, nimirum illam nudam expositam fuisse feris a Constantino. vide ibid. notas Bern. de Montfaucon. Ritter. suspicatur Gibbonius, loco quodam Monodiae motus, Faustam, quam veteres scriptores ad unum omnes ab Constantino necatam dicunt, non esse caesam, sed fuga vitasse et imperatoris iram et vitae periculum.

p. 95 v. 1. in excutiendo hoc loco memorabili et fidei Zosimi infestissimo ne disputatio nostra aut evagetur aut implicetur, rerum summa ad duo capita revocabitur, primum verane sint an falsa quae de Constantini conversione ad Christianum cultum Zosimus dixit, deinde, si ea intelligantur esse commenticia, ut putant, num is in culpa versetur calumniae sugillationisque an ignorationis et incuriae. caedis factae reum fuisse Constantium, et cognita occisorum innocentia paenituisse ipsum facti, non modo probabilitatis rationibus sed scriptorum etiam veterum testimoniis confirmatur. eundem vero consciuum sibi tantorum criminum agitatum ita esse conscientiae stimulis, ut expiandi criminis et cruciatuum animi tollendorum causa, deposito metu ne indicium confessionis suae scelerum in vulgus emanaret, adierit flamines et lustrationis ope abluere maculam voluerit, id dubium et fictum in laudem sacrorum gentilium videri potest. maior insuper suspicio inest iis quae subiiciuntur, flamines illos, neque dignitatis eius qui petebat lustrationem neque periculi sibi ob eam non datam imminentis ratione habita, criminibus tam atrocibus, quae expiari cuperet, expiationem denegasse, neglexisseque occasionem retinendi firmandique imperatoris fidem in sacrorum gentilium cultu. ea etsi satis habere et fidem elevandam momenti videantur, tamen occurri iis potest rationibus et argumentis satis validis et firmis. primum cum ea animi furis agitati natura sit ut angorem conscientiae tollere et delere memoriam flagitii avidè appetat, res mira atque fide indigna non est, si Constantinus, cui mens erat superstitione contacta, ad sacra gentilium, nondum prorsus ab eo contemptui habita, sedandi doloris causa con-

fugit, atque confitendo flagitiosa facta maiestatemque submit-
tendo flaminum praeceptis lustrationis ab iis petiit caerimonias.
deinde sacerdotes quos adiit, responsum ei quamvis imprudens,
iustum tamen et de iure ritibusque lustrationis dederunt. nam
qui criminibus atrocioribus, veluti parricidio sacrilegio, pollutos
haberet animos, iis nullus erat expiationis modus, cum ex vetu-
sto more seu potius ex mente prudentum hominum, qui priscis
temporibus legum vi institutorumque commodis ad humanitatem
a fera immanique vita barbaras gentes deduxerant, tum ex ipsius
Platonis sententia, quam seriorum aetatum homines, studio phi-
losophiae Platonicae dediti, non adscivisse modo sed severiore
etiam aliqua interpretatione ita explicuisse videntur, ut crimi-
num quae expiari possent numero imminuto, pauciora tantum
lustratione tolli censerent (cf. Spanhem. ad Iulian. p. 259). quid
igitur de Sozomeno 1 3 dicam, qui ut lustrationis a Constantino
postulatae et cum eo non communicatae famam inter gentiles ce-
lebrem refutet, Herculem quamvis caedis noxa contaminatum,
lustrationis tamen copia facta expiatum fuisse obiicit, eaque re
convinci gentiles mendacii putat? quod quidem exemplum vix
quicquam potest ad convellendam Zosimi fidem habere momenti,
cum non modo de lustrationis usu homines praeceptorum et seriorum
temporum diversa senserint, verum etiam res ipsa et causa ni-
mis dispar sit. ceterum si verum esset quod idem Sozomenus
addit, famam increbuisse inter gentiles, Constantinum petiisse a
Sopatro philosopho ut lustrarentur crimina a se commissa, con-
staret ratio aliqua probabilis denegatae expiationis: ex praeceptis
enim philosophiae Platonicae dare lustrationem piaculi illius
atrocis Sopater non potuit. at si nobis largiantur propugnatores
Constantini et petitam ab eo lustrationem et denegatam a flami-
nibus esse, non aequae tamen faciles erunt in admittendis iis quae
de religione Christiana cum imperatore communicata Zosimus
dixit, et falsum quid inque imperatoris invidiam fictum esse con-
tendent, quod Constantinus Aegyptio quodam auctore, qui ei
innotuerat per mulierculas regias, spe facta novis sacris adsci-
scendis aboleri qualiacunque crimina, Christo dedisse fidem fer-
tur: in Constantino tamen, homine modo facinoroso modo super-
stitioso, non mirabimur, si non veris cultus Christianorum divini
rationibus, sed casu aliquo fortuito et causa non satis honesta ad
eum amplectendum fuit adductus, aut, si iam ante in eum incli-
nato erat animo, totum se Christianis addixit. potuit doctrina
illa vulgata inter ethnicos, amplectenti fidem Christi omnis pec-
catorum generis veniam fieri, ita esse efficax ad aegrum impera-
toris animum levandum, ut cognita ea a Christianis sibi peteret
auxilium speratum, aut saltem propensior in eos quam ante erat
fieret. neque magis ab omni probabilitate alienum aut per se
falsum potest dici, quod Aegyptius quidam Constantino ample-

ctendi fidem Christianorum auctor exstitisse narratur. obscurum vero est quinam fuerit ille Aegyptius, num in Aegypto natus homo, an magus quidam qui ex Hispania venerat, id quod Baronio (t. 4 p. 38) visum, qui significationi illi vocis *Αλυππιος* ex locis Act. 21, Ioseph. Antiq. 20 6, de bello Iudaico 2 12, Porphyrii Vita Plotini, patrociniatur.

Ad fidem Zosimi et impugnandam et vindicandam haec fere sunt ex re ipsa accessita. est vero aliud argumentum extrinsecus petitum, quod si probatum fuerit, narrationis fides omnino prostrata erit. proditum enim est memoriae ab Christianis Constantinum non piaculo in uxorem et filium admissio, sed multis ante annis proficiscentem adversus Maxentium, signo caelesti, sive vere illo sive, ut alii tradunt, per somnum viso, commotum ac divinitus monitum, sacris maiorum missis ad Christianos eorumque religionem accessisse. quae quamvis multorum auctoritate nitantur et testimoniis, non officient tamen scriptoris nostri estimationi ac fidei, quoniam, si ad verbum accipiuntur, ipsa miraculi ostentatione elevantur: quando autem detractis iis quae miraculi prae se ferunt speciem, statuere licet imperatorem tempore illo quo divino eum signo ad sacra Christianorum adoptanda impulsus credunt, quacumque de causa ad rem Christianam magis inclinatum fuisse et Romanorum odia in Christianos coercuisse, ne sic quidem quicquam in ista narratione inest quod obesse Zosimo eiusque fidem convellere possit. non enim subito religionem mutavit imperator, sed sensim a caerimoniis maiorum defecit, ita ut primum in Christianorum plebem mitigatus ab iniuriis eam tueretur atque imponeret persecutionibus finem, deinde, cum Christianis factus magis amicus non amplius inter utriusque religionis cultores staret medius desertor sacrorum gentilium fieret et palam, quid de religionibus sentiret, legibus promulgatis declararet. ita lentus ille et occultus imperatoris ad cultum Christi divinum transitus variis hominum sententiis et narrationibus locum dare potuit, ut alii maturius alii paulo serius Constantinum Christianorum numero accenserent. quae igitur Zosimi potest esse reprehensio, si postquam legibus pro Christianis latis de Constantini ad religionem Christianam accessu publice constare coepit, eo tempore eum defecisse a ritibus priscis scribit, id quod ab anno 324, Licinio e medio sublato ipsoque Constantino solo orbis Romani domino constituto, factum esse constat (vid. Moshemii Inst. H. Eccl. saec. 4). ita non est quod mendacii eum aut falsi arguamus. verum alia eum premit difficultas, quae non ita facili excutietur negotio. etenim cum non victo Licinio, quod a. 324 factum, sed commissa Faustae et Crispi caede adeoque a. 326 expiationem imperator petiisse et negata ea ad Christianos transiisse dicatur, manifestum est mutationem illam sacrorum nimis sero a Zosimo tradi, cum anno

iam superiore 325 Constantinus rebus Christianorum ordinandis imprimis in concilio Nicaeensi operam dederit. concidet igitur aut vacillabit fides eorum quae Zosimus hoc loco tradidit, nisi ea ita accipi et explicari velimus, ut statuamus Constantinum, iamdudum ab aliquo Christiano ad ipsius religionem pellectum, ubi necessariis necatis animus eius excrucietur, quasi desperatis rebus, conscientiae doloribus sedandis opem a patriis ritibus petiisse, spe lustrationis autem adipiscendae destitutum Christianorum fidei totum se in posterum dedidisse.

Utcunque autem se habet narratio ea, sive errore animi orta sive calumnia etiam conficta, pro commento tamen Zosimi non habenda erat. increbuit enim ea, ut ex Sozomeni loco quodam huc transcribendo discimus inter homines gentiles iam ante aetatem Zosimi. οὐκ ἄγνωθόν δέ (inquit Sozomenus 1 3) ὡς Ἕλληνες λέγουσι Κωνσταντῖνον ἀνελόντα τινὰς τῶν ἐγγυτάτων γένους καὶ θανάτῳ Κρίσπου τοῦ ἑαυτοῦ παιδὸς συμπράξαντα μεταμεληθῆναι καὶ περὶ καθαρῶν κοινώσασθαι Σωπάτρῳ τῷ φιλοσόφῳ κατ' ἐκείνου καιροῦ προσεστώτι τῆς Πλωτίνου διαδοχῆς, τὸν δὲ ἀποσημασθαι μηδένα καθαρῶν εἶναι τῶν τοιούτων ἀμαρτημάτων, ἀδημονοῦντα δὲ τὸν βασιλέα ἐπὶ τῇ ἀπαγορεύσει περιτυχεῖν ἐπισκόποις, οἳ μετανοοῦν καὶ βαπτίσματι ὑπέσχητο πάσης αὐτὸν ἀμαρτίας καθάρειν, ἡσθῆναι τε τούτοις κατὰ σκοπὸν ἐρηκόσι καὶ θαυμάσαι τὸ δόγμα καὶ Χριστιανὸν γενέσθαι καὶ τοὺς ἀρχομένους ἐπὶ τοῦτο ἀγαγεῖν. in Caesaribus Iuliani locus est simile quid indicans, in quo Constantinus ad Luxuriam ducitur, ἵνα καὶ τὸν υἱὸν εὐρῶν ἀναστρεφόμενον καὶ προσαγορεύοντα πᾶσιν ὅστις φθορεὺς, ὅστις μαιφόνος, ὅστις ἐναγῆς καὶ βδελυρὸς, ἕτω θαρρῶν ἀποφανῶ γὰρ αὐτὸν τούτῳ τῷ ὕδατι λούσας αὐτίκα καθάρων. κἂν πάλιν ἔνοχος τοῖς αὐτοῖς γένηται, δάσω τὸ σιῆθος πλήξαντι καὶ τὴν κεφαλὴν πατάξαντι καθαρῶ γενέσθαι" (cf. Zosim. 4 59). haec autem ex Zosimo sumpta esse nequeunt utpote scriptore multo seriore: intercedit etiam diversitas narrationis. Zosimus quidem flamines aditos lustrationis causa et Aegyptium quendam imperatori religionis novae adsciscendae auctorem exstitisse scribit, Sozomenus vero episcopos nominat et pro flaminibus Sopatrum philosophum. itaque in Zosinum haec una reprehensio cadit, quod rem non satis diligenter exploratam, quamvis specie veram pro vera repetiit.

p. 95 v. 18. in animo habere videtur ludos Capitolinos, in quibus triplex certamen erat, musicum equestre gymnium.

ib. v. 17. mutatae sedis causas produnt scriptores diversas, plerasque improbables, veluti caeli salubris desiderium, delectationis studium, oraculi admonitionem, aut ambitionem, quae fortasse verissima est: quam autem ipse causam urbis novae condendae sibi fuisse refert (l. 7 de navicular. c. Theod.), deo iubente id factum, ea haud dubie minime vera putanda est. po-

tuere tamen acerba in imperatorem iactata, secundum alias causas potiores, eum impellere ut aliam sibi sedem quaereret. audivisse eum male apud Romanos vel Libanii locus or. 1 p. 12 ed. Morelli indicio esse potest: (Constantinus) εὐδοκιμῶν τῶ τῶν Ῥωμαίων δῆμον ἐνεγκεῖν ἀγροικισάμενόν τι ῥῆμα· τὰ μὲν γὰρ εὐ ποιῶν ἤνεγκεν.

p. 96 v. 2. si fides Zonarae est 13 3, sedem suam imperator Sardicam Sigeum vel Chalcedonem facturus, cognitis Byzantii opportunitatibus et commodis, mutato consilio Byzantium urbem imperii sedem fecit.

ib. v. 3. de situ et regione circumiacente urbis Byzantii cf. Polyb. 38—44, et de urbe Herodian. 3 init.

ib. v. 8. Severus balneum Zeuxippi exstruxit, de quo vid. l. 52 c. Th. de oper. publico. et ibi citatos. Ritter. cf. Zosimi 1 8 et Suidas v. *Severus*.

ib. v. 13. vid. l. ult. de calcis coctor. Sylb. ad oram edit. suae *Νεώριον*, ubi porta *νεωρίου*, nunc Hebraea. Ritter.

ib. v. 17. quod forum Zonaras vulgo *πλακατὸν* vocari dicit, quippe quod esset *πλαξὶ λιθίνοις κατεστρωμένον*. *Edii. Oxon.*

ib. v. 18. *στοαῖς διστεγέσι*. vid. l. 52 de oper. publ. Ritter.

ib. v. 19. Proconnesio marmore. *Προικόννησος* insula Propontidis *πόλιν ἔχουσα καὶ μέταλλον μέγα λευκοῦ λίθου σφόδρα ἐπαινούμενον*. Strabo 13. adde Plin. 5 extr. qui etiam Proconnesum scribit sine diphthongo. *Cellar.*

ib. v. 21. vid. l. 11. 12 cod. Th. de ann. civ. Ritter.

p. 97 v. 2. vide ad illustrationem huius capituli Codinum de originibus Constant. init. Ritter.

ib. v. 14. vid. Comm. ad l. 1 de oper. publ. Ritter.

ib. v. 19. fortunae simulacrum. vid. Spanhem. ad Iuliani Orat. 1 p. 31. Themist. Orat. 3 p. 42. Codin. Orig. Constant. p. 24. 162.

ib. v. 20. indicante Anonymo Bianconii p. 128 viri dignitate ac nobilitate conspicuis, quos Roma et aliis locis ad novam urbem imperator evocaverat, aedificia magna sunt exstructa.

ib. v. 21. quanquam copias non eduxit Constantinus, fuga tamen et castrorum vallo quaesisse salutem a Zosimo traditur, cuius narrationis, aliorum testimoniis quoque adversantis, obscuritatem aliquo dispellit modo interpretatio Ritteri (ad *Guthrii Hist. Univ.* t. 5 p. 1 p. 5 not. f), qui non proelium sed nocturnum impetum a barbaris factum et partem praetorianorum (*τῆς δυνάμεως*) caesam fuisse putat.

p. 98 v. 4. vid. l. 1 de excusat. artific. Ritter.

ib. v. 5. haec imperatoris liberalitas publica observata quoque est ab aliis. in his Socrates 2 13 octo myriades *σίτων* distributas quotidie fuisse scribit, quod de pane, non de modio

interpretandum videtur. auctore Anonymo Bianconii p. 127 non modo panis distributus est, quem *palatinum*, hoc est in palatio confectum, vocabant, sed etiam viritum caro vinum et animalia. *R.* de perniciosa hac Constantini largitione, qua desidiosam et seditiosam plebeculam aluit, cf. Eunap. Vit. Soph. p. 41 in Aedesio. *H.*

p. 98 v. 7. *διελύετο.* cf. Themist. or. 3 p. 47.

ib. v. 13. de praefectura praet. atque eius circa annonam cura vid. Constantini Porphyrogen. Themat. l. 1 Them. 2. *Ritter.*

ib. ἀρχὴ δευτέρα. vid. Eunap. in Proaeres. p. 150. adde Comm. ad l. 3 ad legem Corn. de sicar. num. 9. *Ritter.*

p. 99 v. 7. vid. Comm. ad l. 9 cod. Th. extraord. *Ritter.*

ib. v. 11. suppeditat hic locus Zosimi cum Notitia Dignitatum utriusque imperii omnia quae de praefectorum praetorio magistratu per Constantinum mutato nobis ex antiquitate innotuerunt. primum Augustus constituendo duos ex ordine equestri praefectos, qui rei militaris curam haberent, hunc magistratum in rem publicam introduxit. sequentes imperatores ad Commodum usque, servato Augusti instituto, etiam numerum praefectorum praet. servarunt, donec Commodus, ut rei publicae curis liberatus voluptatibus suis magis posset vacare, tres constituit praefectos, quibus rei tum militaris tum civilis cura commissa est. postea pro tempore et necessitate modo pauciores modo plures creati sunt, donec Constantinus iis penitus novandis animum adiecit. vid. Guther. de Offic. Dom. Aug. et Pancirollus in Comm. ad Notit. imperii, ex quo provinciarum nomina accuratius indicata et ordine disposita huc transferre et cum Zosimeis comparare haud pigebit.

- I. *Praefectus praetorio per Orientem* praeerat quinque dioecesibus. *I. Orientis* erant provinciae xv: 1. Palaestina, 2. Phoenice, 3. Syria, 4. Cilicia, 5. Cyprus, 6. Arabia, 7. Isauria, 8. Palaestina salutaris, 9. Palaestina secunda, 10. Phoenice Libani, 11. Euphratensis, 12. Syria salutaris, 13. Osrhoene, 14. Mesopotamia, 15. Cilicia secunda. *II. Aegypti* vi: 1. Libya superior, 2. Libya inferior, 3. Thebais, 4. Aegyptus, 5. Arcadia, 6. Augustanica. *III. Asianae* x: 1. Pamphylia, 2. Hellespontus, 3. Lydia, 4. Pisidia, 5. Lycaonia, 6. Phrygia Pacatiana, 7. Phrygia salutaris, 8. Lycia, 9. Caria, 10. insulae. *IV. Ponticae* xi: 1. Galatia, 2. Bithynia, 3. Honorias, 4. Cappadocia prima, 5. Cappadocia secunda, 6. Paphlagonia, 7. Pontus Polemoniacus, 8. Hellespontus, 9. Armenia prima, 10. Armenia secunda, 11. Galatia salutaris. *V. Thraciae* vi: 1. Europa, 2. Thracia, 3. Haemi montis Rhodope, 4. Moesia secunda, 5. Scythia, 6. officium viri illustris.

Sub imperio praef. praet. Orientis erant 1) praeconsul Asiae cum praesidibus II. 2) comes Orientis cum XV pr. 3) praefectus Augustalis cum XL. 4) tres vicarii, a) Asiae cum III praesidibus, b) Ponticae cum XI, c) Thraciae cum VI. erant igitur cum proconsule Asiae XLIX rectores provinciarum.

II. *Praefectus praetorio Illyrici Orientalis* habebat dioeceses II, I. *Macedoniam*, cuius provinciae erant VI: 1. Achaia, 2. Macedonia, 3. Thessalia, 4. Creta, 5. Epirus vetus, 6. Epirus nova et pars Macedoniae salutaris. II. *Daciam*, provinciae eius V: 1. Dacia mediterranea, 2. Dacia ripensis, 3. Moesia prima et secunda, 4. Dardania, 5. Praevalitana et pars Macedoniae.

Praefecto pr. Illyrici suberant 1) proconsul Achaiae, 2) vicarii duo, Macedoniae cum VI provinciis et Daciae cum V.

III. *Praefectus praetorio Italiae*, ad quem pertinebant dioeceses III, I. *Italia*, cuius provinciae erant XVII: 1. Venetia, 2. Aemilia, 3. Liguria, 4. Flaminia et Picenum annonarium, 5. Tuscia et Umbria, 6. Picenum suburbicarium, 7. Campania, 8. Sicilia, 9. Apulia et Calabria, 10. Lucania et Bruttii, 11. Alpes Cottiae, 12. Rhaetia prima, 13. Rhaetia secunda, 14. Samnium, 15. Valeria, 16. Sardinia, 17. Corsica. II. *Illyrici* provinciae VI: 1. Pannonia secunda, 2. Savia, 3. Dalmatia, 4. Pannonia prima, 5. Noricum mediterraneum, 6. Noricum Ripense. III. *Africae* provinciae VI: 1. Byzacium, 2. Numidia, 3. Mauritania Sitifensis, 4. Mauritania Caesariensis, 5. Tripolis, 6. Africa cum proconsule.

IV. *Praefectus praetorio Galliarum*, qui regebat dioeceses III, I. *Hispaniam*, cuius provinciae VII: 1. Baetica, 2. Lusitania, 3. Gallaecia, 4. Tarraconensis, 5. Carthaginensis, 6. Tingitana, 7. Baleares. II. *Galliam*, provinciae erant XVII: 1. Viennensis, 2. Lugdunensis prima, 3. Germania prima, 4. Germania secunda, 5. Belgica prima, 6. Belgica secunda, 7. Alpes maritimae, 8. Alpes Penninae et Graiae, 9. Maxima Sequanorum, 10. Aquitania prima, 11. Aquitania secunda, 12. Novem populi, 13. Narbonensis prima, 14. Narbonensis secunda, 15. Lugdunensis secunda, 16. Lugdunensis tertia, 17. Lugdunensis Senonia. III. *Britannias*, provinciae erant V: 1. Maxima Caesariensis, 2. Valentia, 3. Britannia prima, 4. Britannia secunda, 5. Flavia Caesariensis.

p. 99 v. 15. qui olim tanquam imperatorum ad exercitum missi *legati* militibus praeerant consulares, sub Alexandri regno non amplius constituti sunt, dum *magistri militum* in eorum suc-

cedebant locum, qui non binis modo legionibus sed pluribus imperarent (Veget. 2 9) tum ordinando militi tum puniendo. abrogato praefectis praet. imperio militari, potestas magistrorum militum aucta est, et sub Theodosio creati sunt numero quini, quod barbaris undique irruentibus haud parem se imperator esse videbat. cf. Notit. imp. p. 104 8.

p. 100 v. 1. tributorum solvendorum quae fuerit ratio a Iustiniano instituta, eam in Novella 128 expositam habemus. postulabatur a provinciis singulis annuum tributum, quo continebatur praeter foeni collationem quinquagesima tritici, quadragesima hordei, et vini lardique vicesima; porro singulae chlamydes in viginti aut triginta iugera, nisi aureum pro singulis vestibus dare vellent; deinde indicta summa auri. in horum redituum publicorum numero sunt etiam capitatio vectigalia portoria salinae.

ib. v. 15. Diocletianus quanquam non primus fuit qui finium imperii adversus hostium incursiones tutandorum castellis munitis et curam haberet, eam tamen superioribus imperatoribus intentiorem adhibuisse et omni finium parti prospexisse videtur; id quod Suidas, fortasse ex Eunapii auctoritate, satis diserte dixit, voc. ἐσχατιά: ὁ Διοκλητιανὸς λόγον ποιούμενος τῶν πραγμάτων, εἰρήθη δεῖν καὶ δυνάμειν ἀρκούσαις, ἐκάστην ἐσχατίαν ὀχυρώσαι καὶ φρούρια ποιῆσαι. cf. Eumenii Paneg. pro scholis Augustoduni, sub finem.

ib. v. 21. in propatulo est. Zosimi sententiam esse, Constantinum non omnes omnino copias limitaneas, sed partem modo earum a limitibus abduxisse; quare iniqui sunt qui, quod aliunde fines imperii non omni praesidio militum fuisse nudatas constat, Zosimo quasi dicenti contrarium derogare fidem audent. illud vero rectius monent, non omnem Constantino limitum curam omissam, sed pluribus ab eo locis castra posita fuisse. Victor. Caes. 41, Procop. de aed. 7 4. quamvis autem finium praesidio institutis iis provisum sit, non ideo falsa sunt quae de copiis a limitibus deportatis Zosimus scripsit; quare nec opus erit ad firmandam fidem eius commemorare quae ex Anonymo Valesii Spanhemius (ad Iulianum p. 63) affert, Gothos, cum Constantinus Thessalonicae esset, per neglectos limites erupisse et vastata Thracia ac Moesia praedas agere coepisse. neque id tam Constantini ipsius incuria quam militum socordia et ignavia factum videtur, quia ipse imperator lege (l. 1 c. Th. de re militari) iis militibus, qui facultatem barbaris depredationis dederint, supplicii periculum minitatus est. castellis adversus barbarorum in fines Romanos impetus extruendis et firmandis operam dare potuit imperator, et nihilominus deportare inde copiarum partem in regiones mediterraneas atque per urbes dispergere. copias abductas fuisse palatinas docet Godofred. Parat. c. Th. de

re milit. 7 l. 18 tit. 1, et 8 l. 10 tit. 1. alteram vero Zosimi querimoniam, milites a limitibus deductos urbibus, in quibus essent, molestos fuisse et disciplinam otio et luxuria corruptam, Libanius (assid. p. 108) confirmare videtur, qui milites tradit in urbibus et agris dissolute vixisse. quantae fuerint copiarum Romanarum sub Constantini filiis corruptelae, testis maxime idoneus docet Ammianus 22 4: *quibus tam maculosis accessere flagitia disciplinae castrensium, cum miles cantilenas meditaretur pro iubilo molliores, et non saxum erat, ut antehac, armato cubile, sed pluma et flexiles lectuli et graviora gladiis pocula; testa enim bibere iam pudebat, et quaerebantur aedes marmoreae, cum scriptum sit in antiquitatibus Spartanum militem coercitum acriter, quod procinctus tempore ausus sit videri sibi sub tecto. adeo autem ferox erat in suos illis temporibus miles et rapax, ignavus vero in hostes et fractus, ut per ambitionem otiumque ipibus parvas auri et lapillorum varietates discernent scientissime.* Valente regnante res militaris haud meliore condicione fuit: nam Themistius (or. 10 p. 136 ed. Harduini) haec tradit: (Valens) τῶν φρουρίων τὰ μὲν ὑποκόμῃσεν ἐκ καινῆς, τὰ δὲ ἀνέστησε κατατετριμμένα, τοῖς δὲ προσέθηκε τὸ ἐνδόν ὕψους μὲν ἢ χθαμαλώτερον ἦν, πάχους δὲ ὅπου τούτου προσέδει, ὕδατος δὲ ἀφθονίαν ἢ ταυτὴ πρότερον ἐπιέζετο, τροφῶν δὲ θησαυροὺς ἀπανταχοῦ καὶ λιμένας τῆς γειτνιώσεως θαλάσσης καὶ στρατιώτας ἐκ καταλόγου καὶ φρουροὺς τὸν ἀριθμὸν οὐ ψευδομένους καὶ ὄπλα καὶ βέλη καὶ μηχανήματα, ἅπαντα εἰς τὸ ἔσχατον ἐξητασμένα· τῶς μὲν γὰρ ἐκ τῆς περὶ τὰς φρουρὰς ὀλιγωρήσεως ἐπεπιστεύκεσαν οἱ πολέμιοι ἐπ' αὐτοῖς ἀτέχνως κεῖσθαι καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην, δρῶντες τοὺς μὲν στρατιώτας οὐ μόνον ἀνόπλους, ἀλλὰ καὶ ἀχίταντας τοὺς πολλοὺς καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς σώμασι καταπεπλεκότας, φρουράρχας δὲ καὶ τῶν ἀνδραπόδων καπήλους, οἷς τοῦτο μόνον ἔργον προσέκειτο, πλεῖστα μὲν ἀνήσασθαι, πλεῖστα δὲ καὶ ἀπεμπολῆσαι, τῶν φυλακῶν δὲ ἐλαττοῦσθαι τὸν ἀριθμὸν, ὅπως ἂν γένοιτο κέρδος αὐτοῖς ἢ μισθοφορὰ τῶν ἐκλειπόντων, τὰυτὰ δὲ τὰ φρούρια κατεργηκότα, γυμνὰ καὶ ἀνδρώπων καὶ ὄπλων.

p. 101 v. 7. non una, ut Zosimi videntur innuere verba, Caesar uterque factus est, sed decennio interposito, Constantius a. 323 sive 324, Constans a. 333. cf. Tillemont. t. 4 p. 645 et 657.

p. 102 v. 5. Erythraeam, ab urbe Phrygiae nomen sortitam, eandem credit Gallaeus (ad Oracul. Sibyll. diss. 1 c. 6 p. 113) cum Cumana Sibylla, diversam autem a Phaëno, cui posteriori adstipulatur Tzetzes Chil. 9. is Phaënam appellat, quam alii Φαεννώ et Pausanias Φαεννίδα, regis cuiusdam Chaonii filiam, quae olim fatidica fuerat. R. lectionem Φαελλώ corruptam esse dubitare non licebit. nota satis est Φαεννώ, vel ut Pausanias, Φαεννίς. ex quo etiam constat Phaëno vixisse

Antiocho post captum Demetrium in regno Syriae constituto, id quod de Antiocho Sidete erit accipiendum, Demetrio a Parthis capto ante C. n. 141. convenit fere tempus h. l. a Zosimo notatum. nam Nicomedes Philopator patri successit Prusiae 2 Venatori ante C. n. 149, cuius insidias sibi factas ultus est filius auxilio Attali Philadelphi, regis Pergamenorum. exposuit rem docte Freinshem. Supplem. Livii lib. 50. alio tamen loco Pausanias ipse sua vineta caedit, c. 15 p. 833, ubi Gallorum in Asiam traiectum a Phaennide *aetate una, antequam res gereretur*, praedictam narrat, carmine quoque apposito: atqui factus ille traiectus sub annum ante C. n. 275 Nicomede Bithyniae rege conciliante. ad illa tamen tempora versus ab ipso laudatos respicere dubitari nequit. ut adeo in hoc quoque vate factum videas, ut nomini claro tribuerentur alia, aetate et auctoritate diversa. ceterum vss. c. 37 ex diversis diversorum temporum vaticiniis in unum congestis, iisque varie interpolatis, constare videntur. priores oraculum Nicomedi datum exhibent: est is *rex Thracum*, h. Bithynorum stirpis Thracicae. consilia ille agitabat in Byzantium: sed suo cum exitio, verum in his verss. priora ad antiquiorem Nicomedem spectare suspicor. in seqq. *lupi* sunt Romani. *H.*

p. 104 v. 1. apud Iulianum (in Caesar. p. 335), qui acerbè Constantinum exagitat, Mercurio, quaerenti ex eo quae fuerint sibi bona exoptabilia et expetita, respondet imperator: *πολλὰ κτησάμενον πολλά χαρίσασθαι, ταῖς τε ἐπιθυμίαις ταῖς ἑαυτοῦ καὶ ταῖς τῶν φίλων ὑπουργοῦντα*. Ammianus 16 8: *proximorum fauces aperuit primus omnium Constantinus*.

ib. v. 6. quae de chrysargyro aliisque tributis per Constantinum impositis Zosimus dixit, cum ea ipsius sola fide nitantur, semper eam cavillandi facultas suppetet, praesertim cum in ea re ab erroribus sibi non satis auctor caverit. iam impugnavit eius auctoritatem Evagrius (Hist. Eccl. 3 39 — 42), licet ipse meliora non doceat. non immerito tamen Zosimus notam subit, primum quod meretricibus etiam chrysargyrum solvendum fuisse tradit: nam tributum *πορνικόν*, a mulierculis pudicitiam prostituentibus conferendum, cum collatione lustrali, ex qua chrysargyrum ortum est, confuderunt tum Zosimus tum alii, Zonaras Cedrenus et ipse Evagrius in nostrum insurgens. deinde chrysargyrum non quadriennio quoque sed quinquennio petendum fuit, quem quidem dissensum ingeniosa aliqua interpretatione Pagius (in diss. hypatica) ita tollere allaboravit, ut aut Constantinum intervallo solutionis tributi coangustato quinquennale mutasse tempus statuatur, aut *τετραετηρικόν* lustrum eadem qua olympias intelligitur ratione interpretetur; quae quamvis quattuor modo annorum spatium comprehendat, lustrum tamen vocatur. denique manifeste Zosimus labitur, auctorem istius

tributi Constantinum prodens, quia iam Severi imperatoris aetate illud occurrit. quid igitur fuit quod innovaret Constantinus in tributorum ratione? forsitan maior eius fuit in iis exigendis severitas, et cives gravius quam unquam antea vexati sunt. saltem Libanius (or. contra Florentinum p. 427) huic opinioni patrocinator. λεγέσθω τοίνυν και τὸ ἄλλα πάντα νενικηκός· τοῦτο δ' ἔστιν ὁ ἀφόρητος φόρος, ἄργυρος και χρυσός, φερίτειν προσιοῦσας ποιῶν τὰς δεινὰς πεντηρίδας. ὄνομα μὲν γὰρ εὐπρεπὲς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων τῷ πόρῳ τούτῳ, τῇ θαλάττῃ δὲ ἱκείωνων εἰς διάδοσιν χρωμένων, οἷς μόλις ἄρτου προσφέρουσιν αἱ χεῖρες, ἀπόλλυνται, διαφεύγει δὲ οὐδὲ νευρογράφος, οὗς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς οὐρανὸν αἴροντας, ὁμνύοντας μὲν ἐν τῇ αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσι· οὐ μὴν τοῦτό γε αὐτοὺς ἀπαλλάττει τῶν ἐγκωμίων και ὑλακτούντων και μόνον οὐ δακόντων. οὗτος ὁ καιρὸς πλεῖω τὴν δουλείαν καθίστησιν, ἐκβάλλων ἑλευθερίας τοὺς ἀπὸ τῶν γονέων παλουμένους, οὐχ ἵνα αὐτοῖς δέξηται τὴν τιμὴν τὸ κιβώτιον, ἀλλ' ἵνα αὐτὴν ἴδωσιν εἰς τὴν τοῦ κατεπελγοντος δεξιᾶν ἐρχομένην.

p. 105 v. 2. *follis* erat vel summa et collectio pecuniae vel certa aliqua pecunia constituta. *follis maioris pretii* aequabat tres libras et semis, minus duobus denariis argenti, vel 17½ solidos; *follis minoris pretii* comprehendebat tres nummos, *follis minimi pretii* duo minuta denarii. vid. Baron. Annal. t. 3 p. 235. cf. Comm. ad l. 6 c. Th. de praetor.

VI. CONSTANTIUS (l. 2 c. 39—55).

Idem auctor et dux, qui in vita Constantini, hic Zosimi fuit. in scriptoribus, qui res Constantii cum Zosimo tradiderunt, praestat Ammianus auctoritate. laborant in hac parte pauca modo loca aut malae fidei suspicione aut omissae diligentiae vitiis; eminet prae ceteris scriptoribus industria et cura Zosimi in rebus Magnentii tradendis, quas, si ultima excipias, aliquanto uberius quam reliqui scriptores explicuit.

p. 105 v. 13. quibus ante provinciis praefuerat Constantius Chlorus, eae Constantino obtigerunt, Gallia Hispania et Britannia (Victor. ep. 41), Constantio Oriens, id est, Asia Syria et Aegyptus (Euseb. Constant. 4 51, Eunap. Aedes.), Constanti Illyricum Italia et Africa (Euseb. l. c. of. Constant. Porphyrog. Them. lib. 2 them. 9).

ib. v. 17. Καρχηδόνα. vid. Comm. l. 18 c. Th. de bon. praesc. Ritter.

ib. v. 19. ad Iulii Dalmatii, qui anno 335 Caesar dictus erat, imperium pertinebat Thracia cum parte Illyrici, scilicet Macedonia et Aohala (Anonym. Vales. of. Prosopogr. cod. Th.). Iulius Constantius, Constantini magni frater, non provinciis et imperio, sed dignitate patricii et nobilissimi erat ornatus.

p. 105 v. 20. Flavius Claudius Annaballianus, Dalmatii Caesaris frater, postquam ab anno 335 datum sibi a Constantino Ponti et Armeniae regnum per duos annos tenuerat, morte violenta periit.

ib. v. 21. *νοβελισσιμον*. Godofr. ad l. ult. de lustr. collat. Ritter.

p. 106 v. 1. quae in Pannonia facta est, testante Iuliano (Iulian. Or. 1 p. 33), inter filios Constantini nova regni partitio, etsi eam cum Tillemontio (t. 4 p. 666) diversam ab ea quam pater fecerat credere velimus, fortasse tamen in provinciis modo occisorum Annaballiani et Dalmatii distribuendis versabatur.

ib. v. 6. vid. Prosopogr. cod. Th. et Godofr. ad Libanii Orationes, qui omnes a Constantio occisos memorat. Ritter. cf. Iuliani Epist. ad Atheniens. p. 270. foeda Constantii in sanguinem necessariorum crudelitas et iuris divini humanique contemptus testibus locupletissimis confirmata, Zosimique adeo testimonium extra dubitationem positum est.

ib. v. 7. Optatus cos. fuit a. 334, sed sine dubio alius ab hoc, quia Zosimus consularem honorem non tacuisset. Ritter.

ib. v. 8. vid. Pancirolli ad Notit. Imp. t. 7 p. 1345 Thes. Graev.

ib. v. 12. Eunapio auctore (in Aedes. p. 34 ed. Commelin.) Sopater in regia Constantini, a quo magno habitus est honore, inimicorum fraude periit, qui apud imperatorem stimulati invidia factum artibus eius esse insimularant, ut deficiente austro naves frumentariae ex Aegypto venientes portum intrare non possent. de Ablabio praef. Pr., quem Eunapius omnium malorum auctorem edit, vid. Prosopogr. cod. Th.

ib. v. 15. Eusebius (Vit. Constant. 4 68) fraudem imperatoris tacens, milites ait vociferatos nolle se cuiusquam nisi filiorum Constantini imperium.

p. 107 v. 3. cuius Constantius criminis a Zosimo arguitur, id fratris fuit, ut ceteri scriptores testantur omnes, in quibus Zonaras, qui et copiosius rem et ad fidem propius tradidit, Constantinum simultatum auctorem primumque aggressorem dicit. cupidus enim regni alieni, provincias fratris occupandi spe, fines eius hostiliter ingressus est, verum re male gesta adversus Constantis duces ipse insidiis circumventus ac trucidatus est. Zosimus quidem, nominis fortasse similitudine deceptus et in errorem inductus, Constanti tribuit noxam cuius insimulandus Constantinus erat, nec ille adeo in falsi crimen cum Rittero (ad Guthrium t. 5 p. 15) vocandus.

ib. v. 6. Aurel. Victor: *quarum gentium obsides, pretio quaesitos, pueros venustiores, quod cultius habuerat, libidine eiusmodi arsisse pro certo habetur*. cf. Zonaras 13 6. Ammian. 16 7.

p. 107 v. 12. vid. Comm. leg. 1 de immun. concess. quae huic Marcellino inscribitur. *Ritter*.

p. 108 v. 9. *Μαγνέντιον*. vid. Comm. ad l. 5 c. Th. de paganis. *Ritter*.

ib. v. 13. Constantis necem, narrationibus, ut ex Zonara 13 6 patet, per scriptores variatam diverseque traditam, num Gaiso perpetraverit, locus Libanii (or. 6 p. 110 ed. Bongiovan-
nii) dubium facit.

ib. v. 16. in occupatis per Magnentium provinciis Africa quoque apud Eutropium et Socratem numeratur.

ib. v. 20. Socrates Hist. Eccles. 2 32 (quem ad verbum sequitur Sozomenus 4-7) Mursam vocat *φορούριον τῶν Γαλλιῶν*, Galliae castellum. Stephanus Byzantinus *Μύρσα πόλις Ἰωνίας, κτίσμα Ἀδριανοῦ*. ex Zosimo Stephanus corrigendus et *Παιωνίας* pro *Ἰωνίας* scribendum: Socrates autem falsus est, ut itidem ex nostro clarum. nec audiendi qui aliam Galliae, aliam Pannoniae Mursam statuunt. haec *Scaligeri* verba adnotavit *Cellarius*.

ib. v. 19. quanquam in declaranda per Vetranionem imperii ratione dissentire scriptores videntur, dum Zosimus militum eum suffragiis imperatorem factum tradit, Iulianus (or. 1 p. 47) per Constantium ipsum, ut haberet scilicet quem Magnentii incursionem opponeret, et Philostorgius per Constantiam sororem imperatoris diademate misso, dissensus tamen ille nullus erit, dummodo primum a Vetranione vere affectatum imperium statuamus, postea autem cum tyrannidem iam occupatam teneret, per Constantium, ne cum duobus sibi tyrannis societate coniunctis dimicandum foret, potestatem eius ad speciem fuisse confirmatam. cui quidem rei ipse fraudis exitus et Vetranionis deiectio ab imperio satis respondet.

ib. v. 23. laxamentum tamen Constantio dedit, quod Sappori ad Massagetas, incursantes Persarum fines, bellum vertendum erat, Zonar. 13 p. 11.

p. 109 v. 6. Aurelio Vict. c. 42 teste, Nepotianus, qui prave apud eum Potentianus scribitur, occupata tyrannide armatam gladiatorum manum habuit, et caede multa in cives edita urbem ipsam tenuit.

p. 110 v. 1. frequentes inter Magnentium Vetranionem et Constantium legationes, a Zosimo confuse et perturbate traditas, Tillemontius studiose explicat.

ib. v. 3. *εἰς ταύτό*. ad Naissum, Hieronymo in Chronico teste. *Cellar*.

ib. v. 8. monente ad Guthrium Rittero, non generis dignitas, sed auctoritas, quod imperii gesti annis praeiret, priorem dicendi locum dedit.

ib. v. 15. fidem habebimus maiorem Iuliano (or. 1 p. 30 ibi Spanh.), qui non militum vi et impetu Vetranionem deie-

ctum et purpura spoliatum dicit, sed insignibus imperii depositis sponte regno cessisse, cum clamore militum, ipsius nomine non audito, imperator solus Constantius salutatus esset. fraude Constantium usum esse, cuius Zosimus eum insinuat, manifestum fit tum ex ipsius rei natura tum testimoniis Aurelii c. 42. nam Iulianus et Themistius, qui facundiae, quae in Constantio fuit, mutata militum studia tribuunt, panegyricum agunt.

p. 110 v. 18. *κατὰ Βιθυνίαν*. Prusae nempe. Zonaras. *Cellar.*

ib. χρόνον. Zonaras *ἔξ ἐνιαυτούς*. *Cellar.*

p. 111 v. 11. Decentium vocat Victor epit. c. 42 *consanguineum*, alii fratrem *Magnentii*.

ib. v. 12. haec verba *ἐν Παιονίαις* aut parum accurate a Zosimo sunt posita, aut *de finibus Pannoniae*, non de Pannoniae mediterraneis intelligenda. nam capitis sequentis demum initio in Pannoniam contendisse Magnentius dicitur. *R.* turbata haec Zosimi est narratio etiam locorum situ. si ad Mursam iam perventum erat, Siscia Magnentio a tergo esse debuit; eum itaque retro cessisse necesse est, misso nuntio, qui simularet se Sisciae campos petere, ut in iis configeret. in medio itinere Adriae angustiae fuisse debent. *H.*

p. 112 v. 5. *Ποσειδίου*] corrigendum erat *Πετοβίου*. est *Petobio* s. *Petovio* et *Poetovio*, nobilis urbs ad Dravum, nunc *Pettau* Styriae, cuius campi etiamnum nobiles sunt. de Cio Moesiae inferioris urbe cogitare non licet. *H.*

ib. v. 13. *Φίλιππον*. vid. Prosopogr. cod. Theodos. *Ritter.*

p. 113 v. 7. transalpinae provinciae a Zosimo dicuntur Gallia Hispania et Britannia, quas omnes concedere tyranno, etsi Zonaras 12 8 Galliam tantum nominat, literis per Philippum ad eum missis Constantium voluisse facile credimus, quia Galliam possidens non modo reliquis provinciis transalpinis gravis esse accola, sed eos minore etiam negotio invadere atque occupare quam imperator tueri poterat.

p. 115 v. 21. *Τιτιανός*. vide alium in Prosopographia. *Ritter.*

p. 116 v. 9. *Σισκίαν*. Iulianus or. 1. 2. transierat ante Silvanus, relicto Magnentio, ad Constantii partes.

p. 117 v. 23. de pugna ad Mursam cf. Iulian. or. 2, Zonar. 14 9.

p. 118 v. 20. pertinaciam Magnentii in pugnando Zonaras quoque testatur, Iulianus vero (or. 1 et 2) oratorum, uti par est credere, adulatorio more, fugam tyranni primo iam concursu captam increpat.

ib. v. 22. *τάγμα τῶν Ἀβούλων*. occurrunt numeri Abulcorum etiam in Notitia dignit. utr. imp. in Gallia et Britannia. sed nihil aliunde de iis constat. *H.*

p. 120 v. 7. ut sartam praestemus ultimam partem narrationis de Magnentio, a Zosimo nimis leviter traditam, ex Iuliano (or. 1 et 2) haec addi consultum est visum. anno 351 proelio ad Mursam victus Magnentius cum fuga Italiam petisset, Constantio non instante, anno insequenti Italiam reliquit, et Alpihus munitis Aquileiae voluptatibus deditus vixit. postquam vero nuntiatum erat a Constantii copiis, quae vere ineunte adversus eum tendere coeperant, captum esse in Alpihus castellum, excitus ex hac urbe signis cum hoste collatis ad urbem Patavinum primum fortuna secunda confligit, mox autem inclinato in adversarios proelii eventu fusus et fugatus in Galliam evasit, ubi crudeliter in incolas saeviit. classis interim Constantii missa ad occupandam Africam et Carthaginem, alia in Siciliam et Hispaniam. anno 353 proelio ad Alpes Cottias commisso per duces Constantii superatus Magnentius, Lugduni, quo se receperat fuga, cum milites eum, ut memoriae proditum est a Victore et Eutropio, hosti per proditionem tradere molirentur, spe omni abscissa mortem sibi conscivit.

ib. v. 8. illustrabis totam seriem historicam et alia huc pertinentia ex Comm. l. 2 c. Th. de indulg. crim. et legg. ibi. cit. 5 de pag. 5 de infirm. his, quae sub tyrannis. Ritter.

ib. v. 10. de Laetis Marcellin. 16 11 p. 148, ibique Valesius. adde etiam Comm. ad l. 9 de censor. Ritter. add. Eumen. Paneg. Constant. c. extr. ubi *Laetus postliminio restitutus*, iam emendatum a Valesio, neglectum esse in edit. nupera aegre ferimus.

ib. v. 15. nunc quidem non exstant, quod sciam, scriptores vetusti, in quibus praeclare facta Magnentii celebrata sint; ut adeo inde colligendum sit quaedam ad hanc historiam pertinentia scripta iniquitate temporum intercepta esse. intelligimus quoque ex h. l. Zosimum sive Eunapium scriptorum, quos secuti sint, auctoritatem non temere sed iudicio probasse.

p. 121 v. 9. Ammian. 14 35: *principem locum, si qua patuisset copia, affectabat.* imprudenter crudeliterque facta Galli neque Ammianus tacet neque Iulianus ipse diffitetur, quamvis excusando fratrem mitigare atque amoliri ab eo culpam studeat; quare Zosimus, etsi a studio et favore in fratrem Iuliani forte vacuus, a reprehensione tamen incuriae et neglectus vix liberari potest. ceterum admodum probabile fit ab delatoribus et sycophantis, qui Constantio ut adularentur crimina in Gallum cumulabant, multa in maius esse aucta.

ib. v. 11. Hallucinari Zosimus videtur, qui Galli Caesaris caedem Dynamio adscribat. Silvanum enim, non Gallum is calumnia perculit. Valesius. omissas a Zosimo res novas per Silvanum motas apud Ammianum 15 5 legesis.

p. 121 v. 16. Mediolanum ad imperatorem arcessitus Gal-
lus, cum adhuc in itinere esset et Petobionem oppidum Nori-
corum venisset, a Barbatione comite domesticorum Polam ad
Istriam ductus, causa non audita, abscissa cervice necatur.

VII. CONSTANTIUS ET IULIANUS (l. 3 c. 1—30).

Huius libri priora capita Constantii et Iuliani historiam et
temporis et rerum vinculo cum superioribus coniunctam compre-
hendunt, utramque factorum memorandorum copia refertam,
quamvis praeclare facta Iuliani uberius et curiosius memorata
sint, cum in hac parte tum in altera, quae a capite undecimo res
ab eo post mortem Constantii in imperio gestas continet. Res
autem ipsae ibi traditae et ab Eunapio sumptae, quamvis minor
eos premat suspicio malae fidei et sugillationis aut studii laudis-
que oratione exaggeratae fictaeve, tamen ad historiam Iuliani
illustrandam minus habent utilitatis quam quae ad historiam
Constantini, siquidem et Iuliani ipsius scripta et inprimis Am-
miani habemus, nobilis historiographi et inter aequales excel-
lentissimi ac pro sua aetate admirabilis. ex quibus et ex Liba-
nio ad Zosimi errores tollendos, et supplenda quae ab eo omissa
sunt, derivari possunt plurima; his ipsis autem scriptoribus ex
Zosimo supplendis vicissim nonnulla, pauca tamen inserviunt,
veluti iter Iuliani et alia in expeditione eius Persica, copiosius
aliquantum ab eo exposita, quae forte illa sunt quae ipse c. 2 ab
aliis omissa exponere velle profitetur. sed v. ad e. l.

p. 122 v. 4. Iulianus et Libanius urbes 45 captas direptas-
que esse testantur, hic in oratione consulari ad Iulianum, ille
in epistola ad Athenienses: *πέντε που καὶ τεσσαράκοντά ἴστι
τείχη δίχα τῶν ὑργῶν καὶ τῶν ἐλασσόνων φρουρίων.* cf. Am-
mian. 16 3.

ib. v. 11. in Ammiano nusquam rei ullius memorabilis a
Gallo in Persas gestae mentio iniecta est.

p. 123 v. 10. *τεθνῆξεται.* vid. Ammian. 15 8 et praeter
Eunapii scripta Iuliani ad Athenienses epistola.

ib. v. 18. pluribus eam rem explicant Ammianus 21 16,
Iulianus orat. 7.

ib. v. 19. Iulianus ipse (ep. ad Athen.) missum se esse a
Constantio in Galliam conqueritur *οὐκ ἄρχοντα μᾶλλον τῶν ἐκείσε
στρατοπέδων ἢ τοῖς ἐκείσε στρατηγοῖς ὑπακούσαντα.*

ib. v. 22. ea res a Zosimo iusto brevius exposita est. anno
357 Constantius, Iuliano dicto ante Caesare, cum colloquii causa
cum principibus Quadorum et Sarmatarum ad Istrum profectus
amicitiam et societatem iunxisset, Chaonios et lazyges, impetu
eorum repulso, dissipavit (Iulian. ep. ad Athen. Themist. or. 4).

idem fudit anno insequenti Quados Sarmatas et Limigantes (Ammian. 17 12).

p. 124 v. 8. ex hoc loco scriptorum, qui Iuliani laudes oratione soluta et ligata celebratas reliquerint, aliquanto laetiorum aetate illa fuisse proventum discimus quam vulgo constat. innotuit enim neque poetarum, si Callistum quendam a Socrate 3 21 aequalem aetate Iuliano poetam laudatoremque eius dictum excipias, neque historicorum a Zosimo hic memoratorum ullus, qui virtutibus Iuliani praeconio exornandis operam dederit.

ib. v. 15. locus qui in manibus est, argumento esse potest, sicut alia quibus ipse usus est scripta interiere, sic nunc exstare scripta quae ab eo ignorata sunt, licet eorum notitiam ad Zosimum perferre et aetas et argumentum potuisset, veluti historias Ammiani Marcellini, quae si ei notae fuissent, non dixisset se narraturum et quasi in supplementum additurum esse ea quae ab aliis ommissa sint, si quidem Ammianus omnia a Zosimo narrata non modo attingit sed etiam longe copiosius exponit. quoniam Zosimus exactissimus est in exponenda expeditione Persica, in iis quae ab aliis ommissa esse putavit censi ab eo videtur bellum Persicum, uti et res in Gallia gestae et quae Cpoli instituta fuerunt.

p. 125 v. 4. idem Iulianus habet ep. ad Athen. *τριακοσίους ἐξήκοντά μοι δοὺς στρατιώτας εἰς τὸ τῶν Κελτῶν ἔθνος ἀνατετραμμένον ἔστειλε*. Libanius minus exacte in or. ad Iulianum: *σὺν ὀπλίταις ἑλάττωσιν ἢ τριακοσίοις*. in oratione funebri *trecentos* tantum milites, eosque nullius pretii, nominat. Ammianus 15 22 *generatim comitatu parvo suscepto* in Galliam eum profectum scribit.

ib. v. 13. *sexaginta milia* occisorum, nisi vitiosa lectio sit, omnem superant fidem, neque scriptores summae auctoritatis plus quam sex milia caesorum numerant. Ammianus 16 34: *ex Alemannis sex milia corporum numerata sunt in campo constrata*, et Libanius proxime ad eundem accedens numerum, *ἐνεκαλύπτετο μὲν τὸ πεδῖον ὀκτάνικς χιλίοις νεκροῖς*. ii qui Zosimi omnino fidem et auctoritatem sollicitant, in fraude manifesta eum hic deprehensum putant, et *μυριάδων* mutari prohibent, quoniam Zosimus levissimae auctoritatis scriptor tum comparando Iuliani et Alexandri victoriam, tum adiciendo voculas *ἄπειρον πλήθος*, satis animi consilium nudaverit, et laudibus ethnici imperatoris supra omnem modum celebrandis sese addixerit. horum argumentorum vim vanam esse videbimus, dummodo adverterimus non in numero caesorum sed in eo comparationis verti cardinem, quod sicut Alexander, ita Iulianus, parvo exercitu ingentem hostium multitudinem vicerit. subiunxit Zosimus fuga et flumine *totidem* quam proelio periisse; adeo ut bis *sexaginta milia* ab eo dicantur interfecta. quae Zosimo tribuere

velle pudor sit. non itaque me piget esse sententiae eorum quibus librariorum incusare et pro *μυριάδων* rescribere *χιλιάδων* placuit; qualem verborum permutationem scribarum oscitantia ortam alio etiam Zosimi loco (6 8) deprehendemus.

Quasdam res memorabiles Iuliani brevitatis consilio a Zosimo praeteritas paucis hic commemorare ac subiicere non incommodum videtur. anno 355 Iulianus Caesaris loco ac dignitate positus postquam Viennae in Gallia hiemem transegerat, progressus inde Augustodunum aliasque urbes, in itinere barbaros qui eum invaserant fortiter repulit, ac primum virtutis bellicae specimen edidit. anno insequenti (357) in Marcelli, qui ob ignaviam aut fraudem revocatus erat, locum successit Severus, ut penes ipsum summa rerum gerendarum esset, donec Constantius Eusebiae uxoris cohortatione et consilio victus Iuliano ipsi, qui nomen potius quam dignitatem Caesaris habuerat, omnem belli curam et administrationem commisit. spe igitur facta haud dubiae in posterum gloriae bellicae, Iulianus quidem rem praecclare adversus barbaros gessit, qui Lugdunum obsidione premebant, et urbem hostibus pulsus liberavit. Barbario autem, Rhenum transiturus, adversam expertus fortunam a barbaris cladem accepit. vid. Iulianus ep. ad Athen., Ammian. 16, Liban. or. 12.

p. 126 v. 19. haud dilucide explicuit Zosimus Iuliani in Germanos expeditiones susceptas; accuratius Ammianus (17 10 et 18) et Iulianus ipse ep. ad Athenienses. ter bellum ab eo barbaris illatum, et trajecto Rheno in ipsorum terris gestum.

ib. v. 23. pariter Iulianus apud Suidam in *χημα* ait: *πρὸς τὴν Ἐρκυλιῶν ὕλην ἐδέομεν. Cellar.*

p. 127 v. 2. lapsus errore Zosimus nomen reguli capti, et tempus quo captus fuit, perturbate tradidit. is qui proelia ad Argentoratum victus captusque rex fuit, a. C. 357, nomen non Vadomarii sed Chnodomarii habuit, et a Iuliano ad Constantium, cuius auspiciis bellum gerebat, missus est (Ammian. 16 12, Iulian. ep. ad Athen., Eunap. de Legat. et Peter Patricius Corp. Scr. Byz. p. 20). Badomarius tandem, aliquot annis interiectis, a. C. 360 in manum Iuliano iam imperatori venit et in Hispaniam abductus est. (cf. Zos. 3 9 et Eunap.).

ib. v. 20. habebant Caesarea notarios aliquot, ab Augusto tamen attributos, ut docet Zosimus in rebus Iuliani Caesaris et Ammiani 17. longe autem differunt *notarii* ab *exceptoribus*. nam notarii sunt *βασιλικοὶ ὑπογραφεῖς*, ut passim Zosimus appellat, qui in Consistorio acta excipiebant; et ita semper apud Marcellinum sumuntur. at vero exceptores sunt *ταχυγραφοί*, qui notis scribebant acta praesidum. *Valesius.*

p. 128 v. 18. erant viginti milia captivorum. Iulian. ep. ad Athen. *δισμυριάδους ἀπήτησα παρὰ τῶν βαρβάρων ὑπὲρ τὸν Πήγον ὄντας αἰχμαλώτους.*

Zosimus.

p. 129 v. 4. ὅπερ ἐστὶν ἔθνος Γαλατικόν prorsus delenda sunt, tanquam ineptum glossema; cuius simile aliud est inf. 3 9 de Parisiis: Γερμανίας δὲ αὐτῆ πολίτην. insidebant illa aetate loca circa Rheni ostia Sali. at Chamavi tum ad Rhenum progressi comneatum ex Britannia advehi solitum intercipient: Eunap. Exc. Legatt. nec enim Iulianus nunc novam rem excogitasse, sed transvectionem annonae iam ante usitatam restituere videri debet. v. Ammian. 18 2 pr. et ibi Vales. add. Ritter. ad-Guthr. hist. p. 5 t. 1 p. 51. cf. paulo post c. 6 1 et 3, ubi pro *Quadis Chamavos* legendos esse dubitari nequit. exstant adhuc Eunapii verba in Excerpt. Legatt. sub ipsum init. *H.*

ib. v. 7. Iulian. ep. ad Athen. ἑξακοσίαν νηῶν ἀνήγαγον στόλον.

ib. v. 8. hanc Britannicae annonae transvectionem Iulianus multo quam ante faciliorem reddidit. ipse ad Athen. vocat τῆ αὐτοπομπῆ παρασχῆν ἀσφαλῆ κομιδῆν. praedicat rem quoque Libanius in Orat. funebri. *Valesius.*

ib. v. 20. Σαλονατίου. cf. Iulian. ep. ad Athen., Liban. or. 12.

p. 130 v. 1. Ἰουλιανοῦ ἀπόντες. in consolatoria orat. 8 Iuliani plane aliud legitur. vide Pagiam in Critic. ad 362. *Ritter.*

ib. v. 8. Iulianus or. 1 p. 34 D ed. Spanhem. Φράγχοι καὶ Σάξονες τῶν ὀπίρ τῶν Ῥήνον καὶ τὴν ἑσπερίαν θάλατταν ἔθνῶν τὰ μαχμώτατα. cf. idem p. 56 B.

ib. v. 10. non Quadi Danubii accolae, sed *Chamavi* Saxonum gens intelligendi hoc loco sunt, postulante et situs natura et veterum scriptorum testimonio (vid. Ammian. 17 8). nec ipsius Zosimi sed librariorum culpa haec nomina inter se confusa videntur, quoniam ille ipse non ad Rhenum sed ad Istrum Quadorum gentem memoravit 3 3. observante Rittero in notis marginalibus hic locus illustratur in *der diplomatischen Nachlese von Schoettgen*, p. 5 p. 6.

ib. v. 17. Σάλλων. Marcellin. 17 8 pauca ibidem Valesius, plura Eccardus ad leg. Sal. *Ritter.*

p. 131 v. 18. Τριβίροις. vid. Comm. ad 1. 11 de Med. et Prof. late. *Ritter.*

ib. v. 21. τοῦ Καίσαρος. haeret in his editor Oxoniensis, quia non videt ante Iuliani in Galliam adventum haec accidisse.

p. 133 v. 2. de Charietone etiam Eunapitus: Χαριετῶν μὲν οὖν καὶ πρὸ τούτου φανερός τις ἦν καὶ ἀντιδόσιτος, τὸ πλεονάζοντι τοῦ δρασηρίου φοβῶν, ἀνεῖχεν ἀπὸ ληστείας ἑκπαρτας. Eunapii verba refert Suidas in ἀνεῖχε, suppresso nomine. *Valesius.*

p. 133. v. 8. τοῦ βασιλέως υἱόν. Ammianus Iulianus et Libanius de hac re tacent, et Eunapius tantum (in fragmentis) eandem tradidit. quae in hac narratione turbata sint, iam supra (p. 49) notatum est. etiam seqq. videbis copiosius apud eundem Eunapium exposita.

ib. v. 17. *Salii* inter 18 auxilia Palatina magistri militum praesentalis in Oriente connumerabantur. vid. *Pancirolli* ad Not. imp. p. 1836 in Thes. Graev. t. 7.

p. 134 v. 5. ne, quod Petav. ad Iulian. or. 1 p. 28 et Spanh. ad e. l. censent, tertia haec *Nisibis* obsidio a. 359 conficta sit non vereor. saepius obsessa urbs, sub Constantio quidem 338, 346, 350, quae postrema omnium maxime celebrata est oppugnatio. nova Persarum excursione hoc quoque anno hostilem impetum sustinuit. Zonaras 13 9 extr. etiam Nisibi frustra tentata Amidam a Persis tentatam esse testatur. peccavit Zosimus in eo quod locum e Iuliani orat. (p. 28 sq.) ad hunc annum retulit; reliqua tamen non statim respici possunt, quia a Zosimo solo narrantur. quin ille hoc potissimum habet propositum, ut interponat ea quae vulgo parum nota essent. cf. inf. ad 4 7. Lucillianum iam sup. 2 45 adversus Persas missum vidimus, et legatum ad Saporem a. 358 ap. Ammian. 17 extr. idem infra in Zosimo 3 13 male *Λουκιανός* scribitur. cf. Ammian. 23 3 f. Add. § 14 3 coll. Ammian. 24 1 p. 390. nescio an idem sit Ioviani socer 3 35 1. H.

ib. v. 10. nempe oratione prima, quae est de laudibus Constantii. tunc autem obsessam esse Nisibim Rufus affirmat. duae praes ceteris insignes obsidiones fuerunt. prior statim post Constantii obitum contigit (337), cuius meminit Hieronymus in *adulteris ad Eusebium* et Theophaues, quae duobus fere mensibus tenuit. posterior absente Constantio et in Occidentem contra tyrannos profecto, anno 350, quam Iulianus orat. 1 p. 49 et Theodoretus H. Eccl. 1 30 describit, meminit vero Zosimus. has duas obsidiones in unam conflavit Theodoretus, et Zosimi praeterea errorem secutus est in eo quod posterioris ac celeberrimae tempus pluribus annis tardius consignavit. nam obsidio, quam Iulianus exponit eo quam Zosimus et Theodoretus in animo habuerunt, anno 350 tribuenda est, antequam non modo Iulianus, sed ne Gallus quidem, eius frater, Caesar esset. *Petavius* accuratissimus haecce bellum Persicum explicat Ammianus 20 18—22. anno 358 legationes cum inter Constantium et Saporem commeassent, hic anno sequenti bello coorto Amidam et anno tertio (360) Singaram et Bezabdam expugnavit.

ib. v. 16. Iulianus ep. ad Athenienses: *πελθουσι οἱ τρι* (Pentadius, Pappus, Gaudentius, Florentinus) *τῶν Κωνσταντινῶν ἀπελίσθαι με τῶν στρατοπέδων ὁπάντων, ἵσως τι καὶ ἐπὶ τῆς ἑξαλατυκίας τῶν κατορθωμάτων κηζόμενον.*

p. 135 v. 9. quoniam Parisii non Germaniae urbs fuit, vox Γερμανίας suspecta Cellario visa, ab editore Oxoniensi, Galliam Celticam eo nomine comprehensam interpretante, probata est.

ib. v. 14. unum modo libellum memorat et Ammianus 20 7 et Iulianus ipse ep. ad Athen. ἐν τούτῳ θάρσος πολὺς ἦν περὶ πάντας τοὺς ἰδιώτας καὶ στρατιώτας, καὶ γράφει τις ἀνώνομος εἰς τὴν ἀστυγείτονα μοι πόλιν, πρὸς τοὺς Πευουλάντας τουτουσί καὶ Κελτούς.

p. 136 v. 3. Iulianus cum vespere clamore militum imperator salutatus prodire nollet, et quae ei offerebatur dignitatem detrectaret, postero die, militum postulationi et imperio potius quam precibus obsecutus, diademate capiti eius imposito summam potestatem accepit.

ib. v. 4. plane ut Ammianus 20 9: *impositus scuto pedestri et sublatus eminus populo (al. nullo) silente Augustus renuntiat.* ritum hunc ex optimo scriptore hausit Nicephorus Callist. lib. 11 de Valentiniano. *Cellar.*

ib. v. 6. διάδημα. tumultuarium ex torque militis pro tempore factum. vid. Iulianus ep. ad Athen., Ammian. 20 9, maxime Zonaras in Iuliano. *Cellar.* cum Iulianus Augustus esset appellatus, ii qui adhuc Constantii partibus addicti et Iuliano, quem viderant summae rerum impositum, infesti erant, animos militum abalienando, ut exitium ei pararent operam dabant; re autem cognita ita exarsit omnium ira, ut ab iis impetum et furem multitudinis Iulianus vix sua auctoritate prohibere posset.

ib. v. 10. secundum Ammianum 20 8 Iulianus ad imperatorem misit epistolas, quibus adiunxit unam privatim datam, qua cum acerbitate eum increpauerat. ipse Iulianus (ep. ad Athen. p. 285 6) communi legionum nomine datas literas insuper memorat: ἅπαντα τὰ παρ' ἐμοὶ τάγματα πρὸς αὐτὸν ἐπεμψεν ἐπιστολάς, ἐκτενέοντα περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν ὁμιολίας.

ib. v. 8. Iulianus l. c. ἐγὼ δὲ τοὺς μὲν ὄρκους αὐτοῦ, τὴν παροιμίαν, οἶμαι δεῖν εἰς τέφραν γράφειν· οὕτως εἰσὶ πιστοί.

ib. v. 15. quantopere in occultis et ad paucorum modo hominum notitiam adductis rebus variet fama, vel hic locus argumentum erit. Zosimus, cui nullas eorum qui supersunt scriptorum adstipulatur, Iuliano non modo imperatoris sed Caesaris quoque dignitatem a Constantio abrogatam scribit; Ammianus 20 23 etsi cum Victore (c. 65) in eo conspiret, ut narret Constantium ei imperasse ut reversus in statum nomenque pristinum intra Caesaris se contineret potestatem, non magis tamen quam Zosimus rem veram attigit. Iulianus enim, optimus rerum suarum testis, in epistola ad Athenienses scribit Constantium misso Epicteto fidem de salute Iuliano dedisse, nulla dignitatis sive deponendae sive retinendae facta mentione, ὡς οὐκ ἀφαιρησόμενος τοῦ ζῆν, ὑπὲρ τε τῆς τιμῆς οὐδὲν μνημονεύει. Iulianum non

affectasse regnum sua sponte, sed milites eum coëgisse ut imperium occuparet, etsi rebellem eum et benefactorum immemorem criminentur Christiani, Ammianus 20 9 et Libanius or. 12 testatum reliquerunt.

p. 136 v. 19. quae Iulianus de religione Christiana senserit, ipse in epist. ad Athen. declarat. simulato eius religionis cultu, iam pridem eum ab ea desoivisse et sacris se addixisse maiorum auctor est Ammianus 21 4 et Eunapius in vita Maximi p. 94. idem docet animum eius, cum Maximum, Priscum aliosque Aedesii discipulos audivisset, ad superstitiosam religionem inclinatum defecisse. quo autem tempore sacra gentilium propalam colendo Christianum se fingere desierit, id, uti fas est suspicari, inconstanter a scriptoribus memoriae proditum.

p. 137 v. 5. Iulian. l. c. ἀλλ' ἡσχυνόμην δεινῶς καὶ κατεδύόμην, εἰ δόξαιμι μὴ πιστῶς ἄχρι τέλους ὑπακούσαι Κωνσταντίῳ.

ib. v. 16. Iuliano in Orientem profecturo barbari, sive oportunitum tempus se nactus rati impune praedandi, sive quod Iulianus (ep. ad Athen.) prodit, a Constantio contra ipsum pretio sollicitati, foedere violato fines Romanos infestarunt. regem quidem barbarorum, Vadomarium, fraude composita captum Iulianus in Hispaniam misit; bello vero per duces cum rebellantibus gesto haud prosperam expertus fortunam, ipse adversus hostes profectus renovatam cum nonnullis amicitiam iunxit.

p. 138 v. 8. accuratius descriptum iter illud apud Mameratinum in Panegyrico habemus.

ib. v. 16. graviter in iis literis in Constantium invectus est (Ammian.). Italia sine sanguine in deditionem concessit (Liban. or. 12); in Siciliam copiae missae (Ammian.). num Africa iam tum occupata sit, in obscuro reliquerunt scriptores.

ib. v. 9. nondum ergo tum institutum erat, ut alter consul Romae alter Cpoli crearetur, quod primum sancivisse Iulianum, lege in seq. c. 11. *Reinesius*. de Florentio et Tauro videtis Ammian. 21 6, 22 3.

p. 139 v. 1. exstat adhuc Epistola Iuliani ad Athenienses, egregium historiae istius temporis monumentum. pauca etiam ex epistola ad Corinthios supersunt in epist. 13 Iuliani. cf. Liban. or. 7 t. 2 ed. Morell.

ib. v. 4. ab Eunapio in Exc. de Leg. additur, quod multae ad eum legationes missae et coronae oblatae fuerint.

ib. v. 13. Constantius, quem tempore illo bellum cum Persis in Oriente tenebat, simulac adversis avocatum Saporem auspiciis copias abduxisse audisset, collecto fere omni robore adversus Iulianum iter ingressus, morbo in finibus Ciliciae obiit. Ammian.

p. 139 v. 21. *γεροσίαν ἔχειν*. si ea verba in hanc sententiam dicta sunt, a Iuliano demum ius senatus urbi Cypri datum esse, in errore Zosimus versatur manifesto, quoniam id longe ante a Constantino factum erat (Mamertin. Paneg. 24, Sozom. 3 3, Ammian. 22 9 ibi *Valesius*), sed verba non minus eam vim habere possunt, amplificatam senatorum a Iuliano dignitatem esse, aut novum eius ordinem institutum; saltem senatum secundi ordinis ibi fuisse in Valesii Anonymo legimus. cf. Godofr. ad l. 3 c. Th. de senatoribus. *Ritterus*. ad hunc locum laudat Comin. ad l. 3 Corn. de sicar. num. 9 et ibi Chron. Alexandr. l. 50, de decurionib. et Comm. ad l. un. de iure Ital.

p. 140 v. 2. *βιβλιοθήκην*. cf. Themist. 68, 13 p. 809.

ib. v. 6. de Victore vid. Prosopogr. c. Th.

ib. v. 7. itineris rationem summa et cura et fide descriptam habemus in Ammiano lib. 22.

ib. v. 17. *Misopogonem* dicit, satyram in Antiochenos, qui ob barbam ei irriserant, compositam, in qua, ut Ammianus 22 14 sentit, probra civitatis infensa mente diquemerat, additque veritati complura,

ib. v. 21. Libanius de varia senatorum fortuna passim disserens, a Constantino aut condicionem eorum cum in aliis civitatibus tum in ea quam ipse condiderat, deteriorem factam, et in bello Persico eos gravia perpressos mala, cum ad necessitatem vendendi bona redacti fuissent, sub Iuliano, cuius studium adiuvandi senatum eiusque dignitatem restaurandi maxime laudat, magnopere fuisse restitutos. eo autem mortuo pristina eos fortuna et condicio mala excepit, quia lex salutaris, quam in eorum gratiam sanxerat, *πάντας, ὧν οἱ πάπποι βουλευταί, δεῖν ἐν τῇ βουλῇ τετάχθαι, καὶ ὡς θυγατρίδαι*, in desuetudinem abiit.

ib. vid. l. 51 c. Th. de decurionib. cf. Comm. l. 54 eod. tit. *Ritter*.

p. 141 v. 5. Iuliani in Persiam iter ab Ammiano, qui expeditioni ipsi interfuit, et a Zosimo exactissime delineatum scripto utilissimo *d'Anvillius* illustrat, *l'Euphrate et le Tigre*, à Paris 1780, 4.

ib. v. 6. causam ecclesiastici scriptores exponunt, ut Socrates 3 16—18, Sozomen. 5 18. *Cellar*. Iulianus cum simulacrum Apollinis, quod in suburbio Antiochiae erat, adiasset interrogassetque nonnulla, responsum non accepit.

ib. v. 7. Hierapoli scribebat Iulianus ad Libanum ep. 27, in qua de exercitu navibus comiteatu loquitur. *Reinesius*.

ib. v. 12. Batnae oppidum Euphrati vicinum, Macedonum opus. Ammian. 14 9 a Iuliano (epist. 27) cum Daphne Antiochiae et Tempe Thessalicia propter amoenitatem collatum. *Cellar*.

p. 141 v. 12. vid. Comm. ad l. 79 c. Th. de decurionib. et Vales. ad Marcell. l. 24 init. Ritter.

ib. v. 13. aut praeteriisse Edessam aut citato cursu percurrisse imperatorem ut credamus, postulat auctoritas Ammiani 23 3, qui Batnis eum dicit proprio cursu venisse Carras, nulla Edessae mentione facta; et Theodoretus (3 2) cum Sozomeno (6 1) diserte hanc urbem ab eo non tactam tradit.

ib. huc tit. cod. Th. de auro coron. et quaedam ex Comm. ad l. 15 de legatis, et insignis Marcellini locus 28 6. vide etiam Comm. ad l. 1 de auro coron. Ritter.

ib. v. 16. idem Ammian. 23 3.

p. 142 v. 7. Ammian. 23 3: *triginta milia* lectorum militum. Liban. or. funebr. *μυριάδας ὀπλιτῶν δύο*.

ib. v. 13. Carrae, quod oppidum antiquum, Crassi et Romani exercitus aerumnis insigne ab Ammiano 23 3 dicitur, urbs municipalis Mesopotamiae fuit; quod in finibus Assyriae sita h. l. traditur, latius dictum est.

ib. v. 18. *Καλλινίκου*. vid. Comm. ad l. 9 de Iudaeis. Ritter.

ib. v. 23. discrepant auctores de navium numero. Ammianus (23 3) onerarias naves numerat mille, quinquaginta bellatrices totidemque ad pontium comparandorum usum. Zonaras (13 13) cum Zosimo fere conspirans septingentas habet triremes, quadringentas onerarias.

p. 143 v. 9. cf. Ammian. 23 5.

p. 144 v. 7. *Ζανθά*. Ammian. 23 5: *profecti exinde Zaitham venimus locum, qui olea arbor interpretatur. hic Gordiani imperatoris longe conspicuum vidimus tumulum* etc. sed non eo in loco, verum Duris Gordiani templum fuisse Zosimus memorat. verior autem mihi videtur Zosimi quam Ammiani narratio: nam Eutropius et Rufus Festus Gordiani tumulum 20 milibus a Circesio castro abesse testantur; Zaitha autem non plus quam 60 stadia a Circesio abest, quae septem tantum miliaria conficiunt. Valesius. Capitolinus in vita Gordiani c. 34: *Gordiani sepulchrum milites apud Circeium castrum fecerunt in finibus Persidis*. iterum dissensus ex eo ortus, quod alii latius alii subtilius locorum vicinias metiuntur.

p. 146 v. 10. Ammianus: *Surena post regem apud Persas promeritae dignitatis*.

ib. v. 17. *Malechus Podosaces nomine, phylarchus Sarcenorum Assanitarum, fumosi nominis latro*. Ammian.

p. 148 v. 5. paullo aliter haec tradit Ammianus (24 2), qui de copiis hostem a tergo adortis nihil habet. *equites cum iumentis armati clementiores gurgites fluminis obliquati transarunt*.

p. 149 v. 17. Ammian. 24 2. *machina polioroetica, helepoleis dicta.*

p. 150 v. 7. *duo milia dediticiorum.* Ammian.

p. 151 v. 18. auctore Ammiano 24 3 unus tantum tribunorum pugna ceciderat, reliqui duo, ut desides ignavi exauctorati, decem vero milites ex iis qui turpem fugam ceperant, severitate veterum legum capitali addicti sunt supplicio.

p. 152 v. 11. *ex utribus et coriaceis navibus itidemque consecis palmarum trubibus ponticulos constravit.* Ammian. l. c.

p. 153 v. 2. *Maogamalcha urbs magna atque validis circumdata moenibus* ab Ammiano 24 4 vocatur.

ib. v. 17. *confugerant eo salutis causa duarum civitatum inoolae.* Ammian.

ib. v. 22. *equestres turmae divisae per globos.* Ammian.

p. 155 v. 5. vid. Prosopogr. o. Th. et Fastos Nelandi ad a. 362. *Ritter.*

p. 156 v. 13. Ammian. l. c. *evolat Exsuperius de victorum numero miles, post quem Magnus tribunus et Iovianus notarius.*

ib. v. 18. Ammian. *vigiles ex usu moris gentici iustitiam felicitatemque regis sui canoris vocibus extollentes.*

p. 158 v. 8. Zosimi verba (inquit Salmasius Exerc. Plin. f. 1226) ita legenda sunt; *χώρης, νῦν δὲ* etc. et Scaliger ad Eusebium n. 2298, apud Zosimum, inquit, lib. 3. *Ζωχάσης ἀντὶ τοῦ Κώρης* legitur mendose, ut videtur. rationes quibus tanti viri innisi sunt, ad Eutroplum dedimus. quae contra obiiciat Valesius ex contextu Ammiani 24 18 et 21 et Stephano Byzant. in *χώρη*, notavimus ad Sext. Rufum. *Cellar.*

ib. v. 14. eam rem, quam Zosimus confudit, Ammianus curatius exponit 24 5: *antegressus cum procuratoribus princeps, et civitatem desertam (Cochen s. Seleuciam) collustrans, a Caro (ita lego cum Lindenbrogio) principe quondam excisam, corpora vidit suffixa patibulis multa necessitudinum eius quem prodidisse civitatem Pirisaboram rettulimus supra, non igitur cognatorum eius qui Cochen, ubi exercitus erat, sed proditoris qui hoc bello Pirisaboram Romanorum feoerat, suffixa in patibulis corpora Iulianus vidit.*

ib. v. 20. *vivus exustus est.* Ammian. 24 5.

p. 159 v. 5. *ventum ante erat ad castellum quoddam multissimum, cui cum paucis obequitans Iulianus vix vitae discrimen effugit.* Ammian. 24 5.

ib. v. 21. *παράδεισου βασιλικού.* cf. Ammian. l. c.

p. 160 v. 1. Ammian. 24 6: *sublato vexillo, ut iussum est, evolant e conspectu quinque subito naves.*

ib. v. 14. Ammian. l. c. *adusque diei finem a lucis ortu decernens,*

p. 161 v. 2. Ammian. l. c. *Persarum caesis plus minusve duobus milibus et quingentis, Romanorum septuaginta modo.*

ib. v. 8. si de Constantino aut Theodosio Zosimus haec dixisset, grave apud multos calumniae et obrectationis iudicium subiisset: non enim tertio, sed primo die ipse Iulianus flumen traiecit, Ammiano teste. at Zosimus primum Iulianum ait naves milites conscendere iussisse (c. 25) et duabus navibus, quas praemiseraat, crematis iam *omnes* transiisse flumen (c. 25). secundo post proelium die τὸ σπάρτασμα traiecit (c. 26), et tertio demum imperator ipse cum δορυφορία. hanc δορυφορίαν Gibbon. (Hist. Rom. t. 2 p. 445 not. 73), eundem errorem et dissensum Zosimi ac Ammiani observans, interpretatur protectores, quasdam scholas domesticorum, fortasse Iovianos et Herculianos.

ib. v. 15. Ammian. l. c. exuri cunctas iusserat naves, praeter *minores duodecim*, fraude autem perfugarum cogita, cum flammam exstinxissent, *duodecim* tantum naves, aut secundum Libanium *quindecim* servatae sunt. *R.* in Iuliano equidem non tam consilium comburendarum navium reprehendam, quam ignorantem loorum; quae omnino in Romanorum in Parthos expeditionibus saepe mirationem facit. *H.*

ib. v. 17. ἀνακντούσαις χρεταίς. Ammian. l. c. *pangendis pontibus.*

ib. v. 18. non perrexisse Iulianum in itinere, quemadmodum Zosimus innuit, sed consilio ad necessitatem rei accommodato reversum esse, ex Ammiano patet (vid. Gibbon. Hist. Rom. t. 2 p. 452 not. 87). quamvis autem ea viae mutatae omissio ideo a Zosimo videatur facta, ut occultando quae imprudenter Iulianus egerat laudem eius integram atque illibatam conservet, tamen sine fraude eum et ex ignorantia hoc tacuisse suspicamur, si quidem Libanius idem omisit et Zosimus a Ioviano demum reditum factum tradidit (c. 30).

p. 163 v. 21. apud Ammianum, qui de navibus captis tacet, licet reliqua cum copia tradat, Vetrico audit, legionem Ziannorum regens.

p. 164 v. 14. Iulianus, ut quam primum suis in extremo agmine laborantibus succurreret, loricae oblitus, arrepto tantum inter tumultum scuto, cursu in aciem properaverat.

ib. v. 17. quale telum fuerit quo vulneratus Iulianus sit, haud constanter scriptores tradunt, nominantes δόρυ ἰσπίτως, ἀκόντιον, αἰχμήν, *equestrem hastam, contum.* maioris momenti est quaestio illa, a quonam telum istud missum fuerit: ab hoste plerique scribunt, a milite Romano alii. at diserte Libanius Christianos auctores caedis accusat. quae oriminatio, si, quod multi contendunt, Zosimus calumniandi studio se dedidisset, ad cavillandos Christianos quam maxime idonea erat.

p. 165 v. 5. vid. Protopogz! cu Th. Valestus ad Marcellin.
25 8. Ritter.

VIII. IOVIANUS (l. 3 c. 30—36).

Ioviani historia, ex Eunapio deprompta, explicatur breviter, dilucide et fide integra. errores passim obvios ex aliis scriptoribus emendare et omissa supplere licet; Zosimo vero quod proprium sit et ab aliis non notatum, vix quicquam memorare licet.

p. 166 v. 2. Ammiano 25 5 auctore Iovianus erat domesticorum ordinis primus, Varroniani notissimi comitis filius, congregatis ad designandum imperatorem principibus, cum Salustius omnium suffragiis ad summam rerum vocatus morbos et senectutem dignitatis detrectandae causas praestenderet, Iovianus novis suffragiis imperator electus est. ceterum potior habenda est auctoritas Ammiani, qui Salustiam non, ut Zosimus tradit, Ioviano, sed Iuliano mortuo ad imperium postulatum esse scribit.

ib. v. 5. maturius quam hic traditur, exercitus cum Iuliano, fines Corduenes petitaro, ad Tigrim redire coeperat. vid. supra notata ad p. 161 18.

p. 167 v. 8. tum demum Tigrim Romani transmisserunt, cum pax iam composita fuisset. Eunapio et Zosimo, collocantibus eum Romanorum transitum ante pacem conclusam, id forsitan fraudi fuit, quod quingenti Galli, foedere nondum facto, fluminis transitum nando tentasse dicuntur (Ammian. c. 6); Persarum rex metuens ne Romani, quorum priore victoria virtutem cognoverat, transitu per vim facto e manibus sibi elaberentur, pacem iis flumine nondum trajecto offerre consultius duxit.

ib. v. 14. vid. hic Gregor. Nazianz. or. 4. Ritter.

ib. v. 20. provinciae, quibus postulante Persarum rege Romanis cedendum erat, fuerunt eae quas Maximianus olim Persis bello ereptas imperio Romano adiunxerat, et quarum nomina diversa produntur apud Ammianum, Arzaemena, Moxocena, Zabdicena, Relimena et Corduena, cum castellis quindecim, porro Nisibis et Singara, cuius urbis in Zosimo mentio nulla, et castra Mauroram, munimentum perquam opportunum.

p. 168 v. 4. convenerat ne Arsaci, amico et fido semper Romanis, contra Persas auxilium ferretur. quo factum est, ait Ammianus, ut *Armeniae maximum latus Medis conterminans et Artaxata inter dissensiones et turbamenta raperent Parthi.*

ib. v. 6. pax inita est triginta annorum. Ammian.

ib. v. 11. imperii imminuti et occidentis ortum causamque explorandi studium deprehendas etiam in Eutropio, Ammiano (25 31), Sexto Rufo Festo. quanta cuiusque in eo argumento

et explicando peritia ac diligentia fuerit, a Valesio et Lindenbrogio ad Ammianum cum varietate sententiarum disputatur.

p. 168 v. 22. teste Plutarcho non proelio captus est Crassus, sed colloqui specie ad foedus percipiendum deceptus, ab hostibus contra fidem interceptus ac interfectus est.

p. 170 v. 7. *missus est*, ait Ammianus 25 8, *dux Mesopotamiae Cassianus et tribunus Maximilianus*.

p. 171 v. 2. Ammianus l. c. *Sabinus fortuna et genere inter municipales clarus*.

ib. v. 12. exasperatus erat imperator, cum corona, quae ei offerebatur a civibus, vixdum accepta Silvanus quidam caudicus audacius exclamavisset: ita, imperator, a civitatibus residuis coroneris.

p. 172 v. 14. emendanda haec sunt ex Ammiano 25 8. *Procopius* alter, notarius (non Iuliani cognatus, ut perperam scriptum a Zosimo est, quam Procopiorum confusionem iam Gronovius in Obs. l. 1 c. 26 p. 107 annotavit), et *Memorides*, militaris tribunus, Valentiniano comite in Illyricum et Galliam missi, iussu imperatoris *Lucillianum*, socerum eius apud Sirmium otio degentem, oblati magisterii equitum et peditum codicillis, cohortati sunt ut Mediolanum properaret et dubias ibi res firmaret. orta interim militum seditione Lucillianus peremptus est. Ammian. c. 10.

p. 173 v. 4. causam repentinae mortis, quamvis de morbo taceat, non unam tamen prodit Ammianus l. c., odorem cubiculi recenti calce illiti, succensionem prunarum immensam, et crudelitatem ciborum, quam veriolem putat.

ib. v. 6. quos Socrates et Philostorgius numerant menses, ille septem, hic decem, ii minus accurate numerati sunt quam quos cum Sozomeno (6 6) Zosimus indicat: nam Iovlanus postquam Iunio mense ad summam rerum eVectus erat, Februario anni insequentis obiit.

ib. v. 11. monuimus iam supra ad p. 166 2 lapsum hic esse sive Zosimum sive Eumapium. nam hunc Zosimo ducem fuisse, locus in Suida docet voc. Σαλούστιος, qui Eumapii esse videtur.

ib. v. 22. Valentinianus, teste Eumapio, ubi ad Nicaeam imperator dictus fuerat, coronas a legatis urbium sibi oblatas benigne et benivole accepit.

IX. VALENTINIANUS I ET VALENS (l. 4 c. 1—24).

Quandoquidem ea quae ad Valentiniani Valentisque historiam spectant, fere omnia, copiosius quoque, exposita sunt ab Ammiano, Zosimus, quamvis in hac historiarum parte nulli neque adii neque studii suspicioni opportunus sit, ad eam illustran-

dam non maguam habere potest utilitatem. contra ex eodem Ammiano, assumpto quoque Libanio et Themistio, si quid in Zosimo reperiatur minus bene traditum, redargui potest. Eunapii loca supersunt, quae ad haec tempora pertinent; quae tamen vix alium usum praestant quam ad comparandum utrumque et stili diversitatem cognoscendam.

p. 174 v. 3. neque Valentinianus solus neque in via, sed Cpoli una cum fratre febris correptus fuit, secundum Ammianum 25 4.

ib. v. 5. memoriae Iuliani principis amicisque eius, tanquam clandestinis praestigis laesi, invidiam imperatores movebant.

ib. v. 9. Ammiani codex regius Salustium appellat; etiam Eunapius in Maximo Σαλούστιον. hic sub Iullanō praef. praet. Galliarum fuerat, itaque sub Ioviano: divisione vero imperii inter Valentinianum et Valentem facta praef. praet. fuit per Orientem, donec Nebridius in eius locum suffectus est. *Valesius.*

ib. paucos tantum dies Nicaeae commoratus Valentinianus citato inde itinere Nicomediam profectus est. in Zosimo igitur, qui abitum imperatoris ab urbe Nicaea iam fine libri praecedentis annotavit, pro Νικαλας tentare possis Νικομηδείας.

ib. v. 16. pluribus ea ab Ammiano (25 4) exposita sunt.

p. 175 v. 17. observatum est a Tillemontio (t. 5 p. 21) plures alios honorem et dignitatem pristinam retinuisse.

p. 176 v. 2. cf. Ammian. 25 5.

ib. v. 5. τὰς ἐν ταύτῃ πόλεις. vid. Comm. ad l. 11 de lustr. vid. etiam not. c. ad leg. 22 c. Th. de episcop. *Ritter.*

ib. v. 12. eam rem illustrat et confirmat l. 7 c. Th. de malefic. *ne quis deinceps nocturnis temporibus nefarias preces aut magicos apparatus aut sacrificia funesta* (haec ergo putanda sunt τὰ μυσσαρῶς πραττόμενα) *celebrare conetur, detectum atque convictum competenti animadversione mactari perenni auctoritate censemus.* cf. l. 5 c. de pagan.

ib. v. 14. Πραιεξέτατος. hunc eundem putat *Idsinga* (in Var. Iur. Civ. p. 8) cum eo quem memorat Macrobius Sat. 1 4 recte; id quod iam ante notaverat Gathofr. in Prosopograph. *Ritter.*

ib. v. 18. vana est opera Tillemontii (t. 5 p. 9) libertatem religionibus a Valentiniano concessam addubitantis et impugnantis. nam testantur eam et Ammianus 30 9 et ipsius imperatoris leges l. 1 c. Th. de malefic. *neque ipsam haruspicinam aut aliam praeterea concessam a maioribus religionem genus esse arbitror criminis, testes sunt leges a me in exordio imperii mei latae, quibus unicuique, quod animo imbuisset, colendi libera facultas tributa est.*

p. 176 v. 22. legatis Alemannorum missis ad comitatum, ut quae eis vulgo praebebantur munera acciperent, cum minuta et vilia essent attributa, indigne id ferentes, et repudiatis abiectisque muneribus furore acti, abierunt et suos ad bellum acerrimum accenderunt. Ammian. 26 5.

p. 177 v. 3. Ammian. 30 7: *utrobique Rhenum celsioribus castris munivit atque castellis.*

ib. v. 17. Zosimo adstipulatur Ammianus 26 6: Italianum, postquam Procopio propinquo suo ante aras, arbitris remotis, paludamentum tradiderat, hoc mandasse, ut morte ipsius in bello Parthico cognita fidentius imperium occuparet; cuius rei fama obscurior aliqua sine capite emanavit.

ib. cum in iis quae de Procopii vita in latebris aeta et occupatae tyrannidis ratione narrata sunt, sint plurima, ut in rebus occultis et procul ab hominum sensu et notitia actis, partim miranda et incredibilia partim in diversum modum vulgata, Ammiani narratio, cum propter scriptoris auctoritatem et fidem tum ob rerum ipsarum probabilitatem, ceteris omnino est anteferenda, lib. 26 6.

p. 179 v. 5. Divitenses et Tungaricanos iuniores Cpoli in itinere morantes per quosdam ex iisdem numeris notos sollicitabat. Ammian. l. c.

ib. v. 8. *ἐκόντας*. odio potissimum Petronii patricii, socii Valentis, hominis avari et crudelis. Ammian.

ib. v. 10. Procopii amictum theatralem describit Ammianus: *stetit subtabidus* (excitum putares ab inferis) *nusquam reperto paludamento, tunica auro distincta ut regius minister indutus, a calce in pubem, in paedagogiani pueri speciem, purpureis opertus legminibus pedum; hastatusque purpureum iidem pannulum laeva manu gestabat, ut in theatriali scena simulacrum quoddam insigne per aulicum vel mimicam civillationem subito putares emersum.* Ammian.

ib. v. 15. *Κασιότιον*. vid. l. 8 de iure fisco. et Prosopogr. Ritter.

ib. v. 17. Iulium comitem per Thraciam copiis militaribus praefectum et ad rebellionem opprimendam idoneum Cpolim ea arte ad se produxit. Ammian. 26 7.

ib. v. 20. est observatio Valesii ad Ammianum, hoc esse tribunal illud purpureis gradibus structum, quod iuxta curiam locatum erat in regione secunda.

p. 180 v. 13. *διερχόμετο*. melius hic Ammianus 26 8 et 10. capta Cyzico, quam urbem Serenianus comes domesticorum tenuerat, ceteris venia data, ipse iussu Procopii in vinculis Nicaeam in custodiam ductus a praetore Marcello, qui ei urbi praeerat, Procopii morte cognita, media nocte improvisa caede perimitur.

p. 180 v. 14. ad hos Procopii successus referendus Eunapii locus Vit. Soph. p. 105 sq. mox *Scythae* ad Istrum *Gothi* sunt, et quidem ex Visigothis, cf. Theodoret. 4 11. H.

ib. v. 21. Athanarichum, *πατρις τῶν βασιλείων τῶν Σαυθῶν ἄρχοντα* (Zosim. 4 34) et ab Ammiano (27 5) *Thervingarum iudicem* appellatum, per *regem Scytharum*, cum hoc loco tum in Excerptis Eunapii, quem noster sequitur, designari credimus, quandoquidem eius maximum inter gentes Scytharum nomen esset, et quattuor eius imperio parereut reges (Eutrop. 18 2. cf. Ammian. l. c.). neque tamen solus fuit qui Procopio auxilia misit (Ammian. 26 10).

ib. Gothorum *tria milia* auxilio missa. Ammian. l. c.

p. 181 v. 5. eo usque iam sponderat animum, ut augstos amictus abicere cogitaret. Ammian. 27 7.

ib. eo tempore quo seditio Procopii nuntiata est, Arbetio apud imperatorem non praesto fuisse videtur, quia Valens eum iamdudum in otio viventem ad se ut veniret hortatus erat, ut in suas partes pertracto viro magno iam natu et dignitate honoribusque conspicuo, Procopii, filiam ostendendo Constantii multas ad se trahentis, artes everteret.

ib. v. 9. Zosimo auctoritatem Ammiani praeferimus, dicentis Valentinianum perlato ad eum rebellionis iacerto rumore, quoniam de vita fratris in dubio haerebat, contendisse quidem in Orientem, ut fratri succurreret, iniecto autem metu ne Galliae per ipsius et exercitus profectionem praesidio nudae barbari imminentes hostilia suscipereut, priore consilio misso in Occidente se continuisse.

ib. v. 13. narrationi obscura lux ex Ammiano affunditur 26 9: *Gomoarius ubi compertum habuit quanta Arbetio apud milites valeret auctoritate, ad castra imperatoris, opportunitate intervalli proximi, captivi colore transibat, veluti accursu multitudinis visae subito circumseptus.*

ib. v. 17. teste Ammiano 26 9 a Thyatiris Sardes progressus Valens in Phrygiam contendit, ubi, cum ad Nacoliā dimicaretur, non Gomoarius (nam is ante iam Valentis amplexus erat partes, c. 7), sed Agilo dux, quem Haplanem Zosimus vocat, repentino rem prodidit excursu.

ib. v. 19. *Hormisdas, maturo iuveni et regiae stirpis sololi, tanta fuit potestas praesulis commissa, ut more veterum res cum civiles tum militares administraret.* Ammian. 26 8.

p. 182 v. 9. ipse cum fugae sociis, qui visulis eum ligatum ad imperatorem duxerant, cervice abscissa obruncatus est. Ammian.

ib. v. 10. *Protector Marcellus urbis Nicaeae praesidium agens, casu Procopii cognito interfectoque Sareniano, confestim Chalcedonem profectus funestum imperium invasit.* correptus

enim ab iis quos Valens miserat, vitam habuit exitum miserabilem.
Ammian. 26 10.

p. 182 v. 14. *ἀλλὰ καὶ τοῦς*] vid. Comm. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. n. 7, Ritter.

ib. v. 16. rhetores quidem, Themistius (orat. 1 93 B) et Libanius (vit. p. 56, or. 15 p. 413), a Zosimo discedunt, Ammianus autem, horrendas crudelissimasque quaestiones habitas describens, cum eo facit fidemque ei conciliat.

p. 183 v. 1 — 184 v. 3. constitui nonnulla hic possunt accuratius ex Ammiano 27 1 et 2. adversus Alemannos Gallorum fines incursionibus infestantes Charietto per utramque Germaniam comes, cum Severiano itidem comite, proelio commisso rem male gesserat. *post Chariettonis interitum Erulorum Batavorumque vexillum direptum, quod insultando tripudiantes barbari crebro sublatum alius ostendebant, post certamina receptum est magna.* posteriora ad ea pertinere videntur quae a Zosimo p. 188 9 sqq. exposita sunt, et quanquam Ammianus exauctorationem Batavorum taceat, cum eo tamen in concordiam possunt redigi. id vero perperam traditum, ut ex sequentibus patebit, quod Valentinianum ipsum proelio eventus haud prosperi interfuisse narrat. ea clade audita Dagalaiphus, ut rem restitueret, Parisiis eo missus est; quo cunctante et varia causante, Iovianus equitum magister eius vice bello praefectus, cum barbaros incautos adortus esset, stragem eorum dedit ingentem, in qua sex milia interfecta barbarorum, rex ab Ascariis et hostium castra diripienda per iter aliud missis captus et, duce Romanorum inscio, patibulo suffixus est. *et post hanc redemptis Parisiis post clementiam recte gestorum imperator laetus occurrit, eamque postea consulem designavit.* (generatim cum Ammiano Zosimus in eo convenit, quod cum barbaris bis conflictum sit, primum male, mox prospere.)

p. 184 v. 7 — 186 v. 2. *Bellum Scythicum* primum, quod cum Gothis a Valente gestum, ex Ammiano 27 5 illustrandum est. Gothi, qui societatis iure violato Procopio miserant auxilia, cum Victori iussu imperatoris causam violati foederis sciscitanti respondissent ea quae vana iudicabantur, bellum his iniuriae ulciscendae causa a Romanis illatum. Romanorum dux prope Daphnen munimentum castra metatus est et ponte facto Istrum impune traiecit. insequenti anno cum transitum Danubii inundatio prohiberet, nulla re gesta Marcianopolim in hiberna discessit. (eodem referre verba Zosimi p. 184 18 sqq., quamvis difficultatem transcendendi inundatione amnis obiectam taceat.) tertio anno (369) amnis transmissus esset, adversus Gruthungos, bellicosam gentem, arma mota, et postquam Athenarichus levibus proeliis fuerat, Romanorum dux Victor Marcianopolim repetit, et ibi cum legatis barbarorum pacem petentibus foedera renovavit. inquit quidem Zosimus (c. 11) eandem incursionem, exponit

autem paulo aliter c. 11. *leviora certamina* apud Ammianum. quae de Ausonio dicta (c. 10), ea in Ammiano non occurrunt.

p. 184 v. 12. exstant in Exo. Legat. Eunapii verba, unde haec petita sunt. *H.*

ib. v. 21. *Μαρκιανού πόλεως.* vid. not. ad l. 1 de equor. collat. *Ritter.*

p. 185 v. 4. ad praef. pr. enim summa rei tributariae pertinebat, qui et quadrimenstruos breves ideo conficiebat, de quibus vid. tit. c. Th. et l. 173 de decur. hic etiam dicendum de portibus expeditionalibus, de quibus vid. l. 2 c. Th. de naufrag. in Comm. *Ritter.*

p. 186 v. 2. convenerunt Valens et Athanarichus colloquii causa, in ipso flumine Istro navibus vecti. ei rei interfuit Themistius, qui (orat. 10) imperatorem ob initam tunc cum Gothis pacem magnis laudibus extollit. cf. Ammian. l. c.

ib. convenit etiam tributorum, antea barbaris solutorum, cessare pensionem.

ib. v. 7. de *Modesto* vid. Prosopogr. c. Th.

ib. v. 15. cf. *Athmian.* 80 7.

ib. v. 19. Valentinianus seu *Valentinus quidam* gravis quondam noxae damnatus et in *Britanniam actus*, priusquam coepta perageret, a Theodosio, ad barbarorum ibi incursiones avertendas misso, comprehensus et supplicio affectus est. Ammian. 28 3.

p. 187 v. 4. Gratianus non accepta ante, ut mos antiquus erat, Caesaris dignitate imperator dictus est.

ib. v. 5. Ammianus: *adulto iam primam.* aetate octo annorum fuit.

ib. v. 14. data lex ibi 19 de episc. vid. et l. 63 de decur. *Ritter.*

ib. v. 16. Persis Armeniam invadere avidis imperator Arintheo duce copias opposuerat. Persae opportunum exsequendi consilii tempus nacti, cum Romanos quietos et a dimicatione abstinentes hostiliter adorti essent, magna clade fusi fugatique sunt. Ammian. 27 12. cf. Themist. or. 11.

ib. v. 19. Theodori secundum inter notarios gradum tenentis mores adumbrat Ammian. 29 1.

ib. v. 22. variae et discrepantes res traduntur. cf. Ammian. 29 1. de praestigiis non magis convenit inter scriptores. Ammianus l. c. rem de mensula explicat et simul *καταξομαντικήν* describit. quod ad reliquos attinet, in tripode conspicit cum Zosimo, Sozomenus 6 35, cuius verba, annotasse sufficiat, qui gentiles philosophos fere omnes eo tempore, capitis periculum adisse narrat contagione criminis ex magici artibus ducti. quod

spectat ad c. 14. *Ritterus* hic laudat l. 8 c. Th. de malef. et mathem.

p. 188 v. 10. *Palladius ut veneficus et Heliodorus fatorum per genituras interpres ad Fortunatianum comitem rerum privatarum conducti et ab eo praetorianae praefecturae iudicio traditi.* Ammian.

ib. v. 17. *Palladius iste veneficus, clades alias super alias cumulando, detulerat quosdam veneficiorum notitia pollutos, alios ut appetitoribus imminuendae maiestatis conscios.* Ammian. l. c. *Ritterus* addit l. 3 c. Th. de fisc. debitoribus. *R.* infamis haec *Valentis quaestio in veneficos et magos* maioris ad res humanas momenti fuit quam vulgo intelligitur. saevitum enim est in philosophos et philosophorum bibliothecas tanta cum rabie, ut ab hoc inde tempore (a. 374) gentilium philosophorum omne fere nomen exstinctum sit, regnet vero, per Orientem maxime, Christiana philosophia et religio. miror haec non animadversa Gibbono 5 6. *H.*

p. 189 v. 5. vid. l. 3 de fisc. debitor. et ibi Godofr. *Ritter.*

ib. v. 10. *Maximus, cuius haud exigua laus apud Eunapium (in vita Maximi) et Ammianum (29 1), oraculi cuiusdam versus audisse et reticuisse insimulatus, Ephesus in patriam reductus et capite ibi truncatus est.* vid. Eunap. in Maximo p. 109. cf. in Chrysanthio p. 190.

ib. *Patricius et Hilarius vaticinandi periti, et Simonides philosophus et moribus severis iuvenis, illi gladio, hic flammis, exstincti sunt.* Ammian. l. c. Suidas h. v.

ib. v. 18. *Festus, ignoti sanguinis homo, de quo v. Ammian. 29 2 et Eunapius in Maximo. cf. Suidas v. Φῆστος et Prosopogr. c. Th. Ritterus laudat insuper not. d. ad l. 3 c. Th. ad leg. Corn. de falso, ex Ammiano Eunapio Libanio et Suida. itemque praefat. ad t. 2 eiusd. c. in fine.*

ib. v. 20. ea aetas, praeterquam vitis bonisque hominum, literis etiam pernicioosa fuit, multis codicibus igni traditis. vid. Ammian. 29 1 et 2.

p. 190 v. 5. hanc Valentiniani severitatem pluribus describit Ammianus 30 5 et 7. tributa aucta, et si qui solvendis iis non essent, in carcerem perpetuo conditi sunt, unde tantus optimatibus terror iniectus est ut alii extrema metuentes peregre abirent, alii vitae iam pertaesi suspendio sibi mortem consciscerent.

ib. v. 11. *potiorum ducum, Ammianus l. c. inquit, flagitia progredi sinebat in maius, ad querelas in eos motas aliquoties obsurdescens, unde Britannici strepitus, Africanæ clades et vastitas emersit Illyrici.*

ib. v. 12. Ammian. l. c. *invidia medullitus urebatur — bene vestitos oderat et eruditos et opulentos et nobiles; et fortibus detrahebat, ut solus videretur bonis artibus eminere.*

p. 190 v. 14. de Romano late Marcellinus. vid. Socrat. 5 16, Sozomen. 7 15, qui alium Romanum memorant, Aegypti comitem, ab hoc diversum. vid. Prosopogr. Ritter.

ib. v. 15. rebellionem Firmi, filii cuiusdam inter nationes Mauricas reguli potentissimi, qui cum fratris Zammae a se caesi vindictam a Romano comite timeret, desciverat et gentes Mauro- rum ad res concitaverat novas, compressit Theodosius magister equitum adversus eum missus. Ammianus 29 5 regem eum appellat, Zosimus et Augustinus imperatorem; in numis Augusti nomine exhibetur. vid. Valesius ad Ammian. l. c.

ib. v. 21. secundum Ammianum (29 6) *Marcellianus* (Zosimi Celestius) *castra praesidiaria trans Istrum aedificare iussus*, regem Quadorum id indigne ferentium, hospitali iure violato, post epulas digredientem occiderat. ea caedes ad iram bárbaros ita excivit ut incursando fines Romanos late omnia age- rent ferrent.

p. 191 v. 9. vide Ammianum 29 6, qui Theodosii virtu- tes et de Sarmatis liberis victorias partas laudat et explicat.

ib. v. 14. cum Macriano Alemannorum rege Valentinianus, qui Germanorum fines saepe populando ingressus erat, pacem conclusit. Ammian. 30 2, 29 4.

ib. v. 15. persequendo hosti dum ipse imperator, Istro transmissio, instabat, Merobaudem cum copiis, quibus praefec- tus erat, vastatum hostium agros misit. Ammian. 30 5.

ib. v. 19. legati Quadorum, in latrones ab optimatibus gentis populati culpa agri versa, de castellis quae in finibus Quadorum Romani exstruxerant conquerebantur. Ammian. l. c.

ib. v. 21. vid. Ammian. 30 6.

p. 192 v. 5. *οὐκ αἰσίων*. vid. Fabrotum ad l. 1 c. Th. de pagan. et Gothofr. Ritter.

ib. v. 10. *ἰεροφαντεῖν*. vid. Comm. ad l. 14 c. Th. de pagan. Ritter.

p. 193 v. 1. vid. Suidas h. v. recensens Syriani scripta, in quibus tamen carmen hoc loco memoratum omittitur.

ib. v. 8. Merobaudi suspicio erat fore ut Gallicanus quo- que miles fidem mutaret. cf. Ammian. 30 10.

ib. v. 9. *γαμερῆς*. scil. *Iustinae*, quae centesimo lapide ab exercitu in villa cum filio degebat. Ammian.

ib. v. 12. Quadrimum eum Ammianus (30 10 ibi Vale- sius) dixit.

ib. v. 13. cf. Eunapius in Exc. de Legat. p. 19 c. de ea regni inter Valentinianum et Gratianum facta descriptione vid. Tillemont. t. 5 p. 707 not. 3.

ib. v. 18. Roma cum Africa in commune tenebatur. vid. Comm. ad l. 11 de lustral. collat. in f. et Comm. l. 6 de sicar. Ritter.

p. 193 v. 20. vid. de Isauris Comm. l. ult. cod. Th. de quaest. et Commentatores ad Marcellinum. sed graeca illustrabit partim Chrysostomus in epp. partim Strabo. Ritter.

ib. v. 21. Pisidas eosdem esse qui *Solyimi*, Stephanus Byzantinus in utroque nomine auctor est, οἱ Πισίδαί, inquit, πρότερον Σόλυμοι, et alibi Σόλυμοι οἱ νῦν Πισίδαί. Plinius quoque 5 27 consentit. at Isauros hos ipsos esse qui Pisidae vel Solyimi dicuntur, nemo forsitan praeter Zosimum dixerit, nisi quis laxè interpretetur nomina, quo modo Florus 3 6 *Isaurum* arcem Ciliciae arcem appellat. *Cellar.* eandem Isaurorum incursionem Ammianus etiam 27 9 indicare videtur.

p. 194 v. 8. quos *Hunni* primos adorti sunt, fuere *Gothi orientales* (Ostrogothi), quibus victis fugatisque Gothorum occidentalium rex Athanaricus ad Danastrim occurrit, cum vero eorum impetum male sustineret, ad montium praerupta confugit, mandato Gothis dato, ut suis quisque rebus consuleret; atque ex his Visigothis fuere illi, qui sedes in altera Istri ripa concedendas petierunt; Zosimus Eunapii aliorumque exemplo Scythos eos appellat. cf. 4 25. de Hunnis consule Hist. Guthrian. t. 15 p. 1 p. 187 sqq. ubi doctiss. vir *Gebhardi* sobrie et circumspecte attingit opinionem Desguignii V. C. ab extremis Sinarum finibus Hunnos repetentis, quam parum exploratam admisit et historiae suae intexuit V. Cl. *Gibbon* vol. 2 p. 574 sqq. -H.

ib. v. 10. in pervestiganda sede unde Hunni egressi, et per quas terras cursu suo vagati sint priusquam Romanos fines accesserant, studium collocarunt viri doctissimi, *Desguignes* in *Histoire des Huns*, probabilibus quidem ad speciem argumentis, minime vero validis et certis e Sinae confiniis eos excitos in Europam transiisse credens; *Belius* dissertatione de vera origine et epocha Hunnorum Avarum et Hungarorum in Pannonia 1757. inter veteres Ammianus 31 2 ceteris accuratius de eis egit. vide *Histor. catholicam Guthrianam* t. 15 p. 1 p. 187 sqq.

ib. v. 11. vid. 4 7.

ib. v. 12. Herodotum si attentius legisset Zosimus Eunapiusve, ea quae hic tricatur abessent. de Hunnis enim, ut *Weselingii* quoque affirmare auctoritatè licet, nusquam quicquam Herodotus dixit, de Sigunnis autem, quo nomine Zosimus, ut res docet, deceptus est, nonnulla, sed longe diversa nec ad gentem aliquam sed ad equos spectantia tradidit. de populis enim ultra Istrum colentibus cum egisset declarassetque unam ibi gentem esse, cuius nomen Sigunnae sit, de equis eorum haec subiicit: τοὺς δὲ ἵππους αὐτῶν εἶναι λασίλους ἅπαν τὰ σῶμα, ἐπὶ πέντε δακτύλους τὸ βάθος τῶν τριχῶν· μικροὺς δὲ καὶ σιμοὺς καὶ ἀδυνατούς ἀνδρας φέρειν. itaque de Hunnis sunt ea prave accepta quae ad Sigunnarum equos pertinent.

p. 194 v. 20. mores Hunnorum uberius ab Ammiano l. c. explicati sunt.

p. 195 v. 5. in hoc loco quaedam ex Eunapii fragmentis (de Legationib. p. 19) ad illustrandum Zosimum peti possunt. saltem ille narrat ad Valentis animum non exiguos stimulos admovisse simultatem in nepotes ex fratre, qui regnum inter se partiti erant avunculo non appellato; receptis itaque barbaris vires se imperii non parum auxisse ille sibi persuaserat. Ammianus memoriae prodidit, amicorum fortunam imperatoris effertium, quod ex ultimis terris tot tirocinia traheret augeturque militari provincialium militiae vacationem redimentium tributo thesauros regios, adulatoria oratione effectum esse ut barbaris trans-eundi venia fieret.

ib. v. 10. eadem in Eunapii fragmentis p. 14 exstant.

ib. v. 18. in provinciarum direptarum numero Pannoniae neque ab Ammiano neque ab Eunapio, qui Thraciam tantum Macedoniam et Thessaliam populatas dicit, mentio facta est; quare deleto eo nomine inferre nomen *Μυσίας* placet, provinciae cum ceteris devastatis situ propioris, tum ab Ammiano in vastatarum et direptarum numero positae. *per omnes latitudines*, Ammianus inquit, *Thraciae barbari vastabundi pandebantur impune, ab ipsis tractibus quos praetermeat Ister, adusque Rhodopen et fretum quod immensa disterminat maria, rapinis et caedibus sanguineque et incendiis et liberorum corporum corruptelis omnia foedissime permiscentes. — consumptis per Scythiae regiones et Moesiae omnibus quae mandi poterant, barbari magnis motibus erumpere ardebant.*

ib. v. 20. in hac narratione seditionis barbaricae Zosimus, et qui ei auctor est in illa re Eunapius, in reprehensionem saltem incuriae vel negligentiae incurrunt: nam servilis, ut Gibbonius iudicat, adulationis certe Zosimus, qui ad vituperandos imperatores quam ad adulandum iis pronioris est ingenii, non insimulandi videntur, dum de Romanorum ducum iniuriis flagitiisque nihil satis graviter memorant. nam si Ammianum legimus, indignamur barbaros Romanorum avaritia foeda redactos ad eam ciborum inopiam ut canum pretio libertas venderetur, adeoque ad necessitatem rebellandi compulsos.

Iniuriam faciunt *Zosimo* cum hoc loco tum passim alibi viri docti, et in his cl. editor, quod modo incuriae, modo adulationis eum insimulant, ubi aliquid omisit, quod narratum ab eo desiderabant. atqui brevitatis studio multa omittere debuit. hoc vero in loco multo minus in suspicionem erat adducendus, cum iam v. 13 de Romanorum avaritia et libidine gravissime esset conquestus. et attigerat haec eadem Eunapius, quem sequitur. quod nonnullis in locis exspatiatur Zosimus, hoc ipse aliquo in loco ea se de causa facere ait, quia alii scri-

ptores eadem omiserant. videtur adeo interdum aliquid persequi latiore oratione, cum is ab aliis aut omissum aut parum diligenter narratum reperisset. aliis in locis hoc spectasse videtur, ut brevitatis taedium temperaret interpositis inter summarie exposita partim digressionibus partim factis mirabilibus copiosius expositis. iudicium in homine haud raro desidero; fidem haud facile; etsi iudicium scriptoris vel sic pro ea aetate haud vulgare agnosco, comparatione cum Christianis scriptoribus facta. itaque quoties, eiusdem rei consiliis ab alio scriptore propositis aliis, Zosimus diversum aut novum consilium aut causam affert, non statim malae fidei aut erroris est accusandus, sed cum ceteris est componendus et altera ratio alteri attemperanda: v. c. sup. c. 7. H.

p. 196 v. 1. ἐπὶ Θράκης. cf. Eunap. in Exc. de Leg. p. 14.

p. 197 v. 6. e *Saracenis* nunc inter copias Romanas haberi videmus equestres turmas. Arabes ita appellatos satis constat, et quidem ab initio tribus certas Nomadum. prima eorum memoratio fit sub Marco imp. v. Ammian. 14 4. cf. ibi Vales. add. p. 392. cf. 23 4 p. 368 *scenitas Arabes, quos Saracenos posteritas appellavit.* in Arracenis Plinii 6 32 alii eos latere putarunt. Romanas turmas ab iis fusas legimus sub Commodio a. 192. H.

ib. v. 14. ab Ammiano 31 16 copiosius et distinctis temporibus haec narrantur.

p. 198 v. 1. diversa sed ad fidem propiora Ammianus 31 11 tradit, qui Sebastianum non sine voluntate Gratiani sed iussu eius, quoniam Valens ab eo ducem providum illum et prudentem petierat, Italia relicta ad Orientem venisse et peditibus, quibus Traianus ante imperasset, praefectum fuisse scribit. apud Suidam h. v. magna eius laus exstat. fuit in eo ingens vitae durities et laborum patientia, comitas erga milites, et in rapinis eorum coërcendis ac continenda disciplina summa severitas; victum sibi petebat nunquam delicatum, et quemadmodum pericula non aversabatur, ita maxime molliem fugiebat; προσκεκουκώς δέ (ita Suidas similia fere dictis Zosimi fortasse ex Eunapio afferre pergit) διὰ γνώμης ὀρθότητα τοῖς κατακομισταῖς εὐνοῦχοις τῶν βασιλέων, εὐκόλος ὦν διὰ πέναν καὶ κούφος εἰς μετανάστασιν, διεδέχθη τῆς στρατηγίας. Gothos quosdam ad Hebrum fudit.

p. 199 v. 13. incerta et ambigua est existimatio de prudentia Sebastiani. Ammianus enim Valentem invidia flagrantem virtutis et victoriae Gratiani de Lentiensibus partae, ac simul literis Sebastiani, quae a se in barbaros gesta erant dictis exaggerantis, impulsus, non exspectato ex Occidente auxilio, contra aliorum consilia rem committere fortunae properasse.

p. 200 v. 8. ex iuvene, qui periculum evaserat, imperatorem in casa agresti a barbaris incensa flammis absumptum Romanis compertum fuit. aliis opinio fuit in proelio Valentem vulnere saucium cecidisse; adeo incerta fuit fama de eius morte. Ammian. 31 13.

ib. v. 15. huic pertinet locus ex Ioanne Antiocheno in Excerpt. Vales. p. 847. Ritter.

p. 201 v. 1. Illyricum, quod ditionis Theodosii, Sozomeno 7 4 teste, factum, ex sententia Tillemontii (t. 5 p. 716 not. 14) non omne, sed pars modo eius orientalis sub ius iudiciumque Theodosii successit.

X. GRATIANUS, VALENTINIANUS II ET THEODOSIUS (l. 4 c. 25—59).

Eunapii sunt quae his capitibus comprehenduntur, a ceteris scriptoribus partim ommissa, partim negligentius et strictius posita, a suspitione tamen calumniationis in imperatores Christianos haud vacua. Ammiani, qui ad Theodosii initia substitit, auxilio et copia carendum nobis est; ex iis autem qui novi accedunt scriptores, nullus est, qui virtutes Ammiani exaequet. utilitatem tamen afferunt ad Zosimum illustrandum Themistius Libanius et Pacatus inter rhetores et sophistas, porro Chrysostomus, Ambrosius, tum Claudianus Synesius et Symmachus, quibus fides modo stabiliri modo lahefactari potest.

p. 201 v. 4. ex morbo, quo in hac urbe imploabatur, mora iniecta, Sozom. 7 4. Socrat. 5 6.

ib. v. 5, inter legatos civitatum ad imperatorem missos Themistius fuit, cui rem suam urbs Cpolis mandaverat. vid. orat. Themistii 10, cf. Godofr. ad l. 7 c. Th. de legatis.

ib. v. 15. quae nobis de hoc bello et parta per Modarem victoria innouerunt, ea fere redeunt ad Zosimi locum huic. Tillemontius a Modare ad Theodosium victoriae illius gloriam transferre studet.

p. 202 v. 13. secundum Ammianum (31 16), apud quem Gothorum in Asia per Iulium caesorum mentio fit, quamvis summam, accurate tamen et suo loco facta, barbari non longe post Valentis casum, sed medio tempore inter eius mortem et Theodosii imperium susceptum ad interuentionem delati sunt (cf. Tillemont. t. 5 p. 714 not. 11). itaque Theodosio rem nuntiare Iulius non potuit, quemadmodum a Zosimo (p. 203 16 sqq.) memoriae proditum est.

p. 203 v. 5. *Magister militiae* ab Ammiano vocatur.

p. 204 v. 3. Ammianus; *dati tectioribus literis ad eorum rectores Romanos omnes*,

p. 204 v. 7. Ammianus: *expectatione promissi stipendii securos ad suburbana productos.*

ib. v. 17. Ammianus: *quo consilio prudenti sine strepitu vel mora completo, orientales provinciae discriminibus ereptae sunt magnis.*

ib. v. 21. *facilem accessum ad Theodosium fuisse testatur etiam Themist. or. 15 p. 190, Pacat. Paneg. c. 17 et 21.*

p. 205 v. 1. *Magistrorum militum*, duobus a Constantino institutis, numerum filii ipsius auxerunt. nam quattuor per regnum eorum apud Ammianum (16 7 ibi Valesius) occurrunt. in Occidente perpetuo bini fuerant, in Oriente ad quinos. in Notitia utriusque imperii magistrorum militum nomina et dignitates ita indicantur: I. *Magister militum in praesenti*, qui legiones palatinas VI habebat, vexillationes palatinas equitum V, vexillationes comitatenses equit. VII, auxilia palatina XVIII. II. *Magister militum in praesenti*, qui legiones palatinas VI, vexillationes comitatenses VI, legiones palatinas VI, auxilia palatina XVII. III. *Magister militum per Orientem*, qui vexillationes comitatenses VI, legiones comitatenses IX, pseudo-comitatenses X. IV. *Magister militum per Thracias*, qui legiones comitatenses XXI, vexillationes palatinas equitum III, vexillationes comitatenses equit. IV. V. *Magister militum per Illyricum*, qui legiones comitatenses VIII, legiones pseudo-comitatenses IX, legionem palatinam I, auxilia palatina VI. vid. Pancirolli ad Not. Dign. utriusque imperii in Thes. Graev. t. 7.

ib. v. 15. *δαπάνην*. vid. c. 33.

p. 206 v. 5. ut ab imperatore crimen magistratuum pretio venditorum amoliantur, ad Symmachum l. 3 ep. 81 provocant, qui in magistratibus constituendis severum eius iudicium laudat. ea vero cum in epistola ad Rufinum, cui fratrem commendatum cupiebat, scripta siunt, non magis fidem habent quam quae ex Pacati Panegyrico c. 17 laudantur, quaeque pro lubitu etiam in contraria trahi posse videntur. maior est fides penes Chrysostomum (or. 16 ad pop. Antiochenum t. 2 p. 164 ed. Bened.), qui cum Zosimo conspirat: *ἐκείναι μὲν γὰρ αἱ ἀρχαὶ οὐ πάντων εἰσὶ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς ἀποδείξεις· χρημάτων γὰρ εἰσὶν ὠνηταὶ καὶ φίλων κολακείαις γίνονται.* cf. tit. c. Th. ad leg. Iul. de ambitu.

ib. v. 8. cf. l. 13 c. Th. de suscept. et ibi Comm. provinciarum numulariorum quaestui committendis cum iam a superioribus datum sit imperatoribus exemplum (nam Valentinianum Ammianus 30 9 laudat, *quod provincias venales non habuerit*), ea res nova atque insolens haberi non debet.

ib. v. 12. copiarum admodum exiguum numerum sub Theodosio fuisse, etsi Themistius a Theodosio maiores copias quam unquam habuerit orbis Romanus habitas fuisse pronuntiat,

non sine fide traditum habebitur, dummodo utriusque testimonium de diversis temporibus intelligatur. multitudinem enim militum postmodum magnopere auctam fuisse vel ipse Zosimus (c. 30) exponit accuratissime.

p. 206 v. 14. huc pertinet locus Libanii (orat. ad Antiochenos p. 18 ed. Morell.), in quo fortunam divitum olim familiarum deplorat, quae ita ipsius aetate opibus erant destitutae ut ad penuriam omnium rerum egestatemque redactae essent.

p. 207 v. 4. vid. Comm. ad l. 7 c. Th. de pagan. habuerunt enim gentiles sub Theodosio annis 379 et 380 adhuc potestatem adeundi templa, quae adempta iis a. 381. vid. infra c. 33 in fin. *Ritter.*

ib. v. 6. etiam Synesius (de regno p. 21 seqq.) auctor est, adscriptam militum numeris a Theodosio barbarorum colluviem esse, civesque vacationis a militia commodum pretio sibi comparasse; quae quidem collatio alendo barbaro militi, quandoquidem ad stipendiorum necessitates ne religione quidem sacrisque templorum imperator abstinuit (Zosim. 4 59), haud suffecisse videtur. quicquid postea hostibus oppositum roboris, barbarorum magis quam Romanorum fuit. in bellis adversus Maxinum et Eugenium tyrannos, Gothorum plus quam viginti milia stipendia fecerunt (Iornandes de reb. Get. c. 28. cf. Zosim. 4 45 et 57); Cpolim ingens barbarorum multitudo deducta (Themist. or. 18), et Pannoniae urbes, *populationibus iamdudum evacuatae, a militantibus sub Theodosio Scythis impletas sunt* (Pacat. Paneg. c. 32).

p. 209 v. 10. in explicando eo bello quo barbari per tres annos provincias populando Romanas vexarunt, Zosimus copiosus quidem, sed non satis diligens fuit; quippe tempora, quibus quaelibet res gesta sit, notare et incursiones suo ordine memorare neglexit. inde factum est ut ex omni narratione eius nihil amplius liquido constet, quam quod Theodosius, antequam Gratiani auxilio adiutus esset, modo victor modo victus fuit, ope vero Gratiani barbaros fusos finibus expulit; quibus rebus nec ceteri refragantur scriptores.

p. 210 v. 4. sine praesidio et tutela urbem Thessalonicam et regionem circumiacentem fuisse Ambrosius testatur ep. 22.

ib. v. 24. *θρίαμβον ἐκτελών.* haec etsi invidiose, ut quibusdam visum, in imperatorem Christianum dicta non sint, certe tamen cum temporum ratione haud convenienter exposita sunt. ab aliis enim (Philostorg. 9 19) memoriae proditum est, profligato iam bello, de barbaris ad Sirmium superatis triumphatum esse.

p. 211 v. 2. *συνεκτείνων δὲ τῷ τῆς πόλεως μεγέθει τὴν τῆς τροφῆς ἀμετρίαν,* h. e. *tanto maiore luxu nunc usus, quo maior esset urbs, in quam se contulerat:* sc. cum in exigua urbe exi-

guae profusionis opportunitates et copiae sunt. non probo acumen scriptoris; hunc tamen in sensum verba esse diota manifestum fit. nec paullo ante *θρίαμβον ἐκτελών* de vero triumpho accipiendum est; agitur de ingressu in urbem Cpolim Novemb. a. 380. itaque nec tempora permutasse Zosimus videri debet. omnino illius, aut potius scriptoris, quem ille sequitur, auctoritatem in Theodosii rebus nolim equidem prorsus elevandam ac spernendam habere. quae enim de corruptelis aulae et imperii memorantur, cum rerum conditione nimium conveniunt, quae aut tum fuit aut sub filiis Honorio et Arcadio insecuta est. quorum enim malorum hic excrevit seges, iacta erant semina iam superioribus Theodosii temporibus. quo magis miror acutissimum virum, Gibbonum, tanta in eum indulgentia uti. *H.*

p. 211 v. 18. cum detrimento rei publicae imperator Gothos, postquam nomen eorum delere frustra tentarat, oblata per Saturninum ultro pace in fines imperii recepit, agrosque eis in Moesia et Dacia ripensi assignavit. Synesius de regno p. 25.

ib. v. 21. vitae luxuriis ac voluptatibus deditae notam a Theodosio neque Victor, legem memorans ministeria lasciva psaltriasque comissionibus adhiberi prohibentem, neque Pacatus, mensae imperialis impensas dicens imminutas iussu imperatoris esse, amovebunt, neque contra Zosimi (c. 28, c. 41, c. 50) et Philostorgii (11 2) luxuriam Theodosii reprehendentium auctoritatem continentiae laudem vindicabunt. quanta enim in laude Panegyrici, aut in lege aliorum luxuriis modum statuente, inesse potest vis ad abstinentiam imperatoris et alienum a libidinibus et voluptuosa vita animum demonstrandum?

p. 212 v. 7. *τὰ θεῶν εἶδη* (ut pro *εἶδη* legendum esse diximus). primum sacrificia fieri et intrari templa adorandi numinis causa interdictum; mox haruspicia etiam institui prohibitum. templa sine iussu imperatoris demolitus est plebis et militum a monachis concitatus furor (Liban. or. pro templ. gent. non exscind.).

ib. v. 14. res ea eget luce ex aliis scriptoribus affundenda. Gothii ducibus Fritigerno Allotho et Saphrace, quos Germanorum Zosimus ductores nimis lato vocabulo facit, cum post Valentis obitum a Cpoli ad usque Alpes Iulias praedando vagati, a Theodosio anno 379 repulsi, et trajecto Istro ad suos redire coacti essent, eo aegrotante divisa bifariam multitudine flumen iterum transierunt, ita ut Fritigernus ad Thessaliam Epirum et Achaiam praedandam digrederetur, reliqui cum Alatheo et Saphrace Pannoniam peterent. Gratianus, cognita re, e Gallis, quo tumultus Vandalici causa erat cum copiis profectus, motus hostiles, demulcendo animos muneribus potius quam armorum vi cogendo, sedavit, factamque pacem Theodosius, postquam convalescerat,

ratam habuit. Iornandes de reb. Get. c. 27. cf. Sozomén. 8 4, Socrat. 5 6, Idat. ad a. 379.

p. 212 v. 18. Moesiam et Pannoniam si cum Tillemontio (t. 5 p. 729 not. 8) aut Valentiniani aut Theodosii fuisse credere velimus, non idcirco tamen alterutrius potestati eas subtractas a Gratiano et barbaris in dicionem traditas statuere licet; sed transeundi modo per illas ad Istrum traiciendum, quo maturius ab eorum vexationibus liberaretur, copiam eis esse factam. Zosimus quidem illas provincias Gratiani dicere videtur (c. 30).

p. 213 v. 3. cf. Ammianus 27 5.

ib. v. 18. *Σκύρους*. de *Scirris* loquitur, qui ab extremis Vistulae ripis processerant. *Carpodacas* probabile fit, esse Carpos Daciam incolentes. *H.*

p. 214 v. 4. hanc barbarorum, qui *Odotheo* duce Istrum traiecerant, interneccionem a. 383 factam pro eadem haberi video cum altera in a. 386 referenda, quo Honorius primo Consul fuit, c. 38 memorata. sane utriusque auctor Promotus, et ratio utriusque haud absimilis, inprimis si Claudianum audimus, etiam in altera hac Odotheum et Greuthingos commemorantem, de 4 cos. Honor. 623 sqq. potuit tamen Odotheus bis Istri transitum tentare et bis cladem accipere. altera tamen clades a. 386 multo illustrior est, cum et Theodosius de ea triumphum egerit et Columnae Theodosianae argumentum ad eam referatur. mox v. 21 *νικωμένους* non erat tentandum*): nihil frequentius, quam *νικᾶσθαι θυμῷ, ὀργῇ*, et aliis animi affectibus *ἠττάσθαι*. *H.*

ib. v. 13. id etiam imperatorem apud milites in contemptum adduxit, quod ludicra levia et inania potiora quam rei militaris curam habebat. cf. Ammian. 31 10.

ib. v. 21. nihil in his quod a probabilitate abhorreat aut fidem Zosimi labefactare possit. interim Sulpicius Severus (Dialog. 2 7) et Orosius (7 34), consilio et culpa seditionis a Maximo aversa, non cupiditate regni eum ad tyrannidem occupandam stimulatam, sed vi militum adactum fuisse narrant.

ib. v. 22. Hispanum natione fuisse diserte notat Zosimus, ut errent qui Britannum faciunt. Socrates quidem (5 11) *Μάξιμος ἐκ τῶν περὶ τὰς Βρετανίας μερῶν ἐπανάστη τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ*, sed ex his verbis non intelligitur eum ex Britannia oriundum esse, sed inde rem Romanam invasisse. *Barthius*. observatum est idem a Tillemontio. *Ritterus* addit Maximorum familiam Romae fuisse, in quibus erat is qui Valentinianum A. occidit, et senator de quo Procop. Goth. 1 25 et luculenter Vandal. 1 4.

p. 215 v. 21. Lugduni in Gallia, non Singiduni in Moesia imperatorem a suis desertam et ab hostibus captum caesurumque esse docet cum aliis inprimis Ambrosius, cui cum rei ex pro-

*) Reitemcierus volebat *νικωμένους*.

pinquo verius comperiendae copiâ fuerit, fides habenda potissimum. neque Zosimi verbis emendatio, quam proposuit *de la Bastie* (Mem. de l'Acad. des Inscr. t. 15 p. 81), ut ἐν Λογδοῦνῳ pro Σιγιδούνῳ scribatur, etsi pronus in istis nominibus lapsus et a scribarum oscitantia haud alienus videtur, ullam afferre potest medelam, quia fuga per Rhaetiam Noricum Pannoniam et Moesianam facta manifeste repugnet.

p. 216 v. 1. vid. ad hoc caput leg. 7 c. Th. de ins. his quae sub tyrannis. *Ritter*. plura in hoc capite indocte *de Pontificum origine* et sacerdotio tradita sunt; intacta a cl. interprete relicta, quia, puto, in oculos incurrunt. ceterum *de Pontificatu maximo imperatorum* multa sunt disputata. v. Pagi ad a. 312. Bosii Diss. in t. 5 Thes. Graev. et al. praeter numum in notis ad v. 22 e Spanhemio notatum exstat unus et alter cum epigrapha P. M. ap. Bandur. Numism. t. 2 p. 246, 247 add. p. 298 col. 2. *H.*

ib. v. 11. aliam etymologiam tradunt Dionysius Halicarnasaeus 2 132 et Varro de l. l. 4, ex eo pontifices dictos esse, quod ab iis sublicius pons et factus primum et restitutus saepe, cum sacra et uls et cis Tiberim non mediocriter fierent. itaque si verbum verbo reddendum est, pontifices sunt γεφυροποιοί. *Sylburg*. unde Zosimus vana haec et absurda de pontificum origine hauserit, nemo dixerit. simulacra prima in Thessalia fuisse confecta, hominum fortasse exstitit opinio seriorum aetatum. ex Thessalia sane migrasse narrantur Pelasgi, qui inter Aborigines sedes obtinuerant. Gephyraeos novit antiquitas (v. Herodot.), sed ab his a Zosimo nominatis haud dubie alienos.

ib. v. 22. et Constantinum, iam tum vere Christianum, et Valentinianum cum Valente pontificis mox titulo usos esse ex inscriptionibus constat apud Gruterum et alios. *Cellar*. in numo Constantini istum titulum vidit Spanhemius Diss. num. t. 2 p. 415.

p. 217 v. 4. inique hoc ab nonnullis in dubium vocatum; quorum dubitationibus dispellendis operam dederunt I. A. *Bosius* diatriba de pontificatu max. imperatorum R. Christian. (in Thes. Graev. t. 5) et *de la Bastie* du souverain pontificat des empereurs Romains (Mem. de l'Acad. des Inscr. t. 15 p. 75 seqq.).

ib. v. 11. spectat haec Theodosii simulata in Maximum observantia ad a. 384, ut adeo *Cynegii* profectio in Aegyptum non multo serior esse possit. data est ad eum l. 9 c. Th. de Paganis a. 385, qua extispicina interdicitur. ex Zosimo insuper discitur, ei mandatum fuisse, ut templa per Orientem, Aegyptum et Alexandriam occluderet. *H.*

ib. v. 21. teste Pacato (Panegy. c. 43) Maximus cum arte simul suae rei consultum vellet, omnia quae ageret auctoritate geri Theodosii fraudulenter militibus persuasit, quo facto videtur non milites modo, ut in fide manerent et ad bellum enixius operam navarent, sed historicos etiam decepisse, ut ei a

Theodosio ius regni factum crederent, cui rei imperator ipse, imaginum honore sibi Maximum aequando, multum adiecerat fidei.

p. 218 v. 2. l. 9 c. Th. de paganis haec illustrabit. *Ritter.*
de Cynegio vid. Prosopogr. c. Th.

ib. v. 5. vid. Comm. l. un. de his qui ad statuas confugiunt. *Ritter.*

ib. v. 14. observante Lindenbrogio ad Ammianum 27 11 Prothingi apud alios audiunt Gruthingi, Greuthingi, Gothunni, Gautunni, Trutungi, Vithungi. in tanta scripturae huius nominis diversitate si quis aut *Προθίγγους* retinere, aut, ut ad vulgare nomen magis Zosimi scriptura attemperetur, cum Salmasio (ad Vopisci Probum c. 18) *Γροθίγγους* emendare malit, neutiquam male agere videtur. etsi enim hoc, quod Zosimus eam gentem esse ait antea plane incognitam, in Grothingos, gentem longe ante notam, non quadrat, poterit tamen erroris ratio facile declarari. initio enim capitis 35, ubi gentis, cuius nomen non editum est, incursio in fines Romanos facta memoratur, barbari eam fecisse dicuntur non modo qui Istri accolae erant, sed alii quoque, quorum sedes longinquae erant et ignotae. commixtionem eam barbarorum et cognitorum et obscurorum Zosimo fuisse fraudi suspicamus, ut Grothingorum, gentis Gothicae satis notae, nomen barbaris nondum auditis et incursionis sociis attribueret. *R.* *Προθίγγους* expungendos et *Γροθόγγους* esse refingendos dubitari nequit. sunt *Greuthingi*, qui ex Ostrogothis fuere. quod omnibus cis Istrum habitantibus barbaris, qui et ipsi Gothi erant, nomen antea inauditum fuisse dicitur, pro horum temporum fama dictum videtur. sane si *Greuthingi* iidem sunt qui Iuthungi Gothunni et multis aliis modis scribuntur, iam Claudii II illi et mox Aureliani temporibus in notitiam venerant. *H.*

p. 219 v. 22. ne nimis obscura sit narratio cladis huius *Greuthingis* in Istro illatae, monendum est navibus secundum litus inter se colligatis, triplici earum ordine facto, interclusisse Promotum traiicientes barbaros ab litoris aditu. ad eosdem spectant p. 220 16 τὰ εἰς μῆκος συνηγμένα πλοῖα: nam ita legendum esse pro putido *συγμένοις* nolim dubitare. observandum porro τοῖς δὲ λοιποῖς ἀπαντῶν esse pro σὺν τοῖς λ. *cum alia parte navium occurrat* hostibus. sic et mox ταῖς τε ναυσὶ μεγάλας pro σὺν τ. porro τοὺς ταῖς ναυσὶ περιπλέοντας διαφυγόντα, leg. *παρὰ πλέοντας*: nam sunt triremes; quae remigio concitatae erant. quae vero sequuntur, ad alterum Istri litus spectare debent, unde discesserant, quod nando cum petiisset pars, periire τοῖς περὶ τὴν ἡύονα τοῦ ποταμοῦ παροῖς ἐμπεσόντες. quid in τοῖς παλτοῖς lateat, non assequor. expectabam cautes, scopulos acutos, qui-

bus affliguntur. an excidit vox: τοῖς περὶ τὴν ἡύονα τοῦ ποταμοῦ παρατείνουσι σκοπέλοις? *H.*

p. 221 v. 4. si Claudiano poetae fides sit (de 4 cons. Honorii 633), Theodosium proelii periculum ipsum adisse credendum est. sed poetam adulationis et historicum invidiae suspicio premit. de Gruthungis Theodosius cum Arcadio filio triumphum egit (Idat. et Marcellin. Chron. ad a. 386), et hic patri in huius victoriae memoriam Cpoli columnam posuit. vid. *Cyllius* topogr. Cpol. 4 7. monente *Rittero* bello Grothingico data l. 22 de annon. et trib. l. 113 de decur. ubi Godofredus et huius belli meminert.

ib. v. 13. Scythia haec Thraciae provincia fuit, quod etiam ex Festi Rufi breviario c. 9 et Notit. imp. Orient. constat. *Cellar.* cf. inf. 5 10 fin.

p. 222 v. 20. vid. l. 1 c. Th. de his qui ad eccles. confug. *Ritter.* in hac de Gerontio narratione ab historiae, quae res imperii Romani exponere debebat, dignitate tam aliena, Zosimi iudicium et artem admodum desidero. in antecedentibus nonnulla vix satis assequor. *H.*

p. 223 v. 21. seditionem Antiochenorum a duobus oratoribus, Libanio et Io. Chrysostomo, qui tempore turbarum motarum utrique in urbe praesentes erant, expositam habemus. subiiciente *Rittero* ad hunc locum pertinent ea quae ex Io. Antiocheno in Excerpt. Vales. p. 851 de Theodosio Iun. recensentur, cum de maiore intelligenda sint; videntur ea ex Chrysostomi homiliis de Statuis desumpta, in quarum una plane eadem occurrit imperatoris sententia. cf. l. un. ff. quis imper. maledixit.

p. 224 v. 7. missum esse aliquem Cpolim, qui iram imperatoris leniret, nuspiam in oratione Libanii (or. 14 p. 389) legimus, sed Hellebichum et Caesarium in seditionis auctores inquirere iussos venisse Antiochiam et causa cognita noxios in vincula duxisse, quibus delicti mox ab imperatore data venia est. ceterum hic locus argumento erit orationem illam Libanii, quam alii in declamationum numero ponendam existimant, a Zosimo pro vera tamen et genuina fuisse habitam; etsi tam diversa a Libanio tradit, ut eam ne inspexisse quidem videatur.

ib. v. 13. vid. Comm. ad l. 3 de prostasia et not. d ad l. 55 de decur. *Ritter.* cf. Boissonad. Eumap. 1 p. 555 med.

ib. v. 15. provinciarum, in quas divisa Palaestina erat, prima consularis, secunda et tertia praesidiales fuerunt. vid. Notit. imperii tit. 7 p. 1626 Thes. Graev.

p. 226 v. 18. ὡς εἴρηται μοι πρότερον. v. supr. 4 19 in. *H.*

p. 227 v. 12. reprehendunt Zosimum, quod mores contrarios in eodem homine tradat; etenim Theodosium, cum adversus tyrannum occulte bellum pararet, ambitiosum et alacrem, hic autem, in vindictae sumendae opportunitate, ignavam et ut

labores bellique pericula aversantem perhiberi. potest ita res se habere, ut Zosimus iusto iniquior in Theodosium sit, potest etiam excusari illa contradictio partim morum in Theodosio vicissitudine, infra exposita, tum mutato rerum statu; quippe cum Italia amissa esset, ei in belli civilis graviore mole periclitandum erat. legatio ad Theodosium missa, expositis iis quae a Maximo mandata erant, reversa domum neque spem neque repulsam tulit.

p. 228 v. 13. firmat Zosimi fidem testimonium Claudiani; et Tillemoutius nihil agit, qui a Theodosio amoris flagrantis vim quasi maculam pietatis in eo celebratae amovere et abstergere studet, et levi subnixus argumento, ad annum priorem nuptias eius refert.

ib. v. 20. *τεθνεώς*. anno 388. vid. Idatius et Gothofr. ad l. 9 de pagan. *Ritter*.

ib. atqui exstant ad Cynegium pr. pr. lex 23 c. Th. de suscept. praepos. et arcariis coss. Timasio et Promoto, 4 Kal. Decembris, et l. 5 c. Th. *tributa in ipsis speciebus inferenda esse* 15 Kal. Ian. iisdem coss. unde quia ad Tatianum iisdem coss. lex 17 c. Th. de haeret. 3 Non. Maii, lex 9 *de falsa moneta* 5 Kal. Iulii, lex 5 *de quaestion.* 8 Id. Sept., et l. 120 *de decurionib.* 16 Kal. Ian. datae sunt, etiamnum vivo Cynegio lectum fuisse praef. pr. Tatianum colligitur. quid? quod anno praecedente, Theodosius II et Cynegio coss. ad eundem sit lex 2 c. Th. *de Fabricensibus*, 15 Kal. Nov. et coss. Honorio N. P. et Euodio, anno 386 l. 16 c. Th. de accusat. et inscript. *Reinesius*. haec observatio Reinesii male se habet et confusa sunt tempora. vid. etiam Comm. ad l. 16 c. Th. de haeret. *Ritter*.

p. 229 v. 1. vid. l. 15 de quaest., l. 119 de decur., l. 19 de extraord., et inprimis Comm. ad l. 2 c. Th. de his qui super religion. de hoc Tatiano Lycia oriundo agit integra lex 9 c. Th. de indulg. crim., quomodo quidem interpretatus est Gothofr. sed quem hallucinatum esse scribit et probat Pagi. *Ritter*.

ib. v. 2. nempe comes S. L. quando data est ad eum lex 1 c. Th. de Fabricens. et l. 8 de fals. mon. *Reinesius*.

ib. v. 3. *τῆ πατρίδι*. indubitate haec ad Aquileiam spectant. quoniam autem Tatiano patria non Aquileia sed aut Lycia aut Thessalonica fuit, pro *Ἀκυλητίας* visum est Pagio melius rescribi *Θεσσαλονίκης*. equidem vocem *Ἀκυίας* ut permutationi cum *Ἀκυλητίας* faciendae propiorem substitui malim. cf. Tillemont. t. 5 p. 761 not. 50.

ib. v. 4. de Proclo vid. l. 9 c. de annon. civ. *Ritter*. cf. Prosopogr. c. Th.

p. 230 v. 7. Theodosium ipsum mari Italianum petiturum esse hosti opinio fuit. Oros. 7 35.

ib. v. 11. pugna ad Aemonam Pannoniae facta, Maximo,

qui victus fuga evadere et Aquileiae moenibus se tutari quaerebat, Theodosius instabat. cf. Pacatus Paneg. c. 30 seqq. Oros. 7 35, et Socrates 5 14 ex quibus historia huius belli suppleri potest.

p. 230 v. 22. huc pertinent fragmenta historici veteris, quae servat liber 2 Gregorii Turonensis. *Ritter*.

ib. 23. apud Victor. ep. et in numis et inscriptionibus Augusti nomen gerit.

p. 231 v. 3. his addi potest, quod in Sicilia superatae sunt copiae Maximii (Ambros. ep. 17), et quod victoria sua Theodosius moderate usus est (Paneg. Pacati l. c.). de morte Andragathii cf. Claudian. in 4 cons. Honorii. Oros. 7 35, Socrat. 5 14.

ib. v. 11. rebus Occidentis pacatis ordinatisque Theodosius, postquam tres annos erat Mediolani commoratus, in Orientem reversus est.

ib. v. 13. eo ipso tempore Iustina morte decessit. Rufin. 2 17. cf. Sozom. 7 14.

ib. v. 21. Μακεδόνων. vid. l. 2 c. Th. ad leg. Corn. de sicar. *Ritter*.

p. 236 v. 15. cadunt igitur haec gesta in a. 391: nam consul Rufinus a. 392. mox p. 237 14 τὴν ἐπὶ θανάτῳ subint. ὁδόν, πορείαν. et quod sequitur, σχολαίτερον ἀπιὼν ἔφθασεν ἤδη πεσοῦσαν τὴν κεφαλὴν, transitive dictum puto ἔφθασε pro ἐποίησε φθάνειν πεσοῦσαν.

p. 236 v. 18. sequentia illustrant leges 1 de peculat. et l. 12 et 13 de bon. proscr. et 9 de indulgent. crimin. vide ibi comm. Godofr. adde l. un. de possessione ab eo qui bis, ibique not. b. *Ritter*.

ib. v. 24. ob Lyciam male administratam vel in Lycia aliquid delictum in ius tractum fuisse apparet e lege 9 c. Th. de indulg. crim. imp. Arcadio et Honorio, coss. iisdem. *Reinesius*. legem dictam aliter interpretatur Iac. Godofredus commentar. in Theod. cod. nempe Lyciam infamatam fuisse propter damnatum civem Lycium, Tatianum, cuius summa culpa fuerit, ut ipsius legis verba habent, *temporalis offensio deterrimi iudicis inimici*, id est Rufini. *Cellar*.

p. 237 v. 11. Aquileiae scilicet, ut ex cap. 45 apparuit; sed anno 392 coss. Arcadio et Rufino usque ad mensem Iulium fuit in officio. exstat enim l. 127 c. Th. de decurionib. ab imp. Theodos. Arcad. et Honorio data, coss. Arcadio A. II et Rufino, prid. Kal. Iul. Cpol. *Reinesius*. sed vid. not. ad p. 229 3.

ib. v. 14. suburbium hoc *Peram* (quasi *Περαιάν* seu *πέρας κόλπον*) et *Galatam* vocant. est vero trans sinum qui *Κέρας* dicitur. *Leunclavius*.

p. 238 v. 1. in describendis Arbogastis moribus scriptores

in diversa abeunt. Suidas h. v. eum laudibus effert, Orosius 7 35 et Socrates 5 25 reprehendunt; quem dissensum morum bonorum pravorumque consortio in uno eodemque homine haud infrequenter observato attribuere oportet.

p. 238 v. 5. ὅσα μὴ καλῶς. cf. Sozom. 7 22.

ib. v. 11. γραμματα, quae Libanius γραμματεῖα, Sozomenus et Synesius διατάγματα, Ammianus *litteras* vocat, sunt codicilli, iis quibus magistratus aut provincia conferretur ab imperatoribus dati.

ib. v. 22. auctor Hist. Miscellae 13 11: *grammaticus quidam nomine Eugenius, litterarum Latinarum doctor, relinquens scholas in palatio militabat, eratque imperatoris Valentiniani antigraphus et propter eloquentiam a multis honoratus. Cellar.* a Socrate etiam appellatur Eugenius ἀντιγραφεὺς τοῦ βασιλέως.

p. 239 v. 1. de *Richomere* cf. Prosopogr. c. Th.

ib. v. 17. cum ea res non in hominum oculis facta, cumque, ne scelus emanaret, occultata esset, varia inde fama diversaeque narrationes ortae sunt. Socrates 5 25 et Sozomenus 7 22 ab eunuchis imperatorem dormientem, spiritus via interclusa, interemptum tradunt; Philostorgius 9 1, Orosius 7 35 et Rufinus 2 31, licet in nonnullis rebus discrepent, in eo tamen consentiunt, Valentiniano suffocatione interfecto, quasi ipse sibi manus intulisset, famam in vulgus sparsam esse. cf. Godofred. ad Philostorgium l. c.

p. 241 v. 3. quae de rixa et caede principum barbarorum in imperatoris aula Eunapius scripserat, in Excerptis de Legat. servata adhuc exstant.

ib. v. 6. Eunapius l. c. ὁμῶς καὶ ὁ βασιλεὺς τιμῶν οὐκ ἔληγεν, ἀλλ' ὁμοτραπέζους εἶχε καὶ ὁμοσκήνους καὶ πολὺ τι φιλόδορον εἰς αὐτοὺς ἦν.

p. 242 v. 10. Eugenio tyrannide deiecto totius exercitus dux factus est Stilicho. vid. Zosim. 5 4.

ib. Σερήνη. uxor Stilichonis. vid. Olympiodor. ap. Phótiū.

ib. v. 12. de Gaina Palladius p. 52 t. 13 opp. Chrysost. Ritter.

ib. v. 14. in laude Bacurii cum Zosimo convenit Rufinus (2 33), ex Iberia vero eum oriundum scribit.

ib. v. 19. ἐπ' ἤματι. vid. l. 4 c. Th. de haeret. et ibi comm. Ritter.

p. 243 v. 5. Honorium a patre ut socium belli in Italiam ductum esse, etsi Marcellinus in Chronico cum Zosimo tradat, id tamen et pluribus validioribusque testimoniis Claudiani (in 3 consul. Honorii 78 seqq.), Rufini (2 c. ult.), Sozomeni (4 c. ult.) et Philostorgii (11 2) refutatur, qui serius nec nisi pugna cum Eugenio facta eum arcessitum testantur.

p. 243 v. 13. cum primo die adversa fortuna ad noctem usque dimicatum esset, nocte subsecuta Theodosius parte barbarorum cum Arbogaste ad occupanda idonea loca missorum ad se deficiente, mox pugna facta turbine fortuito adiutus victoriam reportat. vid. Ambrosius (ep. 62), Claudianus (in 3 cons. Honor. 63 seqq. et in 4 cons. Honor. 69 seqq.), Orosius (7 35).

ib. v. 14. sunt in his nonnulla ab aliorum fide aliena et propterea in invidiam auctoris versa. de defectu solis alii tacent, sed tempestatem narrant; quae ingenti ventorum vi coorta, nec vero primo sed altero die, ubi secundum confligebatur, hostes Theodosii ita vexavit ac turbavit ut facile ipse superior evaderet. solis autem eclipsis iam priore anno, quemadmodum a Marcelino adnotatum est, ingens fuit; anno 394 vero, quo bellum illud gestum, paulum modo et ut in Asia sentiri posset, sol defecit die 16 Aprilis hora vespertina, sequente anno 395 toto orbe ad centrum usque die 16 Aprilis hora matutina. vid. *Chronologie des Eclipses par Mr. Pingré*, à Paris 1766 fol.

p. 244 v. 12. ad hoc caput pertinet lex 9 c. Th. de infirm. his, quae sub tyrann. l. 11. 12 eius tit. et l. 9 de desertor. imprimis sequentia capita hiuc lucem accipiunt. *Ritter*. non omnia congruunt quae de proeliis commissis et victoria parta tradiderunt Ambrosius (div. 3), Sozomenus (7 24), Socrates (5 25), Orosius (7 35), Theodoretus (5 24), Rufinus (2 33).

p. 245 v. 3. ad h. l. cf. lib. 5 38 p. 301 11 seqq. paulo ante senatus non in animum inducit *συννεχθῆναι τοῖς περὶ τῶν θεῶν ἀποκλίνεσσι καταφρόνησιν*; nec aliter Suidas in *Θεοδοσίος*. ut adeo sit dictum *ἀποκλίνειν περὶ τὴν καταφρόνησιν*, quod debet esse *εἰς* vel *ἐπὶ τὴν καταφρόνησιν τῶν θεῶν*. in seqq. aliqua luxatio verbis insidet: non enim cohaerent *τῶν δὲ ἀπὸ τῆς γεροσύνης — εἰπόντων — ἡ Ῥωμαίων ἐπικρατεία — γέγονε*, etsi nec aliter Suidas legit. ut medela fiat, tollendum arbitror δὲ ab initio, ut verba *τῶν ἀπὸ τῆς γεροσύνης* iungantur cum superiori-bus; et mox interpungendum post *ὄντος*, ut sententiarum ordo sit: *τότε δὴ ὁ Θεοδοσίος τὸ δ. ἔλεγε — χρημάτων, τῶν ἀπὸ τῆς γεροσύνης μὴ κατὰ θεσμόν εἰπόντων πράττεσθαι τὰ τελούμενα, μὴ δημοσίου τοῦ δαπανήματος ὄντος. διὰ τοῦτο τε (l. δὲ) τοῦ θυηπολικοῦ θεσμοῦ λήξαντος* (sunt verba scriptoris, non senatus) καὶ τῶν α. H.

p. 245 v. 4. non immerito mireris nullam a Zosimo factam esse memoratorem de restituenda ara Victoriae in seuatu Romae, quae res ad a. 384 spectat, libello a Symmacho praef. urb. Valentiniano oblato. v. eius Epistol. lib. 10 54.

p. 246 v. 5. non Romae sed Mediolani Honorius imperator factus est. vid. Pagi Crit. Baron. ad a. 395.

ib. v. 6. vertendum est *ἐπανάων* non *dum revertitur*, sed *dum reversurus erat* (ut lib. 2 c. 17 p. 82 5), quia non modo ceteri

scriptores, sed Zosimus ipse (p. 250 16) in Italia (et quidem Mediolani) Theodosium e vita excessisse scribit.

XI. DE ARCADIO ET HONORIO (l. 5 c. 1—25).

Libro quinto ingredimur historiam a Zosimo non perfunctorie et viae muniendae ad alia tantum causa, ut superior historia scripta fuit, sed pro consilio incepti primario summo cum studio ac cura dispositam et explicatam, in qua Eunapianae historiae postrema persecutus est, tanquam scriptoris qui res suae aetatis et sub oculis suis gestas scriberet. a suspitione in quam ob religionis studium tum Eunapius tum Zosimus a Christianis adductus fuit, in his historiis, quae iniquitati et sugillationi isti nullam opportunitatem praebent, immunis uterque esse debet. in rebus ipsis exponendis Eunapius, quantum ex Zosimo iudicare licet (nam ex ipsius historia nihil in fragmentis servatum est quod huc pertineat, et praeter locum in vita Maximi — vid. Comm. Hist. c. 5 — quaedam modo in Suida inde supersunt), ita versatus est ut historiam Orientis, quippe ad notitiam propiorem, accuratius enarraret, veluti nuptias Eudoxiae c. 3, Alarichi in Graeciam incursionem c. 5—8, caedem Rufini c. 7, Timasii Bargi, Abundantii c. 8—11; imprimis rebellionem Tribigildi c. 13—19 et Gainis c. 19—23, et concitatos ob Ioannem episcopum tumultus c. 23. 24. res vero in occidentali regno gestas parum diligenter tradidit, alias perturbate et confuse, ut rebellionem Gildonis c. 11, exposuit, alias male omisit, in quibus praeter res in Gallia et Britannia gestas praecipue Alarichi prima in Italiam descensio (vid. comm. ad c. 26 init.) ponenda est. alia omissione factum est ut inde ab anno 398 Zosimus historiam Occidentis omnino non attingeret, et per 12 annos tantum res in Oriente gestas explicaret. supplendis emendandisque iis quae desunt aut minus recte exposita sunt, possunt ad caput usque 19 maxime Claudiani carmina inservire, quae omnem fere huius temporis historiam Occidentis continent; praeterea ecclesiasticae historiae auctores Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Philostorgius; passim quoque Orosius, Iornandes, Hieronymus, Frigeridus apud Gregorium Turonensem, Ioannes Antiochenus in Excerptis Valesianis et chronographi. rarior usus est Symmachi, Synesii, Chrysostomi et codicis Theodosiani.

p. 246 v. 8. vid. Comm. ad l. 3 ad legem Corn. de sicar. num. 11. adde Pagium in Critic. ad a. 395 init. t. 2, et Suidam ex Eunapio voc. *Πουφίβος*. Ritter.

p. 247 v. 2. Rufini avaritiam notat quoque Symmachus (6 ep. 15), a quo praedo vocatur annosus. cf. Ioannes Antiochenus in Exc. Vales. p. 848.

p. 248 v. 2. comes Orientis, cui Antiochiae sedes erat, quindecim praeerat provinciis, consularibus quinque, Palaestinae, Phoeniciae, Syriae, Ciliciae, Cypro; praesidialibus octo, Palaestinae salutari, Palaestinae secundae, Phoeniciae Libani, Euphratensi, Syriae salutari, Osrhoënae, Mesopotamiae, Ciliciae secundae; duabus perfectissimorum, Arabiae et Isauriae. pertinebat ad eum cognitio appellationum ex his provinciis, correctio rectorum, et cura classis Seleucia dictae. Notit. Imp. in Thes. Graev. t. 7 p. 1618.

ib. v. 3. de *comite Orientis* v. vel Gothofr. Notit. Dignitat. c. Th. p. 23 sq. *H.*

ib. v. 17. vid. de plumbatis multa apud Godofr. ad tit. de decur. et inprimis in Comm. ad l. 2 de quaestionibus. Ernesti de usu glossar. est diss. de plumbatis. *Ritter.*

p. 249 v. 10. Eudoxiam Baudonis, Franci genere, sub Gratiano ducis inclyti, filiam (Philostorgius 12 3), quam alii Gratiani filiam faciunt, ut Nicephorus testatur. Baronius a. 395, eumque secuti alii, Promoti neptem credere ex Zosimi verbis male intellectis. Zosimus enim non ait eam unius ex Promoti filiis filiam fuisse, verum virginem apud unum ex filiis Promoti educatam. *Iac. Godofred.*

p. 249 v. 17. vid. Claudianus de Nuptiis Honorii et Mariae v. 24 ibi Barth.

p. 250 v. 12. cf. sup. 4 57.

ib. v. 22. cf. c. 34. Claudianus in Rufino 2 4 :
iamquē tuis, Stilicho, Romana potentia curis
et rerum commissus apex; tibi credita fratrum
utraque maiestas geminaeque exercitus aulae.

cf. idem in 3 cons. Honor. 152.

p. 251 v. 2. vid. hic Comment. ad l. 3 ad leg. Corn. de silar. n. 10 adde Symmachum ep. 6. 14. *Ritter.*

ib. v. 8. vid. Ammianus 27 9 ibi Valesius.

ib. v. 22. Zosimi mens ea esse videtur, Alarichum Romanis gravent fuisse priusquam a Rufino instigatus ad res novas movendas esset. Thraciam ab eo fuisse vastatam et direptam etiam Claudianus scribit (cf. Zosim. p. 252 2). quod vero Rufinus a Claudiano, Sozomeno (8 1) et Socrate (6 1) Hunnis, ut Orientem incursionibus vexarent, auctor exstitisse dicitur, id forsitan minus Rufini culpa quam consuetudine horum barbarorum factum, in provincias Romanas sese effundentium. cf. Tillemont. t. 5 p. 425.

p. 252 v. 4. hoc loco poetae adeo diligentia historicum superat, et Zosimi narratio ex Claudiano supplenda corrigendaque est. — adversus Gothos, Rufini, ut credebatur, incitatu Moesiam ac Thraciam infestantes, cum Stilicho cum copiis profectus in Dalmatiam venisset, ab Arcadio iussus est non modo

copias, quas Theodosius expeditione in Eugenium suscepta in Italiam deportaverat, sibi remittere, sed ipse etiam consilio belli misso domum reverti. huic imperio obsecutus Stilicho milites, quo vellet imperator, ablegavit, et cum eis simul Ganam ducem misit, composito cum eo caedis consilio, ut Rufinum e medio tolleret. ea omnia unius anni spatio gesta sunt (395). inter haec cum Gothorum dux Alarichus arte Rufini excitus in Graeciam sine certamine descendisset eamque omni miseriae genere afflixisset, Stilicho re audita anno insequenti (396) cum copiis eo approperebat expellitque virtute hostem, sed imprudentia seu sordida inclusum ex angustiis dimittit. a vero itaque Zosimus aberrat, quod copias non bis diversis temporibus sed semel tantum contra Alarichum ductas, et non Arcadii iussu sed, ut videtur, Stilichonis voluntate ultro remissas in Orientem tradit.

ib. in vita Maximi (p. 93 ed. Commelin.) Eunapius, huius irruptionis mentione iniecta, monachos ut viae per fauces Thermopylarum ferentis monstratores incusare videtur: *τοιούτους ἀντὶ τῶ τὰς πύλας ἀπέδειξε τῆς Ἑλλάδος ἢ τε τῶν τὰ φαιὰ ἑμάτια ἔχόντων ἀκωλύτως προσπαρεισελθόντων ἀσέβεια καὶ ὁ τῶν ἱεροφαντικῶν θεσμῶν παραρραγίς νόμος καὶ σύνδεσμος.* Zosimus ea aut non reperisse in Eunapii historia, aut quae ipse de Rufini fraude scripsit, iis veriora iudicasse et auctorem suum emendasse videtur.

ib. v. 8. teste Socrate (7 10) barbarorum circa Peneum fluvium a Thessalis fere tria milia sunt caesa.

p. 253 v. 1. sacra Graeciae abolita et Eleusinia cessasse ea Alarichi impressione, auctor ipse Eunapius est (in vita Maximi l. c.). Claudianus in Rufin. 2 191: *nec fera Cecropias traxissent vincula matres*, cum Hieronymo ep. 3 conspirat, qui Athenienses cum Corinthiis et Lacedaemoniis eadem perpressos esse ait. quae quidem testimonia cum Zosimo, qui stetisse Athenas incolumes et a barbarorum rapinis intactas scribit, ita ad consensum redigi possunt, ut Attica tantum regio, salvis Athenis ipsis, hostilem iniuriam experta esse credatur. Philostorgius vero (12 2) Alarichum intrasse Athenas dicens ad Zosimi verba ita explicandus erit, ut hostium dux non cum copiis, et foedere ante composito, urbem ingressus sit. cf. mox c. 6 v. 11 seqq.

ib. v. 6. cum Christiani isto aevo nihil fere, quod memorabile esset, sine miraculo factum iactarent, tolerandum sane erat in gentilibus, si et illi sua *miracula* venditarent. *Athenen* quidem urbem tuitam esse nemo miretur, sed quid *Achilles* Atheniensium rebus se immiscuerit, non statim in aperto est, nisi memineris ea quae 4 18 de Nestorio hierophanta memorata sunt; induxerat ille somno monitus huius herois religionem. II.

p. 254 v. 7. *ἡ Σπάρτη συναπήγετο τῇ κοινῇ τῆς Ἑλλάδος ἀλώσει* potest videri argute dictum esse quasi *tota Graecia, capta*

etiam Sparta, in captivitate abducta sit. sed videtur noster ἀπαγοσθαι usurpare pro ferri, rapi, corripi. ita fere inf. 13 6: εἰς ἔσχατον κινδύνου τὴν Ἀσίαν ἀπασαν ἀπαγαγεῖν, in extremum discrimen adducere.

p. 254 v. 15. cf. Claudian. in Rufini 2 293 sq. et Orosius 7 37.

ib. v. 18. Plin. 4 6: montes in Arcadia Pholoe cum oppido etc. Cellar.

ib. auctore Claudiano neglectas barbaros ad interneccionem delendi opportunitatis culpa ad Stilichonem non pertinet, quoniam Arcadii imperio impeditus evadendi barbaris occasionem dedisse dicitur. verum ut haec sunt poetae laudibus Stilichonis studiosi et ob eandem causam suspecti, ita Zosimi, cuius in Stilichonis historia fides integerrima est, auctoritas potior erit.

p. 255 v. 6. ea copiarum in Orientem deportatio iam ante facta erat quam in Graeciam adversus Alarichum Stilicho exierat, et Rufini caedem (a. 395) serius quam facta est memorat noster. vide not. ad p. 252 4. cf. Socrat. 6 1 et Philostorg. 11 3. — Stilichoni haerenti in Gallia ac vacanti rebus cum barbaris componendis, quarum in Claudiano, nusquam in Zosimo mentio facta, nuntiati sunt Alarichi motus. vid. Claudian. de Stilich. 1 172 seqq. in 4 consul. Honorii 459 seqq.

ib. v. 20. de caede Rufini cf. Claudian. in Rufini 2 4 36.

ib. eandem rem commemorarunt Claudianus l. c. Philostorgius 11 3, et Hieronymus ep. 3, qui posterior ad verbum fere cum Zosimo conspirat: *Rufini caput pibe Cpolim gestatum est; et abscissa manus dextra, et dedecus insatiabilis avaritiae, ostiatim stipem mendicavit.*

p. 256 v. 6. vid. Comm. ad l. 3 eod. Th. ad legem Corn. de sicar. n. 11 it. l. 14 de bonis proscrip. Ritter.

ib. v. 7. publicata bona Rufini esse et ex Symmacho (6 ep. 15) et lege 14 c. Theod. constat, qua lege bona illius, sprete eorum quos Rufini avaritia spoliaverat quique bona erepta repetebant postulationibus, fisco vindicata sunt. ad quam quidem legem si Zosimi verba explicanda essent, emendatio Tillemontii (t. 5 p. 429 2) pro ἄξια rescribi iubentis ἀνάξια, haud parum adiuveretur. sensus tunc foret satia ad rem accommodatus: Eutropium, quae vilia in bonis Rufini essent, iis qui sua repeterent reliquisse, ea autem quae pretii alicuius essent, fisco seu potius sibi ipsi vindicasse. vox ἐτέρους tunc ad eos qui bona erepta sibi reddi peterent referenda erit. huc pertinet etiam locus Suidae v. Εὐτρόπιος, de Eunapio depromptus. R. αὐτῶν recipiendum erat: τὰ ὅπως οὖν ἄξια τῆς αὐτῶν κτήσεως νομιζόμενα, quae sibi quisque quocumque modo digna, cur possidenda expeteret, existimaret, seu maioris seu minoris pretii res. Tillemontii interpretatio et lectio a sermonis ratione aliena est. ἰνιδιδούς καὶ ἐτέ-

ρους — ut et alii praeter se. ceterum *Eutropius* Rufino non successit hactenus, ut pr. pr. Orientis fieret, nam in Rufini locum successit *Caesarius*. *Eutropius* factus est praepositus sacri cubi- culi, anno vero 399 consul est renuntiatus. cf. inf. c. 17. *H.*

p. 256 v. 10. vid. de fuga ad eccles. l. 1 c. Th. de his qui ad ecclesiam confugiunt. *Ritter.*

ib. ad illas forte pertinent l. 15 c. Th. de bonis proscript. *Ritter.*

ib. v. 16. vid. l. 3 c. Th. ad leg. Corn. de sicar. n. 11. *Ritter.*

ib. v. 18. *Suidas* h. v: γαυρός τε ὢν ἀνὴρ καὶ ἀγέρωχος καὶ στρατείας ἀμιληκός. cf. *Prosopogr.* c. Th.

ib. supra (4 45) dicit *Zosimus Cynegio* in itinere mor- tuo *Tatianum* factum praef. pr. et *Timasium* pedestribus copiis praefectum fuisse per Orientem a *Theodosio*. *Reinesius*. *Honorio* N. P. et *Evodio* est l. 5 c. Th. de sentent. ex periculo recit. imp. *Valentii*. *Theodos.* et *Arcadio* ad *Timasium* comit. et mag. equi- tum, h. e. anno Chr. 386. *Reinesius.*

ib. v. 20. vid. *Sozomen.* 8 7. *Ritter.*

p. 257 v. 12. hunc locum male urget *Gutherius* de off. do- mus Aug. lib. 1 c. 27 p. m. 137, quando consultationes ab *Arca- dio* eversas putat, ideo refutatus a *Gothofr.* ad tit. de relationi- bus. *Ritter.*

p. 258 v. 10. dissensum inter *Hieronimum*, qui non *Oasi* sed *Assae* *Timasium* in exilio fuisse scribit, et *Zosimum* *Sozo- menumque*, hac tollere interpretatione *Tillemontius* (t. 5 p. 773 not. 7) conatur, ut primum *Assae* illum exulem degisse, et po- stea exilii sede mutata *Oasin* deportatum fuisse statuat. fuit *Oasis* (*Alvaha* apud Arabas) duplex, maior et minor. vid. *cel. Michaelis* ad *Abulfedae* descr. Aegypti (p. 21 — 33), ubi veterum scriptorum de *Oasi* loquentium locis collectis addi potest locus *Olympiodori* (ap. *Photium* cod. 80), qui laudando regionis amoenitatem ac fertilitatem longe diversam ac *Zosimus* descri- ptionem eius dedit. *Photio* autem teste multa fabulosa de *Oasi* *Olympiodorus* scripsit. ad hunc locum *Ritterus* laudat l. un. c. Th. de *Nili* agger. et ibi *Gothofr.* et indicat *Cuiacium* de relega- tione in *Oasin* et *Gypsum* observationem singularem habere. *R.* ad *Oasin* offenderunt viri docti, in his *Reinesius* apud *Cellar.* ad h. l. quod in *Hieronymo* *Assae* corrupte legebatur; sed v. loca laud. in *Prosopogr.* c. Th. et a *Rittero* ad *Guthr.* t. 5 p. 186. porro *Timasium* ex exilio revocatum somniant, loco *Suidae* in *Τιμάσιος* male accepto, qui de tempore, quo in aulam arcessitus est, agit. *H.*

ib. de *Timasii* morte cf. *Sozom.* 8 7.

p. 259 v. 11. de *Eutropio* eiusque improbitate locus est ex *Ioanne* *Antiocheno* in *Exc. Vales.* p. 348. *Ritter.*

p. 259 v. 20. de Abundantio vid. l. 3 de Salgamo, l. 18 de erogat. mil. annon., l. 128 de decur. *Ritter.* cf. Claudian. in Eutrop. 1 154 seqq. v. Prosopogr. c. Th. h. v.

p. 260 v. 4. primum Pityunte exul fuit (Hieronymus ep. 3), postea Eutropio mortuo Sidonem ductus est, quemadmodum Tillemontius (t. 5 p. 435) rem explicat.

ib. v. 10. vid. comm. ad l. 3 c. Th. ad leg. Corn. de sicar. num. 9. *Ritter.*

ib. v. 11. cf. Claudian. de Stilich. 1. publicabantur Stilichonis bona, quae Cpoli habebat.

ib. v. 13. cf. Claudian. de bello Gildonico 230—324, in Eutrop. 1, de Stilich. 1, et Orosius 7 36. Gildo Firmi tyranni frater (4 16), quem ad imperium adspirantem ipse oppresserat, oomes Africae constitutus erat. add. Symmach. 4 ep. 3.

ib. v. 19. parvam tantum manum in Africam ad bellum fuisse deportatam, tradunt Claudian. de Stilich. 1 314, Orosius 7 36. *Ritterus* laudat Comm. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. n. 10.

p. 261 v. 2. Gildo postquam fugam maritimam frustra tentaverat, captus et in carcerem ductus mortem sibi manu sua acceleravit. Claudian. de Stilich. 1 357. Orosius l. c.

ib. v. 12. vid. Comm. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. circa fin. nam maxime probabile est hanc legem datam ideo, quia Eutropius capiti suo suorumque metuebat a Stilichone. huc Claudianus l. 2 in Eutrop. v. 500 facit. *Ritter.*

ib. v. 16. eandem rem observat etiam Ioannes Antiochenus in Excerpt. Valesianis p. 851. notat, indicante *Rittero*, hanc invidiosissimam vocem Gothofr. Comm. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. n. 11.

p. 262 v. 5. copiose quidem haec, multa tamen parum perspicue, Zosimus enarrat. cf. Claudian. in Eutrop. 2, Sozom. 8 4, Socrat. 6 6, Philostorg. 6 6.

p. 263 v. 2. hoc urget Gothofr. comm. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. n. 11. *Ritter.*

p. 265 v. 15. Selgen (Laconum est colonia) Πισιδίας πόλιν dicit Stephanus Byzant., nec Strabo aliter lib. 12, nec lib. 5 5 Ptolemaeus; διαμυρλιαδρόν ποταμὸν fuisse Strabo addit, i. e. 20 milia habuisse civium. confines autem sunt Pisidia et Pamphylia, ut noster etiam docet infra v. 17. *Cellar.*

p. 267 v. 8. *Gainas* ad speciem et simulate haec agere putandus: nondum enim animi consilia aperuerat. ne tamen *Tribigildis* omnino opprimeretur, mittit barbarorum turmas ad *Leontem* cum mandatis arcanis. mox v. 20. *Ρωμαίων παντί*, etiam sublato καί, sanum vix est, nec fidem praestabo coniecturae; στρατῶ παντί. *H.*

ib. v. 17. non *Tribigilda*, ut *Tillemontius* t. 5 p. 458 pu-

fat, sed Leonti a Gaina ea auxilia missa sunt, ut verba Zosimi aperte docent. loci vero obscuritatem hac interpretatione dispelli credimus. audito Tribigildi periculo Gainas, ut via sibi esset succurrendi illi et occultandi quam animo agitabat fraudem, Leontem hortatur ut cum exercitu, cui ipse praeerat, et auxiliis barbarorum, quae ei mittebat, adversus hostem proficiscatur. barbari Leontem comitantes ut auxiliares copiae, castris eius relictis, quemadmodum res composita fuerat, ad Tribigildum transfugiunt, et eo duce Romanos ipsos, quos modo fuga deseruerant, hostiliter adoriuntur (c. 16 p. 266 6 c. 17 in.). facta est eiusmodi desertio paulo ante, quemadmodum Zosimus ipse tradit (c. 15), in media pugna, et testante Claudiano similis proditio barbarorum in fraudem Leontis excogitata erat. Tribigildus simulata fuga cum Leontem, superbientem de victoria, in socordiam rerumque negligentiam adduxisset, subito eum adortus in fugam Romanos agit, qua Leo ipse in paludes delatus misere periit.

p. 268 v. 14. Eutropius consul et patrius. vid. Claudian. in Eutrop. 1 iuit., Philostorg. 11 4, Sozom. 8 7; *ὑπάρχου καὶ πατρὸς βασιλέως ἀξία ἐτιμήθη.*

p. 269 v. 2. huc pertinet integra lex 4 c. Th. de poen. ibi ad Comm. Ritter.

ib. v. 3. de causis dignitatis Eutropio ereptae auctores discrepant. vid. Chrysostomus in Eutropium t. 3 p. 381 seqq., Sozomen. 8 7, Socrat. 6 5, Philostorg. 6 6.

ib. v. 5. haec verba ἐξ ἐκεῖνου Leunclavius vertens *ab illo* de Eutropio intelligit, Reinesius interpretatur *ab illo tempore*, quae posterior quidem explicatio cum usu loquendi Zosimeo convenit (e. g. p. 208 2, 258 22, 307 1), verum non magis quam prior locum habere potest, quoniam ante Eutropium ecclesiis iam asyli ius fuisse vel ipse Zosimus docebit, Eutropium dicens abreptum ex ecclesia contra τὸν ἐπὶ τῷ ἀσύλω τῶν ἐκκλησιῶν τεθέντα νόμον. Sozomenus (8 7; cf. cod. Th. t. 3 p. 118, 119, 391) ius asyli per Eutropium abrogatum et a Theodosio iuniore demum ecclesiis alia lege restitutum esse scribit. quae cum ita sint, verba illa ita mihi videntur interpretanda: *ex illo tempore (ἐξ ἐκεῖνου)*, quo una cum religione Christiana invecata in rem publicam etiam asyla institui coeperunt. quam interpretationem confirmare loco simili Zosimi possumus, l. 5 c. 23 p. 279 4, ubi monachos ad nullum rei publicae usum esse dixit, πλὴν ὅτι προΐόντες ὁδῶ, μέχρι τοῦ νῦν ἐξ ἐκεῖνον τὸ πολὺ μέρος τῆς γῆς ἠκειώσαντο. verba ἐξ ἐκεῖνου ad nihil praecedens possunt referri, et alium non admittunt sensum quam *ab initio vitae monasticae*,

ib. v. 7. gloriatur Chrysostomus (t. 4 p. 481 seqq. t. 3 p. 667 seqq.) Eutropium in asylo, quamdiu ipse illud non reliquerit, a se servatum, et asyli ius adversus violatores vindicatum esse.

p. 269 v. 8. Arcadii ad Aurelianum praef. pr. ea de re mandatum exstat in c. Theod. de poenis l. 17, his verbis: *adhibitis fidis custodibus ad Cyprum insulam perducatur, in qua tua sublimitas relegatum esse cognoscat. Cellar.*

ib. v. 12. pariter Philostorgius (11 6) μεταπεμπτός από Κύπρου γίνεται, et post τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται. *Cellar.*

p. 270 v. 19. epitheton δόσιος ab aliena manu hic illatum esse videri potest: nam ad mentem Zosimi pagani hominis notionem venerationis habere nequit, neque cum usu loquendi convenit. Sozomenus, et qui de eo templo plurima disserit Evagrius (2 3), id nusquam usurpant, et posterior Euphemiam παναγίαν modo dixit.

p. 271 v. 4. Socrates 6 6 et Sozomenus 8 4 *Saturnini* tantum et *Aureliani* mentionem faciunt.

ib. v. 12. δορυφόρων. vid. Comm. ad l. 3 c. Th. ad Leg. Corn. de sicar. n. 8. *Ritter.*

ib. v. 17. de rebellione Gainae vid. Socrates 6 6, Sozomenus 8 4, Theodoretus 5 32 seq.; of. Philostorgius 11 8.

ib. v. 20. traditae a Socrate et Sozomeno causae, our Gainas urbem egressus sit, minus probabiles sunt quam ea quae a Zosimo proditur.

p. 272 v. 5. testibus Socrate et Sozomeno nefandum barbarorum consilium armis, quae urbe exeuntes occulte secum ferrent, animadversis nudatum fuit.

p. 273 v. 16. vid. Comm. ad l. 3 c. Th. ad Leg. Corn. de sicar. n. 9. *Ritter.*

ib. v. 18. Philostorg. l. c. de Fraiuto ait: Γόιθος μὲν τὸ γένος, Ἑλλήν δὲ τὴν δόξαν. *Cellar.*

ib. v. 22. latrones hosce fuisse Hunnos, *Ritteri* (in marg. not.) sententia est, cui adstipulantes nominat Gothofredum in Comm. ad l. 34 c. Th. de oper. publ. et Pagium ad a. 395 init. tomi 2.

p. 274 v. 12. memorabile est, quod rerum imperii ea subsequuta erat attenuatio, ut ne *triremes* quidem tum aedificari possent. qui recens est a Polybii lectione, poterit forte meminisse locum ubi ille de *hexeribus* agit. in bello cum Poenis quinqueremibus erant contenti Romani. v. Polyb. 1 20 et 63. *H.*

p. 275 v. 14. cogitandum est de rapidissimo undarum cursu in freto Hellesponti. cf. sup. ad p. 89 21. *H.*

p. 276 v. 9. ταῖς παρ' αὐτοῦ τιμωμένοις; ergo οἱ τιμώμενοι absolute, pro οἱ θεοί? *H.*

ib. v. 13. fuere coss. a. 401 *Vincentius* et *Fravitta*, seu, ut verius legitur, *Fravittus*. unde apud nostrum emendandum videtur Φραυίτος, ut apud Socratem 6 6 Φραυίτος. *H.*

p. 277 v. 12. adstipulatur Zosimo Philostorgius l. c. Gainam ab Hunnis victum caesumque esse, Socrates vero et Sozo-

menus victores fuisse Romanos tradunt, et sedem victoriae in Thracia collocant.

p. 277 v. 18. eiusmodi alia in principem hunc verba inimica vide in Comm. ad l. 3 cod. Theod. ad Leg. Corn. de sicar. Ritter.

ib. v. 20. Sozomeno 8 25 et Philostorgio 11 8 auctoribus, Thracia ab Hunnis, qui Istrum traiecerant, vastata fuit.

p. 278 v. 2. agebatur in loco lacunoso *de exulibus Saturnino et Aureliano* cf. sup. p. 271 init. sic et Tillemont. in Arcadio art. 18 et nota 25. quid autem eorum reditus ad Eudoxiae odium in Ioannem Chrysostomum inflammandum attulerit, non satis constat. suspectum sane hunc Augusta habebat ob gratiam qua apud Gainam erat. H.

ib. v. 8. vid. c. 20 init. et ibi videbis etiam iungi τὸν βασιλέα καὶ τὴν γερουσίαν. Ritter.

ib. v. 16. l. 11 de Pagan. et ibi Gothofred. ac l. 37 de Episcop. et ibi Comm. Ritter. spectat res ad Theodosii I tempora, a. 389 initio facto a Bacchi templo. v. loca Sozomeni et aliorum ap. Tillemont. in Theodosio art. 52 sqq. Ioannes exulat a. 404. memorabilis est locus qui sequitur *de monachis*. H.

ib. v. 23. vid. Liban. orat. pro templis p. 475 ed. Troitz. et ibi loca a Godofred. collecta et imprimis elegantem Eunapii locum in vit. Sophist. et Comm. ad l. 1 de monach. Ritter.

p. 279 v. 3. ἀναγκαίαν. Gothofr. ad l. 63 c. Th. de decur. Ritter.

ib. v. 14. excitatae ob Ioannem turbae largius expositae sunt a Socrate 6 15—21 et Sozomeno 8 16—18, qui monachorum quidem caedem nusquam commemorant, Severianum episcopum autem, ut populi furorem mitigaret comprimeretque seditionem, frustra dedisse operam scribunt. cf. Zonaras 13 20.

ib. v. 18. ἐννούχους, vid. Comm. ad l. 34 c. Th. de petitionibus. Ritter.

p. 280 v. 8. ἀβλατον. Ernesti de usu glossar. p. 35. Ritter.

ib. v. 11. de hisce secundis Ioannis turbis vid. Sozomenus 8 19—23. pluribus et ob diversas causas incendii culpa attributa fuit. Socrates 6 18, Chron. Pasch. p. 307. Ioanni successit in episcopatu Arsacius. circa annum 404, quo Cpolis his tumultibus vexata fuit, terminabatur Eunapii historia. Photius cod. 77.

ib. v. 17. φλόγα. vid. Comm. ad l. 44 c. Th. de oper. publ. Ritter. magnum hoc Ioannitarum flagitium incendii urbi parati; a quo alii eos liberare voluere. paulo ante τοῖς συνέθεσιν λόγοις *de sacris sermonibus* est accipiendum, quibus turbulentus homo plebem exasperabat. H.

ib. v. 21. Palladius in Dialog. p. 10 t. 13 Op. Chrysost. add. p. 37. Ritter.

p. 280 v. 24. vid. l. 3 ad Leg. Corn. de sicar. n. 9. de Palatio habes leg. 47 c. Th. de opp. publ. *Ritter*.

p. 281 v. 4. in Helicone monte duplicis ordinis Musarum ἀγάλματα fuerunt, πρῶτα, antiqua, Cephisodoti opus, et com-
piora etiam trium artificum, quorum singuli tres statuas effinxerunt. Pausan. Boeotic. f. 304 Gr. *Cellar*.

ib. v. 13. fuit autem Lindus urbs Rhodi insulae. de templo ita Strabo lib. 4: ἱερὸν δὲ ἐστὶν Ἀθηνᾶς Λινδίας ἀντόθι ἐπιφανές, τῶν Δαναίδων ἱδρυμα. *Cellar*. nulla fides haberi potest indoctis horum et sequentium temporum hominibus iactantibus passim nobilia antiquitatis monumenta. agam ea de re diligentius in commentatione inserta t. 3 miscelli operis *Antiquar. Aufsätze*. Minervam Lindiam adhuc sec. 11 superstitem commemorat Cedren. p. 322 B. eam cum Iove ex aere factam fuisse suspicor, quia ἀγάλματα dicta, et miraculum hoc ipsum facit, quod ignis vi liquefacta non sunt. *H*.

p. 282 v. 5. τὴν τοῦ ὄνου λεγομένην σκίαν. h. l. causam nullam aut probabilem aut satis gravem repertam. alias plerumque de re nihili dicitur, de qua litigatur. v. Suid. h. v. *H*.

ib. v. 7. of. c. 17. *Ritter*.

ib. v. 9. vid. hic Comm. ad l. ult. eod. Theod. de quaest. *Ritter*.

ib. v. 15. Ἀρβαζάκιος. paulo aliter effertur nomen apud Synesium ep. 134, quae huc etiam pertinet. *Ritter*.

p. 283 v. 1. huc pertinet Suidas v. Ἀρβαζάκιος, qui eius avaritiam notat.

ib. v. 5. de Isaurorum incursione vid. Sozomenus 8 25 et Philostorgius 11 8.

XII. DE HONORIO (l. 5 c. 26 — l. 6 c. 13).

In postrema hac historiae suae parte Zosimus, postquam in superioribus maxime Eunapium ducem habuit, Olympiodori nunc, scriptoris aequalis, deserti et fide dignissimi, vestigiis insistit, eiusque *Sylvam* (Τλην) ita sequitur, quantum scilicet comparatione epitomae a Photio confectae et historiae Zosimaeae intelligitur, ut rationem et ordinem eundem servet, et ubi res naturali vinculo haud coniunctae explicandae sunt, a rerum serie cum eo deflectat, 'veluti in historia Constantini tyranni, quae paulo quidem seriore, commodo tamen loco integra et aliis haud interrupta enarratur. iudicio Zosimum suo esse usum nec temere auctoritatem ducis sui secutum, argumento erunt loca in quibus ab Olympiodoro discedit, et alia, quae vel in breviario Photii paulo prelixius sunt explicata, docebunt quantum sit in Zosimo brevitatis studium, quod vel obscuritatem nonnullis videtur affuisse locis (e. g. p. 294 22 sqq., 300 5 sqq., 324 15 sqq.). quae

de rerum causis iisque quae inde sequantur, ac de virtutibus vitiisque imperatorum rebusque praefectorum civilibus aut militaribus iudicata in hac parte legimus, Olympiodori potius esse quam ab Zosimo animi acie inventa suspicamur, eamque ob causam ea quae de Stilichonis virtutibus ac vitiis ab omni iniquitate alienus iudicavit, non Eunapio, qui ut impium in maiorum sacra hominem eum exagitaverat, sed Olympiodoro duce scripsit. qui cum Zosimo hic comparari scriptores adhiberi que ad eius emendationem possint, ii et paucissimi sunt et minimi momenti. Orosius quidem, nisi iusto parcius ac brevior in rebus enarrandis fuisset indulsissetque minus ingenio superstitioso, ut aequalis aetate adeoque maxime auctoritate pollens, utilissimus ad hunc usum foret. suppeditant nonnulla quae huc faciunt, praeter Sozomenum et Philostorgium et chronographos Marcellinum et Prosperum, Iornandes et Procopius, hic in ultimis, ille in prioribus, denique Augustinus aequalis ac Frigeridus Turonensis. ultimo loco monēbimus hiatus esse quodammodo historiae rerum quae inter annum 404 et 407 gestae erant. cum enim Eunapius historiae suae finem anno 404 fecerit, Olympiodorus autem suam a. 407 exorsus sit, relictum ab iis est spatium, quod nisi aliunde sartum Zosimus praestitit ac rebus in illo temporis intervallo gestis explevit, ipsius historiam imperfectam reddere debuit, quantum comparando potest conici, ex Olympiodoro, qui exordium historiae suae paulo altius duxisse videtur, ea quae iis annis sunt inclusa sumpta sunt et translata. factum tamen vel sic ut male omitteret res nonnullas admodum notabiles, inprimis Alarichi primam in Italiam exsensionem.

p. 283 v. 8. desiderantur hic ea quae ad priorem Alarichi in Italiam eruptionem pertinent. anno 400 Alarichus, cum superatis Alpibus in Italiam descendisset, proeliis commissis ad Pollentiam ac Veronam a Stilichone ita victus fugatusque est, ut post annos tres quam Italiam hostiliter invasisset, eam terram relinquere ac redire cis Alpes cogeretur (Claudianus de bello Getico; cf. *Tillemont.* t. 5 p. 522—532. *Gibbon.* t. 3 p. 145—155). eundem Alarichum postea Stilicho ad suas partes tractum magistrum militiae in Illyrico constituit (Sozomen. 8 25. cf. *Buat Histoire ancienne des peuples de l'Europe* t. 7 p. 69 seqq.).

ib. v. 15. exactius haec apud Olympiodorum sunt tradita. *Σκελετῶν* (Illyricum recuperare ut occidentalis regni partem cupiens) *μετεκαλέσατο ἐπὶ τὸ φυλάξαι Ὀνωρίῳ τὸ Ἰλλυρικόν· τῇ γὰρ αὐτοῦ ἦν παρὰ Θεοδοσίου τοῦ πατρὸς ἐκνενεμημένον βασιλεία.*

ib. accepit Alarichus vivo Stilichone *μισθὸν τῆς ἐστρατείας μ' πεντηνάρια.* Olympiodor.

ib. v. 18. de Rodogaisi, qui quinquennio iam ante Alarichi fuerat in vastatione Italiae socius, incursu, Zosimus iusto brevius, Orosius 7 37 paulo fusius, verum non satis exacte scripsit.

p. 283 v. 20. Orosius (7 37) et Iornandes (de success. regn. c. 95) numerant *plus quam ducenta milia*, in quibus fuerunt mille et ducenti optimates (κεφαλιῶται).

p. 284 v. 2. Roman appropinquabat hostis. cf. Augustin. serm. 105 c. 10 et de civ. dei 5 23.

ib. v. 3. ἐν τῷ Τικίηνῳ τῆς Λιγυστικῆς. olim Ticinum Insubrium in Transpadana erat. at hoc tempore *secunda provincia Liguria, in qua Mediolanum est et Ticinus, quae alio nomine Pavia (Pavia) appellatur.* Paull. Diac. Langob. 2 15. H.

ib. v. 7. Rodogaisum extra Italiam ad Istrum a Stilichone deletum esse, omnium unus Zosimus tradit, quem ut cum reliquis scriptoribus in concordiam redigat, ita Leunclavius emendat, ut pro Ἰστρον scribat Ἄρνον, Italiae fluvium. Tillemontius (t. 5 p. 807 not. 21) monet, euntibus a Ticino Florentiam, ad quam hostis superatus est, Arnum transeundum non fuisse. dubites an Ἐριδανός, *Padus*, scribendus sit, qui a Ticino adversus hostem procedenti traiciendus erat; eum Ataulphus quoque descensus in Italiam traiecit.

ib. v. 8. διέφθειρεν. *iusto proelio.* Orosius miraculum augens, in montibus Faesulanis barbaros periisse fame scribit.

ib. v. 10. *cum duodecim milibus optimatum,* Olympiodorus. testibus Augustino et Orosio, ingens barbarorum multitudo capta et maxima ex parte vili pretio vendita est; Rodogaisus ipse comprehensus inter captivos affectus supplicio est.

ib. v. 14. de *Ravennae* origine locus hic non fugit sagacissimum indagatorem, Cluver. Ital. ant. qui videndus p. 301 sqq. Asinius *Quadratus*, auctor historiae *χιλιετηρίδος*, ab u. c. ad annum millesimum deductae. H.

ib. v. 15. vid. diss. de Zosimo, et Photius p. 180, Fabricius t. 6 p. 237.

ib. v. 18. est *Asinius Quadratus*, historicus Romanus. vid. praeter Vossium Casaubonus ad Capitolini Verum c. 7. *Cellar.*

p. 285 v. 15. cf. Olympiodorus.

p. 286 v. 11. Italiae extremam urbem *Emonam* faciunt Herodianus 8 1, Capitolinus in Maximiu. c. 21, unde a Valesio (in Ammian. 28 10) notatur Zosimus, quod inter Pannoniam et Noricum ponat. at Casaubonus in d. l. Capitolini, *Emona*, inquit, *Pannoniae superioris urbs, in finibus eius sita, qua in Noricum ibatur et Italiam.* *Cellar.* Emonae data lex 2 c. Th. de auro coron. ubi consule not. e. *Ritter.* locus de *Emona* (nunc Labacum Carniolae esse putatur) notabilis est, non tam iudicio Zosimi, cum fabulam poetae apponit, quam propter *Pisandri* poetae deperditi mentionem factam; qui meo quidem qualicumque iudicio *Larandensis* est (v. ad Virg. t. 2 p. 231, t. 4 p. 235), at Valkenar. Diatr. p. 24, adstipulante Ruhnkenio, *eundem* cum *Rhodio* habet, cuius *Heraclea* nobile fuit opes. huius tamen non

nisi duo libri memorantur, alterius usque ad 26. iam si alteruter *universas historias, quae mediis omnibus saeculis usque ad aetatem ipsius Pisandri contigerunt, in unam seriem coactas redigisse et unum corpus effecisse* dicitur; si porro alteruter ἠρωϊκῶν θεογαμιῶν nomine inscripsit opus, πᾶσαν ὡς εἰπεῖν ἱστορίαν περικλαβῶν, quo *reditus Argonautarum*, res ab Herculis fabulis prorsus seiuncta erat expositus, ut h. l. ex Zosimo discimus, iudicent alii de utro noster Zosimus sit accipiendus. de fabula ipsa cf. alia loca ap. Cluver. Ital. aut. 1 c. 21. H.

p. 286 v. 21. ex Olympiodoro desumpta huius transvectionis historia videtur tam a Zosimo quam ab Sozomeno 1 6. eiusdem rei etiam apud Plinium 3 18 mentio iniecta.

p. 287 v. 1. vid. Suidas v. Πίσανδρος, ibi Küster. Macrobius Sat. 5 2. Heyne ad Virgil. Aen. 2 exc. p. 232 seqq. t. 4 p. 235.

ib. v. 7. cf. Orosius 7 38, qui aequae aq̄ Philostorgius 12 2 Stilichonem prodicionis arguit; Sozomenus 8 25 et 9 4, Soocrates 7 10.

p. 288 v. 10. *Centenarios* 40 Olympiodor. p. 146 ed. Venet. cf. l. 2 c. Th. si quis pecunias conflag. Ritter.

ib. v. 12. hic idem videtur cui inscribitur l. 11 c. Iustin. de vectigal. publ. vid. not. b ad l. 2 c. Th. de his quae ex publ. alius Lampadius enim ille cui dicta lex inscribitur, quae ad Orientem pertinet. Ritter.

ib. v. 14. verba probabile fit ab auctore Graece fuisse scripta, ut et inf. c. 38 et 6 11: sic c. 41 Οὐρίστουρεμ scriptum. digna vero oratio Curio aliquo vel Fabricio: *non est ista pax, sed pactio servitutis.* H.

p. 290 v. 6. de Constantino repete animo sup. 5 27. multis de eo Tillemont. in Honorio art. 26 sq. idem est τύραννος c. 32. H.

p. 291 v. 18. de Stilichonis exitio cf. Sozomenus 9 4, Orosius 7 38, Philostorgius 11 3 et 12 2, qui in plerisque consentiunt. culpam a Stilichone amovet et nullius nefarie facti eum sibi fuisse conscium Olympiodorus tradit, testis omnium maxime idoneus. Sozomenus regni orientalis in filii gratiam affectati suspicionem fuisse scribit. alia in eum crimina congerunt leges cod. Th. (l. 1 lib. 7 tit. 16, l. 22 lib. 9 tit. 13), quae Stilichonem *praedonem publicum* vocant, et qui *ad ditandam inquietandamque barbariem* thesauris usus sit. quae quidem criminationes cum inimicos ipsius auctores habeant, non magis fide dignae sunt quam quae Philostorgius et Orosius, aut fama Stilichoni iniqua in errorem inducti, aut partim studio eorum qui eum dignitatibus delecerant, partim odio eius ob religionis dissidia permoti, ei crimini dant, quod barbaros, a quorum iniuriis eum semper Italiam protexisse constat, cupiditate regni ad se pretio

pellexerit (cf. Gibbon t. 3 p. 185) et Vandalos Alanos et Suevos ad incurstrandam Galliam instigaverit. quod crimen si vere ad Stilichonem pertinisset, barbari haud dubie ad consilia eius fraudulenta adiuvanda incursationes suas praedationesque accommodassent; quorum tamen nihil factum videmus. effusi isti barbari sunt in Romanorum provincias non eodem quo mortuus Arcadius est anno, et quo primum Stilichonem regno imminuisse tradunt, sed biennio ante quam Arcadii mors res Orientis invadendi opportunitatem dederat.

p. 291 v. 20. Olympio, quem Olympiodorus ἀνοσιουργὸν vocat, Stilicho auctor fortunae honorumque exstiterat.

p. 292 v. 16. vid. Prosopogr. c. Th. Ritter.

p. 293 v. 8. secundum Sozomenum et Orosium trucidati sunt ii qui rerum novarum, quas moliri Stilicho credebatur, consilii dicebantur.

ib. v. 12. antiquius et nomen hoc et officium quaestorum videtur, si ad Suetonii verba attendimus, Aug. 65, Neron. 15, Tit. 6. *Cellar.* quaestor, qui principum vice orationes in senatu recitare solebat, a Symmacho 1 ep. 17 *precum arbiter* et *legum conditor* appellatur; vid. Iuretus ad Symm. l. c. Ritterus hic laudat *Alemannum* ad Procopii Anecdota.

ib. v. 17. vid. l. 10 de censitor. Ritter. add. Prosopogr.

p. 294 v. 13. h. reputavit apud se *quanta esset multitudo* militum, nimis magna quam ut castigari posset. H.

ib. v. 22. postquam barbari audierant Romanas copias in *Stilichonem* seditionem movisse, cum Stilicho eos adversus illas ducere recusaret, ipsi alienantur ab eo. *Sarus* vero etiam in eius interitum imminet: Hunnis, quibus Stilicho fidissimis utebatur, necatis, et impedimentis direptis, Stilichonem armis aggredi parat; at ille fuga elabitur. hic est rerum ordo. H.

p. 295 v. 22. Heracliani manu occisus est Eucherius; vid. Zosim. p. 300 extr. et Olympiodorus. in nonnullis hic discedit Philostorgius 12 2, ad quem vid. Comm. Godofred.

p. 296 v. 10. ceterum in *Stilichone* exemplum habemus quam parum tuta res sit nominis immortalitas: fieri enim potest ut obscurissimorum hominum artibus et calumniis iniquissima fama homines magni ingenii et virtutis, maximis rebus gestis, post fata quoque opprimat. poetae adulatoris, scriptorum propter sacrorum diversitatem odiis, et nequissimi hominis Olympii calumnatione factum, ut hominis, cuius similem illa aetas non vidit, fama omni foeditate deturpata sit. H.

ib. notariorum tria erant genera. primi et praecipui sunt *tribuni et notarii principis*, de quibus Zosimus infra p. 304 sq. *Ἰωάννης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων, οὗς τριβούνους καλοῦσιν, ἀρχῶν γεγεννημένος.* hi et *tribuni notariorum* dicuntur, ut h. l. et in Chron. Marcell. Patricio et Hypatro cass. secundi sunt *tri-*

buni et notaril praetorianis, de quibus l. 13 et 14 cod. de palatinis S. L. tertii *domestici et notarii*, ut est in l. 2 et 3 c. Th. de primicer. et notar. *Valesius*.

p. 296 v. 15. vid. l. 42 c. Th. de haeret. *Ritter*.

ib. v. 17. τοῦ μαγιστροῦ, scil. τῶν ὀφφικίων. sic Olympiodorus. cf. Philostorg. 12 1: *μάγιστρος τῶν ὀφφικίων γέγονεν*. Zosim. 2 25.

p. 297 v. 5. vid. l. ult. cod. Th. de abolit. in fin. Comm. *Ritter*.

ib. v. 15. exstant in cod. Theod. (t. 4 p. 347 seqq.) leges, quibus Stilichonis Eucherii et satellitum eius bona fisci facta sunt.

p. 298 v. 9. Olympiodorus auctor est Alarichum partim oaeade Stilichonis partim violato a Romanis foedere commotum urbem Romam obsedissee. cf. Sozomen. 9 6.

ib. v. 11. vid. l. 3 cod. Th. de aquar. collat. et Frigeridum apud Gregor. Turonensem lib. 2 c. 8. add. l. 1 c. Th. de terris limit. et ibi Godofred. *Ritter*. de *Iovio* P. P. (cf. inf. c. 47) et de *Gaudentio*, Comite, mox Vicario Africae cf. Protopogr. cod. Theod. add. Tillemont. (art. 34 et *Notes sur Honoré* n. 12). *H*.

ib. v. 21. apud Olympiodorum Sarus audit *ἡρωϊκὸς καὶ ἀνταγωνιστὸς ἐν μάχαις*.

p. 299 v. 3. τῶν Ὀλυμπίου — *εὐχῶν*, erat enim homo simulatae pietatis, qui dolo et scelere clam grassando precibus numen demereretur. cf. sup. c. 32. add. Tillemont. in Honorio art. 31. *H*.

ib. v. 11 seqq. soli fere Zosimo debemus ea quae ab Alaricho ante Roman obsessam gesta traduntur. de obsidione urbis Sozomenus 9 6 pauca scripsit.

ib. v. 15. Olympiodorus: *Ἀδάουλος ὁ τῆς γυναικὸς ὀδελφός*. Sozom. 9 8. Philostorg. 12 4.

ib. v. 23. *Ὀκονβαρίαν*, castellum in Bononiensi agro: cuius nulla alia memoria exstat, ne quidem apud Cluver. Ital. ant. *H*.

p. 300 v. 3. vid. l. 7 c. Th. de indulg. deb. *Ritter*.

ib. v. 8. Tharsacii meminit l. 6 c. Th. de patroc. vicor. *Ritter*.

p. 300 v. 18. iam antea Romam confugerat Eucherius et in asylo salutem sibi quaesiverat (c. 34), ubi cum detectus esset ab iis qui ad peruestigandum eum ab imperatore erant missi, a vi tutus mansit (c. 35). quo igitur modo nunc ad hanc urbem ab Arsacio et Terentio Eucherius ductus potest dici? necesse scilicet est alio subsequente imperatoris iussu venisse, qui abstractum eum accirent ad imperatorem; unde illi aut iam condemnatum reum reduxerunt Romam, aut ubi periculum ab ho-

stibus imminens animadverterunt, ne cum Eucherio interciperentur, mutata via Romam repetierunt; quod si ita esset, pro *ελοήγαγον* scripserim *ἀνήγαγον*. teste Philostorgio, Eucherius, cui a barbaris Romam pergentibus ad asylum in urbe aufugiendi copia facta erat, imperatoris iussu inde abstractus est; quae quidem narratio etsi minus videatur similis vero, in eo tamen cum Zosimo conspirat, quod Eucherius Romae fuit et inde abreptus est. *R.* cogitandum est, Eucherium extra urbem in loco aliquo munito custodiae datum, sub hoc ipsum tempus per eadem loca, per quae Alarichus incedebat, in urbem adductum fuisse, ut capite plecteretur. *H.*

p. 300 v. 20. vid. l. 18 c. Th. de bon. proscript. *Ritter.*

p. 301 v. 1. vide Olympiodorum] init. et Procopium de bello Vandal. 1 2. *Ritter.*

ib. v. 3. *Σερήναν.* cf. Olympiodor.

ib. v. 11. *Εύγεύλου.* vid. l. 19 de pagan. in Comm. Gothofred. *Ritter.*

ib. v. 14. ex hoc loco Lipsius Vest. c. 14 probat, Vestales virgines, saepe ante concussas sub Valentiniano, Theodosio, tamen animam traxisse ad ultimum Theodosii senioris aevum, tum vero extinctas prorsus esse. *Cellar.*

p. 302 v. 5. locus elegans ad illustrationem eorum quae de servo poenae dicuntur. *Ritter.*

ib. v. 7. suffocatam Serenam esse Olympiodori testimonio confirmatur.

ib. v. 10. *χρυσόφ.* vid. Lipsius de Magn. Rom. 3 5 extr. *Cellar.*

p. 303 v. 5. ex l. 6 c. Th. de sepulcr. viol. debebant sepeliri extra urbem cadavera. *Ritter.*

ib. v. 15. Olympiodorus inquit: *ἀλληλοφαγία τῶν ἐνοικούντων ἐγένετο*, et Hieronymus (t. 1 p. 121) homines fame eo impulsos esse ut a carne humana vescenda non abstinerent; quam ob causam *ἐκινδύνευσαν* non interpretandum videtur *periculum eius rei fuisse*, sed *vere eo redactos esse* ut cibo illo abominabili uterentur.

ib. v. 22. *Βασιλείου.* forte hic est cui inscribitur lex 4 c. Th. de immun. concess. *Ritter.*

p. 304 v. 1. *Ἰωάννης.* vid. l. 2 de Primicer. et notar. adde loca alia ex Comm. *Ritter.*

ib. v. 4. videntur Romani nuntiatum accepisse, Alarichum ab obsidenda urbe discessisse, cura obsidionis mandata alii homini ex Stilichonis partibus, qui ipsi obsidendae urbis auctor fuerat, nam sunt verba *εἰ αὐτὸς Ἀλάριχος ἔτι πάροισι.* Alarizosimus.

chum copias adversus Romam duxisse non ignorabant, sed an adhuc (ἔτι) in castris versaretur, dubitabant. *H.*

p. 305 v. 4. vid. hic leg. 12 c. Th. de Mathem. in Comm. adde not. b leg. 1 de pagan. *Ritter.*

ib. v. 6. *Νεβηταν*. Sozomenus 9 6 *Λαφνίαν* vocat. Io. Langius (ad Nicephorum 35 13) mavult in Sozomeno *Ναφνίαν*, Ortelio in Thes. Geogr. approbante.

ib. v. 10. *ἐπεὶ δὲ τὴν κρατοῦσαν κατὰ νοῦν ἐλάμβανε δόξαν*, h. e. quandoquidem Pompeianus Christianus erat. *H.*

ib. v. 12. *Ἰννοκέντιος*. vid. Comm. ad l. 17 c. Th. de Iudaeis. *Ritter.* cf. inf. c. 45. *H.*

ib. v. 14. Sozomen. l. c. de Pompeiano: *τοῖς ἐλληνίζουσι τῆς συγκλήτου θύειν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ναοῖς*.

p. 306 v. 1. observatu dignae sunt res, quas Alarichus sibi stipulatus est tanquam maxime exoptabiles, *vestes sericas* 4000, *coria coccineo colore tincta* 3000, *piperis librarum* 3000. etiam *proportio auri ad argentum* memorabilis, 5000 librae auri et 30000 argenti. potest tandem hinc de opibus et divitiis urbis iudicium fieri: quodsi barbari monetam ex his metallis procuderunt, quanta inter eos succedere debuit rerum conversio! nam confici hinc poterat ex auro quidem summa 225000 aureorum (duo aurei fere aureum Ludovicium nostrum aequant), ex argento vero 300000 denarii (circa 50000 thaleror.). *H.*

ib. v. 6. *Palladius* P. P. a. 410. v. Prosopogr. cod. Theod. et Tillemont. l. c. nota 31 p. 813. *H.*

ib. v. 18. *ἀπεκόσμησαν*. vid. l. 19 de pagan. *Ritter.*

p. 307 v. 10. cf. Sozomen. l. c. Hieronym. ep. 2 16.

p. 308 v. 5. de Constantini legatione ad Honorium cf. Olympiodor. *Ritterus* adire iubet Comm. ad l. ult. c. Th. de malefic. et mathem., et de numero legatorum diverso, quae sunt observata a Gothofredo ad l. 3 de legat.

ib. v. 22. cf. Sozomen. 9 7. inimici quoque Alarichi, quo minus pax iniretur, impedimento fuerunt.

p. 309 v. 3. de Theodoro vid. Prosopogr. c. Th. *Ritter.*

ib. vid. hic l. 22 cod. Th. de honor. proscr. *Ritter.*

ib. v. 14. *καθ' ἴδρα* h. l. de stativis, quae notio proxime accedit ad illam Thucydideam, ut sit, mora. v. Duk. ad 2 19. *H.*

p. 310 v. 6. vid. hic lex 22 c. Th. de honor. proscript. Comm. *Ritter.* non dubito *δεδημευμένων* esse legendum, quod postulat sup. c. 35. sed alterum *διὰ τὴν Στελλίχωνος οὐσίαν*, ubi ultima vox ex superiore versu *οὐσίας* nata est, vix expedias, cum plura substitui possint; proximum foret *συνουσίαν*. nam

familiaritas, studium, affectatio Stilichonis illud est de quo agitur. *H.*

p. 310 v. 20. τοῦ τῆς Πάμης ἐπισκόπου. Innocentii 1. cf. Sozomen. 9 7 et sup. 41. *H.*

p. 311 v. 13. cf. Olympiodor. *Ritterus* addit l. 42 c. Th. de haeret. Olympius, recuperata imperatoris gratia, cum iterum pristinos adeptus esset honores, secundum eis mox exutus et a Constantio interfectus est. Olympiodor.

p. 312 v. 6. magistratibus palatinis exclusi erant ii qui gentilium sacris adhuc adhaerent: l. 21 cod. Th. de pagan. sacrif. et templ. *qui profano pagani ritus errore seu crimine polluuntur, hoc est gentiles, nec ad militiam admittantur.* cf. l. 42 c. Th. de haeret.

ib. v. 19. cf. l. 51 cod. Theod. de haeret. ibi Comm.

p. 313 v. 13. ad Hellebichum comitem et magistrum utriusque militiae est l. 1 c. Th. de calumniator. Merobaude 2 et Saturnino coss. i. e. anno Chr. 380, unde huius partem fuisse vero simile est. *Reinesius.*

p. 314 v. 5. ad hunc Valentem comitem domesticorum et Olympium magistrum officiorum est lex 42 cod. Th. de haeret. imp. Honor. et Theod. coss. Basso et Philippo. *Reinesius.* ab hoc Valente diversus fuisse videtur is qui ex Dalmatia copias duxerat. cf. Olymp.

ib. v. 21. stratagema politicum, quo usi sunt Augusti huius aevi ad deliniendos barbaros, qua de re monui in praef. ad t. 2 c. Th. *Ritter.*

p. 315 v. 5. *χρυσίον.* vide supra lib. 4 c. 10 et formulam p. p. ap. Cassiodorum. *Ritter.*

ib. v. 8. de legatione Iovii ad Alarichum cf. Sozomen. 9 7.

ib. v. 16. βουλόμενος δὲ τῆς μέμψεως — scilicet, veritus ne imperator aut suspicaretur ipsum studere Alaricho, aut rescisceret eius imprudentiam. *H.*

ib. v. 19. vid. de ritu iuristurandi quae post Bignonium ad Marculfi form. collegit etiam Aierus de iurament. et Gothofred. locum hunc citat t. 1 p. 155 c. Th. *Ritter.* cf. *Massieu* de iuramentis veterum in *Mém. de l'Acad. des Inscri.* t. 1 p. 208.

p. 317 v. 3. flagitiosissimis his temporibus nihil tamen flagitiosius dictum factumve arbitror quam hoc, iusiurandum *per imperatoris caput* factum sanctius et religiosius habitum iureiurando *per numen* facto. recteque adeo Zosimus subiicit adeo perversam eorum qui tum rempublicam administrabant mentem, destitutosque eos fuisse numinis cura et respectu. *H.*

ib. v. 7 — p. 322 v. 15. de Constantino tyrannō cf. Sozomenus 9 11 et 12, Orosius 7 40.

p. 317 v. 10. cf. Olympiodor.

ib. Iovius hic ignotus, qualis fuerit. v. Tillemont. in Honorio art. 38. *H.*

p. 318 v. 7. coss. Honorius 7, Theodosius 2, anno 407.

ib. v. 9. Marci nulla mentione facta, Gratianum primo loco Orosius nominat.

ib. v. 17. situm huius urbis rectius Olympiodorus indicat: παραθαλασσίαν οὐσαν καὶ πρώτην ἐν τοῖς τῶν Γαλατῶν ὄροις κειμένην (qua re ex eo Zosimus emendandus est, substituto Γαλατίας pro Γερμανίας). ἔνθα διατρέψας καὶ ὄλον τὸν Γάλλον καὶ Ἀκντανὸν στρατιωτὴν διαποησάμενος, κρατεῖ πάντων μερῶν τῆς Γαλλίας μέχρι τῶν Ἀλπεων τῶν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας. cf. Sozomen. *R.* si Germania inferior Galliam Belgicam complexa est, quidni Bononia ad eam spectare debuit? Γαλατίας autem locum non habet, quia nulla Gallia superior vel inferior habetur. — mox p. 319 4 πολιορκίαν κατέστησε, scil. Constantinum. ita fere loquuntur scriptores, ut Dio, Plutarch. al. vertitur: *hanc ipsam obsidere instituit*, ac si esset, κατέστη. Constantini res diligenter persequutus est Tillemont. t. 5. *H.*

p. 319 v. 15. Bacaudae, manus agrestium et latronum in Galliis, postquam magistratum Romanorum iniuriis incitati in libertatem se vindicaverant, Romanis diu fuerunt infesti. Eutrop. 9 13. *R.* de *Bagaudis* v. interpp. ad Mamertin. paneg. Maximiani 4 3 et ad Eutrop. 9 13. *H.*

ib. v. 20. Alpes Cottiae provincia Italiae erant sub praef. pr. Italiae; Alpes Maritimae Penninae et Graiae ad Galliarum provincias pertinebant.

ib. v. 23. coss. Arcadius 6, Probus a. 406. cf. Orosius 7 40, Frigeridus apud Gregor. Tur. 2 9. simile veri est barbaros eos, ubi Rodogaisi in exscensione in Italiam socii fuissent, re male gesta reversos per fines Romanos in Galliam irrupisse. cf. Gibbon. t. 3 p. 169 not. 86.

p. 320 v. 14. *ζαθυμηθεΐσαν*. id si de plerisque imperatoribus dictum sit, a vero non aberit, etsi fuit unus et alter a quo cura finium non omnino fuit omissa. et ipse Zosimus 4 3 Valentinianum ob munitos praesidio fines Rhenanos laudat.

ib. v. 16. τὸ τοῦ Καίσαρος σχῆμα. cf. Olympiodor. Orosius 7 40, Sozomenus 9 11. Iulianus, eius frater, Nobilissimi dignitate ornabatur. Olympiodor.

p. 321 v. 5. de hoc bello vid. Sozomenus 9 12, Orosius 7 40, penes quem ut aequalem et Hispanum maior in his rebus auctoritas est. is cognatis Theodosii primum servos et rusticos, postremo copias Lusitaniae opem in bello tulisse narrat. cf. Olympiodorus.

p. 321 v. 20. cf. Sozomenus.

p. 322 v. 1. cf. Frigeridus ap. Gregor. Tur. 2 9.

ib. v. 2. cf. Sozomenus 9 13; cf. Sidonius 5 ep. 9, Orosius 7 42.

ib. cf. Olympiodor. ipse cum militibus et barbaris adversus Constantinum profectus est. Sozom. Frigerid.

ib. v. 4. barbarorum viribus impar Constans ex Hispania finibus eiectus est.

ib. v. 6. transrhenanis istis barbaris nomina sunt Vandalis, Alanis, Suevis c. 3. cf. Sozom. l. c.

ib. v. 7. metus a barbaris iniectus, ne mari trajecto Britanniam peterent ac vastarent, fidem mutare et deficere Britannos a Romanis coëgit (c. 3). barbaros, qui aditu montium Pyrenaeorum negligenter custodito impressionem in Italiam fecerant (Sozomen. 9 12, Frigerid. 2 2, Orosius 7 40), adiunxit sibi Gerontius, cum tyranno infensus Constantem ibi bello fatigaret. Olympiodor.

ib. v. 9. ab hoc inde tempore barbari populi Britannias, Gallias et Hispanias imperio Romano avulsas occuparunt. *H.*

ib. v. 22 — p. 328 v. 7. de Roma per Alarichum obsessa et Attalo vid. Sozomenus 7 8, Orosius 7 42, Philostorgius 12 3.

p. 323 v. 8. de hoc Attalo vide multa ap. Godofr. ad leg. 11 c. Th. de indulg. crim. et Pagium in Crit. Baron. ad a. 410. *Ritter.*

ib. v. 17. eandem arrogantiam Attali et vanitatem pro viribus maiora pollicendi observavit Sozomenus 9 8 et 9: τὰ πάτρια τῆ συγκλήτῳ φυλάξειν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ πᾶσαν τὴν πρὸς ἑα ἀρχομένην ὑπήκοον Ἰταλοῖς ποιῆσαι.

ib. v. 24. gentem nobilissimam sacris Romanis deditam et nunc imperio in gentilem hominem delato maerentem. Ammianus 16 9: *quorum ad avorum aemulationem posteritas tendens satiari nunquam potuit cum possessione multo maiore.* cf. Casiodor. 10 ep. 11, Tillemont. t. 5 p. 43, Gibbon. t. 3 p. 197. *Ritterus* lectores amandat ad Alemannum ad Procop. Anecdota.

p. 324 v. 3. cf. Sozom. 9 8.

ib. v. 5. *Heraclianus* comes Africae inde ab a. 408, consul renuntiatus a. 413, sed ab Honorio defectionem moliens eodem anno. v. de eo Tillemont. in Honorio art. 50. *H.*

ib. v. 11. de expeditione Alarichi adversus Honorium cf. Olympiodorus et Sozomenus 9 8.

ib. v. 17. legationis ac proditionis Iovii, a Zosimo turbata, sic se habebat ratio. Iovius ab imperatore ante ad Alarichum tentandae pacis causa missus, et condicionibus repudiatis redire

haud consultum esse ratus, apud hostem manserat, cum ab Attalo nuno pacis interpres ad Honorium venisset, iis quae ad eum mandata habebat, in quibus hoc erat, imperatori in insula exull vitam incolumem fore, id quoque de suo adiecit, postulari ut corpus mutiletur, legati cum Iovio venerant Valens, στρατηγός ἐκατέρως δυνάμεως, Potamius quaestor, et Iulianus, primicerius notariorum, Iovii, qui Attali patricius vocatur, dignitatem et officium iussu Honorii nactus Eusebius, praepositus in conspectu imperatoris ab Allobicho trucidatus est. Olympiodorus. cf. Sozom. 9 8. *R.* hic nonnulla excidisse suspicor. diseas hoc quoque, si compares c. 9 pr. ubi Iovium legatione ad Honorium missum ait, *ὡς διεξήλθον ἤδη.* atqui h. l. legatos ab Honorio ad Attalum missos commemorat, quibus Iovius, qui tum Attali praefectus praet. erat, respondit. necesse adeo est Iovium vicissim mox legatum ad Honorium missum esse. in hac legatione iterum admittit in animum proditionem Attali, tentatus ab Honorio, Ὀνωρίου διὰ τινων αὐτὸν ὑπελθόντος, c. 9, moxque partem ad eius partes transit, *H.*

p. 325 v. 5. emendationi Leunclavii legentis *χιλιάδων* fidem praebet et ratio ipsa, quoniam *μυριάδες* omnem modum excederent, et testimonium Sozomeni 9 8, qui quattuor milia eorum fuisse militum scribit, scilicet *ἕξ ἀριθμούς*, quos Zosimus *ἕξ τάγματα* appellat.

ib. v. 13. cf. Sozom. 9 8.

p. 326 v. 1. *Constans* est is qui c. 7 in Africam missus fuerat, καὶ δι' ἑτέρων τὸ πρακτέον μηνύσαντος. male accepit interpres: *cum Attalus per alios indicasset, quid esset agendum.* immo vero Attalus declaravit, *per alios quam per barbaros, h. e. Gothos, rem in Africa esse gerendam.* *H.*

ib. v. 8. depulsus est Alarichus ab urbis Ravennae obsidione, quemadmodum tradit Philostorgius 12 3.

ib. v. 15. *Valens*, de quo sup. c. 7 et iam ante, 5 45 ταῖς Αἰμιλλίαις πόλεσιν, s. *Αἰμιλλίας*, quae cum regione Flaminia veterem Galliam togatam constituit, v. ad Notit. Imp. Occ. c. 58. praeerant iis duo Consulares. *Αἰγύνας* pro *Αἰγύνας* etiam alii dixerunt *Ligures*, v. ad Virgil. Aen. 7 p. 102 t. 3. *H.*

ib. v. 21. aliena est Britannia ab hoc loco; nec intelligas quid imperatori ad bellum Italiae Britanni longinqui utilitatis afferre, aut quo unquam modo is urbes provinciae, Romanae ditioni iam subductae suique iuris factae, cohortari potuerit. expugnante Alaricho superioris Italiae urbes, curae esse Honorio debebat ut inferioris partis civitates et cohortando pretioque sibi conciliando in fide confirmaret. itaque ad Italiae urbes ea res spectat, nec paenitet nos emendasse *Βρεττανίῃ*, praeeunte Godo-

fredo (Comm. ad l. 1 c. Th. de indulg. debit. t. 4 p. 212), qui, quamvis minor sit literarum cum *Βρετανία* similitudo, scribere *Βρετία* praecipit; *Βρετταν* Graeci appellant, qui antiquis *Bruttii* erant. Olympiodori verbis idem irrepserat vitium quod in Zosimo est, et ab editore iam in margine notatum t. 1 p. 145 m. Scriptt. Byz.

p. 327 v. 4. vid. l. 34 de navicular. *Ritter*.

ib. v. 6. contra hos est etiam Athalarici edictum apud Casiodorum. *Ritter*.

ib. v. 10. Sozomenus 9 8: ὑπονοηθῆναι δὲ τινὰς καὶ ἀνθρώπων ἀπογεύεσθαι κρεῶν.

ib. v. 19. Alarichi consilium, ut quingenti barbari in Africam ad Heraclianum opprimendum recuperandamque provinciam deportarentur, aspernati sunt et Attalus et senatus, barbarorum fidei haud credendam eam esse censentes.

ib. v. 20. Olympiodorus: μὴ πειθόμενος Ἄτταλος Ἀλαρίχῳ, σπουδῆ μάλιστα Ἰωβίου, ὃς ἦν τὴν Ὀνωρίου πρεσβείαν προδεδωκώς, καθαιρεῖται τῆς βασιλείας.

ib. v. 22. πρὸ τῆς Ἀριμίνου. Philostorgius (12 3) Portu (apud Romam); cf. Sozomenus. discrepant auctores de causis, quibus commotus Alarichus dignitate et imperio adempto Attalum ad privatam condicionem descendere iusserit. cum Zosimo conspirat Sozomenus 9 9.

p. 328 v. 4. cf. Olympiodorus. Placidia Romae per Alarichum capta est.

ib. v. 9. βασιλέα. cf. Olympiodor.

ib. de *Apollinari*, Sidonii Apollinaris avo, cf. Tillemont. Honor. art. 27. substitutus ipsi praef. praet. Decimius Rusticus. cum copiae superioribus annis in Hispanias missae aegre ferrent alios barbaros sibi submitti, *Gerontius* earum opera usus novas res molitus Maximam filium Caesarem renuntiat a. 409. exciderunt haec cum reliquis a Zosimo sub finem huius libri expostis. *H.*

ib. v. 14. Olympiodorus: πλήθους ὀλίγον ἐπάρχοντα. habuit ad ducentos aut trecentos barbaros, ut mox Zosimus *τριακοσίους*, item Sozomenus 10 9.

ib. vid. l. 7 eod. Th. de indulg. debit. *Ritter*.

ib. v. 15. Sozomenus l. c. paulo aliter: ὑποπτος ὢν Ἀλαρίχῳ διὰ προτέραν ἔχθραν. eodem teste Sarus, posthabito foedere et societatis iure, quod Gothis adversus Romanos intercedebat, quosdam barbarorum interfecerat. ob hanc caedem iratus Alarichus, et secundum Olympiodorum exasperatus quod Sa-

rus, qui ad Honorium confugerat, ab eo in fidem receptus erat, Romam tertio ire pergit, eodem a. 410, urbemque vi expugnatam militibus per triduum diripiendam tradit. Oros. 7. 39. v. Chronolog. cod. Theod. ad a. 411.

p. 328 v. 20. de reliquis ex Photio statui potest, quo loco Zosimi ultima persequitur: Alaricho versus Ravennam profecto, ut cum Honorio in amicitiam rediret: ἀλλὰ Σάρος Γότθος καὶ αὐτός, διάφορος ὢν Ἀλαρίχῳ, ἔχων τε ὑπ' αὐτὸν ἄχρι τριακοσίων, καὶ προστεθείς Ὀνωρίῳ καὶ συμπολεμεῖν αὐτῷ κατὰ Ἀλαρίχου διατινόμενος, ἐμποδῶν ἔσται. H.

INDEX GRAMMATICUS.

- Ἀβοήθητος** p. 35 v. 6.
ἀγαπητῶς 9, 5. 98, 2. 159, 3.
ἄγασθαι 142, 15.
ἀγιστεία 52, 7. 75, 11. 95, 15. 218, 10.
 301, 12. 18. 305, 19. **ἀγιστεῖαι**
 307, 1.
ἀδόκητος 41, 6. 88, 5. 117, 10.
 164, 12.
ἀηθήσαντες 56, 1.
αἰοδάνεσθαι διαλέκτου 219, 1.
αἰσίως 123, 9.
αἰσχροῦτος 195, 13. 212, 3.
αἰτίαν δοῦναι 21, 8. 78, 6. 82, 9.
 130, 13.
εἰς ἀκρότατον δυνάμεως 268, 14.
ἀλγυντήρες 51, 4.
ἄλις ἔχειν 21, 20. **ἄλις ἐχρήσαντο**
 144, 11.
ἄλική 166, 12. 211, 8. 222, 11.
ἄλλόκοτος 13, 6. 20. 140, 15.
ἄλλως 11, 19. 32, 21. 245, 15. 246, 13.
 250, 14. 251, 23. 262, 15. 263, 5.
 273, 19. 277, 8. 19. 295, 23. 296, 19.
 303, 7. 306, 9.
ἄμα τῷ (infin.) 17, 5. 18, 16. 21, 17.
 42, 10. 45, 13. 64, 21. 73, 2. 92, 1.
 120, 20. 125, 11. 133, 19. 183, 3.
 216, 17. 237, 10. 241, 3. 238, 15.
τὰ ἄμφι τὴν ἐρίαν 35, 5. **ἡ ἄμφι**
τὴν ἀνατολὴν κατάστασις 37, 13.
ἀναδείξει βασιλεία 14, 16. 15, 10.
 16, 4. 17, 19. 4. 108, 19. 166, 1.
 190, 16. 239, 21. 244, 22. **Καί-**
σαφα 72, 9. 85, 10. 111, 12. 123, 16.
κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς 174, 17.
ὑπαρχον 20, 19. 229, 3. 323, 11.
ὑπατον 236, 18. 285, 13. **συνανα-**
δείξει 25, 16. **ἀποδείξει** 101, 7.
 185, 6. 237, 1. 260, 1. 323, 10.
ἀναδησασθαι βασιλείαν 54, 20. **νί-**
κας 57, 18.
- ἀνακόψαι θρασύτητα** 279, 8. **ἀνα-**
κοπεῖς τῆς ὁρμῆς 285, 10.
ἀναστήναι εἰς μῖσος 95, 16. **εἰς**
(πρὸς) ὄργην 149, 5. 188, 16.
 315, 12. **εἰς (πρὸς) στάσις** 21, 23.
 223, 23. 313, 7. **πρὸς ἐπανάστα-**
σιν 283, 7. **ἐξαναστήναι** 175, 6.
 236, 2. 273, 13.
ἀνατρέχειν εὐφύια 198, 18. 221, 17.
ἀνθύπατος ἀρχή 176, 14.
ἀντίον τὸν ῥοῦν 286, 16. **στάτων**
ἀντίων τῶν στρατοπέδων 80, 20.
ἀντίως ἀψίδας 96, 20.
ἄπλετος 57, 23. 150, 11. 247, 5.
ἀπὸ Φανύτης ἐτέχθησαν 105, 10.
οἱ ἀπὸ τῆς βουλῆς 115, 22. **οἱ**
ἀπὸ τῆς γερουσίας 227, 4. 19.
 245, 16. 306, 5. **οἱ ἀπὸ τῆς Δαλ-**
ματίας 316, 1. **οἱ ἀπὸ τῆς πό-**
λεως 271, 10. 307, 11. **οἱ ἀπὸ τοῦ**
κλήθους 276, 12. **οἱ ἀπὸ τοῦ**
στρατοπέδου 61, 2. **οἱ ἀπὸ τοῦ**
φρουρίου 153, 3. 156, 7.
ἀπογαιωθῆναι 194, 15.
ἀπογινῶναι ταῖς ἐλίσις, τοῖς πρά-
γμασις 18, 10. 47, 17. 93, 16.
 119, 14. 130, 6. 215, 14. 284, 1.
 299, 9. 305, 1. 326, 5.
ἀποθύμιος 66, 19. 289, 5.
ἀπολεπίσαι θυῖρας 302, 11.
ἀπολυθέντες 153, 22.
ἀποσεισασθαι 24, 1. 43, 21. 45, 21.
 50, 23. 58, 5. 153, 5. 183, 4. 186, 1.
 204, 2. 217, 4. 239, 11. 248, 10.
 298, 15.
ἀποσφάγηται 24, 14.
ἀποσφάζειν 199, 6.
ἀποσφάξει 282, 19.
ἀποσφάττειν 38, 10. 46, 3. 58, 22.
 59, 5. 145, 17. 233, 18. 244, 5.
 252, 10. 269, 14. 279, 10. 292, 18.

- ἀπρόθυμοι 17, 12.
 ἀριθμοὶ στρατιωτικοί 229, 2. 284, 4.
 ἀρκεῖν, ἀρκεῖσθαι 9, 11, 10, 2. 11, 15.
 17, 10, 19, 21. 24, 23. 54, 15. 60, 14.
 74, 10. 14. 82, 6. 85, 18. 93, 17.
 101, 20. 110, 18. 121, 8. 122, 12.
 129, 2. 11. 134, 6. 140, 19. 142, 3.
 147, 13. 152, 16. 153, 18. 163, 6.
 164, 19. 173, 13. 181, 9. 184, 8.
 189, 1. 194, 4. 200, 17. 203, 7.
 209, 20. 210, 3. 211, 5. 22. 212, 14.
 219, 5. 221, 15. 230, 6. 232, 9.
 233, 22. 234, 8. 250, 20. 266, 12.
 271, 7. 272, 17. 274, 10. 276, 4.
 280, 9. 282, 16. 287, 6. 293, 14.
 297, 16. 299, 1. 6. 303, 7. 316, 15.
 319, 4. 18. 328, 18. ἐπαρκεῖν
 164, 3. 303, 9.
 ἀρχὴ στρατηγίας 315, 11.
 ἀρχιφύλαχος 157, 3.
 ἀσμενίσαι 19, 7. 113, 11.
 ἀτοπήματα 13, 1. 189, 13. 208, 7.
 236, 17. 247, 15. 256, 22.
 ἀτοπος 15, 9. 116, 2. 212, 4.
 ἀφωτος 32, 11. 81, 3.
 ἄχρῳ ὅτε 71, 19. 113, 12. 117, 20.
 162, 10. 222, 13. ἐσπέρας ἄχρῳ
 83, 9. Κυρήνης ἄχρῳ 99, 19.
 πικτὸς ἄχρῳ βαθείας 135, 11.
 ἄχρῳ παντὸς τοῦ βίου 124, 7.
 ἄχρῳ ψαῦσαι 276, 6.
 ἐκ τοῦ βελτιόνος 21, 16. 225, 9.
 βιοτεύειν 61, 21. 119, 21. 276, 22.
 282, 9. 322, 8.
 βουκολεῖν 87, 22. 259, 4. 304, 5.
 παρὰ βραχὺ ἐλθόντες τοῦ 39, 16.
 γεφυραῖοι 216, 3.
 ἐγίνοντο τῆς ἀνανεώσεως 282, 7.
 τὰ δάση 229, 14.
 δεῖ τοῦ μὴ παθεῖν τι 17, 13. 45, 10.
 56, 18. 104, 21. 122, 10. 130, 12.
 133, 23. 256, 11. 264, 5. 286, 5.
 288, 15. 289, 19. 320, 4. τοῦ πει-
 ραθῆναι 272, 20. τῆς ἀφαιρέ-
 σεως 100, 7.
 δεικνῆαι 216, 7. 281, 4.
 δεκτός 51, 18.
 δημοσίας ποιεῖν τὰς οὐσίας 15, 9.
 τοῦ δημοσίου ποιεῖν 310, 7. εἰς
 τὸ δημόσιον φέρειν 184, 6.
 διὰ τῶν μάντεων ἦει alium post
 alium adiit vatem, adeoque deinceps
 omnes adiit (Heyn.) 63, 10.
 διαδεῖναι 10, 2. 15, 4. 16, 22. 17, 3.
 28, 18. 36, 3. 16. 37, 21. 45, 15.
 57, 17. 76, 1. 78, 11. 123, 21.
 124, 18. 133, 16. 137, 20. 142, 13.
 144, 4. 172, 13. 173, 6. 182, 8. 190, 5.
 197, 18. 201, 2. 207, 22. 228, 17.
 229, 8. 236, 14. 242, 20. 250, 19. 21.
 269, 11. 290, 14. 298, 16. διαδέ-
 σθαι 54, 3. 81, 17. 186, 11. 195, 22.
 διακείσθαι ἐν ἐσχάτῳ 35, 18. πορ-
 ρωτάτω 11, 16. πρὸς τῷ Πόντῳ
 33, 6.
 διακρέπειν 23, 9. 42, 4. 176, 15.
 227, 23. 257, 16. 258, 5. 273, 20.
 289, 13. 317, 11.
 διακρηκῆς 46, 13.
 διεφρονᾶσθαι med. 80, 11. 155, 8.
 158, 21. 166, 22. 182, 13. 183, 9.
 231, 11. 311, 20. διεφρονῆσαι
 310, 6.
 δοθέντος καιροῦ 61, 1. δοθείσης
 ἡμέρας 204, 10. ὃν κναίστωρα
 καλεῖν οἱ ἀπὸ Κωνσταντίνου δε-
 δώκασι χρόνοι 293, 13.
 δορυφορία 14, 9. 161, 8. 172, 6.
 225, 22. 323, 15.
 δυσκληρία 72, 6.
 εἴαν i. q. καταλείπειν 90, 20. 104, 9.
 237, 12.
 ἐγκλιεύεσθαι 45, 18. 48, 10. 60, 19.
 64, 3. 80, 18. 117, 8. 118, 13.
 233, 11. 248, 18.
 ἐγκωτος 190, 20. 236, 5.
 ἐγκώτως 250, 20.
 ἐδάδες στρατιῶται 31, 23.
 εἰκὴ κείμενος 73, 14. 228, 2.
 εἶναι] οἶτον ἄλευρα εἶναι ἐργαζο-
 μένη 156, 11. ὑπατον εἶναι κα-
 ἔστηκε 276, 13.
 εἰς i. q. ἐν, Ἀρβηλαν 10, 16. εἰς τὸν
 πορθμον 16, 11.
 εἰσφέρειν εὐνοίαν 120, 1. συνεισ-
 φέρειν 239, 20.
 εἰσφρηῆσαι ἑαυτὸν τῇ βασιλείᾳ 75, 7.
 ἐνδεδηγημένος βίος 109, 5. τὸ ἐκ-
 δεδηγημένον 198, 7.
 ἐκείσε i. q. ἐκεῖ 18, 7. 23, 1. 14. 19.
 27, 18. 29, 10. 16. 30, 22. 37, 9.
 39, 14. 48, 19. 64, 3. 75, 13. 78, 9.
 119, 21.
 ἐκθύουσθαι 77, 1.
 ἐκθναῖα 63, 12.
 ἐκμελία 24, 17. 116, 3. 155, 17. 194, 6.
 204, 22. 235, 13. 274, 5. 322, 17.
 ἐκμελής 13, 6. 28, 9. 198, 8. 212, 4.
 235, 6.
 ἐκμελῶς 15, 2. 26, 11. 155, 16. 159, 2.
 191, 6. 236, 13.
 ἐκπεσῶν κοινοῦ 240, 4. ἡ ἐπι-
 κράτεια ἐκπεσούσα τῶν ἀκρητό-
 ρων 245, 21.

- ἔλαττον, ἔλαττοῦσθαι 21, 12. 23, 8.
 29, 20. 47, 2. 58, 16. 82, 3. 99, 12.
 108, 13. 118, 5. 132, 7. 134, 18.
 154, 12. 161, 4. 163, 10. 170, 19.
 207, 6. 213, 19. 245, 20. 274, 14.
 286, 6. 302, 23. 306, 16. 325, 12.
 ἔμποροί 30, 10. 104, 7.
 ἔμποροσθεν ποιήσασθαι 75, 9. 120, 6.
 151, 17. 283, 1. 298, 8. 305, 13.
 ἐν ἰ. q. εἰς 19, 5. 22, 17. 126, 22.
 ἐνδοῦσης τῆς νόσου 174, 9. τοῖς
 ἐγγειρηθέντι ἐνδοῦσαι ἰ. q. τὰ
 ἐγγειρηθέντα ἔασαι 18, 9. οὐκ
 ἐνδοῦς τῷ κατὰ φύσιν δραστη-
 ρίῳ 49, 3. τῇ περὶ τὰς ἡδονὰς
 ἐνεδίδον μανία 227, 3.
 κατ' ἐξαιρέτην 175, 8. 214, 19. 225, 12.
 235, 15.
 ἐξετάζεσθαι ταραχαῖς 29, 1. κιν-
 δύνους 91, 16.
 κατ' ἐξουσίαν 26, 1. 94, 6. 163, 3.
 197, 9. 246, 12. 250, 22. 278, 14.
 322, 5. 14. 327, 8.
 οἱ ἐπὶ κατασκοπῇ 154, 5. οἱ ἐπὶ
 φυλακῇ 201, 18. οἱ ἐπ' ἀγορᾶς
 208, 4.
 ἐπιβροῖσαι 26, 17. 35, 19. 169, 14.
 192, 21.
 ἐπιγαιωθῆναι 101, 18.
 ἐπιγνώμων 17, 1.
 ἐπικομίζεσθαι 33, 22. 202, 2. 297, 13.
 ἐπιστήμη disciplina militaris 13, 23.
 98, 15. 100, 9.
 ἐπισφάττειν 292, 20.
 ἔργον γεγόνασι τῆς τῶν στρατιω-
 τῶν ἀπονοίας 293, 19. ἔργον
 ἐπιθεῖναι τοῖς κατὰ νόον 268, 13.
 288, 20. 297, 15. 300, 10. εἰς ἔρ-
 γον ἄγειν 226, 23. 283, 16. 291, 13.
 327, 22. ἐκβῆναι 22, 1. 23, 11.
 95, 10. 120, 21. 115, 3. 146, 13.
 148, 3. 268, 3. 302, 14. ἐλθεῖν
 219, 13. ἔλασι 189, 21. προσελ-
 θεῖν 270, 8. 288, 3.
 ἄφ' ἑστίας ἀρξασθαι 94, 10. 106, 3.
 176, 11.
 ἐσχατιαί 43, 7. 98, 12. 100, 15. 21.
 129, 3. 135, 3. 138, 2. 287, 5.
 316, 12.
 ἔσχατον ἀπολείας 202, 15. κακοῦ
 35, 12. 107, 9. 114, 3. 210, 11.
 κινδύνου 14, 21. 19, 20. 28, 21.
 127, 6. 134, 8. 135, 18. 170, 20.
 253, 18. 262, 15. 284, 2. κόλπου
 300, 4. ὁμότητος 12, 18. ἔσχα-
 τος κινδύνου 146, 8. 270, 15.
 289, 17. ἐσχάτη ἀπορία 147, 3.
 ἀπώλεια 164, 20. στενοχωρία
 133, 3. τύχη 189, 7. εἰς ἔσχα-
 τον ἐλθεῖν 34, 18. ἐν ἔσχατῳ
 διακείσθαι 35, 17.
 ἐσχάτως 60, 22. 263, 1. 280, 5. 20.
 εὐρυχωρία 15, 20. 78, 19. 167, 5.
 168, 7. 197, 16. 203, 9. 209, 8.
 21. 254, 22. 267, 19. 292, 6.
 319, 15.
 εἶχον ἀπολωλεκότες ἰ. q. ἀπολωλέ-
 κεσαν 13, 16.
 ἔως ὅτε 11, 5. 119, 10. 133, 2.
 267, 22.
 ζωγρίας 7, 13. 45, 2. 59, 5. 86, 12.
 127, 2. 226, 15.
 θανατῶν 222, 10.
 θαρρεῖν τινὶ τι 56, 19. 214, 15.
 219, 2. 225, 12. 239, 6. τεθαρ-
 ρημένος τὰ ἀπόρητα 271, 3.
 καταθαρρεῖν πάντα τινὶ 235, 16.
 θείνοντες 117, 19.
 θορῶν 38, 7.
 παραδοκίαν 132, 2. 146, 12. 265, 3.
 309, 19.
 ἐκ παραδοκίας τοῦ διαφθεῖραι
 180, 10.
 κατὰ ἰ. q. εἰς 23, 19. 122, 2. 170, 9.
 218, 2. 326, 2. ἢ κατὰ τῆς πό-
 λεως ἀπώλεια 78, 1 et 204, 12.
 ἢ κατ' αὐτῆς πολιορκία 317, 8.
 αἱ κατ' αὐτῶν διαβολαί 121, 5.
 ἢ κατὰ Βετρανίωνος ἀπάτη
 110, 20. τῷ κατὰ Γαῖνην πο-
 λέμῳ 273, 17. τῇ κατὰ τὸν Μάρ-
 κων ἱστορίᾳ 284, 18. τὸ κατὰ
 τὸν Μαρσσαν διήγημα 92, 15.
 καταδύεσθαι ἰ. q. αἰσγύνεσθαι 304, 7.
 κατακεντεῖν 234, 7. 275, 19. 279, 11.
 κατακλήσασθαι 7, 10. 27, 9.
 κατάλληλος τοῖς στρατιώταις ὄφθεις
 338, 1.
 κατάλυμα 232, 13.
 κατάλυσις 232, 18.
 καταπιστεύειν τινὶ τι 11, 14. 34, 12.
 123, 20.
 κατασφάξειν 215, 21. 256, 10.
 κατασφάττειν 18, 13. 161, 21. 162, 7.
 185, 21.
 κατασφάζει 19, 23. 27, 5. 55, 9. 57, 1.
 114, 4. 163, 6. 165, 7. 166, 19.
 202, 6. 222, 20. 320, 7.
 κατεπτηχότες 135, 3.
 κἀτοχος ὁσηθ' ἑταίρ 8, 12.
 κέλευμα 148, 28.
 κεφάλαιον 292, 9.
 κοινωνῆσαι τινὶ τινος 25, 3. 52, 17.
 121, 13. 126, 4. 146, 17. 151, 18.

- 179, 18. 181, 21. 182, 14. 217, 20.
237, 1. 249, 17. 253, 12. 275, 1.
291, 7. 298, 5. 299, 18. 328, 20.
τινὶ εἰς τι 208, 18. ἐπιβουλή
43, 9. τραπέζῃ 56, 21. ἄπιστοι
τοῖς ἐγγερονύμοις 179, 2.
κομψὰ γρήματα 259, 3.
κοχλίας 266, 9. 19.
τῷ κρείε 327, 12.
κῆρον ἀναρροῖσθαι 11, 12. 240, 10.
λαμβάνειν τὸ ἐκβῆναι εἰς τὸ λέγειν
108, 16.
λέγειν ἄσματα 156, 18.
λογοποιός ἰ. q. συγγραφεύς 42, 9.
λύμη ἀκρίδων 50, 17. ἡ ἀπὸ τῶν
ληστῶν 273, 22. ἡ ἀπὸ τῶν
στρατιωτῶν 101, 2.
μαρτύριον *martyris aedes* 270, 19.
ἐπὶ μέγα δυνάμειος 238, 3. ἐπὶ μεί-
ζον τύχης 121, 12.
μείνοι 78, 14.
μεμελετημένοι ληστείαις 132, 22.
ἡ μέση τῶν ποταμῶν 10, 14. 27, 3.
46, 15. 53, 2. 108, 22.
μετὰ τοῦ καὶ ἀφαιρεῖσθαι 18, 2. 3.
242, 14.
μετάπεμπτον γενέσθαι 121, 16.
234, 13. 283, 22. 290, 4. 311, 3.
ἐλθεῖν 123, 16. ποιήσασθαι 31, 9.
269, 12.
μνᾶσθαι τὴν ἀρχὴν ἐαυτῷ 37, 17.
μονόβουλα 219, 17. 220, 5. cf. Clau-
dian. in 4 cons. Honorii 623, Am-
mian. 31 4. R.
νικᾶσθαι αὐθαδέα 214, 20. cf.
κρατούμενον πλεονεξία 227, 17.
νεκρατημένος ταύτη τῇ γνώμῃ
224, 22.
νομοθέτης *Ictus* 15, 15. 17, 2.
ἐν νῷ βαλλόμενος 153, 16 et 207, 14.
ἔχων 45, 5. ἔχων κατὰ νοῦν 78, 11.
100, 5. 126, 13. 175, 9. 239, 17.
248, 8. 260, 8. 264, 9. λαβῶν 49, 7.
122, 11. 132, 18. 161, 14. 174, 16.
232, 10. 239, 8. 263, 15. 265, 12.
294, 13. 301, 9. 305, 10. 326, 6.
ἀπαντῆσαι κατὰ νοῦν 147, 21.
ἐκβῆναι 118, 4. τὰ αὐτῷ κατὰ
νοῦν ὄντα 268, 12.
ξαναόμενος τὸ σῶμα 16, 12. ξαν-
θίντες 309, 10.
ὀδῶ προελθεῖν, προίεναί 26, 13.
227, 9. 279, 3. 328, 13.
τὴν οἰκίαν ἔχειν 100, 17. τῇ τῆς
πατρὶδος (τῆς Ὀάσεως) οἰκῆσει
παραδοθεὶς 237, 11. 258, 15. οἰ-
κῆσιν Σιδῶνα λαχῶν 260, 3. ἐπαρ-
- χίας πρὸς οἰκίαν λαβεῖν 316, 11.
cf. 324, 20.
οἰκητήριον 256, 13.
οἰκισμός 7, 4. 10, 12. 31, 11. 66, 9.
286, 14. 21.
οἰκοὶ ἰ. q. οἰκαδε 27, 11.
ὀλοτρόχος 45, 20.
ὄνον σια 282, 5.
ἐς ὄπλα λέναι 79, 13.
τὸ δὲ ὅπως ἐρῶ 134, 9. 141, 6. 251, 8.
ὄραν] πρὸς ἀπόστασιν ἰδόντας
53, 15. εἰς τὴν Ἀττάλου καθαι-
ρεσιν εἶδεν 327, 20. *ex Latino*
ductum. H.
οὔλιοι ἄνδρες 51, 3.
οὔτω μεγίστη 273, 6. 299, 13.
παίδευσις 20, 19. 123, 14. 173, 19.
240, 8.
παῖλοι παγέντες 101, 18.
ἄχρι παντὸς πολεμήσειν 315, 18.
παντὶ τῶν οἰκητόρων 280, 4.
πανστρατιᾷ 199, 21. 201, 11. 226, 2.
229, 17. 253, 3. 317, 8. 328, 17.
πανωλεθρία διαφθεῖραι 24, 21.
117, 11. 197, 14. 200, 5. 204, 16.
284, 8. 297, 22. 320, 9. ἀπολει-
σθαι 130, 7.
πανωνία 104, 7.
παραβύστω 203, 23. 219, 9. 221, 10.
247, 9. 292, 15.
παραλύσαι ἀξίας 134, 19 et 269, 3.
ἀρχῆς 7, 13. 175, 16. 231, 2. 238, 11.
309, 3. 311, 15. 324, 4. 328, 9. βα-
σιλείας 224, 19. ζώνης 151, 17.
θρόνου 297, 7. τυραννίδος 321, 1.
φροντίδος 310, 4. cf. 197, 20. 318, 14.
παρανάλωμα τῆς ὀργῆς οἰ— 182, 17.
παρασκευάσασθαι δυνάμει 8, 16 et
79, 12. 19. τοῖς παρατυχοῦσι 28, 5.
παρασκευάσθαι στρατῷ 10, 15.
πανστρατιᾷ 201, 12.
παρησία ἰ. q. ἐξουσία 131, 22.
πειθανάγκη Θεταλικῆ 23, 18.
πεποιθήσις 21, 13.
περιανχένια χρυσᾶ 223, 13.
περινοστεῖν 158, 12. 232, 11. 233, 3.
244, 18. 253, 3.
περιστάσεις 120, 12. 174, 17. 318, 4.
περισώξειν 9, 5. 27, 11. 31, 6. 37, 6.
75, 6. 170, 20. 192, 9. 21. 231, 19.
234, 14. 19. 252, 15. 253, 1. 17.
284, 9. 289, 3. 294, 7. 300, 11.
311, 1.
πῆξασθαι θεμελίους 95, 21. σκηνάς
115, 13. 286, 12. 307, 17.
κατὰ πῆχυν ἐπιδοῦναι 223, 19.
πίστις Χριστιανῶν 217, 2. 245, 6.

- πλέξιαι ἐπιβουλήν 121, 11.
 πληγή ἢ ἐπὶ τῷ κάλλει 228, 7.
 πλήθος γεγονάσι 132, 9. ὄντες
 218, 15. ἦσαν πλήθος οὐ μέ-
 τριον 295, 23. συνειλεγμένοι εἰς
 πλήθος 162, 16. συνταχθέντες
 164, 11.
 πλήρης κάμηλος οἴνου onustus 93, 5.
 οἱ τὴν γερούσιαν πληροῦντες 261, 23.
 ποιεῖσθαι adoptare 26, 6. simulare
 78, 5. 313, 12. ποιεῖσθαι ἐν δυν-
 τέρω 324, 12. ἐν εὐτυχίᾳ
 118, 13. ἐν οὐδενί 192, 15. ἐν
 πολλῷ 153, 15. cf. ἔμπροσθεν
 ποιήσασθαι.
 ποίησις adoptio 26, 10.
 σὺν πόνῳ πολλῷ 28, 22. οὐ σὺν
 πόνῳ πολλῷ 58, 7. σὺν πολλῷ
 πόνῳ 113, 10. 293, 6. 319, 14. οὐ
 σὺν πολλῷ πόνῳ 109, 10. σὺν οὐ
 πολλῷ πόνῳ 23, 13. 179, 6. σὺν
 οὐδενί πόνῳ 213, 6 et 326, 18.
 οὐ σὺν πόνῳ 24, 3 et 53, 20.
 τὸ πρακτέον 47, 16. 53, 4. 65, 9.
 113, 12. 116, 16. 128, 20. 139, 9.
 147, 3. 181, 2. 183, 6. 192, 15.
 196, 14. 225, 4. 227, 5. 228, 7.
 232, 5. 238, 20. 263, 1. 264, 4.
 285, 11. 287, 13. 291, 9. 294, 2.
 304, 21. 323, 4. 326, 2.
 προάγειν neutr. 41, 12. 153, 1.
 προβεβλημένος ἀρχῆς 201, 18. 248, 3.
 293, 19. τῆς αὐτῆς 55, 2. τα-
 μιῶν 293, 11.
 πρόσιον ὑπατος ὁ βασιλεύς 308, 3.
 προλαβῶν i. q. ὁ πρότερον, ὁ κάλει
 20, 6. 38, 18. 49, 12. 52, 23. 72, 12.
 76, 2. 93, 20. 112, 10. 137, 22.
 178, 17. 213, 22. 227, 11. 253, 17.
 273, 10. 276, 16. 282, 13. 297, 19.
 304, 5. 319, 22. 328, 16.
 προσίμιον τῶν πράξεων 56, 15.
 179, 3. προσίμια τῆς βασιλείας
 204, 22. ἐκ προομίον 211, 10.
 πρὸς τῷ χωρεῖν 100, 10. 324, 20.
 προσάγειν neutr. 28, 7. 38, 6. 39, 16.
 117, 5. 155, 14. 272, 5. 282, 11.
 προσέτι γε 12, 14. 55, 16. 68, 6. 73, 18.
 94, 20. 98, 19. 138, 5. 198, 18.
 203, 20. 218, 16. 239, 19. 246, 4.
 253, 13. 294, 13. 308, 11.
 τὰ πρῶτα φερειν 115, 17. 216, 3.
 πρῶτά i. q. πρῶτα 77, 18.
 πτώσειν 125, 3.
 σάκη 117, 17.
 σαλεύειν 35, 19. 75, 7. 125, 21.
 187, 21. 235, 8. 325, 20.
 σκέμμα 110, 4. 179, 18. 235, 20.
 τὸ σκεφθέν 53, 7.
 σκέψις 22, 1. 37, 23. 115, 3. 247, 11.
 262, 5. 290, 13.
 ἐν σκηνῇ 107, 21. ἀπὸ σκηνῆς
 179, 10. τὰς σκηνὰς πῆξασθαι
 115, 13. 286, 11. 307, 17.
 στρατηλάται 99, 15.
 τὸ στρατιωτικόν 14, 3. 100, 17. 125, 1.
 135, 2. 228, 15. τὰ στρατιωτικά
 124, 19.
 συμπεσόντων ἀλλήλοις τῶν στρατο-
 πέδων 16, 9. 24, 10. 46, 18. 58, 21.
 84, 11. 243, 14. ἐπιπεσόντων
 160, 13.
 συμπλήρωσις στοῶν 96, 7.
 συναγγέλλειν 240, 1. 262, 21.
 συνείδον 197, 7.
 συναθροῖν 24, 6. 312, 19.
 σπῆλαι ψῆφον 11, 18. οὐκ ἐσφηλεν
 αὐτὸν τῆς ὑποσχέσεως 290, 12.
 τάγμα ὑπατικόν 19, 6.
 ταχυναντεῖσθαι 274, 13. ταχυναν-
 τεῖν 230, 3.
 τέλεον adv. 245, 20. 282, 19. 326, 10.
 τέμπη 111, 14. 22.
 Τιβέρεως 64, 3. 7. Θύμβριδος 64, 19.
 68, 5. 79, 20.
 Τίγριν 159, 11. 167, 5. 169, 7. Τί-
 γρητα 142, 3. 159, 13. 161, 6.
 Τίγρητος 141, 17. 146, 22.
 τίθεσθαι τινί 22, 21. 75, 8. 110, 2.
 121, 16. 215, 8. 225, 6. 240, 18.
 284, 18. 324, 7. 327, 18. εἰρήνην
 θέμενον 169, 13. ἐν οὐδενί τὸ
 κῆδος θέμενοι 173, 1.
 τληπαθεῖς 235, 10.
 τοιουτάδεις 292, 9.
 σὺν τόνῳ πολλῷ 114, 13. σὺν πολ-
 λῷ τόνῳ 91, 22.
 τοῦτο σχήματος 245, 21. τύχης
 263, 10.
 ἔτυχεν εἶναι τοὺς σκευοφόρους
 166, 15.
 τὰς ὑπάργους ἐξουσίας 236, 20.
 ἡ ὑπατος ἀρχὴ 319, 23. τιμῆ 271, 1.
 ὑψηρεῖσθαι med. 100, 1. 11. 161, 17.
 202, 23. 236, 14. 251, 17. 254, 10.
 ὑπερρῶν 71, 15. ὑπέρρει 21, 15.
 89, 20.
 ὑπέρτερος 41, 1. 119, 11. 126, 1.
 181, 18. 323, 19. 325, 9.
 ὑπέσχε τὸν τράχην τῆ ἀγχόνη
 302, 7. τῷ ἔϊφει 296, 3. ἐαυτὸν
 τῷ ἔϊφει 244, 18. χρημασι τὰς
 χειρας ὑποσχών 282, 22. τιμω-
 ρίαν ὑπέσχον 43, 15. τῆν ἀκοήν

- ὑπέγοντας* 114, 17. *δρῶντες ὑποσχῶν* 269, 22.
ἐποστρατηγεῖν 237, 21. 267, 10.
φθάσαι 17, 5. 26, 19. 33, 21. 73, 2. 84, 1. 138, 15. 237, 17. 255, 11. 288, 3. *φθῆναι* 40, 6. 57, 8. 230, 5. 288, 3.
τὰ φέροντα εἰς ἀνδραπλήνην ἰσχὺν 304, 23.
φιλοπραγμία 236, 5.
- φόλλις* 105, 2.
φονᾶν 118, 18.
φροντίς 203, 21. 310, 4. 311, 20.
ταξίαρχον 145, 3. *ταμιῶν* 188, 10.
χειροῆθως προσενηχθεῖς 9, 21.
χρόνος annus 268, 15.
τὸ χρυσάγγυρον 104, 15.
χώρα ἀδῆσαι 9, 15.
ἠραῖεσθαι 219, 21. 225, 21. 235, 19.

INDEX HISTORICUS.

- A**bantus Licinii navarchus 89, 2.
 Abellius praef. urbis occiditur 73, 21.
 Ablabius praef. pr. interficitur 106, 11.
 Aboras fluvius Pers. 142, 19.
 Abulci numerus militum 118, 22.
 Abundantii ortus, honores, exsilium 259, 10.
 Abuzatha locus Pers. 161, 9.
 Acceta opp. Pers. 163, 15.
 Achilles Atheniensibus publice colitur 192, 12. Athenas contra hostiles incursus tutatur 253, 6. ab Alaricho in muro Athen. circumiens conspicitur 253, 6.
 Adaces v. Daces.
 Adiabenes satrapiae 141, 17.
 adoratione salutatus imper. Rom. 255, 18.
 Adrana opp. Pannoniae 111, 14.
 Adrastiae oculus 259, 13.
 Adrianus 13, 14.
 Adrianopolis opp. Thraciae 87, 13. ex advocato assessor et consiliarius principis 239, 13.
 Aeanteus portus v. Aiakis portus.
 aedificia palis imposita 101, 19.
 Aetas persequitur Argonautas 286, 15.
 Aetae regia 31, 16.
 Aegyptus a Palmyrenis occupata 40, 12.
 Aegyptius Constantinum imp. ad religionem Christianam adducit 95, 1.
 Aemiliae urbes ab Honorio avertit Alarichus 326, 16.
 Aemilianus imperator 27, 15.
 aestus Asiani caeli morbos parit Europaeis 56, 2.
 aeterna sacra 278, 17.
 Aëtius obses 298, 10.
- Africa a Francis invaditur 62, 3.
 Africa Carthagini subiecta, Honorii imperio a Gildone adimitur, mox recuperatur 260, 12.
 Agilo Procopii dux 182, 7.
 Agrippinae coloniae situs et obsidio 36, 9.
 Aiakis portus 89, 15.
 ala equitum 600. 125, 19.
 Alamanni Italiam infestant 43, 4. Rhenanas urbes invadunt 122, 4. ad Argentoratum a Iuliano victi 125, 10.
 Alani transfugae in magno apud Gratianum honore sunt 214, 13. Romanorum socii 284, 5. transalpinas gentes infestant 320, 1.
 Alarichus ad res novas molientes ut inductus 251, 19. Graeciam vastat, a Rufino arcessitus 252, 11. in Epiro Stilichonis responsum expectat 283, 20. Epiris relictis Italiam petit 286, 10. e Norico legatos ad Stilichonem mittit 287, 8. expeditioni adversus Constantinum dux destinatur 291, 5. postulatis moderatis frustratus Romam obsidet 299, 12. legatos Romanorum ut exceperit 304, 9. postulatis et legatione frustratus Romam cum exercitu petit 317, 7. Romam invadit denuo 322, 19. Attalo ad imperium evecto militiae magister ab eodem dicitur 323, 13. Attalo abdicato cum Honorio de pace agit 328, 3. barbaros contra Eugenium ducit 251, 21. Minervam et Achillem in muro urbis Athenarum vi-

- dit 253, 4. ab Atheniensibus convivio adhibitus 253, 12. fama irrita de eius morte 285, 2. Ataulfum arcessit 299, 15. Dalmaticos milites caedit 309, 20.
- Albinus** 14, 17.
- Alexander Macedo** 10, 1.
- Alexander imp.** 16, 17. cum matre occiditur 18, 11.
- Alexander praef. pr. in Africa** 77, 3. imperator a militibus creatus 77, 14.
- Alexandria Aegypti ad obedientiam ab Aureliano retracta** 53, 14.
- Allothus barbarorum dux** 212, 16.
- Alpes e Gallia in Italiam ferentes tres, Cottiae Poeninae Maritimae** 319, 20.
- Altinum Venetiae civitas** 299, 20.
- Amidam migrant Nisibeni plerique** 171, 17.
- Ammonius numen invocat Alexander** 10, 11.
- Ampelius Attali filius** 328, 2.
- Anaballianus nobilissimatus dignitate ornatus** 105, 20. Constantio dolo necatur 106, 14.
- Anabdates Persa** 157, 3. 158, 15.
- Anareus Pers. dux** 160, 18.
- Anatolius mag. officiorum occumbit** 167, 1.
- Anchialus urbs Ponti** 33, 4.
- Ancyra opp. Galatiae** 43, 19.
- Andragathius Maximi dux** 215, 18. ad maritimam venationem emittitur 230, 4. in mare se praecipitem dat 231, 3.
- Andronicus philosophus** 189, 12.
- Aniciorum familia** 323, 24.
- Anicius praef. pr. a Magnentio constitutus** 109, 6.
- Annona publica populo distributa** 98, 5. maiore honorantur milites barbarici 221, 18. militaris e tributorum exactionibus 176, 10. militi a praef. pr. procuratur et erogatur 100, 5. maior pars a duce vel apparitoribus eius detinetur 100, 10. annonarum militarium cauponatio 205, 3. in annonis militaribus improbitas praef. pr. 21, 19.
- Antiochia Aurelianum excipit** 45, 3. magna Syriae 223, 21. Orientis metropolis 27, 4. capitur a Persis 169, 15. a Iuliano castigata et honorata 140, 17. rebellat sub Theodosio 223, 21. Antiochiae aedificium splendidissimum porticus regia 249, 2. Antiochena regia 187, 12. Antiochensis senatus plebis rebellis culpam ab imperatore deprecatur 224, 5. Antiochenses dicaces 140, 15.
- Antiochus ab Arsace debellatus** 21, 6.
- Antiochus a Palmyrenis ad imperium evectus** 53, 7. Antiochus Muzonii sceleribus proconsulatum nactus scelerate gerit 251, 12.
- M. Antonius Parthicum bellum segniter gerit** 169, 2. Antonius magister officiorum 165, 5.
- Antoninus Caracalla imp.** 15, 11. Antoninus Pius imp. 13, 15. Antoninus Emesenus 16, 4. Antoninus Alexandro Severo oppositus fuga onus imperii declinat 17, 15. Antonini sub Gallieno rebellio 36, 4.
- Anullinus praef. pr.** 74, 8.
- Apamea incursatur a Scythis** 34, 3. Aurelianum excipit 46, 6.
- Apennini montes** 229, 22. 287, 4.
- Aphaca, et Aphacitidis Veneris templum, lacus, festum** 51, 11.
- Apollinaris praef. pr.** 321, 3. magistratu privatur 323, 9.
- Apollo Latoides idem qui sol** 70, 9.
- Apollinis Delphici tripus** 97, 8.
- Apollinis Sarpedonii oraculum** 50, 15.
- Apsaei rebellio** 52, 23.
- Aquileia subito incursu capitur a Theodosio** 230, 12.
- Aquila fluv.** 287, 3.
- Arabes gens pessima** 21, 16. Scenitae 15, 6. Arabia tota vastatur a Severo 15, 7.
- Arbazacius dux** 282, 15. ad Arbelam pugna 10, 16.
- Arbitio, dux Valentis** 181, 5. stragemate vincit Procopium 181, 13.
- Arbogastes Francus, Gratiani dux** 211, 6. adversus Victorem Caes. a Theodosio mittitur 321, 1. a quibus natalibus ad quos honores evectus, ad Valentinianum interendum ut inductus 237, 20. ipse sibi mortem consciscit 244, 16.
- Arcadius trib. mil.** 118, 21. Arcadius successor a patre Theodosio designatur 242, 20. ab Eutropio eunucho regitur, ut pecus 261, 16. extreme amens, Eutropio totam imperii administrationem committit 263, 2. consul VI 319, 23. quando mortuus 289, 21. Arcadio mortuus

- fili eius Theodosii curam suscipit Honorius 290, 14. Arcadii filius Ioannem patrem habuisse creditus 271, 4. Arcadii uxor arrogans, eunuchis et mulierculis palatinis nimium dedita 280, 5.
- Arelate opp. Galliae 290, 23.
- Arethusa urbs Syriae 46, 6.
- argentei 130 singulis militibus donati 143, 10. centeni 151, 2.
- Argentoratum opp. ad Rheni ripas situm 125, 10.
- Argo per 400 stadia terrestri itinere vecta 286, 22.
- Argonautae Aetam qua effugerint, et transitus monumentum quod reliquerint 286, 20.
- Ariminum urbs Flaminiae 300, 1. 30 milibus Ravenna dissitum 314, 13.
- Ariathaeus Iuliani dux 143, 13. paludes Pers. scrutatur 158, 22. legatur ad faciendam cum Persis pacem 167, 18. locum et dignitatem suam retinet 175, 17.
- arma vetera in civitatibus reperta, suis quaeque usibus aptantur a Iuliano Caesare 125, 7. armorum certamini destinatum stadium ante urbem 117, 6. armis spoliatur, et venduntur fugaces milites 183, 16.
- armatura gravis in protectione iumentis imponitur 144, 1.
- Armeniae pars maior Romanis a Persis admittitur 168, 4.
- Armorichus Gall. provincia in libertatem se asserit 322, 11.
- Arsaces Persicum et Macedonicum imperium ad Parthos transtulit 21, 6. Arsacius eunuchus 300, 8. ad supplicium deponitur a militibus 313, 18.
- Artaxerxes decessor Saporis 21, 3.
- ad Artemisium pugna 9, 3.
- Aspendus opp. 267, 7.
- assessor et consiliarius ex advocatione 289, 12.
- assurgere principi intranti, honoris signum etiam apud Persas 92, 12.
- ad asylum Christianorum confugit reus v. *ecclesia*. asyli ius lege sancitum ecclesiis 269, 7. ecclesiae religiose tuetur episcopus 295, 15. asylo sotes extrahere non audet populus 272, 19.
- Ataulfus ab Alaricho cum copiis suis accessit 299, 15. per Alpes in Venetiam penetrat 311, 2. Sarum aggreditur 328, 17.
- Ateius Capito saecularium ritus exponit 67, 2.
- Athanasichus Scytharum princeps 213, 3. a Theodosio honorificentissime exceptus et sepultus 213, 7.
- Athenae a Scythis expugnatae 36, 17. terrae motus periculum quo merito effugerint 192, 21. Alarichi impetum ut effugerint 253, 1.
- Athenienses insigni de Persis victoria incalescunt 9, 3. muros suos adversum Scythas instaurant 29, 1. lavatione hospitum excipiunt 253, 12. Atheniensium et Lacedaemoniorum contentio de primatu Graeciae res publicas pessumedit 9, 11.
- Athenodori Stoici consilii obsecutus est Augustus 12, 17.
- Athos perfossus 9, 1.
- Atlanticum mare 129, 4.
- Attalus legatus 308, 20. fisco praeficitur ab Honorio 309, 4. praefectus urbis, Romam ab Honorio mittitur 311, 17. e praefectura urbana evehitur ad imperium 323, 9. ab Alaricho purpura et diademate nudatur 327, 23.
- in Aventino aedes Dianae 67, 22.
- Augustodunum opp. 108, 1.
- aves adversus locustarum luem divinitus datae 50, 18.
- Aurelianus imp. 42, 14. cum Scythis in Pannonia dimicat 42, 16. Palmyrenos subigit, Zenobiam capit 43, 17 — 50, 4. novam monetam publice distribuit 53, 21. panem publice Romae distribuit 54, 2. insidii exstinctus 54, 16. Aureliani caedes vindicatur 56, 16. Aurelianus consul 270, 23.
- aureorum triginta milibus filium redimit pater 310, 15.
- Aureolus equitatu adversus Postumi rebellionem dux praepositus, res novas et ipse molitur 36, 4. 37, 15. ut interierit 38, 12.
- Auxonius praef. praet. 185, 2.
- Axiochus Musonii filius 251, 10.
- Babdiceni gens Persarum 167, 20.
- Babylon capitur a Severo 15, 6. Babylonii vicinus mons 41, 3.
- Bacaudae Sarum ad Alpes excipiunt 319, 15.
- Bacurius Armenius 242, 13.

- Balbinus cum Maximo imperator a senatu dicitur** 19, 12.
- barbari empticii** 107, 6. **milites indigenis misti nullo discrimine** 209, 1. **militis insolentia castigatur** 208, 10. **barbaris aditus in Romanum imperium quomodo patefactus** 100, 19. **aperitur a Theodosio** 207, 7. **barbari milites torquibus aureis ornati** 223, 13.
- Bargi ortus, scelera, praemium** 259, 1. 280, 4.
- Barophthas opp. Pers.** 162, 12.
- bases simulacrorum lapideae** 281, 11.
- Basilius praef. urbis** 303, 22.
- Bassus et Philippus coss.** 285, 13. 296, 12.
- Bastarnae Scythae sedes in Thracia impetrant ab imp. Rom.** 61, 19.
- Batavia insula Rheni, fluvialium omnium maxima** 130, 16. **inde milites Romanis legionibus adscribuntur** 133, 17.
- Batavi in Sirmii praesidio** 172, 18.
- Batava legio infamiae notam et deprecatur et strenuitate mox eluit** 183, 15.
- Bathanarius dux** 300, 20.
- Bathyllus pantomimus** 12, 14.
- Batnae opp. Osdroenae** 141, 12.
- Bando Gratiani dux** 211, 5.
- Beli simulacrum** 53, 18.
- Bersabora urbs Pers.** 148, 8.
- Besuchis opp. Pers.** 153, 16.
- Besus Darium regem suum perimit** 10, 19.
- bibliotheca Cpoli a Iuliano structa** 140, 2.
- Biblus opp.** 51, 10.
- Bithra opp. Pers.** 152, 15.
- Bithynia luporum habitatio fore dicitur** 102, 18.
- Bithynicum litus difficile** 91, 10.
- bitumen lustrale** 67, 19. **bitumine glutinati lateres** 148, 20. **ignitae glebae in hostem emittuntur** 154, 9. **bituminis fons** 145, 19.
- Blemmyae subiguntur** 61, 18.
- Bononia Aemiliae civitas** 290, 2. **70 milibus Ravenna distans** 290, 3. **Alaricho fortiter obsistit** 326, 19. **Bononiae castellum** 299, 22. **Bononiae Belgicae situs** 318, 17.
- Borani transistriana natio** 26, 23. **Graeciam incursant** 27, 1. **Italiam infestant** 30, 2. **in Asiam transire moliantur** 30, 5.
- Zosimus.*
- bos niger et iuvenca nigra Didi Proserpinaeque immolati** 66, 4.
- Bosporanorum regum progenie extincta, ignavi successere duces** 30, 13. **Bosporani Scythis transitum dant in Rom. fines coacti** 30, 15.
- Brettanio dux** 163, 21.
- Britannia 900 stadiis a Rheni ostiis dissita** 129, 5.
- Britannici milites contumaciores et iracundiores** 214, 20. **Britannici exercitus peculiarem sibi creant imperatorem** 318, 9.
- Britanni ab imperio Rom. se liberant** 322, 9.
- Burgundi a Probo debellati** 58, 14.
- byssinae telae** 51, 17.
- Byzantium qua occasione et quo modo a Constantino ad tantum amplitudinis fastigium evectum** 96, 21. **Byzantii veteris et novi descriptio** 96, 3. **Byzantii a Nigro stant** 14, 20.
- cadaver prodigiosum** 196, 4.
- Caecilianus legatus** 308, 20.
- caelestia signa adorari vetat Theodosius** 212, 19.
- Caesarea Cappadociae** 178, 1.
- Caesarius praef. urbis** 179, 15.
- Caius Caesar** 11, 5.
- Callaecia regio Hispaniae** 200, 22.
- Caligula** 12, 20.
- Callinicum opp. Pers.** 142, 18.
- calumniatores ditiorum capita petunt ad invadenda eorum bona** 121, 3.
- cameli equis perniciores** 49, 1.
- campus Martius patentissimus et equitationi aptus** 80, 8. **campus igniferus Didii et Proserpinae dicitur a Poplicola** 66, 6.
- Cannensis clades** 7, 7.
- capita barbara certa pecuniae summa rependuntur** 185, 13. **caput hostis publici dono mittitur imperatori** 277, 15. **caput Eugenii conto infixum per castra circumfertur** 244, 9. **Maximini Romam missum, ibique palo infixum et publice propositum** 20, 1.
- Cardueni** 167, 21.
- caritas annonae et ceterorum venaliorum per dardanarios aggravatur** 327, 6.
- carni humanae propositum pretium** 327, 11.
- Carnutum opp. Celt.** 75, 4.

- Carpi transistriana gens** 27, 1. a Philippo debellati 22, 14. Graeciam incursant 27, 1. Italiam infestant 30, 2.
Carpodacae propulsantur 213, 18.
Carræ Romanæ ab Syriis disternant 142, 13.
Carreni Iuliani mortem vehementissime dolent 171, 20.
carraginis obiectu tuentur sese Scythæ 41, 10.
Casandria 39, 15.
Castorum aedis Byzant. 97, 5.
castra urbis instar excolta 115, 15.
Cauca opp. Gallæciæ 200, 22.
Cecrops Maurus rebellis 36, 3.
Celestius 190, 21.
Celæ et Galli a Constantino debellantur 81, 17.
Celticæ legiones 117, 8. **Celticarum urbium quieti ut prospexerit Valentinianus** 186, 12. **Celticis nationibus adnumerantur Germani** 79, 9.
L. Censorinus consul 66, 21.
census ditissimorum quorumque in tabulas imperii descriptus 105, 1. **census facultatum in contributione publ.** 306, 7.
Ceras seu Corau Byzantii prom. 96, 6.
Chaerea Cai tyrannide rem publicam liberat 13, 1.
Chaeronense proelium 9, 20.
Chalcedo capitur et diripitur a Scythis 33, 16. **Chalcedoni et Byzantio interiectum fretum** 16, 11. 33, 10.
Chariettonis Germani fortitudo et fides 132, 9.
Chariobaudes dux 292, 18.
Cherronesus Tauriana 178, 11.
Chilo et Libo coss. 67, 11. 71, 8.
chlamys et diadema insignia imperialis 293, 5.
chorus puerorum et virginum in ludis saecularibus 69, 1.
Chrestus sub Alexandro Severo praef. pr. 16, 21.
ob Christi cultum supplicio affecti templis honorantur 270, 19.
Christiani impietatis erga divinas leges insimulantur 175, 10. **a Christianis honoratum aedificium pro asylo est** 221, 20.
Christiana religio omnis peccati omnisque impietatis remissionem pollicetur 95, 3. **ad Christianam fidem senatum Rom. exhortatur Theodosius Aug.** 245, 5. **ad Christianam ecclesiam cœu asyllum confugit uxor et filia Rufini** 256, 10.
chrysargyrum tributum exigitur rigidissime 104, 6.
Chrysogonus a Scythia honoratus ob data consilia 34, 1.
Chrysopolis 96, 12.
Cibalîs (pp. Pannoniæ) 82, 14.
Cilices montani, Issuri 193, 21.
Ciliciæ portæ 169, 15.
Circesium castellum 141, 19.
circulatoribus et magis deditus Elagabalus 16, 15. **circulatorum imposturis capiendum se præbet Theodorus** 188, 5.
Cius incursatur a Scythia 34, 3.
classis exurit a Iuliano 161, 15. **classis Constantini et Licinii** 86, 18. 87, 1.
clavis et fustibus armati milites 46, 18.
Claudius imp. 13, 3. **ludos saecul. celebrat** 87, 5.
Claudius II imp. 38, 11. **Scytharum incursiones reprimit** 41, 12. **Scythas legionum numero adscribit et agros aliis colendos dedit** 42, 1. **pestilentia perit** 42, 3. **in cloacam abdit barbari vitam relinquunt** 208, 11.
Cochlea locus a situs figura nominatus 266, 9.
Colonia Agrippina 36, 10.
comes Orientis qualis sit dignitate 248, 2.
Commodus Aug. 13, 18.
Concordia urbs 299, 20.
Constans Constantini filius, Aug. 105, 14. **fratrem Constantinum per insidias tollit** 107, 3. **imperium ut gesserit** 107, 5. **Magnentianæ factionis insidiis occiditur** 107, 15.
Constans a Constantino patre, tyranno, Caesar dicitur et in Hispaniam mittitur 320, 16. **Augustus factus a patre** 328, 8.
Constantia Constantini Aug. soror Licinio uxor a fratre datur 81, 19.
Constantia Gallo uxor a Constantio fratre datur 111, 1.
Constantius Chlorus imp. 72, 8.
Constantius, Constantini Magni frater, Nobilissimus 105, 10. **Constantii Aug. dolo tollitur** 106, 5.

- Constantius Aug.** quas habuerit provincias 105, 17. crudelis in consanguineos 106, 1. tria bella Persica 170, 18. bellum cum Magnentio 116, 21 sqq. in pugna ad Mursam victor 117, 23. Vetranionem circumvenit 110, 15. Gallum Caesarem designat, et in matrimonium ei dat sororem 110, 21. Gallum necat 121, 19. Iulianum Athenis arcessitum Caesarem creat et in Gallias mittit 123, 13. cum Persis bellum gerit 124, 18. Iuliani successibus invidet 129, 19. Iuliano copias detrahit 134, 18. adversus Iulianum proficiscitur 137, 2. moritur 139, 13. iuramento et pactis non stare solitus 136, 8.
- Constantius Iuliani navarchus** 143, 7.
- Constantinus Magnus, Constantii Aug. filius** 72, 13. quibus natalibus ib. a Galerio ad patrem fugit 72, 18. a militibus imperium accipit 73, 8. Faustam Herculi filiam uxorem ducit 75, 15. insidiis petitur ab Max. Herculo 76, 10. Maxentium bello superat 80, 6. Licinio Constantiam sororem in matrimonium tradit 81, 19. cum Licinio bellum gerit 82, 9. hostem ad Cibalum vincit 82, 14. pacem concludit 84, 22. Sarmatas debellat Istro traiecit 85, 13. bellum alterum cum Licinio gerit 86, 17. Licinium victum et Thessalonicam ablegatum occidit 93, 23. Hormisdam recipit 92, 7. Licinio sublato omnia pro imperio agit 94, 6. malitiam a natura insitam tegere non potest 94, 5. Crispum filium et Faustam uxorem necat 94, 13. ad religionem Christianam accedit 95, 6. adscensum in Capitolium festo die irridet 95, 14. in odium senatus populique incurrit 95, 15. Byzantium sedem suam facit 96, 4. voluptatibus se dedit 98, 4. plebi Byzantinae publicam annonam distribuit 98, 5. quatuor praefectos praetorio constituit 98, 18 sqq. magistros militum, alterum equitum alterum peditem, constituit 99, 15. potestatem praefectorum praet. imminuit 98, 9. magnam militum partem a limitibus in urbes deducit 100, 20. exhaurit vectigalia largitionibus 104, 3. chrysaeryum instituit 104, 6.
- splendidioris fortunae homines ad praeturae dignitatem vocat 104, 17. follem, tributum impositus 105, 2. collationibus istis urbes exhausit 105, 3. morbo exstinctus 105, 8. sacrilegus 281, 6. iuramentum fallere in more habuit 93, 22.
- Constantinus iunior, Constantini Aug. filius, Caesar** 85, 8. matrem habuit Faustam 105, 10. quas provincias sortitus 105, 14. Constantis insidiis occiditur 106, 20.
- Constantinus tyrannus in Britannia** 285, 4. in transalpinis gentibus imperium affectat 318, 14. veniam et amicitiam ab Honorio per legatos petit 308, 5. novam legationem ad Honorium mittit 317, 9. Alpes et Rhenum munit 319, 18. 320, 3. Constantem filium Caesarem creat et in Hispaniam mittit 320, 16. eundem Augustum dicit 328, 8.
- Constantinus sive Constans Attali dux** 324, 12.
- Constantinopolis** fit sedes imperatorum 96, 4. a Constantino ad summum fastigium evecta 101, 8. a Iuliano operibus et honoribus ornata 139, 21. descripta 101, 13. Cpoli regia sepultura 246, 4. contributio pro facultatum censu facta 306, 7.
- conventus sacrorum solennes 51, 14. coquorum agmina 205, 17.
- coronis et supplicationibus excipiuntur novi Augusti adventus 141, 13. corona et purpura investitur novus imperator 323, 10.
- Crassianae cladis foeditas** 168, 21.
- Cremona Lyciae opp.** 59, 15.
- Cremona** trans Eridanum sita 299, 20.
- Creta** terrae motu quassata 192, 7.
- Crispus Constantini ex Minervina filius, Caesar factus** 85, 7. a Constantino necatur 94, 11.
- Ctesiphon** a Severo capta diripitur et incenditur 15, 5. ab Odenatho bis infestatur 37, 4.
- cubiculi augustalis praepositus** 296, 20. cubiculis augustalibus in universum praepositus 257, 13. cubiculi augustalis praeposito utitur Maximus non eunucho 217, 14.
- cuniculis captum oppidum** 156, 8.
- curiae Cpolitanae situs et ornatus** 281, 1.

- curruum obiecta tenentur se Scythae 41, 10.
- Cynegius praef. pr. in Aegyptum a Theodosio missus, ut omnibus minimum religione interdiceret 218, 2. moritur 228, 19.
- Cyzicum a Scythis petitur 34, 4. 39, 13. a Procopio capitur 180, 11.
- Daces Pers. satrapa 163, 11.
- Dacia sub Illyria praefecto constituta 99, 6.
- Dacira opp. Pers. 145, 14.
- Dadastana opp. Bithyniae 173, 5.
- Dagalaiphus dux Iuliani 155, 6.
- Dalmatici equites 309, 13. boves 316, 1.
- Dalmatius Caesar 105, 19. Constantii dolo necatur 106, 6.
- Danabe opp. Pers. 163, 7.
- Daphnes, suburbium Antiochiae 45, 17.
- Darius Hyastaspis 8, 10. Darius ab Alexandro victus et a Besso interemptus 10, 5. 19.
- Decentius Caesar a Magnentio fratre dicitur 111, 11. ut interierit 120, 22.
- decimatione castigati seditiosi 290, 8.
- Decius senator Philippo Aug. consilium quod dederit 23, 8. ad imperium evectus 24, 7. ut interierit 25, 14.
- Decii filius perfidia Galli necatur 26, 10.
- delatores sub Valente libere grassantur 189, 3. delatorum et calumniatorum officinae sub Constantio apertae 121, 2.
- Demetrius fisco praef. 311, 19.
- deorum ira sacrificio placatur 63, 12. deos ritu patrio se colere libere fatetur Fraiutus 276, 10. deorum cultus a Theodosio interdicitur, clausis eorum fanis 218, 3.
- Deuterius praef. cub. 296, 20.
- diadema per vim Iuliano imponitur a militibus 136, 6. diademate ac purpura investitur novus imperator 323, 10.
- Dianae templum in Aventino 67, 22. Phasianae templum 31, 15.
- Didymus Iulianus vid. *Iulianus*.
- Didymus Theodosii propinquus captus occiditur 308, 13. Didymii caedes excusatur a Constantino 317, 13.
- Diadymus moss 97, 14.
- Diocletianus consul 71, 19. imperii limitibus prospexit 100, 15. imperium quando deposuerit 71, 15. Maximiano ad imperium resumendum non obtemperat 75, 8. religionis observantissimus *ib.* moritur 72, 7.
- Dioscurorum templum Cpoli 97, 5.
- Diti et Proserpinae dicatas campus ludique instituti 65, 8. nigrae oblatae hostiae 65, 1.
- divinationem suspectam habere Constantinus coepit 95, 8.
- divitum bona invaduntur quasi nullis relictis haeredibus 279, 19.
- Doberus urbs 39, 18.
- domesticorum ala 299, 7. equitum comes 313, 14. scholae comes 292, 22. tribunus 166, 2.
- Domitianus Aug. 13, 8. ludos saec. celebrat 67, 6.
- Domitianus sub Aureliano res novas molitur 43, 15.
- Dominus Valentiniani iun. ad Maximum legatus 225, 8.
- draconis effigiem ferens signum militare 151, 8.
- Dravi fl. cursus et ostium 112, 5.
- Druma dux 324, 9. 327, 16.
- Dura opp. dirutum 144, 8.
- Durus fl. Pers. 161, 12.
- ducalis potestas 99, 14.
- Dynamius delator 121, 11.
- ad ecclesiam Christianorum cenas asyllum confugitur 256, 10. 269, 4. 288, 16. 295, 11. 297, 11. 310, 13. ecclesiis lege sancitum ius asyli 269, 7. ecclesiis per monachos interceptis populus a precum frequentatione arcetur 279, 6. ecclesia monachorum strage repleta 279, 11. ecclesiae clam iniectus ignis 280, 17.
- Edesseni Iulianum honorifice excipiunt 141, 13.
- Edobinchus Francus 319, 9.
- Elaeus opp. Thraciae maritimum 89, 13.
- Ellebichus dux 313, 15.
- Emesenus adolescens ad imperium evectus 16, 4.
- Emesa urbs Syriae 37, 8. Aurelianum excipit 48, 2. in Emesae campis proelium 45, 15.
- Emeseni Romanis magis quam Palmyrenis favent 47, 18.

- Emenis** seu **Emenae** situs, conditores, etymologia 286, 11.
epigramma sepulchrale Iuliani 172, 11.
Epiri duae earumque incolae 99, 5, 283, 10.
episcopi legatione apud **Honorium** funguntur pro **Alaricho** 316, 5. ad **Ioannem Chrysostomum** loco suo deliciendum concitantur ab imperatrice 278, 14. episcopum inique pulso substitui non fert **populus** 278, 16. episcopus **Rom.** legatione apud imp. **Honorium** fungitur pro civitate 310, 20. cum episcopo urbis consilia communicat praef. urbis 305, 12.
Epitimus res novas molitur 43, 14.
equi publici ad avertendam persecutionem mutilati 73, 1. equorum exercitationi **Romae** dicatus campus **Martius** 65, 5.
equitatus e Phrygia et Cappadocia 87, 6.
equitum magistri plures pro uno instituti 205, 2.
Equitius trib. militum 193, 5.
trans Eridanum sitae urbes 299, 19.
Eros Aurelianus insidiis sustulit 54, 6.
Eucherius Arcadii patrus 248, 9.
Eucherius Stilichonis filius 292, 12. in asylo delitet 295, 20. 297, 9. ad supplicium ducitur 300, 9.
Eugenius eunuchus 178, 5.
Eugenius quas ob virtutes, et quo impulsu ad imperium euectus 238, 22. imperii confirmationem a **Theodosio** petit 240, 17. captus et capite truncatus 244, 8.
eunuchi, forma praestantes, gratia etiam praestant et potentia 205, 20. eunuchis libertis dedit sese **Claudius** 13, 3. eunuchi aulici delatorum et calumniatorum fiabella 121, 6. cubiculis praepositi, calumniis suis optimos quosque onerant 198, 3. 199, 11. eunuchorum nullus **Eutropio** unquam potentior 269, 16.
S. Euphemiae templum 270, 19.
Euphratis alveus ad Assyriam usque et Tigridem pertingens 146, 20.
Euphratis insulae 144, 13. 145, 6.
Eurymedon fl. 267, 16.
Eusebia Constantii uxor, docta et consultata matrona 122, 17. 123, 4. 124, 5.
Eusebius praepos. cubic. 314, 4.
Eutropia Constantini soror 109, 3.
Eutropius eunuchus Arcadio uxorem dat 249, 5. **Ruffino** delecto, aulam et imperium pro libidine regit 256, 5. opibus et potentia auctus 259, 15. consulatus et patriciatus dignitate honoratus 268, 15. eversus 269, 14. faba in lustrationibus saecularibus adhibita 68, 1.
faces lustrales 97, 19.
fame atroci premitur **Roma** 302, 23. 327, 5.
Fausta Herculli filia, **Constantini** uxor 75, 15. balneo ferventi extinguitur 94, 18.
Felix Valeriani dux 34, 12.
Festus Asiae proconsul 189, 18.
fibulae ferreae in ponte 80, 1.
filiae prostitutae ad tributorum per-solutionem 104, 14.
Firmi rebellio in Africa 190, 15.
Fissemia opp. Pers. 151, 21.
Flaminiae urbs Ariminum 300, 2. metropolis **Ravenna** 284, 14.
Flavianus praef. pr. 16, 20.
Florentius et Taurus consules fugitivi 138, 18. **Florentius praef. pr.** 247, 17. **Florentius dux** 266, 10.
Florianus Aug. 55, 12 — 56, 13.
Fluvius regis, in Pers. 152, 1. **Persice** idem **Narmalacis** 159, 11.
follis tributi genus 105, 2.
fons bitumen emittens 145, 19.
fores aureis laminis obductae 302, 10.
Fortunae templum deflagrat Romae 77, 17. **Fortunae Romanae simulacrum** 97, 19.
Fortunatianus fisci praef. 188, 9.
forum maximum porticibus quattuor inclusum 97, 10. rotundum 96, 18.
fossa sub terra ultra hostium castra perducta 60, 4.
Frautus barbarus 241, 12. fidam fortemque operam navat 274, 6. ob hostem fortiter profligatum consulatione ornatur 276, 13. eumentis **Hunnos** profligat 277, 21.
Franci a Probo devicti 58, 13. pars ab imperatore sedes impetrant, pars **Graeciam** infestant 61, 22. **Rhenanas** urbes invadunt 122, 5. **Quadis** confinibus in **Romanos** fines transitum negant 130, 10.
Fritigernus 212, 15.
frumentum seu triticum in saecularibus lustrationibus 67, 22. cum pluvia delatum coelitus 57, 23.

- e Britannia Germanicis ad Rhenum urbibus submissum 129, 8. frumenti et pecuniae pensionem annuam postulat Alarichus 315, 5. fugaces milites armis nudari et vendi soliti 183, 16. fugitivi Hunnorum nomine usurpato per Thraciam grassantur 277, 19. fulgetris magico artificio elicitis profugati hostes 305, 8. fulminis in palatium immissio ominosa 192, 3. fulminis seu fulguris coniectores atque interpretes 63, 10. fustibus et clavis armati milites 46, 18. fustibus ad mortem usque caesi in quaest. publ. 297, 2. Gadalaphus Iuliani dux 151, 6. Gaines barb. mil. dux 242, 12. Ste-lichoni adversus Rufinum navat operam 255, 9. res novas cur et quomodo molitus cum Tribigildo 262, 5. fictum cum Tribigildo bellum gerit 263, 14. pacem cum Tribigildo facit 268, 23. conatus suos contra Cpolim nimio furore irritos reddit 272, 2. cum Fraiuto dimicans superatur 275, 21. ab Hunnorum rege Ulde occisus 277, 12. caput eius Cpolim ad imperatorem missum 277, 15. Gaiso Constantis percussor 108, 12. Galatae occidentales i. e. Galli 201, 2. Galerius Maximianus Aug. 72, 8. nepotes suos Caesares creat 72, 9. Maxentii conatus impedire conatur frustra 74, 3 sqq. morbo perit 76, 5. Licinium Augustum eligit 76, 3. Galla Valentianiani filia 226, 20. Theodosio uxor datur 228, 9. Theodosium ad ulciscendam fratris necem instigat 240, 2. in partu moritur 242, 16. Gallicae provinciae Britannorum exemplo in libertatem se vindicant 322, 12. Gallienus a patre ad imperii consortium adsciscitur 29, 7. bellis quibus implicatus 35, 10 — 38, 21. insidiis quibus interemptus 38, 2. Gallus Tanaidis ripae custodiendae impositus, perfida cum barbaris contra Decium init consilia 25, 4. imperium ut gesserit 25, 16. cum filio necatur 28, 10. Gallus Caesar a Constantino patruelē dicitur, et Constantiae sororis con- nubio devinctur 110, 21. calumniatorum delationibus dignitate pariter ac vita privatur 121, 18. Gaudentii filius 293, 11. Gaza urbs 10, 9. Generidas dux 311, 23. in Germaniae limitibus ad Rheni ostia Gallicus populus 129, 4. Germani Rhenum accolentes Celtas vexant 29, 12. Germanorum nationem totam debellat Iulianus Caesar 126, 16. Germani transrhenani per Istrum in Pannoniam et Moesiam transeunt 212, 15. Germanicae Romanorum urbes a barbaris Rhenanis infestantur 57, 20. Germanica natio tota rebellat 183, 1. Germanicarum et Celticarum gentium 400000 caesa 248, 8. Gerontius Theodosii dux fortissimus 221, 14. Gerontius Graeciae aditus male tueretur 254, 1. Gerontius Britannus dux Constantini 319, 9. barbaros contra Constantinum in Gallis concitat 322, 2. Geta Severi filius in matris amplexibus trucidatur 15, 19. Gildo Africam quomodo et quo successu occupavit 260, 12. gladio deditiorum cervices perstrictae tantum, non percussae 271, 6. gladiatorum rebellio sub Probo 62, 5. Gomarius Procopii dux 181, 20. Gordianus senior cum filio Aug. a senatu Romano dicitur 19, 4. Gordianorum interitus 20, 9. Gordianus iunior ad imperium ut erectus et quomodo id gesserit 20, 6. in media Perside interiit 22, 3. tumulus eius in Perside 144, 9. Gotthi transistriani gens 26, 23. Graeciam vastant 27, 1. Italam infestant 30, 2. cum Scythiis denovo erumpunt 38, 19. Romanorum in bello Persico socii 160, 19. a Valente vincuntur 184, 7 sqq. Gotthi et ceteri trans Istrum Scythae, ab Hunnis expulsi, Romanos fines intrare coguntur 195, 4. Graecia libertatem et imperium ambitionis contentionibus amisit 9, 10. eius proconsul perfide provinciae praest 252, 5. Graeci clarescere quando coeperint 8, 15.

- Gratianus a Valentiniano patre creatur imperator** 187, 4. imperii portionem quam sortitus 193, 16. Valente extincto Theodosium sibi collegam adsciscit 200, 21. Theodosio mittit suppetias 211, 3. barbaris transitum dat coactus 212, 17. stolam pontificalem cur recusaverit 217, 4. imperio et vita, qua occasione orbatus 215, 21. ad Gratiani caedem ulciscendam instigatur Theodosius 228, 1. eius mater 226, 17.
- Gratianus imp. Britan.** 318, 12.
- Grothingi Scythica gens in fines Rom. irruentes sollerti stratagemate delectur** 218, 19.
- gypso glutinati lateres** 148, 21.
- hastae in terram defixio dextraeque nutus signum pacis** 114, 15.
- Hebri et Toni confluentia** 87, 16.
- Helena Constantini mater Crispi necem aegerrime fert** 94, 14.
- Helena Iuliano a Constantio fratre despondetur** 123, 17.
- Helene oppidulum** 108, 11.
- Heliocrates praef. faci** 297, 12. 310, 4.
- Heliopolis opp. Syriae** 51, 10.
- Hellespontus ponte iunctus** 8, 21.
- Heraclia olim Perinthus** 54, 5.
- Heraclianus praef. pr.** 37, 23.
- Heraclianus mag. mil.** 300, 22.
- Herculus Maximianus** 71, 20. imperium resumere conatur 75, 2. moritur 76, 13.
- Herculiani, legio** 107, 13. a Maximiano Herculo denominati 166, 10. ad Hercynios usque saltus Germanos fugientes insequitur Iulianus 126, 23.
- heredibus legitimis exclusis divitum bona invaduntur** 279, 21.
- Herodotus** 194, 12.
- heroicae Theogoniae Pisandri** 287, 1.
- Heruli Scytharum socii** 38, 18.
- Hierapolis ad Euphratem** 141, 7.
- Hierus dux Iuliani** 141, 10.
- Hierosolyma post Constantini tempora per Christianos aedificiis honorata** 256, 12.
- Hilarius philosophus** 189, 10.
- Hilarius Antiochensium legatus Palaestinae praeficitur a Theodosio** 224, 13.
- Hispanici exercitus Pyrenes custodiam praeripi sibi aegre ferunt** 321, 20.
- holocausta** 68, 10.
- Homerus** 242, 18. 253, 7.
- Honorius a Theodosio patre in militiam abducitur** 243, 5. Romae imperio investitur a patre Theodosio 244, 22. uxorem ducit Stelichonis filiam Mariam 261, 15. Maria defuncta, Thermaniam sororem eius ducit uxorem 285, 15. Ravennam petit contra Stelichonis monita 289, 4. Stelichone occiso filiam quoque eius, uxorem suam dimittit 297, 7. Alarichi postulatis reiectis male consulit rei publicae 299, 4. consul VII 318, 8. consul VIII 308, 3. de fuga cogitans inopinatis erigitur auxiliis 325, 1.
- hordeum in lustrationibus saecularibus** 67, 22.
- Hormisda Persa quibus natalibus ortus, cur et quomodo ad Romanos transfugerit** 92, 7. dux ad bellum Persicum legitur a Iuliano 140, 5. equitatu praeficitur a Iuliano 143, 12. exploratum emissus paene capitur 146, 6. ut proditor, conviciis a Persis obsessis incessitur 149, 3. proditor et Persici belli flabrum a populari dicitur 158, 18.
- Hormisda Hormisdae filius, Procopianae factionis dux** 181, 19.
- Hormisda barbaris in Aegyptum deducendis praefectus** 208, 17.
- hostis hostiis et donis supplices ad victorem prodeunt dedititii** 49, 14.
- hostiae nigrae Diti et Proserpinae immolatae** 65, 1.
- hostis imperii declaratur Stelicho** 260, 11.
- Hunni qualis populus, et Scythas transistrianos ut expulerint** 194, 10. cum sociis propulsantur a Theodosio 213, 18. Hunnorum princeps Rom. imp. favorem sibi conciliat 277, 5. Hunni Romanorum socii 284, 5. 1100 Gothos conficiunt 311, 11.
- hymni saeculares** 68, 12. 69, 3.
- iacula ex arcubus pariter et machinis emissa** 154, 14.
- iaculator insignis** 48, 10. 60, 17.
- Iason obses** 298, 11.
- Ibberi occidentales i. e. Hispani** 120, 2.
- igillus** 59, 5.
- ignis in aere, lampadis pileaeve instar, statis temporibus se ostentans** 51, 13.
- igni vivus traditur parricidialis fa-**

- cinoris auctor 57, 2. Igni traditur praeda Rom. usibus minus apta 150, 18.
- Ilum vetus 95, 20.
- imago virginis principi ante nuptias exhibetur 249, 14. imagines deorum, a quibus primum et quomodo introductae 216, 7. imago novi Caesaris Romae de more proponitur 73, 10. novi Augusti 218, 5. imaginem suam per Africam circumferendam mittit Maxentius 76, 16. imaginem et titulum imp. Maximo concedit Theodosius 218, 4.
- Imbrus insula 99, 3.
- imitator literarum alienarum peritissimus 54, 11.
- imperatoris creandi ius rapiunt sibi praetoriani 14, 3. imperator legionum calculo creatus Vetrano 108, 18. imperator absens creatus Valentinianus 173, 17. imperator e tribunali detrahitur a militibus vesteque imperiali eximitur 110, 15. imperator et Augustus renuntiatur Iulianus scuto impositus et sublimis elatus, capiti diademate imposito 136, 5. imperatorem dominumque Constantinum salutat Licinius supplex 93, 19. imperatoris defuncti corpus pollinctum, imperatorio inferitur sepulchro 246, 6.
- imperium Rom. quando unius arbitrio committi coeptum et quam recte 11, 11. ad imperii consortium a Valentiniano assumitur Valens frater 174, 16. imperii occidentalis divisio 193, 13. imperium cum urbe venale proponitur a praetorianis 14, 5. imperium divisum a Constantini filiis 105, 13. a Valentiniano et Valente 176, 2. a Theodosio in filios 246, 3.
- imperialis amictus usum Procopio concedit Iulianus 177, 16. imperialis amictus apud Marcellum inventus, mortem ei affert 182, 11.
- impiis peccatorum remissionem negat ethnica religio, Christiana concedit 94, 21.
- impietatis accusantur Christiani 175, 10.
- impietati poena divinitus irrogatur 801, 10.
- infamia notantur dux et milites ob signi amissionem 151, 16.
- inferorum deorum ara 64, 8.
- Innocentius episcopus Rom. 805, 12.
- insularum fluvialium maxima Batavia 130, 16. insularum provincia 99, 2.
- Ioannes Cpolititanus episcopus vix reversus ab exsilio denovo exulare cogitur 271, 2. 278, 12. 280, 11. ab exsilio reversus populum denovo concitat 280, 11. eius exsiliis quas Cpoli calamitates attulerit 280, 15.
- Ioannes notariorum tribunus 304, 1.
- Iotapianus 23, 3.
- Iovis aulam citius corruiuram quam castellum suum captum iri Persae iactant 156, 20.
- Iovis Dodonaei simulacrum pro foribus curiae Cpol. incendii periculum eluctatur 231, 13.
- Iovius praef. pr. simulator 313, 10. aemulis sublatis potentiam universam ad se rapit 314, 8. temerario iuramento adstringit et principem et ceteros 315, 16.
- Iovius Constantini ad Honorium legatus 317, 10.
- Iovius praef. pr. sub Attali ditiose 324, 17. Attali ad Honorium legatus, proditionem cogitat ab Honorianis sollicitatus 325, 14. Alarichum ad Attalum alienat 326, 11.
- Ioviani, legio 107, 13. a Diocletiano Iovio nominati 166, 8.
- Iovianus notariorum tribunus 156, 14.
- Iovianus a quibusnam natalibus et quomodo ad imperium evectus; quomodo item illud gesserit 166, 1 sqq. moritur 173, 3.
- Isauri ab aliis Pisidae, ab aliis Solyymi, ab aliis Cilices montani appellati 193, 20. Isaurorum sedes et latrocinia 232, 7.
- Isauri latrones, Pamphyliam depopulati, Cremnam in Lycia occupant 59, 11. Lyciam et Pamphyliam incursant 193, 20. reprimumtur 282, 17.
- ad Issum loca, in quibus Darii et Alexandri pugna 10, 5.
- Isthmus Peloponnesi propugnaculum 29, 3.
- Istri ortus, cursus, ostium 138, 4.
- Istros Ponti urbs 33, 4.
- Iulianus Didius imperium ut adeptus, et amiserit 14, 5.
- Iulianus apostata, a quibus natalibus et quibus suffragiis ad Caesarem dignitatem evectus 123, 1. a Con-

- stantio affinitate Caesarisque dignitate ornatus, transalpinis provinciis tuendis mittitur 123, 17. Caesar a Constantio creatus, in Gallia et Germania quae gesserit 124, 18. consensu militum creatur Aug. 136, 5. post mortem Constantii ab exercitibus vocatur ad imperii gubernacula 139, 14. imperator factus, animi sui de religione sententiam patefacit 136, 19. Persicum bellum aggreditur 140, 4. e vulnere moritur, Perside paene debellata 164, 19. virtutibus et dotibus quibus fuerit praeditus 136, 6. Magnus 247, 18. Iuliani eruditio et scripta 124, 10. vis in dicendo summa 134, 11. liber de rebus a Constantio in Oriente gestis 134, 10. Misopogon seu Antiochensis 140, 17. res gestae partim ab aliis poetis pariter et historicis, partim ab ipso sunt conscriptae 124, 7. cura limitum ad Rhenum 320, 13. sepulchrum et epitaphium 172, 9. uxor, Helena 123, 17. a Iuliani obitu Persicae vires increascere coeperunt 169, 13. Iuliani familiares in suspicionem et odium vocantur apud Valentinianum et Valentem fr. 174, 6. 175, 2. Iuliani portus Cpoli et bibliotheca 139, 21.
- Iulianus trib. militum 166, 21.
- C. Iulius Caesar 11, 5.
- Iulius Scythici tirocinii magister prudenti consilio eos nova molientes opprimit 203, 5.
- iumentorum praesidio constituti 159, 4.
- Iunonis ad aram supplicationes mulierum 70, 16.
- iuramentum patrio ritu dant victi Germani 128, 17. iuramentum tacto principis capite factum, idque religiosissimum 315, 18. sophisticata interpretatione elusum 269, 10. iuramento decipitur Severus Caesar 74, 15.
- Iustina Magnentii primum, post Valentiniani uxor, forma et animi dotibus eximia matrona 226, 17. quo stratagemate Theodosium peremerit 227, 20. cum filio et filia Romam remeat 229, 18.
- Iustinianus advocatus 239, 12.
- Iustinianus dux 318, 15.
- Iustus dux 322, 1.
- Laccinarii num. mil. 156, 1.
- lacus fatidicus 51, 15.
- Laeta augusta 303, 10.
- Lagodius Theodosii cognatus 321, 13.
- Lampadius praef. pr. 121, 14.
- Lampadius senator Rom. 288, 12. praef. pr. creatur ab Attalo 323, 10.
- Laodicea Syriae opp. 256, 21.
- Larissa Syriae urbs 46, 6.
- lateres partim bitumine partim gypso conglutinati 148, 20.
- Latinas literas discit barbarici generis miles 120, 11.
- Latinus dux Constantii 115, 17.
- latrones latronum globo delentur 132, 19. pro spectris habiti 232, 4.
- lavatione et epulo ab Atheniensibus excipitur Alarichus 253, 12.
- lecti argentei 160, 22.
- legationis specie missi exploratores 112, 15.
- Leo dux Asiam adversus latrones male tuetur 264, 10.
- Leti gens Gallica 120, 10.
- levatio novi imperatoris 136, 5.
- Libanius rhetor Antiochensium legatus ad Theodosium 224, 7.
- libello significata magistratus abdicatio 238, 11.
- liberi venditi ad tributorum collationem 104, 14.
- libertis se ac rem publicam dedit Claudius 13, 3.
- Libo et Chilo cons. 67, 11. 71, 18.
- Liburnicae quales naves et unde dictae 274, 10.
- Libyae praefecturae seu provinciae duae 98, 19. 99, 9. 105, 17.
- Libyae magnae rector 300, 21.
- Licinianus Licinii filius, Caesar a patre dicitur 85, 10.
- Licinius imperator a Maximiano Galerio designatur 76, 3. consul cum Constantino 72, 3. affinitate sociatur Constantino 81, 13. Maximiano Caesare devicto, Constantini bellis implicatur 82, 9. Valentem Caesarem creat 84, 9. adversus Constantinum denuo se instruit 86, 17. Martinianum Caesarem dicit 91, 2. contra fidem supplicii datam strangulatur 93, 23. vires eius naufragio fractae 89, 21.
- lima in piscis ventrem intromissa 93, 1.
- Limenius praef. pr. 292, 16.
- limitanae civitates, castella, burgi 98, 12. 100, 16.

- limitibus imperii Diocletianus ut propexerit 100, 15. limites praesidiis nudantur a Constantino 100, 20.
- e Lindo Cpolim tralatam simulacrum 281, 13.
- litterarum alienarum imitator peritissimus 54, 11. literae principis duplices apertae et secretae 295, 18. literati apud Valentem suspecti veneficii 188, 17.
- locustarum lui depellendae aves divinitus missae 50, 17.
- Logiones pop. Germ. 58, 8.
- Longini rhetoris eruditio, constantia, mors 49, 21.
- Longinianus praef. pr. 293, 17.
- Longus murus opp. Thraciae 274, 18.
- Lucania regio Italiae 74, 12.
- Lucianus comes Orientis 248, 2.
- Lucianus Iuliani navarchus 143, 7.
- Lucianus suillae carnis praebitor 73, 16.
- Lucillianus Persico bello praeficitur a Constantio 111, 7. Nisibin fortiter tuetur 134, 6. exploratorum globo praeficitur 144, 6.
- Lucillianus, Ioviani socer, ad Pannon. exercitus mittitur 172, 14. interficitur 172, 19.
- Lucinis sacrificatur ludis saecularibus 68, 7.
- Lucius Commodi fil. 13, 15.
- luctus Homericus 242, 18.
- Lucullus Romanis in Asia quae pepererit 168, 14.
- lucus ante aedes procerarum arborum, eiusque ex fulmine incendium 63, 7. e palmis et vitibus 152, 20.
- ludi pro populi Rom. liberatione instituti 66, 20. ludi quos nec vidit quisquam nec visurus est 67, 15.
- lues 26, 17.
- lumina et ignes in scena 68, 12.
- Lusitanici exercitus 321, 7.
- Lydia latrocinii infestata 262, 16.
- Lydiae metropolis Sardes 270, 3.
- Lydius Isaurorum latronum dux fortissimus 59, 11.
- Macamaei audacia 162, 6.
- Macedonico imperio diviso Romana potentia crevit 11, 2. Macedonicum in Perside imperium ut eversum 21, 9.
- Macrinus ad imperium evectus 16, 3.
- Macrobius trib. militum 166, 22.
- Macrontichos opp. Thraciae 274, 18.
- Maetidis accolae Sauromatae 85, 13.
- magistri militum, equitum so. et pedum 99, 15.
- magister officiorum 2, 25.
- magistratus a Constantino mutati 98, 9. a Theodosio conturbati 204, 23. venales sub Theodosio 206, 5. maximi, praetura praetoriana et urbana, praestantibus usu et virtute viris committitur 229, 3.
- Magnentius ad imperium evectus 108, 9. Constante occiso, Italiam, Galliam et Africam occupat 108, 15. bellum adversus Constantium suscipit 110, 21 sqq. ut interierit, quandiu imperaverit, ingenio et moribus quibus fuerit 119, 11 sqq.
- Magnus miles 156, 14.
- Mamaea Ulpianum ad praetorii praefecturam evehit 16, 22. cum filio trucidatur 18, 11.
- Manadus trib. militum 117, 13. manes 65, 22.
- M. Manlius Pilius cos. 66, 21. manus Rufini per urbem circumlata et stipes eidem mendicata 256, 1.
- Marathonia pugna 8, 8.
- Marcellianus, Ioviani notarius 309, 7.
- Marcellianus trib. militum 73, 16.
- Marcellinus praef. Mesopotamiae 53, 1.
- Marcellinus praef. fisci 107, 12. magister officiorum sub Magnentio 109, 15. 112, 18.
- Marcellus trib. militum 73, 16.
- Marcellus Iuliano Caesari comes datus a Constantio 123, 19.
- Marcellus Procopii dux 180, 9. necatur 182, 10.
- Marcia Commodi tyrannide liberat rem publicam 13, 20.
- Marcianopolis Thracicarum urbium maxima 39, 3.
- Marcianus Gallieni dux adversus Scythas 37, 20.
- Marcianus praef. urb. 323, 11.
- Marcomanni Romanis confinia loca populantur 28, 19.
- Marcus imp. Britann. 318, 9.
- mari a latrociniiis purgando praefectus Probus 40, 18. in mari aedificatae domus 101, 19.
- Maria Augusta 261, 15. intacta moritur 286, 2.
- Marinianus filium redimit 310, 15.
- Marinus ad imperium evectus a Moesiacis legionibus 23, 4.
- marmor Proconnesium 96, 19.

- marmorum coleres desueti** 281, 3.
Maronsa vicus 163, 18.
Marsyae mortem Persis minatur Hormisdas 92, 12.
Martinianus Licinii Aug. Caesar 91, 2. neci datur 93, 22.
Martius campus eorum exercitacioni dicatus 65, 4.
martyri ob constantem Christi cultum exstructa aedes 270, 20.
Masceldelus fratris iniuriam ultus, malam meritorum reportat gratiam 260, 16.
matris deum simulacrum Cpoli 97, 12.
Mattiarum num. mil. 156, 1.
Mauricius trib. militum 170, 7.
Maurisae cohortes seu Maurorum ordines 74, 5. **Maurusius equitatus** 46, 14.
Maurus Macamaeum fratrem fortissime ulciscitur 162, 7.
Maxentius e quibus natalibus et quo modo ad imperium evectus 73, 12. imperium in Africa ut stabiliverit 76, 15. 78, 11. machinamento adversarii structo ipse capitur 80, 15.
Maximus cum Balbino imperator a senatu dicitur 19, 12.
Maximus e quibus natalibus et qua occasione ad imperium evectus 214, 21. imperii confirmationem et societatem a Theodosio impetrat 217, 19. Gratiano sublato Valentinianum quoque et dolis et armis adoritur 224, 19. captus carnifici traditur 230, 14.
Maximus philosophus necatur 189, 10. cur ei infensor Valentinianus Aug. 175, 8.
Maximianus Herculeus consul 71, 20. imperium cum Diocletiano deponit 72, 2. pro Maxentio sollicitus imperium iterum capessere aggreditur 75, 19. ut Severum ita et Constantinum dolis aggreditur 74, 15: 76, 10. mors 76, 13.
Maximiani Herculii filius Maxentius imperium invadit 73, 12.
Maximianus Galerius Maxentii conatus impedire frustra nititur 74, 3. Licinio Caesare dicto, paulo post vita excedit 76, 3.
Maximianus trib. milit. 166, 21.
Maximilianus s. Maximianus Mariani fil. 308, 20. 309, 14.
Maximinus imperio ut potitus et quomodo illud gesserit 18, 14 — 19, 18. Tarsi obiit 82, 6.
Maximinus Caesar 72, 9.
Maximinus praef. Syriae, sub Tacito Aug. 55, 4.
mechanicus insignis 60, 17.
Mediolanum 37, 15. 74, 5. 81, 18. 314, 2.
Megia opp. Pers. 145, 20.
Melas fluv. 267, 6.
Menelai ducis dexteritas et interitus 118, 22. 119, 1.
mensa imperatoria epularum et ministrorum numero ultra modum onerata per Theodosium 205, 15. hospitis caede polluta 191, 2. mensae argenteae 160, 22.
meretrices quoque tributorum collatione oneratae 104, 8.
Merobaudes Valentiniani dux 191, 15. Valentinianum iuniorem ad imperium evehit 193, 5.
Mesopotamiae praefectus 53, 2.
militi auxiliarii obviam honoris causa procedit imperator 255, 14. milites ordinarii trium praecipue generum, praetoriani seu palatini, urbani, limitanei 98, 10. militum magistri et annonae praebant et delicta castigabant 100, 1.
militaris disciplina per Constantinum corrupta 98, 14. 101, 3.
militiae utriusque magister 205, 1. Christiani militia lege non prohibentur 312, 7.
mimis et saltatoribus deditus Theodosius 212, 2.
μῖμοι γελοίων 212, 2. 254, 19.
Minerva propugnatrix 253, 4. Minervae ac Iovis simulacra pro foribus curiae Cpol. 281, 10.
Minervina Constantini concubina 85, 8.
Modares Scythae 201, 15.
Modestus praef. pr. 186, 7.
Molossi Epiri incolae 283, 10.
Momosis Pers. dux 150, 9.
monachi, quale hominum genus et quare populum Cpol. in se concitarint 278, 23.
pro moneta adulterina novi populi nummi dantur 53, 21.
in morbo a medicis deplorato deorum auxilium imploratur sacrificiis 63, 9. morbus magico machinamento conciliatus 174, 6.
mulieres ludis saecularibus ad aram Iunonis supplicant 70, 15. obsidio

- nis tempore ad pauciores numerum redactas, communes omnium iubet esse Lydius 60, 14. mulierum venustiorum e barbaris delectus 195, 12.
 muliebri veste induti milites fugaces per castra circumducuntur 126, 9.
 Mursa opp. Pannoniae 111, 13. oppugnatur a Magnentio 116, 23. in Mursensi campo acre proelium 117, 23.
 Musarum simulacra ex Helicone Cpolim translata conflignant, malo insecuturi temporis omine 281, 4.
 musica dissoluta 212, 4.
 Musonii philosophi eruditio et filii 251, 8.
 Musonius Musonii filius 251, 10.
 Mysia (Moesia) superior incursatur a Quadis et Sarmatis 122, 9.
 Mysi Thracienses 138, 6.
 mysteria hominum genus continent 176, 17.
 Nacolia opp. Phrygiae 182, 6.
 Naemorius ordinum palatinorum magister 293, 9.
 Naisus opp. 139, 8. ad Naissum pugna 41, 9.
 Narmalaches fl. Pers. 159, 11.
 natalem filii celebrat Marcellinus 107, 15. natalis celebratur Persico more 92, 9.
 naves bellicae 86, 18. 143, 2. coriaceae simul et lignae in Iuliani expeditione Persica 142, 23. fluviales 64, 11. 129, 7. hexericae a Polybio descriptae 274, 16. onerariae 91, 8.
 navale Byzantii 139, 22.
 Nebridius praef. pr. 179, 16.
 negotiatores contributionibus onerantur 104, 7.
 Nepotiani ortus, rebellio, interitus 109, 3.
 Nero 13, 4.
 Nestorius sacerdos 192, 10.
 Neveia opp. 305, 6.
 Nevigaates Gall. cop. dux 319, 5.
 Nevita Iuliani dux 155, 5.
 Nicaea incursatur a Scythia 34, 3.
 Nicomedes oraculis fretus Prusiae patri bellum facit 102, 7.
 Nicomediae amplitudo, opulentia, e Scythia clades 33, 18.
 Niger 14, 17.
 Nisbara opp. Pers. 162, 22.
 Nischanabe opp. Pers. *ib.*
 Nisibis a Persis capta recuperatur 37, 2. a Persis obsessa, Lucilliani opera strenue defenditur 134, 5. Persis redditur vacua 168, 2.
 Nisibeni deditiorem a Ioviano euixissime deprecantur 170, 15.
 nobilissimatus digaitas 105, 21.
 noctuarum ingens multitudo muros complet 80, 17.
 Noorda locus Pers. 161, 19.
 notarii imperatorii subditorum nomina in tabulis describunt 127, 21. notariorum tribunus 156, 15.
 nocturna sacra 65, 10. 68, 1 et 5.
 Numa Pompilius primus pontifex maximus 216, 15.
 numeri militares 30 Ticino impositi 284, 4.
 nuptiae principis publica laetitia celebrantur 249, 19.
 Oasis exsuli habitanda datur, et qualis is locus 258, 10.
 obsidionalis apparatus 90, 14. obsidionalia stratagemata Lydii 59, 11.
 Octavianus Aug. imperium quando acceperit et quomodo gesserit 11, 11. ludos saeculares diu neglectos instaurat 66, 20.
 Odonathi Palmyreni fortia facinora, mors, successor 36, 19.
 Oecubaria castellum 299, 23.
 Oedotheus Scythia 214, 5.
 officia Palatina 91, 3. officia et praepositurae a Theodosio conturbatae 204, 23.
 Olympius Ponticus Stelichonem apud Honorium traducit 291, 20. Stelichone sublato magistri potestatem nactus, in Stelichonis amicos et consocios acriter inquit 296, 17. magister officiorum cum Hunnis Ataulfo mittitur obviam 311, 8. ab eunuchis palatinis apud imperatorem delatus, aufugit 311, 13.
 Olympiodori Thebani error 284, 16.
 Optati patricii caedes 106, 7.
 oraculum Palmyrenis datum 51, 3. de Cpoli 69, 9. de morte Constantii Aug. 137, 10. dormienti datum 137, 8. Sibyllinum de saecularibus ludis 66, 11. oraculi interpretatio mortem affert interpreti 189, 10. oracula in unum volumen collecta 102, 3.
 Orientis administratio commissa praefecto Mesopotamiae 53, 2. Orientis metropolis Antiochia 27, 5.

- Orontes fluv.** 44, 7.
pabuli exustione hostibus iter praecluditur 162, 12.
paean ob victoriam 161, 4. **paeanes saeculares** 69, 3. 70, 11.
Palaestina univ. uni commissa praesidi 224, 15.
Palaesticorum militum armatura 46, 17.
Palatini ordines praefectorum praetorii potestate reguntur 98, 10.
Palatinum templum 67, 17.
palis seu patibulis affixa corpora 158, 12. **palis imposita aedificia** 101, 18.
Palladius censor facult. 306, 6.
e palmis et vitibus lucus amoenissimus 152, 20.
Palmyra urbs munitissima 49, 9. **Orientis imperium affectat** 40, 10. 43, 17. **Aureliano se dedit** 49, 16. **rebellat denuo** 52, 22.
Palmyrenis exitium praesignificatum 51, 3. **Palmyrenorum equites Romanis praestantes** 44, 6.
e paludum latebris clandestinas eruptiones faciunt Scythae transistriani 185, 15.
Pamphylia Pisis finitima 265, 13. **panis honorario munere plebem donat Aurelianus** 54, 2.
Pannoniae 108, 17. 111, 12. 215, 16. **Pantomimi** 12, 12. 212, 2.
Papinianus ICtus insignis et praef. pr. tutor filiis a Severo datur 15, 13. **Antonini instinctu per milites occiditur** 15, 20.
paradisus regius 159, 21.
Parcarum sacra 68, 6.
Parisium opp. Germaniae 135, 9.
patricii post Constantini tempora qui et qua dignitate 106, 9. **dignitate honoratus Iovius praef. pr.** 313, 11.
Patricius Lydus philosophus 189, 12.
Patronius fisci praef. 293, 9.
pax emitur quater mille libris auri 288, 10. **pacis condiciones instrumentis utrinque consignatae** 168, 6.
peccatorum enormium expiationem nullam esse respondent sacerdotes Romani 94, 21. **peccati omnis omnisque impletatis remissionem pollicetur fides Christiana** 245, 6.
perditum magistri plures pro uno instituti 205, 2.
Pelagonia opp. Thraciae 39, 19.
pelle nigra amictum spectrum 65, 13.
pellium seu vellorum cocco tinctorum tria milia Alarico data 306, 2.
Peloponnesiaco bello Graecorum vires deminutae 9, 13.
Peloponnesus terrae motu quassata 192, 7.
in Penei ponte simulacra deorum primum erecta 216, 9.
pensionem annuam barbaris pollicetur Gallus imp. 25, 21.
Pentapolis Libyae regio 98, 18.
Perinthus nunc Heraclea dicitur 54, 4.
Persae debellantur a Severo 15, 5. **Orientis imperium a Parthis ad se Artaxerxis ductu retrahunt** 21, 4. **Romanos fines depopulantur Antiochiam usque** 27, 2. **pacem cum Ioviano quibus condicionibus fecerint** 167, 20. **Romanos fines denuo incursant** 187, 8.
Persicum imperium Darii clade atque interitu eversum 10, 18.
Persicum iter Iuliani 141, 2—164, 17. **Persici belli usque ad Ioviani tempora brevis repetitio** 168, 10.
Pertinax Aug. 13, 21.
pervigilia seu nocturna sacra carminibus et choreis agitata 65, 2.
Pesinus 27, 14.
pestis insignis post bellum Scythicum 26, 17. **immanis belloque barbarico partim saevior partim optatior** 35, 19. **barbaros invadens** 41, 22.
Petovium opp. Pannoniae 112, 5.
Petrus trib. notariorum 296, 21.
Peucae cum Scythis excursiones faciunt 38, 19.
Phaenno Epirotica vates 102, 5.
phalangis condensatio adversus hostium missilia 45, 19.
Phasidi adiacentia castella 31, 14.
Phasianae Dianae templum ad Phasidem 31, 15.
Phathusa locus Pers. 144, 12.
Philadelphia Lydiae civitas 207, 22.
Phileatinus lacus 33, 5.
Philippus Macedo imperii amplificandi quas habuerit occasiones 9, 16.
Philippus imperium quomodo nactus sit et gesserit 22, 4. **foedam cum Persis pacem facit** 22, 5. 169, 12. **cum filio occurbit** 24, 12.
Philippus Constantii ad Maxentium legatus 112, 13. **a Magnentio detinetur** 113, 17. 115, 19.

- Philippus et Bassus cons.** 285, 13.
 296, 13.
Philippopolis urbs Thraciae 26, 1.
philosophi magicarum artium suspecti
 sub Valente 188, 18.
Pholoë mons 254, 18.
Picentius delator 121, 12.
pincernarum agmina 205, 17.
Pigraxes Persarum dux 160, 17.
Pisander in Heroicis Theogamiis de
Hemona quae tradat 287, 1.
Pisidae Isauri 193, 21. **finitimi Pam-**
phyliae 265, 13.
Pissamena Gratiani mater 303, 11.
Pityuntis situs et firmitas 30, 20.
clades e Scytharum incursione
 31, 17.
Placidia Honorii soror 328, 4.
Placilla uxor Theodosii 228, 10.
Plataicum proelium 9, 6.
plumbeum curiae tectum liquefactum
 281, 15. **plumbeis pilis in cervice**
data verbera 248, 17.
pluit frumento 57, 23.
Polybius Megalopolitanus de Romani
imperii incrementis quae scripserit
 7, 1. 50, 7. **Polybii ἐξήγησις** 274, 15.
Cn. Pompeius Romanis in Asia quae
pepererit 168, 17.
Pompeianus praef. urb. 305, 4.
pons solutilis 79, 22. **e connexis**
utribus 167, 6.
pontifex maximus 216, 19. **in ponti-**
ficum collegio fuerunt etiam reges
et imperatores 216, 13. **pontifex**
maximus primus Numa Pompilius
et ceteri deinceps reges, etiam
imperatores usque ad Gratianum
 216, 20.
pontificalis stola 216, 18.
Ponti ora infestatur a Scythis 30, 19.
M. Poplius 4 consul 66, 15.
porcus et porca nigra Telluri mactata
 70, 3.
porcina plebi e publico praebita 73, 17.
porticibus quattuor inclusum forum
 97, 10. **porticus distegae** 96, 18.
porticus imperatoris 140, 3. **regia**
 249, 2.
portus Cpoli maximus a Iuliano stru-
ctus 139, 22.
Postumus rebellis 36, 14.
M. Potitus cos. 66, 15.
praefectis praetorio tertius additur
quasi arbiter et collega 17, 1.
praefecti praetorio quattuor a
Constantino pro duobus instituti
 98, 9. 17. **Orientis, Illyrici, Ita-**
liae, Transalpinorum 98, 18 sqq.
praefecti pr. per Italiam 229, 5.
 293, 17. **apud transalpinas gentes**
 247, 17. 292, 17. **qua potestate**
praediti 100, 1. **praefectorum pr.**
potestas a Constantino ut imminuta
 99, 12. **praefectus pr. dare quae**
possit, quae non id. **praefectus**
et tributa exigit, et de annonis
prospicit militibus 185, 4.
praefectura praetoriana et urbana
magistratus maximi 229, 3. 5.
praefecturae pecuniis venales propo-
nuntur 206, 5.
praetextatus proconsul Graeciae
 176, 14.
praetoria dignitas vendita 104, 16.
praetoriani tumultu excitato Maxen-
tium Augustum nuncupant 73, 19.
a Constantino exciduntur, deletis
eorundem castellis 81, 15.
praetura ab invitis empta 104, 17.
praecantibus habitu positum simulacrum
 97, 18.
preces Christianorum 125, 4. 198, 10.
 299, 3. **ethnicorum** 305, 7.
primitiae diis offeruntur in ludis sae-
cularibus 71, 1. **frugum mercedis**
loco sacrificii 68, 14.
Priscus Philippi Aug. frater, praef.
Syriae 22, 11.
privatarum principis rerum comes
vid. comes.
Priulfus dux barb. 241, 12.
Probus mari a latrocinibus purgando
praefectus, Aegyptum contra Pal-
myrenos defendit 40, 17. **captus**
ipse se iugulat 41, 7.
Probus imperium ut nactus, quomodo
idem gesserit 55, 12.
Probus consul 319, 23.
Proculus praef. urb. 229, 4. **Rufini**
scelere tollitur 237, 3.
Proconesium marmor 96, 19.
Procopius dux gravis armaturae le-
ctus a Iuliano 142, 8. **ob Iuliani**
consanguinitatem periculum evadit
 173, 1. **ad rebellionem quomodo**
inductus 158, 5. **captus occiditur**
 182, 9.
Procopius, Valentis gener 257, 21.
proditionis spe capti hostes 219, 2.
proditionis crimen vindicatum etiam
in cognatis 158, 13.
Promotus Theodosii dux fortissimus
 214, 4. **Grothingos Scythas egre-**

- gio stratagemate delet 218, 19 sqq. equestribus copiis praeficitur 229, 8. fugienti cum copiis Theodosio succurrit 234, 13. bellorum administrationi praepositur a Theodosio 235, 2. Rufini insidiis e medio tollitur 236, 10. Promoti filii et filia 249, 8.
- Proponditis angustiae 39, 5.
- Proserpinae et Diti nigrae mactantur hostiae 65, 1. 66, 4.
- prostitutio coacta 104, 14.
- provinciarum praefecturae venales sub Theodosio 206, 5.
- Prusa incuratur a Scythiis 34, 3.
- Prusias Bithyniae rex a Nicomede filio bello petitur 102, 7.
- Ptolemaidis in Thebaide rebellio 61, 16.
- publicata bona conscriptorum 297, 15. publicatione bonorum a Severo multati rei 15, 9.
- puerorum ter novem chorus 69, 1.
- pullati omnes pro monachis in seditione occisi 279, 12.
- Pusaenus trib. mil. 145, 3.
- Pylades pantomimus sub Augusto 12, 13.
- Pyrene mons e Galliis in Hispaniam ferens 320, 21.
- Quadi Pannoniam incursant 122, 7. Saxonum pars, ab iisdem Saxonibus in Rom. fines emittuntur 130, 10. latrocinantes a Iuliano subiugati 133, 3. Quadorum pars Romanis legionibus adscribitur 133, 16. Quadi denuo rebellant 190, 20. insolenti legatione Valentinianum exasperant 191, 15.
- Quadrati historici error 284, 18.
- quaestiones flagris admotis institutae 233, 9.
- quaestor post Constantini tempora qui dictus 293, 12.
- quindecimviri Sibyllinorum custodiae atque inspectioni praepositi 67, 4. 13.
- Quintillus Aug. post mortem Claudii fratris 42, 9.
- rates pro navibus ad bellum comparatae 275, 3.
- Ravenna munita, populosa et copiosa civitas 74, 9. ubi sita, a quibus condita, quo nomine olim et cur appellata 284, 14. Ravennae portus occupatur a seditiosis militibus 313, 7.
- Rausimodus rex Sarmatiae 85, 16.
- receptui signum datur tuba 234, 1.
- regia in Perside Romano more facta 153, 1.
- Regius annis 152, 1.
- regis venatio locus Pers. 157, 16.
- religionem patriam quibus argumentis senatus R. Christianae fidei praetulerit 245, 10. religionem suam erga deos libere et confitetur et retinet Fraiutus 276, 11. religionis libertas per imp. Honorium concessa cuius et duci et militi, et magistratui et subdito 312, 20. religio superstitiosa, imperatoriae quam divinae maiestatis maiorem rationem habens 317, 5. religio Christiana *ἀλογος συγκατάθεσις* 245, 9.
- responsis foras efferendis offic. Palat. 54, 6.
- Rhaetiae regio Alpium 215, 16. Rhaetia Illyrico et Galliae finitima 78, 8. superior 78, 7.
- Rhaeti, pop. Alpib. finitimus 312, 2. Celticis legionibus adnumerati 40, 11.
- Rheae simulacrum 97, 13. Cpolim unde tralatum, et quo modo transfiguratum ib.
- Rhemeni 167, 21.
- Rhenani barbari Germanicas Romanorum urbes infestant 57, 20. transrhenani barbari Britannos et Gallos ad defectionem adigunt 322, 6.
- Rhene dicta olim Ravenna 284, 15.
- Rheni ostia 122, 3. Rheni insula maxima, Batavia 130, 16. Rhenum accolentes Celtae vexantur a Germanis 29, 13. ad Rhenum urbes 40 a Saxonibus Francis et Alamanis captae 122, 4.
- rhetorices professio 238, 23.
- Rhodope mons Thr. 99, 1.
- Rhyndacus fl. ad Cyzic. 34, 5.
- Richomeris Eugenium Arbogasti commendat 269, 1. Richomeris virtus et mors 240, 11. 14.
- Rodogaisus Italiam invadit 283, 18.
- Roma moenibus saepitur ab Aureliano et Probo 43, 11. obsidionis solutionem ingenti pecunia redimit 306, 1. Alaricho Gotho se dedit 323, 12. Roma portu capto diu resistere nequit 322, 23. Romae aemulam urbem qua occasione et quomodo exstruxerit Constanti-

- nus 96, 2. Romae fortuna Cpoli a Constantino posita 97, 19.
- Romani Persis cedere quando coeperint 169, 20.
- Romanum imperium crescere et inclinare quando et quomodo coeperit 11, 2.
- Romanus mag. mil. in Africa 190, 14.
- Romulus Maxentii dux 119, 8.
- Romus, Remus 284, 17.
- Rufius Vulsianus 78, 13.
- Rufinus Atheniensis 240, 20.
- Rufinus Celta quanta fuerit apud Theodosium dignitate et auctoritate 235, 15. consulatu ornatur et mox aulae praefectura 236, 17. aulae praefecturam pro arbitratur gerit 243, 1. orientalis imperii administrationem nactus, ea licentius abutitur 246, 10. principis affinitate frustratus vindictam meditatur 250, 6. quo machinamento eversus 255, 4. Rufini uxor et filia incolumes dimittuntur 256, 10.
- Sabatha opp. Armeniae 158, 7.
- Sabianus ad imperium evectus in Africa 20, 14.
- C. Sabinus consul 67, 1.
- Sabinus Nisibenus senator 171, 2.
- sacra nocturna Valentiniani lege prohibita, mox tamen iterum concessa 176, 12. sacris patriis utitur Constantinus necessitate magis quam studio 94, 7. sacra gentilia primum Alexandriae convellere coepit Theophilus 278, 17.
- sacrificium diis manibus sub terra ante conflictum 65, 17. sacrificia fieri amplius vetat Theodosius 245, 14. sacrificia quibus de causis Theodosius aboleri iusserit 245, 13.
- sacrificis merces primitiae frugum 68, 14.
- sacrilegia incendio divinitus castigata 231, 6.
- saeculum quid, et ludi saeculares 63, 3.
- saeculares ludi originem unde habuerint 63, 5. quorsum instituti 65, 12. peragi ut soliti 67, 13. continuati ut fuerint 67, 12. intermittere quando et qua ex causa coepti 71, 14.
- Safrax barbarorum dux 212, 16.
- sagittarius insignis 48, 9. sagittarii equestres ex Armenia 118, 23.
- Salaminia pugna 9, 3.
- Salii Romanis operam navant in excidendis e Batavia Quadis 131, 5.
- Romanis legionibus adscribuntur 133, 16. Francorum pars, a Saxonibus primum suis finibus, post a Quadis e Batavia quoque expelluntur 130, 17. ad Romanos confugiunt 131, 5.
- Saloninus Gallieni filius Postumo necandus deditur 36, 10.
- Salonius notarius 309, 7.
- Salvius scholae domesticorum comes 292, 22. quaestor 293, 11.
- Salustius Iuliano Caesari comes datur a Constantio 123, 20. a Constantio in Orientem revocatur 129, 20. paene interemptus 165, 6. legatur ad faciendam cum Persis pacem 167, 17. imperium nec ipse accipere nec filio committere sustinet 173, 11. praef. pr. etiam sub Valentiniano 174, 9. magistratu abdicatur 175, 17. Salustio secundum praef. pr. ob senectutem successor datur 185, 2.
- Samosata ad Euphratem sita 141, 9.
- Samothrace insula 99, 3.
- sanguinis eruptione immodica extinctus 191, 21.
- Sapor Artaxerxis successor, bellum Romanis movet 21, 2. Valerianum circumvenit 34, 23. Nisibin capit 37, 2. cum Persis suis Romanos fines populatur 134, 3.
- Saraceni Persarum adversus Rom. socil 162, 14.
- Saracena natio Scythis multo agilior 197, 18.
- Sardes Lydiae metropolis 270, 3.
- Sarpedonii Apollinis oraculum 50, 15.
- Sarus barb. cop. dux 289, 7. in Stelichonis tentorium irruit 294, 22. Alaricho et ceteris hostibus reprimendis idoneus 298, 21. adversus Constantinum tyrannum emittitur cum copiis 318, 22. cum Honorio se adversus Alarichum coniungit 328, 17.
- satrapae in proelio caesi 163, 11.
- Saturnini Mauri rebellis 57, 4.
- Saturninus iudex 257, 17.
- Saturninus consularis 271, 1.
- Saul barbarorum milit. dux 242, 12.
- Sauromatae ad Maeotidem paludem habitantes debellantur a Constantino 85, 13. bello capti per Romanas civitates distribuuntur 86, 15. Pannonias incursant 122, 8. deo rebellant 190, 20.

- Savus fl. Pannoniae 112, 12. Savi ripae imposita Siscia 114, 7. pons 114, 9.
- Saxones Romanas urbes invadunt 122, 4. fortissimi et bellicorum laborum tolerantissimi 130, 8.
- scena sine theatro, luminibus et ignibus collucens 68, 5.
- scenicis gymnicsisque ludis cives sibi conciliat imperator 20, 7. scenicus rex, seu e scena prolatus ex tempore 179, 20.
- scenitae Arabes 15, 6.
- Scolidoas trib. mil. 117, 12.
- scripto mandat imperator 260, 2.
- scuto impositus Iulianus sublimisque elatus imp. Aug. dicitur 136, 5. scuto impositus Iulianus vulneratus in tenerium reportatur 164, 18.
- Scutarii qui 165, 10.
- Scyri propulsantur 213, 18.
- Scythae Thraciam populantur 24, 17. ad mare usque populandi excurrunt 26, 13. Europa pervastata pervasant etiam Asiam 27, 13. Macedoniam et Graeciam incurant 28, 18. in Asiam ut transierint 30, 6. superioribus Scythis finitimi, et ipsi expeditione facta opes sibi comparare aggrediuntur 33, 17. coniunctis animis et viribus Illyricum incurant 35, 7. Graeciam pessime tractant 36, 16. sociis assumptis denuo excursiones faciunt 38, 17. per Pontam Ciliciam usque excurrunt 54, 22. sub Valente quas rebelandi causas nacti 188, 1. transistriani 180, 20. 184, 7. transistriani ab Hunnis pulsii supplices ad Romanos confugiunt 195, 4. Thracienses 138, 6. regii 194, 11. Scytharum regionum princeps a Germanis profligatur 213, 4. gens nova in Rom. fines erumpit 218, 13.
- Scythici thrones, res novas molientes, cauto stratagemate tolluntur universi 204, 3.
- Scythia Thraciensis 259, 20.
- Scythiae Thraciensis oppidum Tomi 221, 13.
- Sebastianus Iuliani dux 142, 8. Sebastianiano comes et socius a Iuliano Zosimus.
- additur Procopius *ib.* 177, 15. Sebastianus ex Occidente ad Valentem se confert 198, 1.
- Seleucia, opp. Persiae 158, 8. Ciliciae urbs et Apollinis ibidem oraculum avesque Seleuciades 50, 14.
- Selgae oppidi situs 265, 15.
- Semnon Logionum princeps 58, 9.
- senatus viginti duces adversus Maximinum creat 19, 11. in palatio cum imperatoribus deliberat de re publ. 187, 14. Cpoli conceditur ut urbi Romae 139, 21. Antiochensibus a Iuliano concessus 140, 21. cum senatu Cpolitano consilium communicat Iulius 203, 23.
- senatoribus Cpolim se Roma secutis Constantinus domos aedificat 97, 20.
- senatoria dignitas senatorum filiis et per filias nepotibus conceditur Antiochensibus 140, 21.
- sententiae pecuniis redimuntur 246, 12. ferendae ius soli sibi usurpat aulae praef. 237, 2. praepos. cubiculi 257, 14.
- sepultura regia decoratum Athanarichi Scythae funus 213, 10.
- Serena Theodosii ex Honorio fratre neptis, Stelichonis uxor 212, 10. Honorio alteram quoque filiam cur uxorem dederit 286, 6. Honorio quam optime cupit 288, 24. vitae finem quem sortita et cur 301, 5.
- Serenianus dux Valentis 180, 9.
- Sericarum tunicarum quattuor milia Alaricho data 306, 2.
- servi a Iustralibus submoti 67, 19.
- Severianus dux Moesiae Macedoniaeque 22, 12.
- Severus imperium ut gesserit 14, 15. saeculares ludos facit cum filiis, 67, 9.
- Severi porticus Cpoli 96, 8.
- Severus Caesar Italiae 72, 10. adversus Maxentium mittitur 74, 4. iuramento deceptus necatur 74, 18.
- Sibyllina oracula consuluntur in bellorum et pestilentiae periculis 66, 11. 15 viris commissa 67, 4. 18.

- Sibyllae Erythraeae oraculum de Cpelii** 102, 10.
Sicilia Francorum incursione vexata 62, 1.
Side opp. As. 267, 7.
Sidon Phoeniciae urbs 260, 4.
Sigidunum, opp. 215, 21.
signum ex hoste recipit imperator 151, 12. ob signi militaris amissionem dux zona solvitur 151, 18.
Silvanus cum Salonino deditur Postumo 36, 13.
simi et invalidi homunciones 194, 12.
Simonides philosophus 189, 11.
simulacrorum ornamenta in publica inopia in pecunias versa; ipsa etiam simulacra conflata 306, 19.
simulacrorum cultus quibus et quomodo introductus 216, 7.
Sirmium opp. Pann. 83, 16. **Sirmii regia** 192, 3.
Siscia, opp. Pannoniae, patentes habens campos 111, 16. **Savi ripae imposita** 114, 6. **capitur et diruitur a Magnentio** 116, 9.
Sitha opp. Pers. 145, 20.
solis defectus ingens in pugna 243, 14.
sol Apollo dictus 70, 9. **solis templum ab Aureliano aedificatum** 53, 17. **simulacrum erectum** 53, 13.
Solyi Isauri 193, 2.
somnio monitus sacerdos 192, 11.
Sopatri philosophi interitus 106, 12.
sorores duae Honorio in matrimonium elocatae et cur 286, 4.
Sparta sub Rom. imperio servata 254, 7.
spectacula quae nec vidit aliquis unquam nec visurus est 67, 15.
spectrum grandi et angusta forma pro numine divino mandata dat 65, 13. **cadaveris seminecis** 196, 4.
spectris ab Athenarum oppugnatione deterritus Alarichus 253, 3.
spectra potius quam homines visi latrones 232, 4.
speculatores praemittuntur ad exploranda itinera 144, 4. 151, 5.
sponsae imago principi sponso ante sponsalia exhibetur 249, 14.
stadium armorum certamini ante urbem deputatum 117, 6.
stagnum facticium 151, 22.
statuae imperatoris et imperatricis deiiciuntur a rebelli populo 223, 3.
Stelicho Theodosii per neptem affinis, ab eodem barbaricis copiis praeficitur 242, 10. **occidentalibus legionibus a Theodosio praeficitur, Honorioque filio tutor et curator datur** 244, 23. **occidentalis imperii administrationem nanciscitur** 246, 10. **filia Honorio copulata potentiam suam et stabilit et longius extendere nititur** 250, 10. **Graeciae calamitatibus mederi instituit** 254, 16. **insignem de Rodogaiso victoriam reportat** 284, 3. **Alarichi postulata apud imperatorem et senatum urget** 237, 16. **de Orientis, de Italiae et Galliae rebus Honorio quae dederit consilia** 290, 18. **decreta non exsequitur** 291, 12. **quantus vir fuerit, quo fato et quomodo usus** 296, 2. **sacrilegii poenas luit** 302, 8.
Stephanus Domitiani tyrannide rem publicam liberat 13, 11.
stolam pontificalem Gratianus cur recusavit 217, 5.
stratagema Aureliani 42, 17. **Theodosii** 232, 5 sqq. **Zabdae** 44, 19.
suburbium 40 stadiis ab urbe distans 271, 22.
Successianus dux fortissimus 31, 6.
Suevi transalpinas gentes infestant 319, 23.
sulfur lustrale 67, 19.
Suma castellum Pers. 166, 5.
Superantius miles 156, 13.
supplemento legionum missi 108, 4.
Surena insidias Romanis exploratoribus tendit 146, 10. **exploratoribus Romanis signum eripit** 151, 8. **conatu frustratur** 153, 14. **fugit** 160, 15. **legatione ad Romanos fungitur** 167, 15. **Surena magistratus nomen apud Persas** 146, 10.
sus nigra Telluri mactata 70, 3.
Syagrius Timasii filius 258, 17.
Sycae suburb. Constant. 237, 14.
Sylla 1, 5. 29.
Symbra pag. Pers. 162, 21.

- Synce opp. Pers. 163, 8.
 Syrianus philosophus 193, 1.
 Tacitus imperium ut gesserit 54, 20.
 Taciti caedes vindicatur 57, 1.
 Thaiphalii, Scythica gens, Cpolim
 incursant 97, 21. ab Hunnis pulsii
 Romanos fines cum Gothis intrare
 coguntur 201, 7.
 Tanaidis ripae imposita praesidia
 25, 5. e Tanaidis limo Cimme-
 rius Bosphorus ad terrae formam
 redactus 194, 15.
 Tarentum v. Terentum.
 Tarentinus unde cognominatus Va-
 lerius 65, 21.
 Tarsus opp. 55, 17. 76, 13. 82, 6.
 Tarsi sepultus Iulianus 172, 9.
 Tatianus praef. pr. 229, 1.
 Taulantii populi 236, 18. 283, 11.
 Tauriana Cherronesus 178, 11.
 tauri albi Iovi mactati 70, 4.
 Taurus et Florentius coss. fugitivi
 138, 18.
 Telluris sacrificium 70, 2.
 templa deorum patebant adhuc sub
 Theodosio 207, 4.
 ter novem pueris totidemque puellis
 constans chorus 68, 22.
 Terentina ara 64, 14.
 Terentinus v. Tarentinus.
 Terentius eunuchus 300, 8. cubi-
 cularius ad supplicium deponitur
 a militibus 313, 16.
 Terentius Constantis dux 321, 3.
 ad Terentum sacra quae, quibus
 diis et quo modo soleant fieri lu-
 dis saecularibus 64, 2 sq.
 Terldates ab Arsace fratre adver-
 sus Antiochum vindicatur 21, 7.
 terrae motus vehementissimi per
 Graeciam 192, 6.
 Tertullus consul 323, 23.
 Tetricus ab Aureliano subiugatur
 53, 19.
 Thalassus dux Constantii 115, 17.
 Thebae Boeot. probe munitae
 252, 14.
 Theodorus notarius ad imperium af-
 fectandum quo modo et quo suc-
 cessu inductus 187, 19.
 Theodorus praef. urb. 309, 3.
 Theodosius unde oriundus, ad im-
 perium quando et cur evectus
 200, 21. quibus meritis 191, 9.
 imperium quomodo administravit
 204, 20. e luxu amens 211, 21.
 Hunnos cum sociis feliciter propul-
 satus 213, 18. a torpore ac luxu
 per Iustinam excitatur 227, 20.
 Maximo victo et occiso imperium
 Valentiniano restituit 231, 8. a
 barbaris latronibus victus bellis
 valere iussis, ad genium redit
 235, 1. Eugenium debellat 244, 2.
 Honorio occidentis imperio inau-
 gurato, re publ. et religione ordi-
 nata, Cpolim reversurus mori-
 tur 246, 3.
 Theodosius Theodosii cognatus
 321, 11.
 Theodosius minor, Arcadii filius,
 ob aetatem sub Honorii tutela est
 290, 14. consul iterum 318, 8.
 tertio 308, 4.
 Theophilus episcopus Alexandriae
 278, 16.
 Thermantia Stelichonis filia Hono-
 rio nubit 285, 15. matri remitti-
 tur ab Honorio 290, 7. 300, 17.
 Thesproti Epiri incolae 283, 10.
 Thessala litora 286, 23.
 Thessalorum colonia Rhene seu Ra-
 venna 284, 15.
 Thessalica persuasione uti, proverb.
 23, 13.
 Thessalonica obsidetur a Scythiis
 23, 21. 39, 15. Thessalonicae
 portum aedificat Constantinus
 86, 16.
 thoracibus ferreis et aereis loricati
 47, 8.
 Thraciae urbium maxima Adriano-
 polis 87, 9. Thracia exterior seu
 extra Cherronesum sita 274, 19.
 Tiberius Aug. 12, 17.
 Ticinum Liguria urbs et legiones
 ibi collocatae 284, 3.
 Ticinensium praesidiariorum seditio
 292, 20.
 Timagenes Aegyptius Aegyptum
 Palmyrenis tradere mittitur 40, 11.
 Timaeus pedestribus copiis praefi-
 citur 229, 9. Romanis copiis
 praeficitur 242, 9. Eutropii ma-
 chinis evertitur 256, 18 sqq.
 Timesicles Gordiani minoris socer
 et praef. pr. 20, 18.
 tirones partim e barbaris circumvi-

- cinis, partim ex agricolis domesticis 186, 13. tironibus barbaris educator et magister praeficitur sollers 203, 5.
- Titianus Magnentii ad Constantium legatus** 115, 21.
- Tomi urbs Ponti** 33, 4. 39, 2. opp. Scythiae Thraciensis 221, 13. repellit Scythas 39, 2.
- tonitribus et fulgetris, magica arte elicitis, profigati hostes 305, 8.
- Tonus seu Taenarus fl. Thraciae** 87, 16.
- Traiani tribunal in Pers.** 146, 1. a Traiano Euphratis alveus factus 159, 10.
- transalpinum imperium Magnentio concedit Constantius 113, 7. transalpinis provinciis tutandis Caesar ab Augusto mittitur 123, 17.
- transitus pecuniis emptus 266, 19. Trapezuntis situs, amplitudo, frequentia, firmitas, clades e Scythia 31, 21.
- Tres Tabernae, locus Italiae** 74, 16.
- Treviri, urbs transalp. gentium maxima** 131, 18.
- Triballi sub Illyrici praefectura** 99, 6.
- Tribigildus facta cum Gaine conspiratione per Asiam grassatur** 262, 12 sqq. pacem cum Gaine facit 268, 23.
- tribunus notariorum principis** 304, 1. tributorum et collationum exquisitissima sub Constantino instituta exactio 104, 5. tributa rigidius exigit Valentinianus ad sustinendos bellorum sumptus 176, 9. tributa exiguntur etiam post incursionem hostiles 210, 15. in tributorum exactione iustum et aequum se praebet. Ausonius praef. pr. 185, 4.
- trinoctia et tridnana sacra** 86, 3.
- triremes fieri desierunt** 274, 14.
- tripus fatidicus** 185, 3. tripus Delphicus Cpolim translatus 97, 8.
- Triveri seu Treviri civitas transalpinarum maxima** 131, 18.
- Tummara locus Pers.** 163, 23.
- Turpillio. equit. praef.** 299, 6. a militibus ad supplicium deposcitur 313, 16.
- turribus** 16 munitum castellum 154, 17. turres lignae in oppugnandis urbibus 90, 15. turris quadrata arci oppugnandae 149, 18.
- Tusci seu Etrusci artifices** 305, 5.
- Tyana Palmyrenis neglectis in Rom. fide permanet** 44, 2.
- αὶ ἀπὸ Τυάων δυνάμεις* 46, 15.
- Tyrae fluvii ostium** 38, 19.
- Uldes Hunnorum princeps, Rom. imperatoris amicitiam quo merito sibi conciliarit** 277, 5.
- ulnatim increscere, proverb.** 223, 19.
- Ulpianus Ictus et praef. pr. sub Alexandro** 17, 1.
- Uranus e servo imperator creatus** 17, 16.
- urbis annus cccclii** 66, 9. dc 7, 4.
- Urbanus res novas molitur** 43, 14.
- Urugundi transistriana gens** 26, 23.
- Graeciam infestant** 27, 1. Italianam infestant 30, 3.
- utrium connexiono factus pons** 167, 6.
- Vadomarius Germanus a Iuliano capitur** 127, 2.
- Valens Caesar Licinii Aug.** 84, 9. necatur 85, 3.
- Valens a Valentiniano fratre ad imperii consortium adsciscitur** 174, 16. quibus bellis initio statim implicatus 181, 3. Procopio victo in fautores eius desaevit 182, 14. bellum cum Scythis gerit feliciter 184, 5 sqq. Theodori machinatione detecta in multos crudelius saevit 188, 16. novis bellorum motibus involvitur 196, 20 sqq. spreto salutari consilio in exitium se praecipitat 200, 6.
- Valens Dalmat. mil. dux audacior quam consultior** 309, 17. Turpillionis in locum substituitur 314, 5. militari praefectura ornatus ab Attalo 323, 13.
- Valens equitum mag. ob proditionis suspicionem occiditur** 326, 15.
- Valentia opp. Galliae** 319, 4.
- Valentinianus Iuliani mortem nunciatum missus vix periculum eva-**

- dit 173, 2. ad imperium evectus 173, 17. in imperii consortium assumit Valentem fratrem 174, 16. provincias inter se et fratrem distribuit 176, 2. imperium ut administraverit 176, 8. in Germania quae gesserit 182, 2. provinciarum securitate firmata, Gratianum filium imperatorem designat 187, 4. tributa rigidus exigit 190, 5. ad Quados et Sauromatas reprimendos e Galliis regreditur 191, 14. sanguinis eruptione immodica exstinguitur 191, 21. Valentiniani uxor 193, 9. 220, 19.
- Valentinianus rebellat in Britannia (aliis Valentinus) 186, 19.
- Valentinianus iunior, Gratiano fratri collega imperii additur 193, 9. cum matre ad Theodosium profugit 226, 17. a Theodosio in integrum restituitur 231, 8. Arbo-gastis insidiis interimitur 239, 17.
- Valentinus Selgensis 265, 15.
- Valeria Pannoniae regio 99, 6.
- Valerianus consularis Afrorum pro Gordianis ad S. P. Q. R. legatus 19, 5. ad imperium evectus 28, 17. a Sapore circumventus et detentus 34, 17.
- P. Valerius Poplicola igniferum campum Diti et Proserpinae dedicat, ludosque eisdem pro populi Rom. liberatione instituit 66, 5. in ara Terentina Diti et Proserpinae sacra facit 66, 3.
- M. Valerius Tarentinus qua de causa ita nominatus 65, 21.
- Valerianae seu Valeriae familiae ortus 63, 5.
- Valesius pro Valerius more prisci Latii 65, 21.
- Valesi (Valesii) ortus, calamitas et in calamitate religio 63, 5.
- Vandali a Probo debellantur 58, 15. cum Suevis et Alanis transalpinas gentes infestant 319, 23.
- Varanes peditum praef. 299, 6.
- Varronianus domesticorum tribunus 166, 1.
- vates saepe veraces expertus Constantinus suspectos habere unde coeperit 94, 8. 95, 8. cum vati-bus de rebus agendis consultat Iulianus 139, 8. a vatum praedictionibus pendet Attalus 323, 7.
- vena per medicum secta mortem sibi consciscit Quintillus 42, 13.
- venatio regis locus Pers. 157, 16.
- Veneris templum Cpoli 96, 11. Veneris Aphacitidis templum, lacus, festum 51, 11.
- in Venetiam e Pannonia per Alpiam transitur angustias 311, 4. Venetias ambas sibi suisque deposcit Alarichus 314, 18.
- Verenianus Theodosii propinquus captus occiditur 308, 12. Vereniani caedem excusat Constantinus 317, 13.
- Verus i. e. M. Antoninus Philosophus 13, 15.
- ante Vestam seu focum pronus vota diis facit Valerius 63, 14.
- vestes pro tributo exactoribus datae 210, 18.
- Vetranio imperium adeptus 108, 17. a Constantio circumventus 110, 5.
- Victor dux ad bellum Persicum legitur a Iuliano 140, 6. peditatui praeficitur a Iuliano 143, 12. cum gravi armatura et equitatu Ctesiphontem versus mittitur 155, 7. catapulta vulneratur 161, 4. locum et dignitatem suam retinet apud Valentinianum et Valentem 175, 18.
- Victor equitum dux vix evadit Gothorum manus 200, 10.
- Victor Maximi tyranni filius necatur 230, 23.
- Victores num. mil. 156, 13.
- Victorinus Maurus rebellionem sub Probo exstinguit 57, 11.
- viduis imperatricibus regiae mensae apparatus datur e publico 303, 11.
- Vienna opp. Celticum 137, 8.
- Vigilantius domest. eq. pr. 299, 7. ad supplicium depositur 313, 16.
- Vincentius dux 292, 21.
- vinctorum plenae et custodiae et viae 188, 22.
- virago Zenobia 37, 10.
- virginum ter novem chorus 69, 1.
- Virtutis simulacrum Romae conflatum malo de futuro omine 306, 20.

- vitæ humanæ terminus longissimus
 ex anni 69, 10.
 Vitalianus Gratiani dux 212, 13.
 vites palmis intextæ 152, 21.
 vex e loco præcepta dans 64, 2.
 vocis arteriæ sanguinis eruptione
 oppressæ 191, 21.
 Volusianus a Gallo patre adscitus
 ad imperium 25, 17.
 Volusianns Rufius 78, 13.
 Xerxes cum ingente apparatu a
 Graecis caesus et fugatus 8, 16.
 Zabdas Zenobiæ dux 40, 11. stra-
 tagemate sibi et Zenobiæ consu-
 lit 44, 19.
 Zaleni gens Pers. 167, 22.
 Zaragardia opp. Pers. 145, 21.
 Zautha locus Pers. 144, 7.
 Zenas legatus Maxentii 78, 14.
 Zenobia Odonatho marito interfecto
 res in Oriente capessit 37, 9.
 imperium Orientis affectat 40, 10.
 in fugaprehenditur 49, 4. cum
 filio capta moritur in itinere
 52, 17.
 Zochasa opp. Persiæ, post Seleu-
 cia nominata 158, 8.
 zona solvitur dux ob signi militaris
 amissionem 151, 18. zonam in
 aula Honorii habere vetantur qui
 non essent Christiani 312, 7.
 Zosimo historiæ scopus qui fuerit
 51, 7.

LIPSIAE,
EX OFFICINA B. G. TEUBNERI.

1

